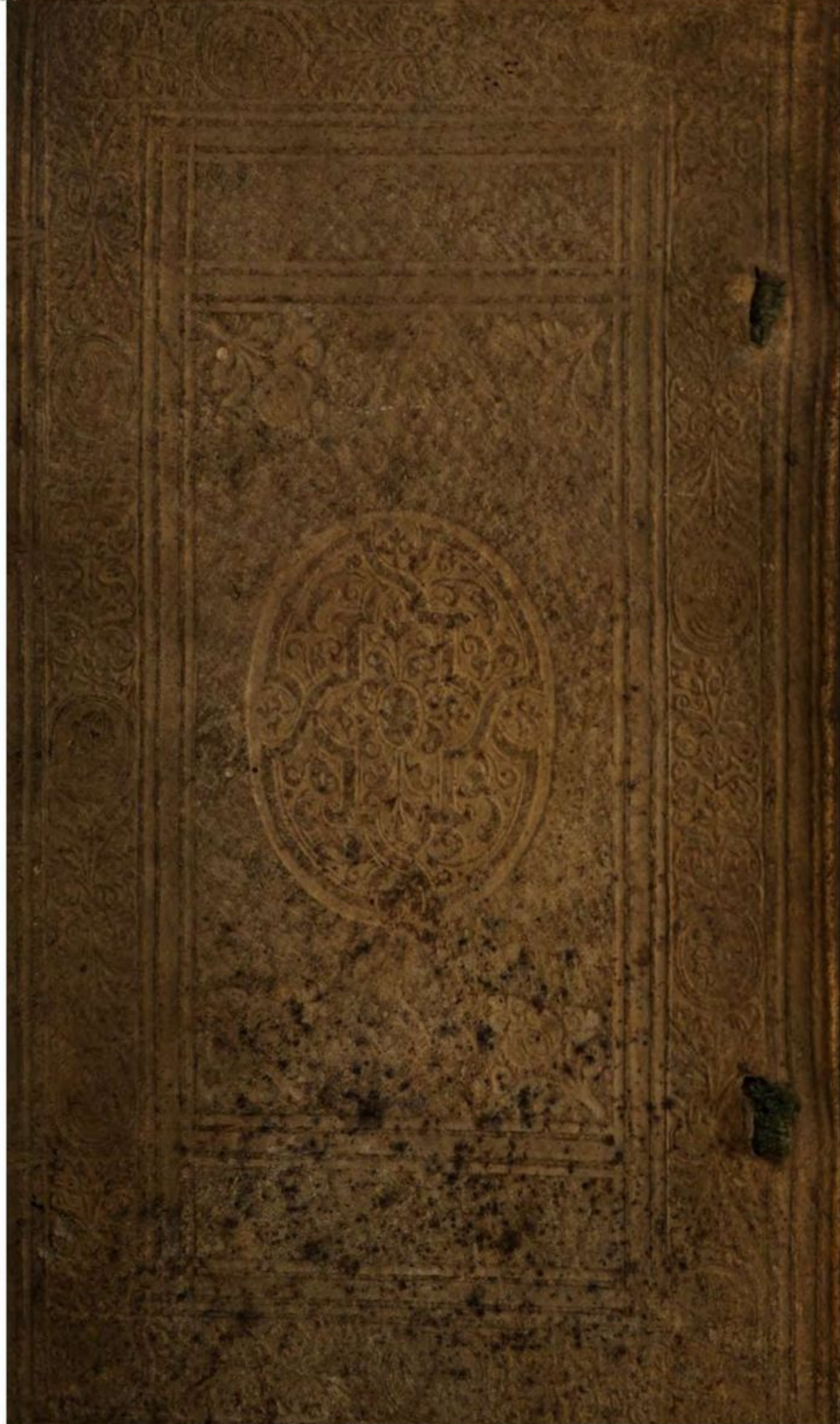

Med

5225.9

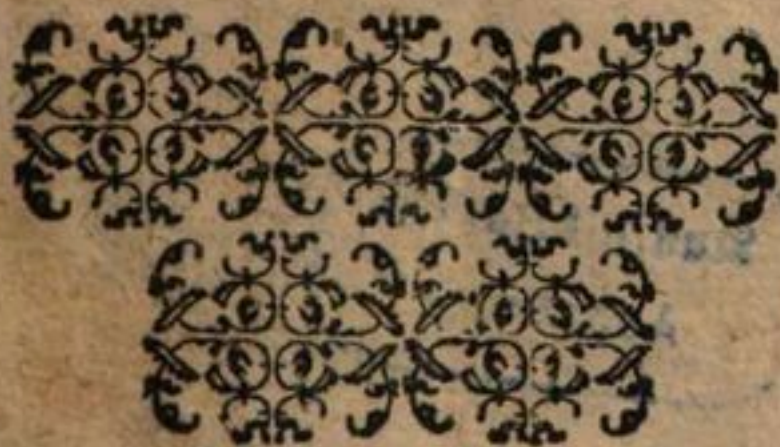
Med
5239..

De
SCORBUTO
TRACTATUS

DANIELIS SENNERTI,
Vratislaviensis, Silesii, D. & Me-
dicinæ in Academia Witte-
bergenfis Profefs.

*Cui accesserunt ejusdem argumenti
Tractatus & Epistolæ*

BALDUINI RONSSEI,
JOHANNIS ECHTHII,
JOHANNIS WIERI,
JOHANNIS LANGII,
SALOMONIS ALBERTI,
MATTHÆI MARTINI.

WITTEBERGÆ,
Apud ZACHARIAM SCHURERUM.

Anno Christi M. DC. XXIV.

Lucas Schurer

SCORBITO

DANIELS SCHNITZER

Stadtbibliothek
Augsburg

1590.2

*Genere, literis, sapientia,
ac virtute.*

Illustri & Nobilissimo Heroi,

**DN. OLIGERO RO-
SECRANZIO,**

Domino hæreditario in Rosen-
holm, Scabye, Raunholt, &c. Daniæ Re-
gni Senatori præcipuo, Illustris Academiae Re-
giæ Soranæ supremo Directori, Præsidi Ot-
thoniensium in Fionia, Domino & Fau-
tori plurimum hono-
rando,

S. P. D.

Et si, Vir Gene-
rose & Nobilissime,
Domine plurimum co-
lende, ab antiquis & majoribus
nostris multa de re Medica eruditè
scripta exstant, ut novorum libro-
rum accessione Medicina potius o-
nerari, quàm ornari atque amplifi-
cari videri possit: tamen quod de

):(2

bonis

EPISTOLA

bonis literis in univĕrsū Seneca, *epist.* 64. pronunciat, de arte medica quoq; verissimū est. *Agamus*, inquit, *bonum patrem familia: faciamus ampliora, quæ accepimus: maior ista hæreditas à me ad posteros transeat. Multum adhuc restat operis, multumq; restabit, nec ulli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adhuc adjiciendi.* Etenim si majores nostri quisq; suo seculo in antiquorum inventis acquievis-
sent: næ! augusta ad nos ista hæreditas pervenisset. Cum verò nullū ævum, nulla natio tam inculta fuerit, quæ non aliquod seu ab arte seu ab experientia additamentum adjecerit: Medicina hodie satis exulta, satis exornata est. Et in primis ad eam amplificandam multum fecit bonarum literarum illa in Imperiorum mutationibus per varias gētes peregrinatio. Cum enim omnis

tel-

DEDICATORIA.

tellus omnia non ferat : in variis, à
quibus propagata est, populis sub-
inde novas accessiones, ac nova in-
crementa accepit. Exculta procul-
dubio fuit Medicina à Chaldæis &
Ægyptiis ; etsi eorum scripta ad
nos non pervenerint. Ad Græcos
delata, quantum ab iis expolita &
amplificata fuerit, vel Hippocratis
& Galeni scripta testantur ; ut alio-
rum mentionem non faciam, quo-
rum industria & nomina passim è
Galenī scriptis nota sunt. Nec Ro-
mani in Medicina colenda suis par-
tibus defuerunt. Quanquam maxi-
ma ex parte peregrinorum, & im-
primis Græcorum, Medicorum o-
pera diu usā sit Italia. Et ipse Gale-
nus etsi Asiaticus meritò inter
Medicos Romanos numeratur.
Ruentibus tādē rebus Romanis,
gloriam literarum ad se abripere
conati sunt Arabes: neq; infeliciter;

):(3 cum

EPISTOLA

cum tempore non ita longo, ut ad reliquarum literarum, ita & ad Medicinæ culmen ferè adscenderint. Paulò post rursus studia apud Gallos reviviscere cæperunt, iterũq; in Latium quasi postliminio redierunt, ac tandem paulatim ad nos etiam, Occidentalium Imperatorum opera, qui harum regionum Academias excitarunt, pervenêre. Et quidem bono fato. Senecæ enim consilio obsecuti Galli, Itali, Germani bonos omnino Patres familiæ egerunt, fecerunt ampliora, quæ acceperant, ut ampla satis hæreditas ab ipsis ad nos transierit: quos & nos imitari atq; operã dare decet, ut accepta à majoribus ista hæreditas ad posteros adhuc amplior transeat. Ut de aliorum studiorum & literarum incremento nō dicam, à Medicis Anatomia tanta diligentia, tanta ἀκριβείᾳ hætenus tracta-

DEDICATORIA.

tractata est, ut Recētiores antiquis omnino palmam hac in re præripuisse videantur. Nec minore diligentia Botanica exculta est, & omnium regionum plantæ, quarum cognitio avorum memoria ferè interierat, non solum exactè descriptæ, sed & typis ac figuris eleganter delineatæ atq; depictæ hodie existant. Novorum medicamentorū antiquis planè incognitorum suppellectile multum hodie res medica aucta est. Inprimis Chymia in lucem producta, quæ, ut Schegkii verbis utar, in separandis mixtis naturis admodum efficax est, quæque à suis tanquam excrementis & quicquiliis quodammodo atq; impuris partibus partes utiles separat, & medicamenta grata atq; efficacia suppeditat. Reliquæ etiam medicinæ partes omnes eodem modo excultæ sunt. Multa, quæ antiquis in

EPISTOLA

corpore humano fieri posse credita non sunt, facta esse, diligenti observatione compertum: multorumq; morborum & symptomatum causæ rectius & clarius explicatæ sunt: imò novi, aut potius antiquis vel planè non vel non fatis cogniti, morbi recentiorum diligentia observati & in lucem protracti sunt. Ut unum atq; alterum attingam, in antiquorum scriptis nusquam obvia lues illa venerea, quam Gallicum morbum vulgò nominant, quæ avorum memoria innotuit, descripta est diligenter, & ad eam propulsandam utilia & efficacia medicamenta inventa sunt. Cui antiquorum Plica Polonica cognita fuit? quæ tamen hodie vulgo etiam in Polonia & vicinis regionibus nota est, & aliis etiam Medicorum Patavinorum scriptis, qui à Polonis rogati cōsultationes de ea addiderunt,

DEDICATORIA.

rūt, hodie innotuit. Et similes morbi in aliis atq; aliis regionibus innotuerunt; quos equidem seriò novos non dixero (sicut nec Nicotianam, nec Guajacum nec Mechoacānam aut similes plantas, nō ita dudum è peregrinis locis in has regiones advectas, novas nominare licet) sed potius noviter cognitos. Ut enim non omnes terræ omnes plantas ferunt, sed aliæ alias : ita & morbi quibusdam locis domestici, aliis ignoti vel rariores sunt. Ideoq; etiā non omnes à Græcis, à quibus medicinam accepimus, tam clarè, ut hodie quidem descripti exstant, describi potuerunt.

Inter eos est Scorbutus, procul dubio multis jam seculis Saxoniae inferiori & maris Balthici atque Oceani Germanici accolis domesticus & vernaculus : qui tamen patrū demum memoria, scriptis Medicorum,

eorum, qui in iis locis Medicinam
 fecerunt, diligentius describi cæpit,
 ut in multorum, quos antea latue-
 rat, notitiam pervenerit. Cujus cum
 mira planè sit facies, ut vix alius tã
 πολυμορφος reperiat, operam
 me planè lusurum non putavi, si
 ejus descriptioni aliquid temporis
 impenderem. In primis cum Saxo-
 niæ inferioris terminis & vicinis il-
 lis maritimis locis hodie non coer-
 ceatur, sed limites illos transilierit,
 ac in nostris & plurimis aliis regio-
 nibus quandoq; etiam observetur.
 Testatur enim experientia, Virum
 Clariss. Dn. D. Salomonem Alber-
 tum, olim in hac Academia, & pro-
 fessione antecessorem meum, rectè
 scripsisse, se nusquam non reperisse
 Scorbuti seminaria, quorsumcun-
 que appulerit, quemcunq; in mun-
 di cardinem curandi causa evoca-
 tus fuerit. Regnare in Misnia, Lusa-
 tia,

DEDICATORIA.

tia, Bohemia, & Silesia, ad sylvam Herciniam & tractus Brusacterorum, in Saxonia superiore & inferiore.

Hunc verò meum de Scorbuto tractatum nomini tuo, Vir Generose & Nobilissime, ut inscriberem, non leves causas habui. Non enim solum generis Tui Nobilitas, virtus & insignis eruditio, longè latèq; sui splendoris radios spargunt, & multos in Tui amorē & admirationem rapiunt: verum etiam quotiescunq; superioris & ante trīginta annos temporis in hac Academia acta memoria repeto (repeto autem sapissime, & ejus temporis felicitatem cum nostri, in quod nos Deus reservavit, calamitoso statu confero) inter alia semper insigne illud virtutis & sapientiæ in Testudium mihi ab oculis versatur. Etenim tā strenuè ad virtutis, eruditio-

nis

EPISTOLA

nis & honoris culmen tēdere vide-
baris, ut si vel majorū nobilitas Tibi
defuisset, eam tuis meritis acquire-
re potuisses. Hinc adeo factum, ut
non tam Tu majorum imaginibus
uti, quam illi de tua Nobilitate &
Virtute gloriari possint. Atque ita
omnia, quæ ad laudandos laudabi-
les necessaria sunt, in Te concur-
runt, generis nobilitas, literarum
divinarum humanarumq; cogni-
tio tanta, ut eruditionis palmam
etiam sapientiæ Professoribus præ-
ripuisse videaris; virtus, honores
summi, dignitates sublimes, opes
cumulatissimæ. Quæ omnia cum
me in Tui amorem & venerationē
rapuerint, & ut nomini Tuo hunc
tractatum consecrarem, permove-
rint: Quæso, Vir Generose & Nobi-
lissime, qua es in isto honorum &
dignitatum fastigio humanitate, &
pro eo, quo literas & literatos com-
plecti

DEDICATORIA.

plecti soles favore, benevolo vultu
hunc meum de Scorbuto tracta-
tum, & quæ rei Medicæ augendæ
ergo adjunxi, atque omnino hunc
meum laborem & erga Te affectû
suscipe & boni consule. Ita Deus
Opt. Max. Tecum Nobilissima fa-
milia diu salvum & florentem con-
servet. VVittebergæ, Cal. Augusti,
Anno Christi 1624.

*T. Generositatis ac Magni-
ficentia observantissimus,*

Daniel Sennertus, D.
& Facult. Medicæ
Professor & Senior,

Lecto.

Nimus equidem erat, Lector benevole & candide, hunc meum de scorbuto tractatum aliquandiu adhuc premere & domi meae detinere: cum quid in eo desideretur, ipsemet optime sciam, atq; in multis nec mihi ipsi satisfecerim. Verum cum eum à nonnullis expeti viderem, idq; vel ex eo colligere potuerim, quod nuper à philiatro quodam curatum est, ut è Lectionibus meis practicis Caput illud de scorbuto, quod ante annos tres Auditoribus meis ad calamum dictaveram, Jenæ typis exscriberetur, & in publicum emitteretur: facere non potui, quin tractatum illum, quem in multis locis auctum, & in hanc, quam vides, formam redactum ad manum jam habebam, ipsemet in lucem ederem. In quo si aliquid occurreret, quod tibi non arridebit, tui officii erit, candidè & benignè id interpretari, & ea, in quibus ego tibi in ista Naturæ obscuritate satisfacere non potui, supplere & absolvere. Ita enim à me & posteris magnam inibis gratiam. Carpendo verò saltem rei medicæ nihil commodaveris.

Ne quis verò hæc eo fine me in lucem dare voluisse sibi persuadeat, ut Majorum ea de re scripta juventuti studiosæ è manibus excuterem, & mea hæc substituerem: eorum ipsorum, qui primi hanc glaciem fregerunt, morbumq; hunc descripserunt, de scorbuto scripta conjungere volui, BALD. RONSSEI, JOH. ECHTHII, JOH. WIERI, JOH. LANGII, & cujus exemplaria jam desiderari ceperunt, elegantem Dn. SALO-

MONIS ALBERTI, olim in hac Academia Professoris & antecessoris mei, de scorbuto tractatum. Volebam equidem & Severini Eugaleni, qui præ cæteris latentem sub aliorum morborum specie scorbutum studiosè detexit, & graphice depinxit, de scorbuto librum adjungere: Verum cum nuper eum diligenter recognitum ediderit Vir Clariss. Dn. D. Zacharias Brendelius, in Academia Jenensi Medicina Professor, amicus meus honorandus, actum agere nolui, sed potius ea ipsa editione, quotiescunq; Eugalenum allegavi, usus sum. Ad didi tandem & D. MATTHÆI MARTINI, quondam Medici Islebiensis ordinarii, de scorbuto commentationem. Cum enim inscriptio libelli de scorbuto nuper Jenæ editi & hunc D. Matthæi Martini tractatum promitteret, neq; tamen in bibliopoliis ille uspiam compareret, etiam cum, cum exemplar M. S. meo tractatu fere jam typis exscripto, forte fortuna in manus meas perveniret, adjungere, & hoc etiam modo Medicina studiosis inservire volui. Ac feci id eo lubentius, quod virum hanc doctum, & in praxi Medica bene versatum, Eugaleni vestigiis, procul dubio experientia duce, insistere, & morbos ac symptomata, quæ scorbuto conjungi solent, diligenter describere vidi. Si qui verò forsitan erunt, qui Eugalenum, Matthæum Martini, & me quoq; in iis describendis nimis prolixos veletiam superfluos fuisse putabunt: eos rogatos volo, ut judicium suspendant, donec annos bene multos in praxi ad experientiæ trutinam, præcipuè iis in locis, quibus scorbutus est familiarior, ista expenderint. Et si qui iis in locis degunt, ubi nulla scorbuti sunt vestigia (quæ tamen sunt rarissima)

ex istis

ex istis tamen de multis, quæ in affectione hypo-
chondriaca (quæ nullibi non frequens est) & mor-
bis ac symptomatibus, quæ ex ista corporis sentina
oriuntur, & præcipue colluvie serosa, accidunt,
occasionẽ cogitandi habebunt. Et si doctiss. Carol.
Piso, in lib. de morb. à colluvie serosa, tot mor-
bos & symptomata à colluvie serosa deduxit, &
quidem, ut opinor, non malè, hydrocephalum ni-
mirũ, parotides, genarum, gargarconis & glan-
dularum oris, ac maxillarum tumores, dolores au-
rium, hypochyma, hemicraniam, aliosq; capitis
dolores, vertiginem, carum, apoplexiam, lethargũ,
epilepsiam, syncopen, palpitationem cordis, catar-
rhos ac tusses, in spirando difficultates & asthma,
hydropem & hydatides pulmonis, ac thoracis, do-
lores lateris, diarrhæas, dolores ventris, renum, u-
reterum, hydropem totius ventris & uteri, hydro-
celen, artbritidem, tremorem, stuporem, paraly sin,
membrorũ dolores, hemiplexiam, cachexiam, a-
quam inter cutem, febres varias, & odorem totius
continuum & fetidum, tumores, hydatides, hy-
droa, exanthemata, & ejusmodi, ut ipse, in præ-
fat. oper. enumerat: Cur non eadem, & plura
etiam, scorbuto conjungi possint mala, utpote qui
& ipse à colluvie serosa, & quidem cum humore
feculento, lutulento & crasso mixta, ac peculiari
modo corrupta, occultamq; malignitatem obti-
nente, ortum habet? Hisce ergo, Lector Benevole,
in proximi, quò omnia tendunt & directa sunt,
commodum feliciter utere, & meum hunc
qualemcunq; laborem boni
consule.

De SCORBUTO.

CAPUT I.

De SCORBUTI Nomi- nibus & Natura.

1. *Scorbuti Nomina.*
2. *An fuerit antiquis cognitus, & an sit
Oscedo?*
3. *An sit Stomacace, & Scelotyrbe?*
4. *An sit icterus niger, & vitiligo nigra?*
5. *An magni lienes Hippocratis?*
6. *An Ileos Hamatites Hippocratis?*
7. *An aliis Græcis, & Avicennæ notus?*
8. *Quibus regionibus sit Endemius.*
9. *Quandoq; est Epidemius.*
10. *Morb^{us} & Symptomatum in Scorbuto
congeries.*
11. *Definitio Scorbuti.*

Orbi hujus, quem tractandum suscipimus, vulgatum nomen apud Medicos est Scorbutus, seu Schorbutus, mutuata appellatione à Saxoniarum inferioris incolis, qui eum Schorbock / aut Scorbuck / & Hollandis, qui Schorbut / ab effectu cru-

I.
*Scorbuti
Nomina.*

Scorbutus.

Schurmūd

Schorbeck.

Schorbein
Blawschun-
nt.Gingi pedi-
um.2.
An fuerit
antiquis co-
gnitus.An sit Osce-
do.

ciatibus scilicet, & torminibus ventris, nomi-
nant. Quia tamen non solum venter, sed &

aliae partes in eo afficiuntur, ab iis alia quoque
nomina accepit, & Schurmundt/ Danis et-
iam Schorbeck / ab oris vitio, vacillantibus
dentibus, & laxis, ac saepe exulceratis gingi-
vis; & Schorbein à languidis cruribus, & à bla-
vis glastinis, seu puniceis maculis Blawschunt
appellatur. Nonnulli (quod cuidam Regne-
rio Sney, celebri sui temporis practico, tribui-
tur, ut apud Forest. lib. 20. obs. 11. videre est) à
læsis gingivis, & pedibus Gingipedii nomen
(crassa & pingui minerva, ut Cl. Salomon
Albertus ait) fixerunt.

Quibus nominibus antiquis fuerit appel-
latus hic morbus, imò an antiquis cognitus
fuerit, in controversiam vocatur. Junius, in
Nomenclator. à Marcello, qui Gratiani & Theo-
dosii Imperator ætate floruit, hoc malum ap-
pellari scribit Oscedinem. Etsi verò non-
nulli, ut Balduin. Ronsscus, lib. de magn. lienib.
Hippocr. cap. 2. hoc malè fieri dicant; cum Osce-
do vitium sit apud Gellium, lib. 4. cap. 20. quo
qui tenentur, saepius oscitant: tamen cum re-
media, quæ Marcellus, de re Medic. cap. 11. con-
tra Oscedinem proponit, non oscitationis vi-
tio, sed Scorbuto, & gingivarum exulceratio-
ni convenient: omnino oris vitium Scorbu-
ticis familiare per Oscedinem eo loco apud
Marcellum intelligi debet. Quod verò Gel-
lius, loc. alleg. describit vitium, ab hoc planè
diver-

diversum est, & ita saltem nomine, nullo verò modo reoscedo Gellii & Marcelli conveniūt.

Plinius morbi cujusdam, quem Stomacacen, & Scelotyrben appellavit, mentionem facit, lib. 25. *hystor. natur. cap. 3.* his verbis, Non bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque, & locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cesare promotis marino tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesq; in genibus dissolverentur, Stomacacen Medici vocarunt, & Scelotyrben &c. Atq; hunc morbum pleriq; Medici Scorbutum esse existimant. Quibus & ego assentior, & Stomacacen, ac Scelotyrben Plinii ipsissimum Scorbutum esse puto; eum in iis locis, in quæ Cæsar Germanicus trans Rhenum castra promovit, malum hodie etiam sit frequēs, & præcipuè in castris, iis maximè in locis, facile contrahi possit. Nomen autem hoc non à Frisiis, & Germanis, qui procul dubio Medicis tum temporis doctis, & linguarum peregrinarum peritis destituebantur, huic malo inditum, sed Medici vel Græci, qui apud Romanos erant, vel Latini Græcæ linguæ periti, qui exercitum Romanum sequebantur, ex symptomatis, quæ maximè in ore, & tibiis apparebant, id finxerunt, & indiderunt, ac *στομακίαν*, quasi *στόμα-τὸ κακὸν* vel *κακία* (Barbari Stomacaxiam nominant) ab oris vitio, quod Germanis etiam *die Mundseule* / & *σκελοτύβην*, seu

3.
An Stom-
cace & Sce-
loty: be.

σκελετύρβην (utrumque enim nomen apud probatos autores occurrit: prius tamen analogiæ magis convenit) à tibiæarum seu crurum læsione appellarunt; aut certe antiqua nomina, & jam tùm apud Medicos obvia & usitata iis accommodaverunt. Nam etiam in lib. de definit. Medici, qui sub nomi Gal. circumfertur, Scelotyrbes fit mentio. Verùm ea Scelotyrbescorbutus nō est, sed Paralyseos quædam species, qua qui laborant, rectè incedere nequeunt, sed nunc in lævam, nunc in dextram partem contorquent corpus, interdum crus post se trahunt, non secus, ac ad acclives locos ascendentes faciunt. Quia ergo Græci, vel Romani, quibus primum Scorbuto 9 offerebatur, in eo quoque crurum quandam resolutionem animadvertēbant, atq; aliud commodius nomen non habebant, propter affinitatem & ipsum Scelotyrben nominarunt.

Quando hoc nomen accepit.

Verum hoc nomen non primum Scorbuto accepit in castris Cæsaris Germanici, quæ trans Rhenum duxerat, ut pleriq; existimant: Verum jam apud Strabonem, *circa finem lib. 16. Geograph.* qui sub Augusto vixit, hæc nomina occurrunt, qui morbum hunc, qui in exercitu Ælii Galli jussu Augusti in Arabiā ducto exortus est, Stomacacen & Scelotyrben nominat. Uritate nomen hoc Medicis Romanis jam notum facilius morbo in castris Germanicis exorto imponi potuerit. Hic non prætereundum

dum, in Strabone nō *σομακάνην*, sed *σομονάνην* *σομακάνην* legi; quam lectionem si quis sequi volet, derivabitur hoc nomē à *κάνην*, quod est merda: neq; planè inconcinnè. Scorbuticis enim, qui hoc vitio oris laborant, os *κάνην* olet.

Neque hoc hīc silentio præterire possum, me dubitare, an Plinius causam, quod militibus dentes deciderint, compagesq; in genibus dissoluta esset, in potum aquæ dulcis cujusdam fontis rectè retulerit. Nam cum hodiè omnia illa loca trans Rhenum cognitissima sint, neq; tamen quisquam de tali fonte aliquid referat, quod ego sciam; neque Plinius id statim, sed post biennium demum accidisse scribat: credibilius est, id seu ex cibi prava ratione, seu contagio, & genio loci, cui & finitimis hoc malum Endemium est, eos hunc morbum contraxisse, qui cum Romanis ignotus, & novus accideret, in peculiarem etiam causam, & fontis illius aquam retulerunt.

An verò ultra ista tempora notus, & quo nomine expressus fuerit, alii aliter sentiunt. Sunt, qui Icterus nigrum antiquorum eundem morbum cum Scorbuto esse putant; alii id negant. Etsi enim Icterus niger quoq; à liene ortum habeat: tamen in Ictero nigro totius corporis colorem ad nigredinem mutari, idq; maximè in oculis animadverti, nullas verò maculas hinc inde spargi putant, quod non accidit in Scorbuto, in quo quidem etiam color cutis aliquomodo mutatur, verum non

4.
An sit Icterus niger.

ita insigniter, præcipuè in oculis, ut in Ictero nigro, sed potius maculæ quædam hinc inde in cruribus, dorso, & brachiis efflorescunt. Verum enim verò maculæ non in omnibus Scorbuticis necessariò apparent: contrà rationi consentaneum, à nigro humore, qui in totum corpus in Scorbuticis diffunditur, totius corporis colorem in nigrum mutari posse, non aliter ac in iis, qui aliàs Ictero nigro laborant: & experientia id confirmat. Vidi ipse fæminam corporis colore, cum sana esset, florido, cui, cum post quartanam Scorbuto laboraret, totius corporis color ita in nigrum mutatus est, ut vix eandem esse cognosceres. Itaque etiam si omnem Icterum nigrum antiquorum Scorbutum non dixerim: tamen Icterum nigrum cum Scorbuto conjungi hodie experientia docet; & olim etiam conjungi potuisse, impossibile non fuit.

An vitiligo nigra.

Nonnulli ob colorem hunc, quo Scorbuticorum corpus tingitur, etiam μέλαν & ἄλφ, seu vitiliginis nigræ nomen Scorbuto, ex Galeno, 3. de sympt. caus. c. 2. accommodant. Verum eadem hujus ratio est, quæ Icteri nigri. Et si enim ab humore Melancholico hoc vitium proveniat, & cum Scorbuto conjungi possit: tamen non necessariò Scorbutum conjunctum habet.

5.

An magni lienes Hippocratis.

Langius, lib. 2. Eistol. 14. & Balduin. Ronflesus, in lib. de magn. lien. Hippocr. ut & alii Medici plerumque ab Hippocrate Scorbutum descriptum esse,

λιενίς λιενίς
λιενίς λιενίς

λιενίς λιενίς

esse putant, ubi de morbis lienis, & præcipuè magnis lienibus agit, 2. *de morb. intern. 2. prædict. 2. prognostic.* quorum & Celsus mentionem facit, *lib. 4. cap. 9.* & Cæl. Aurelian. *lib. 3. Chronic. c. 4.* Ab iis autem dissentit Wierus, *in observat. de Scorbut.* qui Hippocr. *in fine libri 2. prorrhetic.* dum de magnis lienibus agit, affine quidem, malum Scorbuto descripsisse, non tamen ipsū Scorbutum putat. Hippocratem enim docere, quod eodem tempore utrumq; symptoma in liene magno non conspiciatur, sed tibiarum ulcera tum demum subsequantur, quando humor ille Melancholicus, & acris non fertur sursum ad gingivas, vel sanguinis eruptione evacuetur, verum ad tibias subsidet, eas exulcerat, & cicatrices nigras relinquit. In Scorbuto verò simul gingivas putrescere, & foetere, & tibias lituris, ac maculis livescere.

Verum enim verò Langio, & Ronſſeo hīc assentire malo. Quæ enim Hippocrates de magnis lienibus habet, omnino optimè Scorbuto quadrant. Ita enim Hippocrates, lib. *περὶ τῶν ἐν τῷ παθῶν*, secundum Lienis morbum describit: *ἡ γαστήρ φουσῶται. μετὰ δὲ καὶ ὁ σπλὴν οἰσέει, καὶ σκληρὸς ἐστὶ καὶ ὀδύνας ὀξείας ἐμπίπτει εἰς τὴν σπληνα. ἡ δὲ χροὶς γίνεταί, καὶ ὀρεῖται μέλας, ἔπωχρός, σιδαιόης, καὶ ἐκ τῶν συμπτῶν* (ita n. legendum, ut ex loco sequenti & ipsa morbi natura patet) *κακὸν ὄζει, καὶ τὰ ὅλα κακὸν ὄζει, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ὀρόντων ὀφίσταται*

καὶ ἐκ τῶν κνημέων ἔλκεα ἐκρήγνυται, ὁκεία
 περ ἐπινυκτίδες. τὰ δὲ γῆα λεπτύνεται, καὶ ἡ κό-
 πρῃ ἔχ' ὑποχωρεῖ. *Venter inflatur, postea
 verò etiam Lien intumescit, & durus est, ac dolo-
 res acuti in splenem incidunt. Color etiam muta-
 tur, & niger conspicitur, pallidus, & qui malico-
 rii speciem referat; & ex ore malè olet, & gingi-
 vae malè olent, eaq; dentibus discedunt, & in tibi-
 is ulcera, veluti pustula nocturna, erumpunt, mē-
 bra verò extenuantur, & stercus per alvum non
 demittitur. Et in fine lib. 2. prorrhet. ἔλα δὲ
 πονηρὰ καὶ σώματα δυσώδεα, ὅισι αὐ λήνες μεγά-
 λοι. ὁκόσοι δὲ ἔχουσι αὐ λήνας μεγάλας, μήτε αἱμορ-
 ραγίαί γίνονται, μήτε σώμα δυσώδες, τυχέων αἱ
 κνήμαι ἔλκεα πονηρὰ ἴχουσι καὶ ἔλας μέλ' ἰνας.
*Quibus lienes magni sunt, iis gingivae vitiantur,
 & os grave olet: quibus autem lienes magni sunt,
 neq; sanguinis eruptiones contingunt, neq; os gra-
 ve olet. ii in tibiis mala ulcera habent, & nigras
 cicatrices. Quæ omnia tam exactè Scorbutò
 quadrant, ut planè ignotus ipsi fuisse non vi-
 deatur. Et si in Arabia felici, ut antea dictum,
 & postea dicetur, ex victus ratione hic morbus
 generari potuit, cur non alicubi etiam in Græ-
 cia produci ex simili caussa, & Hippocrati in-
 notescere potuerit? Etsi forsan ejus natura
 ipsi tam nota non fuit, ut est hodie Medicis iis
 in locis, quibus Scorbutus vernaculus est. Si-
 cut & hodie quandoque Italis, & Gallis, qui-
 bus rarior est, offertur, nec tamen semper sta-
 tim agnoscitur, vel hoc nomine describitur.**

Exem-

Exemplum hujus rei nobis præbet Medicus doctissimus, Carolus Piso, in lib. de morb. ex proluvie serosa, qui, observ. 74.75. Monachos quosdam ægrotantes describit, quos si quis cum iis, quos Eugalenus describit, & qui passim curandi occurrunt Scorbutici, conferat, vix ovum ovo tam simile est, ac morbus ille Scorbuto: nec tamen Scorbuti nomine à Carolo Pione describitur, procul dubio quod Scorbuti nomen in Lotharingia non satis notum est. Neq; necessarium est, quod vult Wierus, ut in magnis lienibus semper Stomacace cum Scelotyrbe conjuncta sit; cum sanguis ille impurus Scorbuti causa nonnunquam ad superiora solum repat, & gingivas corrumpat; nonnunquam ad inferiora descendat, & maculas, ac ulcera in cruribus, ac Scelotyrben excitet; nonnunquam tanta copia coacervetur, ut totum corpus occupet, ubi maculæ, & lituræ non solum in cruribus, sed & in brachiis, ventre, ac tergo cōspiciuntur. Sunt n. ut postea, c. 5. dicetur, mali hujus quidam gradus, & pro tempore, ac loci varietate, & præcipuè causæ secundum copiam vel pravitatem, differentiæ; atque ipsa testatur experientia, nonnullos citra maculas, & lituras in cruribus tantum gingivas vitiatas, & os graveolens habere, alios utrumq; pati.

Non solum autem sub magnis lienibus, sed &, in eod. περὶ τῶν ἐν τῷ πλεθρῶν, lib Hippocra-

tes, dum ἐν τῷ αἵματι τὴν describit, ipsum

6.

An ileo: hæ-
matites,

Scorbutum egregiè delineasse videtur. Ita autem Hippocrates: *Morbis per Autumnum incipit, in eoque hæc accidunt. Ex ore malè olet à dentibus, & ab iis gingivæ abscedunt, & ex naribus sanguis fluit; interdum verò in cruribus ulcera erumpunt, & alia sanescunt, alia emergunt, & color niger fit, & cutis tenuis.* Verùm cum addatur, *περὶ φοιτῆν, καὶ ταλαιπωρεῖν πρόθυμος,* quod verterunt, ad deambulandum, & laborandum promptus, atq; hæc duo symptomata Scorbuticis non conveniant; cum è plurimis vix unus Scorbuto laborans reperiatur, qui ad deambulandum, & laborandum promptus sit: ea de causâ hanc descriptionem Scorbuto convenire negant Balduin. Ronfseus, & Wierus.

Verum enim verò cum cætera omnia exactè Scorbuto quadrent, id quod additur, *ad deambulandum, & laborandum promptos esse,* nec Scorbuto convenit, nec illi, quem descripsit Hippocrates, affectui quadrare videtur. Cum enim ulcera in cruribus habeant, ad ambulandum, & laborandum prompti esse non possunt. Et cum Hippocrates dicat, convolvulum sanguineum cætera quidem eadem, quæ prioribus contingunt, pati, de priori autem convolvuli specie scribat; crura gravia esse, & si deambulent, tremere, ac si per acclivem locum iter faciant, crebrò admodum spirare, & anhelare: certè ad deambulandum, & laborandum prompti esse non poterunt, qui laborant

!leo

Ileo hæmatite. Ideoque nonnulli in textu negativam particulam, & omissam esse, & legendū censent, περι φοιτῆν καὶ ταιλαιπωρεῖν & πρὸ θυμῳ, ad deambulandum, & laborandum minimè promptus; atq; ita tota hæc descriptio Scorbuticis exactissimè quadrat. Cōfirmat istud alter locus, in eodem libr. de intern. affect. ubi paulò ante de morbo regio secundo Hippocrates ita scribit: ὅτε πρὸ θυμός ἐστι πρὸς τὸ προεὔεσθαι, καὶ φοιτῆν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτῆς τὰ σκέλεα ὑποφέρεται. Ita enim legendum puto. Quomodo enim in hac corporis constitutione, ac ubi præ imbecillitate crura labascunt, æger ad ambulandum promptus, & alacer esse potest? Atq; ita legendum esse etiam Celsus, qui fideliter Hippocratis sententias vertit, docet, qui scribit, lib. 4. cap. 9. in intenta ambulatione, cursuq; dolorem, & quandam difficultatem accidere.

Et nomen Ilei tam commodè affectui huic competit, quam nomen Schorbuck/ quod tormina, seu rupturam ventris significat. Etsi enim Ileos plerumque intestini tenuis affectum significet: quandoque tamen etiam, de doloribus, & torminibus, quæ in ventre, & secundum hypochondria accidunt, accipitur, ut ex Hippocr. & Galeno, lib. 3. Epid. com. 2. t. 6. & 3. aphor. 22. & de sympt. differ. cap. 4. videre est. Hæmatites verò ab αἱματώ, quod est cruento, vel sanguine polluo, dicitur; quod

quod Scorbuticis non uno nomine competit: cum sanguinem atrum nonnunquam copiosè vomitu, imò interdum per alvum, & os rejiciant; iisdemq; cum sanguis ex naribus fluere soleat, tùm gingivæ sint cruentæ, ac ulcera cruenta in tibiis excitentur: Imò quandoque è cruribus sanguis effluat, sicut ejus rei raram quidem, sed notatu dignam historiam ante aliquot annos in custode templi ad arcem hîc siti observavi. Ei Scorbuto laboranti, cum delirio leni & non tumultuoso, vena in medio ferè crure aperta est, quæ sanguinem satis copiosum per aliquot dies fundebat, ut à Chirurgo fisti non posset, atq; eade causa in consilium adhibitus sim, etsi vix vestigium, & via manifesta, unde sanguis efflueret, visui appareret.

7.
An Galeno,
P. Aegineta
& Avicenna
fuerit cogni-
tus.

Neque etiam aliis Græcis Medicis videtur fuisse planè incognitum hoc malum, quam forsan, ut rarius, ita exactè ipsis perspectum non fuerit, & propterea peculiare & unum nomen ei non indiderint. Certè à Scorbuto non procul abfuisse videtur morbus, quem Galenus, 2. de natur. human. describit: *Qui in Oeno urgente, inquit, fame vescébantur leguminibus, cruribus vacillabant; qui verò ervæ edebant, horum genua dolor infestabat.* Paulus Aegineta, lib. 3. cap. 49. his, quibus Lien induratur, os graveolens fieri, gingivas corrodi, & ulcera in cruribus citraticem non admittentia excitari scribit. Avicennas quoque
lib.

lib. 3. fen. 15. tract. 2. c. 5. satis clarè eundè delineasse videtur, dū ita scribit: *Et quandoq; denigratur lingua ex duritie splenis, & sentitur durities ejus absq; rugitu, cum premitur, nisi aggregetur ei inflatio, & non est cum ea febris inseparabilis, imo quandoq; est non secundum ordinem: & quandoq; multiplicantur cum ea ulcera crurum, & corroduntur dentes ac gingivæ propter grossitudinem sanguinis, qui descendit in ulcera crurum, & corruptionem vaporis, qui descendit in omnes partes gingivarum & dentium, & quandoq; est in ulceribus crurum crisis ejus.* Etsi enim durities lienis in scorbuto necessario semper non adest: tamen ubi reperitur, & quidem cum accidentibus ab Avicenna descriptis, scorbutus vix aberit.

Nihilq; refert, quod nomen Scorbuti apud hos authores non exstet. Neq; enim de nomine hoc, quod Septentrionalibus hîsce regionibus saltem usitatum fuisse, & esse facile conceditur, sed de re, & morbo ipso est quaestio, sub quocunq; etiam nomine eum proposuerint. Neq; id satis firmum est, quo nonnulli evincere volunt, Scorbutum antiquis planè incognitum, quod scilicet nemo veterum macularum mentionem fecerit, quæ sint infallibile Scorbuti indicium, ut quando apparent in cruribus, Medicus non dubitet de Scorbuto. Etenim non semper apparent maculæ, etiam in iis regionibus, ubi Scorbutus familiaris: & variant symptomata pro regio-

regionum, & corporum varietate. Neq; tamen Hippocrates maculas planè præteriisse videtur, cum colorem erurum nigrum fieri dicit, quæ sunt maculæ illæ nigræ.

3.
*Quibus regionibus sit
endemicus,*

Est verò Scorbutus regionibus septentrionalibus, & maris Balthici aëcolis, iisque, qui Germanico Oceano adjacent, & Saxoniae inferiori, puta Hollandiæ, Selandiæ, Flandriæ, Brabantia, Dania, Sveciæ, Norwegiæ, Islandiæ, Frisiæ, Westphaliæ, Pomeraniæ, & finitimis populis malum Endemium, & vernaculū. Nam cum aere, & victus ratione ea utantur, quæ, ut mox dicetur, ad Scorbutum generandum est aptissima, non potest non ipsis esse familiare. Germaniæ verò superiori, ut & Italia, Galliæ, ac Hispaniæ ferè incognitū. Suspicatur quidem Platerus, luem hanc, cum sit cōtagiosa, potuisse ex procul dissitis regionibus, quas per maria navigantes hi populi nostro seculo ad extremos terræ fines perlustrarunt, ubi fortè familiaris est, contagio per nautas in loca hæc mari vicina primum pervenire, ut lues Indica ab Indis primum in maritima circa Neapolim loca translata toti Europæ innotuit. Verum suspitione hæc opus non est: cum non nuper, & ante paucos annos in hiscè locis morbus hic innotuerit, sed jam Cæsaris Germanici tempore, & olim, ut etiam ex Olao Magno patet, in iis viguerit; & causas hujus mali domi habeant hi populi, ut aliundè id transportare opus non fuerit. Neque etiam

etiam navigationes hactenus docuerunt, morbum hunc in dissita aliqua ultra mare regione esse Endemium, sicut lues Venerea in India : Sed hoc potius observatum, eum à nautis ex his locis in alia quandoque transportatum fuisse.

Impossibile tamen non est, in aliis quoque regionibus eum generari, si scilicet locus sit maritimus, & vliginosus, vel alius, ubi rarus salubris aquæ potus, vel aer, aut victus ratio prava causam huic malo suppeditant. Sicut in Arabia felici olim grassatum fuisse hunc morbum refert Strabo, in fine libr. 16. *Geograph.* Cum enim sub Augusto Cæsare in Arabiam exercitum Romanum duxisset Ælius Gallus, in ipsa expeditione relinquere eum coactus est in albo Vico, maximo Nabathæorum Emporio, ubi æstatem, & hyemem transigere oportuit, ut reficerentur infirmi. Quandoquidem oris, & crurum vitiis, ἢ quæ σωμακάρκην & σκελοτύρβην, ejusq; loci ἐπιχώρια παθήματα nominat, exercitus tētabatur, quorū illud circa os, hoc circa crura resolutionē quandā fuisse, ab aquarū, & fructuum usu proveniente, scribit Strabo. Ita Roderic. à Fonseca, *consult. 2.* refert, Lusitanis, qui primi Orientalem Indiam navigando invenerunt, cum in promontorio quodam aquam fluminis cujusdam bibissent, gingivas ita intumuisse, ut os eas vix caperet. Nisi forsan Scorbutum ex victu nautico contraxerunt, qui se in promontorio illo

primò

primò tumore gingivarum detexit. Ut ita-
quocunq; in loco caussa huic malo generan-
do, & præcipuè victus ratio suppetit, ibi gene-
rari possit Scorbutus. Sicut & hodie non so-
lum in Germania inferiore, sed & in Misnia,
Bohemia, Moravia, Silesia, Borussia, Hassia,
& locis finitimis non rarò reperitur : imò
quandoque etiam in Italia, Gallia, Lotharin-
gia, & aliis regionibus, ut ex Eugaleno, P. Fo-
resto, Roderico Fonseca, Carolo Pisone vide-
re est : cum nusquam non in diætâ peccetur, &
τὸ ποικίλον τῆς διαίτης, ut ille ait, *ποικίλα νοσή-
ματα* pariat, & si ratio diætæ sit *Φάυλη*, καὶ
Φλάυρα, cum alii morbi, tum pro errati rati-
one etiam Scorbutus generari possit.

Neque hic ad aliquam singularem regionis
proprietatem ab astris, aut Natura impressam
confugere opus est. Sufficiunt causæ illæ, quæ
mox enumerabuntur, victus ratio, & similes.
Quæ cum maris Balthici accolis, & Germaniæ
inferioris incolis sint vernaculæ, & omnes in
iis concurrant, mirum non est, quod hic mor-
bus iis maximè est familiaris. Aliis verò in
locis, quibus Scorbutus ignotus, etsi una ha-
rum causarum competere videatur, alia ta-
men deest. Veneti quidem in stagnis & pu-
ludibus maris Adriatici habitant : verum vi-
ctu longè alio, quam Saxones utuntur. Tarta-
ri quidem, & Arabiæ montanæ incolæ, aliiq;
multi victu pravo, & inordinato utuntur : ve-
runcamen non eo, quo maris Balthici, & vici-
narum

narum regionum accolæ, quibus carnes sale, & fumo induratæ, pisces falsi, vel fumo, aut frigore exsiccati victum familiarè præbent, neq; aere simili, neque aquis ejusmodi paludosis utuntur.

Atq; ita Germanici, & Svecici Oceani, Bal- *Quando*
thicique sinus accolis, & finitimis populis Sep- *est sporadicus.*
tentrionalibus Endemius quidem est & ἐπιχώρα-
τος hic morbus: aliis vero in locis, ubi rarius,
& non ex communi, sed sua cuique, & privata
quadam victus ratione contrahitur, in nume-
rum τῶν σποράδων referri potest.

Imò quandoque inter Epidemios morbos *Quandoque*
referendus; cum seu ex victu pravo communi, *Epidemia*
seu ex aeris constitutione humida, & uliginosa
plurimos simul in eadem regione invadit, aut
multò frequentius, quàm aliàs consuevit, gras-
satur: id quod Rombert. Dodon. in observ. med.
c. 33. anno 1556. apud Brabantos accidisse scribit.
Nam cum propter validam famem secalis cor-
rupti ex Borussia adfecti usus esset, non pauci à
Scorbuto malè habere cæperunt. Idem anno-
tavit Forestus, & simile quid anno 1562. accidisse
refert, lib. 20. observ. 12.

Esi autem malum hoc hodie satis cognitum,
& plurimis locis familiare quasi est: tamen in *16*
quo ejus natura consistat, non ita planum est; *Morbor. m*
cum maxima morborum, & symptomatum in *ex sympte*
eo concurrat congeries. Adest enim sæpe Lie- *matum in*
nis intemperies, ejusdem, & venarum portæ *Scorbuti*
congeriei.

obstructio, soluta unitas, & ulcera crurum, magnitudo modò aucta, modò imminuta; symptomata plurima in facultatibus penè omnibus læsis, & qualitatibus mutatis; ipsisq; excretis non bene se habentibus. Et tanta omnino morborum, & symptomatum farrago in hoc affectu concurrit, ut vix alius sit tam πολύμορφος, & qui sub tot morborum speciebus latitet, ac Medicos, etiam cum cavisse maximè videntur, sæpe decipiat & deludat. Neque enim gingivarum ulcera, & oris foetor, dentium vacillatio, & crurum maculae, atque ulcera, vel illa σκελοτῶρεθι statim, ac semper apparent, neque ubi apparent, solum conspiciuntur, sed & dolores in cruribus ὀσσοσκόποι, nausea, ac vomitus, ἀγροφία, alvi nunc constipatio, nunc fluor, & dysenteria, sputum copiosum & perpetuum, dolores vagi, cardialgia, & anxietas, lipothymia, febrium varia genera, deliria, convulsiones, paralytis, hydrops, arthritis, pleuritis, erysipelata, varia ulcera, & alia. Non tamen idem morborum, & symptomatum in omnibus concursus, sed in hoc ista, in illo alia, in hoc plura, in alio pauciora apparent; quæ tamen omnia ab una causa variè disposita, & ad hanc, vel illam partem ruente ortum habent. De quibus omnibus præ cæteris diligenter egit Severinus Eugalenus, in suo de Scorbuto tractatu, qui prolixè omnes morbos, & symptomata, quæ Scorbuto conjungi solent, descripsit, & Scorbutum ita depinxit, ac in lucem

cem produxit, ut jam amplius latere facile non possit. Et dicentur de hisce plura postea de signis.

Itaque cum ex tam multis, iisque; diversi generis, & diversas partes occupantibus morbis, & symptomatibus quasi componatur Scorbutus; humoris verò, qui proxima omnium causa est, natura planè cognita non sit, una, & perfecta definitione naturam ejus exprimere si non impossibile, tamen difficile est. Ne tamen sine definitionis luce in hoc tractatu versemur, qualem possumus, afferemus, & ita commodissimè Scorbutum describi posse putamus. *Scorbutus est prava & occulta qualitas, seu dispositio, toti corpori, præcipuè verò visceribus nutritioni dicatis impressa, ab humore melancholico crasso, seroso seu ichoroso, peculiari modo corrupto orta; cum spontaneæ lassitudinis, & gravitatis, in cruribus præcipuè, sensu, pectoris angustia, & respirationis difficultate, gingivarum corruptione, & oris graveolentia ac maculis purpureis in cruribus inprimis, aliisque morbis, ac symptomatibus plurimis ab eadem causa pendentibus, conjuncta.*

IO.
Scorbuti de
finitio.

DE USU LIENIS, ET NATURA Humoris Melancholici.

1. In primis viis, & mesenterio plurimorum morborum causse harent.
2. Usus Lienis è Caroli Pisonis sententia.
3. Lien aquosa attrahit.
4. Idem crassa etiam attrahit.
5. Lien non est officina sanguinis arteriosi, nec radicationis arteriarum.
6. De Natura humoris melancholici.
7. De Cacoehymia ferosa.
8. Quid sit serum, & Ichor.
9. Serum quotuplex.

Sed ut ista clariora fiant, & Natura Scorbuti penitius, quantum possibile, cognoscatur, duo in primis declaranda sunt: Humoris Scorbutum producentis Natura, & generationis modus; ac morbi, & symptomata, quæ Scorbutum comitari solent.

Et prius quidem ut rectè expediatur, Natura humoris Scorbutici à prima origine inquirenda.

E cibo in ventriculo chylus fit: chylus in ventriculo elaboratus per venam portæ dictam ad Epar, & Lienem deducitur, ut ibi in sanguinem totius corporis alimentum convertatur. In quibus sanè coctionibus si omnia se rectè habeant, id ex totius corporis commodo est. Verùm quia plerumque cum ob errata, quæ in vitæ committuntur, tum ob partium debilitatem

1.
In primis
viis collubies
vitiosorum
humorum,
multorum
morborum
caussa con-
tinetur.

rem coctiones hæ, & quæ iis conjunctæ sunt, excrementorum separationes non rectè perficiuntur, humorum vitiosorum sæpe colluvies tanta cumulatur, ut à destinatis à Natura receptaculis tota capi non possit. Ac tùm humores superflui & vitiosi in partes vicinas, mesenterium, & pancreas protruduntur. Partes enim hæ non solum laxiores sunt, sed & plurimas glândulas, quarum caro *συνωδές*, & bibula, obtinent, & totius corporis quasi sentina sunt. Recipit eosdem & Omentum, ac cavitas illa in sinistro hypochondrio sub diaphragmate, ex vetriculi, omenti, coli & viscerum connexu orta, & exitum non habens, sed ita conclusa, ut aquam quoque & flatus continere possit, ab Hier. Fabricio de Aqua pendente, *in historia seu structura omenti* luculenter descripta, nec Hippocrati ignota, qui 7. *Apb.* 54. scribit: *Quibus inter ventriculum & septum transversum pituita concluditur, & dolorem adfert, in alterutrum ventrem viam non habēs, iis per venas in vesicam versa pituita morbi fit solutio.* Atq; hoc in loco ut morbi hypochondriaci sedes sæpe hæret, ita nō raro Scorbustus ex illius morbi causa peculiarem corruptionem ulterius sortita inde oritur. Cavitate enim illa natura interdum simul utitur ad recipiēdos superfluos humores, pituitosos, crassos, limosos, serosos & aquosos, melancholicos, atros, flatusq; etiam. Et quidem ex tribus membris in illam cavitatem excrementa ista

transmittuntur, ex liene, epate, ventriculo. Ac sæpe in Anatomia observatum, marsupium & hanc omenti cavitatem nunc aquoso, nunc atro humore refertam fuisse. Flatus etiam in ea contineri extra dubium est, ob quos, cum abdomen comprimatur, aut venter attollitur vel deprimatur, sonus manifestus percipitur. Novique studiosum, qui quoties manu sinistrum hypochondrium comprimit, manifestus sonus etiam ab adstantibus percipitur. In his nimirum locis cholerae, melancholiae, diarrhoeae, dysenteriae, cachexiae, atrophiae, languoris, lentarum, errantiumque febrium, latentium denique morborum causas se deprehendisse, rectissime Fernellius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. c. 7.* scribit. Imò ex vitiosis humoribus in hisce locis cumulatis, præter enumerata mala alia plurima, utpote scabies, maculae, ulcera, & tumores varii, arthritides, paralyfis, convulsiones, ventris tormina, dolores varii, & vagi in corpore ortum habent, ut ferè nihil morborum in corpore sit, quod non ab excrementis in hisce locis cumulatis provenire possit. Cum enim sentina ista corporis plena est, pars vitiosorum humorum non pauca venæ cavæ, & arteriæ magnæ communicatur, per quarum ramos postea in totum corpus distribuitur, & pro ut constituta, ac disposita est, ac in hanc, vel illam partem à Natura protruditur, nunc hoc, nunc illud mali, ac morbi genus excitat. Atque ita rem se habere experientia confirmat, ac in demortuis sæpe (cum in viventibus

*In totum
corpus per
venas & ar-
terias di-
stribuitur.*

bus causa mali satis deprehendi non potuerit) in mesenterio ulcera sordida, & abscessus deprehensi sunt, è quibus nunc febres acutæ, cum sanguinis nigerrimi vomitu, & per alvum excretionem copiosa, cum animi deliquiis, nunc epate, liene, & intestinis salvis ventris tormina intolerabilia, & tandem mors; nunc nausea, vomitus, melancholia, cachexia, atrophia; nunc dolores Colicis similes, urinæ purulentæ; nunc perpetuæ vigiliæ, lipothymia, sudores frigidi, & similia mala originem habuerunt.

Facit ad istorum in mesenterio vitiosorum humorum coacervationem imprimis Lien, dū suum officiū non facit; lienq; generationis horum pravorum humorum plerumq; præcipua causa est, mesenteriū ac vicina loca receptaculum & sedes, ac in hisce locis morborum, & symptomatum, quæ Scorbutum comitantur, causa quærenda est.

2.
De usu Lienis.

Quod ut rectè expediatur, duo hic discutienda videntur: Primum, quod officium Lienis sit: deinde quid sit humor Melancholicus & serofus. Etsi enim de illo, *lib. 1. Inst. cap. 9.* de hoc verò *lib. 2. part. 2. c. 8.* non pauca dixerimus: hinc tamen etiam quædam addenda, & explicanda videntur; cum ab eorum noticia tota de Scorbuto, & hypochondriacis affectionibus tractatio dependeat.

Et primò quidem, ut quæ de usu Lienis, in *Inst. loc. alleg.* & præcipuè *pag. 60.* diximus, non repetamus, ea saltem, quæ vel contra, vel pro illa sententiâ ex recentioribus, & præcipuè

*Car. Pisonis
sententia.*

pro illa sententia ex recētioribus, & præcipuè ex doctissimi Caroli Pisonis, *libro de morb. à seroso humore ortis*, addi possunt, adjiciemus. Est autem Carolus Piso in ea sententia, cor minimè esse officinam sanguinis arteriosi, sed Lienem esse officinam sanguinis tenuis, & calidi, qui in arteriis continetur, quem sanguinem, ex tenuiore chyli portione attracta gignat, genitumque pulsu in universum corpus distribuat, respondentem in nobis carnosæ substantiæ; simulque docet, Lienem esse principium radicationis venarum gastricarum, & Epiploicarum, nec non radicationis arteriarum, fontemque alterum, eumque præcipuum feri in corpore necessarii.

*Lien aquosa
attrahi.*

Et primò quidem Lienem etiam aquosa attrahere, antiquum dogma est Autoris lib. 4. de morb. & Aristotelis, qui 3. *de part. animal. c. 7.* scribit: ὁ σπλῆν ἀντισπᾶται τῆς κοιλίας τὰς ἰκμάδας τὰς περιόσας: ut & Hippocratis, qui lib. 1. de morb. mulier. scribit: ἀρεῖται ὁ σπλῆν ὑπὸ ποτῶ, καὶ μᾶλλον, ἢν, ὕδωρ ἦν τὸ ποτόν. Cōsentit verò id cum ipsa experientia. Nam ut, quæ alibi diximus, hîc nō repetam, patet hoc primum ex eo, quod observatur, eos, qui plurimum bibunt, præsertim vinum, & cerevisiā tenuē, vix hausto potu, primū à mensa surgentes aqueam potus partem mingere; quod fieri vix potest, potu ad intestina trāsmisso, & à mesaraicis attracto (cum pylorus tunc clausus sit,

ſit, & per viam tam longam, ac perplexam tam brevi tempore potus tranſire non poſſit) ſed immediatè è ventriculo per vaſa gaſtrica, & breve in primis fieri neceſſe eſt, potu ad Lienem tranſmiſſo, & alimentaria ejus parte in Liene reſtitatè, aqua ad renes tranſmiſſa. Unde quoque accidit, ut Spleneticis, poſtquam ſeu aquam, ſeu cereviſiam copioſius biberunt, non ita multò poſt murmura, & rugitus circa Lienem oboriantur. Deinde liquidiorẽ alimenti partem ſtatim ad Lienem trahi, vel ipſa famis ſedatio, quæ ferè ſtatim ſumto cibo, præſertim liquido, accidit, teſtatur. Nam cum fames non aliter ſedetur, niſi ubi venarum ad ventriculum pertingentium ſuctio quieſcit, & ſedatur, quod evenit, cum pars alimenti liquida à vaſis trahentibus in viſcera deferitur, & ita tractioni eorum ſatisfacit: at verò tractioni venarum meſaraicarum, & quæ ex inteſtinis immediatè chylum alliciunt, ſtatim ſumto cibo ſatisfieri non poſſit; cum ſumto cibo orificium ventriculi inferius per pluſculas horas arctè claudatur, nihilquæ à ventriculo ad inteſtina ſtatim ſumto cibo deſcendat: ſequitur, famem, quæ ſumto cibo ſedatur ſtatim, non à ſuctione & tractione venarum meſaraicarum ortum habuiſſe, ſed à venarum, quæ ipſi ventriculo inferuntur, tractione. Hæ autem ſunt venæ gaſtricæ, & Epiploicæ, atque in primis vas breve; ex porta ſplenica propagatæ, & ventriculo immediatè inſertæ.

4.
Idem etiam
crassa atq;
stabit.

Deinde crassa etiam attrahere Lienem satis, *lib. 2. Instit. p. 226.* monstratum opinor. Neque ad contrarium probandum illud satis efficax est, quo dicitur, in prima, quæ fit in ventriculo, coctione terrenas partes inutiles ita separari, ut in secunda coctione non nisi igneas, & aqueas separari necesse sit; cum per vasa angusta chylus non nisi defæcatus, & liber prorsus à partibus crassis destribui, & transire queat, utpote quæ admodum sunt angusta, & puncti cujusdam instar exigua. Etenim si coctiones in corpore humano consideremus, satis apparet, Naturam per gradus quasi, & pedetentim ad perfectionem tendere, neque in prima coctione omnia crassa planè separari: id quod vel ex eo apparet, quod Lien ita facilè obstructionibus, & scirrhis obnoxius est; quod non fieret, si tantum tenues humores attraheret. Et quam crassæ partes sæpe ad officinas secundæ coctionis perveniant, vel ex urinis satis apparet. Imò ipsi, qui contrarium statuunt, affirmant, chylum esse mixtum quiddam ex quatuor diversis substantiis, totidem Elementis primis respondentibus, iisque imperfectè coalescentibus, ac unitis aggregatum. Nec diffiteri possunt, sed ex iis, quæ ipsi admittunt, fundamentis concedere necesse habet, Lienem, quia celeriore Epate facit attractione, & ex ipso ventriculo chylum statim trahit, multa terrena, & lutosa cū aquea chyli parte, per vas breve quidem, sed amplum alioquin, attrahere; quod si
intem-

intemperatius fiat, obſtructiones in Liene excitantur. Et quamvis viæ illæ in cadaveribus ferè conniveant, & puncti inſtar anguſtæ ſint: tamen in vivētibus longè patentiores eſſe, extra dubium eſt; ut id vel calculorum è renibus in veſicam trāſitus docet, etſi in cadaveribus viæ multò minus, quam in meſaraicis apparent. Et quam patula ſint vaſa in corporibus vivētibus, quæ in demortuis planè cōcluſa cernuntur, vel hiſtoria docere poteſt, quam Joh. Langius, in *Epist. de morb. novis*, recitat, de juvencula quadā in Principis cujuſdam Germani gynæceo, quæ cum ſeſe ad ſpeculū adornaret, detentis in ore acubus, quibus peplum affigeret, ab amafio à tergo clanculum accedente intra ſcapulas percuſſa, acus deglutivit, quas poſt biduum illæſis ureteribus eminxit.

Magnum verò valdè poſtulatū eſt, ſtatue-
re, officinam ſanguinis arterioſi non Cor eſſe,
ſed Lienem, eūdemq; principium radicationis
arteriarum: cum ſenſibus ſatis manifeſtum ſit,
quod ſicut circa Epar, quod principium eſt ra-
dicationis venæ cavæ, maximus venæ cavæ
truncus eſt: ita etiam ad Cor maximus arteriæ,
à quo omnes arteriæ, quæ in lienem tendunt,
ortū habent. Ductuſq; ipſi etiam, è quibus ſan-
guis ex Epate ad ſiniſtrum cordis ventriculum
transmittitur, ſatis manifeſti ſint; ut dubitare
de materia (quod illi faciūt) è qua in corde poſ-
ſint ſanguis generari, nullo modo opus ſit. Ex
Epate enim ſanguis per venam cavam in dex-
trum vētriculū cordis; ex hoc per venam arte-
rioſam

*Lien non eſt
officina ſan-
guinis arte-
rioſi.*

riofam in pulmones; è pulmonibus cum aere per arteriam venosam in sinistrum ventriculum cordis transfertur. Neque illud sufficit ad probandum, Lienem esse officinam sanguinis arteriosi; quod fluxibiliorem chyli partem attrahit. Ipfis enim concedentibus, etiam aqueas attrahit; undè & Hippocrates aquæ sedem esse affirmat, & hinc sæpe in tumores aquosos incidit. Quid verò aqua ad sanguinis arteriosi generationem facere potest? Hoc probabilius est, aqueas chyli partes ad Lienem eo fine transire, ut crassiores diluant, ne illæ facile obstructions pariant.

6.

*De natura
humoris
melancholici.*

Alterum verò quod attinet, nimirum naturam humoris melancholici, diximus de eo factis, *lib. 2. Instit. part. 2. cap. 8.* Hic saltem hoc addimus, posse fieri, ut quandoque crassæ partes præcipuè abundant, qui humor tunc propriissimè melancholicus appellatur, id quod sæpe in corporibus siccis, scabie sicca, & similibus morbis ex humore melancholico laborantibus accidit.

Frequenter verò multo sero diluitur, utpote quod simul à Liene attrahitur; & quidem tanto maiore copia, quantò humor Melancholicus crassior est, & ut multum diluatur, necesse habet. Humor tamen ille crassus, multa aqua, seu sero dilutus etiam Melancholiæ nomine appellari potest: sicut & Hippocrates per aquam procul dubio humorem Melancholicum intelligit.

Si quis

Si quis vero è seroso humore peculiarem, & quartam cacochymia speciem constituere velit, cum eo non contendero. Etenim serosi humoris abundantia etiam sine humore crasso reperiri potest, ut in hydrope, & similibus morbis videre est. Caroli Pisoni equidem religioni est, plenitudinem, seu colluviem serosam, aut aqueam cacochymiam appellare, ea de causa, quod aqua pura puta, quæ non nutrit, succi, sive *χυμῶς*, alibilis scilicet substantiæ, nomen sibi vindicare non possit. Verum enim verò fallitur. Neque enim serum pura puta aqua est, ut postea dicetur: neque chymi nomen alibili saltem substantiæ competit, sed humorem tam nutriendo corpori aptum, quam incommodum significat: unde & *ἰχθυμῶς* & *κακο-χυμῶς* nomina deducta, & cacochymia nomine vitiosi humores alendo corpori inepti veniunt.

7.
De Caco-
chymia se-
rosa.

Quid autem serum sit, rectè explicandum est, de quo *Instit. lib. 2. part. 2. cap. 7.* dictum. Carolus Piso puram putam aquam, seu aqueam humiditatem, sive cum cibo, & potu ingestam, sive chyli partem aqueam serum esse dicit, idque ab Ichore discernit, qui scilicet sit cujusque humoris pars fluxa ejusdem coloris, & naturæ cum propriis humoribus. Verum etsi quandoq; Autores has voces discernant, ut *ἰχῶρ* sit vel sanguis crudus & imperfectus, vel tenuior pars massæ sanguineæ corruptæ, & colliquatæ; *σῆρμα* verò seu serum *ἑστῆς τῆς τροφῆς*

8.
Quid sit se-
rum & i-
chor.

An serum
& ichor dif-
ferant.

Φῆς

Φῆς: tamen & ἰχωρ sæpè nōmine feri, & serum nomine Ichoris appellatur, & frequenter ista duo vocabula sunt synonyma, ut monstrat doctis. Caspar Hoffmannus, in *Collect. de Ichorib. numer. 12, & 13*. Qui idem non malè ichorem imitem, & acrem distinguit, illumq; sanguinem ab ἀραιότητι dilutiorem esse dicit, qualis in hepaticis conspicitur: acrem verò illud tenue, quod ex sanguinis, & humorem seu colliquatione, seu corruptione oritur. Ut ita tria sint, quæ nunc feri, hunc Ichoris nomine veniunt: Primò illud aqueum, quod potui, & cibis inest; secundò sanguis aquosior, & dilutior; tertio tenuis humor, sed acrior, qui ex colliquatione, vel corruptione sanguinis, vel etiam ex pravis cibis, & mala coctione provenit.

9.
Serum quo-
plex,

Verum cum serum illud primum, seu pura puta aqua in corpore solum vix reperiatur, neque symptomata, & morbi, quos Eucalenus, & Piso recensent, plurimi à pura puta aqua possint provenire, sed quod ipse Piso, in *præfatione*, fatetur, serum inter decurrendum per vasa abstergat, diluatque, & sibi necessario immisceat partem aliquam ex iis ichoribus, qui in sanguine redundant, eamq; sibi affusam secum devehat, ac transportet, quocunque fertur: rectissimè colluviei, & abundantia seu serosæ, seu ichorosæ duo genera constituere licet, uti dictum: Unum mite, quod est sanguis aqueus, & dilutior; alterum acre, & falsum, quod suam acrimoniam ex humoribus seu colliquatis, seu corruptis, seu quæcunque de causa falsis,

lis, & acribus acquiritur. Ut ita ſerum propriè dictum ſit aquoſus humor, falſedinis, & acrimoniæ particeps, ut pluribus hâc de re *lib. 2. Inſtit. part. 2. cap. 7.* dictum, & plura poſtea de Scorbuti cauſis dicentur.

CAPUT III.

DE GENERATIONE,

Subjecto, & Cauſſa Scorbuti.

1. In ciborum coctione ſit quadâ πνευματώσις, & rarefactio.
2. Craſſior Chyli pars à liene attrahitur.
3. Generationis Scorbuti modus.
4. Scorbutica colluvies ubi generetur.
5. Vbi contineatur.
6. Cauſſa Scorbuti proxima eſt humor Melancholicus.
7. Non ſolum aqueus.
8. Nec ſolum craſſus, ſed aqueus & ſeroſo dilutus.
9. Peculiari modo corruptus.
10. Quomodo generetur.
11. Aceti generatio.

Sed ut ad Scorbuti Naturam explicandam propius accedamus, quænam ſit humoris Scorbuti producentis natura, quo in loco, & quomodo generetur, explicandû. Primò autem hoc præſupponendû, coctiones, quib. alimentû corpori noſtro alendo idoneû elaboratur, idq; ab inutilib9, & excrementitiis partib. ſecernitur, quadâ quaſi fermentatione, & πνευματώσις (liceat hiſce vocabulis uti) perfici, quibus, quæ antea erant craſſa, & fixa, rareſcunt, ſpirituaſcunt, ut ſic dicam, & ut Chymicorum termino utar, volatilia redduntur, perficiuntur, & ab excrementis ſuis liberantur, ut eò facilius corpori noſtro non ſolum aſſimilari, eiquè utile, & purum alimentum ſuppeditare, ſed & ſpiritib9

1.
Cibi in co-
ctione rare-
ſcunt & Spi-
rituaſcunt.

materiam præbere possint. Apparet hoc etiam in alterationibus fructuum. In maturatione enim, quæ primò erant austera, & acerba, ac omnino fixa, & spirituosæ ferè nihil obtinebant, omnia dulcescunt, & partes illæ longè subtiliorem, & spirituosiores, ut sic dicam, naturam induunt, ut ex iis spiritus etiam $\Phi\lambda\omicron\gamma\iota\varsigma\theta\varsigma$ elici possit, qui ex immaturis non poterat. Multò verò magis apparet hoc in fermentatione ea, quæ in musto, cerevisia, & succis è pyris, & pomis, aliisque fructibus expressis accidit, è quibus ante fermentationem nihil ferè spiritus, post fermentationem verò is satis copiosus elici potest. Eademque omnia ante fermentationem cruda, ac impura, ac proinde minus salubria sunt, fæcibus nimirum adhuc permixta, & in quibus calori nostro plurimum laborandum est: Ubi autem fermentatur, cum excrementis suis quasi pugnam ineunt, spiritualescunt, $\mu\epsilon\tau\epsilon\omega\rho\acute{\iota}\zeta\omicron\nu\tau\alpha\iota$, ut Hippocrat. 3. *De vict. rat. in acut. t. 38.* loquitur, rarefiunt, & in maiorem molem attolluntur, atque exaltantur, ac finita fermentatione fæcibus subsidentibus longè subtiliora, puriora, & spirituosiora redduntur. Idem in pane videre est, qui si fermentetur bene, & ipse rarior redditur, atque ad coctionem longè aptior est, quàm non fermentatus. Et quidem cibos, dum coquuntur, & ut alimentum corpori fiant, elaborantur, attenuari, rarefieri, & (liceat sic loqui) spiritualescere quasi, ita evidens est, ut doctiss. Planerus in eam
venērit

venerit sententiam, *lib. 2. m. m. c. 4. p. 72.* cibum, & potum in ventriculo in halitus resolvi, qui in venas mesaraicas subeant & inhalent, ibiq; in speciem sanguinis concretionem quadam mutantur: id quod disputatione quadam peculiari se demonstrasse scribit.

Neque solum aliâ alimenti & potûs partes hoc modo raræ & volatiles quasi in corpore nostro redduntur, sed & ipse sal, qui alimentis inest, & cum iis assumitur, ex fixo volatilis, spiritualis quasi, & animalis redditur. Atq; his quivis, qui salem volatilem è cornibus, & ossibus animalium, ex sanguine, & urina destillando elici vidit, non ita difficulter fidem habebit.

Itaque dum omnia se se rectè in corpore habent, alimenta in ventriculo resolvuntur, partesque ad alendum inutiles secernuntur, & per alvum excernuntur: quæ verò ad alendum utiles sunt, propria ventriculi, & intesti-

2.
*Crassiores
chyli partes
à liene at-
trahuntur.*

norum vi elaborantur, & naturæ humanæ cōsentaneæ redduntur. Cum verò eam formam, & similitudinem, quam cum corpore alendo habere debent, in ventriculo, & intestinis adipisci non possint, ad jecur, tanquam sanguinis officinam, amplius elaborandæ mittuntur. Ut autem sanguis purior in Epate elaboretur, crassiores chyli partes, mediante sero copioso, quo diluuntur, & ad fluxum ac motum aptiores redduntur, à liene avertuntur, & attrahuntur; qui tamen & ipse crassum illum chylum ponticis & acetosis qualitatibus (sa-

C

lis

lis $\oplus$ lati, & aluminosi naturā referentibus, ut Chymici hāc de re loquuntur) præditum elaborat, & in sanguinem sibi, & vicinis partibus utilem, & commodum mutat : quod verò planè corpori alendo, inutile est, per destinatas à Natura vias expellit, ut *lib. 1. Instit. cap. 9.* pluribus hac de re egimus.

3.
*Generatio-
nis Scorbuti
modus.*

Atq; hæc omnia si rectè, & decenter in corpore perficiantur, homo bene valet : si verò (ut generationis Scorbuti modum brevibus comprehendā) ob vivendi rationem incommodā, & crudum, crassum, ac pravum victum multa alimenta ἀνεπιτηδεύα, ἀνεργα, καὶ ἰσχυρὰ, ut appellat Hippocrates, tanta copia assumantur, ut à corpore, aliàs etiam sano, & forti, at vi coctrice pro viribus in iis conficiendis laborante, omnia satis concoqui, & ab excrementitiis partibus liberari non possint, & chylus multis partibus crassis, ac tartareis, ut à Chymicis appellātur, abundans, ad viscera secundæ coctioni destinata perveniat : accidit, ut partes illæ crassæ, salæ, fixæ, nec omnes à liene attrahi, nec satis elaborari possint. Atque ita coctio, & πνεύματωσις illa, qua omnia alimenta fermentari, & quasi spiritua scere debent, impeditur, & partes cibi crassæ, salque esculentus, & fixus tartareus copiosè cū cibis ingestus crassam suam, & fixam naturam deponere, ac rarefieri, volatilis, ac animalis reddi, ut debebat, non potest, & partes impuræ, inutiles, ac tartareæ ab utilibus, & puris probè separari nequeunt. Unde viscerum coctioni secundæ dicatorum facultas

tas tandem oneri & copiæ humorum istorum crassorum succumbit, paulatimq; debilitatur, ac indies ad alimentorum coctionem, & elaborationē ineptior redditur, ut nimiam humorū crassitiem & deficientem πνευματώσιν corrigere non possit. Quod vitium atq; id, quod in rarefactione & attenuatione humorū deficit quomodo unica voce exprimi possit, non planum est: & proinde de nomine, modò de re constet, cum nemine litigabimus. Remb. Dodonæus in *praxi Med. de magn. lien.* & cum eo Cl. Dn. D. Gr. Horstius μόλυνσιν five cruditatem appellat, & eam proximam hujus morbi causam esse dicit.

Sal ergò ille fixus, ac tartareus, & partes chyli crassiores, cum omnes à liene attrahi, & elaborari, atq; ab Epate sine incommodo attrahi non possint, utpote quod subtiliores tantum chyli partes, tanquam sibi familiares, & sanguini bono generando aptiores naturaliter appetit; neq; etiam ob copiam, & ineptitudinem à Natura omnes expelli possint; in primis viis hærent, & in venarum mesaraicarum, ac portæ ramis, adeoq; ipso mesenterio, pancreate ac omento subsistunt, ac propter causâ, quæ talibus humoribus materiam suppeditare solet, continuationem, quotidie augmentur, hisquè falsis, crassis, & fixis humoribus alii crudi, & vitiosi humores quivis conjunguntur, & permiscantur, & ab iis hisce in locis detinentur; atq; ita tartareorum, ut Chymici appellant, humorum colluvies in primis viis coacervatur.

Detenti autem hi humores in hisce locis, & hac quasi corporis sentina diutius, ulterius corrumpuntur, & variis hypochondriacis affectibus causam præbent, usque dum tandem pravam, ac contagiosam, & Scorbuticam peculiarem dispositionem acquirant. Humores hoc modo corrupti, & Scorbuticam dispositionem adepti, etsi aliquandiu in primis viis delitescant: tamen ubi tandem magna eorum copia coacervatur, adjuvante imprimis, & motum promovente feroso humore, quo diluuntur, ad Epar deferuntur, ejusque *αἷμα τὸν* sæpe vitiant; & in venas, ac arterias effunduntur, ac cum sanguine permiscuntur, eumque inquinant, & cum eo in varias corporis partes, etiam in musculos, tendines & articulos diffunduntur, ac varios morbos, & symptomata, pro partium, à quibus recipiuntur, varietate excitant.

*Morborum
& sympto-
matum
scorbutico-
rum gene-
ratio.*

Extra enim in habitu corporis extra venas effusi, cum neque corpori assimilari, & apponi, neq; exire commodè queant, ibi detenti partium nutritionem impediunt, corpus gravant, ac lassum reddunt, vel hinc inde moti dolores vagos excitant. Ad gingivas falsi hujus & corrupti humoris portio missa mollem earum, & teneram carnem in laxum tumorem attollit, tandemq; acrimonia sua eas arrodit, unde pruritus in gingivis sequitur, earumque caro levi suctione, & attritu sanguinem effundit, flaccescit, exulceratur, ac putrescens à dentibus abscedit, & gravem odorem de se emit-

emittit, ipsiq; dentes vacillant, & ex ore exci-
dūt. Quæ verò pars ad inferiora corporis per
venæ cavæ crurales ramos à natura propelli-
tur, per capillares venas, mediante sero, ad su-
perficiē cutis cum sanguine detrusa, maculas
nunc rubras, nūc purpureas, aut liventes exci-
tat, aut ad tendines, & ligamenta, ipsosq; mu-
sculos delata crurū gravitatem, lassitudinē, &
imbecillitatem excitat, & partes has vel laxat,
vel ibi diutius hærens à sero, quo diluebatur,
deserta, exsiccatur, & induratur, unde tendi-
nes rigidi redduntur, cruraq; motu privantur
& ambulandi impotentia, paralyseos quandā
speciē mentiens, excitatur. Ad alias quoque
partes delata dolores, tumores, erosiones, &
sexcenta alia, quæ Eugalenus omnia diligen-
ter enumerat, producit, de quibus postea plu-
ra dicentur.

E quibus etsi colligere facile sit, & quod
Scorbuti subiectum, seu locus potius sit, vel se-
des materiæ Scorbutum excitantis, & quis hu-
mor sit, à quo Scorbutus habet originem, &
quomodo generetur: tamen ut Scorbuti na-
tura manifestior fiat, de singulis in specie di-
cendum. Et primo quidem Scorbuti subiectū
quod attinet, dum de subiecto Scorbuti agi-
mus, non intelligimus hīc partes corporis hu-
mani, quæ symptomata, & morbos Scorbuti-
cis familiares patiuntur; cum nulla ferè cor-
poris pars sit, quæ non mali aliquid in Scorbu-
to pati possit; etsi nunc plures nunc pauciores
afficiantur, pro ut malum vel recens vel anti-
quū est, sed colluviei illius Scorbuticæ, & hu-

4.
*Scorbuticæ
colluvies ubi
generetur.*

morum vitiosorum, qui symptomatum & morborum in Scorbuto causa sunt, fontem, & sedem inquirimus. Atq; hoc subjectum duplex statuimus, fontem, & locum, in quo generatur, & sedem, in qua generata continetur.

Fontem primò hujus colluviei quod attinet, hanc nisi è contagio contrahatur, mesenterium, & primas corporis vias, seu venæ portæ ramos, quæ illas perreptant, sedes esse statuimus. Etsi enim rarò accadat, ut sine lienis actione, læsa Scorbutus excitetur, & plerumque humorum vicinorum pravorum, & corruptorum, contactu & ipse afficiatur, & labem contrahat: tamen quandoq; salvus est, & ipse in cadavere Scorbuto extincto aperto omentum quidem totum ferè putridum, & corruptum, in liene verò nihil, quod quantum ad sensum culpari posset, deprehendi; & in quodam Hollandiæ Præsidente, Scorbuto laborante, magis Epar, quàm Lienem affectum fuisse Forestus, *lib. 20. obs. 11.* annotavit. Etenim licet, Lien sanus, ac salvus sit: tamen si chylus sæculentus falsis, ac tartareis excrementis, & superfluitatibus sca-teat, lien omnes illas nec attrahere, nec elaborare potest, atq; ita in agendo sine suo frustra-tur ob errorem externum; eodè modo sicut actio ventriculi alias benè constituti sæpe læditur, si materia concoquenda aut nimis multa, aut aliena, & vitiosis Qualitatibus infecta ipsi offeratur. Si tamen Lien ipse debilis, vel obstructus, vel quocunq; modo malè constitutus sit, multò magis in agendo officio suo non satisfacit.

cit. Potestq; utrumq; fieri, scilicet vel ut primò à crassis humoribus Lien obstruatur, eoq; propterea officium suum non faciente, in mesenterio, & primis viis humores Melancholici cumulentur; vel ut primo in venæ portæ ramis ob alimentorum vitium tales humores cumulentur, & deinde lienem obstruant, vel debilitent, qui obstructus, vel debilitatus ad copiam eorum in dictis locis augendam facit, & ut humores vitiosi longè copiosius, quàm antea cumulentur, in causâ est. Ut ita sedes, & fons primus colluviei Scorbuticæ ex victu contractæ sit in mesenterio omento, & primis viis, locis q; inter ventriculum, Epar & Lienem mediis, & utriq; visceri vicinis, supra, *cap. 2. num. 1.* descriptis.

Et si verò hisce locis primam originem debeat colluvies Scorbutica: & in recenti morbo etiam iis fere concludatur: tamen si malum jam diutius duraverit, & materia ista vitiosa copiosior sit, non solum hisce locis coercetur, sed per venas, & arterias in totum corpus diffunditur; unde totum venosum genus tam venas portæ, quam cavæ complectens, sedes colluviei Scorbuticæ dici potest. Et chylus dum è ventriculo per loca hujusmodi vitiosis humoribus repleta transit, inquinatur: ipsum præterea Epar & lien à vicina, & affluente ejusmodi colluvie, ejusq; vaporibus debilitatur. Ista n. prava, & occulta dispositio non intra humores sèper se continet, sed vicinis visceribus, tū humorū ipso-
rū corruptorū contactu, tū vaporib; & fumis

5.

Vbi continetur colluvies Scorbutica.

eorum imprimitur. Ventriculus quidem sæpe etiam afficitur, & labem à vicinis pravis humoribus contrahit: sæpissimè tamen appetitus satis validus, & tantum non integer permanet: & si quæ circa ventriculi actiones apparent symptomata, potius per consensum vicinorum viscerum, quàm per primarium ventriculi affectum fiunt. Viscera posteaquam dispositionem illam pravam receperunt, eam rursus alimentis affluentibus & elaborandis imprimunt: sicut idem in lue venerea, & Elephantiasi accidere solet. Atq; ita cum alimentum corrumpatur, potius morbificæ causæ accedit, eamq; auget, quàm ut corpori alimentum præbeat; & hoc modo totum corpus cachymia Scorbatica inficitur. Idq; ex sanguine venâ sectâ emissio apparet, qui manifestas corruptionis notas exhibet, & plerumq; parte superiore pituita, aut mucore potius flavescente aut virescente, quasi pelle obducitur. Imò ubi per contagium extra admissum contrahitur Scorbutus, primò sanguis in vena cava corrumpitur, etsi in primis viis nullum sit vitium.

6.
Causa Scorbuti est humor melancholicus,

Secundò causam Scorbuti, & eorum, quæ Scorbuto laborantibus p. n. accidunt, quod attinet, Antecedens equidem causa est humor melancholicus, crudus, simulque ichorosus seu serosus, cui interdum & alii humores crudi & corrupti per-

permiscentur, id quod vel urinarum varietas & crebra permutatio ostendit. Ut autem is proximæ causæ naturam hîc induat, peculiarem & huic morbi propriam corruptionem induat, necesse est. Esse Melancholicum non solum victus præcedens ratio, quæ ad nullum alium humorem, quàm melancholicum procreandum inclinat, tum effectus, morbi scilicet, & symptomata, quæ in Scorbuticis apparent, pleraque humoris melancholici soboles testantur, ut postea patebit. Et inesse talem succum sanguini, qui à liene attrahitur, Galenus rectè ex colore, qui quàm epatis ipso visu teste nigricantior est, & sapore acerbo, qui carni etiam elixæ ejus inesse deprehenditur, lib. de atra bile c. 6. & 7. rectè demonstrat.

Neque hic assentiri possumus Hieronymo Reusnero, qui, de Scorbuto exerc. 4. prolixè, & operosè probare conatur, Scorbutum nullo modo fieri à Melancholico & crasso, sed ab aqueo solùm, & tenui humore. Hoc enim ejus dogma nullo modo cum iis, quæ de causis Scorbuti externis habet, consentit. Etenim si victus rationem, & aerem, ac omnia, quæ ad Scorbuti generationem concurrere prolixè docet, diligenter examinemus, omnia ad humoris Melancholici, & craffi generationem faciunt.

Neque tamen hic per humorem Melancholicum glutinosum quid, quod ille, pag. 173. ipsi adscribit, intelligimus, neque id quisquam

6.
Non solum
aqueus.

Medicorum doctiorum asserit, qui feci vini, & amurcæ illum comparant, non glutini, quod & in urinis sensibus sæpe patet. Etsi nihil prohibeat, quin, ut diximus, humores pituitosi, & vitiosi huic colluviei sese associare possint. Idquæ sæpe accidere in sanguine vena aperta emissio apparet, qui plerumq; in Scorbuticis quasi glutine albo virescente, vel flavescente ut modo dictum obducitur.

8.

*Nec etiam
crassus tan-
tum sed se-
ro dilutus.*

Etsi verò humor Melancholicus Scorbuti causa crassus esse rectè statuatur: tamen non tantum crassus est, sed sero multo dilutus. Neq; enim solum crassa, sicut vesicula fellis puram, putam bilem, lien attrahit, sed chyli partem respectu illius, quæ ab Epate attrahitur, crassiores, quæ tamen aquosa, & potulenta materia, ut facilius, quo debet, penetret, neq; obstructions pariat, diluitur. Itaque ut in statu naturali crassior illa chyli pars multa aqua diluitur: ita & in præternaturali idem accidit. Atque ita humor Scorbuti causa non solum crassus est, sed & ichore, ac sero multo diluitur, ut sit instar lixivii, quod ex aqua, & falsis, ac feculentis, & adustis partibus constat, ut, *lib. 2. Instit. part. 3. cap. 8.* docuimus, idquæ ex præcedente victus ratione, quæ talibus partibus abundat, & effectibus, doloribus vagis, gingivarum, & crurum ulceribus, ac similibus patet, quæ omnia à falsis, & serosis humoribus proveniunt.

Talis cum sit, & multis serosis partibus diluatur, & instar lixivii, quod ex sale, terrenis parti-

partibus, & aqua constat, sese habeat, facile ad lienem cum chylo penetrare potest. Neque enim, quod modo diximus, & diligenter notandum, sincerus, & solus, sed aliis humoribus permixtus ad lienem pervenit, ideoquè etiam ut sincerus, & solus ibi deprehendatur, opus non est.

Verum cum in quartanis, hypochondriacis ac Melancholicis affectibus, ubi similis causa adesse videtur, non eadem planè symptomata, qualia in Scorbuto conspiciuntur, appareant; etsi tandem hi affectus sæpissimè in Scorbutum degenerent: peculiarem ἀρρώστων, & occultam corruptionem, ac depravationē suscipere necesse est illam humorum melancholicorum, serosorum, ac tartareorum colluviem, diutius in locis illis detentam, si Scorbutum producere debet; quod cum ex aliis symptomatibus, quæ ipsum comitantur, tum & præcipuè ex contagio apparet, quo alii morbi Melancholici, & hypochondriaci destituuntur, Scorbutus verò præditus est, ut facile aliis communicari possit; quod evidens peculiaris corruptionis argumentum est. Quod & hoc evincere videtur, quod ut in Prognosticis dicetur, ubi humor Scorbuticus similem Epati, aut lieni dispositionē impressit, vix unquam integrè curatur Scorbutus; quod indicium est impressionis longè fortioris, quàm quæ qualitatib. primis cōpetit, sed talis, quæ venenorum naturam æmulatur, quorum impressiones tam fortes sunt, ut dispositiones ab iis relictæ sæpe toto vitæ tempore aboleri non possint.

Ideo-

9.
Humor
scorbuticus
peculiari
modo cor-
ruptus est.

Ideoquē à splenis obstructione, & humore melancholico, & atro tantum, ac simpliciter Scorbutus deduci non potest; cum multi splenis obstructione laborent, & humore melancholico, vel atro abundant, nec tamen Scorbuto afficiantur: imò iis regionibus, quibus humoris atrii ex aeris, qui humores torret, fervore collectio est familiaris, Scorbutus sit planè ignotus. Maloquē etiam hic fateri, nos in communibus humano generi ignorantia tenebris versari, & corruptionis hujus modum non satis explicare, & non nisi ex effectu dignoscere posse, quàm ea, quæ fundamento nullo nituntur, ad ignorantiam nostram palliandam proferre.

10.
*Quomodo
generetur.*

Tertiò generationem hujus humoris quod attinet, etsi, quæ hic alii tradant, me non lateat, & alios aliter sentire sciam: tamen paulò altius hujus humoris natura investiganda, & quomodo generetur, indagandum videtur, quod plurimum ad curationem rectè instituendam facit. Principio autem hic non in qualitatibus primis subsistendum, sed ad illas *δυνάμεις*, & *ἀνπότητας* humorum, ab Hippocrat. in lib. de *prisc. Medic.* propositas recurrendum, & ad ea, quæ Hippocr. 3. de *viñ. rat. in acut. t. 38.* de acido, amaro, ac fermentatione humorum salforum in corpore nostro tradit, respiciendum videtur.

Diximus autem antea, humorem hūc generari ex deficiente salis, qui cibis inest, & cum

iis

iis assumitur, potusquè, ac cibi crassioris coctione & πνέματωσιν. Cum enim Natura intendat per coctionem tum primam, tum secundam alimenta assumpta ita attenuare, rarefacere, & ónino præparare, ut corpori nostro affinia, & ei alendo sint utilia, atque ea de causa in ventriculo ea primum resolvat, ac coquat, & excrementitias partes crassissimas per alvum excernat; postea verò chylum ad Epar, tanquam sanguinis, qui totius corporis alimentum, officinam mittat, averfis prius, & attractis à Liene crassioribus, & serosis plerisque chyli partibus, ad sanguinis pro Liene, & vicinarum partium nutritione generationem destinatis: si hoc non fiat, & vel in prima coctione fæculenta ac tartarea omnia, quæ debebant, non secernantur, & ad lienem in majori copia affluant, quam ut ab eo omnes attrahi, vel elaborari possint; vel Lien seu debilis seu obstructus partes illas chyli fæculentas, ut debet, ad se non attrahat: in primis viis, & circa Lienem & locis antea dictis, eæ hærent, & hoc modo humor crassus, falsus, fixus, & quæ omnia Chymici uno vocabulo complectuntur, tartareus, multo tamen sero dilutus, coacervatur, ibiquè diutius hærens, tandem peculiarè, specificam, & Scorbutum propriam corruptionem induit.

Atque rem ita se habere plura sunt, quæ docent. Nam primò si consideremus victum, qui Scorbutum generare solet, omnes in eo consentiunt,

Victus scorbutum generando aptus.

fentiunt, cibos sale, & fumo induratos Scorbuto producendo aptissimos esse, & in maritimis locis, ubi homines non solum aere crasso, marinis, falsis, ac palustribus vaporibus inquinato utuntur, sed aquas etiam feculentas, & corruptas bibunt, & alimentis in tali aere crescentibus, ac quæ ejusmodi aquis nutriuntur, vescuntur, hunc morbum familiarem esse. Cum enim cibis ejusmodi siccis, duris, falsis, aquisq; feculentis & corruptis, succi humidioris rarioris, & spirituosius, & qui corpori probum alimentum præbere possit, & ut Chymici non ineptè loquuntur, volatilis, vel parum insit, vel quod in eo fuit, sale, quo condiuntur, multo corruptum, aut fumo absumtum, & exsiccatum, aut putredine corruptum sit, ut nihil ferè, nisi partes crassæ, feculentæ, terrestres, excrementiciæ, falsæ, & fixæ plurimæ insint, & omnino, ut Hippocr. *de prisc. Medic.* loquitur, ἀκρὴτος καὶ ἰσχυρὸν in tali cibo abundet, id omne à natura attenuari, rarefieri, volatile, ac spirituosum reddi, & elaborari, ac vinci non potest. Ac proinde ei respondens, & congener cacochymia colligitur, & crassus, feculentus, falsus, ac fixus humor in primis viis coacervatur.

*Medicamē-
ta scorbutū
curantia.*

Deinde curandi ratio, & medicamenta, quæ hunc morbum expugnant, evidenter idem demonstrant. Nam si medicamenta, quæ hunc morbum curare experientia longa docuit consideremus, non sunt ea quævis aperien-

aperientia, aut humori Melancholico simpliciter opposita, sed omnia sale volatili abundant; qualia sunt cochlearia, nasturtium, becabunga, chelidon. minus, fumaria, raphanus rustic, sinapi, sedum minus &c. Quæ omnia & gustata, & trita vaporem subtilem, acrem, & citò evanescentem spirant, qui est à sale volatili Chymicis dicto. Nam medicamenta, quæ in aliis quidem affectibus, qui maximam cum Scorbuto cognationem habere videntur, profunt, & aliàs aperiendi vim habent: tamen si sale volatili hoc destituantur, in Scorbuto curando non sufficiunt: monetquè aliquoties non præterrem Severin. Eugalenus, doctissimos aliàs Medicos Scorbutorum curam quidem suscepisse, sed cum illa solum, quæ aliàs in hypochondriacis affectibus usurpari solent, medicamenta adhiberent, nullo ad specificam hujus humoris naturam, & corruptionem respectu habito, nihil profecisse; se verò postea idoneis, & appropriatis, ut appellant, medicamentis feliciter eosdem sanitati restituisse.

Imò illa ipsa medicamēta antiscorbutica, si salem illum volatilem amittant, id quod exsiccatione, & coctura fit sæpe, parum efficacia deprehenduntur: & longè plus virium, & efficaciar succis, & conservis harum plantarum, quàm exsiccatis inest, utpotè in quibus

*Medicamēta
contra
Scorbutum
recentia
usurpanda.*

quibus partes illę volatiles ab igne dissipantur, aut cum humido in exsiccatione evanescunt. Ideoque sali volatili harum plantarum meritò maximam vim Scorbutum curandi adscribimus, utpote quo præsente & operante malum pellitur, absente non tollitur.

*Occulta vis
in medica-
mentis scor-
buticis.*

Si quis tamen hæc medicamenta etiam occultum quid, quod occultæ, & specificæ humoris corruptioni adversetur, habere statuatur, ei non repugnamus. Et videntur inter ista medicamenta quædam præ aliis habere peculiarem prærogativam.

Quia verò secundum Hippocratem curatio morbum indicat, & omnis actio est inter contraria, & à contrariis, ut habet Aristoteles, *lib. 1. de gener. c. 7. t. 50. & 51.* & agens, quatenus in patiens agit, ei contrarium est: sequitur etiam sale volatilem, cujus in curatione Scorbuti primæ partes, & vires sunt, in id, quod sub eodem genere proximo est ipsi contrarium, agere. Opponitur autem inter sales fixus volatili. Et cum omne fixum à volatili reddatur volatile, sicut contra volatilia à fixis figuntur, & fixa redduntur, ut Chymicis notum est, & omnibus Physicis (cum ad plurimarum rerum explicationem multum faciat) meritò notum esse debet, ut de consensu Chymicorum. *p. 364.* dictum est: Fit etiam, ut à plantis, quæ sale isto volatili abundant humores, qui in sale isto fixo abundant, attenuentur, rarefiant, & ut uno verbo dicam, volatiles reddantur, & à Natura facilius loco moveantur, & discutiantur.

Neque hæc à Galeni & antiquorum doctrina aliena sunt, sed potius eam explicant. Cruditās duplex.
 Notum enim est ex Galeno, 8. meth. medic. c. 5. duplicem dari, cruditatem, nidorofam & acidam. Acidam esse in quartana & humoribus melancholicis, extra controversiam esse, puto: cum ipse Galenus. 3. de sympt. caus. cap. 2. non aliter fieri è vino acetum, quàm è sanguine melancholiam doceat, atq; ea de causa Hippocrates, 3. de vict. rat. in acut. t. 38. melancholicis acetum noxium esse, & ἀναγωγὸν μελάνων ὅζον, id est, exaltare nigra aceto (ita enim vertendum, non verò, educere nigra, ut de febr. lib. 2. c. 17. docuimus) scribat. Jam ergò si quomodo acetum è vino generetur explicaverimus, non parvàm ea res huic materiæ & doctrinæ de morbis hypochondriacis lucem afferet, & quid sit illa deficiens πνεύμασις, quæq; sint prima Scorbuti initia declarabit.

Et ne ambagibus utamur, acetum è vino fieri spiritus & salis volatilis, quæ in vino sunt, fixatione ut Chymici loquuntur, putamus. Neq; n. spiritus è vino separatione fit acetum: cum è vino, à quò spiritus separatus est, aut quod corruptum est, spiritumq; amisit, nullum fiat acetum, sed quò generosius vinum est, eò fortius ex eo fit acetum: ex vino quoque ex uvis immaturis expresso, & quod omni ferè spiritu destituitur, nullum sæpe fiat acetum. Neq; solum ex vino, verùm etiam ex cerevisia, hy-

II.

Aceti generatio.

D

dromelite,

dromelite, & fructuum nonnullorum succis, spiritu abundantibus, atque è quibus spiritus, spiritui vini similis, destillando elici potest, fit acetum: Ex aliis verò, quæ tali spiritu destituuntur, non fit. Sal enim & humor, qui est in talibus, quandoque est fixus, quandoque volatilis. In immaturis, acidis & austeris fructibus fixus est: ubi verò ii maturuerunt, & dulciores fiunt, succiq; inde expressi fermentantur, quæ antea cruda & fixa erant, volatilia fiunt, ut ex iis copiosus spiritus elici possit, ut id de cerasis, baccis sambuci, & similibus notissimum est. Idem spiritus & sal dum in iis rursum figitur, ex iis fit acetum. Et quod per spiritus & salis volatilis fixationem, non verò separationem, fiat acetum, ex sequentibus satis patet. Primò quod post destillationem vini nihil vel parum salis in phlegmate deprehenditur; post aceti verò destillationem salis acerrimi plurimum relinquitur. Deinde quod in vini destillatione primò spiritus ascēdit, utpote volatilis; phlegma verò post spiritum: in aceto verò primum phlegma destillat, post phlegma demum spiritus acidus, fixior scilicet & ad evaporandum minus aptus jam, quam ipsum phlegma. Nimirum spiritus & sal, qui in vino est volatilis, ad lenem ignem, (quæ natura est volatiliū, Chymicis ita dictorum) evaporat, in alembicum attollitur, & à phlegmate separatur: in aceto verò spiritus & sal, quæ in vino volatilia erant

*Fixum &
volatile.*

erant, digestionem, per lentum calorem, quo acetum generatur, fixa jam reddita, non statim in calore elevantur, & ascendunt, (quæ fixorum natura est) sed ut spiritus aceti ascendat & destillet, majore calore opus est: imò magna pars salis acidi fixi in phlegmate relinquitur & in altum non elevatur. Tertiò spiritus vini est *Φλογιστός* & facile flammam concipit: aceti verò spiritus nullo modo, sed etiam ne alia facilè accendantur prohibet.

Quod ergo in generatione aceti accidit, *Melancholici humores generatio.* tale quid etiam melancholici humoris generatione fieri, & hæc esse prima scorbuti initia satis probabile est, atq; ex iis, quæ modò dicta sunt, patet. Et cum Chymicorum axioma sit, experientiæ respondens; Omne volatile figi à fixo, & cōtra fixum reddi volatile à volatili; cibi verò scorbutō generando apti sale fixo: plurimo abundant: non mirum est, ab iis etiam volatiles in cibo & potu partes figi, id est, impedire, ne rarefiant & attenuentur.

Non tamen ista cruditate, seu *πνέσματώσ* denegata scorbuti generatio planè absolvitur; cum ea proculdubio aliis morbis melancholicis & hypochondriacis sit cōmunis: sed humor iste crudus porrò corrumpitur. Etenim, quod cū ex naturæ operibus plurimis, tum operationibus Chymicis patet, calor nunquam otiosus est, sed in subjectam materiam continuo agit eamque afficit.

Scorbuti generatio.

Ideoquē postquam crudi isti humores in primis viis multiplicantur & hærent, ac cum iis aliorum vitiosorum colluvies miscetur, & corporis nostri calor continuò in eos agit; ipsi verò ad alédum corpus inepti sunt, nec in alimentum verti possint: indies magis corrumpuntur, donec tandem istam specificam & scorbuto propriam corruptionem ac naturam induunt: id quod in aliorum malignorum ac venenatorū humorum in corpore generatione quoque accidere solet, qui quò diutius in corpore hærent eò deteriores redduntur.

CAPUT IV.

DE CAUSSIS SCOR- BUTI REMOTIS, PROCA- tarcticis, & Externis.

1. *Cibus.*
2. *Potus.*
3. *Aer.*
4. *Motus & quies, ac vitæ genus, ætas, sexus.*
5. *Evacuationum consuetarum suppressio.*
6. *Somnus, & vigilia.*
7. *Animi pathemata.*
8. *Febres.*
9. *Viscerum dispositio.*
10. *Contagium.*

Hæc

HÆ cum sint causæ Scorbuti proximæ, ut & antecedentis, natura, ac generationis modus, ad eas omnes causæ reliquæ remotiores, evidentes, & extrinsecus advenientes, quocunq; nomine veniant, reducendæ sunt, utpote quæ omnes ad generationem Scorbuticæ cacochymicæ faciunt. Causæ verò hæ omnes in duas classes redigi possunt. Vel enim humor melancholicis ex diætæ vitio, & rerum non naturalium vitioso usu contrahitur; quo etiam faciunt Febres, & viscerum mala dispositio: Vel sanguis in corpore, etsi bonus sit, à contagio Scorbutico inquinatur & corrumpitur.

Causæ scorbuti remotæ.

Et primò quidem victus rationem quod attinet, potest in hoc morbo producendo plurimū cibus, qualis iis regionibus, quibus Scorbutus domesticus, & vernaculus est, scilicet Aquilonarium regionū incolis, maris accolis, nautisque familiaris est. Nimirum caro bubula, caprina, hircina, aprugna, & imprimis falgine & muria aut aceto macerata, & fumo ficcata, ac indurata, lardum rancidum, aut crudum devoratum; pisces lacustres, & maritimi, & ipsi coctu difficiles, ac mali succi, & sale, aut muria conditi, vel fumo, aut calore Solis, aut frigore ficcati, induratiq; quales sūt aselli, passerres, haleces, & huius generis alii; aves in aquis stagnantibus, & locis paludosis degentes, & edulia ex sanguine, carne, & aruina simul mistis, sale conditis, & fumo exficcatis, quæ

Cibi scorbuto generando apti.

farcimina vulgò vocant, & alia sale, atq; aceto condita, qualia nautis familiaria sunt. Utrumque enim horum vim siccandi obtinet. Sal quidem cum fixus sit, si copiosius assumatur, à Natura omnis volatilis reddi facilè non potest, ideoquè in primis viis hæret, & Scorbuticæ materiæ congerendæ occasionem præbet. Acetum verò ut cholerae mors, ita Melancholiae vita est; seu ut Hippocr. 3. de vict. rat. in acut. t. 38. habet: Αἱ δὲ τὸ ὀξύθυτοι ὀξύτητες πικροχόλοισι μᾶλλον ἢ μελαγχολικοῖσι συμφέρει. Τα μὲν γὰρ πικρὰ διαλύεται, καὶ ἐκφλεγματῶν μετεωρίζόμενα ὑπ' αὐτῆς. Τα δὲ μέλανα συμῆται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιάζεται: ἀναγωγὴν γὰρ μελάνων ὀξύθυτοι; quorum sensus hic est: *Acida Melancholicis potius, quam biliosis conveniunt. Amara enim dum ab acidis fermentantur, quasi dissolvuntur, & in aqueum humorem convertuntur. Melancholia verò, dum ab acido fermentatur, multiplicatur. Exaltat enim melancholiam acetum.* Faciunt quoque ad mali hujus generationem frumentum corruptum, tempore pluviae collectum, & non probè asservatum, panis biscoctus, submucidus, vel ad perennitatem infumatus, nauticus, & præcipuè frumento corrupto paratus; brassa, cæpæ, lentes, fabæ, & legumina alia, de quib. Galen. 1. de aliment. facult. c. 16. & 18. 2. de facult. aliment. c. 44. & in lib. de cibis bon. & mal. succi c. 1. præsertim negligentius recòdita, & corrupta. Observavitq; Hippoc 6. Epid. sect. 4. t. 11. quod in Aeno, qui continenter leguminibus

minibus vescebantur, crurum impotentia afflicti fuerint, in eaq; perseveraverint; & qui er-vo in cibum utebantur, ex genuum dolore laboraverint. Caseus item antiquus. Omnia .n. hæc ut pauci sunt alimenti; ita excrementitio humore crasso plurimū abundāt. Et in summa omnia huc pertinet, quæ humorē crassum, sic-cum, & melācholicum generare possunt, quo-rum longum catalogū recenset Galen. 3. de loc. affect. c. 7. Quod ii ipsi, qui à liene solū tenues, & aquosos humores attrahi, & hinc Scorbu-tum generari statuunt, inviti concedere, & fa-teri coguntur. Debet verò inter causas exter-nas, & internas esse quædam analogia; & in-ternæ ab externis, præcipuè cibis, habent su-am originem.

Quanquam verò non semper à cibis cras-sis, & melancholicis generetur Scorbutus; ta-men si talis victus ratio continuetur diu, ta-lesq; humores diu in corpore hæreant, & aer, ac aliæ causæ accedant, tandem corruptio-nē Scorbuto propriam & specificam induunt.

Talis verò victus ratio cum nautis, iisque, qui mare Balthicum accolūt, vel ei vicini sunt, familiaris sit, non mirū est, tot Scorbuticos ibi reperiri. Nā ut hac de re Balduinus Ronseus, qui iis in locis vixit, & Medicum egit, de scorbu-to cap. 5. scribit, satis superquē notum est, eos cibis nimis quam Melancholici succi vesci. Nam præter aquaticas volucres, quarū apud illos quotidianus usus est, etiam fumum, si di-cere liceat, deglutiunt, dū bubulas carnes sale

prius conditas fumo exponunt, atque easdem usu exigente comedunt, ferculum si quod aliud, melancholico succo materiam suppeditans. Nam etiam si quàm maximè boni succi sit, quod fumo asservatur, per fumationem tamen alienam quandam naturam induit, atque innato succo orbum atri humoris causa efficitur. Aliis tamen quoque in locis Scorbutus quandoque generatur, ubi vel annonæ caritate homines ad pravam victum adiguntur, vel etiam quacunque de causa cruditati vel cacochymia tali causam præbent.

2. Potus.
Aqua.

Post cibum proximum locum obtinet potus, & primò aquæ corruptæ, & sæpe verminosæ, quarum in navibus, in dulcium, & purarum defectu sæpe necessarius usus est, præsertim in aere calido, à quo facilius corrumpitur; item aquæ crassæ, crudæ, impuræ, graves, subfalsæ, & quæ ex fontibus, qui ex locis abstrusis, & conclusis, non perspirabilibus, & liberiori aeri, & radiis Solis inaccessis scaturiunt, de quibus Hippocr. *lib. de aer. aq. & loc. c. 3*: Sive eæ bibantur, sive cibi in iis coquantur, sive cerevisia, aut juscula ex iis parètur. Referendū huc & vinū, si non probè in ventriculo coquatur, sed ace scat, in primis ubi pendulū fit, & corrumpi incipit: Cerevisia item ferculenta, ex aquis modò dictis, vel corruptis parata, & quæ vitium aquarū retinet, & præcipuè paucolupulo condita, & min⁹ rectè cocta est. De tali n. cerevisia verū est, quod Diosc. *l. 2. c. 80.* scribit inflationē parere,

Vinum.
Cerevisia.

parere, & vitiosum succum creare: lupulus vero admistus hoc vitium corrigit, dum abstergit, obstructions aperit, sanguinem mundat, & crassa venarum, renumque excrementa educit. Malti (Malt) quoque præparatio, qua, ut Hippocratis vocabulo utar, frumentum ζυμῆται, καὶ μετεωρίζεται, non parum ad digestionem in corpore facilius peragendam disponit, & præparat, dum partes flatulentæ separantur, & partes nutrientes rariores, ac spirituosiores redduntur, & ab excrementitiis partibus aliquomodo liberari incipiunt. Plurimum vero postea in recta cerevisiæ fermentatione fitum est, qua ipsa non solum spiritiosa redditur, sed & defecatur, & ab excrementis purgatur: quod nisi fiat, non solum coctu difficilior, & flatulentior cerevisia redditur, sed & facile obstructions parit, & feculenta, ac tartarea excrementa multa suppeditat.

Tota nimirum, quam modò enumeravimus, victus ratio, ac ciborum, & potus materia ita comparata est, ut feculentis, crassis, melancholicis, ac tartareis humoribus in corpore materiam præbeat, & illâ, quæ in coctione alimenti fieri debet, ζύμωσιν, & μετεωρισμὸν, aut πνευματώσιν, si ita appellare libet, impediât. Ex qua quomodo saltem aquosam, ichorosam, & tenuem cacochymiam deducere possit Reusnerus, ipse viderit.

Post cibum, & potum ad scorbutum gerendum multum facit Aer, calî status, regio-

num situs, & locorum constitutio humida, frigida, crassa, & falsuginosa, ac impura. Qualis Aer est Aquilonius, frigidus, humidus, crassus, falsuginosus, maris vaporibus, & exhalationibus, quæ ab inquinamentis, ab æstu maris & fluminum inundatione relictis, aut ex locis uliginosis, palustribus, & lacustribus attolluntur, inquinatus, qui inspirando attractus, & per poros cutis intra corpus admissus, sanguinem & spiritus inficit ac inquinat, calorem nativum obruit & suffocat, & ad cruditates generandas facit. Augetur hæc constitutio aeris austrino, & pluvioso cælo. Et ipsa experientia testatur, locis paludosis, uliginosis, lacustribus, maritimis, Scorbutum maxime familiarem esse, aridis ignotum. Et ea ipsa de causa accidit, ut in Belgio, & Germania inferiore, ubi eadem omnes ratione utuntur, in quibusdam tamen locis, quam aliis frequentior, & gravior sit Scorbutus, quæ scilicet magis paludosa, & palustria sunt. Ita Ronssseus, ut in epistola ad Hadr. Junium testatur, observavit, in Hollandia multo periculosius & frequentius scorbuto affici illos, qui Alcmariam, Amsterdamum & vicina loca inhabitant; minus verò & rarius qui Goudam & Rotterdamum incolunt, quamvis eodem victu utantur. Et Clariss. Dn. D. Greg. Horstius

Itius, in tract. de Scorbuto. annotavit, in Saxonia veterique Marchia Brandenburgensi in aliis locis malum, hoc rarius & levius, in aliis verò frequentius & periculosius esse, iis scilicet, quæ sunt palustria & uliginosa, quorumque incolæ cerevisiâ minus pura & defecata utuntur. Excitatur quoque, & fovetur Scorbutus à domiciliis humectis & situ obstitis, subterraneis, frigida & humida murorum exhalatione; atq; ea de causa in carceribus uliginosis detenti sæpe Scorbuto corripiuntur: quò tamen victus ratio prava, & motus privatus facere potest. Et Olaus Magnus, in sept. gent. histor. lib. 16. c. 51. scribit, frigida murorum exhalatione morbum hanc foveri, intra tabulata mitescere.

Vere etiam, & Autumno magis affligit, & gravius infestat Scorbutus. Vere quidem, quod humores vitiosi tempore hyberno collecti tum fundi, & agitari incipiunt: Autumno verò, quod aeris inæqualitas, & jam incipiens frigiditas humori melancholico generando fit aptissima.

Atque aeris hanc constitutionem nonnulli inter causas remotas, vel solam vel præcipuâ ponunt, statuuntq; Spiritus salinos, & vapores à sulphure suo destitutos juxta mare ab astris elevatos, sed non percoctos, à maritimis & navigantium turba inspirando attrahi, qui attra-

*Pulmones
in scorbuto
non primò
afficiuntur.*

attracti pulmonem primò inficiant, indè ipsū Epar, & venam portæ, tandemq; lienem, quæ partes tales tartareas impuritates eò derivatas quasi sibi cognatas ad se recipiunt. Verum ut aerem talem ad Scorbutum facere non negamus, sed adjuvantem causam esse modò diximus: ita seu unicam, seu præcipuam causam esse inficiamur, nec istum generationis Scorbuti modum admittere possumus. Neq; enim in Scorbuto, qui frequentissimè ex vitæ contrahitur, primò pulmones inficiuntur, sed in primis viis humor Scorbuticus primùm cumulatur. Ac multis locis Scorbutus satis familiaris est, qui à mari falso satis distant; & contra multis in locis maritimis Scorbutus planè incognitus est.

*Vitæ genus,
ætas, sexus,*

Vitæ genus etiam ad Scorbutum generandum conferre potest, nimirum otium, & vitæ genus deses, atq; iners, exercitium, & motus intermissus; unde calor, quo coctio omnis perficitur, debilitatur, & suffocatur, & coctiones, excrementorumq; secretiones, & evacuationes non rectè perficiuntur. Hinc ii, qui in otio vivunt, magis Scorbuto obnoxii sunt, quam qui laboribus exercentur; fæminæ, viris; urbani, agricolis.

*Evacuatio-
num sup-
pressio.*

6.

*Somnus &
vigilia.*

Ut & evacuationum consuetarum, putamenium, & hæmorrhordum præcipuè, suppressio.

Somnus itidem, ac vigiliæ; ille quidem, crudos in corpore succos augendo, teste Galeno, *11. m. m. cap. 3.* hæ autem cruditates augendo, & calidum nativum absumendo. Inter

Inter animi motus, ut alias ad humorem melancholicum generandum multum facit tristitia: ita & hic eundem cumulare, & Scorbuto materiam præbere potest, adeo ut scribat Severin. Eualenus, p. 3. quos cum crassiore victus ratione diuturnior mæstitia exercuit, de his ægrotantibus se constanter semper prædicere ausum fuisse, eos à scorbuto morbo vel solo, vel aliis permixto teneri.

7.

Animi pathemata.

Faciunt ad Scorbuti generationem sæpe etiam febres; cum per eas humor Melancholicus facile cumulatur, ut Galenus, de loc. affect. lib. 3. c. 7. scribit. Nam humores calore febrili aduruntur, & quod de bile quodammodo restitutum est, in atrum humorem vertitur; id quod maxime accidit circa status finem, ubi & continuæ, & intermittentes febres biliosæ in quartanas, & hinc in Scorbutum degenerant. Et præcipue quartana in scorbutum degenerare solet; nonnunquam tamen & tertianæ diuturnæ. Febris etiam tertianæ, quæ tempore verno incipiunt, & post septimum paroxysmum quotidie infestant, maxima ex parte sunt diuturnæ, & tandem in scorbutum abeunt.

8.

Febres.

Verum causæ istæ omnes eò facilius, & promptius malum hoc excitant, si viscerum, & imprimis lienis, intemperies, debilitas, vel obstructio adsit, sive nativa, & primigenia, sive ex colluvie, & contactu vitiosorum humorum contracta, ob quam humores affluentes,

9.

Viscerum dispositio.

tes, & melancholicam redundantiam seque-
strare, elaborare, atque excrementa exclu-
dere non potest. Et imprimis magni momen-
ti hic est *ἰδιοσυγκρασία*, & peculiaris cuiq; cor-
pori natura, venarum item in visceribus hisce
angustia, ob quam crassi, & feculenti humo-
res facilius in iis hærent.

Etsi verò etiam absit viscerum nativa con-
stitutio non recta: tamen si actio vitiosorum
humorum diuturnior sit & continua, à vio-
lentiâ eorum viscera diu se defendere non
possunt, sed humores pravi, propriam! & pe-
culiarem huic malo corruptionis formam a-
depti, adjacentia & vicina viscera vel sua sub-
stantia & contactu, vel fumis depravant, eo-
rumque naturalem temperiem, & constitui-
onem corrumpunt, donec tandem labem su-
scipiant, & infecta, & debilitata alimentis in-
gestis similem corruptionis formam impri-
mant, eaque inquinant, & corrumpant.

Contagium.

Quibus causis omnibus tandem meritò
contagium, alterum causarum genus, addi-
mus, quod etiam absentibus causis modò e-
numeratis, ad scorbutum excitandum satis ef-
ficax est, quo vel à matre in sobolem per san-
guinem menstruum, generationis alterum
principium, impurum & inquinatum deriva-
ri, & ita malū hæreditarium, sive *συμφυτικόν*, &
συγγενές excitari, vel à matre, aut nutrice cum
lacte instillari, vel alio modo per contactum,
& conversationem, pocula scilicet agrotan-
tium

tium usu, in bibendo præcipuè, inquinata, oscula etiam, ut nonnullis placet, aut aerem exhalationibus, expirationibus, & fætidis halitibus ægrorum infectum inspiratione attractum communicari potest. Quæ ipsa causa non parum facit, quod in Saxonia inferiore Scorbutus tam frequens sit. Nam cum raro fiat, ut inter convictores plures unius mensæ omnes à scorbuto immunes sint: nihilominus mos in plerisque locis invaluit, ut pocula sint communia, eaque satis magna, & capacia, inter quæ inter bibendum sæpius ab iis, qui gingivæ laxas, cruentas, & os graveolens habet, contagium deponitur, & commensalibus facile communicatur. Censent etiam nonnulli per Venerem communicari posse scorbutum, si scilicet vir cum fæmina scorbutica, fluxu albo laborante, concumbat.

Ex halitibus quoque & fælore cadaverum, scorbuto extinctorum scorbutus contrahi potest. Cujus rei notabile exemplum observari in viro illo, cujus supra, c. i. num. 6. meminimus, & cap. seq. num. 5. & 30. mentio fiet.

Qua ratione autem per contagium malum hoc communicetur, equidem non ita planum est. Videtur tamen eadem esse ratio, quæ in lue Venereæ. Ut enim illud contagium quidem per diversas partes corporis admitti potest: in corpus tamen admissum sensim in universum se se penetrat, & non solum Spiritus, ac humores inquinat, sed & similem dispositionem partibus solidis imprimit: ita

&

*Quomodo
per conta-
gium, scor-
butus com-
municetur.*

& contagium Scorbuticum sive per salivam
 sive per halitum, sive per lac, sive per cutem
 in corpus admissum sanguinem inficit, ac in-
 quinat, & visceribus nutritioni dicatis simi-
 lem dispositionem imprimit, ea debilitat, ut
 & ipsa postea non sanguinem probum, sed vi-
 tiosum, & scorbuticum generent. Et quamvis
 unum *μιάσμα* per varias corporis partes ad-
 mitti potest: tamen non omnibus æquè ad-
 versum est, sed ut omnia venena ac contagii
 seminaria determinatis in corpore partibus
 adversa sunt, alia cordi, alia pulmoni, alia aliis
 partibus, ac præcipuè iis, in quibus generata
 sunt, atq; ex oculis effluentia *μιάσματα* tan-
 tum *ὀφθαλμίαν* inducunt, non phthisin; con-
 tra habitus contagiosi phthificorum pulmo-
 ni, non oculis nocent: ita etiam in scorbuto
 sese res habet. Cum enim illud contagiosum
 in eo circa lienem generatum sit, ac pravam
 dispositionem ibi acquisiverit, faculta-
 ti etiam naturali in liene & vici-
 nis partibus maximè
 adversatur.

CAP. V.

DE SIGNIS SCORBUTI, AC DE MORBIS, ET SYMPTOMATIBUS, quæ Scorbutum comitantur.

1. *Scorbuti signa generalia.*
2. *Incipientis Scorbuti signa.*
3. *Augmentum summentis signa.*
4. *Ingravescentis signa.*
5. *Rara, & novæ de scorbuto observationes.*
6. *Multitudinis symptomatum, & morborum in scorbuto causæ.*
7. *Lassitudo spontanea corporis & gravitas, in cruribus præcipuè.*
8. *Pectoris angustia, & difficilis respiratio.*
9. *Gingivarum corruptio, & oris graveolentia, ac dentium vitia.*
10. *Maculæ.*
11. *Urinæ.*
12. *Pulsus.*
13. *Dolores crurum, surarum, circa talos, & juncturas manuum, digitorum, nucae, dorsi, genuum, membranarum, & variarum partium vagi.*
14. *Dolor ventris.*
15. *Hypochondriorum.*
16. *Lumbago.*
17. *Dolores nephritici.*
18. *Capitis dolor.*
19. *Dentium.*

20. *Pleuritis.*
21. *Arthritis.*
22. *Stupor, & Paralysis.*
23. *Tremor.*
24. *Convulsio, & convulsivus motus, Epilepsia.*
25. *Contractio, & rigiditas membrorum, & in specie genarum.*
26. *Apoplexia.*
27. *Cacitas subitanea.*
28. *Somnus nimius, ac vigilia.*
29. *Tristitia.*
30. *Deliria.*
31. *Laesa memoria.*
32. *Palpitatio cordis.*
33. *Lipothymia.*
34. *Oesophagi obstructio, & strangulationis metus.*
35. *Appetitus dejectio. Sitis, ac oris siccitas.*
36. *Ructus.*
37. *Vomitum, & vomendi conatus.*
38. *Sputatio continua, & Salivatio.*
39. *Alvi fluxus.*
40. *Alvi fluxus sanguinolentus.*
41. *Alvi adstrictio.*
42. *Sudor copiosus.*
43. *Hæmorrhagianarium, è cruribus & labiis.*
44. *Menses albi, & semen aquosum.*
45. *Color faciei.*
46. *Icterus.*
47. *Odor*

47. Odor corporis, & anhelitus.
48. Horrores.
49. Calor nocturnus.
50. Febres.
51. Tertianæ.
52. Quartanæ.
53. Quotidianæ.
54. Continuæ.
55. Pestilentes.
56. Tumores.
57. Erysipelas.
58. Tumores crurum, Ventris & Hydrops.
59. Vesica in toto corpore.
60. Ulcera, & Penis exulceratio.
61. Gangrena.
62. Atrophia, crurum, totius.

Magnam in Scorbuto esse morborum, & symptomatum *συνδεγμὴν*, & farraginem, suprà diximus, quæ hîc ut ejus effectus, ex quibus cognoscitur, perpendenda. Neque enim, quod non solum è vulgo homines, sed & Medici interdum, quibus hic morbus parum cognitus est, facere solent, ii saltem Scorbuto laborare dicendi sunt, quibus crura maculis pinguntur, gingivæ corrumpuntur, dentes vacillant. Sunt enim hæc jam ingravescentis tantum mali signa: & homo malum hoc diu circūferre potest, etsi nihil tale appareat,

Scorbutus est farrago plurimorum morborum & symptomatum.

Et non raro accidit, ut homo prius hoc morbo è medio tollatur, quam ipsi gingivæ exulcerentur, aut maculæ in cruribus emergant. Neque eadem, ut supra, cap. i. dictum, in omnibus apparent symptomata. Nonnullis dentes & gingivæ tantum afficiuntur, partibus inferioribus salvis: aliis contrarium evenit. In aliquibus nullæ erumpunt maculæ, aliis tota crura colore violaceo pinguntur, ut tibiae ejus coloris superinducta jurares.

*Scorbutus
in princi-
pio difficul-
ter cogno-
scitur.*

Sunt verò morbi hujus quidam quasi gradus. Et quidem ubi adolevit, facilis cognitus est: in principio verò, quod satis longum plerumque, difficilius cognoscitur; cum signa ejus, ut corporis totius gravitas, & spontanea lassitudo, cum aliis morbis sint communia. Artificiofam tamen conjecturam si Medicus adhibeat, ita planè latere non poterit, quin agnoscatur. Si nimirum non ad unum, vel alterum symptoma tantum respiciat Medicus, sed totam symptomatum, & signorum *συνδεσµω* uno intuitu diligentius consideret. Pathognomonicum enim unum signum aliquod, quod soli, & omni competat, non reperitur, præsertim in initio. Et licet ubi jam incrementum sumit, latere non possit, si diligenter in ejus naturam inquiratur: tamen sæpissime alios morbos simulat, incautosquè decipit; cum nullus ferè morbus sit, sub quo non latere, aut cui non associari Scorbutus possit, ut ex sequentibus patebit.

Prin-

I.

Signa scorbuti generalia.

Principio igitur considerandum, si de scorbuto suspicio incidat, an in ea regione vivat æger, cui scorbutus aliàs est familiaris, & omnino an diætã Scorbuto generando apta usus sit. Unde Eugalenus scribit, si quos cum crassiore victu ratione diuturnior mæstitia exerceat, de iis ægrotantibus se constanter semper prædicere ausum fuisse, eos scorbuto vel solo, vel aliis morbis permisso laborare. An parentes habuerit Scorbuticos; an sit splenicus, & morbo aliquo melancholico, & hypochondriaco, quem sequi Scorbutus solet, antea laboraverit, ex quo non satis restitutus fuerit.

Hinc ipsa symptomata præsentia, quæ mox exponentur, considerata. In quibus & hoc notandum, quod per quasdam periodos, & circuitum recurrunt, aliàs tertianum, aliàs quartanum, aliàs quintanum, alias septenarium; aliquos etiam quotidie, pro humoris ipsius qualitate, & conditione, infestent. Et si in regione aliqua, cui scorbutus familiaris est, occurrat aliquis morbus rarus, aut antiquis non satis cognitus, aut qui cum descriptione & signis, quæ in antiquorum libris exstant, non satis congruit, Scorbutum sub schemate & specie alterius morbi latere, suspicandum, ideoquæ in eum diligenter inquirendum, & ex causis, quæ præcesserunt, urina, pulsu, & symptomatibus, an scorbutus adsit, indagandum.

Perpendenda etiam juvantia. Etenim si

E 3

medi-

num situs, & locorum constitutio humida, frigida, crassa, & falsuginosa, ac impura. Qualis Aer est Aquilonius, frigidus, humidus, crassus, falsuginosus, maris vaporibus, & exhalationibus, quæ ab inquinamentis, ab æstu maris & fluminum inundatione relictis, aut ex locis uliginosis, palustribus, & lacustribus attolluntur, inquinatus, qui inspirando attractus, & per poros cutis intra corpus admissus, sanguinem & spiritus inficit ac inquinat, calorem nativum obruit & suffocat, & ad cruditates generandas facit. Augetur hæc constitutio aeris austrino, & pluvioso cælo. Et ipsa experientia testatur, locis paludosis, uliginosis, lacustribus, maritimis, Scorbutum maxime familiarem esse, aridis ignotum. Et ea ipsa de causa accidit, ut in Belgio, & Germania inferiore, ubi eadem omnes ratione utuntur, in quibusdam tamen locis, quam aliis frequentior, & gravior sit Scorbutus, quæ scilicet magis paludosa, & palustria sunt. Ita Ronssseus, ut in epistola ad Hadr. Junium testatur, observavit, in Hollandia multò periculosius & frequentius scorbutu affici illos, qui Alcmariam, Amsterdamum & vicina loca inhabitant; minus verò & rarius qui Goudam & Rotterdamum incolunt, quamvis eodem victu utantur. Et Clariss. Dn. D. Greg. Horstius

Itius, in tract. de Scorbut. annotavit, in Saxonia veterique Marchia Brandeburgensi in aliis locis malum, hoc rarius & levius, in aliis verò frequentius & periculosius esse, iis scilicet, quæ sunt palustria & uliginosa, quorumque incolæ cerevisiâ minus pura & defecata utuntur. Excitatur quoque, & fovetur Scorbutus à domiciliis humectis & situ obstitis, subterraneis, frigida & humida murorum exhalatione; atq; ea de causa in carceribus uliginosis detenti sæpe Scorbutu corripuntur: quò tamen victus ratio prava, & motus privati facere potest. Et Olaus Magnus, in sept. gent. histor. lib. 16. c. 51. scribit, frigida murorum exhalatione morbum hanc foveri, intra tabulata mitescere.

Vere etiam, & Autumno magis affligit, & gravius infestat Scorbutus. Vere quidem, quod humores vitiosi tempore hyberno collecti tum fundi, & agitari incipiunt: Autumno verò, quod aeris inæqualitas, & jam incipiens frigiditas humori melancholico generando fit aptissima.

Atque aeris hanc constitutionem nonnulli inter causas remotas, vel solam vel præcipuâ ponunt, statuuntq; Spiritus salinos, & vapores à sulphure suo destitutos juxta mare ab astris elevatos, sed non percoctos, à maritimis & navigantium turba inspirando attrahi, qui

*Pulmones
in scorbutu
non primò
afficiuntur.*

attra-

attracti pulmonem primò inficiant, indè ipsū Epar, & venam portæ, tandemq; lienem, quæ partes tales tartareas impuritates eò derivatas quasi sibi cognatas ad se recipiunt. Verum ut aerem talem ad Scorbutum facere non negamus, sed adjuvantem causam esse modò diximus: ita seu unicam, seu præcipuam causam esse inficiamur, nec istum generationis Scorbuti modum admittere possumus. Neq; enim in Scorbuto, qui frequentissimè ex vitæ contrahitur, primò pulmones inficiuntur, sed in primis viis humor Scorbuticus primùm cumulatur. Ac multis locis Scorbutus satis familiaris est, qui à mari falso satis distant; & contra multis in locis maritimis Scorbutus planè incognitus est.

*Vitæ genus,
ætas, sexus.*

Vitæ genus etiam ad Scorbutum generandum conferre potest, nimirum otium, & vitæ genus deses, atq; iners, exercitium, & motus intermissus; unde calor, quo coctio omnis perficitur, debilitatur, & suffocatur, & coctiones, excrementorumq; secretiones, & evacuationes non rectè perficiuntur. Hinc ii, qui in otio vivunt, magis Scorbuto obnoxii sunt, quam qui laboribus exercentur; fæminæ, viris; urbani, agricolis.

*Evacuatio-
num sup-
pressio.*

6.

*Somnus &
vigilia.*

Ut & evacuationum consuetarum, putamenium, & hæmorrhoidum præcipuè, suppressio.

Somnus itidem, ac vigiliæ; ille quidem, crudos in corpore succos augendo, teste Galeno, *11. m. m. cap. 3.* hæ autem cruditates augendo, & calidum nativum absumendo. Inter

Inter animi motus, ut aliâs ad humorem melancholicum generandum multum facit tristitia: ita & hic eundem cumulare, & Scorbuto materiam præbere potest, adeò ut scribat Severin. Eugalenus, p. 3. quos cum crassiore victus ratione diuturnior mæstitia exercuit, de his ægrotantibus se constanter semper prædicere ausum fuisse, eos à scorbuto morbo vel solo, vel aliis permixto teneri.

7.
Animi pathemata.

Faciunt ad Scorbuti generationem sæpe etiam febres; cum per eas humor Melancholicus facile cumulatur, ut Galenus, de loc. affect. lib. 3. c. 7. scribit. Nam humores calore febrili aduruntur, & quod de bile quodammodo restinctum est, in atrum humorem vertitur; id quod maximè accidit circa status finem, ubi & continuæ, & intermittentes febres biliosæ in quartanas, & hinc in Scorbutum degenerant. Et præcipuè quartana in scorbutum degenerare solet; nonnunquam tamen & tertianæ diuturnæ. Febris etiam tertianæ, quæ tempore verno incipiunt, & post septimum paroxysmum quotidie infestant, maxima ex parte sunt diuturnæ, & tandem in scorbutum abeunt.

8.
Febres.

Verum causæ istæ omnes eò facilius, & promptius malum hoc excitant, si viscerum, & imprimis lienis, intemperies, debilitas, vel obstructio adsit, sive nativa, & primigenia, sive ex colluvie, & contactu vitiosorum humorum contracta, ob quam humores affluentes,

9.
Viscerum dispositio.

tes, & melanâolicam redundantiam sequeſtrare, elaborare, atque excrementa excludere non poteſt. Et inprimis magni momenti hic eſt ἰδιοσυγκρασία, & peculiaris cuiq; corpori natura, venarum item in viſceribus hiſce anguſtia, ob quam craſſi, & feculenti humores facilius in iis hærent.

Eſi verò etiam abſit viſcerum nativa conſtitutio non recta: tamen ſi actio vitioſorum, humorum diuturnior ſit & continua, à violentia eorum viſcera diu ſe defendere non poſſunt, ſed humores pravi, propriam! & peculiarem huic malo corruptionis formam adepti, adjacentia & vicina viſcera vel ſua ſubſtantia & contactu, vel fumis depravant, eorumq; naturalem temperiem, & conſtitutionem corrumpunt, donec tandem labem ſuſcipiant, & infecta, & debilitata alimentis ingeſtis ſimilem corruptionis formam imprimant, eaque inquinent, & corrumpant.

Contagium.

Quibus cauſſis omnibus tandem meritò contagium, alterum cauſſarum genus, addimus, quod etiam abſentibus cauſſis modò enumeratis, ad ſcorbutum excitandum ſatis efficax eſt, quo vel à matre in ſobolem per ſanguinem menſtrum, generationis alterum principium, impurum & inquinatum derivari, & ita malū hæreditarium, ſive. *συμφυτικόν*, & *συγγενές* excitari, vel à matre, aut nutrice cum lacte inſtillari, vel alio modo per contactum, & converſationem, pocula ſcilicet ægrotantium

tium usu, in bibendo præcipuè, inquinata, oscula etiam, ut nonnullis placet, aut aerem exhalationibus, expirationibus, & fætidis halitibus ægrorum infectum inspiratione attractum communicari potest. Quæ ipsa causa non parum facit, quod in Saxonia inferiore Scorbutus tam frequens sit. Nam cum rarò fiat, ut inter convictores plures unius mensæ omnes à scorbuto immunes sint: nihilominus mos in plerisque locis invaluit, ut pocula sint communia, eaquæ satis magna, & capacia, inter quæ inter bibendum sæpius ab iis, qui gingivæ laxas, cruentas, & os graveolens habet, contagium deponitur, & commensalibus faciliè communicatur. Censent etiam nonnulli per Venerem communicari posse scorbutum, si scilicet vir cum fæmina scorbutica, fluxu albo laborante, concumbat.

Ex halitibus quoq; & fæto cadaverum, scorbuto extinctorum scorbutus contrahi potest. Cujus rei notabile exemplum observari in viro illo, cujus supra, c. i. num. 6. meminimus, & cap. seq. num. 5. & 30. mentio fiet.

Qua ratione autem per contagium malum hoc communicetur, equidem non ita planum est. Videtur tamen eadem esse ratio, quæ in lue Venereæ. Ut enim illud contagium quidem per diversas partes corporis admitti potest: in corpus tamen admissum sensim in universum se se penetrat, & non solum Spiritus, ac humores inquinat, sed & similem dispositionem partibus solidis imprimit: ita

*Quomodo
per conta-
gium, scor-
butus com-
municetur.*

&

& contagium Scorbuticum sive per salivam
sive per halitum, sive per lac, sive per cutem
in corpus admissum sanguinem inficit, ac in-
quinat, & visceribus nutritioni dicatis simi-
lem dispositionem imprimit, ea debilitat, ut
& ipsa postea non sanguinem probum, sed vi-
tiosum, & scorbuticum generent. Et quamvis
unum *μιάσμα* per varias corporis partes ad-
mitti potest: tamen non omnibus æquè ad-
versum est, sed ut omnia venena ac contagii
seminaria determinatis in corpore partibus
adversa sunt, alia cordi, alia pulmone, alia aliis
partibus, ac præcipuè iis, in quibus generata
sunt, atq; ex oculis effluentia *μιάσματα* tan-
tum *ὀφθαλμίαν* inducunt, non phthisin; con-
tra habitus contagiosi phthysicorum pulmo-
ni, non oculis nocent: ita etiam in scorbutico
sepe res habet. Cum enim illud contagiosum
in eo circa lienem generatum sit, ac pravam
dispositionem ibi acquisiverit, faculta-
ti etiam naturali in liene & vici-
nis partibus maximè
adversatur.

CAP. V.

DE SIGNIS SCORBU- TI, AC DE MORBIS, ET SYM- ptomatibus, quæ Scorbutum comitantur.

1. *Scorbuti signa generalia.*
2. *Incipientis Scorbuti signa.*
3. *Augmentum summentis signa.*
4. *Ingravescentis signa.*
5. *Rare, & novæ de scorbuto observationes.*
6. *Multitudinis symptomatum, & morborum
in scorbuto causæ.*
7. *Lasitudo spontanea corporis & gravitas, in
cruribus præcipuè.*
8. *Pectoris angustia, & difficilis respiratio.*
9. *Gingivarum corruptio, & oris graveolen-
tia, ac dentium vitia.*
10. *Maculæ.*
11. *Urinæ.*
12. *Pulsus.*
13. *Dolores crurum, surarum, circa talos, &
juncturas manuum, digitorum, nuchæ,
dorsi, genuum, membranarum, & va-
riarum partium vagi.*
14. *Dolor ventris.*
15. *Hypochondriorum.*
16. *Lumbago.*
17. *Dolores nephritici.*
18. *Capitis dolor.*
19. *Dentium.*

E

20. Plen-

20. *Pleuritis.*
21. *Arthritis.*
22. *Stupor, & Paralysis.*
23. *Tremor.*
24. *Convulsio, & convulsivus motus, Epilepsia.*
25. *Contractio, & rigiditas membrorum, & in specie genarum.*
26. *Apoplexia.*
27. *Cacitas subitanea.*
28. *Somnus nimius, ac vigilia.*
29. *Tristitia.*
30. *Deliria.*
31. *Laesa memoria.*
32. *Palpitatio cordis.*
33. *Lipothymia.*
34. *Oesophagi obstructio, & strangulationis metus.*
35. *Appetitus dejectio. Sitis, ac oris siccitas.*
36. *Ructus.*
37. *Vomitum, & vomendi conatus.*
38. *Sputatio continua, & Salivatio.*
39. *Alvi fluxus.*
40. *Alvi fluxus sanguinolentus.*
41. *Alvi adstrictio.*
42. *Sudor copiosus.*
43. *Hæmorrhagia narium, è traxibus & labiis.*
44. *Menses albi, & semen aquosum.*
45. *Color faciei.*
46. *Icterus.*

47. *Odor*

47. Odor corporis, & anhelitus.
48. Horrores.
49. Calor nocturnus.
50. Febres.
51. Tertiana.
52. Quartana.
53. Quotidiana.
54. Continua.
55. Pestilentes.
56. Tumores.
57. Erysipelas.
58. Tumores crurum. Ventris & Hydrops.
59. Vesicae in toto corpore.
60. Ulcera, & Penis exulceratio.
61. Gangrena.
62. Atrophia, crurum, totius.

Magnam in Scorbuto esse morborum, & symptomatum *συνδεσμού*, & farraginem, supra diximus, quæ hîc ut ejus effectus, ex quibus cognoscitur, perpendenda. Neque enim, quod non solum è vulgo homines, sed & Medici interdum, quibus hic morbus parum cognitus est, facere solent, ii saltem Scorbuto laborare dicendi sunt, quibus crura maculis pinguntur, gingivæ corrumpuntur, dentes vacillant: Sunt enim hæc jam ingravescentis tantum mali signa: & homo malum hoc diu circumferre potest, etsi nihil tale appareat,

*Scorbutus
est farrago
plurimorum
morborum
& sympto-
matum.*

Et non raro accidit, ut homo prius hoc morbo è medio tollatur, quam ipsi gingivæ exulcerentur, aut maculæ in cruribus emergant. Neque eadem, ut supra, *cap. i.* dictum, in omnibus apparent symptomata. Nonnullis dentes & gingivæ tantum afficiuntur, partibus inferioribus salvis: aliis contrarium evenit. In aliquibus nullæ erumpunt maculæ, aliis tota crura colore violaceo pinguntur, ut tibialia ejus coloris superinducta jurares.

*Scorbutus
in princi-
pio difficul-
ter cogno-
scitur.*

Sunt verò morbi hujus quidam quasi gradus. Et quidem ubi adolevit, facilis cognitus est: in principio verò, quod satis longum plerumque, difficilius cognoscitur; cum signa ejus, ut corporis totius gravitas, & spontanea lassitudo, cum aliis morbis sint communia. Artificiosam tamen conjecturam si Medicus adhibeat, ita planè latere non poterit, quin agnoscatur. Si nimirum non ad unum, vel alterum symptoma tantum respiciat Medicus, sed totam symptomatum, & signorum *συνδεξιαν* uno intuitu diligentius consideret. Pathognomonicum enim unum signum aliquod, quod soli, & omni competat, non reperitur, præsertim in initio. Et licet ubi jam incrementum sumit, latere non possit, si diligenter in ejus naturam inquiratur: tamen sæpissime alios morbos simulat, incautosquè decipit; cum nullus ferè morbus sit, sub quo non latere, aut cui non associari Scorbutus possit, ut ex sequentibus patebit.

Prin-

I.

Signa scorbuti generalia.

Principio igitur considerandum, si de scorbuto suspicio incidat, an in ea regione vivat æger, cui scorbutus aliàs est familiaris, & omnino an diæta Scorbuto generando apta usus sit. Undè Eugalenus scribit, si quos cum crassiore victu ratione diuturnior mæstitia exercuit, de iis ægrotantibus se constanter semper prædicere ausum fuisse, eos scorbuto vel solo, vel aliis morbis permisso laborare. An parentes habuerit Scorbuticos; an sit splenicus, & morbo aliquo melancholico, & hypochondriaco, quem sequi Scorbutus solet, antea laboraverit, ex quo non satis restitutus fuerit.

Hinc ipsa symptomata præsentia, quæ mox exponentur, considerata. In quibus & hoc notandum, quod per quasdam periodos, & circuitum recurrunt, aliàs tertianum, aliàs quartanum, aliàs quintanum, alias septenarium; aliquos etiam quotidie, pro humoris ipsius qualitate, & conditione, infestent. Et si in regione aliqua, cui scorbutus familiaris est, occurrat aliquis morbus rarus, aut antiquis non satis cognitus, aut qui cum descriptione & signis, quæ in antiquorum libris exstant, non satis congruit, Scorbutum sub schemate & specie alterius morbi latere, suspicandum, ideoquè in eum diligenter inquirendum, & ex causis, quæ præcesserunt, urina, pulsu, & symptomatibus, an scorbutus adsit, indagandum.

Perpendenda etiam juvantia. Etenim si

E 3

medi-

medicamenta, quæ aliàs videntur commoda. Scorbuto verò in specie non adversantur, parum profint; contra ex usu medicamentorum huic morbo accommodatorum æger melius sese habeat, & illud scorbuti indicium est: ideoq; in illorum medicamentorum usu persistendum, nec ad alia transeundum, de consilio Hippocratis. 2. aph. 52.

Pertinet huc & istud, quod interdum vomitus, & alvi dejectiones copiosæ, & frequentes accidunt, è quibus tamen nihil levaminis, vel commodi æger percipit, & anxietas, & symptomata non remittunt.

2.

*Incipientia
scorbuti si-
gna.*

Incipientem autem scorbutum, ejusq; prima quasi rudimenta, ac principia produnt, lassitudo spontanea, in abdomine, & cruribus gravitatis sensus, crurum debilitas, ac dolor obtusus, pectoris angustia, ac respiratio difficilis, & anhelatio, quæ tamen à minus attentis non animadvertitur, nisi à validiore corporis motu: homo plerumque præter solitum fit corpulentior, & quasi pinguior, cum vividi corporis coloris ad lividum mutatione.

3.

*Augmentum
sumentis
signa.*

Hinc paulò post subsequitur rubedo, & pruritus quidam in gingivis, facies fit pallida, & ex violaceo nonnihil livescent; urina sæpe tenuis est, nunc turbida. Pulsus est parvus, debilis, & inæqualis, ac sæpe vermicularis; vel magnus, & durus absque inflam-

matio.

matione. Quæ si adsint, non levem de Scorbuto suspicionem faciunt; quæ magis confirmatur, si, uti modò dictum, victus ratio scorbuto generanda apta, vel alia causa scorbutum generans præcesserit.

Malo incrementum fumente; symptomata modò dicta augentur, & graviora redduntur, & alia accidunt, ut jam de Scorbuto amplius dubitare opus non sit. Anhelitus difficultas sæpe ita augetur, ut dum se movent, & erigunt ægri, aut aliquando erecti sedere conantur, animi deliquio tententur, decumbentes rursus reficiantur, & respirent liberius, ac se melius habere, ac sanos esse dicant. Ventris tormina, ac torsiones accidunt; gingivæ intumescunt, & laxæ, ac flaccidæ redduntur, & ad tactum sanguinem serosum effundunt, graveolent, & corrumpuntur, & caro ad dentium radices absumitur, dentes vacillant, ut absque negotio & dolore ex alveolis suis eximi possint. Crura ad ambulandum, & corporis onus potandum impotētia fiunt, & quasi Paralyfin quandam patiuntur: Maculæ, ac lituræ variæ, rubræ, purpureæ, fuscæ non solum in cruribus, sed & in dorso, ac lumbis efflorescunt, & tota crura interdum ejusmodi colore pinguntur. Crura sæpe etiam *ἀρεοφία* laborant; sæpe intumescunt; & sæpè ita exulcerantur, ut Elephantiasin Arabum æmulentur, cujus rei exemplum ante paucos annos & hic vidi.

4.
Ingravescentis signa.

Quibus mala alia sæpe accedunt, sensusquæ gravitatis, dum malum augetur, incrementum sumit percipiturquæ in pluribus quarto, in aliquibus tertio, & quibusdã, sed rarius, singulis diebus. Et quidem plerumq; sine febre, quandoque tamen etiam cum febre. Febres autem, quæ scorbutum comitantur, non unius generis, sed variæ omnino sunt, & nonnunquam intermittentiũ, inordinatarũ, quotidianarum, tertianarum, quartanarum, quinto, vel sexto die redeuntium, nonnunquam continuarum, imò & malignarum naturam æmulantur. Quibusdam alvus toto morbi tempore est adstricta, alii contra ventris fluxu laborant, qui nonnunquam in periculofam, & sæpe lethalem dysenteriam mutatur: sæpe accidit vomitus, vel inanis vomendi conatus, paralyfis, motus convulsivi, Epilepsia, deliria, Carus, lethargus, lipothymia, dolores vagi, dentium dolor, pleuritis, dolor articulorum, erysipelata, hydrops, *ἀνδροφία*, gangræna; ut ista omnia annotavit, & historiis illustravit Eugalenus, uti antea diximus.

5.
Rara &
nova de
scorbuto ob-
servaciones.

Imò plura adhuc ex eodem humore mala excitari posse, observare in praxi promptum est. Et in primis scabiei sæpe conjungitur Scorbutus, & tũm ex humorum vitiosorum ad interiora recurſu gravissima symptomata excitantur. Memini Anno Christi 1615. studiosum quẽdam Svevum, cum humores tales aduſtos multos cumulasset, & Natura eos ad ambitum corpo-

corporis protrusisset, scabiesq; inde excitata, fuisset, iisdem ad interiora recurrentibus subito cæcum evasisse, & per triduum nihil vidisse, nullo extra in oculo apparente vitio, & reliquis sensibus integris. Idem de summa pectoris angustia, & difficili respiratione conquerebatur; urinæ nigræ reddebantur, turbidæ, ac subruffæ, quæ cum quiescerent, superiore parte claræ non nihil evadebant, nigro sedimento subsidente. Per alvum idoneis, & levibus medicamentis purgatus, ac iis adhibitis, quæ humori huic contraria sunt, simulque per urinas expellunt (quo naturâ vergebat) fumaria, cochlearia, & similibus, intra quatrimum visum recuperavit, & paulò post sanitati restitutus est. Idem quadriennio post eodem ferè morbo correptus est: conquerebatur de pectoris angustia, & difficili respiratione, ac tenebras sæpe oculis offundi referebat. Visu tamen tunc privatus non est, sed semel circa vesperam Epilepsia correptus, à qua tamen clystere, & aliis medicamentis idoneis adhibitis liberatus est, & paulò post convaluit, atq; etiamnum vivit.

Eodem ferè morbo ante paucos annos corripiebatur puer annor. 12. ex intempestiva contra scabiem inunctione, qui urinas reddebat nigras, visu privabatur, & accedente, ac recurrente sæpe Epilepsia exstinguebatur.

Dolores, ac punctiones pectoris, ac nothas pleuritides ex iisdem humoribus, & scabie in-

tempestivè curata sæpius observavi; ut & febres tertianas, quartanas, quæ scabie erumpente cessarent facilè, eadem evanescente redirent. Observavi & hæmorrhagias narium frequentes, & copiosas in Scorbuticis; cruentas alvi dejectiones copiosas; sanguinis è vena in cruribus sponte aperta effusionem, Ictericum cum cardialgia, de quibus omnibus postea in specie dicetur.

Observavit etiam notatu digna, & rariora in Scorbuticis vir Cl.Dn. D. Dôringius, Medicus Vratislaviensis; affinis meus honorandus, Ictericum scilicet, cui successit hydrops Ascites; Asthma; Favum, qui non tantum universum caput, sed & totam frontem occupavit; Herpetem brachii sinistri; Gangrænam in indice, digito; Hæmorrhagias narium frequentes; Hæmorrhagias è labiis non conspicuo venæ ostio; palpitationem cordis; ardorem, & dolorem intolerabilem in plantis pedum cum maculis sublividis in cruribus; putridæ, & putridæ materiæ ex utero effluxum. Ita Clariss. Dn. D. Timotheus Ulricus, Medicus Magdeburgensis, amicus meus honorandus, præter genua retracta ad faciem, totumque corpus quasi contractum, observavit, carnem in oculis sub palpebris luxuriantem & crescentem, sanguinis colore, oculi albo, icteri faciem, palpebris verò iridis colorem referentibus, ex ceruleo, puniceo, & flavo mixtum: in
ali-

aliquibus, sed rarius, ad quosvis articulorum motus & inflexiones sonitus exactissimos & manifestos, ac si digiti comprimerentur fortius, vel quales ex confractis ossibus aut nucibus evenire solent: Cuidam hydropicæ habitæ, dentes una nocte omnes vacillare cæpisse, ut universorum casum metueret, qui tamen altero die firmiter alveolis suis hærebant: Nobili cuidam nullas maculas, etiam medicamentorum ope, erupisse, sed sudori feris adhibitis sparsim musculosas brachiorum partes ardore correptas fuisse, sensu guttularum ferventissimarum aquæ adurentis aspersarum, nullo interim externo apparente vestigio: Viduam quandam in febre continua toto corpore maculis nigris, violis obscurioribus, satis magnis foedatam fuisse, raro aspectu: cui tota facies (albis tantum circa oculos & nasum circulis ac lineis puerilis digiti crassitiæ remanentibus,) eum colorem contraxit, quem exactè suilli petasonis fumo indurati & cocti corium representat; pustulæ insuper elatæ & atræ magnitudinem fabæ æquantes in malis frequentes aderant, sanguinem merum aliquatenus nigrum ac serosum effundentes. Et omninò tanta est morborum, ac symptomatum varietas in scorbuto, ut non solum è vulgo homines, sed & Medici, quibus hic morbus cognitus non est, eam
vix

vix satis mirari queant, & sæpe in eam opinio-
nem veniant, ægros veneno infectos esse.

6.
*Multitudi-
nis morbo-
rum & sym-
ptomatum
in scorbuto
caussa.*

Nequẽ verò quis miretur, tantam malorum
farraginem ab una causa provenire posse.
Nam etsi primò circa Lienem præcipuè, &
intermediis inter Epar, Lienem, & ventricu-
lum spatiis hic humor cumuletur: tamen ubi
magna hujus copia coacervatur, tandem ad
Epar redundat, & in venam cavam, ut & arte-
rias se se penetrat, ac sanguini in iis vasis per-
miscetur, eumq; inquinat, & per hæc vasa nũc
in hanc, nunc in illam partem, nunc etiam in
totum corpus distribuitur, & varios affectus
in variis partibus excitat. Ad quod non pa-
rum facit propria illa, & peculiaris humorum
corruptio, multifariam nocere prompta.

*Serosus hu-
mor ad plu-
rima mala
excitanda
aptus.*

Inprimis verò ad istam varietatem malo-
rum producendam apta est natura humoris
serosi, & falsi, qui plures alterationes, & mu-
tationes suscipere aptus natus est, ut nunc for-
ma aquæ, nunc vaporis subtilis, & levis, nunc
salis erodentis, & penetrantis apparet, nũc la-
pidis siccitatem, crassitiem, & duritiem refert;
atq; hinc inde faciliè in omnes corporis partes
penetrat, & moveri aptus est. Etenim cum
in venis, & arteriis suam sedem habeat; ex eo-
rum vasis majoribus in minora, quorũ extre-
mitates in singula membra tam interna, quàm
externa propagantur, derivatur, & huc illuc
moveri, & in universas corporis, cujus ob hæc
vasorum communionem *ξύρροια & ξύμπνοια*
est

est, partes fluere, atque ab internis ad externas, ab externis ad internas, è supernis ad infernas, ab infernis ad supernas, à latere ad latus variè moveri potest; id quod sæpe in doloribus corporis vagis animadvertitur. Ad quam motus proclivitatem & illud facit, quod falsi, & serosi hi humores non perfectè cum sanguine permiscentur, sed ab eo faciliè separantur, & reliquo sanguine ita non commoto, quotiescunque effervescent, vel aliam ad motum occasionem accipiunt, hinc inde moventur, & præcipuè si totus sanguis effervescat, ipsi fluxibilitatem præstant. Quò tandem facit & hoc, quod hic humor peculiari modo nervis, & nervoso generi infestus est, unde non tantum convulsio, Paralysis, sed & tot dolores in membranosis partibus oriri solent.

Humor scorbuticus nervoso generi infestus.

Multum etiam ad serosi huius humoris in plurima membra distributionem, & derivationem caput facit. Cum enim caput cum intra, tum extra cranium innumerabiles venæ, ac arteriæ percurrant, & sanguis quidem, qui in iis est, ad nutritionem capitis absumatur: Serum autem cum sanguine, quod in hisce vasculis continetur, alendis illis partibus aptum non sit, neque tamen per iter, unde affluxit, faciliè refluerè possit, neque per cranii densitatem, ut in aliis partibus, excidere sensibilibiter, neque etiam insensibiliter, ob loci teporem & calorem remissiorem, discuti possit: cumulatur, & cum loco declivi contineri nequeat

Caput ad seri in reliquum corpus distributionem facit.

queat, è capite secundū ductum membrana-
rū & nervorum in externa membra destillat.

Verum ut hæc clariora fiant, de singulis in
specie dicemus : cum multa de plurimorum
morborum, ac symptomatum generatione u-
tilia cogitanda suppeditent. Etsi verò non
multum referat, quo ordine ista symptomata,
& morbi proponantur : ea tamen primo loco
ponemus, quæ huic malo magis familiaria
sunt, nimirum lassitudinem spontaneam, gra-
vitatem in cruribus, pectoris angustiam, respi-
rationis difficultatem, gingivarum corruptio-
nem, & oris graveolentiam, maculas in cruri-
bus purpureas, urinas, pulsum : Quibus reli-
qua postea subjungemus.

*Lassitudo
spontanea
& gravitas
corporis.*

Lassitudo primum spontanea, & gravitas
corporis, præcipuè crurum, *νόσος τῶν ἰσχυρῶν* Ga-
leno 3. de janit. tuend. cap. 5. & 2. aphor. 5. cū ten-
di membra, & pondere quasi appenso gravi-
ora videntur, excitatur, cum humores serosi,
& vitiosi cum sanguine per venas in ambitum
corporis distribuuntur, & ad musculos ipsos
penetrant. Quia verò ut corpus nutriant, eiq;
assimilentur, inepti sunt, ibi hærent, & vires
gravant, ac hanc lassitudinem excitant, ita, ut
ægri in principio hujus mali se langvere ma-
gis, quam ægrotare conquerantur, cum vix
sensibili virium decremento, & citra aliquem
evidentem morbum. Sentitur etiam hic gra-
vitatis sensus in abdomine, cum ibi, & in pri-
mis, viis materia primò colligatur.

Dis-

Difficilis respiratio, & pectoris angustia frequens hujus mali symptoma est, quæ plerumque quidem excitatur, cum vapores maligni, & pravi in ventre inferiore præcipuè circa lienem excitati in ventriculo, & circa septum transversum procul dubio etiam in cavitate illa omæti, supra, c. 2. num. 1. descripta, collecti hærent aliquam diu, illiusque liberum motum, qui in respiratione necessarius est, impediunt, aut ipsi etiam humores vitiosi, lienem, & vicinas partes distendentes, diaphragma comprimunt: eodem modo, quo hydropici aut uterum gestantes, aut alia de causa ventrem turgidum habentes difficilius respirant. Unde etiam ægri nihil de thorace conqueruntur, sed locum affectum, ubi gravitatem sentiunt, & cujus causa cum difficultate respirare coguntur, sub diaphragmate ad ventriculi regionem monstrant, teste Eugaleno p. 10. & ipsa experientia. Quo signo etiam hæc scorbuticis familiaris difficilis respiratio à spirationis difficultate, quæ causam primariam in thorace habet, facile discernitur. Conqueruntur etiam ægri magis de angustia (es sen jhnen bange / vnd angst) quam respirationis difficultate, eamque tolli unicè petunt; quæ angustia interdum adeò augetur, ut lipothymiam minetur, & caligo oculis offundatur, at nisi tollatur, ægri statim animam reddituri videntur. His accedit, quod respirationis hæc difficultas, seu potius angustia non est perpetua, neq;

*Difficilis
respiratio
pectoris angustia.*

*Difficilis
respiratio
per intervalla
diffusa*

neque eadem vehementia molestat, sed brevibus intervallis vel cessat, vel remittit, ac postea recurrit, vel augetur. Nulla tamen in hac respirationis difficultate, sicut in thoracis affectibus, adest tussis, stertor, sibilus, orthopnoea, & familia. Non credidem tamen impossibile esse, vapores illos pravos, ac malignos etiam per venas, & arterias pulmoni, & cordi communicari, atque hinc istam angustiam excitare posse; quod vel ex eo patet, quod non solum per intervalla vaporibus sursum adscendentibus oculi obscurantur, & caligant, ut aegri adstantes agnoscere non possint, sed etiam lipothymia saepe accedit. In primis verò post validum exercitium, & vehementiorem corporis motum malum hoc augeatur, humoribus in hypochondriis commotis, & aliquomodo excalefactis, & vaporibus inde, quasi camarina mota, excitatis. Hujus angustiae meminit Severin. Eugalenus, *observ. 6. 7. 8. 12. 18. 19. 20. 37. 40. 48. 69.*

9.
*Gingivarum
oris & dentium
vitia,*

Porro cum Natura adhuc causam morbi superat, quàm longissimè humorem vitiosum à partibus nobilioribus amovere conatur, partim versus superiora, & in gingivas, partim in pedes; unde gingivarum rubor, pruritus, ac putrefactio, & crurum maculae exoriuntur: quae signa ubi apparent, tam certò Scorbutum indicant, ut lippi etiam scorbutum inde agnoscere possint. Primò enim ex materiae parte acriore & subtilione, quae vel à natura sursum

moveatur, vel à calore eò attollitur rubor, pruritus & erosio ac putrefactio gingivarum excitatur. Etenim cum caro gingivarum sit mollior, tenera, & laxa, facilius à falsis, & serosis ejusmodi humoribus afficitur, quàm aliæ partes, quarum caro durior est, & solidior. Hinc primum in gingivis rubor, & pruritus excitatur, caro earum intumescit, & contractata sanguinem ichorosum fundit, postea flaccescit, intumescit, putrescit, & odorem fætidissimum de se exspirat. Inde carne, qua dentes teguntur, abscedente, pravoquè humore alveolos, & partes, quibus dentes in locis suis continentur, occupante, omnibusquè hisce partibus laxis redditis, dentium compages solvitur, ut vacillare incipiant, nulloquè negotio ex alveolis suis eximi possint. Et quidem ut ista dentium vacillatio sæpe subitò accidit, ita subitò etiam evanescit, observatumq; , ut supra, *num. 5.* dictum, ægris una nocte dentes omnes vacillare cepisse, ut universorum casus metueretur, altero verò statim die rursus firmiter in alveolis suis hæsisse. Quod proculdubio ob varium affluxum & refluxum serosi & scorbutici humoris accidit. Dentes ipsi sæpe nigrescunt, & quasi siderationem patiuntur, sola tamen superficies tali colore tincta est. Quanquam verò simili vitio interdum in lue Venerea os afficiatur: tamen à Scorbuto id facilè discernitur, cum aliis signis hi morbi multum dissimulant;

deant; ac præterea oris hoc vitium lvi Vene-
reæ non sit perpetuum, sed post usum hydrar-
gyri accidat, cujus vi dum venenatus humor
serofus per salivationem expurgatur, facies, &
os simul afficiuntur.

10.
Maculae.

Quod autem crassum & gravius est, ad cru-
ra decumbit, ibique maculas varias excitat,
quæ in principio rubicundæ, illis, quæ à puli-
cum moribus relinquuntur, non ab similes,
hinc purpureæ, & sublividæ erumpunt, tan-
demque ad nigrum colorem inclinant. Non-
nunquam tibiæ magno spatio, vel etiam undi-
que lividæ, vel cum nigrore, aut livore purpu-
reæ evadunt. Unde nonnulli maculas Scor-
buticas distinguunt in amplas, & majores
(Germani *flecte* appellant) & minores pu-
licum moribus similes. Videnturque hæ ma-
culæ non multum differre ab iis, quas Para-
celsus, *lib. 4. chirurg. von offenen schaden/*
c. 16. sub nomine Cancrenæ describit. Ubi
hoc notandum, quod scribit, maculas istas si-
ne exulceratione ad annum 30. vel 40. dura-
re: cui experientia respondet. Novi enim in
vicinia virum hypochondriacum, & arthriti-
di obnoxium, qui jam ab annis 30. crura ejus-
modi maculis colorata habet, de dolore ta-
men insigni non conqueritur. Cum enim se-
rofæ, & ichorofæ in sanguine partes ad cor-
pus alendum inutiles sint, extra venas in cu-
tem à Natura protruduntur, & per ἐκχύμα-
σιν, & ναυσιώσας τῶν βλεβῶν, ut Hippocrat.
lib. de

lib. de fractur. comm. 2. loquitur, ibi has maculas excitant. Et quidem frequentius hoc accidit in cruribus; cum natura vitiosos humores soleat ad partes ignobiliore, & remotas depellere: quandoq; tamen, & ubi major est eorum copia, & in dorso, & in brachiis huiusmodi maculæ conspiciuntur, eæq; non solum minores, sed & maiores, de quibus *infr. num. 13.* Imò interdum etiam circa pectus, & in collo, & facie efflorescunt, modò evanescentes, modò iterum erumpentes, ut observavit *Eugalenus observ. 59.* Vidi nuper puerum nobilem biennem, cui primum in præputio hæ maculæ apparuerunt, post menses verò aliquot in toto corpore, imò etiam facie effloruerunt. Hæ lituræ nonnunquā in quasdam quasi squamas resolvuntur, quæ à reliqua cute nō secus, ac Erysipelate separantur. *Salom. Albert. thes. 179.* Quandoq; subitò ante mortem maculæ evanescent, & rursus post mortem efflorescunt, aut quæ paucæ, & sparsim apparebant, copiosè erumpunt, & continuo livore tota ferè crura pinguntur.

Urinæ quoq; non parvam ad demonstrandum Scorbutum vim habent, & quandoque solæ ad patefaciendum eum sufficiunt. Sunt autē eæ non unius generis, sed pro egri corporis cōstitutione, & humorū natura variæ. In initio quidē, & cum humorū corruptio nō dum magna est, urinæ nunc tenues, & citrinæ, materia tartarea in viis subsistente, nunc crassæ, & albæ cōspiciuntur, ex quibus, utpote cum

II.

Urinæ scorbuticorum.

aliis morbis, in quibus cruditas humorum ad-
est, communibus certi nihil prædici potest.
Si verò corruptione humorum incrementum
fumente, urinæ sint quidem claræ, verū rubræ,
& intensæ rubedinis, & ad fuscum declinantis,
& cum splendore quodam instar lixivii claræ
appareant, similes iis, quæ in febribus arden-
tibus, vel quartanis à sudore redduntur, nō le-
ve scorbuti argumentū sunt: Et sæpè, in talibus
urinis multæ rubræ arenulæ parietibus matulæ
adhærent: cum quibus si nulla, aut nullius mo-
menti sitis, putrefactionis, quas urina exhibet,
notis non respondens adfuerit, certissimum
scorbuti sunt iudicium & ab humoribus falsis
multis admistis originem habent; maximè ve-
ro si obambulantibus, & omnia vitæ munia si-
ne offensione administrantibus tales reddan-
tur. Vt enim lixivii colorem eò magis ad quan-
dam rubedinem vergere videmus, quò plures
falsæ, & adustæ partes ei insunt: ita etiam quò
plus falsi, & adusti humoris urinis admiscetur,
eò colorem rubicundiores acquirunt.

Nonnunquam verò, & frequenter appa-
rent crassæ, rubræ, & vel turbidæ minguntur,
vel statim turbantur, quæ aut tales perma-
nent, aut crassum, & rubrum sedimentum,
quod farinam laterum refert, ad fundum de-
ponunt, & clarescunt; sæpe etiam multa cru-
da, & pituitosa excrementa supra istud sedi-
mentum quasi suspensa hærent, eidem tamen
non permiscetur, atque ita totam urinæ par-

tem superiorem turbidam reddunt. Et cum hæ urinæ calore aquæ, vel ignis iterum claræ redduntur: color tamen ex fusco rubescens est, atque instar lixivii sese habent hæ urinæ. Atque istæ urinæ certum scorbuti signum sunt, si sitis, & oris siccitas adsit modica, aut nulla, & quæ modica liquidi assumptione sedetur, febris non adsit, aut nullum typum observet, adsit totius corporis languor, & æger paulatim sine evidenti causa contabescat. Et, ut Eugalenus scribit, in quorum urinis majora putrefactionis indicia adsunt, quàm quæ foris ex calore, & siti apparent, morbo lento existente, & ad nullum veteribus cognitæ febris typum accedente, de his certò tecum statuere potes, ac debes, à scorbuto tales detineri. Causamque hujus rei hanc reddit; quod humor Melancholicus hujus mali causa, putrefactus, & accensus suæ quidem putrefactionis notas in urina exhibeat, sæpe febribus ardentibus, pares, aut non multò dissimiles; sed quia crassus, frigidus, ac terreus sit, neque facile accendatur, neque accensus, ut cæteri humores, urat; deinde etsi labiorum, orisque siccitatem inducere possit, non tamen idem semper bibendi desiderium afferat, neque talem inquietudinem, ac molestiam excitet, ac febris continua, & ardens, utpote qui fumosis suis vaporibus magis, quàm igneo calore, cor ferit. Aliquando crassa, & alba est urina, quæ statim conturbatur; & licet

sæpe plura corpora rotunda & alba, arenas instar, vel fractæ polentæ similia subsi-
deant, quæ à fundo matulæ non nisi fortiore
matulæ motu eleuantur: tamen clarior urina
non fit, sed turbida permanet substantia sua
crassa matulæ parietibus sæpè adhærens, Eu-
galen. p. 34. & nec à catharticis, nec attenu-
antibus clarescit, & attenuatur, sed magis con-
turbatur. Eorum, qui intemperantius vixe-
runt, & crassiore victu usi sunt, ac curis an-
guntur, urinæ, ut Eugalenus docet, sunt cras-
sæ, nigræ, turbidæ, quæ vel tales permanent,
vel turbidum, ac nigrum sedimentum in fun-
dum deponunt. Cum his urinis plerumque si-
tis gravior, & oris, ac labiorum siccitas mole-
sta coniungitur, quæ tamen modica liquidi
assumptione facilè sedatur, sed non ita multò
post recurrit.

Maloq; hîc assentiri Eugaleno, qui iis in lo-
cis, ubi familiarissimus est Scorbutus, Medicî-
nam fecit, præsertim cum experientia idem
me edoceat, quam Hieronymo Reusnero, qui
iis in locis vivit, ubi scorbutus non adeo fami-
liaris, neganti, urinam in scorbuto esse turbi-
dam, rubicundam, crassam, feculentam, ad
modum vini rubri recentis, aut qualis ferven-
te quartana, potissimum à sudore, solet appa-
rere, aut certè rarius hoc evenire concedenti,
contrà verò affirmanti, sæpius in scorbuto uri-
nas tennes, aquosas, subpiceas, subpallidas, sine
sedimêto, carnis semicrudæ iusculo, vel aquæ
bilis

bilis mediocri infusione dilutæ similes mingi. Falsæ enim hypothese ista omnia superstruit, nimirum ab aquosa, & tenui humore tantum oriri scorbutum. Contrarium enim experientia docet, & ut diximus, initio quidem tales urinæ minguntur: tamen vix aliquod certum signum Scorbuti exhibent. Et ipse concedit, urinam scorbuticorum frequentissimè putere, & fætere, quod certè urinis crassis, & turbidis magis, quam tenuibus, aquosis, subspiceis, ipsa experientia teste, convenit.

Observatum quoq; est, præcipuè in iis, quibus hæmorrhoides suppressæ malo hoc originem dederunt, materiam tartaream, ut appellant, quâdoq; cum urina, quæ cum summo dolore, & ardore, plerumq; guttatim emittitur, copiosè evacuari, eamq; turbidam mingi: quæ ubi subsidet, sæpe tertia, vel quarta pars matulæ materia ejusmodi tartarea, mucosa, falsa, nonnunquam alba, nonnunquam nigricante repletur, quæ incautionibus vel calculi, vel exulceratæ vesicæ suspicionem movet. Soletq; ista materiæ evacuatio invadere cum horrore quodam, quem calor p. n. sub noctem præcipuè sequitur.

*Urina ar-
dor.*

Sæpissime variant urinæ, & in eodē agro sine causa aliqua evidenti permutantur, & hodie turbidæ, ac crassæ, postridie aquæ, & tenues, hinc rursus citrinæ, aureæ, rubæ, vel crassæ redduntur, sæpe etiam sanorum similes sunt; quod variorum humorum permistorum,

& plurium affectionum, quæ nec eandem curationem, neque solutionem & finem habent indicium est: Solentquæ tales urinæ tenues sumtis medicamentis antiscorbuticis posttridie in crassas mutari, crasso sedimento subsidente.

12.
Pulsus.

Pulsus est varius, nunc debilis, & inæqualis, ac sæpè vermicularis, ut repere magis, quam pulsare videatur, ut Italum Medicum harum rerum ignarum miraturum scribat Eugalen. *observ.* 35. cum tali pulsu hominem non solum vivere, sed & obambulare, & domi sua officia obire posse; nunc magnus, & durus absque inflammatione. In pulsu etiam hoc notatu dignum in scorbuto accidit, quod in animi deliquio imminente, & summis illis angustis pulsus major, ac fortior est, fortiusq; ferit digitos quàm reliquo morbi tempore, aut ubi deliquium cessat. Cum enim reliquo morbi tempore pulsus sit parvus, & inæqualis, ubi deliquium animi, & illa anxietas ad præcordia infestat, quæ sæpe tanta est, ut æger statim expiraturus videatur, pulsus fortior est, & magis, quàm antè percipitur: proculdubio propter summam ejus necessitatem, & quod Cor vapores pravos, quibus molestat, expellere conatur. Est verò hujus exemplum apud Eugalen. *observ.* 69, quale, & simile planè nuper etiam mihi in ægro quodam occurrit.

Præter

Præter hæc symptomata adhuc alia multa, ut & morbi quidam Scorbuto conjungi solent, alia tamen in his, alia in illis; de quibus etiam dicendum. Et primò quidem actiones læsas quod attinet, varia dolorum genera Scorbuticos infestare solent: Inter quæ est satis frequens dolor crurum obtusus, aliquando tensivus, plerumque ὀσθενώζων, quo scilicet in profundo, & circa os afficiuntur ægri, qualis etiam in quartanis, & morbo Gallico deprehenditur, & præcipuè sub noctem affligit, ac adeò ingravescit aliquando, ut ne horam in lecto ægri quiescere possint & crura sibi quasi malleo contundi, conquerantur. Excitatur autem, cum serosi humores, vel etiam vapores à capite via declivi descendentes circa ossium membranas hærent, vel etiam è sede colluviei scorbuticæ per venæ cavæ ramos crurales extra venas effunduntur, & crurum, musculis, membranis, ac nervis sese insinuant. Suntque ideò hi dolores non continui, sed per intervalla affligunt, præcipuè, uti dictum sub noctem, quod eo tempore humor Melancholicus moveri soleat.

Alii de surarum dolore conqueruntur, præcipuè inter eundem, cujus exempla sunt apud Eugalen. *observ.* 41. 50.

Non rarò dolor excitatur circa talos, & juncturas, & plantas pedum, qui etiam scorbuti prodromus est, eumque sequuntur maculæ, & gingivarum corruptio. Dolor mor-

Dolores & An-
rii.

Crurum.

Surarum.

Circa talos
& plantas
pedum.

Nachtgriff

Albflecke.

Dolores

Dolores

Coxendicis
Genuum.

Nucha.

Vagi.

dicans est, & ob tenuitatem materiae quasi penetrare videtur partes, es scheust / vnnnd sticht drinnen. Post triduum sequuntur maculae, quas vocant die Nachtgrieff/propter vestigia digitorum, quibus quasi prehensae videntur. Silesii Albflecke nominant, Augescente malo augetur cruciatus iste intolerabilis, nec cessat, priusquam maculae, quae saepe dimidium femur occupant, maxima autem ex parte amplitudinem unius manus aequant, prorumpunt.

Quosdam dolor vexat circa manuum, & digitorum extrema, qui sub noctem, ut & crurum dolor solet, gravior est: aliis post vesperam advenit, alios post mediam noctem affligit, speciem morbi Gallici praese ferens. Eugalen. p. 18. Detegit tamen hunc pulsus parvus, & inaequalis, de quo Eugalen. observ. 41.

Quidam continuis, & gravibus coxendicis doloribus infestantur. Eugalen. p. 141. observ. 13. 14. 15. Nonnullis genua dolent. Eugalenus observ. 41.

Quidam etiam, Eugaleno p. 82. teste, gravissimis nuchae doloribus, iisque tensivis, & prementibus afficiuntur.

Nonnulli variarum corporis partium vellicationem, & lancinationem percipiunt, & carnes sibi quasi divelli, & dilacerari conquerruntur; alii tales dolores se percipere dicunt, ac si digitis carnes evellerentur, alii de pungentibus, alii de exedentibus doloribus conquerruntur;

runtur, alii nequidem eos explicare possunt. Qui tamen omnes accidunt, cum membranae partium à serosis humoribus, & acris vaporibus vellicantur. Idem dolores varias corporis partes, brachia, dorsum, genua, interdum occupant; interdum vagi sunt, & modò hanc, modò illam corporis partem affligunt. De quo Eugalen. *p. 214. obs. 45.*

Est & ventris dolor huic malo familiaris, ut etiam ab eo nomen acceperit, & **Schörbuck**/quasi ventris ruptura, nominetur. Tanta verò in Scorbuticis ventris tormina, & lacerationes adfunt, ut divelli sibi, & dilacerari omnia exelament ægri, & præ doloris vehementia, quò se vertant, nesciant, ut hac de re scribit Eugalen. *obs. 69.* Imò ut quandoque distentionibus istis & cruciatibus in peritonæi rupturam incidant, ut idem Eugalen. *p. 86.* annotavit. Sed vexant hi dolores non continuo, sed per intervalla quædam; estque pulsus plerumq; parvus, & inæqualis, ac urina, qualem in scorbuticis esse suprà diximus, atq; aliæ notæ scorbuti adfunt.

Atque cum hisce doloribus Scorbuticis cum planè convenire videantur ea, quæ Carolus Piso, in lib. de morb. à colluvie serosa ortis habet, de doloribus ventris inferioris, ac de rebus utilibus cogitandi & differendi ansam præbeant: ea nullo modo sicco pede hîc prætereunda videntur. Nam cruciatus illi abdominis, quibus, *obs. 74. 75. & seq.* Monachos quosdam torqueri vidit, planè cum iis

14.
Ventris dolor.

Carol. Pisonis observationes ad scorbutum referenda.

ut

ut suprâ dictum, quæ Eugalenus passim de scorbuto tradidit, conveniunt; & evincunt, Septentrionalibus quibusdam locis, Scorbutum esse familiarissimum; alibi tamen etiam, ubicunque eadem scilicet causa datur, generari posse. Refert enim dolores illos cum tali alvi stupore, conjunctos fuisse, ut nihil prorsus emitterent internè, atque cum crebris vomitibus, ructibusque, & id genus aliis symptomatibus, & præterea cum febre, eaque mediocri quidem, sed pertinaci conjunctos fuisse: Alios autem hisce ventris doloribus jam liberatos fuisse, sed quosdam ex iis inveterata paralyti emortua penè brachia quasi inutile pondus traxisse; quosdam Epilepsiæ insultibus ex intervallo vehemèter concussos; nonnullos lethargo, & inevitabili sopore oppressos. Ægros autè illos fuisse fusco corporis colore, squalido, strigosoq; corporis habitu, ad calidâ, siccam, & atrabilariâ constitutionem declinante; usos fuisse pleno victu, & in otio vixisse; ædesq; silvis undique cinctas, & in loco uliginoso sitas inhabitasse. His addit, dolores hos plerumque febribus, modò tertianis modò quartanis, modò septenarium circuitum habentibus, modò continuis successisse, quales etiam Eugalenus describit: hisque Paralytin sæpius supervenisse; quibusdam quoq; alvum longo tempore fluidam fuisse; urinas varias mutationes suscepisse ex brevibus intervallis, & ex claris in turbidas, & ex turbidis in perspicuas fuisse mutatas.

Dolo-

Dolores autem hi etsi cognationem aliquam cum dolore Colico, qui à flatibus intestina distendentibus ortum habent, obtinent: tamen multis ab eo differunt. Ille enim non ita pertinax est, & diuturnus, sed soluta alvo, & flatibus exeuntibus, brevi evanescere solet, doloresquè illi situ intestini coli circumscribuntur, venterq; solet intumescere, & attolli: Hi verò dolores sæpe satis diuturni sunt, & quandoque ad 40. diem, & ultrà extenduntur, dolorque non solum Coli ductu circumscribitur, sed modò hæ, modò illæ abdominis partes, imo sæpe universum abdomen dolore corripitur, venterquè non attollitur, sed deprimitur potius, & cum umbilico introrsum revellitur, ut umbilicus lumbis quasi videatur esse annexus, venterque excavatus ~~quasi~~. Distensio etiam potius secundum longitudinem, quàm latitudinem percipitur; intestinumque rectum revellitur sursum, ut non solum exitum fecibus intercludat, sed & aditu glandes, ac clysteres prohibeat, ut non nisi viurus adigi possint. Tandem dolores ventris à flatu, non in tam gravia symptomata & mala commutantur, sicut dolor ventris scorbuticus.

*Doloris
Ventris
scorbutici
à Colico dif-
ferentia.*

Qua ratione autem dolores hi generentur, consideratione omnino dignum est. Nam ab intestinorum non secundum latitudinem, sed potius longitudinem distensione fieri, ex iis, quæ jam diximus, patere videtur. Quo-
modo

*De ortu do-
loris Ventris
scorbutici.*

*Per quas
vias humo-
res bi ad
ventrem fe-
rantur.*

Per quas autem vias humor hic ad hæc loca feratur, & quomodo dolor hic in Paralyfin degeneret, non ita planum est. Per venas id fieri *lib. 2. Instit. part. 3. §. 2. c. 5.* docuimus, atque puto rem satis manifestam esse, & frequentissime id accidere. Sic enim in membranam thoracis per venas, è quibus nutrimentum accipit, vitiosi humores effunduntur, & dolores ibi sævissimos excitant: ita & in ventre inferiore hoc potest fieri. Carolus Piso à capite, tanquam feri receptaculo humorem hunc in inferiora descendere statuit, docetquè serum, quod vi caloris febrilis, aut vitalis, sed ab extremo, sive ambiente per mutationem constitutionis ejus commoti ebulliens sub sudoris, vel urinæ forma confertim erupturum erat, in caput elevatum per vasa soporaria ex eorum finibus extremis exsudare, & effervesce, & partim quidem extrorsum, partim introrsum ferri: ac extrorsum quidem circa membranas, aut inter eas effusum, irruere, ac impetere vel principium nervorum spinalis medullæ, vel principium sexti, septimivè parium, atque alterutrum implere, ac distendere copia, & feriore, & secum tum nervos appendices, tum verò pariter membranas adnatas; aut fervore deposito descendens, & decurrens sisti in lumbis, atq; nervos inferioris ventris, & maximè originem mesenterii, & peritonæ opplere, corrugare, & secum revellere, & distrahere, quæ finibus adnascun-

nascuntur membra, id est, in quibus terminantur, & implantantur, intestina scilicet, & reliqua in alvo contenta, eaq; violenta contractione dolorem in iis excitari.

Verum enim verò ut hæc pleraque ita fieri quandoque non negamus, & præcipuè dolores illos vagos, qui in brachiis, lumbis, & aliis externis partibus percipiuntur, ex sero à capite, nocturno præsertim tempore, descendente originem habere concedimus: ita hosce dolores in ventre inferiore semper hoc modo excitari necessarium non putamus. Nam cum hi dolores præcipuè febribus superveniant, ut ipse testatur Carolus Piso, quarum focus in viscerum, partiumquè vicinarum vasis hæret: certè ex iis vasis longè propior via est ad intestina, & membranas vicinas. Præterea cum dolores hos non præcedant affectus capitis, Epilepsia, Lethargus, Paralysis, sed sequantur eos: credibile est, non ex capite materiam ad ventrem inferiorem descendere, sed potius, si in ventre inferiore exitum non inveniat, ad superiora regurgitare.

Multò minus credibile videtur, quod idem Piso statuit, serum adhuc nervorum principium obsidens per eorum corrugationem longè diffitas, sed tamen adnatas partes convellere. Quomodo enim probabile sit, extremos nervos convelli, ut medii non convellantur? Sed probabilius mihi videtur, secundum ductum nervorum illam materiam in capite

collectam descendere, & vel eos madefaciendo, emoliendo, aut stupefaciendo Paralyfin, vel vellicando dolorem, & cōvulsionem excitare. Neque obstat, aut Carol. Pisonis opinionem satis confirmat, quod & capitis affecti signa cum dolore ventris in viventibus animadvertuntur, & in cadaveribus fero caput ac principium nervorum oblesum deprehensum est. Etenim idem serum in corpore abundans diversa loca corporis occupare potest. Neque sequitur, si feri in capite abundantis adsint indicia, vel in cadavere id reperiat, quod etiam dolor colicus, qui cum capitis & nervosi generis symptomatibus conjunctus fuerat, ab illo ipso fero provenerit. Sed facile serum in ventre inferiore simul abundans ibi quoque dolores excitare potest. Præterea serum est mobile, & nunc versus inferiora, nunc versus superiora facile movetur. Quid enim prohibet, ut ejusdem Carol. Pisonis verbis utar, feri in vasis ebullientis unam partem quidem rapi in caput, & ibi dolores vel alia symptomata excitare, reliquam ad renes vel etiam ad intestina, & ibi vias, per quas labitur, distendendo, & membranas vicinas in consensum trahendo dolorem excitare?

*Dolor hy-
pochondri-
orum.*

Quandoque & hypochondriorum nunc unum, nunc alterum dolore obscuro afficitur

tur à delitescantibus intus flatibus, & exitum non habentibus; qui dolor non uno loco circumscriptus hæret, sed modò in lumbos, & inferiora corporis, modò per universum corpus oberrat.

Excitatur & in lumbis sæpe dolor à sanguine vitioso in venis eò loci contento. Ut enim ex nimia sanguinis abundantia, vel humoribus pravis in vena magna lumbari contentis ante variolarum & morbillorum exitum, in fæminis in suppressione mensium, & ante mensium fluxum, in viris in hæmorrhoidum suppressione, dolores in lumbis excitari solent: ita & in hoc malo sanguine vitioso in eadem vena hærente dolores in lumbis excitantur, & homines quasi clumbe redduntur. Quod malum, quia eo affecti, vix progredi, & se de loco movere possunt. Græcis λόρδωσις, Latinis Lumbago appellatur. Potest tamen & originem habere hoc malum per modum catarrhi à capite per venas in spinalem medullam descendens, & proinde sæpe à scapulis incipit, & sensim ad lumbos serpit, & interdum etiam ad os coxendicis descendit. Dolorque hic æstate, ut quartana, est brevior; Autumno longior, & præcipuè si usq; ad hyemem extendatur. Et si humor acrior sit, qui à capite defluit, non solum in spinam, verum etiam in acetabula ossis coxendicis, tabem dorsalem, & gravissimos

16.
Lumborum,

Lumbago,

Dolores Nephritici.

dolores, qui nullum requiei tempus concedunt, excitat, ægerquæ macrescit, & contabescit, longaquæ morte enecatur.

Dolores quoque Nephriticis similes, Scorbuticos quandoque infestant, dum materia Scorbutica, circa lienem & vicina loca hærens, per arterias emulgentes confertim ad renes & vias urinæ tendit; aut dum serum scorbuticum in corpore quacunque de causa congestum, accedente in primis causa aliqua externa, ut aquilonis flatu, ad majora vasa, & hinc à *δεξις* ad renes confluit, & quicquid ibi vel in viis, sabulosa, arenosa & tartarea vel etiam calculosa materia reperit, secum ad easdem vias rapit. Quæ materia tum in transitu vasa & meatus urinæ evacuandæ destinatos distendit & velligat, dolores è regione pubis, circa os sacrum lumbos, vel etiam umbilicum sentiuntur, partibus hisce ob communem è peritonæo membranam in consensum tractis. Et tum plerumque urinæ impensè rubræ aut potius atræ minguntur, quæque, nisi diligenter considerentur, pro cruentis habentur, & è renibus à calculo præsentè læsis provenire creduntur: cum tamen tales urinæ turbidæ & ex rubro nigricantes, ac multam tartaream materiam secum vehentes, reddi possint calculo non præsentè & sine renum vul-

vulnere vel ulcere. Quanquam hoc negandum non sit, si materia talis sæpius ad renes confluat ibique ejus aliquid subsistat, tandem calculum inde generari posse.

Nonnullos etiam, atque eos præcipuè, qui ex hæmorrhoidum suppressione hoc malum contraxerunt, circa vespèram dolor, & calor in capite infestat, ex vaporibus illis ad caput adscendentibus, & tota postea nocte calor quidam p. n., instar febrilis, in toto corpore percipitur, qui sudationibus matutinis evanescit.

Dolor Capitis.

Dentium præterea dolor frequens, & præter rationem recurrens, nonnunquam & continuus, hoc malum sæpe comitatur, & non raro Scorbuti præludium est, qui non eodem loco persistit, sed vagus est, interdum dentem nunc hunc, nunc illum relaxat, qui rursus sponte firmantur, dolore, & tumore discussis, ut observavit Eugalenus, *obs. 40.*

Dentium.

Affligit & Scorbuticos interdum Pleuritis quædam falsa à vera Pleuritide, non parum differens. Etsi enim dolor non minus gravis sit, quàm in vera Pleuritide, ut æger, quò se vertat, nesciat, & ne momentum in loco eodem quiescere possit: tamen dolores hi sunt sine omni inflammatione, ortumque habent saltem à vapore acri, vel seroso humore ad membranas externas effuso. Ideoque ægri neque tussunt, neque quid expu-

Pleuritis.

unt: nisi quid à capite destillet; dolor quoque non est continuus, sed per intervalla recurrit: pulsus nō, ut in vera pleuritide, durus, sed parvus, mollis, & inæqualis est; urinæ scorbuticorum propriæ; febris etiam si conjūgatur, non acuta est, ut in vera Pleuritide, sed lenta; cum in vera Pleuritide sit magna, & acuta. Respiratio insuper non admodum læditur.

Arthritis.

Eodem modo & Arthritis Scorbutum sæpe comitatur; quæ tamen & ipsa non in uno loco ad morbi solutionem subsistit, sed vaga est, & subinde in alium, atq; alium ejusdem, vel etiam oppositi lateris locum transit, præcipuè si tōpica frigida, vel repellentia adhibeantur; ita quidē, ut qui jam integrè sanitati restitutus, & dolore omni liber videbatur, præter spē & improvise iterū dolore, cū & sine tumore, corripiatur: cū Arthritis ab antiquis descripta locū non mutet, sed ad solutionē usq; membrum, quod primò apprehendit, obsideat. Est etiam huic Arthritidi hoc peculiare, quod plerumq; cum levi Paralyfi conjuncta est, ob quam membrum affectum loco movere non possunt, quæ cum dolore cessat, & cum dolore redit, & in eandem partem, in quam dolor, migrat. Adfunt præterea alia signa & symptomata scorbuto propria. Ortum autē habet ab humoribus serosis, tenuibus, & acris ad motum promptis, & ad locum mutandum aptis. Exempla sunt apud Eulalen. *observ. 10. 11, 12.*

Multa

Multa etiam symptomata in capite & nervoso genere accidunt, dum materia serosa ebulliens in caput ruit, aut vapores ex materia prava agitata in caput ascendunt, vel nervos & nervosum genus quocunque modo occupant. Hinc enim paralyfis, tremor, convulsiones & convulsivi motus, apoplexia, sopor profundus, deliria accidunt. Et præcipuè hoc evenit in principio paroxysmorum in febris, cum à calore febrili serum effervesceat, & vapores multi à materia agitata in totum corpus distribuuntur, præcipuè verò in caput eleventur: atque hinc etiam cessante febre symptomata ista vel mitigantur vel terminantur.

Primò sæpe crura ad motum impotentia, inepta, ac resoluta redduntur, imò nonnunquam alterutrum latus totum resolvi, & subito quasi Paralyfi affici videtur. Sanguis enim ille ichorosus & vitiosus cum & naturaliter deorsum vergat, & à natura ad extrema ac ignobiles corporis partes amandetur; ac præterea ligamenta & tendines ac ossa naturali quadam inclinatione crassiorem sanguinem ad se trahat: accidit, ut ligamenta, tendines, & musculorum substantia tali crasso & ichoroso sanguine imbuatur, atq; inde crura debilia & ad ambulandum imbecillia reddantur, ac malo procedente & ingravescente tandem resolvantur, & ad motum impotentia fiant: quod malum *σκελοτύρεση* dicitur; quæ species quædam

22.

Stupor &
Paralyfis.

παρελύσεως est, aut, ut Langius, *lib. 1. epist. 42.* nominat crurum enervatio. Differt tamen non parum hæc resolutio à Paralyfi vera ab antiquis descripta. Nam primò etsi ut Eulgalenus hac de re scribit, ut in veterum Paralyfi, pedes transferendi, figendique robur, ac firmitas pereat: in plerisque tamen decumbentibus aliquis motus remanet, quo resoluta membra movere, & ad musculorum capita leviter ea attrahere conspiciuntur; id quod in Paralyfi antiquorum non accidit. Deinde eo à Paralyfi antiquorum differt, quod ea permanens, ac continuus affectus est, neque intervallum habet: in Paralyfi verò scorbutica sæpe accidit, ut qui pridie pedem vix loco movere poterat, cruribus insistat, & levi adminiculo nixus ambulet, paulò post verò omni motu iterum privetur. Sicut & eo à reliqua Paralyfi differt, quod illa ferè subito invadit; hæc paulatim verò prius tentat, antequam sedem figit, & nunc partem apprehendit, nunc remittit. Sicut & nonnunquam & momentaneus stupor, ac levis post somnum resolutio, hanc Paralyfin antecedere solet. Atq; in eo quidem cum antiquorum Paralyfi convenit, quod stuporem imminentis mali quasi initium habet; in eo verò differt, quod stupor hic non ita fixus, & diuturnus est, sicut ille, qui Paralyfin à veteribus descriptam antecedit, sed momentaneus, nunc remittens, nunc subito apprehendens. Accidit huic

huic Paralyfi quandoque etiam Arthritis, & dolor, qui omnis ab antiquorum Paralyfi abesse solet. Tandem etiam longè facilius, adhibitis idoneis, medicamentis, & sæpe intra paucos dies hæc resolutio crurum curatur; cum antiquorum Paralyfis pertinacissimus morbus sit.

Solet autem Colica quandoque, & dolores ventris gravissimi hoc malum præcedere, qui ubi desinunt, Paralyfis ista succedit, de quo *Paralyfis ex Colica scorbutica.* Eugalen. p. 114. m. 25. Quas ob causas omnes affectionem hanc non tam Paralyfin, quam paralyticam passionem nominandam censet Eugalen. p. 98.

Causa autem hujus rei est, quod in antiquorum Paralyfi causa mali in ipsis nervis fixius hæret, & pertinacior est; hæc autem à vapore potius, qui ab humoribus corruptis attollitur, aut certè ab humore tenui, ac ichoroso ortum habet. Atque hæc Paralyfis, ut diximus, non unì tantum membro quandoque accidit, sed sæpe alterutrum latus totum resolvitur. Ubi tamen ante perfectam ejus invasionem aliud, atque aliud membrum prius tremor, & stupor tentat, sed is non constans, verum qui ægrum subitò apprehendit, & subitò remittit: & post apprehensionem, ac ubi æger jam decumbit, aliæ partes sponte convalescunt, aliæ resolutæ manent, & indies magis resolvuntur, vel etiam ad convulsionem disponuntur, & partes quædam, in quarum ner-

Nachtgriff**Albflecke.****Dolores****manuum.****Coxendicis
Genuum.****Nucha.****Vagi.**

dicans est, & ob tenuitatem materiae quasi penetrare videtur partes, **es scheust / vnnnd sticht drinnen.** Post triduum sequuntur maculae, quas vocant **die Nachtgrieff**/propter vestigia digitorum, quibus quasi prehensae videntur. Silesii **Albflecke** nominant, Augescente malo augetur cruciatus iste intolerabilis, nec cessat, priusquam maculae, quae saepe dimidium femur occupant, maxima autem ex parte amplitudinem unius manus aequant, prorumpunt.

Quosdam dolor vexat circa manuum, & digitorum extrema, qui sub noctem, ut & crurum dolor solet, gravior est: aliis post vesperam advenit, alios post mediam noctem affligit, speciem morbi Gallici praese ferens. Eugalen. p. 18. Detegit tamen hunc pulsus parvus, & inaequalis, de quo Eugalen. *observ.* 41.

Quidam continuis, & gravibus coxendicis doloribus infestantur. Eugalen. p. 141. *observ.* 13. 14. 15. Nonnullis genua dolent. Eugalenus *observ.* 41.

Quidam etiam, Eugaleno p. 82. teste, gravissimis nuchae doloribus, iisque tensivis, & prementibus afficiuntur.

Nonnulli variarum corporis partium vellicationem, & lancinationem percipiunt, & carnes sibi quasi divelli, & dilacerari conquerruntur; alii tales dolores se percipere dicunt, ac si digitis carnes evellerentur, alii de pungentibus, alii de exedentibus doloribus conquerruntur;

runtur, alii nequidem eos explicare possunt. Qui tamen omnes accidunt, cum membranae partium à serosis humoribus, & acris vaporibus vellicantur. Idem dolores varias corporis partes, brachia, dorsum, genua, interdum occupant; interdum vagi sunt, & modò hanc, modò illam corporis partem affligunt. De quo Eugalen. *p. 214. obs. 45.*

Est & ventris dolor huic malo familiaris, ut etiam ab eo nomen acceperit, & **Schörbuck**/quasi ventris ruptura, nominetur. Tanta verò in scorbuticis ventris tormina, & lacerationes adfunt, ut divelli sibi, & dilacerari omnia exclament ægri, & præ doloris vehementia, quò se vertant, nesciant, ut hac de re scribit Eugalen. *obs. 69.* Imò ut quandoque distentionibus istis & cruciatibus in peritonæi rupturam incidant, ut idem Eugalen. *p. 86.* annotavit. Sed vexant hi dolores non continuo, sed per intervalla quædam; estque pulsus plerumq; parvus, & inæqualis, ac urina, qualem in scorbuticis esse suprà diximus, atq; aliæ notæ scorbuti adfunt.

Atque cum hisce doloribus Scorbuticis cum planè convenire videantur ea, quæ Carolus Piso, in *lib. de morb. à colluvie serosa ortis* habet, de doloribus ventris inferioris, ac de rebus utilibus cogitandi & differendi ansam præbeant: ea nullo modo sicco pede hîc prætereunda videntur. Nam cruciatus illi abdominis, quibus, *obs. 74. 75. & seq.* Monachos quosdam torqueri vidit, planè cum iis

14.
Ventris dolor.

Carol. Pisonis observationes ad scorbutum referenda.

ut

ut suprâ dictum, quæ Eugalenus passim de scorbuto tradidit, conveniunt; & evincunt, Septentrionalibus quibusdam locis, Scorbutum esse familiarissimum; alibi tamen etiam, ubicunque eadem scilicet causa datur, generari posse. Refert enim dolores illos cum tali alvi stupore, conjunctos fuisse, ut nihil prorsus emitterent internè, atque cum crebris vomitibus, ructibusque, & id genus aliis symptomatibus, & præterea cum febre, eaque mediocri quidem, sed pertinaci conjunctos fuisse: Alios autem hisce ventris doloribus jam liberatos fuisse, sed quosdam ex iis inveterata paralyfi emortua penè brachia quasi inutile pondus traxisse; quosdam Epilepsiæ insultibus ex intervallo vehemèter concussos; nonnullos lethargo, & inevitabili sopore oppressos. Ægros autè illos fuisse fusco corporis colore, squalido, strigosoq; corporis habitu, ad calidâ, siccam, & atrabilariâ constitutionem declinante; usos fuisse pleno victu, & in otio vixisse; ædesq; silvis undique cinctas, & in loco uliginoso sitas inhabitasse. His addit, dolores hos plerumque febribus, modò tertianis modò quartanis, modò septenarium circuitum habentibus, modò continuis successisse, quales etiam Eugalenus describit: hisque Paralyfin sæpius supervenisse; quibusdam quoq; alvum longo tempore fluidam fuisse; urinas varias mutationes suscepisse ex brevibus intervallis, & ex clavis in turbidas, & ex turbidis in perspicuas fuisse mutatas.

Dolo-

Dolores autem hi etsi cognationem aliquam cum dolore Colico, qui à flatibus intestina distendentibus ortum habent, obtinent: tamen multis ab eo differunt. Ille enim non ita pertinax est, & diuturnus, sed soluta alvo, & flatibus exeuntibus, brevi evanescere solet, doloresquè illi situ intestini coli circumscribuntur, venterq; solet intumescere, & attolli: Hi verò dolores sæpe satis diuturni sunt, & quandoque ad 40. diem, & ultrà extenduntur, dolorque non solum Coli ductu circumscribitur, sed modò hæ, modò illæ abdominis partes, imo sæpe universum abdomen dolore corripitur, venterquè non attollitur, sed deprimitur potius, & cum umbilico introrsum revellitur, ut umbilicus lumbis quasi videatur esse annexus, venterque excavatus ~~quasi~~. Distensio etiam potius secundum longitudinem, quàm latitudinem percipitur; intestinumque rectum revellitur sursum, ut non solum exitum fecibus intercludat, sed & aditu glandes, ac clysteres prohibeat, ut non nisi vi intrus adigi possint. Tandem dolores ventris à flatu, non in tam gravia symptomata & mala commutantur, sicut dolor ventris scorbuticus.

*Doloris
Ventrici
scorbutici
à Colico dif-
ferentia.*

Qua ratione autem dolores hi generentur, consideratione omnino dignum est. Nam ab intestinorum non secundum latitudinem, sed potius longitudinem distensione fieri, ex iis, quæ jam diximus, patere videtur. Quo-
modo

*De ortu do-
loris Ventris
scorbutici.*

modo autem ista convulsio, & contractio fiat, porro inquirendum. Duobus autem modis eam fieri posse putamus.

Primus est, quem *in Inst. lib. 2. part. 3. s. 2. c. 5.* proposuimus, quando nimirum materia ista acris, & corrupta per venas mesaraicas, quæ inter duas intestinorum tunicas feruntur, & ad intestinorum cavitates non hiant, movetur, & inter duas istas intestinorum tunicas effunditur, easq; distendit, vellicat, & sæpe etiam cōvulsionem, & motum *περίσπαστικόν* excitat, vel etiam in membranas effunditur, easq; distendit: ubi cum exitum non inveniatur, non mirum est, dolores hos esse diuturnos, & brevibus intervallis redire, tandemque in venas regurgitantem materiam in alias partes effundi, & sæpe Paralyfin excitare.

Alterum modum proponit Carolus Piso, qui putat, materiam hanc non per venas mesaraicas effundi, sed à capite descendere, hosque dolores fieri non tam ob divulsionem intestinorum propriam, sed partis alicujus cōmunis intestinæ cum cæteris omnibus membranis in ventre inferiore contentis, peritonæi puta, quod in mesenterium propagatum, omnium omnino viscerum, & partium in ventre inferiore contentarum est commune vinculum, imò communis membrana, quæ eas investit, involvitq; undiquaq; & deinde nervi sextæ conjugationis è thōrace egressi, omnibus omnino partibus inferioris ventris sese

sefe communicantis, & ad omnes propagines mittentis. Contractis enim, & convulsis vel ramis sexti paris vel peritonæo, adnatas iis partes necessariò convelli, contrahiq; censet.

Quod ut non negamus, & fieri posse concedimus: ita illud, quod ipse etiam ultrò fateatur, omnino addendū censemus, dolores huiusmodi ventris non solū à convulsione, & distractione peritonæi, vel ramis nervi sextæ conjugationis fieri posse: sed quascunq; partes in ventre inferiore membranosas affectas in sui consensū reliquas in abdomine partes trahere. Id quod in doloribus nephriticis apparet, in quibus & universum peritonæū, cæteraq; ei colligatæ partes in consensū trahuntur, & testiculus affecto ureteri directè respondens ita retrahitur, ut in abdomen totus recondatur; & in ani affectibus, & doloribus vesica in consensum & contra trahitur. Itaq; materia ista, siue ad intestina, siue ad quascunq; membranas in ventre inferiore detrudatur, graves dolores excitat; sicut & si ad membranam costas succingentem effundatur, dolores acerbissimos, pleuritidem æmulantes, absq; earum tamen partium inflammatione, excitare solet, ut testatur Eugalenus, & ipsa experientia. Sicut v. dolores illos Pleuritidi similes non solū quantitas, seu copia humorum, sed potius acrimonia excitat: ita & humor, qui dolores hosce in ventre inferiore parit, non pura puta aqua est, sed falsus, & acris humor, ut antea docuimus.

Per

*Per quas
vias humo-
res bi ad
ventrem fe-
rantur.*

Per quas autem vias humor hic ad hæc loca feratur, & quomodo dolor hic in Paralyfin degeneret, non ita planum est. Per venas id fieri *lib. 2. Instit. part. 3. §. 2. c. 5.* docuimus, atque puto rem satis manifestam esse, & frequentissime id accidere. Sic enim in membranam thoracis per venas, è quibus nutrimentum accipit, vitiosi humores effunduntur, & dolores ibi sævissimos excitant: ita & in ventre inferiore hoc potest fieri. Carolus Piso à capite, tanquam feri receptaculo humorem hunc in inferiora descendere statuit, docetque serum, quod vi caloris febrilis, aut vitalis, sed ab extremo, sive ambiente per mutationem constitutionis ejus commoti ebulliens sub sudoris, vel urinæ forma confertim erupturum erat, in caput elevatum per vasa soporaria ex eorum finibus extremis exsudare, & effervesce, & partim quidem extrorsum, partim introrsum ferri: ac extrorsum quidem circa membranas, aut inter eas effusum, irruere, ac impetere vel principium nervorum spinalis medullæ, vel principium sexti, septimive parium, atque alterutrum implere, ac distendere copia, & feriore, & secum tum nervos appendices, tum verò pariter membranas adnatas; aut fervore deposito descendens, & decurrens sisti in lumbis, atq; nervos inferioris ventris, & maximè originem mesenterii, & peritonæ opplere, corrugare, & secum revellere, & distrahere, quæ finibus adnascun-

nascuntur membra, id est, in quibus terminantur, & implantantur, intestina scilicet, & reliqua in alvo contenta, eaq; violenta contractione dolorem in iis excitari.

Verum enim verò ut hæc pleraque ita fieri quandoque non negamus, & præcipuè dolores illos vagos, qui in brachiis, lumbis, & aliis externis partibus percipiuntur, ex sero à capite, nocturno præsertim tempore, descendente originem habere concedimus: ita hosce dolores in ventre inferiore semper hoc modo excitari necessarium non putamus. Nam cum hi dolores præcipuè febribus superveniant, ut ipse testatur Carolus Piso, quatum focus in viscerum, partiumquè vicinarum vasis hæret: certè ex iis vasis longè propior via est ad intestina, & membranas vicinas. Præterea cum dolores hos non præcedant affectus capitis, Epilepsia, Lethargus, Paralysis, sed sequantur eos: credibile est, non ex capite materiam ad ventrem inferiorem descendere, sed potius, si in ventre inferiore exitum non inveniatur, ad superiora regurgitare.

Multò minus credibile videtur, quod idem Piso statuit, serum adhuc nervorum principium obsidens per eorum corrugationem longè diffitas, sed tamen adnatas partes convellere. Quomodo enim probabile sit, extremos nervos convelli, ut medii non convellantur? Sed probabilius mihi videtur, secundum ductum nervorum illam materiam in capite

collectam descendere, & vel eos madefaciendo, emolliendo, aut stupefaciendo Paralyfin, vel vellicando dolorem, & cōvulsionem excitare. Neque obstat, aut Carol. Pisonis opinionem satis confirmat, quod & capitis affecti signa cum dolore ventris in viventibus animadvertuntur, & in cadaveribus fero caput ac principium nervorum oblesum deprehensum est. Etenim idem serum in corpore abundans diversa loca corporis occupare potest. Neque sequitur, si feri in capite abundantis adsint indicia, vel in cadavere id reperiat, quod etiam dolor colicus, qui cum capitis & nervosi generis symptomatibus conjunctus fuerat, ab illo ipso fero provenerit. Sed facile serum in ventre inferiore simul abundans ibi quoque dolores excitare potest. Præterea, serum est mobile, & nunc versus inferiora, nunc versus superiora facile movetur. Quid enim prohibet, ut ejusdem Carol. Pisonis verbis utar, feri in vasis ebullientis unam partem quidem rapi in caput, & ibi dolores vel alia symptomata excitare, reliquam ad renes vel etiam ad intestina, & ibi vias, per quas labitur, distendendo, & membranas vicinas in consensum trahendo dolorem excitare?

Dolor hypochondriorum.

Quandoque & hypochondriorum nunc unum, nunc alterum dolore obscuro afficitur

tur à delitescantibus intus flatibus, & exitum non habentibus; qui dolor non uno loco circumscriptus hæret, sed modò in lumbos, & inferiora corporis, modò per universum, corpus oberrat.

Excitatur & in lumbis sæpe dolor à sanguine vitioso in venis eò loci contento. Ut enim ex nimia sanguinis abundantia, vel humoribus pravis in vena magna lumbari contentis ante variolarum & morbillorum exitum, in fæminis in suppressione mensium, & ante mensium fluxum, in viris in hæmorrhoidum suppressione, dolores in lumbis excitari solent: ita & in hoc malo sanguine vitioso in eadem vena hærente dolores in lumbis excitantur, & homines quasi clumbe redduntur. Quod malum, quia eo affecti, vix progredi, & se de loco movere possunt. Græcis λόρδωσις, Latinis Lumbago appellatur. Potest tamen & originem habere hoc malum per modum catarrhi à capite per venas in spinalem medullam descendens, & proinde sæpe à scapulis incipit, & sensim ad lumbos serpit, & interdum etiam ad os coxendicis descendit. Dolorque hic æstate, ut quartana, est brevior; Autumno longior, & præcipuè si usq; ad hyemem extendatur. Et si humor acrior sit, qui à capite defluit, non solum in spinam, verum etiam in acetabula ossis coxendicis, tabem dorsalem, & gravissimos

16.

Lumborum,

Lumbago,

Dolores Nephritici.

dolores, qui nullum requiei tempus concedunt, excitat, ægerquæ macrescit, & contabescit, longaquæ morte enecatur.

Dolores quoque Nephriticis similes, Scorbuticos quandoque infestant, dum materia Scorbutica, circa lienem & vicina loca hærens, per arterias emulgentes confertim ad renes & vias urinæ tendit; aut dum serum scorbuticum in corpore quacunque de causa congestum, accedente in primis causa aliqua externa, ut aquilonis flatu, ad majora vasa, & hinc à *δεξας* ad renes confluit, & quicquid ibi vel in viis, fabulosæ, arenosæ & tartareæ vel etiam calculosæ materiæ reperit, secum ad easdem vias rapit. Quæ materia tum in transitu vasa & meatus urinæ evacuandæ destinatos distendit & velli-
cat, dolores è regione pubis, circa os sacrum lumbos, vel etiam umbilicum sentiuntur, partibus hisce ob communem è peritonæo membranam in consensum tractis. Et tum plerumque urinæ impensè rubræ aut potius atrææ minguntur, quæque, nisi diligenter considerentur, pro cruentis habentur, & è renibus à calculo præsentè læsis provenire creduntur: cum tamen tales urinæ turbidæ & ex rubro nigricantes, ac multam tartaream materiam secum vehentes, reddi possint calculo non præsentè & sine renum
vul-

vulnere vel ulcere. Quanquam hoc negandum non sit, si materia talis sæpius ad renes confluat ibique ejus aliquid subsistat, tandem calculum inde generari posse.

Nonnullos etiam, atque eos præcipuè, qui ex hæmorrhoidum suppressione hoc malum contraxerunt, circa vesperam dolor, & calor in capite infestat, ex vaporibus illis ad caput adscendentibus, & tota postea nocte calor quidam p. n., instar febrilis, in toto corpore percipitur, qui sudationibus matutinis evanescit.

Dolor Capitis.

Dentium præterea dolor frequens, & præter rationem recurrens, nonnunquam & continuus, hoc malum sæpe comitatur, & non raro Scorbuti præludium est, qui non eodem loco persistit, sed vagus est, interdum dentem nunc hunc, nunc illum relaxat, qui rursus sponte firmanitur, dolore, & tumore discussis, ut observavit Eugalenus, *obs. 40.*

Dentium.

Affligit & Scorbuticos interdum Pleuritis quædam falsa à vera Pleuritide, non parum differens. Etsi enim dolor non minus gravis sit, quàm in vera Pleuritide, ut æger, quò se vertat, nesciat, & ne momentum in loco eodem quiescere possit: tamen dolores hi sunt sine omni inflammatione, ortumque habent saltem à vapore acri, vel seroso humore ad membranas externas effuso. Ideoque ægri neque tussunt, neque quid expu-

Pleuritis.

unt: nisi quid à capite destillet; dolor quoque non est continuus, sed per intervalla recurrit: pulsus nō, ut in vera pleuritide, durus, sed parvus, mollis, & inæqualis est; urinæ scorbuticorum propriæ; febris etiam si conjūgatur, non acuta est, ut in vera Pleuritide, sed lenta; cum in vera Pleuritide sit magna, & acuta. Respiratio insuper non admodum læditur.

Arthritis.

Eodem modo & Arthritidis Scorbutum sæpe comitatur; quæ tamen & ipsa non in uno loco ad morbi solutionem subsistit, sed vaga est, & subinde in alium, atq; alium ejusdem, vel etiam oppositi lateris locum transit, præcipuè si topica frigida, vel repellentia adhibeantur; ita quidē, ut qui jam integrè sanitati restitutus, & dolore omni liber videbatur, præter spē & improvise iterū dolore, cū & sine tumore, corripiatur: cū Arthritidis ab antiquis descripta locū non mutet, sed ad solutionē usq; membrum, quod primò apprehendit, obsideat. Est etiam huic Arthritidi hoc peculiare, quod plerumq; cum levi Paralyfi conjuncta est, ob quam membrum affectum loco movere non possunt, quæ cum dolore cessat, & cum dolore redit, & in eandem partem, in quam dolor, migrat. Adfunt præterea alia signa & symptomata scorbuto propria. Ortum autem habet ab humoribus serosis, tenuibus, & acris ad motum promptis, & ad locum mutandum aptis. Exempla sunt apud Eulalen. *observ. 10. 11. 12.*

Multa

Multa etiam symptomata in capite & nervoso genere accidunt, dum materia serosa ebulliens in caput ruit, aut vapores ex materia prava agitata in caput ascendunt, vel nervos & nervosum genus quocunque modo occupant. Hinc enim paralyfis, tremor, convulsiones & convulsivi motus, apoplexia, sopor profundus, deliria accidunt. Et præcipuè hoc evenit in principio paroxysmorum in febribus, cum à calore febrili serum effervesceat, & vapores multi è materia agitata in totum corpus distribuuntur, præcipuè verò in caput eleventur; atque hinc etiam cessante febre symptomata ista vel mitigantur vel terminantur.

Primò sæpe crura ad motum impotentia, inepta, ac resoluta redduntur, imò nonnunquam alterutrum latus totum resolvi, & subito quasi Paralyfi affici videtur. Sanguis enim ille ichorosus & vitiosus cum & naturaliter deorsum vergat, & à natura ad extrema ac ignobiles corporis partes amandetur; ac præterea ligamenta & tendines ac ossa naturali quadam inclinatione crassiorem sanguinem ad se trahat: accidit, ut ligamenta, tendines, & musculorum substantia tali crasso & ichoroso sanguine imbuatur, atq; inde crura debilia & ad ambulandum imbecillia reddantur, ac malo procedente & ingravescente tandem resolvantur, & ad motum impotentia fiant: quod malum *σκελοτύρβη* dicitur; quæ species quædam

22.

Stupor &
Paralyfis.

παρελύσεως est, aut, ut Langius, *lib. 1. epist. 42.* nominat crurum enervatio. Differt tamen non parum hæc resolutio à Paralyfi vera ab antiquis descripta. Nam primò etsi ut Eulalenus hac de re scribit, ut in veterum Paralyfi, pedes transferendi, figendique robur, ac firmitas pereat: in plerisque tamen decumbentibus aliquis motus remanet, quo resoluta membra movere, & ad muscutorum capita leviter ea attrahere conspiciuntur; id quod in Paralyfi antiquorum non accidit. Deinde eo à Paralyfi antiquorum differt, quod ea permanens, ac continuus affectus est, neque intervallum habet: in Paralyfi verò scorbutica sæpe accidit, ut qui pridie pedem vix loco movere poterat, cruribus insistat, & levi adminiculo nixus ambulet, paulò post verò omni motu iterum privetur. Sicut & eo à reliqua Paralyfi differt, quod illa ferè subito invadit; hæc paulatim verò prius tentat, antequam sedem figit, & nunc partem apprehendit, nunc remittit. Sicut & nonnunquam & momentaneus stupor, ac levis post somnum resolutio, hanc Paralyfin antecedere solet. Atq; in eo quidem cum antiquorum Paralyfi convenit, quod stuporem imminentis mali quasi initium habet; in eo verò differt, quod stupor hic non ita fixus, & diuturnus est, sicut ille, qui Paralyfin à veteribus descriptam antecedit, sed momentaneus, nunc remittens, nunc subito apprehendens. Accidit huic

huic Paralyfi quandoque etiam Arthritis, & dolor, qui omnis ab antiquorum Paralyfi abesse solet. Tandem etiam longè facilius, adhibitis idoneis medicamentis, & sæpe intra paucos dies hæc resolutio crurum curatur; cum antiquorum Paralyfis pertinacissimus morbus sit.

Solet autem Colica quandoque, & dolores ventris gravissimi hoc malum præcedere, qui ubi desinunt, Paralyfis ista succedit, de quo Eugalen. p. 114. n. 25. Quas ob causas omnes affectionem hanc non tam Paralyfin, quam paralyticam passionem nominandam censet Eugalen. p. 98.

*Paralyfis
ex Colica
scorbutica.*

Causa autem hujus rei est, quod in antiquorum Paralyfi causa mali in ipsis nervis fixius hæret, & pertinacior est; hæc autem à vapore potius, qui ab humoribus corruptis attollitur, aut certè ab humore tenui, ac ichoroso ortum habet. Atque hæc Paralyfis, ut diximus, non unum tantum membro quandoque accidit, sed sæpe alterutrum latus totum resolvitur. Ubi tamen ante perfectam ejus invasionem aliud, atque aliud membrum prius tremor, & stupor tentat, sed is non constans, verum qui ægrum subito apprehendit, & subito remittit: & post apprehensionem, ac ubi æger jam decumbit, aliæ partes sponte convalescunt, aliæ resolutæ manent, & indies magis resolvuntur, vel etiam ad convulsionem disponuntur, & partes quædam, in quarum ner-

vos vaporosa, vel ichorosa materia decubuit, iis contractis, convelluntur. Quæ omnia magis confirmat antegressa victus ratio, & urina, ac pulsus Scorbuto propria. Quandoq; & totum nervosum genus ita debilitatur, & si curatio vel negligitur, vel non rectè instituitur, adeo ad omnem motum impotentes ægri redduntur, ut nec manus admoveere ori possint, sed ab aliis cibū ingestum sumere necesse habeant, & toto vitæ tempore domi claudi desideant.

Paralyfin hanc antecedere quandoq; solent, ut postea etiam dicetur, tumores quavis parte erumpentes, qui eadem facilitate, qua oriuntur, evanescunt, & cum ortus sui principio parti affectæ levem & momentaneam, Paralyfin inferunt, ut testatur Eugal p. 109.

Qua ratione autem paralyfis scorbutica excitetur, & præcipuè quomodo dolor ventris scorbuticus in paralyfin mutetur, variè ab autoribus disputatur. Hoc quidem verum est, & facile concedimus, paralyfin in Scorbuto à materia ad cerebrum, atque inde ad nervosum genus transmissa, ut & tremores, convulsiones ac convulsivos motus, excitari posse. Verùm si de paralyfi, quæ dolores illos ventris in scorbuto sequi solet, quærat, non necessarium esse

esse semper, ut materia primum ex intesti-
nis ad cerebrum, & hinc in nervos feratur,
sed propriores vias esse putamus, ut in *Instit.*
lib. 2. part. 3. s. 2. c. 5. & n. 14. dictum. Hoc
saltem his addimus, aliam adhuc viam, per
quam materia ista ad spinalem medullam de-
ferri, & Paralyfin efficere possit, monstrare
recentiores Anatomicos, nimirum ramum
quendam, qui ab arteria aorta, non longè à
ramo mesenterico porrigatur, & serpat in
spinam, ejusque vertebrae. Ab intestinis
enim per arteriam mesentericam in arte-
riam aortam, tandemque per ramum hunc in
spinalem medullam materia transferri, Pa-
ralysinque efficere potest.

Neque ab ista sententia nos illud dimo-
vet, quod cerebrum motus omnis animalis
est principium, quodque si per venas vel arte-
rias materia transportetur, in totum corporis
habitum æquabiliter, non tantum ad artuum
musculos diffundi deberet; quodque humores
isti nervis communicari non posse videntur.
Etenim solum cerebrum ad motum non suf-
ficit, sed nervi & muscoli etiam requirun-
tur. Deinde etsi materia ista sæpe ad va-
rias partes pellitur: tamen à natura ad i-
gnobiliorez solet depelli; & peculiariter ner-
voso generi eam infestam esse, antea diximus.
Sicut & hoc dictum, quod paralyfis ista non est tam
con-

contumax, ut vera paralyfis, & proinde ut ipsis nervis inhæreat opus non est, sed sufficit, si tali ichore scorbutico ligamenta, tendines & musculorū substantia imbuatur, & partes nervosæ ad motum ineptæ reddantur. Videatur Eugal. *obser.* 17. 22. 23. 24. 25. 26. 28. 29. 30. 42. 50.

23.
Tremor.

Tremorem etiam paralyfin quandoque antecedere modò dictum, & alias quoque quàm plurimis scorbutico laborantibus familiarem esse scribit Eugalenus p. 219.

24.
*Convulsio,
Convulsivi
motus, Epi-
lepsia.*

Convulsiones præterea sæpe totius corporis, aut potius convulsivi motus, & Epilepsia huic malo accidūt, vaporosa aut serosa materia, quæ ab humore maligno, ac peculiari modo, & specificè corrupto attollitur, ad caput elevata; quæ discussa sæpe quasdam inducias concedit, paulò post tamen iterum collecta, & in caput elevata. Et hi convulsivi motus plerumque cum febre conjuncti sunt, & eadem facilitate, quaprehendunt, remittunt, iterumquè recurrunt. Et solent istas convulsiones præcedere vel totius corporis concussio, vel tremor, & vel Paralyfis, vel brachia & manus obrigescent quasi, sed brevi tempore, & sæpe præter omnem rationem subito in alium morbum, cataphoram, paralyfin, modò evanescentem, modò præter expectationem redeuntem transeunt. Quæ signa, inprimis verò urinæ turbidæ, & crassæ huic malo propriæ, hanc convulsionem à convulsione ab antiquis descripta discernunt. Eugalen. *obser.* 50. 54. 63. 69.

Non-

Nonnunquam tamen particulares convulsiones excitantur, vapore isto pravo peculiarem aliquem musculum, vel nervum occupante, eumq; vel acrimonia, vel peculiari proprietate vellicante. Particulares autem istæ convulsiones nonnunquam absque febre sunt, nonnunquam cum febris indicis, & nonnunquam post gravissimos dolores. Accidit interdum & tristis membrorum omnium jactatio, & concussio, cum levi resolutione conjuncta. Pulsus in hac aliquando est magnus, quandoque durus, & rursus paulò post mollis, semper verò in uno, ac pluribus pulsibus inæqualis, urinæ inconstantes, uti observavit Eugalenus, *observ* 58.

Quandoq; membrorum ad movendum impotentia ita, & quidem paulatim incrementa sumit, ut crura planè rigida evadant, tendinibus ad crus movendum destinatis rigidis planè, & duris in poplite evadentibus; quādoq; malum ita invalescit, ut ægri nullum amplius membrum, vel articulum habeant, quem extendere possint, & quasi in orbem, vel globum contrahantur: quo morbo nautas ex longis, & molestis peregrinationibus redeuntes affectos, & contractos (hoc enim nomine potius tum, quam convulsi appellari solent) vidit Eugalenus, atque istud sæpe satis diuturnum fuisse testatur. Idem etiam tali ad poplitem retractionem observavit, *pag. 94. observ.* 13. 16. Non credibile verò est illud à vapore solum,

25.

Contractio
membrorum.

solum, vel totum nervosi generis principium, vel partialem aliquem nervum, occupante, sed potius à rigiditate tendinum provenire. Cum enim, ut supra diximus, tartareus ille, sed sero dilutus humor etiam nervos, & tendines occupare soleat, si aqueus ille humor assumatur, & discutiatur, ac crassas partes deferat, ex ibi relictæ exsiccantur, unde tendines indurantur, & rigidi redduntur; quod præcipuè in cruribus, & tendinibus crus contrahentibus in Scorbuto laborantibus vel tactu deprehendi potest.

*Genarum
rigiditas.*

His resolutionibus, convulsionibus, & contractionibus accedit quandoque symptoma, rarius quidem, sed quod observabit semel, atque iterum D. Salomon Albertus, & descripsit, *thes. 112. de Scorbut.*, quod scilicet nonnullis cardo oris, in quo gena inferior sub via audiendi vertitur, non aliter, atque compago genuum obrigescit, iisdemq; os strictius connivet, quo minus in rectum queat dispan-di; squalido, terrenoq; humore in juncturam illam, & hujus vincula, quibus maxilla inferior auriū radicibus affirmata est, quæq; motum liberum, & expeditum cardinis modo maxillæ largitur, altius imbibito, atque infarcto. Idque non sine sensu doloris fieri docet, quem ipsa *πείσις* in articulo, & nervaceis corporibus ipsum circumdantibus excitat, quiq; inter manducandum, & oscitandum exacerbatur.

Apo.

Apoplexia quandoque etiam, materia ad caput, & Cerebrum adscendente excitatur. Quam Apoplexiam etsi se nunquam vidisse scribat Eugalenus, p. 123: testatur tamen ab amicis observatam fuisse. Et ipse memini, virum illum Nobilem, de quo infra, num. 59. dicitur, cujus gangræna Scorbutica digitos pedum apprehenderat, Apoplexia ista extinctum fuisse, quod eventurum prædixeram. Videantur etiam de his, quæ in *Instit. lib. 2. part. 3. §. 2. c. 5.* habentur.

Cæcitatem subitanæam, cæteris sensibus integris, vapore proculdubio crasso aut humore seroso principium nervorum optico-
rum occupante, in studioso quodam excitatam fuisse, supra, num. 5. diximus. Neque enim credibile est, humorem aliquem crassum istam obstructionem parere potuisse. Aliàs tam facilè, & citò cæcitas illa non remisisset.

Sopor quoque profundus nonnullos occupat, plerumq; cum febre lenta continua, nonnunquam etiam intermittente, à vaporibus ad caput exhalentibus excitatus: sed qui continuus nō est, verum cum paroxysmo advenit, eodemq; recedente & ipse cessat. Alii contrà ob falsos, & acres vapores ad caput adscendentes vigiliis infestantur, & si dormiunt, terrètur.

Aegri sæpe sunt tristes, ob defectum Spirituum purorum, ac lucidorum, & abundantiam vaporum Melancholicorum, quibus Spiritus inquinantur.

27.

*Cacitas
subitanea.*

28.

*Sopor profundus &
vigilia.*

29.

Tristitia.

Ex

30.
Deliria.

Ex iisdem vaporibus ad caput elevatis non raro deliria excitantur, quæ ut inopinatò invadunt, ita sæpe facilè remittunt: quæ non à calidis vaporibus, ut in morbis acutis accidit, ortum habēt, sed à vaporibus Melancholicis, & malignis, spiritus turbantibus, ideoq; non cum morbis acutis, sed lentis conjunguntur: quibus signis ab aliis deliriis discernuntur, ut & urinis scorbuto propriis crassis, rubris, absq; multa siti, pulsu item & victu, quo usus est æger. Quale delirium & hîc aliquando vidi in scorbuto cum Paralyfi conjuncto, quod fæda crurum scabies, & ulcera præcesserant: ut & in altero, cui venam in crure apertam sanguinem copiosum fudisse, suprâ c. 1. num. 6. dixi; cui & in dorso maculæ efflorescebant, quiq; malum hoc ex fœtore cadaveris scorbuto extincti contraxerat.

31.
*Memoria
læsa.*

Quod de deliriis dictum, idem de læsa memoria accipiendum. Læditur enim & illa quandoquæ in scorbuto, & iisdem signis cognoscitur.

32.
*Cordis pal-
pitatio.*

Neque Cor ab hoc malo semper immune est. Primò enim palpitatio cordis per intervalla recurrens à vaporibus hisce pravis, & malignis ad cor exhalantibus interdum excitatur; uti id in quadam fæmina observavit Eugalen. *observat.* 3. & ipse aliquoties annotavi.

Lipothymia deinde sæpe hoc malum comitatur, qua nonnulli, teste Eugalen. *pag.* 321. subito

subito extincti fuerunt, vaporibus hisce ad
cor exhalantibus. Unde Lipothymiam pro
certo signo habet Eugalenus, adeo, ut scribat
p. 321. Qui in parvo, quantum ad sensum, mor-
bo, ac febre, à qua decumbentes parum, aut
nihil pati videntur, subito, ac præter rationem
animo linquuntur, aut ad nimium deliquium pro-
ni sunt, hos scorbuto laborare, certo tibi per-
suadere debes. Solet autem Lipothymia hæc
maximè ægros corripere, cum in lecto se eri-
gunt, vel è lecto surgunt; motu proculdubio
pravis illis & malignis vaporibus commotis.
Estq; illa interdum tanta, ut ægri subito & in-
opinato extinguantur; cujus rei notabilia ex-
empla habet Eugalenus, *observ. 38.*

Pluribus quoque accidit, ut de obstructio-
ne ventriculi ad os usque instar pali totum
oesophagi meatum obserante, & suffocatio-
nem minante, graviter conquerantur, uti re-
fert Eugalen. *observ. 11. 41.* Et id imprimis ci-
bum sumturis accidit, qui cum primum bo-
lum deglutituri sunt, in præsentissimo suffo-
cationis periculo versantur; uti id ipse in duo-
bus viris observavi, quorum alter hoc malo
ita periculosè affligebatur, ut sæpe affirmaret,
se cibum sumturum non minus metuere, quam
eos, quibus Carnifex laqueo ad suffocandum
paratus adstat. Neque idem liberè, & absq;
suffocationis periculo cibum capere poterat,
antequam dimidium cerevisiæ cantharum.

H

exhau-

30.

Strangula-
tionis ma-
nus.

exhaussset. Is plerumque ut suffocationis periculo sese liberaret, januæ parte superiore, manibus prehensa, pedibus pendulis totum corpus concutere necesse habebat. Quod proculdubio accidit, vaporibus adstringentibus, & stipticis adscendentibus, & vel oesophagum distendentibus, & vicinam tracheam comprimantibus, vel tale quid inferentibus, quale pyra, & alii fructus austeri solent. Vidi alium, cui loquendi potentia auferretur, nonnullis Apoplecticis quid esse existimantibus; cum potius partium linguam moventium à vapore, vel seroso humore contractio, & quasi quædam convulsio esset; cum æger ipse postea referret, se eo loci dolorem, & contractionem quandam sensisse.

36.
*Appetitus
deiectio.*

Appetitus quidem etiam sæpe in scorbutico deijci solet. Sed habet hoc cum aliis morbis commune, neque ipse peculiare aliquod indicium exhibet. Non raro tamen etiam appetitus integer est: quod accidit pro diversa humoris ex epate, liene ac vicinis partibus in ventriculum confluentis conditione.

Sitis.

Sitis verò hoc peculiare habet, quod si nulla, aut nullius momenti, insignis verò corruptionis notas urinæ exhibeant, præcipue si ab obambulantibus, & omnia vitæ munia sine offensione administrantibus tales reddantur

dantur certissimum signum scorbuti sint, ut hac de re Eugalen. p. 33. scribit.

Ructus perpetui quandoque hoc malum comitantur, ut Eugalenus, *observ. 2.* docet. Et novi virum, qui hyponchondriaca cum non levibus Scorbuti suspitionibus laborabat, qui continua sputatione, & ructibus ita molestabatur, ut sæpe intra horam unam atque alteram vel centies ructaret.

36.

Ructus.

Quandoque cum hoc morbo conjungitur Vomitus, imò humores sæpe, ut in cholera, suprâ, & infra dejiciuntur, cum variis doloribus, & torminibus: quandoque tamen nihil conatu illo dignum rejicitur, sed potius est inanis vomendi conatus. Talis autem vomitus ab aliis vomitibus cognoscitur, quod præter alia scorbuti signa, nulla ventriculi gravitas, dolor, intemperies, aut aliud quid eorum, quæ vomitum præcedere solent, antecessit; quodque æger etiam difficilis coctionis cibos & avidè appetiverit, & facile concoxerit: ac vomitus interdum præter rationem, & spem remittit, rursus tamen, atque ex improvviso recurrit: neque ventriculum roborantia medicamenta aliquid auxilii afferunt; cum vi adstringendi materiam circa præcordia detinent, eamque altius imprimant. Et notat hoc etiam Eugalenus, p. 22. & seqq. num. 5. ubi pluribus de hoc symptomate agit,

37.

Vomitus & vomendi conatus.

quod à lacte, & lacticiis, à quibus aliàs in simili affectione læduntur ægri, sæpe melius habeant ægri, quàm ab omnibus ventriculum corroborantibus medicamentis; proculdubio, quod à lacte acrimonia & pravitas humoris ventriculum vellicantis demulceatur, & mitigetur. *Eugalen. observ. 33. 35. 39. 43. 44. 45. 46. 49.*

38.

*Sputatio
continua &
salivatio.*

Est & scorbuticis familiaris copiosa, & continua salivæ & sputi rejectio; quod generatur tum ex vaporibus, qui ex humoribus in locis ventriculo vicinis hærentibus ad os elewantur; tum ex cibis maxima sui parte in ventriculo corruptis, & in eandem substantiam mutatis, & secundum ductum membranæ œsophagum investientis in os eVectis; undè etiam corpus ob alimenti defectum paulatim extenuatur. Inprimis verò salivationis huius copiosæ causa est, quod serum & aqua illa, quæ partibus crassis vehiculum præbebat, è liene ad ventriculum effunditur, præcipuè quidem per vas breve, sed & alia vicina vasa. Unde & alii quidam melancholici scretatores & salivatores sunt. Et hæc illa est pituita, quam nonnulli in melancholicis ponunt. Etsi enim fieri possit quandoque, ut in morbi progressu ac ventriculo jam valde debilitato, pituita aliqua generetur in ventriculo: tamen illud, quod à plurimis pro pituita habetur in melancholicis, est

est illa aquosa humoris melancholici pars, quæ è liene in ventriculum effunditur. Annotavit tales Sputacionis copiosæ historias Eugalen. 41. p. 205. observ. 68. Idemq; observavi in viro, cuius antea, num. 36. mentionem feci; qui inter edendum continuò, & copiosissimè exspuebat, & frequentissimè ructabat.

Nonnunquam alvi fluor, & diarrhœa quædam in scorbuto infestat, qua feces nunc quidem compactæ, sed copia ingestum cibum excedentes, coloris varii, nunc herbacei, nunc cinerii excernuntur; nunc liquidæ confertim, & magna copia ejiciuntur. Differt hic fluxus à Lienteria, quod in Lienteria cibus crudus, & inconcoctus dejicitur; à diarrhœa verò vulgari, quod in ea dejiciuntur humores liquidi copiosi, & varii coloris, hic verò vel feces compactæ sunt, sed copia cibum ingestum excedunt, coloris nunc herbacei, nunc cineritii, aut si sint liquidæ, majori quantitate, & magis confertim, quàm in diarrhœa fluunt, & nocturno ac diuturno pariter tempore durant; cum in diarrhœa dejectiones interdum magis fieri soleant, sicut in viscerum obstructionibus vesperi, & noctu.

39.
Alvi fluxus.

Fluxus autem hujus causa plerumque est debilitas Epatis, & venarum, quæ alimentum, uti debent, non attrahunt, quod in primis viis relictum corrumpitur, & cum aliis

humoribus miscetur, atque ita per alvum ex-
cernitur. Deinde ipse etiam lien sæpissimè
caussa est hujus fluxus, seu ut *Aristotel. 3. de
part. animal. cap. 7.* loquitur (sicut hunc lo-
cum corrigit Cl. D. Hofmannus, *de usu lie-
nis cap. 14.*) *Δὲ τὴν ἐνταῦθα παλινρροίαν
τῆς ὑγρότητος, πολλοῖς καὶ κοιλίαι ὑγραὶ γί-
νονται τοῖς σπληνιώσιν, ὥστερ σκληραὶ τοῖς
λίαν ἐρηπικοῖς, Δὲ τὸ ἀντιπερπαῖσθαι τὰς
ὑγρότητας: id est, ob humoris, qui ab intesti-
nis ad lienem ivit, ad intestina refluxum,
quibusdam alvus humida est. Cum enim
lien plurimum aquæ attrahat, eandem ad al-
vum quandoque remittit, unde fit alvus
fluidior. Quod docet etiam Hippocrat.
6. apboris. 43. 48. Et 1. de morbis, de leucophle-
gmatis loquens.*

Potest tamen etiam huc facere serosi hu-
moris copia, si accedat aliqua causa ex-
terna eum commovens, qualis est con-
stitutio aeris autumnalis. Frigus enim
cum poros cutis denset, facit, ut serum
per eos, seu sudoris seu halitus forma ampli-
us evadere nequeat, & proinde ad inte-
stina, quasi corporis sentinam, confluat.
Imo frigus per corporis poros, qui adhuc
à constitutione æstiva & calore meridiano
ac tepore lecti patent, altius sese insinuat,
& è vasis extremis serum, quod sanguini
exactè commistum non est, versus majora
vasa repellit. Quod dum per vias, qui-
bus

bus in ambitum corporis fluxit, refluit, & viscera ac ramos meseraicos & gastricos perfuit, quicquid ibi bilis & aliorum excrementorum invenit, abstergit, ad intestina secum rapit; unde dejectiones aquosæ & ex parte biliosæ vel limosæ sunt.

Nec à verò absolum, eisdem alvi fluxus provenire posse à febre, dum scilicet à calore febrili serosus humor effervescit, neque tamen per poros cutis clausos exhalare vel ex sudare potest, unde ad intestina confluit.

Quacunque autem de causa, & quocunque modo generetur fluxus alvi in scorbuto, hoc peculiare habet, quod adstringentia medicamenta planè noxia in eo sunt, & summam angustiam, spirandi difficultatem, ac animi deliquii & suffocationis periculum inducunt; cum materiam vitiosam in venis detineant, & in viscera magis impingant.

Sæpe quoque fluxus alvi sanguinolenti accedunt, dysenteriam æmulantes, qui accidunt, cum sanguis crassus, & feculentus in venis abundans per extremitates earum in intestina desinentes in ea effunditur, & hinc per alvum non excrementis permixtus, sed ab his separatim, & ferè plerumque sine omni dolore, ac torminibus excernitur: qua ratione à dysenteria differt, & alia etiam scorbuti signa, angustiam, difficilem respirationem &c. conjuncta habet.

40.

*Alvi fluxus
sanguinolentus.*

H 4

Cujus

Cujus rei notabile exemplum superiore anno in studio quodam hîc observavi, qui cum febre continua, & malignam æmulante laboraret, non tamen obscura scorbuti signa haberet, & victus ratione Scorbuto generando apta usus esset, urinas scorbuticas, pulsum parvum, ac debilem, summam angustiam, febrem lentam, & maligna longè diuturniorem, sitim ferè nullam, etsi lingua fissuras etiam contraheret, haberet: in morbi progressu copiosissima sanguinis sinceri per alvum dejectio secuta est; quæ proculdubio accidit, quod cum natura humorè vitiosum per alvum deicere conaretur, orificiis venarum apertis simul sanguis effluxit, sicut sæpe in hæmorrhagiis narium Criticis Natura vitiosos humores sine sanguine evacuare non potest. Post hunc sanguinis fluxum indies quidem melius habere capit, sed longè tardius, quam post Crises, quæ in acutis, & malignis febribus contingunt, accidere solet. Tandem febre cessante ipsa Stomacace scorbutum apertissimè prodidit, quæ febrem hanc cum insigni oris foetore secuta est gravissima; quæ tamen & ipsa tandem idoneis remediis adhibitis cessavit.

41.
Alvi adstric-
tio.

Alvus cōtrà in scorbuticis sæpe adstringitur, ut annotavit Eug. p. 20. & Forest. lib. 20. obs. 11. ut etiā in aliis melancholicis & hypochondriacis fieri

fieri solet, qui plerumq; sunt alvi siccissima, ut vix post tertium aut quartum diem semel deficiant. Cujus rei causa est, quod aquea illa humiditas, quibus feces dilui debent, aliò, ad lienem scilicet & renes, transfertur: & melancholici illi ac scorbutici, quibus alvus siccior est, aut plurimum mingunt, aut plurimū sudant, quod aliàs etiam fieri consuevit, ut ex 4. aphor. 83. patet. Quandoque tamen alvi illam pertinacem, & quæ sæpe nullis medicamentis cedit, adstrictionem provenire putamus ab intestinorum revulsione, & retractione sursum facta, de qua suprà num. 14. de dolore intestinorum diximus. Quod vel ex eo patet, quod nullum præsentius hujus doloris, & alvi adstrictæ est remedium, quam divulsionem, & retractionem membranosi generis relaxare, & potenter humectare.

Ut in quartanarum declinatione sudores copiosissimi sunt: ita & in scorbuto sæpe sudores copiosissimi sunt, qui etiam media hyeme sub levissimis tegumētis erumpunt. Aquosus enim humor, quem lien copiosius attrahit, non solum per urinam, sed & per sudores sæpissimè evacuantur: cum sit eadem sudoris & urinæ materia. Et cum illæ anxietates plurimos graviter affligere soleant, non cessant, nisi vapores illi pravi per sudores discutiantur. Sequiturq; plerumq; sudores istos copiosos ἀρεοφία.

Sudor copiosus.

Hæ morrhagiæ quandoque etiam in scorbuto

43.
Hæmorrhagia narium

buto accidunt, procul dubio sanguine serofo, & falso, imò pravo, & corrupto Naturam ad excretionem stimulante. Et quidem narium hæmorrhagia frequentior esse solet, & sæpe scorbuticos affligere. Rarius est, quod à me observatum, & suprà. num. 20. 30. & c. I. num. 6. etiam relatum, venam in crure apertam copiosum sanguinem per aliquot dies fuisse, etsi vix orificii vestigium appareret. Idem in labiis accidisse, observavit Clariss. Dn. D. Michael Döringius, ut suprà, num. 5. dictum.

44.
Menses albi, semen aquosum.

Fæminis menses subsistunt, & pro menstruis fluxu albo, falso, & acri laborant, quo viri facilè inficiuntur. Viri etiam ad generandum inepti redduntur; cum semen aquosum, & vitiosum in iis generetur.

45.
Color faciei

Facies fit pallida, & livida quasi, aut ex pallido in fuscum vergit, & maximè interdum labia, & palpebræ, attestante id Eugaleno, observ. 8. 18. 19. Etenim cum quales sunt humores in corpore, talis sit color in cute, sanguisq; in scorbuticis non purus sit, sed nigris, & ichorosis humoribus inquinatus: talem colorem in facie excitari, mirum non est. Nonnunquã tamen, & per intervalla quædam facies rubore, & calore quodam, sed subito iterum evanescente perfunditur: Germani appellant, *ein fliegende Hitze* / ex vaporibus calidis è colluvie humorum, qui in hypochondriis, præcipuè circa Epas, hærent, elevatis.

46.
Verus.

Quandoque Icterus scorbutico conjungitur. Anno superiore oblata est mihi fæmina curanda

randæ, quæ feбри continua cum Ictero, & gravissima Cardialgia laborabat, cujus corporis constitutionem cum diligenter perpenderem, subesse ex urina, & angustia pectoris scorbutum suspiciatus sum. Neque fefellit me opinio. Paulò post enim maculæ copiosæ in tibiis & pedibus eruperunt. Habuit ille Icterus ortum non ex obstructione vesiculæ fellis, sed ex flavo humore in Epate à colluvie scorbutica læso copiosius genito, & in totum corpus effuso. Quæ facilè, atq; intra paucos dies curata est, medicamentis antiscorbuticis cum Epaticis moderatè frigidis mistis. Curavi & aliam fæminam, quæ cum quartana laborasset, & scorbuti non levia indicia haberet, faciei, & corporis totius color, qui in sana erat floridus, in lividum, & nigrum mutatus est, & non absimilis nigro Ictero evasit.

Solet interdum totum corpus odorem gravem, præcipuè sudantibus, spirare. Et halitus oris ferè omnibus scorbuticis fœtet, ut adstantes eum vix ferre possint, & nares avertere cogantur, ut qui sæpius cum scorbuticis conversatus est, non leve hinc scorbuti indicium capere queat.

Horrores præterea frequentes, quos nullus, aut quam minimus calor sequi solet, interdus scorbuticos invadunt, & eodem die interdum bis, vel etiam invadunt. Eug. obs. 1. 48.

Accidit etiam interdum calor p. n. feбри absimilis, qui nocturno tempore plerumque invadit, sine ullo horrore, fri-

47.

Odor corporis & anhelitus.

48.

Horrores.

49.

Calor nocturnus.

frigore, vel rigore, duratque usque ad tempus matutinum, & plerumque sudore superveniente discutitur. Distinguiturque à febrili calore, tum quod sine rigore, aut frigore invadit, tum quod certa intervalla more quotidianæ observat, nec tamen proprietates quotidianæ habet. Acciditque; procul dubio, cum vapores, & ferossæ humoris Melancholici partes nocturno tempore commoventur. Et frequentissime hoc accidit, cum chylus in ventriculos elaboratur ad lienem & vicinas mesaraicas deferatur.

50.
Febres.

Non raro, & fortasse frequentius, quam multi opinantur, febres scorbuto conjunguntur; sicut & quandoque in scorbutum degenerant. Plurimæ enim febres, quæ hic ægros infestant, omnes notas febrium, à Græcis, & Arabibus descriptas non obtinent, & proinde suspicionem non levem de latente scorbuto, vel dispositione ad scorbutum sæpe præbent. Sunt autem febres ex varii generis. Quandoque enim sunt lentæ, & continuæ; quandoque intermittentes, sed quæ signis, & notis intermittentium febrium ab antiquis descriptatum destituuntur, nisi quod typum, quendam quotidianæ, vel tertianæ, vel quartanæ referunt. Quandoque etiam nullum typum observant, & interdum bis de die, aliquando ter, quaterve invadunt; interdum post 3. 4. 5. 6. 7. diem frigore, & horripilationibus quibusdam, ut appellant, ægrum molestant, nullo ferè calore subsequente, ut annotavit Eugalen. *observ. l. 48. 49.* Interdum tamen,

men, eodem teste, p. 42. æstuans calor subsequitur, cum multa ad præcordia anxietate, conjunctus, non infido mali hujus symptomate. Ideoque omnia febrium signa, & symptomata diligenter perpendenda, & cum signis febrium ab antiquis descriptarum conferenda, neque febres istæ dierum numero & accessionibus, sed signorum proprietate æstimandæ sunt. Tum enim in frigoris sensu, & duratione, caloris qualitate, & duratione, & supervenientibus raris, ac à veteribus non enumeratis malis, & symptomatibus, magna inter has febres, & à veteribus descriptas intermittentes apparebit differentia.

*Febris
scorbutica
rum ab aliis
differentia.*

Nam primò frigoris sensus, præter aliarum febrium morem, satis diu sæpe ad 6. vel 7. horas extenditur, antequam calor febrilis erumpat.

Deinde pulsus præter rationem febris est tardus, debilis, & inæqualis, in declinatione præcipuè; aliàs circa vigorem magnus, & durus est: urina, qualem in scorbuto esse diximus. Ideoque si in loco, ubi aliàs scorbutus non rarus est, vel præcedentibus causis scorbutum generare aptis, quis cum urinis crassis, rubris, & fuscis febricitare cæperit, pluribus subsidentis in fundo apparentibus, à quibus tamen urina super eminens nihilo clarior redditur, sed crassa, turbida, & subalbida vel rubra manet, nō levem scorbuti suspicionem suggerit, & nō unius, sed plurium hu-
mo-

morum simul corruptorum talis urina indicium est: Mutationes etiam urinarum variæ latentem scorbutum denotant. Sæpe enim in febribus hisce urinae variæ sunt, modò tenues, & citrinæ, modò crassæ, turbidæ, aliquandò rubræ, & paulò post iterum tenues, iterumque crassæ, & conturbatæ. De quibus Galenus, *4. de rat. vict. in acut. docet*; variam, & facilem urinarum permutationem plures affectiones denotare, quæ nec eandem curationem, nec idem solutionis tempus habent. Cum talibus ergò urinis si pulsus parvus, debilis, & inæqualis, vel magnus, durus, & ferratilis, absque membranæ alicujus ossibus adhærentis inflammatione, percipiatur, non leve etiam scorbuticæ febris indicium est.

Præterea initio accessionum plerumque tantæ sunt membranarum, crurum, aliarumque partium vellicationes, ut divelli, & dilacerari carnes sibi conquerantur. Eugalen. *p. 214. observ. 45.* Dolores isti si in pedibus absunt, adsunt tamen in dorso. Ita in quibusdam frigoris sensum, ac si frigida intus ad spinalem medullam effunderetur; in quodam retrò ad dorsum sensum caloris, in anteriore corporis parte sensum frigoris observavit Eugalen. *p. 43.*

Rara quoque, & à febribus ab antiquis descriptis, & quæ in locis, ubi Scorbutus notus
non

non est, conspiciuntur planè aliena sympto-
mata in febribus hisce scorbuticis animadver-
tuntur, motus nimirum convulsivi, lethargus,
varii, & vagi dolores, & febrium harum in ali-
os morbos præter rationem mutationes.

Frequentissimè autem cum scorbuto con-
junguntur febres tertianæ; quæ licet nothæ
sint: tamen signa tertianarum ab antiquis de-
scriptarum non habent omnia, sed istis, qui-
bus diximus modò, notis ab iis discrepant;
tùm etiam hoc, quod siue alternis, siue singu-
lis diebus invadant, tertianarum simplicium,
aut duplicium modo nullus vel horror, vel ri-
gor, imò sæpe nec frigus ullum in iis sentitur.
Inprimis verò urinis ab aliis tertianis facile
differunt: quod in veris tertianis febribus u-
rinæ in initio sunt tenues, citrinæ; & ad mō-
strandam jam incipientem humorum coctio-
nem nonnunquam nubecula sufficit: in fe-
bribus verò hisce scorbuticis urina crassa est,
& diversarum partium. Et quamvis in ter-
tiana notha etiam urina crassescant, & cras-
sum sedimentum tandem subsideat: tamen
id fit in febris declinatione, & coctionem
significat; cum in scorbuticis hiscè febribus
tales urinae crassæ in principio appareant, &
extremam humorū cruditatem significant. Ita
etiam Hippocrates, 2. prognost. 27. & Galenus
4. aphor. 71. cum urinas rubras cum rubro
sedimento ad fundum matulae subsidente
longiores quidem morbos designare, sed sine
peri-

51.
Febres ter-
tiana.

periculo esse dicit; id saltem de urinis intelligendum, cum sedimento subsidente urina planè clara, & pellucida evadit, & propter coctionem, & naturæ contra materiam morificam victoriam significat: in hisce scorbuticis urinis etsi quid subsideat; rubræ tamen partes crudæ, & incoñctæ supereminentes urinam turbidam reddunt; Idq; summam eruditatem indicat, & morbum qui non absque periculo est, ejusq; incrementum significat: observatumq;, plures cum talibus urinis scorbuto laborantes præter medicorum expectationem extinctos fuisse. Tertianæ scorbuticæ exempla sunt apud Eugalen. *observ.* 51. 52. 53. 54. Neque ab hisce febribus discrepare videntur eæ, quas describit Carol. Piso, *de morb. à colluvie serosa*, *observ.* 76. 77. 89. 90. Et tales febres scorbuti suspicionem conjunctam habentes, sunt plerumque tertianæ, quæ sub tempus verum invadunt, & post septimum paroxysmum quotidie affligunt: id quod ex pulsu & urina apparet.

Quartanæ ut aliquando in scorbutum degenerare solent: ita sæpe cum eo conjunguntur. Quæ etsi typum quartanarum observant: signis tamen aliis plurimis ab iis discrepant. Neque cum horrore, atque calore quartanæ respondent; sicut nec pulsu, qui etiam in ipso paroxysmi vigore parvitatem, ac inæqualitatem retinet. Et ipsæ urinae tales, quales scorbuto propriæ, apparent. Vide Eugalen. *obs.* 56.

&

& Carol. Pisonem, *de morb. è colluv. serosa observ. 91. 92. 93.* Neque enim febres hæ à Pifone descriptæ Scorbuticis dissimiles sunt.

Occurrunt quandoque quotidianæ febres, quæ tamen neque tertianæ duplicis, neque ^{53.} *Quotidianæ* quotidianæ ab antiquis descriptæ notas & *na.* symptomata habent. Frigus enim plerumq; est lentum, & longum, ad sex, septem, vel plures horas durans, in vigore sitis magna, urinæ variæ, pulsus parvus, & inæqualis in accessionis initio & extra accessionem, in vigore magnus, & durus. Adest proclivitas ad lipothymiam, quoties se æger movet, angustia ad præcordia, & alia scorbuti signa. De quibus Eugalen. *observ. 57.*

Cum verò materia scorbuti causâ non ^{54.} *Continua* semper primis viis coerceatur, & includatur, sed sæpe in venam cavam, & arteriam magnam effundatur, atque ibi corrumpatur, ac putrescat; id quod sæpe ex sanguine venæ sectione emissio apparet, qui lividus, & viridis quasi conspicitur: etiam febres continuæ excitantur, & scorbuto conjunguntur, quæ tamen & ipsæ ab aliis continuis non parum differunt. Nam febres hæ continuæ scorbuticæ mitiorem calorem habent, & minori cum siti, ac inquietudine sunt conjunctæ; aut si hæc sint graviora, tamen anxietas per intervalla recurrens, & ad præcordia molesta, &

pulsus tardus, ac inæqualis febres has facile ab aliis febribus continuis discernit. Quibus si accedant urinæ crassæ, & subrubræ, cum crasso, subrubro, ac gravi, & inæquali sedimento, & sitis minor sit, quam pro putredinis magnitudine, signum hoc multò firminus est. Vid. Eupalen. *observ.* 62. 63.

Frequentissima autem ferè est febris ex continuæ & tertianæ intermittentis typo mixta. Neque enim tales febres, etiam hic locorum satis frequentes, tertianæ intermittentes vel puræ vel nothæ sunt; utpote, quæ ad puram ἀπυρεξίαν nunquam deveniunt: neque etiam tertianæ continuæ; cum hæ sine omni frigore, rigore aut horrore exacerbentur; in his verò vel singulis vel alternis diebus frigus percipiatur, aliæque symptomata cōspiciantur, quæ modò enarravimus, & neque in continuis neque in intermittentibus tertianis apparere solent.

55.
Pestilentes.

Imò interdum & pestilenciales, & malignas febres hæ scorbuticæ æmulantur, & maculæ illæ purpureæ, & nigrae, sicut & tumores in inguinibus erumpentes, incautis imponunt. Verum qui causas, quæ præcesserunt, & omnia symptomata diligenter considerat, has febres à pestilentibus, & malignis discernet. Nam & symptomata sunt mitiora, & facile urinæ, & pulsus ante descripti à pestilentibus febribus eas discernunt; & sunt diuturniores hæ febres, quàm veræ pestilentes, atque accedunt alia signa, quæ scorbutico magis propria sunt, quàm pesti, ut nervorum resolutio, & anxietas summa cir-

ca præcordia. Quæ etsi in pestilentibus febribus quandoq; etiam animadvertatur: tamen non ita, ut in peste, illa est cōtinua, sed interrupta, ob vapores non continuo adscendentes ex hypochondriis. Atq; hæc febres quoque non sunt Epidemiæ, sed Sporades, & longius, quàm pestilentes, extenduntur. Neq; mirū est, quod febres scorbuticæ pestilentes æmulentur. Humor enim Melancholicus, præcipuè si putrescat, est pessimus, & varia, pro humorum admistione, symptomata & morbos inducere solet. De quibus Eugalenus.

Varia quoq; tumorum differentia, materia ad ambitum corporis protrusa, vel ruente excitari solent. Quandoq; enim facies intumescere, & inflari subito solet; qui tamen tumor itidem facile evanescit.

56.

Tumores
Faciles.

Sæpe impetu quodam serosa materia decorsu ruit, quæ cum à calore partium illarum, utpote à fonte caloris remotiorum, debiliore discuti non possit, pedes intumescunt, & tumore œdematoso corripuntur. Quibus humore crasso hypochondria repleta sunt, in iis limosæ ac crassæ humoris hujus partes in hisce locis tumorem durum & renitentem efficiunt.

Pedum.

Rusticis, & nautis, ac qui simili iis victus ratione utuntur, tubercula dura in toto corpore erumpunt, nonnunquam & tumores magni, & profundi cum in inguine, & glandulosis corporis partibus, tum alibi, & in mediis musculorum spatiis, doloris quidem, dum ægri quiescunt, aut crus super scamno, vel pulvinari reponunt, experte, inter eundem ve-

57.

In inguine
& glandu-
lis, in mus-
culis.

*Eorum à
Gallicis tu-
moribus
differentia.*

rò, & cruribus pendentibus graviter ægros ex-
cruciantia, tumores à Gallicos æmulantia,
quæ à materia Melancholica, & tartarea, ut
Chymici appellant, in ambitum corporis à
Natura detrusa, & iis in locis hærente, & in-
durata proveniunt. Ortum enim habent hi
tumores ex humoribus scorbuticis corruptis,
dum tenuior pars humorum, à natura ad am-
bitum corporis depulsum, discutitur, vel à
calore febrili absumitur, crassa verò relinqui-
tur. Discernuntur autem à Gallicis tumori-
bus, quod in his apertis materia pinguis lardo
similis reperitur; quale nihil in moribus Scor-
buticis apparet: præterea tumores scorbutici
sequuntur vitam tristem, & calamitosam;
Gallici luxuriosam, ut hac de re scribit Euga-
len. p. 92. num. 18. observ. 20. Nonnunquam hinc
inde subito in corpore tumores erumpunt,
qui eadem facilitate & promptitudine, qua or-
ti sunt, evanescunt, & cum ortus sui principio
parti affectæ levem, & momentaneam resolu-
tionem inferunt, Paralyfimq; antecedere so-
lent. Eugalen. p. 109. Imo interdum tumores re-
nitentes, duri subruri vel nigri & crustosi in in-
guine & cruribus erumpunt, bubonibus pesti-
lentibus non ab similes, verum signis scorbu-
ti ab iis dissidentes.

*Erysi pelas
die Rose.*

Est & scorbuto laborantibus, vel ad scorbu-
tum dispositis satis familiaris illa phlegmones
species, quæ, quod rubeo, roseoq; colore cu-
tem tingit, vulgo **die Rose** appellatur, quæq;
sanguineos non solum, & plethoricos, sed & ab
hac

hac constitutione lōgissimè remotos infestat, & nōnullos singulis fere septimanis, alios singulis mensibus, alios longiore intervallo, pro caussarum cum internarum tūm externarum atq; adjuvantium magnitudine & varietate, cum horrore, magno languore & anxietate, nonnunquam levibus animi deliquiis, invadit, & nunc hanc, nūc illam partem, pro ut hæc hæc vel illa imbecillis est, apprehendit; quod indicatiū est, potius ab humoribus ichorosis peculiari modo corruptis, aut vaporib9 ab ejusmodi humoribus corruptis resolutis, quàm sanguinis copia provenire; præsertim cum alia signa, quæ ex urina, & pulsu, ac morbi hujus motu, & quod facilè de loco in locum, sicut de arthritide diximus, migrat, consentiunt: sicut etiam horrores aliquot diebus ejus eruptionem præcedere quandoq; solent. Euga-
len. *observ.* 49.

Interdum non solum crura, sed & si mor-
bus protrahatur, venter intumescit, ubi simul Epar, & Lien plerumq; humoribus crassis ita infarciuntur, ut tumor manifestus, & tensio in iis appareat. Id quod non mirum. Nam cum colluvies humoris scorbutici præcipuè circa Epar, & Lienem hæreat, cum à substantia, tūm à vaporibus ejus facultas horum viscerū debilitatur, & prava inde in iis dispositio contrahitur, quā iterum alimentis elaborandis imprimunt; unde vitiosorum humorū, præcipuè feroforum, colluvies cumulatur, & tandem ad crura descēdit; & si materia sit copiosior, ut to-

58.
Hydrops.

ta ab iis recipi non possit, quod reliquum est, intra viscera hæret, & tùm naturæ robore in abdomen protruditur, tùm pondere suo eò ruit, & ventrem in tumorem attollit. Laborât autem hydropici isti longè majore respirandi difficultate, quàm aliàs in hydrope fieri solet, nondum scilicet valde tumore diaphragma premente, & pleriquè horum respirationem sibi præcludi, & de angustia circa orificium ventriculi conqueruntur. Quæ cum à crassis vaporibus, & flatibus proveniat, ut suprà dictum, iis discussis hæc respirandi difficultas, & anxietas remittit, quod aliàs in hydrope fieri non solet, & rursus iis collectis redit; ac præcipuè post purgantium usum difficultas respirandi, & angustia augetur. Et si in corporibus plethoricis hoc malū excitetur, facies statim livida apparet, peccâtisq; humoris indicium exhibet: tumor quoq; multò durior, & tensior est, quàm aliàs in hydropicis fieri solet, ideoq; neq; altè, neq; facile digitorum impressionem admittit, ut aliàs in hydrope fieri cōsuevit solet, & impressus digitus in aliquibus nullum, in aliquibus exiguum vestigium relinquit.

*Vesica in
toto corpo-
re.*

Præter hanc hydropis speciem alia adhuc occurrit, quam à vesicarum toto corpore, & qualibet ejus parte extuberantium forma, Belgica lingua **Bonckwater**/appellât. Cognoscitur, quod iis præcipuè accidit, qui victu minus melancholico usi sunt, humoresq; tenues, & aquosos cum multis flatibus cumularunt, & quod, antequam sedē figit certam, aliam, at-
que

que aliam corporis partem momentaneo tumore ac inflatione hic morbus attollit & distendit. Quibus verò humores minus mobiles sunt, pedes primum, postea totū corpus duro, & inæquali tumore paulatim assurgit, variis tuberibus, sua subinde quasi cutē circumscriptis, extra reliquum tumorem exstātib; præcipuè quidē in ingvine, & scroto, quandoq; tamen etiā in brachiis, scapulis, dorso, reliquisq; corporis partibus. Accidit pulsus huic malo proprius, urinæ modò crassæ, rubræ, & lividæ, modò variæ, & inconstantes, procedente tamen morbo crudæ, & tenues, præcesseruntq; plerumq; alia symptomata, nausea, alvi dejectiones, languor, oris siccitas perpetua, & alia. Eugalen. p.152. observ.20.

Quandoque non solum maculæ in cruribus apparent, sed & ulcera in iis excitantur, *Ulcera crurum.* 60. sicca ferè, & neq; pus, neq; sanie ex se effundentia, ut rectè Eugalenus scribit, à cuius partibus magis est experientia, quam Hieronymi Reusneri, qui ulcera scorbutica tenui sanie perpetuò madere scribit. Ulcera autem hæc eos magis infestant, qui temperamento bilioso sunt. De quo Hippocrates, lib. de intern. affect. Quicumq; inquit, splenem habet magnum, si quidem biliosi sunt, bi mali coloris sunt, & malis ulceribus sciant. Ulcera hæc cum maligna sint, ea ad Telephia commodissimè referri censet Balduin. Ronseus, de scorb. c.7. Cum enim Telephia dicantur ea ulcera, quod in tali

Ulcera Telephia.

Telephium

ulcere Telephus Myſiæ rex conſenuerit. *Ægineſta, lib. 4. cap. 46*: Nomen hoc ſcorbuticis ulceribus non immeritò tribui putat. Cum enim Telephus omnem operam impenderit, ut pro diuturno ulcere aliquod medicamentum reperiret: tandem ſenio confectus reperit herbam, quam ſibi cognominem eſſe voluit, & ea ſanitatē recuperavit: cenſentquē viri quidam docti, Telephium eſſe plantam, vulgò cochleariam dictam: alii tamen fabariam eſſe cenſent, & ſatis multis probat Wierus, telephium non eſſe cochleariam. Verum non multum refert, ſive Telephia, ſive alio nomine appellentur hæc ulcera: hoc certum eſt, maligna, & curatu difficilia eſſe ob humorem Melancholicum, & pravum. Sine cauſſa verò hoc loco invehitur in Ronſeum Reuſnerus, qui hæc ulcera maligna eſſe ſtatuit, quod ab atra bile proveniant. Ipſe enim nititur, falſa hypotheſi, quod ſaltem ab humore aquoſo ortum habeant. Eſi enim hoc verum ſit, quod Melancholia, quæ ut ſuprà dixi, in ſcorbuto etiam concurrit, non tam aduſta ſit, ut ea, quæ cancrum excitat: tamen humor Melancholicus quicunque contumax eſt, neque facilè curationi cedit, & in ſcorbuto peculiarem corruptionem ac pravitatem fortitus eſt. Ipſe tamen diffiteri non poteſt, humorem falſum Scorbuticis ulceribus ineſſe. Ulcera hæc interdum ita gangrænosa ſunt, ut ne quidem ferrum inſiſtum, vel admotum pyro-

ticum

ticum sentiant. Imò ex tali ulcere crustoso sæpe mortificatio totius cruris advenire potest, nisi maturè crusta à reliquo ulcere separetur. Eugalen. p. 406. obs. 8.

Neque solum crura, sed & alias corporis partes ulcera hæc interdum occupant. Ita observavit Eugalenus ulcus scorbuticū, quod cum tumore ingenti ad Elephantiasin accedente præter dimidiam faciem, & magnam cervicis partem nasum, & labia occupabat. Præter dictam faciei inflationem nasus lividus erat, labia prætumida, & nigra, oculi prominentes, & fusco colore palpebræ tinctæ, & variis pustulis variegatæ: hæc serpendo quotidie labiis per totam ferè faciem dispergebantur, subjectas carnes exedentes, & circa tempora in ulcus nigrum, tetrum, malignum, & glomerosum, quod Carcinoma Græci vocant, definientes.

Penis.

Refert idem Eugalenus, p. 221. num. 48. penem quandoque exulcerari, cum prava ista materia, dum per penem cum serosa sanguinis substantia defertur, inter transeundum malignitate & acrimonia sua teneram penis carnem erodit.

61.

Imò non solum ulcera scorbuticos corripunt, sed & gravissimum, etsi vulgo non satis cognitum & rarius malum, scorbuto quandoque accedit, mortificatio scilicet, & gangræna vel unius, vel plurium corporis partium, præcipuè digitorum pedum. Incipit

*Gangræna
scorbutica.*

hoc malum plerumque circa pedis extremum cum nigris, & purpureis maculis, & lituris quasi, & hinc paulò post ulcus crustosum, & gangrænosum, siccum, neque saniem, neq; pus reddens apparet, digitusq; unus vel alter pedis emori incipit, & lineæ rubræ; ac purpureæ lituræ supra juncturam pedis secundum tibiæ longitudinem apparent. Id quod Eugalenus etiam annotavit, atque ego ipsemet exempla ejus rei duo vidi, unum in viro quodam Nobilissimo, alterum in Pædagogo. Est verò hujus gangrænæ, ac Sphaceli à gangræna & Sphacelo vulgò descriptis magna differentia. Etsi enim in utraque gangræna pars emoriatur, ac sensum omnem amittat, ac malum indies latius serpat: tamen non paucis discrepant. Gangræna enim illa vulgò nota ferè ex causis manifestis, & notis ortum habet, & in membro tali Sphacelo emortuo fætibus, ac aquosus humor effluit, membrum molle, ac putridum redditur, & gravem, ac cadaverosum de se foetorem emittit, multumq; brevi tempore serpit, & plerumque hominem citò jugulat. Gangræna verò scorbutica ferè sine causa manifesta invadit, & lentè, ac tardè serpit, ac non nisi longo tempore hominem jugulat. Nobilis enim ille, cujus modò mentionem feci, ultra menses tres, pædagogus verò ultra sex menses cum malo hoc vitam protraxit; sicut Eugalenus ad duodecimam hebdomadam malum hoc protractum fuisse testatur.

Pars planè sicca est, nihilquè effluit, & cum corrupta ferro aufertur, licet caro rubra offeratur, color tamen ille ruber paulò nigrior est, & sequenti die & ipsa planè emortua deprehenditur: nullus quoque fœtor percipitur. Præterea ubi primò malum unum saltem pedem apprehendit, postea, absque omni causa manifesta, in altero etiam crure, & pede maculæ, ac lituræ rubræ, vel purpureæ apparere incipiunt, & paulò etiam post illius pedis digitus unus, vel alter lividus redditur, & planè emoritur; tandemq; homo plerumq; Apoplexia, quod Nobili illi accidit, vel Epilepsia accedente moritur.

Tandem etiam Atrophia hoc malum interdum sequitur. Quibusdam crura atrophia laborant, & ita gracilia redduntur, ut vix ossibus hæere videantur: Interdum & totum corpus ita emaciatur, ut vix cute, & ossibus homines hæreant, & sceleti formam referant. Quod accidit, quod partes vel etiam totum corpus bono alimento destituitur, & à vitiosis humoribus, qui affluunt, calor nativus & vis nutrix partium ita debilitatur, ut nutritionem rectè promovere non possint. Et in principio quidem atrophia accidit, quod ob vitiosum nutrimentum facultas in nutritione frustratur ob errorem externum: ubi verò temporis progressu ipsi partibus ab humoribus continuo, affluentibus vitiosa dispositio inprimitur, non aliter

62.

Atrophia

ter ac in leucophlegmatia & scabie prava, laesa etiam facultate nutritio laeditur. Et licet à variis etiam causis aliis ἀρροφία generari possit, ut ab ulcere pulmonis, aut alicujus alterius visceris abscessu, à febris, præcipuè hectica: tamen hîc hæ causæ omnes, earumq; propria signa absunt; contrà pulsus, urina, aliaquæ, cum quæ præcesserunt, tum quæ adsunt, Scorbutum arguunt, quæ hæctenus sæpius sunt enumerata, nec toties repetere opus est: agitq; de iis Eugalen. *num. 33. p. 159. & seqq. observ. 35. 36. 40. 46.* Cor tamen à vaporibus putridis continuo afflictum etiam calorem & siccitatem præter naturam contrahere potest, atque inde tabes & atrophia in toto corpore excitari.

Atque ita morbos, & symptomata, quæ Scorbutum comitari solent, pleraque recensuimus, ductu in primis Severini Eugaleni, qui de hisce omnibus accuratè & prolixè egit, & si curationem scorbuti eadem ratione adjecisset, omnibus, qui de scorbutu scripserunt, palmam præripuisset, & de arte Medica optimè mereri potuisset. Etsi autem ex his signis omnia apud nos non ita semper sunt evidentia, ut iis in locis, quibus scorbutus quasi patrius, & vernaculus est: tamen qui ea, quæ circa ægros etiam in his, & vicinis locis sunt, diligenter consideraverit, istis signis satis sæpe manifestis latentem sub aliis morbis scorbutum, aut certè ejus initia deprehendere poterit.

Si

Si quis verò est, qui putet, me nimium in recē-
lendis morbis & symptomatibus scorbuticis
fuisse, is sciat, me equidem cum iis non face-
re, quibus nullus ferè morbus offertur, quem
nō ad scorbutū reducere cōentur: interim qui
experientiam diligenter consulet, animadver-
tet, & hæc quæ enumerata sunt, & forsan plu-
ra cum scorbutō mala conjungi posse.

*C A P U T VI.**P R O G N O S T I C A.*

1. In Prognostico instituendo medicus cau-
tus sit, & omnes facultates principes earumq;
læsiones diligenter perpendat. Etsi enim pul-
sus plerumq; in hoc morbo valde debilis, lan-
guidus & parvus sit, ita quidem, ut medicis
morbi hujus ignaris mirum videri possit, cum
tali pulsu hominem vivere posse: tamen inde
mortem præfagire non licet; cum non morbi
lethalis, sed morbi peculiari ^o malo facultati
vitali adversantis signum sit. Etenim vitali
cordis facultati, ut & nervoso generi, adver-
sam qualitatem habet colluvies scorbutica.
Unde illæ cordis anxietates, convulsivi motus,
paralysis, varii dolores, & similes affectus
scorbuto tam familiares sunt.

2. Malum hoc in principio ferè curatu fa-
cile est, & idoneis medicamētis adhibitis faci-
lè cedit; cum vitium saltem in humoribus cō-
sistat, nec prava aliqua dispositio visceribus
com-

communicata sit, & sæpe sola diæta, ac præcipuè aeris mutatio ad curationem sufficiat.

3. Si verò radices agat, diuturnū malum est, & quod multa curatione indiget, & vix unquā radicitus tollitur. Nam & humor melancholicus, à quo hic morbus ortū habet, natura sua cōtumax est ac tardè movetur, & morbos pertinaces ac diuturnos parit; & postquā humor scorbuticus semel similem Epati, & Lienī dispositionem impressit, vix ea planè extirpari potest; atq; ob eam vel singulis annis, vel longiore intervallo pro victus ratione, & aliis circumstantiis, malum recurrit: nunc iisdem, nūc aliis stipatum symptomatibus: viriquè cum eo sæpe in annum nonum, decimum, vel plures; fæminæ in vigesimum vel plures vitam protrahunt; proculdubio ea de causa, quod in fæminis per menses vitiosæ colluviei pars aliqua evacuetur: donec tandē perpetuo lāguore cōtabescunt, ægriq; aliis atq; aliis symptomatibus subinde supervenientibus, graviter affecti, & diu afflicti tādē sæpe improvise moriuntur: Sicut in Islandia mensæ assidentes, aut aliud quid agentes repente concidere, & mori quādoq; hoc morbo laborantes se ex oculatis, & fide dignis testibus audivisse refert Dodonæus, *in prax. Medic.* Humor enim contumax est, & ut non nisi longo tempore in corpore coacervatur, ita etiam non nisi longo tempore tollitur, & optimis etiam remediis resistit.

4. Qui diætæ se adstringi nō patiuntur, quiq; in assumendis medicamentis difficiles & mo-

rosi

rosi sunt, rarò integrè ab hæc morbo liberantur; ideoq; etsi quandoq; symptomata demulceantur & scorbutus aliquomodo devictus videatur: tamen si æger ab usu medicamentorum desistat, paulò post eadem vehementia morbus recudescere solet, interdum cum iisdem, interdum cum aliis, sed æquè gravibus symptomatibus.

5. Plerumque scorbutus in cachexiam vel hydropem, nonnunquam & in dysenteriam, sæpissimè verò in tabem & atrophiam transit, & hominem lenta morte jugulat. Cum enim, ut supra dictum, humores Scorbutici pravam & similem dispositionem visceribus, imprimis lieni & Epati, imprimant, fit, ut læsa harum viscerum facultate sanguificatio lædatur, & serosorum humorum ac flatuum copia producat. Cum verò vitiosi humoris coluvies ad vêtrem protruditur, diarrhoeam diuturnam, tandemq; hydropem inducit. Cum etiam humores pravi circa viscera & in primis viis collecti cum sanguine misceantur & cum eo in totum corpus distribuuntur, eum ad corpus nutriendum ineptum efficiunt: vitiosiq; humores cum sua substantia, tum pravis exhalationibus omnibus corporis partibus similaribus vitiosam dispositionem imprimunt, facultatemq; nutrientem ledunt. Cor etiam à vaporibus putridis cōtinuò afflictū intemperie calidam & siccā contrahit, atq; inde tabes & atrophia in toto corpore excitatur.

6. Respiratio difficilis, & pectoris angustia

stia periculosum malum est, ob quam, si & Medicus, & adstantes suum officium non faciunt, sæpe agri syncope præter expectationem pereunt. Si verò Natura fortior morbum diutius tolerare possit, plerumque in hydro-pem ægri incidunt, præcipuè ii, qui cathartici fortioribus sæpe utuntur.

7. Crurum maculæ quò magis ad lividum, & atrum colorem tendunt, eò peiores sunt; & si in ulcera aperta abeant, difficulter ea sanantur. Indicat enim talis color latentem humorem atrum, & malignum, à quo excitata ulcera periculosa sunt, & difficulter curantur.

8. Scorbutus hæreditarius, & à parentibus propagatus, ut & qui à pueris una quasi adolevit, difficulter admodum curatur, & vix unquam extirpatur, & ferè semper aliquæ ejus reliquiæ remanent, quæ facili de causa repullulant. Habent enim tales secum congenitam scorbuti causam, & nativam Lienis imbecillitatem, quæ ope medicamentorum vix unquam tollitur.

9. Pueris *σομακία* crebrius, *σκελοτύρβη* rarius accidit.

10. Periculosius senes juvenibus, & mulieres viris laborant, si scorbuto afficiantur. Senes enim calorem debilem habent, & cruditatibus obnoxii sunt; ideoq; morbi malitiam facile superare non possunt. Eadem de causa & feminae magis periclitantur, præsertim eo

tem.

tempore, quo fluxus mensium cessat, aut ante tempus subsistit; sanguinis motu ad viscera nutritionis converso, humoribusque vitiosis, qui cum mensibus evacuari solebant, in corpore retentis, & viscera debilitantibus.

11. Quibus tormina ventris, & circa umbilicum contorsiones continuæ adsunt, rarò evadunt.

12. Tumores in variis corporis partibus subito erumpentes, iterumque evanescentes, Paralyfin præsagunt.

13. Post Paralyfin curatam nervi quidam, in quos serosa, vel vaporosa materia decumbit, contrahuntur, & convulsionem illorum excitant.

14. Convulsio Scorbutica sæpe subito in Paralyfin, Cataphoram, vel tumorem, nunc evanescentem, nunc rursus emergentem, transit, prout materia scorbutica nunc huc, nunc illuc movetur.

15. Gingivarum tumor, atque erosio, nisi maturè sanetur, carnem ad ossa usque absumit, & os tandem dentibus privat. Quandoque livor partem oris superiorem, & palati partes penitiores apprehendit; quod malum, & plerumque lethale signum est, ac caloris nativi extinctionem significat.

16. Ulcera crurum curatu difficilia sunt, & periculo non vacant; cum ab iis totum crus interdum gangræna corripitur, imò totum corpus in periculum adducatur.

17. Vomitus, & humorum vitiosorum supra & infra rejectio parum ægris prodest, sed potius ventris, & intestinorum doloribus plurimos longiore mora conficit.

18. Febres cum scorbuto non curantur integrè, si scorbuti curatio negligatur. Imo si indicationes, quas febris suppeditat, solum attendantur, æger sæpe non parum læditur. Quæ res ipsa facit, ut febres hodie sæpe tam diuturnæ sint, quod latens sub iis scorbutus non semper attenditur & cognoscitur. Febresq; tales diuturniores vires sæpe dejiciunt, ægrumq; interficiunt, aut alium graviores morbum accerunt.

19. In febribus scorbuticis intermittentibus quandoque convulsivi motus, vel carus in singulorum paroxysmorum initio accidunt, qui tamen postea sponte remittunt.

20. Febres continuæ scorbuticæ si purgantibus medicamentis initio fortioribus, aut crasso potu, aut medicamentorum calidorum usu exasperentur, plurimos subito animi deliquio ac suffocatione enecant atque occidunt.

21. Tumores crurum œdematosi in hoc morbo diuturniores esse solent, minusque promptè discutiuntur; cum & sanguis crassior sit, ratione ad hæc loca tendat, & ob caloris in hisce partibus à fonte caloris vitalis longè distantium debilitatem discuti non possit.

22. In magnis Lienibus sanguis è dextra nare fluens, malum.

23. Cum etiam quandoq; livida macula in cruribus delitescere, quandoque confer- rim efflorescere soleant, dubiam hoc naturæ cum morbo pugnam indicat, & ubi morbus jam incrementum sumsit, utrumq; jam mor- tis instantis indicium est. Evanescent macu- læ, cum calor nativus exstinguitur, & qui re- stat exiguus, ad suum fontem refugit, & cum eo sanguis partes exteriores deserit. Cum verò in morientibus ubertim hæ maculae ef- florescent, materiæ pravitatis, & copię argu- mentum est, quæ calore nativo jam succum- bente, neque amplius humores regen- te, jugo quasi excusso, liberè dif- funditur.

DE CURATIONE SCORBUTI IN GE- NERE.

1. *Indicationes.*
2. *Sanguinis evacuatio per hæmorrhoides, per Vena sectionem.*
3. *Preparatio humorum.*
4. *Regule generales in preparatione, & alteratione humorum observanda.*
5. *Medicamenta preparantia.*
6. *Purgantia.*
7. *Antiscorbutica.*
8. *Acidula, chalybs preparatus.*
9. *Urinam scientia.*
10. *Sudorifera, & balnea.*
11. *Roborantia.*

I. *Indicationes.*

Cum omnia, quæ Scorbuticos infestant, mala, & symptomata ab humore Melancholico, crudo, seroso, salso, & peculiari modo corrupto originem habeant: danda opera, ut illa ejus cruditas & pravitas emendetur medicamentis cum manifesta, tum occulta qualitate eum corrigere valentibus; ipse ex primis viis, ubi præcipua ejus sedes, ut & toto corpore, tollatur; obstructions, in Liene in primis, & vicinis venis, aperiantur; prava dispositio viscerum, lienis maximè, emendetur, & de-

& defectus ille in coctione, & *πυκνωσις* sal-
lis, & humorum crassorum corrigatur; ac
scorbuticorum ejusmodi humorum crasso-
rum generatio, removendo causas ad eorum
generationem facientes, præcaveatur. Seu, ut
Forestus hac de re loquitur, quatuor inten-
tiones sunt curandi scorbutum; apertio, e-
vacuatio, alteratio, & confortatio. Nisi enim
plenitudo sit amota, obstructio aperta, & in-
temperies ablata, ac lien roboratus, æger nun-
quam curabitur; & quatuor istis adhibitis
infinitos scorbuticos se curasse refert Fore-
stus. Quod verum esse ut facile credimus:
ita curationis ab eo institutæ historiæ docent,
eum semper talia elegisse vel admiscuisse me-
dicamenta, quæ peculiari vi Scorbuto adver-
santur. Diæta etiam sit ita comparata, ut ad
generationem, & augmentum humoris scor-
butici non solum non conferat, sed etiam ei
sit contraria.

Et primò quidem sanguinis evacuationem
quod attinet, si natura ejus per hæmorrhoides
evacuationem sponte tentaret, id aptissimum
esset. Et si per hanc viam Natura aliàs vitiosos
humores evacuare cōsuevit, danda est opera
omnib. modis, ut hæmorrhoides provocētur.

Quod si de hæmorrhoidū fluxu nulla spes
sit, & sanguinis sit aliqua abundantia, præfer-
tim si febris jungatur, primis viis vel cly-
stere, vel leni aliquo medicamento prius eva-
cuatis, vena, si vires id permittunt, aperienda,

2.
Sanguinis
evacuatio.
Per hæmor-
rhoides.

Per venæ
sectionem.

ut ita vitiosi humores omnes simul evacuentur, & Natura reliquos facilius superare possit; sanguisq; ventiletur: cum videamus naturæ ipsius ductu non rarò in principio hujus morbi sanguinem è naribus effundi.

*Qua Vena
aperienda.*

Aperienda autem Vena, ubi opus, in cubito, seu mediana, seu basilica, & quidem plato scalpello, ut monet Wierus, ut non solum tenues sanguinis, sed & crassiores partes evacuentur. Si tamen vires aliquomodo jam sint debiles, latam sectionem dissuadet Forestus, ne multum spiritum exhalet, & vires amplius debilitentur. Pleriq; sectionem in sinistro brachio instituendam censent. Equidem, ut *lib. 5. Instit. p. 2. s. 1. c. 17.* dictum, venæ brachii sinistri majorem aliquam cum liene cognationem, non habent, quam Venæ brachii dextri: τὸ κατ' ἔξιν tamē, ob ξύρροισιν, & ξύμπνοισιν illam occultam, & consensum partium dextrarum cum dextris, sinistrarum cum sinistris, etiā hīc observare forsan non inutile fuerit. Forestus etiam salvatellæ in sinistra manu apertionem in scorbuto prodesse se experientia didicisse scribit: qua de re experientia consulenda. Nā ratio ejus rei nulla reddi potest. Postea, & præcipuè si melancholicus sanguis ad inferiora defluxerit, ut non sine causâ suadet Ronssæus, vena poplitis, aut malleoli aperiatur, ut materia ibi fixa quoque evacuetur. Et omnino commodum est, ut sanguis peccans nō semel, & una vice detrahatur, nec una tantum in una parte

parte vena aperiatur, sed aliquoties id fiat, interjectis intervallis. Ita enim qui per varia corporis loca sparsus est sanguis vitiosus, commodius evacuari potest.

Parcius autem sanguis evacuetur; cum largiorem sanguinis missionem hic morbus respuat, ut Eualenus scribit.

*Quantum
sanguinis
evacuandū.*

Si verò morbus jam radices egerit, & sanguinis jã adsit magna corruptio, ac cacoehymia cum nulla sanguinis abundantia, eaq; ita totum corpus occupaverit, ut jam maculæ efflorescât, & alia externa signa in corpore hinc inde appareant, vix venæ sectio tentanda, ne puriore, & subtiliore sanguine effluente, & crassiore illo, ac viscido in venis subsistente, vires ægri debilitentur: sed tùm potius ad cacoehymia scorbuticæ præparationem, & evacuationem, primis viis tamen, & ventre prius evacuatis, accedendum.

Præparationem ergo, & purgationem quod attinet, cum scorbutus fortia purgantia non ferat, sed iis exasperetur potius, ut aliquoties monet Severinus Eualenus, omnesq; eruditi Medici ipsa experientia edocti testantur; neq; una vice humores vitiosi evacuari possint: purgatio per *Ξινερον* rectissimè instituitur, ita scilicet, ut materia primum præparetur, & coquatur, & corruptio, ac putrefactio humorum superetur, & cohibeatur, deinde purgatio lenis instituatur; & cum materia scorbutica non sit ejusdem substantiæ, sed ex

3.
*Præparatio
humorum.*

diversis humoribus mista, iterum ad præparationem accedatur, & hinc, si opus sit, medicamentis idoneis humores præparati rursus evacuentur. Quod nisi observetur, & materia adhuc cruda, & specifica humorum corruptione nondum superata, purgantia exhibeantur, materia mota, & conturbata anxietates multas parit. Imò observatum, non paucos citra purgantium usum cōvaluisse, usurpatis medicamentis attenuantibus, incidentibus, & peculiari vi scorbuto adversantibus.

*Præparatio
in scor-
buto qualia.*

Itaque primò, ut experientissimi medici, Salomonis Alberti, antecessoris olim mei, verbis utar, ea usurpanda medicamenta, quæ terreum, & feculentum humorem colliquant, attenuent, incidant, dissipandoq; abstergant, ut soluta obstructione, quod crassius est, facilius in alvum, corporisq; sentinam excidat; quod tenuius, & serosius, ad vias urinæ derivetur, & utrumque adeo, quò vergit natura, per conferentia loca evacuetur. Nam & crassiores sæpe huius humoris partes cum urina excernuntur, & cum ægri commodo urinæ ferè nigrae, & turbidae, quæque nigrum sedimentum deponunt, emittuntur.

*Regulae
generales in
præparatione
humorum
obser-
vanda.*

Monendū tamen de istis: Primò ad universalem methodū semper hic respiciendum, & naturā humoris, ac corporis constitutionē considerandam esse. Ubi n. frigidi, & crassi humoris sunt, & in iis, qui in frigido, humido, ac crasso aere vivūt, attenuantibus, & incidentibus fortioribus utendū; in aliis mitiora adhibenda.

Deinde

Deinde si morbus radices altius egerit, & diu jam duraverit, fortioribus remediis, & magis attenuantibus, & incidentibus opus esse, tam internis, quam externis, sudoriferis, balneis, ac aliis. Tutissimum tamen est, semper à mitioribus incipere, & paulatim ad fortiora progredi. Et si morbus curationi non cedat, & cū laudabilibus vrinis incrementum summat, signum est, medicamenta debiliora esse, quam morbi, & causæ magnitudo requirit, & propterea ad fortiora progrediendum.

Tertio Aperientibus & attenuantibus medicamentis, quæ in aliis morbis usurpantur, solis fidendum non esse, sed ea addenda, quæ peculiari proprietate huic morbo adversantur. Non enim est de nihilo, quod aliquoties monet Eualenus, Medicos aliàs doctos frustra in hoc morbo, quem non rectè cognitum habuerant, curando laborasse, qui proculdubio & aperientia at evacuantia, & alterantia, atque confortantia usurparunt; sed frustra: cum cacochymicā scorbuticā cognitam non haberent. Neque enim quælibet aperientia, vel humorem melancholicum alterantia hic sufficiunt, sed semper ea usurpanda, & admiscenda, quæ humoris hujus naturam respiciunt. Ideoque etsi quæ obstructions epatis, lienis, ac vicinorum vasorum aperiunt, & intemperies eorum corrigunt, quæq; in aliis melancholicis affectibus utilia sunt, & hic locum habeant, ut radices aperientes, Scorzo-

neræ, garyophyllatæ, helenii, cichorii, polypodii, gētianæ, rhapontici, aristolochiæ, scillæ; cortices tamarisci, capparū, folia chamedryos, chamæpityos, cuscutæ, agrimonix, fumarix, hyssopi, lupuli, ceterach, scolopendrii, betonica, origani; flores genistæ, cichorii; è fructibus amygdalæ amaræ, baccæ lauri, juniperi, & similia: ea tamen quæ hujus humoris proprium vitium peculiari vi corrigere possunt semper addenda.

Poterit ergo primò talis potio parari: R. Rad. cichor. fœniculi, polypod. q. a. ℥j. cortic. tamarisc. rad. cappar, a. ℥ss. cochlear. becabung, fumarix, omnium recent. a. Mj. ceterach, chamedryos, hyssop. capil. & ris, linguæ cervinæ an. Mss. passular. ℥j. Coq. j. a. Colaturæ clarificatæ R. ℥xx. dulcoretur sacchar. cando, & add. cinamon. ℥ij. F. potio pro 4. vel 5. dosibus: vel addatur sacchar. q. s. & fiat syrupus, cujus ℥jss. detur cum aq. scolopendr. fumar. cochlear. nasturt. aquati. becabungæ.

Vel R. Aq. scolopendr. fumar. chamedr. an. ℥iiij.

Syrup. de scolopendr. de fumar. byzantin f.

an ℥j. Spirit. Θis ℥ss. Fiat potio pro 3. dosib9

D. Sal. Albertus hoc Digestivum præscribit.

R. passul. minor. succo acetosæ imbutar. ℥jss. rad.

polypod. quern. ℥ss. asari ℥ij. bistort. ℥iiij. gly-

cyrrib. oxylapathi an. ℥ij. cort. rad. cappar. ℥iiij.

tamarisci, sem. anisi, fœniculi a. ℥jss. sem. agni-

casti ℥j. urticæ ℥iiij. herb. cuscutæ, acetosæ, ca-

pill. & lieben p. trei, ceterach, linguæ cervin. an.

Mss. thymi, epithymi an. p. ii flor. borrag. bu-

gloss. violar. an. p. i Cinamomin. Coq.

*Coq. in aq. pura ad lb. j. In colatura clarifica-
ta dissolve sacchar. q. s. Coq. ad syrupi consisten-
tentiam : Cujus ℥jss. detur quotidie cum aq.
scolopendr. capill. & lupuli an. ℥j.*

Poterit & Spir. Solis, crem. Fri, & rum Datum
vel spir. Fri compositus, quem vulgo misturā
simplicem nominant, in jusculo carnis vel a-
lio convenienti liquore exhiberi.

Materia hisce vel similibus medicamentis *Purgantia*
præparata, & viis apertis, ad purgantia acce-
dendum. Licet etiam præparantibus quædā
purgantia admiscere, ut alvus non nihil laxetur,
& humores ad alvum sensim deducantur. Eli-
gantur autem, ut etiam supra dictum, leniora
purgantia; cum fortiorum, & vehementiorū
purgantium usu, ipsa experientia teste, ægri in
hoc morbo in præsentissimum discrimen ad-
ducantur, & vitæ periculum sæpe cōjiciantur.
Ideoq; confectionem Hamech pleriq; docti
abhorrent. Si tamen infundatur vel coquatur,
mitior fit.

Ut R. decoct. fol. senæ sec. August. ℥iiij. confect.
hamech ℥jss. diaphenic. rosat. Mes. an. ℥ss. Bul-
liant semel atq; iterum, & colentur. Colatura
add. manna ℥ss. iterum colentur. F. haustus.
Vel R. Radic. polypod. q. ℥ss. cortic. radic. cappar.
fraxini. an. ℥ij. absinth. centaur. min. chamadr.
ceterach an. Mss. thymi, epithymi an. Pi. sem.
anisi fœniculi an. ℥ss. hellebor. nigr. præp.
fol. senæ el. an. ℥iiij. rhabarb. ℥ij. cinnamom.
℥ss. conserv. fumar, cochlear. borrag. an.
℥jss. Contundenda contundantur, &
affundatur aq. vel vini, vel seri lactis lb. iij.

ac in vase duplici coq. in baln. per boras ij. Colatura exhibeantur ℥ij manè, & horis duabus ante cenam.

Utile est etiam hoc medicamentum.

R. Passular. polypod. q. an. ℥℞ jujubar. sebesten. annu. vj. coq. in aq. Colatur. R. ℥viii. in iis infund. fol. senæ el. ℥℞ epitbym. Cret. ℥ij. turbith. el. helleb. nigr. prepar. an. ℥℞. Zinzib. garyophyll. an. ℥j. In colatur: dissolvatur manna ℥℞. Iterum coletur. F. haustus. Vel paretur talis potio.

R. Rad. polypod. q. ℥vj. asari, cortic. tamarisc. rad. cappar. an. ℥ij. chamædr. capill. ♀ 4. Mj. epitbym. ℥℞. flor. borrag. bugloss. cichor an. ℥ij. fol. sen. el. ℥j. sem. anis. fœnicul. an. ℥j. passular. exacinator. ℥vj. Infund. in s. q. seri lactis.

In colatur. ℥vj. dissolv. el. Indi, vel rosat. Mesue, prout humoris natura postulat, ℥℞. Iterum colentur. add. syrup de fumar. cōpos, vel de cichor cum rhabarb. ℥vj. M.

F. potio purgans pro 2. dosibus.

R. Rad. polypod. q. scorzonere an. ℥℞. Fumariæ, cochlear. an. M℞. seminis endiviæ, anisi, fœniculi, carvi an. ℥j. cortic. rad. capparum ℥ij. ceterach, capill. ♀ borraginis an. M℞. Foliorum senæ ℥j. agar. trochiscati ℥ij. rhabarb. ℥j. fl. cordialium p. j. spicæ Indicæ, cinam. an. ℥j. schœnanthi ℥ij. Coquantur in sero lactis. Colaturæ R. ℞. j. ad de syrup. de cichor. cum rhabarb. r. s. fol. an. ℥j. succi cochleariæ vel scelo

tyr-

tyrbici alicujus ℥j. ꝑ. M. pro duabus vel tribus dosibus.

Vel R. Rad cicbor, petroselin. polypod. q. an ℥℥. cort tamarise. rad. cappar. an ℥ij. cort. belleb. nigr. præp. ℥jꝑ. cochlear. nasturt. aq. becabung an. Mj. ceterach, agrimon. an Mꝑ. sem. anisi, fœniculi, agni casti an. ℥j. passular. ℥j. Coq. in s. q. sèri lactis caprini.

In colatur. s. q. infund. fol. senæ el. ℥j. rbarb. elect. ℥j. flor. borragin. bugloss. genistæ an. P. j. Cinamom. garyophyll. an. ℥ꝑ.

Colaturæ R. ℥ix. syrup. de fol. senæ ℥j. fumar. comp. ℥vj. cremor ꝑri ℥j. M.

Fiat potio pro 3. dosibus.

Vel R. Electuar. diacatholic ℥j. confect. Hammech ℥iij. Infund. in decocto, vel aq. becabung. & cochlear. ℥iij. postea colentur, add. syrup. de fol. senæ ℥ꝑ.

Pilulæ.

R. Pilular. tartarear. Quercetan ℥j. F. pilulæ mediocres.

Vel.

R. Pilular aggregat ℥ij, tartarear ℥j.

Extracti: bellebor. nigr. gr. vj.

Fiant pilulæ XXI. Vel R. Pulv. rad. gialapa ℥ꝑ. pilular tartarear. ℥j. tartari vitriolati ℥ꝑ. pulv. sem sinapi nasturtii an ℥ꝑ. cum succo absinthii, vel fumar. vel oxymel. scyllit. F. pilulæ, quarum ℥ꝑ. sæpius ante cœnam exhiberi potest.

Dul-

Pulveres.

R. Fol. senæ ʒß. epithymi, cremor. ʒri an. ʒij. cinamom. garyophyll. galangæ, semanisi an. ʒj. diagrid. ʒß. F. pulvis : Dosis ʒj.

Vel infundantur ʒß. in fero lactis.

Nec incommode exhibetur pulvis senæ nostræ descriptionis.

R. Fol. senæ el- ʒjß.

Cremor ʒri ʒvj.

Cinamom ʒiij.

Garyophyll. galang. an. ʒß. diagrid. ʒj.

Fiat pulvis, cujus dosis ʒj.

Possunt quoque hujus pulveris ʒij. vel iij. pro ratione virium, in s. q. feri lactis per noctem infundi, & colatura mane exhiberi.

Commendatur etiam ad Scorbutum extirpandum hic pulvis.

R. Aloes, croci oriental. an. ʒij.

Myrrha ʒj.

Electuar. de succo rosar. in tabul. ʒß.

Fiat pulvis, cujus ʒj. exhibeatur mane, & iterum ʒj. horis duabus ante cœnam, in lacte caprino, aut fero lactis caprini, aut in lacte, in quo nasturtium aquaticum coctum sit. Si propter Aloes amaritiem pulvis hic alicui minus arridet, pro tabulis de succo rosar. ipsum electuar. sumatur, & F. pilulæ.

Vel R. Fol. senæ ʒß.

epithymi, polypod. q.

cremor ʒri.

rad. rhabarb. monach. an ʒj ʒ.

sem anisi fœnicul. an. ʒij. F. pulvis.

Laudatur & hic pulvis, cum pituitosus humor admistus est.

R. *Fol. senæ, agarici trochisc. croci, epithymi an. ʒij. F. pulvis.*

Dosis ʒj. vel ʒij.

Passulæ purgantes.

Vel parentur hæ passulæ purgantes.

R. *Fol. senæ el. ʒj.*

Mechoacann. albiss. polypod. q. an ʒvj.

Flor. cordial. an. P. j.

Cinam. ʒʒ. sem. fœniculi ʒj.

Glycyrrbiz. rasæ ʒʒ.

Ebulliant in s. q. aq. vel vini, & macerentur per noctem in infusione. Colaturæ leniter expresse. R. *ʒj. cui adde sacchar alb. ʒij. manna ʒiij. Coquantur ad spissitudinem Julepi, cui sub finem adde succi cochlear. ʒij. Rursum semel atq; iterum ebulliant. Tandem add. crem. Fri ʒvj. passular minor. lotar. ʒx. M. & maneant passulæ in infusione, De quibus datur ʒʒ. vel j. vel ʒjʒ. pro ætatis & viriū ratione. Si opus est, possunt, dum sumuntur, gr. j. vel ij. extract. scammonii acui.*

Bolus.

Vel R. *Electuar. diacatholic. ʒʒ.*

Confect Hamech. ʒʒ.

Pulv. fol. senæ, crem. Fri an. ʒʒ.

vel ʒj. Cum saccharo F. Bolus.

Corpo.

7.
Antiscor-
butica Me-
dicamenta.

Corpori hoc modo evacuato ad fortiora, aperiencia, & ea inprimis, quæ morbo huic propria esse diximus, accedendum, & medicamenta, quæ sale volatili abundant, ac humorum cruditatem, & deficientem coctionem, ac fermentationem corrigere, & ut Wierus loquitur, crassos & crudos humores penetrare, eosque subriles, & tenues reddere, obstructions aperire, & vitiosos humores hinc inde per corpus dispersos discutere, vel per urinas educere, & peculiarem illam humorum corruptionem impedire, possunt, usurpanda.

Cum enim, ut supra diximus, humor hic ex deficiente coctione & πνευματώσει salis, ac ciborum crassorum primam originem habeat, ea semper medicamenta, quæ defectum illum suppleant, & quæ sale volatili abundant, ac humorem istum crassum, & fixum volatilem reddere, & crassis spirituosam quasi raritatem inducere, ea suo loco movere, ut ab utilibus facilius separari, & ex corpore per convenientes vias evacuari possint, apta reddere valent, quæque occultum illud vitium, & peculiarem huius humoris corruptionem corrigere valent, usurpanda.

Medicamenta autem, quæ hæc præstant, sale volatili abundant, & acrimoniam quandam cum amaritie conjunctam habent; atque in super longa experientia ad hoc malum profligandum plurimum posse, comprobata sunt.

sunt qualia sunt: *cochlearia*, quæ facile primas *Cochlearia*
inter ista medicamenta tenet, & malo huic
peculiariter adversatur, ut longa experientia
docuit, sive cruda comedatur, sive cum sac-
charo in conservam redigatur, sive succus e-
jus exhibeatur, vel etiam aqua inde destille-
tur. Sale enim volatili acri, cum amaritudi-
ne quadam conjuncto, abundat: unde aperit,
penetrat, crudos illos ac crassos humores vo-
latiles reddit, ut Chymici loquuntur, discutit,
per urinam & sudores expurgat, viscera robo-
rat. Nonnullis Britannica dicta putatur, quod *Britannica*
in littore Britanniae opposito copiosè prove-
niat, ut & in aliis regionibus, quibus hic mor-
bus Endemius. Creatoris enim optimi sapi-
entia factum, ut, ubi ob loci naturam mor-
bi aliqui quasi vernaculi sunt, domestica etiam
remedia copiosius crescant. Britanicam pri-
mò à Frisiis Romanis militibus monstratam
fuisse, refert Plinius. *Nasturtium*, ejusq; species *Nasturtium*
omnes, & inprimis aquaticum, quod ad hunc
morbum inter cætera utilius est. *Becabunga*, *Becabunga*
cujus usum quidem nonnulli, si sola usurpe-
tur, improbant, metuuntque, ne sua humidi-
tate excrementiæ lienis potius materiam sup-
peditet. Verùm etsi hoc ita facilimè metu-
endum non sit, & sale volatili, quem obtinet,
eodem modo, ut alia antiscorbutica medica-
menta, in hoc malo efficax sit: tamen hoc et-
iam fatendum, salem illum volatilem in co-
chlearia longè esse copiosiore, quàm in be-
cabunga,

DE CURATIONE SCORBUTI IN GE- NERE.

1. *Indicationes.*
2. *Sanguinis evacuatio per hæmorrhoides, per
Venæ sectionem.*
3. *Præparatio humorum.*
4. *Regulæ generales in præparatione, & altera-
tione humorum observanda.*
5. *Medicamenta præparantia.*
6. *Purgantia.*
7. *Antiscorbutica.*
8. *Acidula, chalybs præparatus.*
9. *Urinæ quantitas.*
10. *Sudorifera, & balnea.*
11. *Roborantia.*

I.
*Indicatio-
nes.*

Cum omnia, quæ Scorbuticos infestant, mala, & symptomata ab humore Melancholico, crudo, seroso, salso, & peculiari modo corrupto originem habeant: danda opera, ut illa ejus cruditas & pravitas emendetur medicamentis cum manifesta, tum occulta qualitate eum corrigere valentibus; ipse ex primis viis, ubi præcipua ejus sedes, ut & toto corpore, tollatur; obstructions, in Liene imprimis, & vicinis venis, aperiantur; prava dispositio viscerum, lienis maximè, emendetur, & de-

& defectus ille in coctione, & *πυκνωσις* sal-
lis, & humorum crassorum corrigatur; ac
scorbuticorum ejusmodi humorum crasso-
rum generatio, removendo causas ad eorum
generationem facientes, præcaveatur. Seu, ut
Forestus hac de re loquitur, quatuor inten-
tiones sunt curandi scorbutum; apertio, e-
vacuatio, alteratio, & confortatio. Nisi enim
plenitudo sit amota, obstructio aperta, & in-
temperies ablata, ac lien roboratus, æger nun-
quam curabitur; & quatuor istis adhibitis
infinitos scorbuticos se curasse refert Fore-
stus. Quod verum esse ut facile credimus:
ita curationis ab eo institutæ historiæ docent,
eum semper talia elegisse vel admiscuisse me-
dicamenta, quæ peculiari vi Scorbuto adver-
santur. Diæta etiam sit ita comparata, ut ad
generationem, & augmentum humoris scor-
butici non solum non conferat, sed etiam ei
sit contraria.

Et primò quidem sanguinis evacuationem
quod attinet, si natura ejus per hæmorrhoides
evacuationem sponte tentaret, id aptissimum
esset. Et si per hanc viam Natura aliàs vitiosos
humores evacuare cōsuevit, danda est opera
omnib. modis, ut hæmorrhoides provocētur.

Quod si de hæmorrhoidū fluxu nulla spes
sit, & sanguinis sit aliqua abundantia, præfer-
tim si febris jungatur, primis viis vel cly-
stere, vel leni aliquo medicamento prius eva-
cuatis, vena, si vires id permittunt, aperienda,

2.
Sanguinis
evacuatio.
Per hæmor-
rhoides.

Per venæ
sectionem.

parte vena aperiatur, sed aliquoties id fiat, interjectis intervallis. Ita enim qui per varia corporis loca sparsus est sanguis vitiosus, commodius evacuari potest.

Parcius autem sanguis evacuetur; cum largiorem sanguinis missionem hinc morbus respuat, ut Eugalenus scribit.

*Quantum
sanguinis
evacuandi,*

Si verò morbus jam radices egerit, & sanguinis jã adsit magna corruptio, ac cacoehymia cum nulla sanguinis abundantia, eaq; ita totum corpus occupaverit, ut jam maculæ efflorescât, & alia externa signa in corpore hinc inde appareant, vix venæ sectio tentanda, ne puriore, & subtiliore sanguine effluente, & crassiore illo, ac viscido in venis subsistente, vires ægri debilitentur: sed tùm potius ad cacoehymia scorbuticæ præparationem, & evacuationem, primis viis tamen, & ventre prius evacuatis, accedendum.

Præparationem ergo, & purgationem quod attinet, cum scorbutus fortia purgantia non ferat, sed iis exasperetur potius, ut aliquoties monet Severinus Eugalenus, omnesq; eruditi Medici ipsa experientia edocti testantur; neq; una vice humores vitiosi evacuari possint: purgatio per *Ξινερον* rectissimè instituitur, ita scilicet, ut materia primum præparetur, & coquatur, & corruptio, ac putrefactio humorum superetur, & cohibeatur, deinde purgatio lenis instituatur; & cum materia scorbutica non sit ejusdem substantiæ, sed ex

3.
*Præparatio
humorum,*

diversis humoribus mista, iterum ad præparationem accedatur, & hinc, si opus sit, medicamentis idoneis humores præparati rursus evacuentur. Quod nisi observetur, & materia adhuc cruda, & specifica humorum corruptione nondum superata, purgantia exhibeantur, materia mota, & conturbata anxietates multas parit. Imò observatum, non paucos citra purgantium usum cõvaluisse, usurpatis medicamentis attenuantibus, incidentibus, & peculiari vi scorbuto adversantibus.

Præparantia in scorbuto qualia.

Itaque primò, ut experientissimi medici, Salomonis Alberti, antecessoris olim mei, verbis utar, ea usurpanda medicamenta, quæ terreum, & feculentum humorem colliquant, attenuent, incidant, dissipandoq; abstergant, ut soluta obstructione, quod crassius est, facilius in alvum, corporisq; sentinam excidat; quod tenuius, & serosius, ad vias urinæ derivetur, & utrumque adeo, quò vergit natura, per confuentia loca evacuetur. Nam & crassiores sæpe huius humoris partes cum urina excernuntur, & cum ægri commodo urinæ ferè nigrae, & turbidae, quæque nigrum sedimentum deponunt, emittuntur.

Regulae generales in præparatione humorum observanda.

Monendum tamen de istis: Primò ad universalem methodum semper hic respiciendum, & naturam humoris, ac corporis constitutionem considerandam esse. Ubi n. frigidi, & crassi humoris sunt, & in iis, qui in frigido, humido, ac crasso aere vivunt, attenuantibus, & incidentibus fortioribus utendum; in aliis mitiora adhibenda.

Deinde

Deinde si morbus radices altius egerit, & diu jam duraverit, fortioribus remediis, & magis attenuantibus, & incidentibus opus esse, tam internis, quam externis, sudoriferis, balneis, ac aliis. Tutissimum tamen est, semper à mitioribus incipere, & paulatim ad fortiora progredi. Et si morbus curationi non cedat, & cū laudabilibus vrinis incrementum summat, signum est, medicamenta debiliora esse, quam morbi, & causæ magnitudo requirit, & propterea ad fortiora progrediendum.

Tertio Aperientibus & attenuantibus medicamentis, quæ in aliis morbis usurpantur, solis fidendum non esse, sed ea addenda, quæ peculiari proprietate huic morbo adversantur. Non enim est de nihilo, quod aliquoties monet Eualenus, Medicos aliàs doctos frustra in hoc morbo, quem non rectè cognitum habuerant, curando laborasse, qui proculdubio & aperientia at evacuantia, & alterantia, atque confortantia usurparunt; sed frustra: cum cacochymicā scorbuticā cognitam non haberent. Neque enim quælibet aperientia, vel humorem melancholicum alterantia hic sufficiunt, sed semper ea usurpanda, & admiscenda, quæ humoris hujus naturam respiciunt. Ideoque etsi quæ obstructions epatis, lienis, ac vicinorum vasorum aperiunt, & intemperies eorum corrigunt, quæq; in aliis melancholicis affectibus utilia sunt, & hic locum habeant, ut radices aperientes, Scorzo-

neræ, garyophyllatæ, helenii, cichorii, polypodii, gētianæ, rhapontici, aristolochiæ, scillæ; cortices tamarisci, capparū, folia chamedryos, chamæpityos, cuscutæ, agrimonix, fumarix, hyssopi, lupuli, ceterach, scolopendrii betonica, origani; flores genistæ, cichorii; è fructibus amygdalæ amaræ, baccæ lauri, juniperi, & similia: ea tamen quæ hujus humoris proprium vitium peculiari vi corrigere possunt semper addenda.

Poterit ergo primò talis potio parari: R. Rad. cichor. fœniculi, polypod. q. a. ℥j. cortic. tamarisc. rad. cappar, a. ℥℔. cochlear. becabung, fumarix, omnium recent. a. Mj. ceterach, chamedryos, hyssop. capil. & ris, lingue cervinæ an. M℔. passular. ℥j. Coq. j. a. Colaturæ clarificatæ R. ℥xx. dulcoretur sacchar. cando, & add. cinamon. ℥ij. F. potio pro 4. vel 5. dosibus; vel addatur sacchar. q. s. & fiat syrupus, cujus ℥j℔. detur cum aq. scolopendr. fumar. cochlear. nasturt. aquati. becabungæ.

Vel R. Aq. scolopendr. fumar. chamædr. an. ℥iiij.

Syrup. de scolopendr. de fumar. byzantin f. an ℥j. Spirit. Θis ℥℔. Fiat potio pro 3. dosib9

D. Sal. Albertus hoc Digestivum præscribit.

R. passul. minor. succo acetosæ imbutar. ℥j℔. rad. polypod. quern. ℥℔. asari ℥ij. bistort. ℥iiij. glycyrrh. oxylapathi an. ℥ij. cort. rad. cappar. ℥iiij. tamarisci, sem. anisi, fœniculi a. ℥j℔. sem. agni casti ℥j. urticæ ℥iiij. herb. cuscutæ, acetosæ, capill. & lichen p. trei, ceterach, lingue cervin. an. M℔. thymi, epithymi an. p. ii flor. borrag. bugloss. violar. an. p. i Cinnamon. Coq.

Cog. in aq. pura ad lb. j. In colatura clarificata dissolve sacchar. q. s. Coq. ad syrupi consistentiam : Cujus ℥j℥. detur quotidie cum aq. scolopendr. capill. & lupuli an. ℥j.

Poterit & Spir. Solis, crem. Fri, Frum Datum vel spir. Fri compositus, quem vulgo misturā simplicem nominant, in jusculo carnis vel alio convenienti liquore exhiberi.

Materia hisce vel similibus medicamentis *Purgantia* præparata, & viis apertis, ad purgantia accedendum. Licet etiam præparantibus quædā purgantia admiscere, ut alvus nō nihil laxetur, & humores ad alvum sensim deducantur. Eligantur autem, ut etiam supra dictum, leniora purgantia; cum fortiorum, & vehementiorū purgantium usu, ipsa experientia teste, ægri in hoc morbo in præsentissimum discrimen adducantur, & vitæ periculum sæpe cōjiciantur. Ideoq; confectionem Hamech pleriq; docti abhorrent. Si tamen infundatur vel coquatur, mitior fit.

Ut R. decoct. fol. senæ sec. August. ℥iiij. confect. hamech ℥j℥. diaphenic. rosat. Mes. an. ℥℥. Bulliant semel atq; iterum, & colentur. Colatura add. manna ℥℥. iterum colentur. F. haustus. Vel R. Radic. polypod. q. ℥℥. cortic. radic. cappar. fraxini. an. ℥ij. absinth. centaur. min. chamadr. ceterach an. M℥. thymi, epithymi an. Pi. sem. anisi fœniculi an. ℥℥. hellebor. nigr. præp. fol. senæ el. an. ℥iiij. rhabarb. ℥ij. cinnamom. ℥℥. conserv. fumar, cocklear. borrag. an. ℥j℥. Contundenda contundantur, & affundatur aq. vel vini, vel seri lactis lb. iiij.

ac in vase duplici coq. in baln. per boras ij. Colatura exhibeantur ℥ij mane, & horis duabus ante cenam.

Utile est etiam hoc medicamentum.

R. Passular. polypod. q. an. ℥℥ jujubar. sebesten. annu. vj. coq. in aq. Colatur. R. ℥viii. in iis infund. fol. senæ el. ℥℥ epitbym. Cret. ℥ij. turbith. el. belleb. nigr. prepar. an. ℥℥. Zinzib. garyophyll. an. ℥j. In colatur: dissolvatur manna ℥℥. Iterum coletur. F. haustus. Vel paretur talis potio.

R. Rad. polypod. q. ℥vj. asari, cortic. tamarisc. rad. cappar. an. ℥ij. chamædr. capill. ♀ a. Mj. epitbym. ℥℥. flor. borrag. bugloss. cichor an. ℥ij. fol. sen. el. ℥j. sem. anis. fœnicul. an. ℥j. passular. exacinator. ℥vj. Infund. in s. q. seri lactis.

In colatur. ℥vj. dissolv. el. Indi, vel rosat. Mesue, prout humoris natura postulat, ℥℥. Iterum colentur. add. syrup de fumar cōpos, vel de cichor cum rhabarb. ℥vj. M.

F. potio purgans pro 2. dosibus.

R. Rad. polypod. q. scorzonera an. ℥℥. Fumariae, cochlear. an. M℥. seminis endivia, anisi, fœniculi, carvi an. ℥j. cortic. rad. capparum ℥ij. cetrach, capill. ♀ borraginis an. M℥. Foliorum senæ ℥j. agar. trochiscati ℥ij. rhabarb. ℥j. fl. cordialium p. j. spica Indica, cinam. an. ℥j. schœnanthi ℥ij. Coquantur in sero lactis. Colaturæ R. ℥. j. ad de syrup. de cichor. cum rhabarb. r. s. fol. an. ℥j. succi cochlearie vel scelo

tyr-

tyrbici alicujus ℥j. ꝑ. M. pro duabus vel tribus dosibus.

Vel R. Rad cicbor, petroselin. polypod. q. an ℥ss. cort tamarise. rad. cappar. an ℥ij. cort. belleb. nigr. præp. ℥jss. cochlear. nasturt. aq. becabung an. Mj. ceterach, agrimon. an Mss. sem. anisi, fœniculi, agni casti an. ℥j. passular. ℥j. Coq. in s. q. seri lactis caprini.

In colatur. s. q. infund. fol. senæ el. ℥j. rbarb. elect. ℥j. flor. borragin. bugloss. genistæ an. P. j. Cinamom. garyophyll. an. ℥ss.

Colaturæ R. ℥ix. syrup. de fol. senæ ℥j. fumar. comp. ℥vj. cremor ꝑ. ri ℥j. M.

Fiat potio pro 3. dosibus.

Vel R. Electuar. diacatholic ℥j. confect. Hammech ℥iij. Infund. in decocto, vel aq. becabung. & cochlear. ℥iij. postea colentur, add. syrup. de fol. senæ ℥ss.

Pilulæ.

R. Pilular. tartarear. Quercetan ℥j. F. pilulæ mediocres.

Vel.

R. Pilular aggregat ℥ij, tartarear ℥j.

Extract: hellebor. nigr. gr. vj.

Fiant pilule XXI. Vel R. Pulv. rad. gialapa ℥ss. pilular tartarear. ℥j. tartari vitriolati ℥ss. pulv. sem sinapi nasturtii an ℥ss. cum succo absinthii, vel fumar. vel oxymel. scyllit. F. pilulæ, quarum ℥ss. sæpius ante cænam exhiberi potest.

Dul

Pulveres.

R. Fol. senæ ℥ss. epithymi, cremor. ꝑri an. ʒij. cinamom. garyophyll. galangæ, semanis an. ʒj. diagrid. ʒss. F. pulvis : Dosis ʒj.

Vel infundantur ℥ss. in fero lactis.

Nec incommode exhibetur pulvis senæ nostræ descriptionis.

R. Fol. senæ el- ʒjss.

Cremor ꝑri ʒvj.

Cinamom ʒiij.

Garyophyl, galang. an. ʒss. diagrid. ʒj.

Fiat pulvis, cujus dosis ʒj.

Possunt quoque hujus pulveris ʒij. vel iij. pro ratione virium, in s. q. feri lactis per noctem infundi, & colatura mane exhiberi.

Commendatur etiam ad Scorbutum extirpandum hic pulvis.

R. Aloes, croci oriental. an. ʒij.

Myrrhæ ʒj.

Electuar. de succo rosar. in tabul. ʒss.

Fiat pulvis, cujus ʒj. exhibeatur mane, & iterum ʒj. horis duabus ante cœnam, in lacte caprino, aut fero lactis caprini, aut in lacte, in quo nasturtium aquaticum coctum sit. Si propter Aloes amaritiem pulvis hic alicui minus arridet, pro tabulis de succo rosar. ipsum electuar. sumatur, & F. pilulæ.

Vel R. Fol. senæ ʒss.

epithymi, polypod. q.

cremor ꝑri.

rad. rhabarb. monach. an ʒj ʒ.

sem anisi fœnicul. an. ʒij. F. pulvis.

Laudatur & hic pulvis, cum pituitosus humor
admixtus est.

R. *Fol. senæ, agarici trochisc. croci,*

epithymi an. ʒij. F. pulvis.

Dosis ʒj. vel ʒij.

Passulæ purgantes.

Vel parentur hæ passulæ purgantes.

R. *Fol. senæ el. ʒj.*

Mechoacann. albiss. polypod. q. an ʒvj.

Flor. cordial. an. P. j.

Cinam. ʒʒ. sem. fœniculi ʒj.

Glycyrrbiz. rasæ ʒjʒ.

*Ebulliant in s. q. aq. vel vini, & macerentur
per noctem in infusione. Colatura leniter
expresse. R. Ib j. cui adde sacchar alb. ʒij.
manna ʒiij. Coquantur ad spissitudinem Ju-
lepi, cui sub finem adde succi cochlear. ʒij.
Rursum semel atq; iterum ebulliant. Tan-
dem add. crem. Fri ʒvj. passular minor.
lotar. ʒx. M. & maneant passulæ in infusio-
ne, De quibus datur ʒʒ. vel j. vel ʒjʒ. pro
ætatis & viriū ratione. Si opus est, possunt,
dum sumuntur, gr. j. vel ij. extract. scam-
monii acui.*

Bolus.

Vel R. *Electuar. diacatholic. ʒʒ.*

Confect Hamecb. ʒʒ.

Pulv. fol. senæ, crem. Fri an. ʒʒ.

vel ʒj. Cum saccharo F. Bolus.

Corpo.

7.
Antiscor-
butica Me-
dicamenta.

Corpore hoc modo evacuato ad fortiora, aperientia, & ea imprimis, quæ morbo huic propria esse diximus, accedendum, & medicamenta, quæ sale volatili abundant, ac humorum cruditatem, & deficientem coctionem, ac fermentationem corrigere, &, ut Wierus loquitur, crassos & crudos humores penetrare, eosque subtiles, & tenues reddere, obstructions aperire, & vitiosos humores hinc inde per corpus dispersos discutere, vel per urinas educere, & peculiarem illam humorum corruptionem impedire, possunt, usurpanda.

Cum enim, ut supra diximus, humor hic ex deficiente coctione & πνευματώσει salis, ac ciborum crassorum primam originem habeat, ea semper medicamenta, quæ defectum illum supplent, & quæ sale volatili abundant, ac humorem istum crassum, & fixum volatilem reddere, & crassis spirituosam quasi raritatem inducere, ea suo loco movere, ut ab utilibus facilius separari, & ex corpore per convenientes vias evacuari possint, apta reddere valent, quæque occultum illud vitium, & peculiarem huius humoris corruptionem corrigere valent, usurpanda.

Medicamenta autem, quæ hæc præstant, sale volatili abundant, & acrimoniam quandam cum amaritie conjunctam habent; atque in super longa experientia ad hoc malum profligandum plurimum posse, comprobata sunt.

Cochlearia

sunt qualia sunt: *cochlearia*, quæ facile primas inter ista medicamenta tenet, & malo huic peculiariter adversatur, ut longa experientia docuit, sive cruda comedatur, sive cum saccharo in conservam redigatur, sive succus ejus exhibeatur, vel etiam aqua inde destilletur. Sale enim volatili acri, cum amaritudine quadam conjuncto, abundat: unde aperit, penetrat, crudos illos ac crassos humores volatiles reddit, ut Chymici loquuntur, discutit, per urinam & sudores expurgat, viscera roborat. Nonnullis Britannica dicta putatur, quod in littore Britanniae opposito copiosè proveniat, ut & in aliis regionibus, quibus hic morbus Endemius. Creatoris enim optimi sapientia factum, ut, ubi ob loci naturam morbi aliqui quasi vernaculi sunt, domestica etiam remedia copiosius crescant. Britanicam primò à Frisiis Romanis militibus monstratam, fuisse, refert Plinius. *Nasturtium*, ejusq; species *Nasturtium*, omnes, & in primis aquaticum, quod ad hunc morbum inter cætera utilius est. *Becabunga*, *Becabunga* cujus usum quidem nonnulli, si sola usurpetur, improbant, metuuntque, ne sua humiditate excrementiæ lienis potius materiam supeditet. Verùm etsi hoc ita facilimè metuendum non sit, & sale volatili, quem obtinet, eodem modo, ut alia antiscorbutica medicamenta, in hoc malo efficax sit: tamen hoc etiam fatendum, salem illum volatilem in *cochlearia* longè esse copiosiore, quàm in *becabunga*,

*Raphanus
rusticanus,
Chelidoniū
minus.
Sedum mi-
nus.*

cabunga, & becabungam plus humoris a-
quei obtinere, ideoq; ex his duabus plantis
mistis optimum, experientia teste, emergit
remedium, & cum becabunga minus sit cali-
da, quàm reliquæ illæ plantæ, commodissimè
non solum ad ipsum scorbutum, sed etiam ubi
febris, ac calor p. n. adest, exhiberi, ejusque
dimidia pars reliquis addi potest. *Raphanus
rusticanus*, nonnullis Armoracia, *chelidoni-
um minus*, quod à Germanis peculiari nomi-
ne *Schorbuyck Freutlein* appellatur; *se-
dum minus*, quod illecebram vocant, sed cum
acrius sit, minus tutum plerisq; putatur. Scri-
psit tamen ad me nuper vir Excell. Dn. D. Joh.
Dieterus, Illustriss. Elect. Brandenburg. Vidue &
Berolinensis Medicus, in Svecia Sereniss. Sue-
ciæ Regis Chirurgum sibi retulisse, se in prom-
tu habere pro copiis navalibus in maxima co-
pia Aquam stillatitiam crassulæ minoris, quæ
ibi uberrimè in superficie rupium serpit, à cu-
jus usu ægrotantes, qui scorbutu, urgentur,
initio valde languerent, tandem tamen mirè
convalescerent, & tantam morbi vim potione
hac simplici se levaturū largè promississe. *Nu-
mularia, sinapi*, unde usus obtinuit, & commo-
dè fit, ut falsis, ac fumo exsiccatis carnibus, &
piscibus condimenti loco sinapi apponatur;
raphanus, trifolium aquaticum, arum, repa.
Ferunt etiam in Norvvegia, prope Bergas, ce-
lebre ob pisces venales Emporium, terram,
quandam rubram, sigillatæ similem, effodi,
quæ

quæ sit certum, & efficax hujus morbi remedium.

Alii referunt in eadem Norvvegia ad hunc morbum profligandum felicissimè usurpari fructum chamærubî cujusdam, qui sub nomine Chamæmori Norvvegicæ à Carolo Clusio, in *historia plantar. varior. lib. 1. c. 85.* describitur. Cum autem quæ hac de re notatu digna sunt, ex epistola D. Heinrichi Hojeri Medici recenseat, ea hic inferere libet: Ex ipso fructu, inquit, *Electuarium, rudi Minerva, conficiunt quotannis Norvvegii, atq; Finmarchii, in hunc ferme modum. Bacas in fictili aut æbeno, per se ad mediocrem consistentiam coquunt, nullo alio addito liquore: cū enim succi plenæ sint, molles, alieno humore irrigari non expectunt: quanquam in delicatioribus sunt nonnulli, qui melicrati Fionensi, (quo summe delectantur Septentriomales isti) aliquid affundant. Hanc confectionem idoneis vasis exceptam, & ne corumpatur ab ambiente aere, butyro dissoluto obductam, usui studiosissimè, reservant: nobile sane, & probatissimum illis adversus scorbutum remedium. Etenim non facile credas, quæ miracula ista gens sola hac medicina faciat quotidie: ut omnino fatendum sit, nihil ad hanc esse vel cochleariam illam, tot encomiis hætenus celebratā, vel becabungam, vel sisymbrium cardaminen & id genus alia, quibus Germani sese efferunt. Et merito admiranda, singularis DEI benignitas, quod Nordlandia*

Chamærubî fructus.

longius ad septentrionem remota, & fœdissimis morbis obcæli, soliꝝ inclementiam miserabiliter scætenti, indigenis remediis prospicere voluerit. Enimvero morborũ crudorum, putridorum, melancholicorũ mira hic ubiq; seges. Idcirco necessitas miseros rusticanos varia auxilia edocuit, ut nũc vel in gravissimis casibus pauperculus aliquis accommodatè sibi, suisq; mederri sciat. Ita nonnulli scorbuticos, quamvis ridicule, tamen bene, atq; utiliter hunc in modum curant: In vicinam aliquã insulam moris abundantem exponunt, ibidemq; solos relictos domum non transferunt, priusquã sanitati sunt restituti. Tunc enim illi, quasi ab omni humanitate exclusi, vitæ tamen (quod credibile est) cupidi, moris vesci coguntur, sive ut extremo remedio promissam sanitatem recuperare tentent, sive, ut sitim, qua ut plurimum torquentur, extinguant. Dumq; hoc ad satietatem agũt, sine dubio intra paucos dies oppido convalescunt. Hyeme verò, quando id non licet, electuario suo non minus feliciter utuntur, sine certa dosi aut custodia. Alioqui toto curationis tempore nullo alio alimento utuntur. Hactenus Hojerus.

Rangifero-
rum san-
guis.

Idem Dn. Doctor Johan. Dieterus ad me perscripsit, in Finlandia ad morbum hunc sive debellandum sive præcavendum in usu esse Rangiferorum sanguinem, quem, dum mactantur, manu exceptum hauriunt: An quia hoc animal abundanti pastione chamæmori, cujus fertilis, ut fertur, est ista

ista regio, qualitatem huic morbo adversam, sibi conciliat.

Sunt præterea & alia quædam, quæ, etsi cum prioribus æqualem efficaciam non habent, & ipsa tamen ad hoc malum satis utilia sunt; ut *fumaria*, *absinthium*, idq; *vulgare potius*, quam *Romanum*, seu *ponticum*; cum non solum aperiat, & detergat, sed & roboret, *carduus benedictus*, *cuscuta*, *ceterach*, *scolopendriū*, *byssop9*, *capillus 9is chamædrys*, *betonica*, *agrimonia*, *polypod. quernum*, *buglossum*, *borrago*, *radices helenii*, *oxylapathi asari*, *cortic. tamarisci*, *capparum*, *flores 9 semen geniste*, *flores sambuci*, *sem. agni casti*, *epithymum*: 9, ubi febris ac calor adest, *cichorium*, *endivia*, *acetosa*, *acetosella* *succus citri*, *limonū*, *aurantiorum*: Quorum loco etiam *Spiritus 9lis*, *9li*, *9ris* exhiberi possunt.

Hoc enim hic omnino etiam notandum, cautione quadam in exhibendis illis antiscorbuticis medicamentis, quæ omnia ferè sunt calida, & acria, opus esse. Nam cum isti humori crudo, & crasso varii alii humores in corpore abundantes admisceri possint, iiq; sæpe biliosi, & calidi, ac humores in hypochondriis detenti effervescent quasi, & calorem quendam concipiant, cavendum, ne medicamentis nimium calidis malum exaspetur. Itaq; non incommodè cum sero lactis talia medicamenta exhibentur.

*Admonitio
de medica-
mentis an-
ti scorbuticis.*

Rectè autem de medicamentis scorbuto

L 3

propri-

propriis monent authores, in succis majorem efficaciam esse, quam in decoctis; & testatur id experientia. Cuius rei causa est, quod maximam efficaciam habeant hæc medicamenta à sale volatili, qui coctione dissipatur, ut & in exsiccatione plerumque evanescit: in succis v. ut & in conservis, ferè integer manet. Ideò raphanus rusticanus in conveniente liquore macerandus; ex cochlearia, nasturtio, becabunga succus exprimendus, vel conservanda.

*Extracta in
scorbuto an
aspicienda.*

Multò minus hic locum habent, aut aliis præferenda sunt, extracta cochleariæ, nasturtii, quæ quidam, ne non chymici esse videantur, præ aliis commendant. Etsi enim, è quibusdam plantis utilia ad scorbutum extracta parari possent, non negem: tamen ex istis plantis, quarum vis maximè in sale volatili constat, hoc fieri nō potest; cū sal iste volatiliscum spiritu vini, vel quocunq; alio, qui ad extrahendum adhibetur, liquore sese uniat, & avolet, & corpus ita sale hoc destitutum maxima ex parte inefficax ad hunc morbum curandum relinquatur.

Ex his varia composita parantur, quorum aliqua recensere libet.

Decocta & potiones.

Pauperibus propinari potest cerevisia, in qua nasturt. aquat. cochlearia & becabunga cocta sint. Vel eadem in lacte coquantur.

Paratu facile, & nullibi ferè deficiens medicamentum est hoc:

R. Na.

R. Nasturtii aqua. Mij. & cum haberi possit, acetosa minoris in agris nascentis cum toto Mij. Concidantur crasso modo, & per noctem macerentur in lactis caprini lbviii. Postea coquantur ad lbij. consumptionem, & colentur. Colaturæ ℥vj. bibat aeger mane, & horis duabus ante cœnam, & medicamento hujus usum continuet, donec melius se habere animadvertat.

Vel coquatur cochlearia, & becabunga in lacte dulci, si febris absit; vel si febris adsit, in lactis sero, & decoctum exhibeatur, quo solo multos scorbuticos se curasse testatur Eugalenus.

Verum cum, ut suprâ dictum, plantæ istæ coctionem fortem non ferant, in vase duplici, & clauso coquendæ, aut infundendæ potius, ne sal volatilis, à quo omnis vis, dissipetur, aut quod commodius videtur, detur succus harum plantarum in lacte, vel sero lactis. Quo modo hisce medicamentis vulgus in Frisia, Hollandia, & aliis locis lacti assuetum, quo acrimonia eorum nonnihil obtunditur, uti solet. Serum tamen lacte commodius est; cum ab eo caseosæ partes, quæ obstructiones parere possunt, separatæ sint. Et testatur Eugalen. imò ipsa experientia, longe majorem efficaciam esse in succis, quam in decoctis. Ne verò succi valdè ventriculū offendant, aliquid sacchari, & pulveris cinamomi, ac anisi addi

potest, atque ea ipsa de causa etiam conser-
varum cochlearia, & similium plantarum u-
sus commodissimus est.

Vel R. *Cochlear. nasturt. aquat. part. eq. be-
cabung. dimid. part.* Contundantur in mortario
lapideo, & in lacte caprino, vel sero coquantur.
Succus tamen præstat, & ob id non magna li-
quoris copia affundenda.

Commendatur & decoctum absinthii, atq;
hoc plurimos, qui paralyti scorbutica citra fe-
bre laborarunt, se sanasse, testatur Eugalenus.

Et omnino πολυφύλλον, & longo usu
probatum est medicamentum, quod fit e sue-
co cochlear. nasturt. aquatic. sisymbrii carda-
min. & beccabunge. Exprimitur ex his plan-
tis succus vel per se, vel affuso lacte, & sero
lactis, & ℥iiij, vel ℥vj. exhibentur. Potest et-
iam aliquid aquæ cinamomi & sacchari albis-
simi adjici.

Vel R. *succor. expressor. ℥ij. feri lactis caprini
℥iiij.* Si adsit calor, addatur succus ace-
tosæ.

Vel R. *Becabung. cochlear. nasturt. aq. an. Mj.*
Contundantur, & infundantur in vino Rhena-
no; postea colentur cum expressione. In colatura
infundatur nodulus sequens.

R. *Sem. nasturt. ℥ss.*

cinamom. gariophyll. macis an. 3j. De-
tur quotidie haustus.

Vel R. *Rad. raphani agr. 3j.*

cochlear. nasturt. aq. becabung. an. Mj.
fumariæ Mss.

Con-

Contusis in mortario marmoreo affunde lactis,
vel seri lactis caprini ℥ij ℥. Stent in loco calido
hor. 12. postea colentur: Colatura add. croc ℥j.
cinamom. ʒij ℥., vel aq. cinamom. ʒ℥. Misc.
Vel paretur hoc decoctum.

R. Radic. cicbor. fenicul. armorac. an. ʒj.
ari prepar. ʒ℥.

cochlear. nasturt. aq. bekabung. an Mij.
cardui benedict. fumar. centaur. minor,
absinth. an. M ℥.

In vase clauso coquantur in seri lactis caprini,
vel vini Rhenani ℥iiij.

Vel R. Nasturt. aq. cochlear. an Mij.
radis. raphan. agrest. ʒ℥.
galanga, cinamom. an. ʒij.

Conquass. omnia in mortario lapideo, & affusa
s. q. seri lactis stent in loco calido per
noctem, mane colentur.

Et de talibus potionibus mane, & horis du-
abus ante cœnam haustus exhibeatur; com-
modumque est, si æger post haustum matuti-
num sumtum in lecto sudare possit.

R. Vel succi herb. Cochlear.

Nasturti aquat. an cochlear. ij
Chelid. minor.

acetos. an. cocbl. j.

absinthii cocbl. s.

Misce cum haustu seri lactis,
Aq. Cinamomi parum.

Utatur æger quotidie manè super sudando
per horam, vel quâtum vires ferunt.

Vel R. Cochlear. Mjß.

Acetos recent. ℞. j.

Seri lactis caprini vel vaccini q.s.

Efferveant in vase duplici clauso, & stent infusa donec refrigerentur.

Colatura R. pro singulis dosibus ℥iiij.

Syr. e succo Cochlear. ℥j.

Aq. Cinamomi ℥ij.

Misc. pro unica dosi, & sic singulis diebus, quamdiu opus erit.

Vel R. Succo sedi medii seu vermicularis.

Becabunga.

Nasturtii aqua.

Cochlear. an. ℥ß.

Seri lactis capill. ℥ij.

Croc.

Macis

Cardamomi a. ℥ß.

Aq. Cinamomi ℥j.

Misc. pro haustu.

Vel R. Fol. Becabunga, Nasturt. aqua. cochlear.

an. M iij. Contusis adde seminis Erucae, rad. Iridis

nostratis hortensis an. ℥ß. zingiberis, Garyophyl-

lorum an. ℥. j. Coq. cum vini rubri ℔ij. Co-

latura per aliquot dies mane detur cyathus

unus, ægerq; ad sudorem se componat.

In iis, qui frigidioris sunt constitutionis,

Recip. fol. Becabunga, nasturtii, cochlear. an.

M. j Cinamom. Galanga, croci ℥ij spica Indi-

ce ℥ß. Macerentur in vini albi sextariis ij.

Factaq;

Factaque leni ebullitione colentur. Colatura manè & vespere haustus sumatur.

Vel Recip. Cochlear, bekabung., nasturt. aquat.
an. Mj.

radic. raphan. agrest. ʒiʒ.

Contundantur in mortario marmoreo, & affund. lactis caprini q. s. & benè misceantur. Stent in infusione horis xij. postea Coq. horæ semisse in vase duplici.

Coletur, & exhibeatur. Dosis ʒvj. mane, & horis duabus ante cænam.

Si ventriculus sit debilis, aliquid cinamom. vel Zinziber. addi potest. Et si corpus sit frigidius, & oedematofum, maceratio, & coctio in Vino Rhenano fieri potest.

Semen erucæ contusum, & in nodulo ligatum, ac in vino maceratum etiam ad curandum scorbutum utile est.

Vel R. Radic. polypod. q. cicborii an. ʒj.

rhapontici, raphani rustican. an. ʒʒ.

radic. ari prepar. ʒij.

nasturtij aquat. fumar. absinth. ceterach

an. Mj.

Coq. in sero lactis in vase duplici, & Colatura saccharo, si placet, dulcoretur.

Vel R. sem. erucæ ʒij. sem. nasturtii aq. absinth. an. ʒj.

ceterach. Mij.

linguæ cervinæ Mʒ.

crocij ʒj. cinamom ʒj. Affundatur vini q. s.

Non.

Nonnulli & cortices radicis juglandis cum nasturtio copiosiore coctas commendant.

Recenset Wierus & alia quædam medicamenta, quæ iis in locis, ubi Scorbutus familiaris est, vulgò usurpari solent. Hoc remedio infinitos curatos scribit:

*R. Absinth. vulgaris, granor. juniper. contusor.
an. Mj. lactis caprini mensur. j. vel ℥iij.*

*Coq. ad tertiæ vel quartæ consumptionem. post
colentur cum forti expressione.*

*Colaturæ add. croci ℥℥, vel ℥j, & semel, atque
iterum rursus ebulliant, & denuò colentur.*

Deinde hujus haustus tepidus ter de die propinetur, manè, hora 3. pomeridiana, & cubitum ituro.

Alii hoc usurpant:

R. Becabung. nasturt. aq. an Mij.

Contusis adde semin. erucæ.

radic. iridis celestis an. ℥℥.

Zinziber. ℥ij.

piper. longi ℥j.

*Postea affunde mensur. dimid. vini rubr. &
colentur. de quo mane detur hau-
stus, ægerq; in lecto tectus sudet, id-
que continuetur 9. diebus.*

Idem Wierus in Frisia Orientali hunc potum ingratum, & abominabilem in usu esse dicit:

R. Vini Rhen. mēsur. vj. deinde R. rad. raphani agr.

*℥iij. quæ contundantur, & contusis affundatur
pars vini, & hora j macerentur, postea colen-
tur,*

etur, & Colatura cum vino reliquo misceatur. In
 hujus vini parte aliqua dissolve stercoris taurini,
 & anserini (pro quibus malim ovillum substitu-
 ere, quo in sero lactis dissoluto, & colato febres iis
 in locis, proculdubio scorbuticas, à quibusdam cu-
 rari audio) ana partem, quæ tres nuces juglandes
 æquet: dissolutum coletur cum forti expressione,
 & Colatura cum reliquo vino misceatur, in quo
 suspendatur in nodulo hor. 24. pulveris nucis mo-
 schat. & gariophyllor. an. ʒij. Hunc potum,
 quoties sitit, ægro exhibent, & nullum alium
 potum præbent. Ubi febris & calor conjun-
 ctus est lac ebutyratum, & appellant, in quo
 cochlearia & bekabunga cocta sint, vel cum
 succo earum, exhibeatur.

Syrupi.

Syrupus sceletyrbicus Foresti hic est. Reci-
 pe succi cochleariæ, bekabunge an lib. iij. sacchar.
 optimi lib. ij. Coquantur simul, & s. a. F. Syrupus.

Syrupus cochleariæ compositus, Vratisla-
 viæ usitatus, & olim à Reipub. illius Medico
 ordinario, D. Casparo Packischio præscriptus.
 R. herb. cochlear. nasturt. aq. agrimonie, Sij a-
 quat. aspleni, hemionitid. salvia, capill. ʒ chama-
 dryos, prassii, fumarie, veronica, penthaphy'i, fol.
 ebuli, an. Mi. sem. anisi, fœniculi, nasturtii, apii,
 petroselini, pulpa sem. brusci, asparagi, an. ʒj. me-
 lon. ʒij. radic. filicis, ananthæ, asparagi pimpinel-
 læ, borraginis, bugloss. polypod. tussilaginis, gly-
 cyrrh. taraxaci, cortic. radic. cappar. an. ʒjß. fl.
 hepaticæ, borraginis an. Mß. F. horum omnium
 s. a. de.

s. a. decoctio in s. q. Aq. nasturt. Aquat. ad remanentiam ℥ XL. Stent in decoctione usque ad infrigidationem. Colentur cum forti expressione. Colaturæ adde sacch. rubr. opt. ℔ iij. Bulliant lentissimo igne ad spissitudinem Syrupi. Clarificentur & aromatizentur, cum subscripto nodulo, qui R. pulv. rhabarb. ℥ iij. cinam. ℥ j. garyophyl. macis an. ℥ ij.

Aquæ destillatæ.

Quibus decocta non arrident, iis aqua destillata cochleariæ, nasturtii aquat. vel aquæ compositæ Scorbuticæ exhibeantur. Et semper danda est opera, ut ad talia medicamenta æger fudet.

Aqua scorbutica à Quercetano, cap. 7. Pharmacop. descripta hæc est. R. Cort. Capparum, Fraxini, Tamarisci, Polypodii querni an. ℥ ij. Herb. Cochleariæ, Nasturtii aquatici, summitatum Melissæ, Eupatorii Mesuæ, Ceterach, Chamædr. Chamæpit. an. M. ij. Sem feniculi, anisi, carduibened. an. ℥ j. flor. Genistæ, centaurii minoris, Hyperici, Sambuci, Epithymi ana p. ij. Omnia macerentur per tres dies, in aqua fumarie, feri lactis an. lib. iij. vini albi generosi lib. iij. oxymelitis scillitici lib. j. Dein colentur & exprimantur: expressioni adde Trochiscorum de capparibus, diallacæ an. ℥ vj. Postea destillentur per cineres ad siccitatem. Dosis ℥ ij mane tribus horis ante cibum, continuando per aliquot dies secundum morbi magnitudinem.

Aqua scorbutica Tobia Dorncreilii hæc est.

R. Radicis Raphani sylvestris acerrimi lib. iij. Po-

iiij. Polypodii querni mundi ℥i ℞. Cort. radic. cappar. ℥℞. seminis feniculi ℥j. Cardamomi ℥ij. Croci orientalis ℥j. Radices Raphani incidantur in orbiculos tenuissimos; reliqua verò pulverizentur subtilissimè, & simul infundantur in vini Rhenani albi lib. xvj. & stent in infusione in loco calido per octiduum, vase quotidie semel atque iterum exagitato. Deinde adde aquæ Cochlearia, Becabunga, Nasturtii aquatici ana. lib. j. ℞. Chamedryos vera, fumarie composit. ana. lib. j. Sarii lactis caprini lib. j ℞. Misce & destillentur in balneo Mariæ igne lentissimo.

Nostræ aquæ scorbuticæ hæc est descriptio. R, cortic. tamarisci, fraxini, radic. cappar. radic. polypod. q. aperient. ana ℥j. gentiana ℥vj. belenii, ari, cortic. citri ana ℥℞. raphani agr. acerri mi minutim incisi ℔j. chamedryos, chamepityos, Cardui benedicti ana Mj. trochisc. de absinthio, de capparibus ℥j. seminis erucæ ℥℞. Infunde per dies quatuor in aqu. cuscute & carduiben. an. ℔℞. vini Rhen: ℔iiij. postea adde succi cochlearia, nasturtii aquatici, becabunga, fumarie ana ℥viiij. destillentur.

Aqua antiscorbutica Dn. D. Michael Doringii
Phyfici Vratislaviensis.

R. Herb. cochlearia, nasturtii aq. becabunga, nūmularia, chelidonii minor. (vel in defectu rad. cjr) barbarea sive accipitr. an. Mj. fl. cordial. an. ℥ij. calend. ℥℞, rad. gentiana ℥j ℞. calami arom. ℥vj. belenii, ari an. ℥℞. cortic. citri siccor. aurant. siccor. an. ℥iiij. trochisc. de eupator, ℥vj. sem. cuscute. ℥℞. cochlearia, nasturtii aq. anisi fenic. an. ℥ij.

Infun-

Infundantur per triduum in aq. fumaria, cuscute carduibened. an. ℥iij. vini albi generosi ℥ij, aq. nostræ melissæ comp. ℥ß. F. s. a. in vasis vitreis per B. M. destillatio, suspendendo in alembico nodulum è specier. diamb. 3ij.

Aqua melissæ composita, qua potissimum apud fæminas ad cor & uterum roborandum, flatus dispellendos, & id genus affectus utitur, hæc est. R. herbae melissæ veræ Mvj. carduib. fl. calendulae an Mjß. cortic. citri siccor. 3vj. cinnamom. acutiss. 3ß. radic. angelicæ, calam. aromat. pimpinellæ an. 3ij. croci integri 3j. Infundantur in vini Ungarici opt. quart. iij. vini destillati re-ctificati 3iij. Stent in infusione per dies quatuor, quotidie agitando. Postea destillentur per B. M. in vase vitreo.

Alia ejusdem. R. herba cochlearia, bekabungæ, nasturtij. aq. fumaria, verbena, chamæpit. an. Mj. fl. genistæ, hyperic. borrag., bugloss. an. Mß. radic. helenii, chelidoni major. (de quo se verè affirmare posse testatur, se ejus solius succo expresso cum vino vel cerevisia exhibito apud pauperes semel atque iterum lienem tumorem ac dolentem persanasse) an. 3vj.

Cortic. citri 3ß. trochisc. de rhabarbaro 3vj. sem-cuscutæ 3j. sem. anisi, fen. an 3ß Galangæ 3vj. Infundantur per triduum in aq. fumar. cuscutæ, carduib. vini albi generosi, malvatici an. ℥j. ß. F. s. a. in vasis vitreis destillatio, suspendendo in alembico nodulum è specierum diambra 3. ij.

R. Vel succi sedi med. ℥i. ℞.

Cochlear ℥j.

Vermicularis seu sedi min. ℥iij.

Anagallid. aquat. seu becabung.

Nasturtii aquat. a. ℥℞.

Nummularia ℥iij.

Succi hi optimi depurentur per digestionem in balneo roris; deinde digerantur cum rad. acori vulg. ℥iiij. benè incisar. per duos dies naturales; postea exprimantur. Colentur optimè. Adde sacchari parum vel q. s. Destillentur in balneo vaporoso, vasis benè occlusis, ad cōsistentiam mellis. Aqua per se servetur, seorsim etiam extractum. Ex capite mortuo seu herbis residuis sal arte extractus & ipse servetur.

Vel R. Radic. Scorzonera; sarsæ parilla an. ℥ij. cortic. tamarisci; Fraxini an. ℥j℞. cochlear. recentis, nasturtii aquat. Becabungæ, nummulariæ, agerati, chamedryos, chamepityos, Ceterach, melissæ an. M. ij, sem. cardui Mar. aquileg. carduib. an. ℥℞. Fenic. ℥ij. fl. genistæ, hyperici, sambuci; centaurii minor. an. M. j. Infundantur in seri lactis, aq. fumariæ vel nasturtii aquat. vini albi an. ℥. iiij. destillentur per cineres. Liquoris mane ℥ij. exhibeantur.

Vel Recip. Cochlear. nasturt. aquat. Becab. an. M. iiij. nummularia, absinth. fumar. scordii, persicaria, meliss. chamedr. chamēpit. an. M. j. sarsæ parilla, ligni Guajaci, an. ℥iij. aq. nasturtii aquat. agrum. vini albi ana. quantum satis. Destillentur.

M

Vel R.

Vel R. fol. nasturt. aquat. cochlear. an. M. iij. absinth. sedi minoris an. M. ij. radic. raphan. agr. in orbiculos concis. ℥ iij. rad. Scorzone-
re ℥ j. cortic. rad. cappar. tamarisci ana. ℥ iij. sem. fœnic. ℥ vj. granor. paradif. cardamomi, croci an. ℥ j. Affunde Rhenani vini ℥ xvj. aquæ cochl. fumar an. ℥ j. Sericaprini ℥ ij. Stent in balneo tepido per diem, postea destillentur. Detur destillatum continuis diebus ad ℥ iij.

Vel R. cochl. Becabung. nasturt. aquat. persicar. nummul. an. M. j. chamedryos, chamepit. Scordii. an. M. ℞. rad. belenii, filicis, ireos, asari, scorzone-
re, sarsæ parillæ, an. ℥ j. cortic. tamarisci, cappar. fraxini an. ℥ ij. fl. sambuci, borrag. an. M. s. gran. juniperi contusor. ℥ iij. cortic. citri. cinam. an. ℥ iij. croci, Spicæ Indicæ an. ℥ ij. sem. erucæ, urticæ, fœnic. an. ℥ i℞. Affunde Aq. bugloss. melissæ, nasturtii aq. an. part. iij. succi limonum aceti tunic. sambuci an. part. j. Digerantur diebus aliquot in vase clauso. Postea exprimatur succus: Expressus in B. ad sapæ consistentiam destilletur. Remanentiæ affundatur Aqua destillata, oxymel. scillit. ℥ j. vini ℥ iij. diebus aliquot digerantur, iterumq; destillentur.

Spiritus.

Spiritus.

Efficacior est Spiritus harum plantarum, id est, liquor ex viridi planta exstillans, per crebriorem destillationem ab humore aqueo maxima ex

ma ex parte separatus, ac sale volatili abundans, odoremq; lixivii ferè exhibens.

Extracta liquida, seu Essentia.

*Extracta
liquida &
Essentia.*

Commendat Ronfseus & absinthii, cochlearia, fumaria, chamædr. tincturam, aut essentiam, eamq; in morbis Melancholicis, & qui jam radices multos annos fixerant, plurimum potuisse, se compertum habere scribit; & Nobilem quendam, qui multos annos flatibus hypochondriacis laborasset, ac vere, & Autumno variis, multisq; pharmacis se macerasset, tandem sola fumarie, & chamædryos quinta essentia, ut appellat, minimo negotio restitutum fuisse, & hoc ceu domestico, ac familiari medicamento ad annos plus minus 12. ad morbi præcautionem felici successu usum fuisse, refert.

Paratur autem hæc tinctura, ut & lib. 5. Instit. part. 3. §. 3. c. 9. docuimus, si spiritu Vini optimo herbarum macerentur, donec tincturam, seu viriditatem herbarum imbibat, deinde rejectis iis herbis, novisq; additis infusio repetatur, idq; ter, vel quater, donec spiritus Vini tinctura, & essentia plantarum saturatus sit; cujus tincturæ ægro manè parvum cochleare propinetur. His ^{tincturis} cognati sunt liquores, quos nonnulli essentias nominant. Ex plantis convenientibus, cochlearia, fumaria & similibus exprimitur succus, qui in Baln. digeritur, donec sedimentum crassum subsideat, & reliquus succus clarescere & rubescere incipiat.

Tum quod clarum est per inclinationem à fecibus separatur, atque iterum digeritur, donec feces nullæ amplius subsideant. Ut diutius asservari possit hic liquor, libræ uni sacch. ℥iij. addi, & per diem in Baln. calore ad Syrupi consistentiam coqui possunt.

Mixtura.

Potest & ad hoc malum debellandum mixtura talis parari.

R. Spir. tartari compos. quem vulg. misturam simp. nominat, ℥ij. ext. gra. juniperi an ℥ij. pimpinell. calam. arom. an. ℥ß. croci ℥ß. Essentia, vel in defectu, succi vel Syr. cochlearia, nasturtii aq an. ℥ij. Syr. cinamom. ℥ß. Syr. fumarie, acetos. citri an. ℥j. Misceantur omnia exacte, digerantur, colentur. à dosi^a ℥j. ad ℥iij.

Electuaria.

Vel R. Conserv. cochlearia ℥ij.

Chamedr. acetosa, cichorii
rad. condit. belenii an. ℥ß.

Cum syrupo acetos. citri, & Endivia, vel
byzant. F. Electuarium.

Vel R. Conserv. fumar. cochlear. an. ℥j.

absintib. borragin.

rad. condit. pimpinella, cichorii an. ℥ß.

spec. diarrhod. abbat. diapliris an. 3. 5.

Cum syrup. acetosi citri F. Electuarium.

Vel. R. conservæ cochlearia ℥iij. fumar fl. genista, borragin. meliss. an. ℥jß. cortic. citri condit. nucis Indic. condit an. ℥j. extr. gran. juniperi ℥ij. confect. alcherm. 3j. Cum Syr. cochlear. vel sceletyrb. F. Electuar. Pul-

Pulveres.

In corporibus frigidioribus hic pulvis usurpari potest. *R. Cubebar. macis, granor. paradisi ana. ʒss sem. erucæ ʒiiij. croci ʒij.*

Dosis ʒj. cum lact. caprini ʒiiij. mane & vespere.

Laudatur & hic pulvis.

R. cinamomi opt. nuc. mosch. sem. nasturt. ana. ʒij. croci ʒij. F. pulvis. Dosis ʒj. cum aq. cochlear. vel fumar. dulcoratis Syr. fumar. vel cochlear.

Non sine fructu etiam in Scorbuto exhibetur pulvis ille D. Birckmanni, quem, ejusq; vires Quercetan. *pharmacop. dog. rest. lib. i. c. 20.* descripsit, qui si libet, additione salis nasturt. cochlear. sem. erucæ, croco & aliis huic morbo accommodatior reddi potest. Paratur autem hoc modo.

R. radic. ari preparat. ut Quercetan. ibi docet ʒij. radic. acori vulg. (forſan acori veri, vulgo calami aromatici dicti) pimpinellæ an. ʒj. oculor. 69. præp. ʒss. cinam. ʒiiij. salis absinthii, juniperi an. ʒj. sacch. ros. q. ʒ. F. pulvis.

Vel *R. radic. ari prepar. ʒij. pimpinellæ, calami arom. ligni rhodii an. ʒss. nummular. flor. geristæ, sem. nasturt. erucæ, fenic. carvi an. ʒij. garyophyll. cubeb. zingib. an. ʒj. cinam. ʒij. salis fraxini, tamarisci, absinthii an. ʒijss. Rotul. diarrhod. vel diapliris ad pondus omniū. F. pulvis.*

Rotulæ & morsuli.

Possunt ex pulveribus rotulæ & morsuli Rotulæ & morsuli.

M 3

forma-

formari, additis speciebus diapliris, diarhodiatrionfantal. confect. de hyacintho, cordial. temper. trochisc. de capparibus.

Postquam aliquoties hæc medicamenta usurpata fuerint, utile est, si morbus non cedat, purgationes supra præscriptas repetere, præcipuè si alvus officium non faciat, & deinde iterum ad horum medicamentorum usum redire, quæ tùm insensibiliter, tùm sensibilibiter per urinas, & sudores vitiosorum humorum reliquias evacuare, & discutere valent; qua in re quò Natura vergat, videndum, ejusque conatui à Medico succurrendum, ut mox dicetur.

8.

Acidula.

Non etiam incommodus est usus Acidularum, cum & illarum potus materiam scorbuticam evacuare, & absumere possit, præcipuè ferratarum, cum aliàs. In obstructionibus Lienis summum sit remedium; de qua re videatur Epistola Ronssæi, quam de quæstione, An Acidulæ scorbutico conveniant, scripsit. Si verò fontium acidulorum copia non detur, Chalybs præparatus, & Crocus Iris aperiens illorum locum loco usurpari possunt. Vim enim & obstructiones viscerum, præcipuè lienis aperiendi, & alvum movendi in chalybe esse, non solum recentiores, Fallopius, Crato, Platerus, Guich. Fabritius, & alii deprehenderunt, sed et jam olim Dioscorides, lib. 5. c. 50. vim alvum movendi squamæ Stomomatis inesse annotavit.

*Chalybs**præparatus.*

Ut

Ut reliquiæ è corpore exterminentur, videndum, quò natura vergat. Quæ circa primas vias & lienem est materia, sæpè satis commodè per urinas, quæ crassæ & nigrae tum redduntur, evacuatur. Itaq; si materiam ad vias urinæ vergere videmus, idoneis medicamentis ea adjuvanda; quem in usum pleraq; medicamenta contra scorbutum pugnantia utilia sunt, & inter ea fumaria. Et omnino diuretica, præcipuè ex scorbuticis illis, habent magnam vim hunc morbum curandi. Unde Hipp. *de internis affect.* lienosis diuretica dare præcipit. Et Galen. *1. ad Glauc. cap. 11.* in omni quartana jubet uti diureticis, & *2. ad Glauc. 11.* lienem per urinas purgat, & *7. de simp. med. fac.* cappares lienem per urinas purgare scribit. De via ut solliciti & anxii simus, opus non est. Est ea satis manifesta & compendiosa per arterias. Habet enim lien illas copiosas, per quas brevi via ad vias urinarias superflua è liene evacuari possunt. Valletius, *ad Hollerium libr. 1. cap. 40.* recitat historiam religiosi cujusdam, cui ter, aut quater in anno intumescebat lien, cum dolore ejus lateris totiusque abdominis tumore incipiente. Hic tandem nigris erumpentibus urinis, atramento similibus per quinque aut septem dies continuantibus, pristinam recipere solitus est incolumitatem.

9.
Urinam
scientia.

Præter alia autem hic etiam utilia sunt, sem. quatuor frigida majora, eruca, radic. valerianæ, cortic. radic. cappar. & tamarisci, levistic. bacca juniperi.

10.
*Sudorifera
& balnea,*

Quæ verò in ambitu corporis herent reliquæ, eæ cum sensibilibiter tum insensibiliter discutiendæ sunt. Ad eas sensibilibiter discutiendas balneum, & Laconicum institui potest; in aqua autem balnei coquantur, folia, & radices malvæ, branca ursinæ, becabungæ, nasturt. aquat. artemisia, flores meliloti, chamæmeli, betonica, absinth. grana juniperi, semen lini, bacca lauri; ægerquæ in balneum, vel Laconicum discensurus sumat decoctum, vel succum, vel aq. acetosæ, becabungæ, nasturtii, cochleariæ, fumariæ cum Vino, cui salis absinthii, vel cardui benedict. ℞j. addere commodum est: vel sumat rob. sambuci ℥iij, salis absinthii carduiben. ℞j. cum aqua fumariæ, cochleariæ, nasturtii, carduiben. pimpinellæ; vel pulveris pimpinell. ℥j. cum aq. fumariæ; vel etiam aliquid theriacæ, aut mithridatii. Postea decocto herbarum modò enumeratarum totum corpus abluatur, ac herbis ipsis coctis fricetur. Eadem etiam extra balneum, ut æger in lecto sudet, exhiberi possunt, atque cum in finem usurpari etiam decoctum Guajaci, sarsæ parillæ, Chinæ, $\frac{1}{6}$ diaphoret. bezoarticum, minerale.

Salomon Albertus ad sudorem ciendum
hoc pharmacum exhibet;

R. *Gentiana* ℥j.

Rad. asari ʒß.

Cinamom, ℥j.

Piperis, *Zinziber. an.* ʒß.

Myrrha ℥j.

Croci gr. iij.

Cujus pars una detur in balneum se demit-
tenti, alterum ē balneo exeunti cum ʒiiij. hu-
jus potiunculæ.

R. *Acetosell. becabung. fumarie, nasturt. aq.*
an. Mß. Contusa in mortario marmoreo mace-
rentur in vini albi ℥j. exprimatur succus.

Vel R. *gentiana* ʒij.

Calami aromatic. piperis, Zinzib. an. ʒjß.
myrrh. rubra ʒß. *croci gr.* xv. Detur ʒj.
ingredienti balneum, & tantundem e-
gredienti cum liquoris sequentis ʒiiij.

Vel R. *Becabung. sisymbrii cardamines, fumarie,*
acetose an. Mj. Contundantur in mortario lapi-
deo, & cum vini Rhenani ℥j. exprimatur suc-
cus.

Ad sudorem etiam mistura simpl. exhiberi
potest, vel Aq. theriacalis.

Vel vice Laconici, aut balnei in lecto æger
stragulis opertus sudet iisdem, vel hac potio-
ne assumpta:

R. *Nasturt. aq. becabung. cochlear. an.* Mj.
Contundantur in mortario marmoreo, & succus
exprimatur, adde *piperis longi, Zinziber. sem.* ē-

eruca, sinapis an. ʒʒ. Affundatur vini sextarius, vel paulò plus. Succì expressi calefacti exhibeantur ʒv. mane per dies aliquot. Et plerumque plus sudationibus, quam purgationibus, ac venæ sectione perficitur.

Si venter, & crura intumuerunt, tale decoctum ad sudandum parari potest:

R. *Absinth. rutæ, matricariæ, chelidonii min. levistici cum toto, an. Mij.*

fl. chamæmel. Mj.

sem. erucæ Mjʒ.

sulphuris ʒj. Coq. in f. q. vini, quo lapides igniti perfundantur, vel fumus membris tumidis excipiat.

Aut si æger ob debilitatem balneum tolerare non possit, paretur hoc decoctum, quo linteamina imbuantur, iisque calidis corpus sæpius abstergarur.

R. *Ligni Guaiaci, cortic. berber. sambuci, sem. erucæ an. ʒʒ.*

matricariæ ʒij.

nitri, aluminis an. ʒiij.

vini q. s.

Tandem cum à colluvie pravorum humorum eorumque vaporibus viscera, imprimis lien, epar, ventriculus, ut & cor, pulmones, cerebrum labefactari, iisque prava dispositio imprimi soleat, necessarium est, ut contra has injurias viscera roborentur, & licet pravitas humorum devicta sit, humoresque pravi è corpore exturbati, membris, quæ labefactata &

& à

à naturali constitutione dejecta sunt, succuratur iis remediis, quæ labem impressam eluere, spiritus instaurare, viscerumque tonum restituere valent.

In hoc vero negotio expediendo observandum, quæ pars præcipuè in consensum trahatur, quamque inprimis humores vitiosi occuparint; ideoque ex antiscorbuticis medicamentis ea eligenda, vel iis admiscenda, quæ viscera, & coctioni publicæ dicatas partes roborare valent. Itaque ne nausea aliquam à medicamentorum usu concilietur, & ventriculus à vitiosis humoribus, quos in eum Lien, & vicinæ partes eructant, & flatibus, ac vaporibus, qui ex alvo, & vicinis locis in eum ascendunt, flaccescat, & in suo officio deficiat, roborandus *absinthio*, cujus vel summitates in potu macerandæ, vel conserva exhibenda, conserva rosar. s. vel *Ol. myrobal. chebulis condit. zingibere & cortic. citri conditis*, nuce *Indica condita*, syr. de cinamomo, rob juniperi, spec. aromat. rosar. diambre, elixir. proprietat.

Neque externa negligenda, cerotum stomachale, ol. menthæ, mastiches, macis, garyophyll. absinthii, balsamum Indicum, sacculi stomachales & similia.

Ad epas roborandum usurpari possunt, *agrimonia*, *ageratum*, *chamedrys*, *epatica*, *spica nardi*, *absinthium*, spec. *diaplyris*, electuar. de vino *Hollerii*, *diapassulatum* ejusdem, *Aque epaticæ & ex epate vituli destillatæ*, & ubi aliquis calor conjungitur, *cichorium*, spec. *diarbod. diarion santal.*

II.

Roborantia

Ventriculi

Epas]

Ex.

Extra etiam fomenta, linimenta, emplastra applicentur, quæ epar roborant, ejusque tonum conservant.

Lienem.

Ad lienem ceterach. lingua cervina, chamæpitys, cortic. radic. cappar. tamarisci, syr. de pomis, de fumaria, de scolopend. crocus & tinctura ꝑ, extractum splenetic. Quercetan. Aq. splenetic. compos. aqua schænanthi Tabernamontani, trochisci de cappar. pulvis diacappar. Rondeletii, oxymel. splenetic. ejusdem, el. de chalybe. Extra etiam convenientia medicamenta usurpentur.

Cor.

Ad cor roborandum confectio alchermes, conserva borraginis, bugloss. fl. tunicis, melissæ, cortic. citri condit. ꝑ. citri condit. nux indic. condita, syr. de cortic. citri, tunicis, de cinamom. fl. citri condit. spec. cordial. temper. confect. de hyacintho. el. de gemm. diamarg.; quibus omnibus admisceatur cochlearia.

Foris; ol. citri, cortic. aurat. benzoës, macis, garyophyll. cinamom. balsamum indic. & idonea unguenta, linimenta ac sacculi.

Pulmones.

Ad pulmones, Hyssopus, capill. & radic. helenii, conserva ros. veronica, fl. iridis, radic. condit. helenii, spec. di. aereos, rob. juniperi, aqua & extract. pectoralia.

Ex. gr. ad Epar, & Lienem paretur hoc Eleuatium.

R. Conservæ cochleariæ ʒjss.

chamadryos, scordii, cichorii an. ʒj.

rad. condit. helenii ʒss.

spec. diarrhoeæ ab. diapliris an. ʒss.

Cum

Cum syrup. acetosell. F. Electuarium.
Vel hæ rotulæ parentur:

R. *Spec. diarrhod. abbat. ℥iiij.*

diatrion santal.

trochiscor. de cappar. an. ℥j:

Sacchari in aq. nasturt. & agrimon.
dissolut. ℥ij. F. Rotulæ.

Lien fomentetur decocto flor. geniste, tamarisc. rutæ, urtica, nasturt. aq. & similium. Postea inungatur tali, vel simili unguento.

R. *Ol. de cappar, rutac. amygdal. amarrar. sambucin. an. ℥ß.*

succi bryoniæ, filicis, nicotiana veræ an. 3vj.

Cog. ad succorum consumption. add. pulv. subtilis radic. asari, cyclamin. cort. rad. cappar. sem. agni casti an. ℥ij. ceræ q. s. F. Linimentum.

Vel paretur cataplasma ex radice bryoniæ cocta in vino ad mollitiem, contusa, & cum farina lupinorum, & hordei, ac oleo de cappar. in formam capitalasmatis mista.

Et si tumor, ac durities aliqua Lienis adsit, debito modo curetur.

DE CURATIONE SPECIALI ALI-
quot affectuum, qui Scorbuto
conjunguntur.

1. *Regula generalis in curatione affectuum scorbuto conjunctorum observanda.*
2. *Curatio difficilis respirationis & pectoris angustiae.*
3. *Gingivarum, dentium & oris vitiorum.*
4. *Macularum.*
5. *Dolorum.*
6. *Artbritidis.*
7. *Stuporis, tremoris, paralyfis, convulsionis.*
8. *Contractionis & rigiditatis membrorum.*
9. *Somni nimii.*
10. *Lipothymia.*
11. *Fetoris anbelitus.*
12. *Vomitus.*
13. *Sputationis nimiae.*
14. *Alvi fluxus.*
15. *Caloris nocturni.*
16. *Februm.*
17. *Tumorum durorum.*
18. *Erysipelatis.*
19. *Hydropis.*
20. *Tumorum pestilentibus similium.*
21. *Ulcerum.*
22. *Atrophiae.*

Etsi verò plerumq; si legitima, & modo jam
prescripto curatio instituatür, symptomata, ac
morbi, qui scorbutum comitantur, evanesce-
re soleant sponte, idque maximè in scorbuto
non dum inverterato accidat: si tamen malum
radi-

radices jam egerit, & humores vitiosi partem aliquā altius obsederint, peculiaribus interdū ad aliquos morbos, ac symptomata profliganda remediis opus est. Ideoq; aliquid de quorundā affectuum, qui cum scorbutō conjungi solent, curatione addemus.

Et quidem generalis lex curandi hosce morbos est, ut adhibeantur medicamenta, quæ aliās morbi isti vel symptomata, quando urgent, postulant; his verò admisceantur, quæ peculiari vi huic morbo adversatur. Nullus n. morbus, qui cū scorbutō conjungitur, integrè curatur, nisi simul scorbutus curetur, & medicamenta scorbutica admisceantur. Testaturq; experientia, medicos sæpe in tertianis, quartanis, hydrope, ictero & aliis morbis, qui latentem scorbutum conjunctum habent, curandis frustra laborare, iis solū medicamentis, quibus aliās ii morbi tolli solent, nisi simul anti-scorbutica exhibeantur. Hæc autē cum capite præcedēte proposuerimus, illa passim è practicorum libris pateant, & plura sint, quam ut hic recenseri, vel possint, vel debeant, paucis hæc tractabimus.

*De curanda difficili respiratione**& pectoris angustia.*

Difficilem primò respirationem, & angustiam illam quod attinet, non tollitur illa solum thoracicis, sed adhibenda sunt, quæ scorbutō inprimis resistūt, & inprimis cochlearia. Et cū plerumq; febres, ac obstructions cū ea conjungantur, admiscenda, quæ febrile calorem temperāt; de quibus postea: aperiētia itē, capillus &

i.

Regula generalis curandi affectus scorbuticos.

2.

Difficilis respirationis & pectoris angustia curatio.

cuscuta, ceterach, carduus benedict. fumaria, betonica. Eugalenus species pliris archontic. commendat. Utilis etiam est confectio alchermes, crocus & alia cordialia.

3.
Gingivarū,
dentium &
oris vitiorū.

*De gingivarum corruptione,
dentium & oris vitiis.*

Gingivarum laxitas, putredo & fœtor, quod vitium Plinius, & Strabo uno nomine Stomacacen nominant, curatur medicamentis abstergentibus, putredinem inhibentibus, partim adstringentibus, & siccantibus, qualia sunt *aquilegia*, quæ commune nomen cum hoc malo, quod Germanis *Ageley* dicitur, habet, *salvia*, *rosmarinus*, *hyssopus*, *bistorta*, *balauſtia*, *nux moschata*, *rosa rubra*, *equisetum*, *fol. quercus*, *cortic. granator.* *cortic. prunor. sylvestr.* *oxyacanthæ*, *berber. sumach*, *rad. aristoloch. bistortæ*, *myrrha*, *alumen*, *vitriolum*, *mel rosatum*, *diamorum*, *mel & oxymel scilliticum*, & qui efficacissimus hic est, *Spiritus Oli:* quibus & ex iis aliqua addenda, quæ contra scorbutum peculiarem vim habent, ut *cochlear. nasturt. aq. numularia*.

Collutiones oris.

Possunt ergo tales plantæ in vino austro, vel aqua coqui, & decocto mel rosatum, & alumen addi, eoque gingivæ frequenter abluī.

Vt R. *Tormentilla*, *bistorta cum radicib. an-*

Mj.

Malicorii ℥j.

Sumach ℥℞.

Coq.

Coq. in aq. ℥ij. ad ℥j. remanentiam. Co-
latura add. aluminis ℥ij.

mellis optim. ℥ij. Misc.

Vel R. Cortic. radic. prunor. sylvestr. fol. & cortic.
berber. an. ℥j.

fol. rubi Mj.

radic. pyrethr. aristoloch. rot. filicis, penta-
phyll. an. ℥℥.

thuris ℥j.

Coq. in vino, & Aqua: decocto add. mel. ros.
& diamori an. ℥j.

eoque sæpius os colluatur.

Commendatur etiam hæc, ut usu probata,
oris collutio:

R. Fol. nasturt. aq. mentha, satureia, rosar.
rubr. immatur. a. M℥.

sem. aquileg. ℥ij.

balauft. ℥℥.

Coq. in aqua ferrata.

Colatur. R. ℥viii. Adde alumin. ℥ij. mell.

ros. col. ℥℥. F. collutio oris.

Vel R. Cochlearia, sisymb. cardamin. na-
sturt. aq. rosar. rubr. an. Mj.

Coq. in aqua ferrata.

Colat. R. ℥x. add. mell. crudi ℥vj. alumin.

℥j. F. oris collutio

Vel R. Cortic. prunor. sylvestr. ℥j.

Cochlear. nasturt. aq. an. Mj.

rosar. rubr. M℥.

balauftior. ℥ij.

Coq. in s. q. aqua chalybeata,

N

Cola-

*Colatura adde aliquid aluminis, mell.
rosat. colati, & diamori. Misc.*

*Vel R. Cortic. interior. prunor. sylvestr.
oxyacanthæ.*

Rosarum rubr. an. Mj.

Coq. in aq. lbij. ad lbjß.

*Colatura usurpetur pro oris collu-
tione.*

Vel R. Aq. plantagin. prunell. an. ℥iiij.

salviæ

mellis rosat. colat. an. ℥j.

spiritus Oli. ℥ß.

M. pro oris collutione.

Vel R. Salviæ Mß.

Aristolochiæ, pyrethri.

aluminis an. ℥ij.

camphoræ ℥ß.

Coq. in vini lbjß. Colentur.

Vel R. Salis, alumin. an. ℥ij.

Aquæ lbj. Coq. parum,

Vel R. balaustior. sumach. rosar. rubr. an. ℥ß.

*Coq. in aq. lbij. ad lbij. Ad d. mellis
rosati ℥ij. alumin. ℥ij. Misc.*

*Vel R. plantaginis cum radic. fol. pervinc. a-
quilegiæ, cimmarum rubi sambuci an. Mj. fl. rosar.
rubr. balaust. an. ℥ß. Coq. in Aq. & vini rubri ad-
stringent. an lb. jß. ad dimid. part. absumentio-
nem. Col. adde mell. ros. ℥iiij. M.*

Aquæ destillatæ.

*Sæpe sola cochleariæ, aut becabungæ, na-
sturtii vel Nicotianæ aqua sufficere potest, si
iis os colluatur.*

Vel

Vel R. fol. salvia, betonica, aquilegia anⁱ
 Mij. fol. ruta. flor. rosar. rubr. an. Mij. ra-
 dic. bistorta, pyrethri, sarsaparilla an. ʒʒ. ireos fl.
 ʒvj. ligni rhodii ʒʒ. nucis mosch. cinam. myrrh.
 mastiches, cortic. citri an. ʒij. camphora ʒʒ. vini
 Rbenan. ℥iij. succi cochlear. nasturtii aq. an. ℥ʒ.
 Stent per dies 7. in infusione in vase bene clau-
 so, quotidie agitentur, hinc destillentur.

Utile est & plantas quasdam, ut salviam, co-
 chleariam, nasturtium, numulariam frequen-
 ter masticare, vel iis gingivas fricare, vel corti-
 ces citri succulentos frequenter gingivis affri-
 care.

Linimenta.

Vel R. Mellis rosat. col. ʒj.
 oxymel. scyllit. ʒʒ.
 alumin. usti ʒʒ. Misc. pro Linimen-
 to.

Vel R. mell. ros. col. ʒj.
 syr. de ros. siccis ʒʒ.
 spir. ☉ q. s. ad gratam aciditatem. M.
 & mistis bis de die gingivæ illinātur.

Vel R. alumin. usti ʒʒ.
 nuc. moschat. num. ij.
 mell. ʒʒ. Misc. super igne.

Vel R. Mellis scillitic. ʒj.
 Spiritus ☉ li q. s. ad aciditatem con-
 ciliandam.

Vel R. pulv. rad. bistorta ʒʒ. fol. equileg. ʒij.
 salis ʒj. Cum diamoro redigantur in
 formam linimenti.

Efficax est hoc linimentum.

R. fl. malvæ arbor fol. salviæ min. aquileg.
an. ʒß.

myrrha, nucis moschat. theriac. an. ʒj.

aluminis usti ʒij. Pulverisata subigantur
cum melle F. Linimentum.

Alii idem hoc modo parant.

R. fol. aquilegiæ. menthæ, salviæ, nuc. mosch.
an. ʒij.

aluminis usti ʒx.

myrrha rubra ʒij.

Terantur terenda, & cum mell. ros. cal. ʒijß.

Misceantur in F. Linimenti.

Fortius est hoc, & conveniens gingivis pu-
trescentibus:

R. Mellis ʒij.

aceti vini ʒj.

fl. aris ʒj.

alumin. ʒj.

Coquantur, donec rubefiant. Deinde

adde pulv. salviæ, nucis moschat. C.C.

prepar. an. ʒß. F. Linimentum.

Potest etiam addi pulv. savinæ.

Vel fricentur singulis diebus manè, ac ve-
speri gingivæ sale & aceto, donec sanguis ex
gingivis profluat: aut colluatur os decocto
fedi minoris, seu vermicularis.

Uso longo expertum est hoc Linimen-
tum:

R. Pulv. fol. aquileg. menthæ crispæ, sal-
viæ,

Nucis moschat.

myrrhæ (quam tamen quidam omit-
tunt) an. ʒij.

aluminis usti ʒß. (alii ʒx.)

mellis virginiei ʒiiijß. vel q. s. Mel ca-
lescat ad ignem & dispumetur, deinde
calenti pulveres sensim inspergantur
& Misc. F. Linimentum.

Alii mellis virginiei loco melrosatum, vel
scilliticum, vel etiam oxymel scilliticum su-
munt, vel aliquid de melle, vel oxymelite ad-
dunt scillitico. Hoc linimento gingivæ bis,
vel ter quotidie illinantur, deinde abluantur
vino rubro, vel simplici, vel in quo cochlea-
ria, aut nasturtium infusum fuerit, vel decocto
summitatum rubi, vel aqua prunellæ, planta-
gin. rosar. quæ efficaciores erunt, si aliquot
guttæ spiritus Oli, quot nimirum ad aliquam
acetositatem sufficiunt, admisceantur, quod
medicamentum valdè efficax est in hoc ge-
nere.

Alii ovum coquunt ad duritiem, per medi-
um dissecant, vitellumquè eximunt, & locum
pulvere Oli replent, ovumque iterum coa-
gmentant, & in loco subterraneo in vitro se-
peliunt, vel in vitro suspendunt, ut Ollum in
liquorem per deliquium solvatur. Quo li-
quore si spongiola imbuatur, eaque laxæ, &
cruentæ gingivæ fricentur, magnam is ad sa-
nandas eas vim habet.

Vel R. Pulv. abrotani, caudæ equin. salvia, hyss.

sopi, ruta,

boli armen.

alumin. usti.

aquilegiæ, an. ℥ij.

Mellis ℥ij. F. Linimentum.

Vel R. Macis, nucis moschat. an. ℥ij.

myrrhæ,

fol. aquileg. salvia, ruta an. ℥ß.

alumin. usti ℥ijß.

Misceantur cum f. q. mellis ferventis, mista
& refrigerata usui ferventur. Ungantur hoc
linimento bis de die gingivæ, & postea aqua
prunell. vel plantagin. abluantur.

Vel R. Theriac. ℥ß.

mellis crudi ℥j.

oxymelit. simpl. ℥ij.

aluminis usti ℥ß. Coquantur, & Mi-
sceantur.

Pulveres & dentifrica.

Vel R. Salis torrefacti. alumin. usti testar. co-

chlear. crematar.

cineris sarmentor. vitis.

rosar. rubr.

radic. bistortæ.

fol. aquileg. salvia an. q. l. F. Pulvis,
quo dentes fricentur.

Vel R. Alumin. usti ℥ij.

salis torrefacti ℥j.

balaustror.

C. C. usti præparat. an. ℥ij.

Macis ʒj.

fol. salvia iij. F. Pulvis, quo dentes
fricentur.

Vel cum succo cochlear, aut nasturt. aquat.
aut melle an. q. s. F. Mistura.

Aut paretur talis pulvis, quo gingivæ flac-
cidæ, & sanguinolentæ fricentur:

R. *Salis usti* ʒß.

balaustior. ʒjß. F. Pulvis.

Vel R. *Cineris sarmentor. vitis,*

testarum ostrear. ustarum part. eq.

F. Pulvis.

In istorum verò medicamentorum usu ob-
servandum, ut id, quod ex laxis, & sanguino-
lentis gingivis effluit, & in ore colligitur, con-
tinuò expuatur, & exscreetur, & non diu in
ore retineatur, multò minus deglutiatur.

Si putredo sit vehemens, talis oris collutio
parari potest:

R. *Rosar. rubr. plantagin. an.* Mj.

rute, salvia an. Mß.

viridis aris ʒj.

thuris, mastiches an. ʒjß.

alumin. ʒß. Concisa & contusa

Coquant. in Aq. & aceti an. Ibij. ad

dimidiæ partis consumptionem. Colatu-

re addatur mell. ros. ʒj. M. F. Collu-

tio oris.

Nonnulli in magna carnis gingivarum
corruptione, & putredine manuum opera u-
tuntur, & carnem corruptam præcidūt. Verū

rarò hoc factò opus, cum medicamenta enumerata, præcipuè, quibus alumen, & oleum. Oli adduntur, tam efficacia sint, ut etiam satis foedam Stomacacen emendare possint. In quem usum etiam inservit unguentum Ægyptiacum, magna necessitate id postulante. In extremis casibus, & summa corruptione efficax est hoc medicamentum.

R. *Mercurii sublimati* ℥ij.

Aluminis usti ℥ijss.

Pulverisata coquantur in aque plantaginis ℔ij. in vitro in vase duplici. In aqua ista spongioleta intingatur, & ea gingivæ putridæ, ac laxæ illinantur. Ubi omninò monendum videtur, cum in Germanico libello Wieri de scorbuto in hoc medicamento absolutè legatur *Sublimatum*, qua voce sine additione posita Chymici & sublimatum intelligunt, non rectè in libellum ejus Latinum irrepsisse Arsenicum sublimatum, quod ex libello Latino Wieri in sua scripta alii transtulerunt. Ad ulcera n. maligna, & putrida usurpari cū cōmodo à Chirurgis & sublimatū notum est: Arsenicū verò sublimatum, præcipuè in ulceribus oris longè majore cum periculo usurpari, extra dubium est; licet Dioscorid. *Eaporist. lib. 1. c. 82. & 83.* Arsenico cum charta combusta ad serpentina oris ulcera utatur.

Quia verò postquā caro putredine absumpta est, dentes carne nudari solent, ut id, quod abest, restituatur, opera danda. Etsi verò carnem amissam reparare solius Naturæ opus

opus sit: tamē ars Naturæ subsidio venire potest. In quem usum hoc habet Sal. Albertus:

R. Sem. rosar. ʒij.

Calam. aromatic. ʒß. F. Pulvis, qui dentibus aspergatur.

Vel R. farina ervi. fl. rosar. an. ʒß. Calami aromatic. ʒiijß. aluminis scissilis. manne thuris, cyperi an. ʒß. F: Pulvis, qui dentibus inspergatur, vel cum melle misceatur, & iis illinatur.

de Faucium exulceratione.

Si fauces ex vicinæ putredinis contagio lædantur, collutiones parentur ex Aq. cochleariæ, nasturtii, nummulariæ, Nicotianæ &c.

ut, R. Aq. prunelle, plantaginis, cochleariæ an. ʒiij. Nicotiana ʒij. spir. ☉ ʒj mell. ros. col. ʒjß. M.

Eadem medicamenta cum vitiosos succos, quibus dentium radices laxantur, absumant & abstergant, dentes vacillantes firmare, & carnem gingivarum roborare valent.

De maculis.

4.
Maculaum.

Crurū, vel etiam aliarū partiū maculae spontē evanescere solent, modō internis prospiciatur. Si tamen & earum causa medicamenta adhibere placet, ad eas tollendas ex resolventibus, discutientibus, & emollientibus fomenta, & balnea usurpentur, ex baccis juniper., nasturtio, cochlearia, chamemelo, artemisia, absinthio, roremarino, hyssopo, lavendula, persicaria &c. vel aqua cochlearia crura laventur.

ut R. Baccar. juniper. contusar.

sisymb. cardamin. nasturtii aquat. cochlear. an Mij. fl. chamemel Mij.

artemisia, betonic. absinthii, rorismarin. majoran. thymi, hyssop. an. Mj. Coq. in Aq. f. & vapore decocti calidi crura foveantur; Vel decocto spōgia madesiat, & calida tibiis ap- Vel fiat tale Vnguentum: (plicetur.

R. Butyri majalis ℥ij℥.

Baccar. juniper. contusar. 3vj.

Vini ℥ij.

Coq. ad vini consumptionem, & colentur.

Vel coquatur in lacte nasturtium aq. absinth. & bacc. juniper. contus, & cum lactis illius flore crura inungantur.

Salom. Albertus hoc parat:

R. Nasturt. utriusq. cochlear. an. Mij. chamæ-

mel. melilot. alb. an. M℥. thymi, satureiæ,

pulegii an. Mj. rorismar. M℥. rad. dauci ℥℥.

fol. lauri Mj. baccar juniper. cōtusar. ℥j℥.

Coq. ad consumptionem tertiæ partis, & vapore decocti calidi crura foveatur, vel linteamina, aut spongia decocto calido madida cruribus imponatur.

Nonnulli decocto viminearum genistæ virgarum utuntur.

Post fomentationem partes maculosæ cō- venienti aliquo linimento inungantur.

Uti, R. nasturtii aquat. becabungæ, sisymbrii cardamin. baccar juniperi contusar. absinthii an. Mj. Aq. becabungæ, chamæmelin. melilot, nasturtii aq. an. ℥iij. fl. lactis & butyr. recent insulsi q. s. Coq. in Balneo & exprimantur, ac pingue- de linimenti loco usurpetur.

Vel coquatur nasturt. aq. in lacte, & cōtun- datur,

datur, ac subigatur in mortario, contuso ad-
datur adeps suillus.

Vel R. Butyri majalis insulsi ℥j. Comarum,
absinth. Mj. Vermicularis Pij. baccar. ju-
niperi contusar. ℥℔. Vini ℥iij.

Coq. ad Vini consumptionem, & colentur, ac
pingue unguenti loco usurpetur.

Utile quoq; fuerit crura sæpius panno, vel
linteo calente fricare, ut spiracula cutis ape-
riantur, & vitiosi humores discutiantur.

De doloribus.

Dolores interdum etiam, præcipuè in cru-
ribus ægros excruciant, ut ad eos tollendos
Medici operam maximè requirant. Usurpen-
tur autem ad illos tollendos, præter interna ad
scorbutum medicamenta, anodyna, & re-
solventia, ac discutientia per sudorem.

5.
Dolorum in
cruribus.

Adhibeatur ergo fomentatio, ex decocto
althææ, fumar. abrotani, cochlear. betaburg. na-
sturt. pulegii, byssopi, salviæ, artemisiæ, fl. chamæ-
mel. baccis juniperi. Herbæ istæ decoquantur, &
vapor à decocto partib. dolentibus excipiatur,
donec sudor erūpat vel crura linteis duplica-
tis decocto hoc calido imbutis involuantur.
Quomodo dolor mitigatur. Nonnunquā ta-
men solet dolor recrudesce, quod partes fri-
gidæ, & crassæ, non planè sint discussæ. Ideoq;
spōgia decocto calido madida partes dolētes
fovendæ, vel cataplasma ex enumeratis modò
herbis paratū imponendū. Aut paretur Cata-
plasma ex lacte coagulato (Quard) flor. cha-
mæmel. nasturt. aq. & baccis juniperi in lacte
coctis, quod in hisce doloribus mitigandis, ac
tollendis efficacissimum est.

A pinguibus verò ante macularum eruptionem abstinendum; cum ab iis dolor exasperari soleat.

Quandoque dolor in plantis pedum, & extremitatibus digitorum excitatur, qui hoc medicamento tollendus:

R. Flor. sambuci M ij.

Coq. in Vino, additis saponis z ij, quo pannus imbuatur, & loco dolenti applicetur.

Ventris

Dolorem ventris quod attinet, qui ventriculum & intestina ac totum sæpe abdomen affligit, regia quidē eum curandi via est, causam ejus tollere, quod qua ratione fieri debeat, hætenus satis dictum: recteq; id sit medicamenti scorbuto adversantibus; quæ si febris absit cum vino, vel cum sero lactis, si febris & calor adsit, exhibeantur. In doloribus ventriculi etiam commodè usurpatur elixir proprietatis dictum.

Quia tamen sæpe dolor urget, is mitigandus: quod commodissimè fit, si laxantibus convulsioni & tensioni, quæ proxima ejus causa, hic occurratur.

Itaque clysteres emollientes injiciendi ex iis, qui humectant cum moderato calore. Et cum ob motum *πνευματικόν* & convulsionem sæpe nihil infra excernatur, sed omnia sursum tendant, non quæ sensum obtundunt, admiscenda, sed potius quæ excretionem nonnihil stimulant. Ex decocto, scil. anethi, chamæmeli, ab-

li, althææ, fanugræci cum ol communi, amygdal. dulc. lini, anethino, chamæmeli, melle rosaceo, fiant Clysteres. Extra etiâ adhibeantur linimenta ex iisdem oleis, & pinguedinibus, aut cataplasmata ex herbis emolliētibus, & fl. chamæmæli cum iisdem oleis aut omentum vervecis iisdem oleis imbutum applicetur. Utilis est infusus seu balneum ex aqua, in qua herbæ modò enumeratæ coctæ sint.

De Arthritide.

De Arthritidis scorbuticæ curatione refert Eugalenus, pag. 142. se observatione comperisse, nonnullos in prima morbi invasione solo absinthio in vino, seu cerevisia suspensio feliciter in quotidiano potu usos fuisse, per semestris unius spatium usum ejus continuantes. Et quidem solo illius decocto in vino, vel cerevisia, vel aqua factò feliciter se usum scribit. Si verò cum febre, siti, & obstructionibus manifestis conjuncta fuerit, neque tùm se ejus usum abhorruisse, nisi quod febrem mitigantia, obstructiones fortius aperientia, & quæ scorbuto peculiari proprietate adversantur, admiscuerit, puta cuscutam, scolopendium, ceterach, betonicam, hyssopum, & si febris patiatur, carduum benedict. raphani, & helenii radices, cochleariam, nasturtium.

De Stupore, tremore, paralyti, & convulsione.

Stupor, tremor, Paralysis, convulsio, membrorum jactatio eandem fere curandi rationem

6.

Arthritidis.

7.

Stuporis
tremoris
convulsione.

nem obtinent. Sceletyrbe quidem cum ortum habeat ex vitiosis humoribus, qui sese in tendines, & musculos insinuant, quorumque pars crassa, postquam tenuior exhalavit, tendines duros reddit, emollientia, resolvētia & discutientia requirit; quibus ea semper admisceantur, quæ humori, Scorbuti causæ, peculiari vi resistunt, quæq; suo sale volatili, quod crassum, & fixum est, volatile reddere, attenuare, & ad discusionem aptum reddere valent.

Eadem verò etiam, ut assumantur, exhibenda. Et quidem si recens sit, quæ à ferroso humore saltem sese in musculos insinuante, ortum habet, tendinibus non induratis, internis adhibitis medicamentis brevi, sæpè intra dies 4, vel 5. sine omni topicorū usu non solum crurum, sed & brachiorū, ac manuum Paralysis curatur, ut testatur Eugalenus. Idq; ita se habere ipse compertum habeo, cum non paucos tali Paralyfi scorbutica laborantes, plerumq; cum sicca scabie, corpore semel, atq; iterum leniter purgato, cochleariæ, & fumarici inprimis usu paucis diebus restituerint.

Si verò malum sit diuturnius, ut tendines duri, & rigidi quasi redditi sint, topicis etiam opus est.

In Paralysis ergò initiis non admodum gravibus sequens profuissè testatur Severin. Eugalen. pag. 79.

R. *Betonic. M iij.*

Granor. juniper contusor. ℥ ij.

*Coq. in Aq. ℥v iij. ad pultis modum, Colentur,
& exprimantur, & addantur sacchari ℥ij,
iterumq; coquantur ad syrupi consistētiam,
cui ab igne remoto addantur zinziber. ℥ij.
macis calam. aromatic. cubebar. fol. sena. an.*

*℥℥. F. Electuarium, ejus ante, & post ci-
bum cochlear j. quotidie semel, aut bis
sumatur.*

Quod si gravius, & pertinacius malum sit,
propter viscerum obstructions concurren-
tes, hæc non sufficiunt, sed aperientia, inci-
dentia, attenuantia, & peculiari vi cōtra hunc
morbum pugnancia admiscenda.

Extrā verò adhibeantur fomentationes, &
lotiones ex aqua sive simplici, sive falsa, in qua
cocta sint *fol. salviae, betonic. artemisiae, serpilli,
rorismarin. flores sambuci, chamamel. meliloti,
baccæ juniperi.* Nimirum vapore harum her-
barum decoctarum crura rigida, vel singulis,
vel alternis diebus fomententur, donec benè
sudent. Ubi satis sudaverint, ipso decocto pe-
des, & crura lavetur, ipsisq; herbis pedes, cru-
ra, ac tendines, & ligamenta rigida fricentur,
& postea conveniente unguento illinantur.

Si tamen adsit durior tumor, emollientia
præmittantur, vel admisceantur.

Salomon Albertus tale parat:

R. *Pulv. flor. chamamel.*

comarum absinth. an. ℥iij.

radic.

radic. bryonia, consolid. major. an. $\mathfrak{z}\beta$.
 farina tritici, fabarum, orobi an. $\mathfrak{z}\text{iiij}$.
 medull. panis siliginei ex lacte cocti lb j .
 F. Cataplasma, quod tumori applicetur.

De Contractione & rigiditate membrorum.

8.
 Rigiditatis
 & contra-
 ctionis
 membro-
 rum,

Si genua vel alia membra sunt rigida, & ad motum impotentia, non neglectis medicamentis internis eadem emollientia, & discutientia per vices usurpanda. Foveatur nimirum pars affecta decocto lilior. albor. althæe, malvæ, violariæ, brancæ ursinæ, sem. lini, fenugraci, chamamel. ficuum aridarum, quibus nasturtium, & bekabunga addantur.

Ut R. Rad. althææ, malvæ an. $\mathfrak{z}\text{j}$.
 iridis $\mathfrak{z}\beta$.

sem. lini, fenigræc. an. $\mathfrak{z}\text{j}$.

violariæ

fl. chamamel., melilot. an. Mj .

absinth., cochlear., bekabung. nasturt. aq.
 an. $\text{M}\beta$.

Coq. pro fomento.

Vel R. Radic. althææ $\mathfrak{z}\text{iiij}$.

parietar., cochlear. bekabung. nasturt.
 aq. absinth.

fl. chamamel., melilot. an. Mij .

sem. lini, fenugrac. an. $\mathfrak{z}\text{vj}$.

Coq. in aqua, cujus vapor calidus crure excipiat.

Vel

Vel R. Pulv. flor. chamamel. melilot.

sem. anisi, feniculi, cumini an. ℥j.

farina sem. lini, fenugrac. an. ℥ij.

Cum decocto fol. ebuli, artemisiae, cochlear.

F. Cataplasma, cui potest addi butyrum recens.

Vel R. Radic. althae, lilior. albor.

bermodactylor. an. ℥℥.

caricar. pinguium ^{N^o.} viij.

fl. meliloti, chamamel. parietar an. Miss.

fol. althae Mj.

rosar. rubr. ℥ij.

vermium terrestri. prepar. ℥iij.

farina tritici ℥ij.

farin. hordei ℥j℥.

orobi, lentium, fabar an. ℥℥.

medulla panis tritici ℥j. Terantur terēda, &

Coq. in Aq. ad formam pultis.

add. ol. lilior. albor, chamamel. anethin.

rosac. an ℥j. cassia ℥℥.

medulla crurum bubul. ℥iij.

adipis gallinac. ℥ij℥.

suilli ℥℥.

boli armeni ℥j.

croci, ℥℥. F. Cataplasma.

Post fomenta adhibenda olea, & unguenta emollientia, ex adipe suillo, humano, pinguedine gallinae, butyro recent. medulla cervi, mucilagin. sem. althae, cydonior. lini, fenugrac. unguento dialthae; quibus succi cochlear. nasturt. aq. &

O

aliarum

aliarum contra scorbutum plantarum, grana juniperi admisceri possunt.

Ut R. Unguent. dialthææ ℥℥.

Ol. chamamel. lilior. albor. aneth. an. ℥ij.

granor. juniper. contusor. ℥j. Misc.

F. Unguentum.

Efficax est hoc Unguentum:

R. Radic. helenii contusar. ℥ij.

lumbricor. terrestr. ℥℥. (alii ℥i℥. vel ℥ij.)

Coq. in Vino Malvatico: deinde add.

Ol. lilior. albor. costini an. ℥j.

hyperici ℥℥.

terebinthin. ℥ij.

Unguent. de bdell. ℥iij.

medull. crurum vituli, cervi an. ℥ij.

cera q. s. F. Unguentum.

Salomon Albertus hoc quoque utitur:

R. Radic. bryoniae, cucumer. asinin. an. ℥j.

lumbricor. terrestr. prepar. ℥iij.

Coq. in hydreleo, ad mollitiem, & succo torculari exprimatur, cui add. ol. lilior. albor. ℥℥.

lini. chamæmelin. an. ℥j.

terebinthinae ℥v.

Unguent. de bdellio ℥iij.

succi cochlear. ℥j. Colliquantur ad ignem, & cum cera s. q.

F. Unguentum.

Severinus Eugalenus commendat Unguentum Valleriolæ, quod habetur lib. 4. observat. 4.

R. Sal-

*R. fol. Salvia, majoran. lauri, betonic. rorisma-
rin. primulae Veris an. Mj.*

rad. acori veri, ireos recent. an. ℥iij.

*Ol. vulpini, de nuce Indica, rutac. an. ℥j.
terebinthin. ℥℥.*

Vini potentissimi ℥j.

Aq. vitæ ℥℥.

Coq. ad Vini consumptionem, & colentur.

Colaturæ adde

Sagapeni, opopanax. bdellii an. ℥ij.

castorei ℥℥.

*macis, nucis moschat. styrac. calamit. ben-
zoes an. ℥iij.*

piperis longi, pyrethr. an. ℥j.

axungia cati, serpentis, anser. an. ℥j.

medull. cruris vaccin. ℥ij.

succi Ebuli, salvia, melissæ an. ℥iiij.

*cera propoleos ℥ij. Misc. & cum cera in o-
leis recensitis liquata s. q.*

F. Unguentum mediocris consistentiæ.

Est & hoc Salomonis Alberti efficax.

R. Unguenti dialthææ ℥j.

pinguedin. anserin. porci an. ℥℥.

medull. crurum vituli ℥ij.

cervi. ℥iij.

butyri insulsi

Olei lini an. ℥j.

flor. lactis agitati in mortario marmo-

(reo ℥i℥.

*Cum succo nasturt. coq. in vase duplici, ad-
datur cera nova q. s. F. Linimentum.*

Vel R. Pulv. abrotani, caudæ equin. salvia, hyss.
sopi, ruta,
boli armen.

alumin. usti.

aquilegia, an. ℥ij.

Mellis ℥ij. F. Linimentum.

Vel R. Macis, nucis moschat. an. ℥ij.

myrrhæ,

fol. aquileg. salvia, ruta an. ℥ß.

alumin. usti ℥ijß.

Misceantur cum f. q. mellis ferventis, mista
& refrigerata usui ferventur. Ungantur hoc
linimento bis de die gingivæ, & postea aqua
prunell. vel plantagin. abluantur.

Vel R. Theriac. ℥ß.

mellis crudi ℥j.

oxymelit. simpl. ℥ij.

aluminis usti ℥ß. Coquantur, & Mi-
sceantur.

Pulveres & dentifrica.

Vel R. Salis torrefacti. alumin. usti testar. co-
chlear. crematar.

cineris sarmentor. vitis.

rosar. rubr.

radic. bistortæ.

fol. aquileg. salvia an. q. l. F. Pulvis,
quo dentes fricentur.

Vel R. Alumin. usti ℥ij.

salis torrefacti ℥j.

balaustior.

C. C. usti præparat. an. ℥ij.

Macis ʒj.

fol. salviae iij. F. Pulvis, quo dentes
fricentur.

Vel cum succo cochlear, aut nasturt. aquat.
aut melle an. q. s. F. Mistura.

Aut paretur talis pulvis, quo gingivæ flac-
cidæ, & sanguinolentæ fricentur:

R. *Salis usti* ʒß.

balauſtior. ʒjß. F. Pulvis.

Vel R. *Cineris ſarmentor. vitis,*

testarum oſtear. uſtarum part. eq.

F. Pulvis.

In iſtorum verò medicamentorum uſu ob-
ſervandum, ut id, quod ex laxis, & ſanguino-
lentis gingivis effluit, & in ore colligitur, con-
tinuò exſpuatur, & exſcreetur, & non diu in
ore retineatur, multò minus deglutiatur.

Si putredo ſit vehemens, talis oris collutio
parari poteſt:

R. *Rosar. rubr. plantagin. an.* Mj.

rute, ſalviae an. Mß.

viridis æris ʒj.

thuris, maſtiche an. ʒjß.

alumin. ʒß. Concifa & contuſa

Coquant. in Aq. & aceti an. Ibij. ad

dimidiæ partis conſumptionem. Colatu-

re addatur mell. roſ. ʒj. M. F. Collu-

tio oris.

Nonnulli in magna carnis gingivarum
corruptione, & putredine manuum opera u-
tuntur, & carnem corruptam præcidūt. Verū

rarò hoc factò opus, cum medicamenta enumerata, præcipuè, quibus alumen, & oleum. Oli adduntur, tam efficacia sint, ut etiam satis fœdam Stomacacen emendare possint. In quem usum etiam inservit unguentum Ægyptiacum, magna necessitate id postulante. In extremis casibus, & summa corruptione efficax est hoc medicamentum.

R. *Mercurii sublimati* ℥ij.

Aluminis usti ℥ij℥.

Pulverisata coquantur in aquæ plantaginis ℔j. in vitro in vase duplici. In aqua ista spongiosa intingatur, & ea gingivæ putridæ, ac laxæ illinantur. Ubi omninò monendum videtur, cum in Germanico libello Wieri de scorbuto in hoc medicamento absolutè legatur *Sublimatum*, qua voce sine additione posita Chymici & sublimatum intelligunt, non rectè in libellum ejus Latinum irrepsisse Arsenicum sublimatum, quod ex libello Latino Wieri in sua scripta alii transtulerunt. Ad ulcera n. maligna, & putrida usurpari cū cōmodo à Chirurgis & sublimatū notum est: Arsenicū verò sublimatum, præcipuè in ulceribus oris longè majore cum periculo usurpari, extra dubium est; licet Dioscorid. *Euporist. lib. 1. c. 82. & 83.* Arsenico cum charta combusta ad serpentina oris ulcera utatur.

Quia verò postquā caro putredine absumpta est, dentes carne nudari solent, ut id, quod abest, restituatur, opera danda. Etsi verò carnem amissam reparare solius Naturæ opus

opus sit: tamē ars Naturæ subsidio venire potest. In quem usum hoc habet Sal. Albertus:

R. Sem. rosar. ʒij.

Calam. aromatic. ʒß. F. Pulvis, qui dentibus aspergatur.

Vel R. farina ervi. fl. rosar. an. ʒß. Calami aromatic. ʒiijß. aluminis scissilis. mannae thuris, cyperi an. ʒß. F. Pulvis, qui dentibus inspergatur, vel cum melle misceatur, & iis illinatur.

de Faucium exulceratione.

Si fauces ex vicina putredinis contagio laedantur, collutiones parentur ex Aq. cochleariæ, nasturtii, nummulariæ, Nicotianæ &c.

ut, R. Aq. prunellæ plantaginis, cochleariæ an. ʒiij. Nicotiana ʒij. spir. ☉ ʒj mell. ros. col. ʒjß. M.

Eadem medicamenta cum vitiosos succos, quibus dentium radices laxantur, absumant & abstergant, dentes vacillantes firmare, & carnem gingivarum roborare valent.

De maculis.

4.
Maculaum.

Crurū, vel etiam aliarū partiū macula spontē evanescere solent, modō internis prospiciatur. Si tamen & earum causa medicamenta adhibere placet, ad eas tollendas ex resolventibus, discutientibus, & emollientibus fomenta, & balnea usurpentur, ex baccis juniper., nasturtio, cochlearia, chamemelo, artemisia, absinthio, roremarino, hyssopo, lavendula, persicaria &c. vel aqua cochlearia crura laventur.

ut R. Baccar. juniper. contusar.

sisymb. cardamin. nasturtii aquat. cochlear. an Mij. fl. chamemel Mij.

artemisiae, betonic. absinthii, rorismarin. majoran. thymi, hyssop. an. Mj. Coq. in Aq. f. & vapore decocti calidi crura foveantur; Vel decocto spōgia madefiat, & calida tibiis ap- Vel fiat tale Vnguentum: (plicetur.

R. Butyri majalis ℥ij℥.

Baccar. juniper. contusar. 3vj.

Vini ℥ij.

Coq. ad vini consumptionem, & colentur.

Vel coquatur in lacte nasturtium aq. absinth. & bacc. juniper. contus, & cum lactis illius flore crura inungantur.

Salom. Albertus hoc parat:

R. Nasturt. utriusq. cochlear. an. Mj. chamæ-

mel. melilot. alb. an. M℥. thymi, satureiæ,

pulegii an. Mj. rorismar. M℥. rad. dauci ℥℥.

fol. lauri Mj. baccar juniper. cōtusar. ℥j℥.

Coq. ad consumptionem tertiæ partis, & vapore decocti calidi crura foveatur, vel linteamina, aut spongia decocto calido madida cruribus imponatur.

Nonnulli decocto viminearum genistæ virgarum utuntur.

Post fomentationem partes maculosæ cō- venienti aliquo linimento inungantur.

Ult. R. nasturtii aquat. becabungæ, sisymbrii cardamin. baccar juniperi contusar. absinthii an. Mj. Aq. becabungæ, chamæmelin. melilot, nasturtii aq. an. ℥iij. fl. lactis & butyr. recent insulsi q. s. Coq. in Balneo & exprimantur, ac pingue de linimenti loco usurpetur.

Vel coquatur nasturt. aq. in lacte, & cōtundatur,

datur, ac subigatur in mortario, contuso addatur adeps suillus.

Vel R. Butyri majalis insulsi ℥j. Comarum, absinth. Mj. Vermicularis Pij. baccar. juniperi contusar. ℥℔. Vini ℥iij.

Coq. ad Vini consumptionem, & colentur, ac pingue unguenti loco usurpetur.

Utile quoq; fuerit crura sæpius panno, vel linteo calente fricare, ut spiracula cutis aperiantur, & vitiosi humores discutiantur.

De doloribus.

Dolores interdum etiam, præcipuè in cruribus ægros excruciant, ut ad eos tollendos Medici operam maximè requirant. Vsurpentur autem ad illos tollendos, præter interna ad scorbutum medicamenta, anodyna, & resolventia, ac discutientia per sudorem.

5.
Dolorum in
cruribus.

Adhibeatur ergo fomentatio, ex decocto altheæ, fumar. abrotani, cochlear. becabung. nasturt. pulegii, hyssopi, salvia, artemisia. fl. chamæmel. baccis juniperi. Herbae istæ decoquantur, & vapor à decocto partib. dolentibus excipiatur, donec sudor erumpat vel crura linteis duplicatis decocto hoc calido imbutis involuantur. Quomodo dolor mitigatur. Nonnunquã tamen solet dolor recrudescere, quod partes frigide, & crassæ, non planè sint discussæ. Ideoq; spōgia decocto calido madida partes dolētes fovendæ, vel cataplasma ex enumeratis modò herbis paratū imponendū. Aut paretur Cataplasma ex lacte coagulato (Quarc) flor. chamæmel. nasturt. aq. & baccis juniperi in lacte coctis, quod in hisce doloribus mitigandis, ac tollendis efficacissimum est.

A

A pinguibus verò ante macularum eruptionem abstinendum; cum ab iis dolor exasperari soleat.

Quandoque dolor in plantis pedum, & extremitatibus digitorum excitatur, qui hoc medicamento tollendus:

R. Flor. sambuci M ij.

Coq. in Vino, additis saponis z ij, quo pannus imbuatur, & loco dolenti applicetur.

Ventris.

Dolorem ventris quod attinet, qui ventriculum & intestina ac totum sæpe abdomen affligit, regia quidē eum curandi via est, causam ejus tollere, quod qua ratione fieri debeat, hactenus satis dictum: recteq; id fit medicamenti scorbuto adversantibus; quæ si febris absit cum vino, vel cum fero lactis, si febris & calor adsit, exhibeantur. In doloribus ventriculi etiam commodè usurpatur elixir proprietatis dictum.

Quia tamen sæpe dolor urget, is mitigandus: quod commodissimè fit, si laxantibus convulsioni & tensioni, quæ proxima ejus causa, hic occurratur.

itaque clysteres emollientes injiciendi ex iis, qui humectant cum moderato calore. Et cum ob motum *αἰσθητικόν* & convulsionem sæpe nihil infra excernatur, sed omnia sursum tendant, non quæ sensum obtundunt, admiscenda, sed potius quæ excretionem nonnihil stimulant. Ex decocto, scil. anethi, chamæmelis, al-

li, althææ, fanugræci cum ol communi, amygdal. dulc. lini, anethino, chamæmeli, melle rosaceo, fiant Clysteres. Extra etiâ adhibeantur linimenta ex iisdem oleis, & pinguedinibus, aut cataplasmata ex herbis emolliētibus, & fl. chamæmæli cum iisdem oleis aut omentum vervecis iisdem oleis imbutum applicetur. Utilis est infusus seu balneum ex aqua, in qua herbæ modò enumeratæ coctæ sint.

De Arthritide.

De Arthritidis scorbuticæ curatione refert Eugalenus, pag. 142. se observatione comperisse, nonnullos in prima morbi invasione solo absinthio in vino, seu cerevisia suspensio feliciter in quotidiano potu usos fuisse, per semestris unius spatium usum ejus continuantes. Et quidem solo illius decocto in vino, vel cerevisia, vel aqua facto feliciter se usum scribit. Si verò cum febre, siti, & obstructionibus manifestis conjuncta fuerit, neque tùm se ejus usum abhorruisse, nisi quod febrem mitigantia, obstructiones fortius aperientia, & quæ scorbutico peculiari proprietate adversantur, admiscuerit, puta cuscutam, scolopendium, ceterach, betonicam, hyssopum, & si febris patiat, carduum benedict. raphani, & helenii radices, cochleariam, nasturtium.

De Stupore, tremore, paralyti, & convulsione.

Stupor, tremor, Paralysis, convulsio, membrorum jactatio eandem fere curandi rationem

6.

Arthritidis.

7.

*Stuporis
tremoris
convulsione.*

nem obtinent. Sceletyrbe quidem cum ortum habeat ex vitiosis humoribus, qui sese in tendines, & musculos insinuant, quorumque pars crassa, postquam tenuior exhalavit, tendines duros reddit, emollientia, resolvētia & discutientia requirit; quibus ea semper admisceantur, quæ humori, Scorbuti causæ, peculiari vi resistunt, quæq; suo sale volatili, quod crassum, & fixum est, volatile reddere, attenuare, & ad discusionem aptum reddere valent.

Eadem verò etiam, ut assumantur, exhibenda. Et quidem si recens sit, quæ à ferroso humore saltem sese in musculos insinuante, ortum habet, tendinibus non induratis, internis adhibitis medicamentis brevi, sæpè intra dies 4, vel 5. sine omni topicorū usu non solum crurum, sed & brachiorū, ac manuum Paralysis curatur, ut testatur Eualenus. Idq; ita se habere ipse compertum habeo, cum non paucos tali Paralyfi scorbutica laborantes, plerumq; cum sicca scabie, corpore semel, atq; iterum leniter purgato, cochleariæ, & fumarici inprimis usu paucis diebus restituerim.

Si verò malum sit diuturnius, ut tendines duri, & rigidi quasi redditi sint, topicis etiam opus est.

In Paralysis ergò initiis non admodum gravibus sequens profuissè testatur Severin. Eualen. pag. 79.

R. *Betonic. M iij.*

Granor. juniper contusor. ℥ ij.

*Coq. in Aq. ℔ viij. ad pultis modum, Colentur,
& exprimantur, & addantur sacchari ℔ ij,
iterumq; coquantur ad syrupi consistētiam,
cui ab igne remoto addantur zinziber. ℥ ij.
macis calam. aromatic. cubebar. fol. senæ. an.*

*℥ ℞. F. Electuarium, ejus ante, & post ci-
bum cochlear j. quotidie semel, aut bis
sumatur.*

Quod si gravius, & pertinacius malum sit,
propter viscerum obstructions concurren-
tes, hæc non sufficiunt, sed aperientia, inci-
dentia, attenuantia, & peculiari vi cōtra hunc
morbum pugnancia admiscenda.

Extrà verò adhibeantur fomentationes, &
lotiones ex aqua sive simplici, sive salsa, in qua
cocta sint *fol. salviæ, betonic. artemisiæ, serpilli,
rorismarin. flores sambuci, chamæmel. meliloti,
baccæ juniperi.* Nimirum vapore harum her-
barum decoctarum crura rigida, vel singulis,
vel alternis diebus fomententur, donec benè
sudent. Ubi satis sudaverint, ipso decocto pe-
des, & crura lavētur, ipsisq; herbis pedes, cru-
ra, ac tendines, & ligamenta rigida fricentur,
& postea conveniente unguento illinantur.

Si tamen adsit durior tumor, emollientia
præmittantur, vel admisceantur.

Salomon Albertus tale parat:

R. *Pulv. flor. chamæmel.*

comarum absinth. an. ℥ iij.

radic.

radic. bryonia, consolid. major. an. ℥β.
 farine tritici, fabarum, orobi an. ℥iij.
 medull. panis siliginei ex lacte cocti lb j.
 F. Cataplasma, quod tumori applicetur.

De Contractione & rigiditate membrorum.

8.
 Rigiditatis
 & contra-
 ctionis
 membro-
 rum,

Si genua vel alia membra sunt rigida, & ad motum impotentia, non neglectis medicamentis internis eadem emollientia, & discutientia per vices usurpanda. Foveatur nimirum pars affecta decocto lilior. albor. althæe, malvæ, violariæ, brancæ ursinæ, sem. lini, fenugræci, chamæmel. ficuum aridarum, quibus nasturtium, & bekabunga addantur.

Ut R. Rad. althææ, malvæ an. ℥j.
 iridis ℥β.

sem. lini, fenigræc. an. ℥j.

violariæ

fl. chamæmel., melilot. an. Mj.

absinth., cochlear., bekabung. nasturt. aq.
 an. Mβ.

Coq. pro fomento.

Vel R. Radic. althææ ℥iij.

parietar., cochlear. bekabung. nasturt.
 aq. absinth.

fl. chamæmel., melilot. an. Mij.

sem. lini, fenugræc. an. ℥vj.

Coq. in aqua, cujus vapor calidus crure excipiat.

Vel

Vel R. Pulv. flor. chamamel. melilor.

sem. anisi, feniculi, cumini an. ℥j.

farina sem. lini, fenugrac. an. ℥ij.

Cum decocto fol. ebuli, artemisiae, cochlear.

F. Cataplasma, cui potest addi butyrum recens.

Vel R. Radic. althae, lilior. albor.

bermodactylor. an. ℥℥.

caricar. pinguium ^{N^o.} viij.

fl. meliloti, chamamel. parietar an. Miß.

fol. althae Mj.

rosar. rubr. ℥ijj.

vermium terrestri. prepar. ℥iij℥.

farina tritici ℥ij.

farin. hordei ℥j℥.

orobi, lentium, fabar. an. ℥℥.

medulla panis tritici ℥j. Terantur terēda, &

Coq. in Aq. ad formam pultis.

add. ol. lilior. albor, chamamel. anethin.

rosac. an ℥j. cassia ℥℥.

medulla crurum bubul. ℥ijj.

adipis gallinac. ℥ij℥.

suilli ℥℥.

boli armeni ℥j.

crocī, ℥℥. F. Cataplasma.

Post fomenta adhibenda olea, & unguenta emollientia, ex adipe suillo, humano, pinguedine gallinae, butyro recent. medulla cervi, mucilagin. sem. althae, cydonior. lini, fenugrac. unguento dialthae; quibus succi cochlear. nasturt. aq. &

O

aliarum

aliarum contra scorbutum plantarum, grana juniperi admisceri possunt.

Ut R. Unguent. dialtbae ℥℥.

Ol. chamamel. lilior. albor. aneth. an. ℥ij.

granor. juniper. contusor. ℥j. Misc.

F. Unguentum.

Efficax est hoc Unguentum:

R. Radic. helenii contusar. ℥ij.

lumbricor. terrestr. ℥℥. (alii ℥i℥. vel ℥ij.)

Coq. in Vino Malvatico: deinde add.

Ol. lilior. albor. costini an. ℥j.

hyperici ℥℥.

terebinthin. ℥ij.

Unguent. de bdell. ℥iij.

medull. crurum vituli, cervi an. ℥ij.

cerae q. s. F. Unguentum.

Salomon Albertus hoc quoque utitur:

R. Radic. bryoniae, cucumer. asinin. an. ℥j.

lumbricor. terrestr. prepar. ℥iij.

Coq. in hydreleo, ad mollitiem, & succo torculari exprimatur, cui add. ol. lilior. albor. ℥℥.

lini. chamæmelin. an. ℥j.

terebinthinae ℥v.

Unguent. de bdellio ℥iij.

succi cochlear. ℥j. Colliquantur ad ignem, & cum cera s. q.

F. Unguentum.

Severinus Eugalenus commendat Unguentum Valleriolæ, quod habetur lib. 4. observat. 4.

R. Sal-

R. fol. Salvia, majoran. lauri, betonic. rorisma-
rin. primulae Veris an. Mj.

rad. acori veri, ireos recent. an. ℥iij.

Ol. vulpini, de nuce Indica, rutac. an. ℥j.
terebinthin. ℥℥.

Vini potentissimi ℥j.

Aq. vitae ℥℥.

Coq. ad Vini consumptionem, & colentur.

Colatura adde

Sagapeni, opopanax. bdellii an. ℥ij.

castorei ℥℥.

macis, nucis moschat. styrac. calamit. ben-
zoes an. ℥iij.

piperis longi, pyrethr. an. ℥j.

axungia cati, serpentis, anser. an. ℥j.

medull. cruris vaccin. ℥ij.

succi Ebuli, salvia, melissa an. ℥iiij.

cera propoleos ℥ij. Misc. & cum cera in o-
leis recensitis liquata s. q.

F. Unguentum mediocris consistentiae.

Est & hoc Salomonis Alberti efficax.

R. Unguenti dialthae ℥j.

pinguedin. anserin. porci an. ℥℥.

medull. crurum vituli ℥ij.

cervi. ℥iij.

butyri insulsi

Olei lini an. ℥j.

flor. lactis agitati in mortario marmo-
(reo ℥i℥.

Cum succo nasturt. coq. in vase duplici, ad-
datur cera nova q. s. F. Linimentum.

Vel R. Olei sesamin. amygdalar. dulc. an. ℥j.
 medullæ crurum bovis, sevi castrati.
 pinguedin. anser. gallin. an. ℥ß.
 unguent. de bdellio ℥iij.
 Vitell. ovor. ij.
 Croci ℥ij. F. Linimentum cum modico
 ammoniaci in aceto dissoluti.

Rigiditas
 genarum.

Eadem medicamenta, quæ modò ad duri-
 tiem & rigiditatem genuum sunt proposita,
 etiam ad rigiditatem genarum & maxillarum
 usurpari possunt, scilicet *althea, malva, viola-*
ria, radic. lilior. alb. sem. lini, fenugrec. fl. cha-
mameli, ficus. E quibus fomenta, cataplasma-
 ta, olea parari possunt, additis *cocblearia* & *na-*
sturtio.

De somno nimio.

9.
 Somni ni-
 mii.

Cum Carus & somnus nimius in hoc mor-
 bo plerumque febrem lentam conjunctam
 habeat, tollitur iis, quæ putredini huic mor-
 bo propriæ febrique adversantur. Præ cæte-
 ris efficax se comperisse nasturtium aquati-
 cum, quod in claris & limpidis aquis prove-
 nit, scribit Eugalenus, p. 20.

De lipothymia.

10.
 Lipothy-
 mia.

In iis, quos lipothymia, & anxietates infe-
 stant, hoc inprimis observandum, ne loco
 sæpe moveantur, aut è lecto surgant; cum sæpe
 deliquia animi, quamprimum in lecto sese e-
 rigunt, eos tentare soleant. Deinde cum
 vaporibus

vaporibus discussis deliquium quidem cessare, sed sæpe finita medicamenti operatione, aut à causa morbo superata, post tres vel quatuor horas, eadem vehementia anxietas illa, & metus deliquii redire soleat: sæpius eadem die, & vel sexies, vel octies medicamenta ista contra animi deliquia, admittis Antiscorbuticis, exhibenda.

De fœtore anhelitus.

Fœtor anhelitus emendatur putredinem
sistentibus, & halitus putridos discutientibus: II.
Fœtoris anhelitus.
conserva nimirum *salvia, ruta, anthos, garyophyllis, cinamom. gallia moschat. cortic. citri, ligno aloes, rhodio, baccis juniperi.* Equibus electuaria, pilulæ, rotulæ, trochisci formari possunt; vel usurpatur *Elixir proprietatis*, aut mastigentur *radic. ireos flor. bacca juniperi*: Aut colluatur os *aq. salvia, roris marini, mentha cum aceto scillitico*:

De vomitu.

De vomitu scorbutico annotavit Egelenus, p. 25. quod vomentes à lacte & lactici- I2.
Vomitus.
niis, à quibus aliàs ægri, ventriculi & viscerum affectionibus laborantes, læduntur, melius habent, quam à ventriculum roborantibus & adstringentibus. Adstringentia enim humorem vitiosum altius ventriculo imprimunt: lac verò lenit, & humoris pravitatem demulcet.

De sputatione nimia.

13.
*Sputationis
nimia.*

In sputatione continua monet hoc Euga-
lenus, p. 206. cavendum, ne acribus, & calidis
medicamentis fluxus materiæ irritetur, & ni-
mia vaporum, fumorumq; in cerebrum dela-
tione ac eorundem ibidem concretione, at-
que ad pectus defluxione malum gravius red-
datur.

De alvi Fluxu.

14.
Alvi fluxus.

In alvi fluxu hoc ab adstringentibus absti-
nendum, quorum usu ægri in summas angu-
stias & maximam respirandi difficultatem,
imò in animi deliquium & suffocationis pe-
riculum conjiciuntur, ac tandem in hydro-
pem vel atrophiam incidunt. Cum enim
viscera constringant, venasq; constipent, ma-
teriam pravam detinent & augment, è qua va-
pores pravi adscendentes ac superiora pe-
tentes enumerata symptomata excitant; &
ipsa circa viscera, ac membra nutritioni dica-
ta hærens epar & lienem debilitat. Sed usur-
panda potius medicamenta, quæ peculiari vi
humori vitioso adversantur: atque utile est
hic etiam absinthium. Nec incommodus est
ad diversionem sudoriferorum usus, si iis co-
chlearia admisceatur.

Et si autumnalis aeris frigiditas huic fluxui
occasionem dederit, ab ejus injuria corpus
muniatur, ægerq; in loco calido quiescat:
deinde materia fluens subtrahatur victus ra-
tione sicca, & ad vias urinæ derivetur; & par-
tes

tes suscipientes roborentur. Quibus usibus inservit vinum absinthites dilutum decocto cichorii. Extra quoque abdomen inungatur ol rosaceo, mastichino, absinthii; vel imponatur emplastrum de crusta panis.

Si à calore serum fundente in principio febrium talis fluxus accidat, etsi symptomatikus sit, tamen cum materiam morbificam imminuat, non statim sistendus, præsertim si natura eum facile ferat: sed ea exhibenda, quæ serum cum bile abstergere, simulq; roborare possunt, qualia sunt syr. ros. solut. Syr. de cichorio cum rhab. ipsumq; rhabarbarum; & exhibendum simul cichorium & cichoracea.

De calore nocturno.

Quos calor ille nocturnus supra descriptus molestat, iis becabunga in majore dosi exhibenda; contra calefacientium dosis minuenda. Prodest & lac ebutyratum recens. Nonnulli polypodium & grana juniperi contundunt & in Aqua coquunt, & colaturam saccharo dulcoratam bis de die exhibent. Illinatur etiam dextrum & sinistrum hypochondrium medicamentis aperientibus.

15.
Caloris nocturni.

De Febris.

In febris scorbuticis, universalibus evacuationibus præmissis, medicamenta scorbutica cum iis, quæ febris, ejusq; causa requirunt, miscenda, corporisque constitutionis,

16.
Febrim.

anni temporis, & aliorum, quæ ex generali methodo medendi patent, ratio habenda. Itaq; præbenda scorbutica medicamenta moderatè calida, & humorem Melancholicum incidentia, ac digerentia, *cuscuta, capill. & ceterach. polypod. q.* & pro crassorum humorum incisione, *byssopus, betonica*, & pro calore febrili temperando, *cichorium, endivia, acetosa*, ac cum his miscenda scorbutica medicamenta, prout præsens ægri constitutio id postulat, & nunc de his, nunc de illis plus sumendū. Nam si corpus sit biliosum & bile abundet, pluresq; febris tertianæ notæ adsint, pauciores scorbuti, major eorum copia, quæ bilem temperant, & humectandi ac refrigerandi vi prædita sunt, sumenda; minore verò quantitate ea, quæ scorbutum spectāt, & ex his minus calida eligenda. Itaq; tum conveniunt becabunga, & acetosa, & inprimis earum succus, quibus aliquid cochleariæ addi potest. Si humores sunt crassiores, cum urinis crudis vel crassis, sitis magna non adsit, corpusq; ipsum sit crassius & melancholico crasso succo abundet, cochlearia usurpanda, & ea admiscēda, quæ fortius attenuant, & incidunt, ut carduus benedictus, absinth. radic. helenii.

Si etiam aer, in quo æger degit, sit tenuis ac subtilis, mitioribus & minus incidentibus ac attenuantibus utendum; Fortioribus verò in aere crasso & humido.

Si an-

Si angustia illa ad præcordia gravius & frequentius infestent, in ipso quoq; paroxysmo medicamenta contra scorbutum & febrem, facientia exhibenda.

Si morbus sit diuturnior & ob accessionem inordinatum recursum cibandi necessitas medicamentorum exhibitionem impediat, liberi aëri, præsertim tempore verno, æger, committendus, alvusq; interdum leniter subducenda. Sæpe enim aeris mutatione, præter spem, tales febres evanuisse, observatum

De Tumoribus duris.

17.

Ad tumores duros fiat capitalasma ex *rad. consolidæ major. & bryonia, absinthio, chelidon. maj. & minor. farina fabarum, aut lupinorum, & medulla panis albi in lacte coctis.* Ad tumorem crurum œdematosum conveniunt fomenta ex *salvia, foliis, & flor. sambuci, rosmarino, serpillo, becabunga, nasturtio aquat. bacis juniperi.*

Si quid de frigido & terreno humore quasi concretum sit, emollientia & discutientia usurpanda, quæ supra, num. 7. proposita sunt.

Ut R. pulver. *radic bryoniae albae an ʒß.*

flor. chamemel.

fumar. absinthii an ʒiij.

farinæ fabar. Orobi. an. ʒß.

Medullæ panis tritic.

Siligin. an. lb. ʒ.

Cum lacte caprino.

F. cataplasma.

De Erysipelate.

18.
Erysipelatis

Erysipelatis curationem de tumoribus proposuimus: eam ut hic paucis attingamus, Naturæ conatus in expellendo humore vitioso promovendus & adjuvandus. Ad quam rem vulgus apud nos, & quidem non infelicitè, Aqua flor sambuci utitur. Potest & rob sambuci usurpari, vel aqua cardui benedicti aut scabiosæ, iisq; addi electuar. vel pulvis aliquis bezoarticus, aut terra sigillata, aut grana vj. bezoartici mineralis, & sudor provocari.

Parti affectæ applicetur pannus lineus imbutus lacte, quod vocant aureo, (quod paratur ex lixivio communi & oleo sambuci vel rosaceo benè simul agitatis, ut lactis colorem acquirant,) iterumq; expressus & nonnihil exsiccatus, vel aqua fl. sambuci madefactus & expressus. Pinguia verò & repellentia, & quæ poros cutis obstruunt, ac materiam detinere possunt, vitentur.

Ne malum recurrat, ea usurpanda, quæ serosi istius humoris generationem & corruptionem ac ebullitionem præcavent.

De Hydrope.

19.
Hydropis.

Hydrops scorbuticus purgationes fortes, maximè à principio, non fert, sed medicamentis incidendi, attenuandiq; vi præditis curatur,

tur, quibus ad miscenda ea, quæ peculiari vi contra scorbutum valent: quo curationis modo se plures sanasse citra purgantium opem, refert Eugalenus. Sublatis enim obstructionibus, venisq; reſeratis, & vitio humorum Scorbutico propriis medicamentis emēdato, ſapē præter opinionem hic tumor evaneſcit. Quod ſi non fiat, curato maxima ex parte Scorbuto tūm demum medicamentis purgantibus utendum, & iis præcipuē, quæ humorem Melancholicum purgant. Semper tamen admiscenda ea, quæ peculiari vi huic morbo adverſantur. Si craſſior ſanguis in venis redundet, aut conſueta evacuatio ſuppreſſa ſit, ſanguis pro ejus copia, & viribus ægri mittendus. Multum verò prodeſt hæmorrhoidum apertio, quæ ſponte facta, nigro ſanguine profuſo, quosdam ab hoc malo liberavit. Si ſpontē non aperiantur, hirudines iis apponi, vel in talo vena aperiri poteſt. A larga tamen ſanguinis miſſione, præcipuē in locis frigidis, cavendum, ut ſupra in genere dictū.

Hydrops veſicalis, ut prior hydrops curatur. Quod ſi præter interna etiam externis opus ſit, iis, quæ diſcutiendi, diſſolvendiq; vim habent, utendum, *abſinthio, ruta, chamæmelo, farina lupinorum, fabarum cum oxymelite in cataplaſma redactis.*

Ad tumores peſtilentibus ſimiles Eugalenus, pag. 190. hoc experimentum habet.

R. pulv. abſinthii comm. q. ſ. qui cum ovīs

recenſ

*Tumorem
peſtilentibus
ſimilium.*

Cum ovis recentibus eadem die exclusis cū albumine vitello & testis contusis ad pultis consistentiam misceātur & frigide tumoribus applicentur. Idem pag. 408. Captaplasma parat ex chamæmelo, meliloto, parietaria, malva, althæa, mercuriali ad mollitiem coctis, additis farinæ sem. lini, fæni. græci, hordei cū mell. rosac. & ol. rosac. s. q.

Atque si accidat, ut ulcus illud erodatur, & nigrum fiat, quod non sine periculo accidit, cum integram crurum corruptionem & gangrænam inferre possit, statim quod corruptum est, à reliqua cute & carne sana separandum, & ulcus mundandum, consolidandum, more consueto.

De Ulceribus.

21.
De ulceribus.

Si humores pravi, & acres crura etiam exulcerent, primò videndum, an aliqua adhuc intemperies parti exulceratæ conjuncta sit, aut humorum vitiosorum affluxus ulcus foveat. Tum enim primò humores vitiosi, qui affluunt, è corpore evacuandi, & intemperies partis emendanda. Attendendum quoque hic consilium Hippocratis, cum, *initio libr. de ulcerib.* suadet, ut ab inveteratis ulceribus crebrò sanguis effluat, pro ut opportunum videbitur, tam ab ipsis ulceribus, quàm à circumstantibus ulcus partibus, tum præcipuè si in crure, aut pedis, vel manus digito ulcus sit, magis quam in alia corporis parte. Nam exhausto sanguinis affluxu, sicciora, & mitiora

eva-

evadunt. Ejusmodi enim ulcera præcipue quidem sanescere prohibet, tum verò reliqua etiam omnia, sanguinis putredo, & quod ex sanguinis mutatione est ortum.

Primò ergò universi corporis ratio habenda est, illudque evacuandum, & partis intemperies postea corrigenda, ac medicamenta, quæ facultatem digerendi habent, ac nonnihil adstringendi, exsiccandi, & extergendi usurpanda: non verò asperius tractanda hæc ulcera, sed citra ullam mordicationem, & dolorem sananda. Ideoque quod in aliorum ulcerum curatione observatur, & hic observandum, ut postquã primũ ulcus solutum fuerit, consideretur, quantum humiditatum primum pharmacum ab ulcere desiccarit, aut si sordidum fuerit, quantum sordium deterferit, idq; tertium, aut quartum experiendum est, donec purum ulcus, & siccum fuerit. Quod ubi animadvertitur, eligendum quidem medicamentum aliud ejusdem generis, sed debilius priore usurpandum.

Ronsseus ex Avicenna, *lib. 4. fen. 4. tract. 3. c. 10.* & Tagaultio, *libr. 3. c. 15.* hoc commendat.

R. *Cadmia, alumin. chrysocolle singulor. part. viij.*

Aeris floris, viridis aeris singulor. part. j. gummi cupressi part. iiij.

cera, & olei rosac. an. q. s. F. unguentum.

Sed & utile est medicamenta scorbutica admiscere.

Fiat

Fiat ergò unguentum ex succo cochlear, absinth. apii cum melle coctis, addito pulvere aristolockiæ, & aluminis.

In ulceribus minus pravis satis efficax est unguentum diapompbolygos, quo sæpissimè feliciter usus sum. Unguentum è Nicotiana, saccharū ꝑ, & cū eo parata linimenta. Nec inutile est emplastrum diapalma. Beccabunga sola in cerevisia cocta & bis de die apposita ulcus ingens cruris totam ferè tibiam occupans & ad os usq; profundum, à quodam curatum fuisse, observatum est.

Vel paretur unguentum de apio dictum:

R. Succ. apii, melissophyll. cochleariæ
an. ʒß.

chelidoniæ ʒv.

Mellis crudi q. s.

Coq. ad justam consistentiam, addatur
aliquid thuris, aloes, myrrhæ.

Vel fiat unguentum ex resina, thure, & oleo rosac.

Commendatur & hoc:

R. Aq. pilosell. mense Septembri destil-
lat. ℥j.

mellis rosati ʒij.

myrrhæ.

lithargyri an. ʒjß.

camphoræ parum. In Sole, vel calido
loco per triduum servantur. Colatu-
ra bis quotidie exulcerata crura ab-
luantur.

Vel abluantur ulcera decocto sedi minoris

Effi-

Efficacius erit medicamentum, si aliquid cochlear. vel nasturt. addatur. Ita & linimenta efficaciora sunt, si saccharum hni addatur.

Est & utile unguentum Montagnanae de plumbo:

R. *Plumbi usti* ℥j.

cerussæ lotæ ℥ij.

vitell. ovor. ij.

lithargyri ℥ss.

oleo rosacci ℥jss.

myrrha ℥ij.

Cera q.s. F. Linimentum, quo ulcera prius vino, in quo aristolochia rotunda cocta sit, abluta perungatur.

Si putredo magna sit, aliquid ꝑ præcipitati, vel olei Oli addatur, vel usurpetur aqua illa ex ꝑrio sublimato, & alumine, ac aqua plantagin. parata, & suprâ in Stomacace propofita.

Ad consolidationem tandem usurpandum *Emplastrum diacalcitb. de minio, de tutia.*

De Atrophia.

Cum membrum non tantum riget, sed etiam contabescit, unguento resumtivo inungendum est. In universali verò atrophia, ut in scorbuto reliquo curatio instituenda, & bona diæta utendū. Commendatur hic lac caprinum, in primis si capra herbis contra scorbutū pugnātibus alatur, aut lacti pauillum croci, & aliquid

aliquid mellis, vel sacchari addatur, & vinum Gallicum rubrum, quod plus nutrit, quam Rhenanum.

Summa, ut hæc concludamus, & quidem cum eo, quo capimus, generalis lex curandi Scorbutum cum aliis morbis, & symptomatibus copulatum hæc est: ut misceamus cum medicamentis contra morbum illum, vel symptoma directis medicamenta peculiari vi contra scorbutum pugnantia, & quidem ea ratione, ut nunc horum, nunc illorum plus sumamus, pro ut magis vel scorbutus, vel morbus ille scorbuto conjunctus prævalet.

CAPUT IX.

DE DIÆTA.

1. Aer.
2. Cibus, & potus.
3. Motus, & quies.
4. Somnus & Vigilia.
5. Excreta, & retenta.
6. Animi pathemata.

Multum verò momenti ad scorbutum curandum in diætæ ratione situm est. Respondeat autem ea medicamentis, & cacochymia scorbuticæ adversetur, ita ut non solum nihil ad scorbuticæ cacochymia generationem faciat, sed etiam vitium humorum corrigat; quod alimenta medicamentosa commodissime præstant.

Aer ergò frigidus humidus & impurus, qualem

venti Aquilonares & occidētales, ac loca subterranea, conclusa & ventilationi nulli exposita, suppeditāt; ut & qui paludū, stagnantium aquarū, cloacarum aut aliarum rerum putridarum halitibus infectus est, ac proinde humores ac spiritus inquinare, iisq; vitiosam, quam obtinet, dispositionem imprimere solet. Contrā moderatē calidus, siccus, tenuis, purus, patens ac liber eligatur; aut si talis natura non detur, arte concilietur, accenso ligno juniperi, roris marino, & fumo ex baccis juniperi, lauri, thure, succino, trochiscis, & candelis pro fumo, & similibus.

In cibo, & potu vitentur omnia, quæ humorem Melancholicum, crassum, & tartareum præbere possunt; carnes nimirum suillæ, & aliæ sale, ac fumo exsiccata; crassa, viscida, dura, difficilis coctionis, vetustate exsucca, rancida, lardum rancidum, pisces sale conditi, & fumo exsiccati, ac omnes cibi, quos supra ad scorbutum generandum aptos esse diximus. Contrā verò in usu quotidiano sint cibi boni succi, facilis coctionis, attenuandi, incidendi, aperiendi, detergendiq; vi prædicti, & qui ad coctionem bonam & fermentationem, ac πνεύματωσιν faciunt, nullo verò modo eam impediūt, & cibos reliquos increascent. Itaque exhibeatur ptisana, juscula gallinarum, & carnis bubulæ, animalium car-

P

nes,

^{2.}
Cibus &
potus.

nes, & pisces, quæ bonum succum præbent, & facile coquuntur; uvæ item passæ. Impri-
mis commendatur lac caprinum, quod boni
succi est, & facile coquitur. Alvum quoque
nonnihil laxat, & ad benignum epatis succum
vi morbi absumtum instaurandum, visce-
rumq; robur conservandum aptissimum. Ac
multi largo solius lactis usu, in quo nascitur
aq. cochlearia, beccabunga cocta fuere, con-
valuerunt: atque inprimis iis id utile est, qui
atrophia laborant, neque evacuationes fa-
cile ferunt. Cum enim unice danda opera
sit, ut pro vitioso bonus sanguis substituat: lac & bonum sanguinem suppeditat, & si ad-
misceatur medicamēta scorbutica, prava qua-
litas simul aboletur. Utilia quoq; sunt poma
aurantia, refertque Balduinus Ronsseus, *epist.*
2. se novisse nonnullos, qui solo eorum una
cum corticibus usu sanitatem recuperarunt.
Cibi cōdiantur hyssopo, roremarino, thymo,
satureia, croco, cinamomo, macere: Em-
bammata fiant è cochlearia, nasturtio, radic.
raphani agrest, capparibus sine sal, vel à sa-
le ablutis, limonib. malo citrio, acetosa, flor.
borraginis, sinapi. Sali admisceantur, vel
salis loco cum cibis usurpetur pulvis ex sale
juniperi, radic. aronis, specibus diapliris ar-
chont. aromatic. rosati. Gravidarum tamen
hâc in re etiam habenda est ratio, ne fœtui a-
liquod damnum attrahatur. In febribus
utilis

utilis est acetosa, acetosella, trifolium acetosum, quibus aliquid cochleariæ vel nasturtii addi potest. Acida verò, quatenus talia, & inprimis acetum simplex, fugiendum; cum coctionem, & rarefactionem alimentorum impediatur, humores figat, Melancholiam augeat, & ut Hippocr. 3. de rat. vict. in acut. t. 38. loquitur, sit ἀναγωγὸν μελάνων. Condire tamen interdum acidiusculis cibos licet, ut & dejecta appetentia excitetur, & putredo humorum inhibeatur, ac calor, & fervor humorum temperetur. Dulcium, & sacchari usus parvus sit; cum glutinosum quiddam, & obstructions pariendi vim habeat. Et de splenicis verum est, illud antiquum: Τοῖς σπληνικοῖς τὰ μὲν δριμύα, καὶ τὰ πικρὰ ὠφέλιμα, τὰ δὲ γλυκέα βλαβερὰ. Semper quoque simplicitas ciborum varietati est præferenda; inprimis ubi diversi cibi diversas obtinent substantias: & τὸ ποικίλον τῆς διαίτης ποικίλα νοσήματα parere supra diximus.

Potus sit vinum bonum, Rhenanum inprimis, vel cerevisia tenuior, & bene defæcata, ac lupulo satis condita; & quidem cum vinum tum cerevisia, vel simplex vel absinthio, chamædr. lingua cervina, carduo benedict. hyssopo, veronica, roremarino medicata. Vel paretur tale vinum. R. radic. sarsæ parilla, china, ligni sassafras an. ℥ij. radic. rho-

rhodis, *garyophyllata*, *scorzonera* an. ℥j.
linguæ cervinæ, *chamedryos*, *cochleariæ*, *absin-*
thii an Mij. *cinam. opt.* ℥vj. *passular. contusar.* ℔j.
Affundantur vini, vel quod commodius, *musti*
amphora dimidia. F. vinum medicatum. Aut
 paretur hæc aqua ad vinum diluendum.

R. *Cochleariæ rec.* Mvj. *nasturtii aquat. lin-*
guæ cervinæ an. Mij. *sarsæ parillæ* ℥iij. *passul. con-*
tusar. ℔℔. *succi beccabungæ* ℔vj. *acetosæ* lb. iij.
 Destillentur in B. ad vinum diluendum. Hy-
 dropotæ utantur aqua, in aqua ferrum, vel
 chalybs ignitus aliquoties extinctus sit. Si
 acidularum copia datur, eæ in frequenti usu
 sint. Caprini etiam lactis, aut si desit, vac-
 cini potus admittitur; cum benè nutriat, &
 emaciatis utile sit: vel potetur ferum lactis,
 præcipuè caprini. Commodior tamen &
 lactis, & feriusus est, si nasturtii, vel cochlea-
 riæ aliquid in iis coctum, vel conservæ earum,
 dissolutæ sint.

3.
 Motus &
 quies.

Corpus moderatè exerceatur, ante cibum:
 Ambulare enim, ut^{est} apud Plautum, in *Curcu-*
lion. act. 2. lieni optimum est; & exercitium
 concoquentem calorem exuscitat: contra o-
 tium, & quies hoc malum augent.

4.
 Somnus &
 vigilia.

Somnus, & vigiliæ sint moderatæ. Et so-
 mnus quidem ita se habeat, ut ad caloris nati-
 vi instaurationem ac tutelam, humorumque
 crudorum coctionem sufficiat. Sit quo-
 que nocturnus: meridianus tamen iis
 qui ob vehementiam dolorum, animi affectus
 & me-

& melancholicas cogitationes noctes in somnes transegerunt, concedi potest. Vigiliæ verò calorem & spiritus excitent, non absumant, aut corpus exsiccent, & tabefaciant.

Consuetæ evacuationes non supprimantur. Balneum aquæ dulcis, cum poros cutis laxet, moderatè calefaciat, & humores fundat, reliquias humorum discutiat, & sordes in ambitu corporis hærentes dissipet, si moderatè, & suo tempore usurpetur, utile est.

Ab sit tandem tristitia, & mæror.

*C A P. X.**De Præservatione.*

Eadem, quæ modò proposito est, victus ratione observata, qui proni ad scorbutum sunt, ut & alii, eundem præcavere possunt. Nimirum, qui à scorbutto sibi metuunt, victus rationem corporis naturali constitutioni convenientē, scorbutto verò contrariam, qualis modo descripta est, observent.

In eo saltem est differentia, quod eorum, qui scorbutto jam laborant, diætā ita comparata esse debet, ut scorbutto manifestè sit contraria. In præservatione verò satis est, si corpori nostro sit similis, & causæ præternaturali moderatè adversetur.

Et quia omnes errores diætæ semper præcaveri non possunt, si quid humorum vitiosorum cumulaturn est, verno & autumnali tempore evacuandum. Et quidem imprimis autumno multo majore cura opus, utpote qui ad morbos melancholicos generandos aptissimus est. Ideoque humor melancholicus & bilis adusta per æstatem tali vel simili medicamento educenda. R. *radic. polypod. q. ʒij. bug offæ, cichorii an ʒß. ceterach. fumariæ, cuscute, capill. ♀, chamaedryos an. Mj. sem. frigid. major. an. ʒj. stor. borragin. bugloss. genistæ an. Mj. fol. sene ʒjß. rhabarbar. ʒj. sem. anisi, fenicul. an. ʒij. passul. exac. ʒj. Coquat. in Aqua pura. Colatura adde syr. rosar. sol. ʒij. byzant. s. de pomis, de epitbymo an. ʒj. Dentur pro Dosi ʒiij.*

In primis verò, qui à scorbutò liber esse cupit, omnes modos, quibus contagii scorbutici seminaria communicari possunt, caveat, pocula cum agris communia, halitum ex ore foetentem, oscula & similia. Aerem uliginosum & ad scorbutum generandum aptum cum salubriore mutet.

F F N I S.

BALDUINI RONS-

SEI GANDENSIS

DE MAGNIS

HIPPOCRATIS LIENI-

BUS, PLINIIQUE STOMACACE

ac Sceletyrbe, seu vulgò

dicto

SCORBUTO

Commentarius,

Ejusdem epistolæ quinque

ejusdem argumenti.

BALDWINI RONS.

SEI GANDENSIS

DE MANGNIS

HIPPOCRATIS LIENT.

DE PLINIOVE STOMACHACE

ac seclerare, seu vulgo

disco

SCORBITO

Commentarius

Eiusdem epistolae principis

eiusdem argumenti

CLARISSIMO

MEDICINÆ DOCTO-

RI, D. HECTORI MITHOBIO,

Repub. Hanobriensis Medico

primario, Balduinus

Ronsseus S. P.

NNUS 7 AM

ferè est, mi Mitbobi,

quod relict a Illustriss.

ac clementissimi Prin-

cipis nostri D. Erici

Brunsvicensium & Luneburgensium

Ducis aula, Landstroftio isthâc iter

faciens, te pro veteri inter nos con-

suetudine, atq; patrio more, delibato

utcunq; Φιλοτησίας poculo, quom

sermo de cōmunibus studiis, sicuti in-

ter aequales forè fit, incidisset: tu tan-

dem id mecum obnixè agere cepisti, ut

com-

commentarium nostrum de magnis
Hippocratis lienibus, jam iterum
prælo committi mandarem: distra-
ctis enim jam undiquaque exemplari-
bus universis, multos nostræ profes-
sionis illorum maximo teneri deside-
rio, quom indies sævissima lues hæc
magis ac magis propagetur: Hoc ad-
dens, te, si opus sit, transmissio scripto,
aut typis excuso exemplari, eam pro-
vinciam suscepturum, ut typographo,
qui annuas tuas Ephemerides excu-
dendas recepit, negotium istud hoc com-
mittatur. Quid multis? eò me
tandem adigisti, ut fidem darem, me
prima occasione exemplar scriptum
transmissurum, præsertim quando
constanter assereres, me non fatu-
rum illorum calumniæ subiectum,
qui me infimulaturi sint, tanquam
eandem semper canens canilenam,
quom illis jam ante à Platone abun-
de responsum sit, id quod egregium
est,

est, iterum ac tertio in sermone repe-
ti oportere. Ego igitur compositis
utcumq; rebus meis, ut fidem libera-
rem, arrepto calamo libellum, qua
potui diligentia, transcribo, nonnul-
lis, ubi ferret occasio, additis: eratq;
animus præscripta quadam medici-
nalia, quibus vulgus ad morbi cura-
tionem utitur, nostro inserere opuscu-
lo. Verum quando Doctiss: Medicus
D. Ioannes Vuierus in suis observa-
tionibus nihil omiserit, quod ad mor-
bi curationem fore putaret, asscriptis
etiam muliercularum empiricis re-
mediis, consultius esse iudicavi, no-
stro libello doctissimam illius de Scor-
buto observationem subnectere,
quàm ex nostro pœnu novam medi-
camentorum farraginem deprome-
re, atque ne quid studiosi desidera-
rent, quoniam tam Vuierus, quàm
ego Doctissimi Ioannis Langii non se-
mel meminimus, illi subungere duas
episto-

*epistolas ex miscellanea secunda, in
quibus ex professo de Scorbuto agit.
Ne tamen & ego vacuus omnino ve-
nisse viderer, ex miscellaneis nostris,
quæ nondum in lucem prodierunt, sta-
tim sub calcem nostri opusculi sub-
iunxi tres epistolas de Sceletyrbe, at-
que aliam de lumbagine, quintamq;
de Hollandia, in quibus nonnulla quæ
ad præcedentis opusculi intelligen-
tiam faciunt, Candidus inveniet le-
ctor. Tu interim, mi Mitrobi, levi-
dense hoc munusculum grato accipias
animo, ac Ronssseum ut tui studiosis-
simum habe. Vale. Gouda, Ca-
lend. Augusti,*

1583.

M. THEODORUS

Soupyrgus, Lectori.

Cum regis Delphos profectus liberis,
Ex urbe domina qui superbum propulit,
Aurum cavi reconditum tectorio
Ligni, Deo vati obtulisse dicitur:
Haud aliter in vili papyro Ronssseus
Preciosiore, amice lector, Persicis
Offert tibi thesaurum opibus, oscedini
Ratione qua queas mederi, & qua pedes
Luctator ut vaser capit σκελετύρην, opes
Lydi quod haud regis queant ditissimi.
Quare bonis perge avibus: hoc modo athera
Conscendit Æsculapius, volitat virum
Hippocrates per ora: te quoque, Ronsssee,
Laus tua manet, quem posteri vacui odio,
Et amore, laudibus ferent ad fidem.

*Sic Iunio in
Nomenclato-
re à Mar-
cello appel-
latam scri-
bit stoma-
cachem.*

BAL-

BALDUINO RONS-
SEO, REIPUB. GOUDANÆ
Medico, Joannes Vuerus Illustriss.
Clivia &c. Ducis Medicus

S. P. D.

Vod Lucubrations tuas
de Scorbuto mihi miseris
legendas, censendasque, or-
natissime Ronsee, facis tu
quidem pro singulari tua humanitate,
& animi candore, quem amplector mi-
rificè : illas ut equidem me legisse a-
gnosco, ita temerarium me fatendum
foret, si elaborati tui scripti censor
dici velim. Quàm sit mihi curta su-
pellex, non sum nescius. Summope-
rè autem placet is tuus labor, quem ex
professo iustituiisti de scorbuto, licet
antea contractius epistola una doctis-
sima hunc tu omnium, quos mihi vi-
dere licuit, primus explicueris. Perge
igitur hanc secare glaciem, atque hos
exantlare labores Reipublicæ admo-
dum utiles, & ne diutius suppriman-
tur, cura unicè. In curatione verò te
paulò velim esse copiosiore, atque
nonnihil dicere de iis curandi modis,
quibus

quibus felici successu apud Hollan-
dos, Phrisios, & loca maritima utitur
vulgus. Cum etiam in tibiis, ac geni-
bus præsertim, nervorum rigor ex gra-
vi illo imbibito humore observetur,
contra id symptoma, quemadmodum
quoque ad lituras possent fomenta li-
nimenta;q; adscribi. Multum, & sæpè
de hoc morbo cõtuli cum doctissimo,
integerrimoquè medico D. Joanne
Echthio Colonienſe, ut & cum aliis,
quorum audiſi judicicia: hinc & scriptũ
quod vides communico, ut legas alio-
rumq; videas ſententiã. Tam deprã-
vatè hæc exſcripſerat puer, ut me plu-
rimum offenderit: tranſmitto tamen,
ut animum erga te meum ostendam,
& quid tuo nomine velim, ſi modo
poſſum, intelligas. Libenter etiã char-
tæ in tranſcribendo calamum appli-
cuiſſem ipſe, at temporis parum mihi
eſt reliquum, tot profectionibus, &
occupationibus aliis avocor: quas au-
tem ſuffuratus ſum paucas horas, libel-
lo noſtro nuper excuſo jam relegen-
do, caſtigando, & augendo impendi.
Exemplaria etenim omnia diſtracta
eſſe ſcripſit Oporinus noſter, & plura

Q

à multis

à multis desiderari. Quapropter ora-
vit ille, & hortatus est, ut ante Marti-
ni ferias recognitum, & locupletatum
exemplar transmitterem Basileam, se
illud emendatius, elegantius, auctius-
què impressurum pollicitus est, addito
copioso indice, & Cæsareo privilegio.
Tu interim in eo, quod feliciter cepi-
sti, audacius progredere, pergeq; ju-
vare Rempublicam Christianam, & in
hoc totus sis, ut labor ille tuus mun-
do innotescat in multam haud du-
biè Reipub. utilitatem, Vale.

Clivis vj. Novembris,
M.D. LXIII.

CAP.

CAP. I.

Generalia quædam in morbis
consideranda.

QUoniam in stomachaces consideratione tota hæc nostra exercitatio versabitur, non videbitur inconsultum, si à primo orsi ovo, quisnam sit morbus, inquiramus: Deinde ejusdem perscrutemur causas; ac deinceps methodum quandam curatoriam præscribamus: siquidem si, ut autor est Aristoteles, 2. *post. analyt.* quatuor potissimum sunt, quæ nos in cujusque rei notitiam, ceu manu quædam ducunt, quia, propter quid, si est, & quid est, priora duo sine posteriorum cognitione haberi nequeant: fieri non potest, ut qualitatem, aut causam ejus, quod quærimus, prius agnoscamus, quàm eius naturam, veramque essentiam; & absurdum prorsus sit, morbi alicujus curam suscipere, cujus naturam, & originem ignores. Neque sufficit dixisse morbum aut in instrumentariis, aut similaribus consistere particulis: & rursus eundem, aut ex defectu ejus, quod adesse debebat aut abundantia ejus, quod non erat necessarium, fieri: Aut sicuti Aesclepiades, *lib. 2. de locis affect.* in meatuum genere Sanitatē & morbum reponere, nisi, quemadmodū docet Galenus, sumpto indicio ab excrementorum specie, doloris proprietate, tumoribus præter naturā,

*Morborum
natura
quomodo
investigan-
da.*

actione læsa, vitio coloris quod sequitur, vel in universo corpore, vel in vna aliqua parte, & proprijs accidentibus locum affectum, atque adeo morbum ipsum tandem deprehendamus, ac deinde ex locorum varietate, annique constitutione, morbos & prælagire, et eorundem essentiam dijudicare possimus. Alia namque natura est morborum austrinam constitutionem subsequantium, alia borealem, vt docet Hippocrates *Sect. 3. Aph. 12.* Si quidem si austrina fuerit hyems, & pluviosa, ver autem aridum & brumale, mulieres quibus inflat in vere partus, ex qualibet occasione abortiunt; & quom hyems sicca fuerit, & aquilonia, ver autem pluvium, & austrinum, æstate existent febres acute, lippitudines, & dysenteria. Ad hæc alii uliginosis, alii campetribus, apricisq; locis in metu solent esse morbi. Nam Cranon, cuius in epidemjs meminit Hippocrates, *lib. 2. sect. 1.* pestilentibus, & putridis morbis maximè fuit infestata, quod in loco concavo, & meridionali sita esset, & aversa ventis aquiloniis, subiectaq; ventorum tranquillitatibus quas *ὑνεμίας* vocant. Et rursus, qui loca edita aperta q; incolunt, tardius senescunt, sicuti qui cava, palustria q;, ocys: ac locis palustribus ulcera capitis celeriter curari, citrumq; tardè, author est Aristoteles, *Proble. Sect. 14. pro. 6.* Præterea Bononiæ, quantumvis levia capitis vulnera lethalia esse conspiciamus; Romæ contrà, quantum-

*Vulnera pro
ratione lo-
corum pe-
riculosa vel
non peri-
culosa sunt*

tumcunque magna sint, facilem curationem
admittere. Ad hæc Romæ tibiæ vel levissi-
sima vulnuscule vix curantur. Bononiæ etiam
maxima ocysimè sigillantur: & Ferrariæ, ac
Venetiis perpaucæ percipiuntur crises: Anco-
næ autem vel in ipsa hyeme frequentissimè
visuntur. Adeò rectè Hippocrates. *Lib. de a-
ere aqua & locis*, scriptum reliquit, quod qui-
cunq; artem medicam integrè assequi velit,
primum quidem temporum rationem habe-
re debeat, quantum potentia quodlibet co-
rum valeat, nō enim simile quicquam in ipsis
existit, verū differunt invicem propter va-
rias, quæ in ipsis fiunt, mutationes. Deinde
ventorum calidorum, & frigidorum, maximè
qui ex his omnibus hominibus sunt commu-
nes, & mox, qui in unaquaq; regione sunt in-
digenæ & proprii. Neque verò negligentio-
rem sese circa aquarum facultates cognoscen-
das exhibere convenit. Quemadmodum e-
nim gustu differunt, & pōderè ac statione; sic
quoq; virtute aliis aliæ longè præstant. Quare
si quis ad urbem sibi incognitam perveniat,
circumspicere oportet ejus situm, quomodo
scilicet ad ventos, & Solis exortus jaceat. Non
enim æquales urbes sunt ad Septentrionem si-
tæ, & vergentes ad austrum: neque ejus quæ
solem exorientem, & quæ eundem occi-
dentem spectat. Multum siquidem dif-
fert Asia ab Europa, secundum naturas o-
mnium ex terra nascentium. Solent enim

*Regionum
& locorum
differentiæ
medico co-
gnoscendæ.*

Morbi qui-
busdam lo-
cis Berna-
culi.

Asiani Europeis multò esse māsuetiores, timi-
diores, atq; effoeminatiores, quod Aristoteles
Probl. sect. 14. pro. 16. Lib. de aere aqua & locis. per
αἰνωέσις fieri cōtendit; Hippocrates tem-
porum æqualitati, aut inæqualitati acceptum
fert. Consueverunt etiam nonnunquam vitia
aliqua repente gigni in certa aliqua terrarum
parte, membrisq; hominum certis, ut author
est Plinius: *Lib. 7. Cap. 50. & lib. 26. cap. 1.* vel æ-
tatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eli-
gente hæc in pueris grassari, illa in adultis, hæc
procures sentire, illa pauperes. Nam spleniti-
des uliginosis præsettum locis, in metu esse di-
cit Hippocrates: *Lib. de aere aqua & locis.* Et
hodie in Stiria & Carinthia ob vitiatas mine-
ris aquas homines struma, & bronchocele a-
deò affici contingit, ut voce priventur. Plinius
lib. 26. cap. 1. Elephantiasin peculiare Ægypti
malum vocat, neq; ante Pompei magni tem-
pora Italiam invalisse demonstrat: Carbu-
culum idem Narbonensi provinciæ familia-
rem dicit, ac primum in Italiam venisse L. Pau-
lo, & Q. Martio Censoribus. Præterea liche-
nas, seu mentagram ante Tiberii Claudii
principatum Italia non vidit, quodam Peru-
sino equite Romano quæstorio scriba, ex
Asia contagem ejus importante. Ita solet
natura varietate rerum ludere, & semet quo-
dammodo oblectare, & quemadmodum
varias formas, monstrososq; partus produ-
cit; ita varios interdum, & novos parit
morbos

morbos, & alios in nobis desinere sinit: argumento potest esse morbus, quem Gemursam appellare solent prisca, cuius vel nomen ipsum oblitteratum esse ostendit Plinius, *Lib. 26. cap. 1.*

CAP. II.

Quis morbus sit Stomacacaxia dicta,
& quo nomine apud Hippo-
cratem appelletur.

Plinius Naturalis historiae *lib. 25. cap. 3. nec* *Stomacace*
bestiarum, inquit, scelera ad nocendum sola *& sceloty-*
sunt, sed interim aquarum quoque & loco- *be Plinii.*
rum.

In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota, intra biennium dentes deciderent, compagesq; in genibus dissolverentur. Stomacacen Medici vocabant, & Sceletyrben ea mala. Id vitium hodie paulò latius serpsit, & confines aliquot regiones invasit, Hollandiam dico, ac Frisiam, Daniamq; : & sicuti audio, Flandris, Brabantisq; hætenus tamen incognitum, paulatim innotescere occipit: in Germania etiam, locis aliquot sese exerit. Hippocrates sub finem *secundi libri prædictionum*, Plinii Stomacacen hanc, & Sceletyrben graphicè admodum his verbis depingit, ac magnitudini lienū acceptas fert. Quicumq;, inquit, dū neq; febricitant, neq; decolores sunt, sæpe & ver-

Scorbutus
ab Hippocr
de scriptus.

ticem & tempora dolent, si non alium habuerint manifestum abscessum in facie, aut graviter loquantur, aut dentes doleant, his sanguinem per nares erupturum expectandum est. Quibus verò ex naribus sanguis fluit, hi, etsi alioqui sani esse videntur, hos autem, vel splenem in tumorem elevatum habere comperies, vel caput dolere: vel splendicans quidam ipsis ob oculos versatur. Plurisque verò horum simul & caput, & splen hoc modo se habere apparent. Gingivæ vitiatæ, & ora graveolentia his sunt, quibus splenes magni. Quicunque verò habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graveolentia, horum tibiæ ulcera prava habent, atque ex his cicatrices nigras. Cornelius Celsus latino meritò Hippocrates dictus, eandem sententiam sic reddidit: *Lib. 2. cap. 7.* Quibus sæpe ex naribus sanguis fluit, his aut lien tumet, aut capitis dolores sunt, quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines, obversentur. At quibus magni lienes sunt, his gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua ex parte prorumpit: quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus ulcera, & ex his cicatrices fiât nigræ. Possumus & huc accommodare, quæ Cælius ille methodicus Siccensis, *lib. 3. chron. c. 4.* & Aesculapius *cap. 4.* scribunt: siquidem alter de lienosis loquens, præterea, inquit, oris foetor ægrotantes afficit, cum gingivarum putrefactione, & de-

à C. Celso.

à Cælio.

& defluxione. Sectarum principes meminerunt tenuari etiam cutem ventris, & venas nigras apparere, atque crassiores, & in cruribus ulcera difficilè in cicatricem, vel indecenter venientia. Alter verò quando, inquit, intumuerit pars splenis, usq; ad finistram inguen, & præcordia ipsa usque ad jugulum dolent, & ex vicinitate aliud latus dolet cum colore pallido, & livido, exinde tumescit totum corpus cum oris foetore, in capite. Ante omnia difficultas pedum. His per omnia respondent, quæ Paulus Ægineta, lib. 31. cap. 49. & Aëtius tit. 3. ser. 3. cap. 7. nobis tradiderunt, quæ brevitatis gratia volens omitto. Poterat enim solius Hippocratis vel Celsi locus satisfecisse, nisi auctorum hac congerie manifestum prorsus reddere voluissemus, Plinium morbi potius symptomata, quàm morbum ipsum descripsisse, neq; satis animadvertisse ipsius originem, dum sicuti rationalis sectæ diligens usq; adeo inquisitor non fuit (ut bona tanti viri venia dicam) ea, quæ ab aliis experientia, ac fortuito aliquo casu comperta essent, sedulò observare maluit, quàm singulorum perscrutari causas. Si enim magno existente liene, sanguinis eruptio per nares non fiat, verisimile est, sanguine illo impuro ad inferiores regurgitante partes, coxas, atq; tibias, non secus ac sentina quæpiam, eundem recepturas; atq; inibi (solet enim cutis similis efflorescere humoribus) sui vestigia relicturum: & si, qui peccat humor, a-

*Ab Ægineo
et Aëtio,*

*Icterus ni-
ger proprio
nomine a-
pud plerosq;
medicos ca-
ret.*

*Icterus ni-
ger proprio
nomine a-
pud plerosq;
medicos ca-
ret.*

*Icterus ni-
ger quid.*

rius est, brachia, & partes circa lienis regio-
nem in ventre, & dorso, nisi facultas illa at-
tractrix lienis infirma fuerit, & ni meatus, per
quos atræ bilis excrementum, ceu limum,
sanguinis, naturaliter eliciebat, obstructi sint.
Nam alioqui ubi in universo corpore atra bi-
lis fuerit, loco jam allegato, Galenus Elephā-
tiasin magna ex parte subsequi dixit, sicuti, si
in una aliqua parte Cancrum. Neq; quisque
quod sciam, veterum, præter Hippocratem,
& Paulum ex Aegina medicum, *lib. 5. cap. 49.*
suffusionem hanc atræ bilis per universum
corpus proprio nomine compellavit. Nam
etiam si Galenus, de locis, *aff. lib. 5. cap. 7.* ob
splenis vitia, corpus universum colore sub atro
suffundi concedat: proprium tamen nullum
nomen eidem affectui attribuit, quom antea
pallide bilis suffusionem, Regium vocari mor-
bum dicat, atq; ob id omnes ferè ad unum,
proprio carere nomine dixerunt; cujus evi-
dentissimum testimonium, nobis dat Actuari-
us, *Metb. med. lib. 1. cap. 11. & lib. 4.* nam qualē
in hepate, inquit, arquatum creari diximus,
talis etiam affectio in liene oritur, ubi ejus hu-
mor in totum corpus diffunditur, verum ni-
griore colore inficitur, caretque hic affectus
proprio nomine. Qui hoc Arquato corri-
piuntur, non nulli in suppallidum, alii viridē,
quidam lividum, aut nigriusculum colorem
mutantur, pro humoris peccantis natura, ac
conditione. Perperam igitur arquatum ni-
grum

grum vocabimus, nisi per universum corpus, ac præcipuè faciem, ater quidam color suffundatur, quod clarè in hunc modum Hippocrates, *lib. de morbis*, 2. testatum reliquit. Color, inquit, fit niger circa faciem, & maximè verò circa partes, velut in umbra, occultatas, & oculi cum virore pallidi, itemque lingua infernè, & sub lingua crassa, & nigra &c. Et Paulus Aegineta, *lib. 3. cap. 49.* μέλανα ἰκτερον (sic enim appellat) esse dicit, quoties ater sanguis per totum corpus sese spargat, quod in Stomacace nostra, aut Sceletyrbe nequaquam fieri videmus. Siquidem etiamsi usu veniat interdum præcedente λόρδωσι, quam eluminationem, aut lumbaginem vocant latini, coxas, ventrem, lumbos, atro quodam colore infici, gingivasque adeo affici, ut consortii lege ipsum palatum non rarò coafficiant, nunquàm tamen quisque (quod sciam) Sceletyrbicum vidit, cujus oculorum album in lividum, sup-pallidum, aut nigriusculum colorem mutaretur, & cujus genæ cum tota corporis compage alio tingerentur colore. Et quamvis Galenus, *lib. 2. de nat. fac.* Regium morbum, qui ab atra bile fiat, nigriorem esse dicat: Itemque huculcerum cicatrices negras, non statim hinc inferendum erit, in icteritia nigra ulcera fieri, atque ex his cicatrices negras, sicuti in Sceletyrbe fieri assolet: Sed videtur Galenus negras cicatrices quodammodo à Regio morbo sejunxisse (sunt enim distinctæ inter se periodi)

à multis desiderari. Quapropter ora-
vit ille, & hortatus est, ut ante Marti-
ni ferias recognitum, & locupletatum
exemplar transmitterem Basileam, se
illud emendatius, elegantius, auctius-
què impressurum pollicitus est, addito
copioso indice, & Cæsareo privilegio.
Tu interim in eo, quod feliciter cepi-
sti, audacius progredere, pergeq; ju-
vare Rempublicam Christianam, & in
hoc totus sis, ut labor ille tuus mun-
do innotescat in multam haud du-
biè Reipub. utilitatem, Vale.

Clivis vj. Novembris,
M.D. LXIII.

CAP.

CAP. I.

Generalia quædam in morbis
consideranda.

QVoniam in stomachaces consideratione tota hæc nostra exercitatio versabitur, non videbitur inconsultum, si à primo orsi ovo, quisnam sit morbus, inquiramus: Deinde ejusdem perscrutemur causas; ac deinceps methodum quandam curatoriam præscribamus: siquidem si, ut autor est Aristoteles, 2. *post. analyt.* quatuor potissimum sunt, quæ nos in cujusque rei notitiam, ceu manu quadam ducunt, quia, propter quid, si est, & quid est, priora duo sine posteriorum cognitione haberi nequeant: fieri non potest, ut qualitatem, aut causam ejus, quod quærimus, prius agnoscamus, quàm eius naturam, veramque essentiam; & absurdum prorsus sit, morbi alicujus curam suscipere, cujus naturam, & originem ignores. Neque sufficit dixisse morbum aut in instrumentariis, aut similaribus consistere particulis: & rursus eundem, aut ex defectu ejus, quod adesse debebat aut abundantia ejus, quod non erat necessarium, fieri: Aut sicuti Aesclepiades, *lib. 2. de locis affect.* in meatuum genere Sanitatē & morbum reponere, nisi, quemadmodū docet Galenus, sumpto indicio ab excrementorum specie, doloris proprietate, tumoribus præter naturā,

*Morborum
natura
quomodo
investigan-
da,*

actione laxa, vitio coloris quod sequitur, vel in universo corpore, vel in vna aliqua parte, & proprijs accidentibus locum affectum, atque adeo morbum ipsum tandem deprehendamus, ac deinde ex locorum varietate, annique constitutione, morbos & prælagire, et eorundem essentiam dijudicare possimus. Alia namque natura est morborum austrinam constitutionem subsequen- tium, alia borealem, ut docet Hippocrates *Seç. 3. Aph. 12.* Si quidem si austrina fuerit hyems, & pluviosa, ver autem aridum & brumale, mulieres quibus inflat in vere partus, ex qualibet occasione abortiunt; & quom hyems sicca fuerit, & aquilonia, ver autem pluvium, & austrinum, æstate existent febres acute, lippitudines, & dysenteria. Ad hæc alii uliginosis, alii campestribus, apricisq; locis in metu solent esse morbi. Nam Cranon, cujus in epidemias meminit Hippocrates, *lib. 2. sect. 1.* pestilentibus, & putridis morbis maximè fuit infestata, quod in loco concavo, & meridionali sita esset, & aversa ventis aquiloniis, subjectaq; ventorum tranquillitatibus quas *ὑνεμίας* vocant. Et rursus, qui loca edita aperta q; incolunt, tardius senescunt, sicuti qui cava, palustria q;, ocys: ac locis palustribus ulcera capitis celeriter curari, citrumq; tardè, author est Aristoteles, *Proble. Sect. 14. pro. 6.* Præterea Bononiæ, quantumvis levia capitis vulnera lethalia esse conspiciamus: Romæ contrà, quan-
tum-

*Vulnera pro-
ratione lo-
corum pe-
riculosa vel
non peri-
culosa sunt*

tumcunque magna sint, facilem curationem
admittere. Ad hæc Romæ tibiærum vel levif-
sima vulnuscule vix curantur. Bononiæ etiam
maxima ocysimè sigillantur: & Ferrariæ, ac
Venetiis perpaucæ percipiuntur crises: Anco-
næ autem vel in ipsa hyeme frequentissimè
visuntur. Adeò rectè Hippocrates. *Lib. de a-
ere aqua & locis*, scriptum reliquit, quod qui-
cunq; artem medicam integrè assequi velit,
primum quidem temporum rationem habe-
re debeat, quantum potentia quodlibet co-
rum valeat, nō enim simile quicquam in ipsis
existit, verū differunt invicem propter va-
rias, quæ in ipsis fiunt, mutationes. Deinde
ventorum calidorum, & frigidorum, maximè
qui ex his omnibus hominibus sunt commu-
nes, & mox, qui in unaquaq; regione sunt in-
digenæ & proprii. Neque verò negligentio-
rem sese circa aquarum facultates cognoscen-
das exhibere convenit. Quemadmodum e-
nim gustu differunt, & pōderè ac statione; sic
quoq; virtute aliis aliæ longè præstant. Quare
si quis ad urbem sibi incognitam perveniat,
circumspicere oportet ejus situm, quomodo
scilicet ad ventos, & Solis exortus jaceat. Non
enim æquales urbes sunt ad Septentrionem si-
tæ, & vergentes ad austrum: neque ejus quæ
solem exorientem, & quæ eundem occi-
dentem spectat. Multū siquidem dif-
fert Asia ab Europa, secundum naturas o-
mnium ex terra nascentium. Solent enim

*Regionum
& locorum
differentiæ
medico co-
gnoscentia.*

Morbi qui-
busdam lo-
cis Berna-
culi.

Asiani Europeis multò esse māsuetiores, timi-
diores, atq; effœminatiores, quod Aristoteles
Probl. sect. 14. pro. 16. Lib. de aere aqua & locis. per
ἀνθρωπίνων fieri cōtendit; Hippocrates tem-
porum æqualitati, aut inæqualitati acceptum
fert. Consueverunt etiam nonnunquam vitia
aliqua repente gigni in certa aliqua terrarum
parte, membrisq; hominum certis, ut author
est Plinius: *Lib. 7. Cap. 50. & lib. 26. cap. 1. vel æ-*
tatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eli-
gente hæc in pueris grassari, illa in adultis, hæc
procures sentire, illa pauperes. Nam spleniti-
des uliginosis præfettim locis, in metu esse di-
cit Hippocrates: Lib. de aere aqua & locis. Et
hodie in Stiria & Carinthia ob vitiatas mine-
ris aquas homines struma, & bronchocele a-
deò affici contingit, ut voce priventur. Plinius
lib. 26. cap. 1. Elephantiasin peculiare Ægypti
malum vocat, neq; ante Pompei magni tem-
pore Italiam invasisse demonstrat: Carbu-
culum idem Narbonensi provinciæ familia-
rem dicit, ac primum in Italiam venisse L. Pau-
lo, & Q. Martio Censoribus. Præterea liche-
nas, seu mentagram ante Tiberii Claudii
principatum Italia non vidit, quodam Peru-
sino equite Romano quæstorio scriba, ex
Asia contagem ejus importante. Ita solet
natura varietate rerum ludere, & semet quo-
dammmodo oblectare, & quemadmodum
varias formas, monstrososq; partus produ-
cit: ita varios interdum, & novos parit
morbos

morbos, & alios in nobis definere finit: argumento potest esse morbus, quem Gemursam appellare solent prisci, cuius vel nomen ipsum oblitteratum esse ostendit Plinius, *Lib. 26. cap. 1.*

CAP. II.

Quis morbus sit Stomacacaxia dicta,
& quo nomine apud Hippo-
cratem appelletur.

Plinius Naturalis historiæ *lib. 25. cap. 3. nec* bestiarum, inquit, scelera ad nocendum sola sunt, sed interim aquarum quoque & locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota, intra biennium dentes deciderent, compagesq; in genibus dissolverentur. Stomacacen Medici vocabant, & Sceletyrben ea mala. Id vitium hodie paulò latius serpsit, & confines aliquot regiones invasit, Hollandiam dico, ac Frisiam, Daniamq; : & sicuti audio, Flandris, Brabantisq; hætenus tamen incognitum, paulatim innotescere occipit: in Germania etiam, locis aliquot sese exerit. Hippocrates sub finem *secundi libri prædictionum*, Plinii Stomacacen hanc, & Sceletyrben graphicè admodum his verbis depingit, ac magnitudini lienū acceptas fert. Quicunq;, inquit, dū neq; febricitant, neq; decolores sunt, sæpe & ver-

*Stomacace
& sceletyr-
be Plinii.*

*Scorbutus
ab Hippocr
de scriptus.*

ticem & tempora dolent, si non alium habuerint manifestum abscessum in facie, aut graviter loquantur, aut dentes doleant, his sanguinem per nares erupturum expectandum est. Quibus verò ex naribus sanguis fluit, hi, etsi alioqui sani esse videntur, hos autem, vel splenem in tumorem elevatum habere comperies, vel caput dolere: vel splendicans quidam ipsis ob oculos versatur. Plurisque verò horum simul & caput, & splen hoc modo se habere apparent. Gingivæ vitiatæ, & ora graveolentia his sunt, quibus splenes magni. Quicunque verò habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graveolentia, horum tibix ulcera prava habent, atque ex his cicatrices negras. Cornelius Celsus latinus meritò Hippocrates dictus, eandem sententiam sic reddidit: *Lib. 2, cap. 7.* Quibus sæpe ex naribus sanguis fluit, his aut lien tumet, aut capitis dolores sunt, quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines, obversentur. At quibus magni lienes sunt, his gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua ex parte prorumpit: quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus ulcera, & ex his cicatrices fiât nigræ. Possumus & huc accommodare, quæ Cælius ille methodicus Siccensis, *lib. 3. chron. c. 4.* & Aesculapius *cap. 4.* scribunt: siquidem alter de lienosis loquens, præterea, inquit, oris foetor ægrotantes afficit, cum gingivarum putrefactione, & de-

à C. Celso.

à Cælio.

& defluxione. Sectarum principes meminerunt tenuari etiam cutem ventris, & venas nigras apparere, atque crassiores, & in cruribus ulcera difficilè in cicatricem, vel indecenter, venientia. Alter verò quando, inquit, intumuerit pars splenis, usq; ad finistrum inguen, & præcordia ipsa usque ad jugulum dolent, & ex vicinitate aliud latus dolet cum colore pallido, & livido, exinde tumescit totum corpus cum oris foetore, in capite. Ante omnia difficultas pedum. His per omnia respondent, quæ Paulus Ægineta, lib. 31. cap. 49. & Aëtius tit. 3. ser. 3. cap. 7. nobis tradiderunt, quæ brevitatis gratia volens omitto. Poterat enim solius Hippocratis vel Celsi locus satisfecisse, nisi auctorum hac congerie manifestum prorsus reddere voluissemus, Plinium morbi potius symptomata, quàm morbum ipsum descripsisse, neq; satis animadvertisse ipsius originem, dum sicuti rationalis sectæ diligens usq; adeo inquisitor non fuit (ut bona tanti viri venia dicam) ea, quæ ab aliis experientia, ac fortuito aliquo casu comperta essent, sedulò observare maluit, quàm singulorum perscrutari causas. Si enim magno existente liene, sanguinis eruptio per nares non fiat, verisimile est, sanguine illo impuro ad inferiores regurgitante partes, coxas, atq; tibias, non secus ac sentina quæpiam, eundem recepturas; atq; inibi (solet enim cutis similis efflorescere humoribus) sui vestigia relicturum: & si, qui peccat humor, a-

*Ab Aegine-
ta & Aetio,*

erior sit, corrofa paulatim carne, ulcera producturum, quæ difficilem recipiant curationē, & si consolidentur, post se cicatrices relinquunt nigras, quod vitium loco jam citato Plinius, *lib. 25. c. 3.* Sceletyrben vocitat. Solent namq; ita affecti, vacillante, ac titubante gradu progredi, solutis quodammodo in genibus nervorum compagibus: Sin impetu quodam ad superiora feratur humor melancholicus, è sinistra nare sanguinis fluor subsequetur, qui nisi diutius duraverit malum, morbum per se frequenter solvit: & quantumvis non liberet, viam tamen sternit ad faciliorem curationem. Verùm si sanguinis eruptio, nec è naribus, nec hæmorrhoidibus (assolet siquidem frequenter per has melācholica illa fex expurgari) nec aliunde subsequatur, tum demum necessum est gingivas vitari, & os malè olere, & splendicans quid ob oculos versari, succo illo melancholico gingivas inficiente atq; exedente, & fuliginosis vaporibus cerebrum petentib9: quod vitium Plinius Stomacacen, vulgus medicorum corrupto vocabulo Stomacacaxiam appellat, ac si intelligant, uti suspicior τὴν τῆς στομάχου καχεξίαν, quòd magna ex parte cibum avertentur ægri, accidens profectò, non huic tantùm, sed & omnibus ferè in genere morbis commune. Quod quàm sit frivolum, quivis, vel tenuiter in re medica versatus facilè consequetur, quom potius græcæ dictiōnis etymon, ad os depravatum referendum sit,

Stomacacaxia barbar.

*Stomacace
unde dicta.*

fit, quò & Danos alluisse verisimile est, dum vitium hoc Scerbock appellitant. Hollandi tamen Aetium, *tetr. 3. ser. 2. cap. 7.* sequuti Scuerbuyck, tanquam ventris rupturam, aut ramicem dicere maluerunt. Quidam dum fitatum aliquod latinioribus nomen malo indere voluerunt, Oscedinem non satis propriè vacaverunt, quom Oscedo teste Gellio, *lib. 4. c. 20.* vitium sit, quo quis tenetur, ut sæpius oscitet.

Scerbock.

Scuere
bunck.

Oscedo.

CAP. III.

Quod aliud sit Stomacace ab
icteritia nigra.

Qui Stomacacen, aut Magnos lienes, aut ut vocare libuerit, Icteritiam nigram esse contendunt, quantum ego quidem conjicere possum, tota errant via, neq; satis perspectam habent Arquati nigri naturam. Nam sicuti bilis, ut author est Galenus, *lib. de sympt. caus.* si in una aliqua parte redundat, tantummodo Erysipelata, & Herpetes excitat, sin per universum corporis habitum exuperet, Regium morbum, quem græci *ἰκτερον* nominant, procreat: ita nō vocabim⁹ statim Icteritiam nigram, ubi nigro quodam livore suffundantur tantum coxæ, tibiæ, aut quod rari⁹

An icteritia
nigra sit
Stomacace.

*Icterus ni-
ger proprio
nomine a-
pud plerosq;
medicos ca-
ret.*

rius est, brachia, & partes circa lienis regio-
nem in ventre, & dorso, nisi facultas illa at-
tractrix lienis infirma fuerit, & ni meatus, per
quos atra bilis excrementum, ceu limum
sanguinis, naturaliter eliciebat, obstructi sint.
Nam alioqui ubi in universo corpore atra bi-
lis fuerit, loco jam allegato, Galenus Elephā-
tiasin magna ex parte subsequi dixit, sicuti, si
in una aliqua parte Cancrum. Neq; quisque
quod sciam, veterum, præter Hippocratem,
& Paulum ex Aegina medicum, *lib. 5. cap. 49.*
suffusionem hanc atra bilis per universum
corpus proprio nomine compellavit. Nam
etiamsi Galenus, de locis, *aff. lib. 5. cap. 7.* ob
splenis vitia, corpus universum colore subatro
suffundi concedat: proprium tamen nullum
nomen eidem affectui attribuit, quom antea
pallide bilis suffusionem, Regium vocari mor-
bum dicat, atq; ob id omnes ferè ad unum,
proprio carere nomine dixerunt; cujus evi-
dentissimum testimonium, nobis dat Actuari-
us, *Metb. med. lib. 1. cap. 11. & lib. 4.* nam qualē
in hepate, inquit, arquatum creari diximus,
talis etiam affectio in liene oritur, ubi ejus hu-
mor in totum corpus diffunditur, verum ni-
griore colore inficitur, caretque hic affectus
proprio nomine. Qui hoc Arquato corri-
piuntur, non nulli in suppallidum, alii viridē,
quidam lividum, aut nigriusculum colorem
mutantur, pro humoris peccantis natura, ac
conditione. Perperam igitur arquatum ni-
grum

*Icterus ni-
ger quid.*

grum vocabimus, nisi per universum corpus, ac præcipuè faciem, ater quidam color suffundatur, quod clarè in hunc modum Hippocrates, *lib. de morbis*, 2. testatum reliquit. Color, inquit, fit niger circa faciem, & maximè verò circa partes, velut in umbra, occultatas, & oculi cum virore pallidi, itemque lingua infernè, & sub lingua crassa, & nigra &c. Et Paulus Aegineta, *lib. 3. cap. 49.* μέλανα ἰκτερον (sic enim appellat) esse dicit, quoties ater sanguis per totum corpus sese spargat, quod in Stomacace nostra, aut Sceletyrbe nequaquam fieri videmus. Siquidem etiamsi usu veniat interdum præcedente λόρδωσι, quam eluminationem, aut lumbaginem vocant latini, coxas, ventrem, lumbos, atro quodam colore infici, gingivasque adeo affici, ut consortii lege ipsum palatum non rarò coarctent, nunquàm tamen quisque (quod sciam) Sceletyrbicum vidit, cujus oculorum album in lividum, sup-pallidum, aut nigriusculum colorem mutaretur, & cujus genæ cum tota corporis compage alio tingerentur colore. Et quamvis Galenus, *lib. 2. de nat. fac.* Regium morbum, qui ab atra bile fiat, nigriorem esse dicat: Itemque h ulcerum cicatrices negras, non statim hinc inferendum erit, in icteritia nigra ulcera fieri, atque ex his cicatrices negras, sicuti in Sceletyrbe fieri assolet: Sed videtur Galenus negras cicatrices quodammodo à Regio morbo sejunxisse (sunt enim distinctæ inter se periodi)

di) atque id voluisse, quod ulcera, si quæ lienis vitio oriantur, cicatrices nigras, tanquam melancholici humoris vestigia relinquant. Verisimile igitur est, sicuti omne excrementum sui generis morbum creat, ipsumque pro sui natura varia solere subsequi excrementorum genera: ita Magnos hosce Lienes, ad extimas corporis partes, pedes dico, pulso melancholico humore, inibi pro sui natura morbum conciliare, quemadmodum jam ante Galeni autoritate diximus, si in uno aliquo loco bilis fuerit atra, in metu esse cancrum: ac proinde ubi crura, & coxas petierit, humorem, ubi aliquandiu delituerit, efflorescere, atque semet exerere. Solet siquidem ut docet Galenus, *lib. 4. sanit. tuenda*, cutis similis efflorescere humoribus, unde & certissimam succi cognitionem ex colore dari dicit: nam si corpus solito albius effectum sit, pituitosum abundare succum indicat, si pallidius aut flavius, biliosum: ita si ad rubicundius, quàm pro natura, sit mutatum, sanguinis abundantiam subesse, sicuti si ad nigrius, quemadmodum in Sceletyrbe contingit, nigram superesse bilem ostendit.

CAP. IV.

Quod Stomacace non sit Volvulus Hæmatites, ut suspicatur Joannes Langius.

Joan-

*Anstomacace
sic volu-
lus hæ-
matites.*

Joannes ille Langius Palatinorum
Rheni Archiatros, vir, si quisquam alius
πολύιστωρ, & maximi exactissimique judicii,
atque, ut ipsemet de se scribit *παισιόφιλος*,
dum *Epist. Med. misc. 2. Epist. 13. & 14.* novos
oriri morbos, quorum saltem nulla antea
vestigia apparuerint, inficiatur, ac singulos,
qui hodie grassantur, ad aliquem eorum, qui
ab Hippocrate, Galeno, aut aliis antiquio-
ribus recensentur, reducere conatur, Stoma-
cacen ad tertiam Hippocratici Volvuli spe-
ciem, quam *de morb. inter.* hæmatiten vocat,
refert, adeoque clarè ab eodem descriptam
dicit, ut penicillo vix possis melius depinge-
re, producitque in medium Hippocratem sic
scribentem. In hoc morbo, inquit, accidit,
ut ex ore malè oleant, à dentibus gingivæ di-
scedunt, & à naribus sanguis profluit, ali-
quando ex cruribus ulcera pullulant, & alia
sanescunt, alia emergunt, & cutis extenua-
ta nigrescit. Scita mehercule morbi delinea-
tio, nisi idem senex statim subjunxisset (est au-
tem ad laborandum, & deambulandum
promptus) quod diversum quid à Stomacace
innuere videtur. Nam quantumcunq; Scele-
tyrbè à Stomacace sejungas, quod & facit Lã-
gius, (quod tamè vix fieri potest, quom eandè
causam, eandemque sedem primariò affe-
ctam consequantur) vix tamen è multis mil-
libus unum reperias, qui Stomacace, aut Scele-
tyrbè

tyrbe laborans, ad laborandum, ac deambulandum promptus sit, quod humor ille melancholicus per se segne corpus reddat, atque ad actiones pigrum. Neque me movet, quod Galenum, aut eum, quisquis tandem fuerit, qui definitiones Medicas conscripsit in medium producat, sigillatim de Sceletyrbe scribentem, atque eandem inter resolutionis species, licet non satis propriè, referentem: Siquidem quom lassa, vitiataque tantum sit actio, pedibus cruribusque non absolute sibi constantibus, verum quodammodo vacillantibus, non autem in totum abolita, deperditaque; sicuti in resolutis demonstrat fieri Galen. *de locis aff. lib. 3. cap. 10.* & Celius, *meth. chro. li. 2. cap. 1.* (dicitur enim, ut idem docet, nervorum resolutio potissimum, ubi motus deperditus sit, quanquam & si sensus duntaxat pereat, & sensus simul cum motu, resolutionem quoque nominare soleant) non satis propriè Sceletyrben paralyfin dixeris, quando neque sensus, neque motus prorsus perierint. Rectius certe, ut Etymon vocabuli indicat, ossium perturbationem appellaveris, quando confusa, quædam, atque interturbata, neque recto ordine progrediens censenda sit potius motio, quam motus abolitio: si tamen alicui diminutam paralyfin nominare lubeat, non multum refert, atque per me, quantum ejus fieri porest, integrum est. Permittimus enim lubenter, cum Galeno unicuique pro arbitrio nominibus uti, dum modo in cognitione laborantis

parti-

*Sceletyrbe
an sit paralyfis.*

*Sceletyrbe
unde ducta.*

particulæ non aberremus. Verùm antequam ulterius progrediamur, Auctorem Medicarum definitionum fatiùs erit semel audisse. Sceletyrbe, inquit, species est resolutionis, qua erectus homo ambulare non potest, & latus aliàs in rectum, quandoq; sinistrum in dextrum, nonnunquam dextrum in sinistrum, circumfert, interdum quoq; pedem non attollit, sed attrahit, veluti ii, qui magnos clivos ascendunt. Esto, demus Sceletyrben esse resolutionis speciem, an statim hinc inferendum erit, primarium affectum, aut in genibus nervorum compagibus dissolutis, aut in spinæ medulla consistere? minime. Videmus enim cerebrum, ac spinalem medullam lege confortii, aliis membris, & præsertim visceribus, coaffici. Nam epilepsiam, apoplexiam, atq; ex hac paralyfin oriri certum est, ventriculo, ejusq; præsertim ore primario affecto. Sic Galenus, *de loc. aff. lib. 5. cap. 6.* Grammaticum quendam juvenem, quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut in ediam sustineret, aut irasceretur, morbo comitiali correptum refert. Et quod de stomacho diximus, idem de liene, & hepate pronunciatum volumus. Nam quantumvis aliquis hîc obficere possit, stomachum cerebro, & rursus cerebrum stomacho affectiones suas facillimè transmittere, propter nervorum à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinem, per quos, ut docet idem Galenus, *de loc.*

Sceletyrbe
quid.

aff. lib. 3. cap. 5: etiam sensus particulæ huic, quàm ulli reliquarum corporis partium, acutior est: reliqua verò viscera non item. Huic responsum volumus ex Galeno, *l. de loc. aff. 3. cap. 7.* puero cuidam quom à crure morbus comitialis oriri consueverat, purgato probè corpore, membroq; in medio ligato, supra eam partem, quæ videlicet primaria affectione erat affecta, ac deinceps medicamento, quod ex Thapsia, aut sinapi fit applicato, accessionem, quæ quotidie invadere consueveras, penitus interceptam fuisse: Ac proinde, si cruri consentire potest cerebrum, multò magis jecinori, ac lieni, quibus ex Sexto nervorum pari nervos non pænitendos transmittit: ut interim venarum consortium omittam, per quas modò sanguis, modò melancholia ad cerebrum transmittitur. Huc adde, quod Hippocrates, *lib. de arte*, gibbositatem, quæ infra septum transversum fit, solvi dicat, quoties varices in cruribus fiunt, aut in vena juxta poplitem, succo illo, ut in commento ejusdè loci docet Galenus, ad hæc venas delato. Consuevit siquidem magna ex parte varicum origo esse sanguis melancholicus, quod quom ita sit, non mirum est liene primariò affecto, *λόρδωσι* interdum, atq; Sceletyrben accidere, genuum compagibus quodammodo dissolutis. Solet etenim frequenter, si melancholici humoris copia gravetur, eundem ad crura, coxasq; remittere. Sic Hippocrates, *l. 2. de prædic. & de inter. aff.* magnis lienibus, & secundæ
& ter-

& tertiæ splenitidis speciei, in cruribus ulcera in metu esse dicit. Ac Paulus ex Aegina medicus, l. 3. c. 49. iis qui Lienis obstructione laborant, ulcera in cruribus oriri dicit, quæ cicatricem non recipiant.

CAP. V.

De causa Stomacacaxiæ dictæ.

Quamquam Galenus, l. 1. meth. & l. 2. de morb. caus. προηγμένας, id est, præcedentes, seu internas, quòd in ipso videlicet animalis corpore cōsistant: & προκαταρκτικάς, id est evidētes, quòd extrinsecus advenientes vehementer alterent, & immutēt corpora, dividere soleat, contendatq; absurdum prorsus esse, curationis indicationem ab externa aliqua causa sumere, quom tamen ad affectus cognitionem plurimum conferat: interdum etiam idem, l. 4. & 7. meth. causas ingignentes, & augentes dispescat, animadvertendumq; doceat in omni morbo, num effectrix causa defuerit, vel etiam nū agat, adeoq; ipsos morbos tum augeat tum faciat. Nobis generali definitione satisfuerit appellasse causam, omne id quod quocunq; modo morbo aliquid confert; quemadmodum austrinam, & pluviosam hyemem, si ver aquilonium subsequatur, abortus causam dicere solemus. Ac proinde magnorum lienum causam partim ad victus intemperantiam, partim ac corporis totius constitutionem, partim ad regionem, atque anni constitutionem referemus : Ad regionem,

Causa morbi quid.

Scorbuti cause.

Morbi qui-
busdam lo-
cis Berna-
culi.

Asiani Europeis multò esse māsuetiores, timi-
diores, atq; effœminatiores, quod Aristoteles
Probl. sect. 14. pro. 16. Lib. de aere aqua & locis. per
ἀνθρωπίνων fieri cōtendit; Hippocrates tem-
porum æqualitati, aut inæqualitati acceptum
fert. Consueverunt etiam nonnunquam vitia
aliqua repente gigni in certa aliqua terrarum
parte, membrisq; hominum certis, ut author
est Plinius: *Lib. 7. Cap. 50. & lib. 26. cap. 1.* vel æ-
tatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eli-
gente hæc in pueris grassari, illa in adultis, hæc
procures sentire, illa pauperes. Nam spleniti-
des uliginosis præfettim locis, in metu esse di-
cit Hippocrates: *Lib. de aere aqua & locis.* Et
hodie in Stiria & Carinthia ob vitiatas mine-
ris aquas homines struma, & bronchocele a-
deò affici contingit, ut voce priventur. Plinius
lib. 26. cap. 1. Elephantiasin peculiare Ægypti
malum vocat, neq; ante Pompei magni tem-
pora Italiam invasisse demonstrat: Carbu-
culum idem Narbonensi provinciæ familia-
rem dicit, ac primum in Italiam venisse L. Pau-
lo, & Q. Martio Censoribus. Præterealiche-
nas, seu mentagram ante Tiberii Claudii
principatum Italia non vidit, quodam Peru-
fino equite Romano quæstorio scriba, ex
Asia contagem ejus importante. Ita solet
natura varietate rerum ludere, & semet quo-
dammodo oblectare, & quemadmodum
varias formas, monstrososq; partus produ-
cit: ita varios interdum, & novos parit
morbos

morbos, & alios in nobis definere finit: argumento potest esse morbus, quem Gemursam appellare solent prisci, cuius vel nomen ipsum oblitteratum esse ostendit Plinius, *Lib. 26. cap. 1.*

CAP. II.

Quis morbus sit Stomacacaxia dicta,
& quo nomine apud Hippo-
cratem appelletur.

Plinius Naturalis historiæ *lib. 25. cap. 3. nec* *Stomacace*
bestiarum, inquit, scelera ad nocendum sola *& sceloty-*
sunt, sed interim aquarum quoque & loco- *be Plinii.*
rum. In Germania trans Rhenum castris à
Germanico Cæsare promotis, maritimo tra-
ctu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota, in-
tra biennium dentes deciderent, compagesq;
in genibus dissolverentur. Stomacacen Medi-
ci vocabant, & Sceletyrben ea mala. Id vitium
ho die paulò latius serpsit, & confines aliquot
regiones invasit, Hollandiam dico, ac Frisi-
am, Daniamq; : & sicuti audio, Flandris, Bra-
bantisq; hætenus tamen incognitum, paula-
tim innotescere occipit: in Germania etiam,
locis aliquot sese exerit. Hippocrates sub
finem *secundi libri prædictionum*, Plinii
Stomacacen hanc, & Sceletyrben graphicòs
admodum his verbis depingit, ac magnitudini
lienū acceptas fert. Quicunq;, inquit, dū neq;
febricitant, neq; decolores sunt, sæpe & ver-

Scorbutus
ab Hippocr
de scriptus.

BALDWINI RONS

SEI GANDENSIS

DE MMAGNIS

HIPPOCRATIS LIENT

US, PLINIOVE STOMACACE

se sceleratbe, seu vulgo

disco

SCORBITO

Commentarius

Eiusdem epistolae principis

eiusdem argumenti

CLARISSIMO

MEDICINÆ DOCTO-

RI, D. HECTORI MITHOBIO,

Repub. Hanobriensis Medico

primario, Balduinus

Ronsseus S. P.

NNUS 7 AM

ferè est, mi Mitbobi,

quod relictà Illustriss.

ac clementissimi Prin-

cipis nostri D. Erici

Brunsuicensium & Luneburgensium

Ducis aula, Landstroftio isthâc iter

faciens, te pro veteri inter nos con-

suetudine, atq; patrio more, delibato

utcunq; Φιλοτησίας poculo, quom

sermo de cōmunibus studiis, sicuti in-

ter æquales forè sit, incidisset: tu tan-

dem id mecum obnixè agere cepisti, ut

com-

Fiat ergò unguentum ex succo cochlear, absinth. apii cum melle coctis, addito pulvere aristolochie, & aluminis.

In ulceribus minus pravis satis efficax est unguentum diapompbolygos, quo sæpius felicitè usus sum. Unguentum è Nicotiana, saccharū ꝑ, & cū eo parata linimenta. Nec inutile est emplastrum diapalma. Beccabunga sola in cerevisia cocta & bis de die apposita ulcus ingens cruris totam ferè tibiam occupans & ad os usq; profundum, à quodam curatum fuisse, observatum est.

Vel paretur unguentum de apio dictum:

R. Succ. apii, melissophyll. cochlearie
an. ʒss.

chelidoniae ʒv.

Mellis crudi q. s.

Coq. ad justam consistentiam, addatur
aliquid thuris, aloes, myrrhæ.

Vel fiat unguentum ex resina, thure, & oleo rosæ.

Commendatur & hoc:

R. Aq. pilosell. mense Septembri destil-
lat. ℥j.

mellis rosati ʒss.

myrrhæ.

lithargyri an. ʒjss.

camphoræ parum. In Sole, vel calido
loco per triduum servantur. Colatu-
ra bis quotidie exulcerata crura ab-
luantur.

Vel abluantur ulcera decocto sedi minoris
Effi-

Efficacius erit medicamentum, si aliquid cochlear. vel nasturt. addatur. Ita & linimenta efficaciora sunt, si saccharum hni addatur.

Est & utile unguentum Montagnanae de plumbo:

R. Plumbi usti ℥j.

cerussæ lotæ ℥ij.

vitell. ovor. ij.

lithargyri ℥ß.

oleo rosacci ℥jß.

myrrhæ ℥ij.

Cera q.s. F. Linimentum, quo ulcera prius vino, in quo aristolochia rotunda cocta sit, abluta perungantur.

Si putredo magna sit, aliquid ꝑ præcipitati, vel olei ☉li addatur, vel usurpetur aqua illa ex ꝑrio sublimato, & alumine, ac aqua plantagin. parata, & supra in Stomacace proposita.

Ad consolidationem tandem usurpandum Emplastrum diacalcith. de minio, de tutia.

De Atrophia.

Cum membrum non tantum riget, sed etiam contabescit, unguento resumtivo inungendum est. In universali verò atrophia ut in scorbuto reliquo curatio instituenda, & bona diæta utendū. Commendatur hic lac caprinum, in primis si capra herbis contra scorbutū pugnātibus alatur, aut lacti pauillum croci, & aliquid

aliquid mellis, vel sacchari addatur, & vinum Gallicum rubrum, quod plus nutrit, quam Rhenanum.

Summa, ut hæc concludamus, & quidem cum eo, quo capimus, generalis lex curandi Scorbutum cum aliis morbis, & symptomatibus copulatum hæc est: ut misceamus cum medicamentis contra morbum illum, vel symptoma directis medicamenta peculiari vi contra scorbutum pignantia, & quidem ea ratione, ut nunc horum, nunc illorum plus sumamus, pro ut magis vel scorbutus, vel morbus ille scorbuto conjunctus prævalet.

CAPUT IX.

DE DIÆTA.

1. Aer.
2. Cibus, & potus.
3. Motus, & quies.
4. Somnus & Vigilia.
5. Excreta, & retenta.
6. Animi pathemata.

Multum verò momenti ad scorbutum curandum in diætæ ratione situm est. Respondeat autem ea medicamentis, & cacochymia scorbuticæ adversetur, ita ut non solum nihil ad scorbuticæ cacochymia generationem faciat, sed etiam vitium humorum corrigat; quod alimenta medicamentosa commodissime præstant.

1.
Aer.

Aer ergò frigidus humidus & impurus, qualem

venti Aquilonares & occidētales, ac loca subterranea, conclusa & ventilationi nulli exposita, suppeditat; ut & qui paludū, stagnantium aquarū, cloacarum aut aliarum rerum putridarum halitibus infectus est, ac proinde humores ac spiritus inquinare, iisq; vitiosam, quam obtinet, dispositionem imprimere solet. Contrā moderatē calidus, siccus, tenuis, purus, patens ac liber eligatur; aut si talis natura non detur, arte concilietur, accenso ligno juniperi, roris marino, & fumo ex baccis juniperi, lauri, thure, succino, trochiscis, & candelis pro fumo, & similibus.

In cibo, & potu vitentur omnia, quæ humorem Melancholicum, crassum, & tartareum præbere possunt; carnes nimirum suillæ, & aliæ sale, ac fumo exsiccatae; crassa, viscida, dura, difficilis coctionis, vetustate exsucca, rancida, lardum rancidum, pisces sale conditi, & fumo exsiccati, ac omnes cibi, quos supra ad scorbutum generandum aptos esse diximus. Contrā verò in usu quotidiano sint cibi boni succi, facilis coctionis, attenuandi, incidendi, aperiendi, detergendiq; vi prædicti, & qui ad coctionem bonam & fermentationem, ac πνεύματωσιν faciunt, nullo verò modo eam impediūt, & cibos reliquos increascent. Itaque exhibeatur ptisana, juscula gallinarum, & carnis bubulæ, animalium car-

2.
Cibus &
potus.

nes, & pisces, quæ bonum succum præbent, & facile coquuntur; uvæ item passæ. Imprimis commendatur lac caprinum, quod boni succi est, & facile coquitur. Alvum quoque nonnihil laxat, & ad benignum epatis succum vi morbi absumtum instaurandum, viscerumq; robur conservandum aptissimum. Ac multi largo solius lactis usu, in quo nascitur aq. cochlearia, beccabunga cocta fuere, convalescerunt: atque inprimis iis id utile est, qui atrophia laborant, neque evacuationes facile ferunt. Cum enim unicè danda opera sit, ut pro vitioso bonus sanguis substituat: lac & bonum sanguinem suppeditat, & si admisceatur medicamēta scorbutica, prava qualitas simul aboletur. Utilia quoq; sunt poma aurantia, refertque Balduinus Ronsseus, *epist.* 2. se novisse nonnullos, qui solo eorum una cum corticibus usu sanitatem recuperarunt. Cibi cōdiantur hyssopo, roremarino, thymo, satureia, croco, cinamomo, macere: Embammata fiant è cochlearia, nasturtio, radic. raphani agrest, capparibus sine sal, vel à sale ablutis, limonib. malo citrio, acetosa, flor. borraginis, sinapi. Sali admisceantur, vel salis loco cum cibis usurpetur pulvis ex sale juniperi, radic. aronis, specibus diapliris archont. aromatic. rosati. Gravidarum tamen hâc in re etiam habenda est ratio, ne fœtui aliquod damnum attrahatur. In febribus
utilis

utilis est acetosa, acetosella, trifolium acetosum, quibus aliquid cochleariæ vel nasturtii addi potest. Acida verò, quatenus talia, & inprimis acetum simplex, fugiendum; cum coctionem, & rarefactionem alimentorum impediat, humores figat, Melancholiam augeat, & ut Hippocr. 3. de rat. vict. in acut. t. 38. loquitur, sit ἀναγωγὸν μελάων. Condire tamen interdum acidiusculis cibos licet, ut & dejecta appetentia excitetur, & putredo humorum inhibeatur, ac calor, & fervor humorum temperetur. Dulcium, & sacchari usus parvus sit; cum glutinosum quiddam, & obstructions pariendi vim habeat. Et de splenicis verum est, illud antiquum: Τοῖς σπληνικοῖς τὰ μὲν δριμύα, καὶ τὰ πικρὰ ὠφέλημα, τὰ δὲ γλυκέα βλαβερὰ. Semper quoque simplicitas ciborum varietati est præferenda; inprimis ubi diversi cibi diversas obtinent substantias: & τὸ ποικίλον τῆς διαίτης ποικίλα νοσήματα parere supra diximus.

Potus sit vinum bonum, Rhenanum inprimis, vel cerevisia tenuior, & bene defæcata, ac lupulo satis condita; & quidem cum vinum tum cerevisia, vel simplex vel absinthio, chamædr. lingua cervina, carduo benedict. hyssopo, veronica, roremarino medicata. Vel paretur tale vinum. R. radic. sarsæ parilla, china, ligni sassafras an. ℥ij. radic.

rhodiæ, *garyophyllatæ*, *scorzonera* an. ℥j.
linguæ cervinæ, *chamedryos*, *cochleariæ*, *absinthii* an Mij. cinam. opt. ℥vj. passular. contusar. ℔j.
 Affundantur vini, vel quod commodius, musti
 amphora dimidia. F. vinum medicatum. Aut
 paretur hæc aqua ad vinum diluendum.

R. *Cochleariæ* rec. Mvj. *nasturtii aquat. lin-*
guæ cervinæ an. Mij. *sarsæ parillæ* ℥iij. *passul. con-*
tusar. ℔℔. *succi beccabungæ* ℔vj. *acetosæ* lb. iij.
 Destillantur in B. ad vinum diluendum. Hy-
 dropotæ utantur aqua, in aqua ferrum, vel
 chalybs ignitus aliquoties extinctus sit. Si
 acidularum copia datur, eæ in frequenti usu
 sint. Caprini etiam lactis, aut si desit, vac-
 cini potus admittitur; cum benè nutriat, &
 emaciatum utile sit: vel potetur serum lactis,
 præcipuè caprini. Commodior tamen &
 lactis, & feriusus est, si nasturtii, vel cochlea-
 riæ aliquid in iis coctum, vel conservæ earum,
 dissolutæ sint.

3.
 Motus &
 quies.

Corpus moderatè exerceatur, ante cibum:
 Ambulare enim, ut^{et} apud Plautum, in *Curcu-*
lion. act. 2. lieni optimum est; & exercitium
 concoquentem calorem exuscitat: contra o-
 tium, & quies hoc malum augent.

4.
 Somnus &
 vigilia.

Somnus, & vigiliæ sint moderatæ. Et so-
 mnus quidem ita se habeat, ut ad caloris nati-
 vi instaurationem ac tutelam, humorumque
 crudorum coctionem sufficiat. Sit quo-
 que nocturnus: meridianus tamen iis
 qui ob vehementiam dolorum, animi affectus
 & me-

& melancholicas cogitationes noctes in somnes transegerunt, concedi potest. Vigiliæ verò calorem & spiritus excitent, non absumant, aut corpus exsiccent, & tabefaciant.

Consuetæ evacuationes non supprimantur. Balneum aquæ dulcis, cum poros cutis laxet, moderatè calefaciat, & humores fundat, reliquias humorum discutiat, & sordes in ambitu corporis hærentes dissipet, si moderatè, & suo tempore usurpetur, utile est.

Absit tandem tristitia, & mæror.

*C A P. X.**De Præservatione.*

Eadem, quæ modò proposito est, victus ratione observata, qui proni ad scorbutum sunt, ut & alii, eundem præcavere possunt. Nimirum, qui à scorbutto sibi metuunt, victus rationem corporis naturali constitutioni convenientē, scorbutto verò contrariam, qualis modo descripta est, observent.

In eo saltem est differentia, quod eorum, qui scorbutto jam laborant, diætā ita comparata esse debet, ut scorbutto manifestè sit contraria. In præservatione verò satis est, si corpori nostro sit similis, & causæ præternaturali moderatè adversetur.

Et quia omnes errores diætæ semper præcaveri non possunt, si quid humorum vitiosorum cumulaturn est, verno & autumnali tempore evacuandum. Et quidem imprimis autumno multo majore cura opus, utpote qui ad morbos melancholicos generandos aptissimus est. Ideoque humor melancholicus & bilis adusta per æstatem tali vel simili medicamento educenda. R. *radic. polypod. q. ʒj. bug offæ, cichorii an ʒß. ceterach. fumariæ, cuscute, capill. ʔ, chamædrys an. Mj. sem. frigid. major. an. ʒj. stor. borragin. bugloss. genistæ an. Mj. fol. senæ ʒjß. rhabarbar. ʒj. sem. anisi, fenicul. an. ʒij. passul. exac. ʒj. Coquat. in Aqua pura. Colatura adde syr. rosar. sol. ʒij. byzant. s. de pomis, de epitbymo an. ʒj. Dentur pro Dosi ʒiiij.*

In primis verò, qui à scorbutò liber esse cupit, omnes modos, quibus contagii scorbutici seminaria communicari possunt, caveat, pocula cum agris communia, halitum ex ore foetentem, oscula & similia. Aerem uliginosum & ad scorbutum generandum aptum cum salubriore mutet.

F I N I S.

BALDUINI RONS-

SEI GANDENSIS

DE MAGNIS

HIPPOCRATIS LIENI-

BUS, PLINIIQUE STOMACACE

ac Sceletyrbe, seu vulgò

dicto

SCORBUTO

Commentarius,

Ejusdem epistolæ quinque

ejusdem argumenti.

BALDWINI RONS

SEI GANDENSIS

DE MANGNIS

HIPPOCRATIS LIENT

ENS, PLINIOVE STOMACACE

ac seclerib, seu vulgo

disco

SCORBITO

Commentarius

Eiusdem epistolae principis

eiusdem argumenti

CLARISSIMO

MEDICINÆ DOCTO-

RI, D. HECTORI MITHOBIO,

Repub. Hanobriensis Medico

primario, Balduinus

Ronsseus S. P.

ANNUS 7 A M

ferè est, mi Mitbobi,

quod relictà Illustriss.

ac clementissimi Prin-

cipis nostri D. Erici

Brunsvicensium & Luneburgensium

Ducis aula, Landstrostio isthâc iter

faciens, te pro veteri inter nos con-

suetudine, atq; patrio more, delibato

utcunq; Φιλοτησίας poculo, quom

sermo de cōmunibus studiis, sicuti in-

ter aequales forè fit, incidisset: tu tan-

dem id mecum obnixè agere cepisti, ut

com-

commentarium nostrum de magnis
Hippocratis lienibus, jam iterum
prelo committi mandarem: distra-
ctis enim jam undiquaque exemplari-
bus universis, multos nostrae profes-
sionis illorum maximo teneri deside-
rio, quom indies sevisissima lues hæc
magis ac magis propagetur: Hoc ad-
dens, te, si opus sit, transmissio scripto,
aut typis excuso exemplari, eam pro-
vinciam suscepturum, ut typographo,
qui annuas tuas Ephemerides excu-
dendas recepit, negotium istud hoc com-
mittatur. Quid multis? eò me
tandem adigisti, ut fidem darem, me
prima occasione exemplar scriptum
transmissurum, præsertim quando
constanter assereres, me non futu-
rum illorum calumniae subiectum,
qui me insimulaturi sint, tanquam
eandem semper canens canilenam,
quom illis jam ante à Platone abun-
de responsum sit, id quod egregium
est,

est, iterum ac tertio in sermone repe-
ti oportere. Ego igitur compositis
utcumq; rebus meis, ut fidem libera-
rem, arrepto calamo libellum, qua
potui diligentia, transcribo, nonnul-
lis, ubi ferret occasio, additis: eratq;
animus præscripta quadam medici-
nalia, quibus vulgus ad morbi cura-
tionem utitur, nostro inferere opuscu-
lo. Verum quando Doctiss: Medicus
D. Ioannes Vuierus in suis observa-
tionibus nihil omiserit, quod ad mor-
bi curationem fore putaret, asscriptis
etiam muliercularum empiricis re-
mediis, consultius esse iudicavi, no-
stro libello doctissimam illius de Scor-
buto observationem subnectere,
quàm ex nostro pœnu novam medi-
camentorum farraginem deprome-
re, atque ne quid studiosi desidera-
rent, quoniam tam Vuierus, quàm
ego Doctissimi Ioannis Langii non se-
mel meminimus, illi subungere duas
episto-

*epistolas ex miscellanea secunda, in
quibus ex professo de Scorbuto agit.
Ne tamen & ego vacuus omnino ve-
nisse viderer, ex miscellaneis nostris,
quæ nondum in lucem prodierunt, sta-
tim sub calcem nostri opusculi sub-
iunxi tres epistolas de Sceletyrbe, at-
que aliam de lumbagine, quintamq;
de Hollandia, in quibus nonnulla quæ
ad præcedentis opusculi intelligen-
tiam faciunt, Candidus inveniet le-
ctor. Tu interim, mi Mitrobi, levi-
dense hoc munusculum grato accipias
animo, ac Ronssæum ut tui studiosis-
simum habe, Vale. Gouda, Ca-
lend. Augusti,*

1583.

M. THEODORUS

Soupyrgus, Lectori.

Cum regis Delphos profectus liberis,
Ex urbe domina qui superbum propulit,
Aurum cavi reconditum rectorio
Ligni, Deo vati obtulisse dicitur:
Haud aliter in vili papyro Ronsseus
Preciosiore, amice lector, Persicis
Offert tibi thesaurum opibus, oscedini
Ratione qua queas mederi, & qua pedes
Luctator ut vaser capit σκελετούρην, opes
Lydi quod haud regis queant ditissimi.
Quare bonis perge avibus: hoc modo athera
Conscendit Æsculapius, volitat virum
Hippocrates per ora: te quoque, Ronssee,
Laus tua manet, quem posteris vacui odio,
Et amore, laudibus ferent ad fidem.

*Sic Iuni9 in
Nomenclato
re à Mar-
cello appel-
latam scri-
bit stoma-
cachem.*

BAL-

BALDUINO RONS-
SEO, REIPUB. GOUDANÆ
Medico, Joannes Vuerus Illustriss.
Clivia &c. Ducis Medicus

S. P. D.

Vod Lucubrations tuas
de Scorbuto mihi miseris
legendas, censendasque, or-
natissime Ronsee, facis tu
quidem pro singulari tua humanitate,
& animi candore, quem amplector mi-
rificè : illas ut equidem me legisse a-
gnosco, ita temerarium me fatendum
foret, si elaborati tui scripti censor
dici velim. Quàm sit mihi curta su-
pellex, non sum nescius. Summope-
rè autem placet is tuus labor, quem ex
professo iustituiſti de ſcorbuto, licet
antea contractius epistola una doctis-
ſima hunc tu omnium, quos mihi vi-
dere licuit, primus explicueris. Perge
igitur hanc ſecare glaciem, atque hos
exantlare labores Reipublicæ admo-
dum utiles, & ne diutius ſuppriman-
tur, cura unicè. In curatione verò te
paulò velim eſſe copioſiorem, atque
nonnihil dicere de iis curandi modis,
quibus

quibus felici successu apud Hollan-
dos, Phrisios, & loca maritima utitur
vulgus. Cum etiam in tibiis, ac geni-
bus præsertim, nervorum rigor ex gra-
vi illo imbibito humore observetur,
contra id symptoma, quemadmodum
quoque ad lituras possent fomenta li-
nimenta; adscribi. Multum, & sæpè
de hoc morbo cõtuli cum doctissimo,
integerrimoquè medico D. Joanne
Echthio Colonienſe, ut & cum aliis,
quorum audiſi judicia: hinc & scriptũ
quod vides communico, ut legas alio-
rum; videas ſententiam. Tam deprava-
tè hæc exſcripſerat puer, ut me plu-
rimum offenderit: transmitto tamen,
ut animum erga te meum ostendam,
& quid tuo nomine velim, ſi modo
poſſum, intelligas. Libenter etiã char-
tæ in tranſcribendo calamum appli-
cuiſſem ipſe, at temporis parũ mihi
eſt reliquum, tot profectionibus, &
occupationibus aliis avocor: quas au-
tem ſuffuratus ſum paucas horas, libel-
lo noſtro nuper excuſo jam relegen-
do, caſtigando, & augendo impendi.
Exemplaria etenim omnia diſtracta
eſſe ſcripſit Oporinus noſter, & plura

Q

à multis

à multis desiderari. Quapropter ora-
vit ille, & hortatus est, ut ante Marti-
ni ferias recognitum, & locupletatum
exemplar transmitterem Basileam, se
illud emendatius, elegantius, auctius-
què impressurum pollicitus est, addito
copioso indice, & Cæsareo privilegio.
Tu interim in eo, quod feliciter cepi-
sti, audacius progredere, pergeq; ju-
vare Rempublicam Christianam, & in
hoc totus sis, ut labor ille tuus mun-
do innotescat in multam haud du-
biè Reipub. utilitatem, Vale.

Clivis vj. Novembris,
M.D. LXIII.

CAP.

CAP. I.

Generalia quædam in morbis
consideranda.

QVoniam in stomachaces consideratione tota hæc nostra exercitatio versabitur, non videbitur inconsultum, si à primo orsi ovo, quisnam sit morbus, inquiramus: Deinde ejusdem perscrutemur causas; ac deinceps methodum quandam curatoriam præscribamus: siquidem si, ut autor est Aristoteles, 2. *post. analyt.* quatuor potissimum sunt, quæ nos in cujusque rei notitiam, ceu manu quadam ducunt, quia, propter quid, si est, & quid est, priora duo sine posteriorum cognitione haberi nequeant: fieri non potest, ut qualitatem, aut causam ejus, quod quærimus, prius agnoscamus, quàm eius naturam, veramque essentiam; & absurdum prorsus sit, morbi alicujus curam suscipere, cujus naturam, & originem ignores. Neque sufficit dixisse morbum aut in instrumentariis, aut similaribus consistere particulis: & rursus eundem, aut ex defectu ejus, quod adesse debebat aut abundantia ejus, quod non erat necessarium, fieri: Aut sicuti Aesclepiades, *lib. 2. de locis affect.* in meatuum genere Sanitatē & morbum reponere, nisi, quemadmodū docet Galenus, sumpto indicio ab excrementorum specie, doloris proprietate, tumoribus præter naturā,

*Morborum
natura
quomodo
investigan-
da.*

actione læsa, vitio coloris quod sequitur, vel in universo corpore, vel in vna aliqua parte, & proprijs accidentibus locum affectum, atque adeo morbum ipsum tandem deprehendamus, ac deinde ex locorum varietate, annique constitutione, morbos & præſagire, et eorundem essentiam dijudicare possimus. Alia namque natura est morborum austrinam constitutionem subsequantium, alia borealem, vt docet Hippocrates *Sect. 3. Aph. 12.* Si quidem si austrina fuerit hyems, & pluviosa, ver autem aridum & brumale, mulieres quibus inflat in vere partus, ex qualibet occasione abortiunt; & quom hyems sicca fuerit, & aquilonia, ver autem pluvium, & austrinum, æstate existent febres acute, lippitudines, & dysenteria. Ad hæc alii uliginosis, alii campetribus, apricisq; locis in metu solent esse morbi. Nam Cranon, cuius in epidemias meminit Hippocrates, *lib. 2. sect. 1.* pestilentibus, & putridis morbis maximè fuit infestata, quod in loco concavo, & meridionali sita esset, & averſa ventis aquiloniis, subjectaq; ventorum tranquillitatibus quas *ὑνεμίας* vocant. Et rursus, qui loca edita aperta q; incolunt, tardius senescunt, sicuti qui cava, palustria q;, ocys: ac locis palustribus ulcera capitis celeriter curari, eritumq; tardè, author est Aristoteles, *Proble. Sect. 14. pro. 6.* Præterea Bononiæ, quantumvis levia capitis vulnere lethalia esse conspiciamus; Romæ contrà, quantum-

*Vulnera pro
ratione lo-
corum pe-
riculosa vel
non peri-
culosa sunt*

tumcunque magna sint, facilem curationem
admittere. Ad hæc Romæ tibiærum vel levissi-
fima vulnuscule vix curantur. Bononiæ etiam
maxima ocysimè sigillantur: & Ferrariæ, ac
Venetiis perpauca percipiuntur crises: Anco-
næ autem vel in ipsa hyeme frequentissimè
visuntur. Adeò rectè Hippocrates. *Lib. de a-
ere aqua & locis*, scriptum reliquit, quod qui-
cunq; artem medicam integrè assequi velit,
primum quidem temporum rationem habe-
re debeat, quantum potentia quodlibet co-
rum valeat, nō enim simile quicquam in ipsis
existit, verum differunt invicem propter va-
rias, quæ in ipsis fiunt, mutationes. Deinde
ventorum calidorum, & frigidorum, maximè
qui ex his omnibus hominibus sunt commu-
nes, & mox, qui in unaquaq; regione sunt in-
digenæ & proprii. Neque verò negligentio-
rem sese circa aquarum facultates cognoscen-
das exhibere convenit. Quemadmodum e-
nim gustu differunt, & pōderè ac statione; sic
quoq; virtute aliis aliæ longè præstant. Quare
si quis ad urbem sibi incognitam perveniat,
circumspicere oportet ejus situm, quomodo
scilicet ad ventos, & Solis exortus jaceat. Non
enim æquales urbes sunt ad Septentrionem si-
tæ, & vergentes ad austrum: neque ejus quæ
solem exorientem, & quæ eundem occi-
dentem spectat. Multum siquidem dif-
fert Asia ab Europa, secundum naturas o-
mnium ex terra nascentium. Solent enim

*Regionum
& locorum
differentiæ
medico co-
gnoscendæ.*

Morbi qui-
busdam lo-
cis Berna-
culi.

Asiani Europeis multò esse māsuetiores, timi-
diores, atq; effœminatiores, quod Aristoteles
Probl. sect. 14. pro. 16. Lib. de aere aqua & locis. per
αἰνωδίσια fieri cōtendit; Hippocrates tem-
porum æqualitati, aut inæqualitati acceptum
fert. Consueverunt etiam nonnunquam vitia
aliqua repente gigni in certa aliqua terrarum
parte, membrisq; hominum certis, ut author
est Plinius: *Lib. 7. Cap. 50. & lib. 26. cap. 1.* vel æ-
tatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eli-
gente hæc in pueris grassari, illa in adultis, hæc
procures sentire, illa pauperes. Nam spleniti-
des uliginosis præfettim locis, in metu esse di-
cit Hippocrates: *Lib. de aere aqua & locis.* Et
hodie in Stiria & Carinthia ob vitiatas mine-
ris aquas homines struma, & bronchocele a-
deò affici contingit, ut voce priventur. Plinius
Lib. 26. cap. 1. Elephantiasin peculiare Ægypti
malum vocat, neq; ante Pompei magni tem-
pora Italiam invasisse demonstrat: Carbu-
culum idem Narbonensi provinciæ familia-
rem dicit, ac primum in Italiam venisse L. Pau-
lo, & Q. Martio Censoribus. Præterea liche-
nas, seu mentagram ante Tiberii Claudii
principatum Italia non vidit, quodam Peru-
fino equite Romano quæstorio scriba, ex
Asia contagem ejus importante. Ita solet
natura varietate rerum ludere, & semet quo-
dammodo oblectare, & quemadmodum
varias formas, monstrososq; partus produ-
cit: ita varios interdum, & novos parit
morbos

morbos, & alios in nobis definere sinit: argumento potest esse morbus, quem Gemursam appellare solent prisci, cuius vel nomen ipsum oblitteratum esse ostendit Plinius, *Lib. 26. cap. 1.*

CAP. II.

Quis morbus sit Stomacacaxia dicta, & quo nomine apud Hippocratem appelletur.

Plinius Naturalis historiæ *lib. 25. cap. 3. nec* *Stomacace*
 bestiarum, inquit, scelera ad nocendum sola *& sceloty-*
 sunt, sed interim aquarum quoque & loco- *be Plinii.*
 rum. In Germania trans Rhenum castris à
 Germanico Cæsare promotis, maritimo tra-
 ctu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota, in-
 tra biennium dentes deciderent, compagesq;
 in genibus dissolverentur. Stomacacen Medi-
 ci vocabant, & Sceletyrben ea mala. Id vitium
 hodie paulò latius serpsit, & confines aliquot
 regiones invasit, Hollandiam dico, ac Frisi-
 am, Daniamq; : & sicuti audio, Flandris, Bra-
 bantisq; hætenus tamen incognitum, paula-
 tim innotescere occipit: in Germania etiam,
 locis aliquot sese exerit. Hippocrates sub
 finem *secundi libri prædictionum*, Plinii
 Stomacacen hanc, & Sceletyrben graphicōs
 admodū his verbis depingit, ac magnitudini
 lienū acceptas fert. Quicunq;, inquit, dū neq;
 febricitant, neq; decolores sunt, sæpe & ver-

Scorbutus
ab Hippocr.
de scriptus.

ticem & tempora dolent, si non alium habuerint manifestum abscessum in facie, aut graviter loquantur, aut dentes doleant, his sanguinem per nares erupturum expectandum est. Quibus verò ex naribus sanguis fluit, hi, etsi alioqui sani esse videntur, hos autem, vel splenem in tumorem elevatum habere comperies, vel caput dolere: vel splendicans quidam ipsis ob oculos versatur. Plurisque verò horum simul & caput, & splen hoc modo se habere apparent. Gingivæ vitiatæ, & ora graveolentia his sunt, quibus splenes magni. Quicunque verò habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graveolentia, horum tibiæ ulcera prava habent, atque ex his cicatrices nigras. Cornelius Celsus latino meritò Hippocrates dictus, eandem sententiam sic reddidit: *Lib. 2, cap. 7.* Quibus sæpe ex naribus sanguis fluit, his aut lien tumet, aut capitis dolores sunt, quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines, obversentur. At quibus magni lienes sunt, his gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua ex parte prorumpit: quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus ulcera, & ex his cicatrices fiât nigræ. Possumus & huc accommodare, quæ Cælius ille methodicus Siccensis, *lib. 3, chron. c. 4.* & Aesculapius *cap. 4.* scribunt: siquidem alter de lienosis loquens, præterea, inquit, oris foetor ægrotantes afficit, cum gingivarum putrefactione, & de-

à C. Celso.

à Cælio.

& defluxione. Sectarum principes meminerunt tenuari etiam cutem ventris, & venas nigras apparere, atque crassiores, & in cruribus ulcera difficilè in cicatricem, vel indecenter, venientia. Alter verò quando, inquit, intumuerit pars splenis, usq; ad finistrum inguen, & præcordia ipsa usque ad jugulum dolent, & ex vicinitate aliud latus dolet cum colore pallido, & livido, exinde tumescit totum corpus cum oris foetore, in capite. Ante omnia difficultas pedum. His per omnia respondent, quæ Paulus Ægineta, lib. 31. cap. 49. & Aëtius tit. 3. ser. 3. cap. 7. nobis tradiderunt, quæ brevitatis gratia volens omitto. Poterat enim solius Hippocratis vel Celsi locus satisfacisse, nisi auctorum hac congerie manifestum prorsus reddere voluissemus, Plinium morbi potius symptomata, quàm morbum ipsum descripsisse, neq; satis animadvertisse ipsius originem, dum sicuti rationalis sectæ diligens usq; adeo inquisitor non fuit (ut bona tanti viri venia dicam) ea, quæ ab aliis experientia, ac fortuito aliquo casu comperta essent, sedulò observare maluit, quàm singulorum perscrutari causas. Si enim magno existente liene, sanguinis eruptio per nares non fiat, verisimile est, sanguine illo impuro ad inferiores regurgitante partes, coxas, atq; tibias, non secus ac sentina quæpiam, eundem recepturas; atq; inibi (solet enim cutis similis efflorescere humoribus) sui vestigia relicturum: & si, qui peccat humor, a-

*Ab Ægine-
ta & Aëtio,*

erior sit, corrofa paulatim carne, ulcera producturum, quæ difficilem recipiant curationē, & si consolidentur, post se cicatrices relinquunt nigras, quod vitium loco jam citato Plinius, *lib. 25. c. 3.* Sceletyrben vocitat. Solent namq; ita affecti, vacillante, ac titubante gradu progredi, solutis quodammodo in genibus nervorum compagibus: Sin impetu quodam ad superiora feratur humor melancholicus, è sinistra nare sanguinis fluor subsequetur, qui nisi diutius duraverit malum, morbum per se frequenter solvit: & quantumvis non liberet, viam tamen sternit ad faciliorem curationem. Verùm si sanguinis eruptio, nec è naribus, nec hæmorrhoidibus (assolet siquidem frequenter per has melâcholica illa fex expurgari) nec aliunde subsequatur, tum demum necessum est gingivas vitiari, & os malè olere, & splendicans quid ob oculos versari, succo illo melancholico gingivas inficiente atq; exedente, & fuliginosis vaporibus cerebrum petentib9: quod vitium Plinius Stomacacen, vulgus medicorum corrupto vocabulo Stomacacaxiam appellat, ac si intelligant, uti suspicior τὴν τοῦ στομάχου καχεξίαν, quòd magna ex parte cibum averfentur ægri, accidens profectò, non huic tantùm, sed & omnibus ferè in genere morbis commune. Quod quàm sit frivolum, quivis, vel tenuiter in re medica versatus facilè consequetur, quom potius græcæ dicti-
onis etymon, ad es depravatum referendum sit,

Stomacacaxia barbar.

*Stomacace
unde dicta.*

fit, quò & Danos alluisse verisimile est, dum vitium hoc Scerbock appellitant. Hollandi tamen Aetium, *tetr. 3. ser. 2. cap. 7.* sequuti Scuerbuyck, tanquam ventris rupturam, aut ramicem dicere maluerunt. Quidam dum sitatum aliquod latinioribus nomen malo indere voluerunt, Oscedinem non satis propriè vacaverunt, quom Oscedo teste Gellio, *lib. 4. c. 20.* vitium sit, quo quis tenetur, ut sæpius oscitet.

Scerbock.

Scuere
bunck.

Oscedo.

CAP. III.

Quod aliud sit Stomacace ab
icteritia nigra.

Qui Stomacacen, aut Magnos lienes, aut ut vocare libuerit, Icteritiam nigram esse contendunt, quantum ego quidem conjicere possum, tota errant via, neq; satis perspectam habent Arquati nigri naturam. Nam sicuti bilis, ut author est Galenus, *lib. de sympt. caus.* si in una aliqua parte redundat, tantummodo Erysipelata, & Herpetes excitat, sin per universum corporis habitum exuperet, Regium morbum, quem græci *ἰκτερον* nominant, procreat: ita nō vocabim⁹ statim Icteritiam nigram, ubi nigro quodam livore suffundantur tantum coxæ, tibiæ, aut quod rarius

An icteritia
nigra sit
Stomacace.

*Icterus ni-
ger proprio
nomine a-
pud plerosq;
medicos ca-
ret.*

rius est, brachia, & partes circa lienis regio-
nem in ventre, & dorso, nisi facultas illa at-
tractrix lienis infirma fuerit, & ni meatus, per
quos atræ bilis excrementum, ceu limum,
sanguinis, naturaliter eliciebat, obstructi sint.
Nam alioqui ubi in universo corpore atra bi-
lis fuerit, loco jam allegato, Galenus Elephā-
tiasin magna ex parte subsequi dixit, sicuti, si
in una aliqua parte Cancrum. Neq; quisque
quod sciam, veterum, præter Hippocratem,
& Paulum ex Aegina medicum, *lib. 5. cap. 49.*
suffusionem hanc atræ bilis per universum
corpus proprio nomine compellavit. Nam
etiamsi Galenus, de locis, *aff. lib. 5. cap. 7.* ob
splenis vitia, corpus universum colore sub atro
suffundi concedat: proprium tamen nullum
nomen eidem affectui attribuit, quom antea
pallide bilis suffusionem, Regium vocari mor-
bum dicat, atq; ob id omnes ferè ad unum,
proprio carere nomine dixerunt; cujus evi-
dentissimum testimonium, nobis dat Actuari-
us, *Metb. med. lib. 1. cap. 11. & lib. 4.* nam qualè
in hepate, inquit, arquatum creari diximus,
talis etiam affectio in liene oritur, ubi ejus hu-
mor in totum corpus diffunditur, verum ni-
griore colore inficitur, caretque hic affectus
proprio nomine. Qui hoc Arquato corri-
piuntur, non nulli in suppallidum, alii viridè,
quidam lividum, aut nigriusculum colorem
mutantur, pro humoris peccantis natura, ac
conditione. Perperam igitur arquatum ni-
grum

*Icterus ni-
ger quid.*

grum vocabimus, nisi per universum corpus, ac præcipuè faciem, ater quidam color suffundatur, quod clarè in hunc modum Hippocrates, *lib. de morbis*, 2. testatum reliquit. Color, inquit, fit niger circa faciem, & maximè verò circa partes, velut in umbra, occultatas, & oculi cum virore pallidi, itemque lingua infernè, & sub lingua crassa, & nigra &c. Et Paulus Aegineta, *lib. 3. cap. 49. μέλανα ἰκτερον* (sic enim appellat) esse dicit, quoties ater sanguis per totum corpus sese spargat, quod in Stomacace nostra, aut Sceletyrbe nequaquam fieri videmus. Siquidem etiamsi usu veniat interdum præcedente λόρδωσι, quam elumbationem, aut lumbaginem vocant latini, coxas, ventrem, lumbos, atro quodam colore infici, gingivasque adeo affici, ut consortii lege ipsum palatum non rarò coafficiant, nunquàm tamen quisque (quod sciam) Sceletyrbicum vidit, cujus oculorum album in lividum, sup-pallidum, aut nigriusculum colorem mutaretur, & cujus genæ cum tota corporis compage alio tingerentur colore. Et quamvis Galenus, *lib. 2. de nat. fac.* Regium morbum, qui ab atra bile fiat, nigriorem esse dicat: Itemque hulcerum cicatrices nigras, non statim hinc inferendum erit, in icteritia nigra ulcera fieri, atque ex his cicatrices nigras, sicuti in Sceletyrbe fieri assolet: Sed videtur Galenus nigras cicatrices quodammodo à Regio morbo sejunxisse (sunt enim distinctæ inter se periodi)

di) atque id voluisse, quod ulcera, si quæ lienis vitio oriantur, cicatrices nigras, tanquam melancholici humoris vestigia relinquant. Verisimile igitur est, sicuti omne excrementum sui generis morbum creat, ipsumque pro sui natura varia solere subsequi excrementorum genera: ita Magnos hosce Lienes, ad extimas corporis partes, pedes dico, pulso melancholico humore, inibi pro sui natura morbum conciliare, quemadmodum jam ante Galeni autoritate diximus, si in uno aliquo loco bilis fuerit atra, in metu esse cancrum: ac proinde ubi crura, & coxas petierit, humorem, ubi aliquandiu delituerit, efflorescere, atque semet exerere. Solet siquidem ut docet Galenus, *lib. 4. sanit. tuenda*, cutis similis efflorescere humoribus, unde & certissimam succi cognitionem ex colore dari dicit: nam si corpus solito albius effectum sit, pituitosum abundare succum indicat, si pallidius aut flavius, biliosum: ita si ad rubicundius, quàm pro natura, sit mutatum, sanguinis abundantiam subesse, sicuti si ad nigrius, quemadmodum in Sceletyrbe contingit, nigram superesse bilem ostendit.

CAP. IV.

Quod Stomacace non sit Volvulus Hæmatites, ut suspicatur Joannes Langius.

Joan-

*An Stomacace
ce sit Sola
Sulvis Hæ-
matites.*

Joannes ille Langius Palatinorum
Rheni Archiatros, vir, si quisquam alius
πολύιστωρ, & maximi exactissimique judicii,
atque, ut ipsemet de se scribit *παιόφιλος*,
dum *Epist. Med. misc. 2. Epist. 13. & 14.* novos
oriri morbos, quorum saltem nulla antea
vestigia apparuerint, inficiatur, ac singulos,
qui hodie grassantur, ad aliquem eorum, qui
ab Hippocrate, Galeno, aut aliis antiquio-
ribus recensentur, reducere conatur, Stoma-
cacen ad tertiam Hippocratici Volvuli spe-
ciem, quam *de morb. inter.* hæmatiten vocat,
refert, adeoque clarè ab eodem descriptam
dicit, ut penicillo vix possis melius depinge-
re, producitque in medium Hippocratem sic
scribentem. In hoc morbo, inquit, accidit,
ut ex ore malè oleant, à dentibus gingivæ di-
scedunt, & à naribus sanguis profluit, ali-
quando ex cruribus ulcera pullulant, & alia
sanescunt, alia emergunt, & cutis extenua-
ta nigrescit. Scita mehercule morbi deline-
tio, nisi idem senex statim subjunxisset (est au-
tem ad laborandum, & deambulandum
promptus) quod diversum quid à Stomacace
innuere videtur. Nam quantumcunq; Scele-
tyrbè à Stomacace sejungas, quod & facit Lā-
gius, (quod tamè vix fieri potest, quom eandē
causam, eandemque sedem primariò affe-
ctam consequantur) vix tamen è multis mil-
libus unum reperias, qui Stomacace, aut Scele-
tyrbè

tyrbe laborans, ad laborandum, ac deambulan-
 dum promptus sit, quòd humor ille me-
 lancholicus per se segne corpus reddat, atque
 ad actiones pigrum. Neque me movet, quòd
 Galenum, aut eum, quisquis tandem fuerit,
 qui definitiones Medicas conscripsit in me-
 dium producat, sigillatim de Sceletyrbe
 scribentem, atque eandem inter resolutio-
 nis species, licet non satis propriè, referentem:
 Siquidem quom læsa, vitiataque tantum sit a-
 ctio, pedibus cruribusque non absolutè sibi
 constantibus, verum quodammodo vacillan-
 tibus, non autem in totum abolita, deperdi-
 taq; sicuti in resolutis demonstrat fieri Galen.
de locis aff. lib. 3. cap. 10. & Celius, *meth. chro. li.*
2. cap. 1. (dicitur enim, ut idem docet, nervorū
 resolutio potissimum, ubi motus deperditus
 sit, quanquam & si sensus duntaxat pereat, &
 sensus simul cum motu, resolutionem quoq;
 nominare soleant) non satis propriè Scele-
 tyrben paralyfin dixeris, quando neq; sensus,
 neque motus prorsus perierint. Rectius cer-
 te, ut Etymon vocabuli indicat, ossium per-
 turbationem appellaveris, quando confusa
 quædam, atq; interturbata, neq; recto ordine
 progrediens censenda sit potiùs motio, quàm
 motus abolitio: si tamen alicui diminutam
 paralyfin nominare lubeat, non multum re-
 fert, atque per me, quantum ejus fieri porest,
 integrum est. Permittimus enim lubenter
 cum Galeno unicuique pro arbitrio nomini-
 bus uti, dum modo in cognitione laborantis
 parti-

*Sceletyrbe
 an sit para-
 lysis.*

*Sceletyrbe
 unde ducta.*

particulæ non aberremus. Verùm antequam ulterius progrediamur, Auctorem Medicarum definitionum fatiùs erit semel audisse. Sceletyrbe, inquit, species est resolutionis, qua erectus homo ambulare non potest, & latus aliàs in rectum, quandoq; sinistrum in dextrum, nonnunquam dextrum in sinistrum circumfert, interdum quoq; pedem non attollit, sed attrahit, veluti ii, qui magnos clivos ascendunt. Esto, demus Sceletyrben esse resolutionis speciem, an statim hinc inferendum erit, primarium affectum, aut in genibus nervorum compagibus dissolutis, aut in spinæ medulla consistere? minime. Videmus enim cerebrum, ac spinalem medullam lege confortii, aliis membris, & præsertim visceribus, coaffici. Nam epilepsiam, apoplexiam, atq; ex hac paralyfin oriri certum est, ventriculo, ejusq; præsertim ore primario affecto. Sic Galenus, *de loc. aff. lib. 5. cap. 6.* Grammaticum quendam juvenem, quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut in ediam sustineret, aut irasceretur, morbo comitiali correptum refert. Et quod de stomacho diximus, idem de liene, & hepate pronunciatum volumus. Nam quantumvis aliquis hîc obijcere possit, stomachum cerebro, & rursum cerebrum stomacho affectiones suas facillimè transmittere, propter nervorum à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinem, per quos, ut docet idem Galenus, *de loc.*

*Sceletyrbe
quid.*

aff. lib. 3. cap. 5: etiam sensus particulæ huic, quàm ulli reliquarum corporis partium, acutior est: reliqua verò viscera non item. Huic responsum volumus ex Galeno, *l. de loc. aff. 3. cap. 7.* puero cuidam quom à crure morbus comitialis oriri consueverat, purgato probè corpore, membroq; in medio ligato, supra eam partem, quæ videlicet primaria affectione erat affecta, ac deinceps medicamento, quod ex Thapsia, aut sinapi fit applicato, accessionem, quæ quotidie invadere consueveras, penitus interceptam fuisse: Ac proinde, si cruri consentire potest cerebrum, multò magis jecinori, ac lieni, quibus ex Sexto nervorum pari nervos non pænitendos transmittit: ut interim venarum consortium omittam, per quas modò sanguis, modò melancholia ad cerebrum transmittitur. Huc adde, quod Hippocrates, *lib. de arte*, gibbositatem, quæ infra septum transversum fit, solvi dicat, quoties varices in cruribus fiunt, aut in vena juxta poplitem, succo illo, ut in commento ejusdè loci docet Galenus, ad hasce venas delato. Consuevit siquidem magna ex parte varicum origo esse sanguis melancholicus, quod quom ita sit, non mirum est liene primariò affecto, *λόρδωσιν* interdum, atq; Sceletyrben accidere, genuum compagibus quodammodo dissolutis. Solet etenim frequenter, si melancholici humoris copia gravetur, eundem ad crura, coxasq; remittere. Sic Hippocrates, *l. 2. de prædic. & de inter. aff.* magnis lienibus, & secundæ & ter-

& tertiæ splenitidis speciei, in cruribus ulcera in metu esse dicit. Ac Paulus ex Aegina medicus, l. 3. c. 49. iis qui Lienis obstructione laborant, ulcera in cruribus oriri dicit, quæ cicatricem non recipiant.

CAP. V.

De causa Stomacacaxiæ dictæ.

Quanquam Galenus, l. 1. meth. & l. 2. de morb. caus. *προηγμένας*, id est, præcedentes, seu internas, quod in ipso videlicet animalis corpore consistant: & *προκαταρχητικάς*, id est evidētes, quod extrinsecus advenientes vehementer alterent, & immutēt corpora, dividere soleat, contendatq; absurdum prorsus esse, curationis indicationem ab externa aliqua causa sumere, quom tamen ad affectus cognitionem plurimum conferat: interdum etiam idem, l. 4. & 7. meth. causas in gignentes, & augentes dispescat, animadvertendumq; doceat in omni morbo, num effectrix causa defierit, vel etiam nū agat, adeoq; ipsos morbos tum augeat tum faciat. Nobis generali definitione satis erit appellasse causam, omne id quod quocunq; modo morbo aliquid confert; quemadmodum austrinam, & pluviosam hyemem, si ver aquilonium subsequatur, abortus causam dicere solemus. Ac proinde magnorum lienum causam partim ad victus intemperantiam, partim ac corporis totius constitutionem, partim ad regionem, atque anni constitutionem referemus : Ad regionem,

Causa morbi quid.

Scorbuti causa.

Hujusmodi
splenes se
vidisse me-
minit Real-
dus Colum-
bus lib. a-
nat. 15. ita
ut 20. li-
brarum
pondus un-
guis lien excede-
ret.

Corporis
constitutio.

Victus.

quidem, quod uliginosis locis excrescere so-
leant lienes, ut autor est Hippocrates, *l. de aere
aqua & locis* & post eum Aetius: siquidem
Hippocrates passim, tum potissimum libro de
aere, aqua, & locis, Hepatitides, splenetiti-
desq; palustribus locis acceptas refert. Et Ae-
tius, *tetra. 3. ser. 2 c. 7.* ubi, inquit, humida affe-
ctione splen detinetur, atque ea ubi amplius
invaluerit, in tantum ejus incrementum facit,
ut etiam ventrem pertingat, & hepat. Consue-
rat autem humida dispositio circa lienem
cōsistere, ab immodicè humectantibus, diata
exercitio, aereq; & locis: oboriri solet & his,
qui circa palustres habitant locos. Ab hoc
non dissonat, quod loco jam citato Hippo-
crates scribat Phasianos, (est autem Phasis
fluviorum omnium stagnantissimus) palli-
dum semper præ se ferre colorem, velut hi qui
Regio laborant morbo. Corporis porro
constitutioni acceptas ferimus splenitides, tā
quòd morbus hic, non secus ac podagra, aliq;
hæreditarii morbi, hæreditario quodam ju-
re soboles invadere soleat, tum quòd corporis
compages, si melancholica sit, aut non satis
compacta, sed quodammodò fungosa, o-
portunissimè se habeat ad lienum excrescen-
tias. Solent enim, ut author est Hippocra-
tes, *aph. sect. 3. aph. 3.* morbi alii ad alia benè
maleve se habere. Victus autem rationē caus-
sam dicimus, quòd ea potissimum, ut autores
sunt Hippocrates & Galenus, *lib. de nat. hum.
de bono & mal. suc.* & post eos omnes, quotquot
extant

extant classici scriptores, ad morborū procreationem plurimū conferat. Nam Elephātia si Galen. *l. 2. ad Glaucon.* in Alexandria plurimū generari autor est, ex victus ratione. Comedunt n. inquit, farinam elixatam, & lentē, cochleas, & alia plura salita, nonnulli etiam ex ipsis carnes asininas, & alia ejusmodi, quę crassum, & atræ bilis humorē generant. Et si ita de Elephantia si Galeno pronuntiandū videtur, cur nobis idem non liceat de lienū excrescentiis? quando Aetius, *Tetr. 3. ser. 2. c. 7.* aquæ largiorem potum, & holera humectandi vi prædita, ad splenis magnitudinem magnopere conferre dicat? Et si solius aquæ potus, holerumq; largior usus Actio ad procreationem magnorum splenum satisfaciant, cur nobis non liceat dicere Hollandis, tum ob victus intemperantiam, tum ob aeris lociq; qualitatem (ut corporis constitutionem laxam quodammodò, & fungosam omittam) maximè esse infestas splenitides? Satis n. superq; notum est, eosdem cibis nimis quàm melancholici succi vesci. Nam præterquam aquaticas volucres, quarum apud ipsos quotidianus usus est, etiā fumum, si dicere liceat, deglutiunt, dum bubulas carnes (sicuti in Septentrione nostro fieri assolet) sale prius conditas, fumo exponunt, atq; easdē usu exigente comedunt: ferculum me hercule, si quod aliud melancholico succo materiā suppeditans. Nam etiam si quàm maximè boni succi sit quod fumo asseruatur, per-

fumatione, ut sic dicam, aliam quandam naturam induit, atque innato succo orbum, attritus humoris causa efficitur. Cæterum, anni constitutionem ad lienis augmentum facere dicimus, quod etsi omnibus tempestatibus invadat, longo tamen rerum usu, & experientia, edocti comperimus, humidum, atq; austrinum cœli statum ad lienum excrescentias plurimum facere. Anno enim à redempto mundo 1556. quom toto anni decursu pluvia, imbresque essent, flaretq; Auster, ac Favonius, insequente anno plurimos Sceletyrbe, ac Stomacace, invasit, atque ita invasit, ut multos in vitæ discrimen adegerit: & ne longius petantur exempla, anno 1562. cum pluviam esset cœlum, subsequente anno frequentissimas, & molestissimas vidimus Sceletyrbes, & Stomacaces. Ut hinc manifestum prorsus sit, morbum hunc semper quidem esse Endemium, (voco autem Endemium, sicuti solet Galenus, *com. in lib. de mor. vulga & de rat. victus in mor.* eum, qui ex aere patrio, vel aquis, quibus tota regio utitur, provenire solet) interdum, etiam Epidemium, non tamen pestilentem. Videmus siquidem, humida præcedente cœli constitutione, passim grassari, ac contagem aliis etiam levissima de causa immittere: adeo rectè quidam aerem, & victus rationem, potissimas morbi causas appellavit.

*Sceletyrbus
est morbus
endemius,
interdum
etiam epi-
demius.*

CAP. VI.

Quibus ætatibus maximè molesta sit,
& quo anni tempore potissimum invadat.

*Quo tem-
pore anni
magis in-
vadat scorb-
utus.*

Morbi quidem omnes in omnibus fiunt tē-
poribus, quidam verò magis in quibusdā ipso-
rū, & fiunt, & excitantur, ut ait Hippocr. *aph.*
f. 3. aph. 19. Sceletyrbe Vere potissimum, ac Au-
tumno accessiones suas facit. Vere quidem a-
tra bile ex profundo corporis, & partibus prin-
cipaliorib9 ad exteriores, & ignobiliorez lata.
Sic Hippocr. *f. aph. 3. aph. 20.* Vere furores, atrā
bilem, & lepras accidere dicit: Autumno au-
tē, quòd id tēporis atra abundet bilis, quæ ma-
gnorum, ut diximus, lienum causa esse solet.
Nam Hippocr. *f. aph. 3. aph. 22.* autumno febres
quartanas, atq; erraticas, & magnos lienes (ita
n. τὸ πᾶλιν hīc interpretatur Galenus) fieri
dixit. Solent tamen vernæ accessiones mitio-
res, ac breviores esse autumnales longiores &
periculosiores, & quæ in vitæ discrimen ægrū
interdum trahant. Aetatibus omnibus fami-
liaris est, senili tamen gravior, quanquam con-
sistentem frequentius infestet: pueris Stoma-
eace frequens est, Sceletyrbe non item.

*Quibus æ-
tatibus sit
familiaris
scorbutus.*

CAP. VII.

De ulcere Sceletyrbico.

Quandoquidem qui magnis vexantur lie-
nibus, ulceribus, quæ difficulter cicatricē re-
cipiunt, ex Hippocrate obnoxios diximus,
malignorum hulcerum natura inquirenda
est, ut ita tandem ad cognitionem Scele-

*Ulcus.
κακον ἴος*

*Ulcera scor-
butica qua-
lia;*

*Ulcera scor-
butica sunt
Telephia.*

tyrbici deveniamus. Solet porro Galenus, *lib. 4. meth.* malignum vocare ulcus id, quo humor acris fertur, & ubi locus ulceratus vitiat usq; adeo est, ut quicquid recipit, corrumpat, unde & κακον ἴος cavum appellat, ut quod ex corrosione natum est. Præterea Hippocrates, *lib. de ulcerib.* ulcera maligna intelligere solet per ea, quæ aut vinciri debent, aut inveteraverunt, aut exedunt, aut quæ alioqui serpunt. In quo! albo, quod sceletyrbica collocanda sint, nemo, ut opinor, est, qui negare possit, præsertim quod ulcera omnia, quæ ab atra nascuntur bile, periculosa vocare soleat Hippoc. *aph. sect. 4. aph. 29.* Sic Dysenteriam, quæ ab atra bile fit, lethalem dicit in aphorismis, quod, ut in commento ejusdem loci docet Galenus, *de atra bile, 5. com. in tib. prædict.* à cancro ulcerato parum differat; Est etenim adeo pernicio-
sa, atq; maligna melancholia, (de ea loquor, quæ flavæ bili vehementer affatæ originem suam tribuit) ut in terram compacta, fermenti more, ac quodam quasi estu effervescentes, eandem jactet, & excutiat, & quæ parti alicui corporis sese affigens, adhærensq; eandem corrodat, atque exulceret, & semper ulterius serpat. Nos igitur quoniam paulò latius maligni ulceris nomen patere videbatur, Sceletyrbicum ad particularius aliquod reducere conati sumus. Et quoniam Chironia, Thelephia, Cancri, Phagedænæ ad maligna referri soleant ulcera, deprehendimus tandem, eadem; quæ antiquis Telephia dicebantur, esse

esse quæ hodie sceletyrbica vocantur, siquidem, quamvis Galenus, *lib. 1. § 14. therap.* & Paulus ex Aegina medicus, *lib. 4. Cap. 46.* Telephia eò dicta dicant, quòd Telephus in tali ulcere consenuerit, non obstat quo minus eadem sceletyrbica, & telephia vocemus. Est enim verisimile Telephum doloris, temporisque pertæsum, omnem movisse lapidem, nullisq; pepercisse laboribus, quo congruum aliquod medicamen reperiret, ac tandem senio confectum reperta herba, quam sibi cognominem esse voluit, pristinam recuperasse sanitatem. Est ad hæc nimis quàm notum, Telephium herbam, à Telepho esse innuentam. Vocamus autem Telephium, cum doctissimo viro Remberto Dodonæo eam, quam vulgus cochleariam appellat, quòd multis notis cum Dioscoridis *lib. 2. cap. 18.* descriptione conveniat, quanquam non desint, qui vulgò dictam Fabariam esse contendant. Est autem abstergendi, & detergendi facultate præditum Telephium, ut docet Galenus, *lib. 8. Simplicium.* & ad putrida convenit ulcera, & leucas, & alphas cum aceto abstergit. Plinius, *naturalis historia libro 28. cap. 12.* vulneribus & fistulis prodesse autor est. Paulus Aegineta, *lib. 7.* ut alios omittam, ulceribus putredinem expertis utile esse docet: & hodie multiplici experientia compertum est, non tantum assumtum, sed & foris applicitum Telephium, sceletyrbicis plurimum conferre. Ita, ut hinc certissima quadam conjectura constan-

*Telephia
ulcera.*

*Telephium
planta.*

ter affirmemus Sceletyrbicum ulcus idem esse, quod olim Telephium dictum est.

C A P. VIII.

De Magnorum Lienum universalis curatione.

*Cunctio
scorbuti.*

*Sanguinis
missio in
scorbuto.*

*Que vena
in scorbuto
aperienda.*

Quanquam Galenus *lib. de sang. missio § 4. de Sani tuenda*, tanquam lege quadam vetet, ei venam tūdere, cui sanguinis moles plurimum à mediocritate recessit, aut si cui (si permistos humores conferamus) bonus, ac purus sanguis paucus est, reliquus verò succo plurimus, quemadmodum in lienosis, ubi diutius perseveraverit malum, accidere videmus: tamen quoniam in principio naturæ ipsius ductu, sanguinem per nares profundi contingit, consultum prorsus fuerit, statim in initio, & antè omnia sanguinis missionem procurare, idq; quòd omnes simul vitiosi humores expurgentur. Est enim talis sanguinis missio, ut docet Galenus, *Secti 2. Aph. 17. § lib. de ratione victus, com. 11.* quæ omnes humores æquabiliter evacuet: non enim, quemadmodum purgatio, ita venæ sectio vitiosum quempiam humorem se- ligit, ac detrahit. Detrahendus autem sanguis erit à vena media brachii sinistri, quòd è directo erit, quòd hæc, tum loci vicinitate, tum fibrarum rectitudine, facillimè atque ocysimè crassum sanguinem à majoribus venis, atque ipso potissimum liene evacuabit. Si tamen melan-

melancholicus hic sanguis ad coxas jam defluerit, omnino suaferim venam poplitis, aut malleoli tundere, ut materiam ibi quodammodo fixam evacuemus: siquidem, etsi sanguinis missio, quæ per venam nigram obitur, nonnullis sufficienter, vel ex ipsis cruribus attrahere posse videatur, hoc certum est, propter loci distantiam revelli potius, atque aliò transferri, quàm è corpore evacuari, quòd & ipse Galenus *Lib. de rat. vict. com. 11.* multis passim argumentis convincit.

Sanguine, prout vires, & morbi ratio fert, evacuato, non fuerit in consultum, hoc, aut simili aliquo decocto materiam fluidam reddere, quod recipit, corticum radicum caparis, tamaricis, fraxini singulorum drachmas duas. Seminum anisi, fœniculi, singulorum drach. semis. quatuor seminum frigidorum, majorum singul. drach. i. herbæ Britannicæ cum radicibus manip. unum & alterius dimidium, telephii, sisimbrii vel nasturtii aquatici, absinthii utriusque vulgaris dico & pontici, chamædryos, teucrii singul. manip. i. quinque generum myrobalanorum singul. drach. i. asari, thymi, epithymi, cassuthæ singul. pugillum. i. florum genistæ Manip. dimidium, senæ Alexandrinæ unc. vel sem. Facta omnium decoctione, prout ars exigit, in aquæ sufficiente quantitate ad lib. j. & unc. iiij. patienti matutino, & pomeridiano tempore, colaturæ ejusdem propinabimus ad unc. iiij.

Si ta-

*Præparan-
tiæ humo-
rem scor-
buticum.*

Si tamen hoc alicui tanquam nimis laborio-
sum, ac varium, suspectum sit, poterit solius
telephii, chamædrios, & absinthii decocto-
rem experiri: solent enim medicamenta, quò
simpliciora, eò efficacius vim suam, atq; ener-
giam exerere. Vulgus Cepææ, quam à tor-
rente Becabungam vocant, quòd videlicet in
rivulorum fundis radices agere soleat) tele-
phii seu cochleariæ, & nasturtii aquatici deco-
cto consuevit uti ad morbi depulsionem.

*Evacuatio
humoris
scorbutici.*

Præparata materia à mitioribus incho-
andum erit: Solet etenim in initio melancho-
licus humor respuere acria, vehementiaque
medicamenta, atque iisdem quoddammodò
irritari, exacerbari; Sumendæ igitur erunt
medicamenti Diasenæ drachmæ vi, aut vii,
aut prout patiens ferendo est. Deinde ubi
morbus paululum inclinaverit, tutò ad vehe-
mentiora transeundum est, observata hypo-
thesi, quæ à virium robore sumitur: Sumen-
dum igitur est dilutum aut infusum Rhabar-
bari, & agarici in pastillos redacti, cum dra-
chma una, aut ij diasenæ, aut confectionis ha-
mech addita fescuncia syrupi ex multiplici in-
fusione rosarum solutivi, aut syrupi de epithy-
mo. Proderit deinceps usum fuisse eclegma-
te, quod recipit, myrobalanorum condita-
rum unc. j. conservæ florum genestæ unc. ß.
conservæ telephii fescunciam, radicum bug-
lossi conditarum drach. vj. Specierum latifi-
catis Galeni scrup. ij plurisarcotica, diacappa-
ris,

ris, singul. drach. β. serapii de fumaria, de pomis, de epithymo singul, par pondus, miscantur, ac fiat conditum liquidum.

Qui vomitum proritant ex oxymelle, et *Vomiteria.*
si multis experimentis probatum dicant, neq;
nihil, neq; omnia facere videntur. Siquidem
si tenacius impactus sit humor, vix subsequetur,
ac nisi cum summa virium jactura expurgabitur:
Sin quodammodo fluctuet, atque supernatet,
non prorsus spe sua frustrantur, atque morbi
partem aliquam demunt. Verum si quid hactenus
mihi longo usu & ratione comperisse licuit,
plurimum prodesse dicerem in hoc affectu,
absinthii, aut Telephii, aut fumarie, aut
chamædrios essentiam arte chimica elicitam,
si quotidie pondo granorum plus minus xv.
jejuno Stomacho sumatur, aut per se, aut cum
serapio de epithymo: Quanquam si cui hoc
laboriosius videatur, poterit idem experiri,
cum prædictarum herbarum tinctura, aut
Quinta essentia, ex præscripto Ioannis de rupe
scissa cum æthere, aut alcohol vini elicita,
quam in morbis melancholicis, & qui jam
multos annos radices fixerant, plurimum
profuisse comperi, idq; (ut alios omittam)
in generosissimo ac nobilissimo Domino,
Domino Ioanne à Burgundia Fromontii Dynasta,
qui quom multos annos flatibus Hypochondriacis
laborasset, ac semper coactus fuisset, ineunte
Vere, ac Autumno, variis multisq; pharmacis
humorem peccan-

*Tinctura seu
Quinta es-
sentia fu-
maria &
chamadry-
os,*

peccantem expurgare, ac semet emaciare, tandem sola fumariæ, atque chamædryos Quinta (sicuti ille vocat) essentia, minimo negotio restitutus fuit: ita ut hoc ceu domestico & familiari medicamento, ad annos plus minus duodecim, ad morbi præcautionem, felici successu usus fuerit. Atque quoniam maximo usui in hoc morbo esse poterit, brevibus conficiendi modum subjungam. Accipis æther, seu spiritum, seu alcohol vini, in eo maceras luridas herbas, quarum tincturas, aut essentias extrahere cupis, tantisper dum æther illud omnem tincturam vel viriditatem herbarum imbiberit, deinde rejectis illis herbis recentes indis, idq; ter, aut si opus sit quater facis, dum absolutam herbarum tincturam consequutus sis, quo perfecto, abjectis fecibus æther illud usui reservas, usuq; postulante, manè jejuno Stomacho parvum cochlear patienti propines, dum voti compos fias, & si opus sit leviculo pharmaco alvum molliente, usu exigente exhibere poteris.

*Diaeta in
scorbuto,*

Atque hæc hæctenus, nunc ad victus rationem deveniendum est, hæc enim in propulsandis ac generandis morbis, non parum affert momenti. Nam, ut ait Diogenianus, *ὁ τῶν γὰρ νοσῶμεν, οἷς καὶ ζῶμεν.* Esto igitur incidens omnino, atq; attenuans victus ratio, abstinendum ab anatibus, oloribus, anseribus, aquaticisq; omnibus volucris, exceptis earundem trunculis, suilla item carne, demptis etiam

etiam petiolis, seu ungulis, rostro, & auribus, fumo incrustatis carnibus, bubulisq; omnibus si nimio sale imbutæ sint: Nam juvencorum carnes, si modico sale aspersæ fuerint, atque octiduū, aut paulò amplius eo condiantur, palato gratiores reddentur, & laudabilioris succi. Et quod de juvencorum carne dico, idem de vervecina pronunciandum censeo: Nam excrementitia ejus humiditas, sale aut alio quopiam condimento exugatur, concoctioni prorsus adversabitur, & non omnino probi succi erit. Potus esto aut vinum chamædrite (hoc enim spleneticis plurimum prodesse comperimus, nam scirrhosos ejusdem tumores discutit) aut absinthites, alternis tamen vicibus aut diebus, cerevisiam tenuem absinthiten degustasse, admodum utile erit: ita enim uberior sanguinis adustio, aut assatio præpedietur. Si coxas, aut tibias citra exulcerationem malum apprehenderit, suaserim molli primùm frictione uti; non est enim medicamen in ejusmodi affectibus præsentius aliquod: nam & maturat, & rarefacit, & digerit, & evaporare facit noxios humores, atque ob id Celsus, *lib. 2. cap. 3.* amat verò, inquit hoc auxilium valetudo lōga, & jam à primo impetu inclinata. Post frictionem summè cōmendarem emollientia, & modicè evocātia applicare: nam crassa omnia pingua, quòd obstruāt suspecta sunt. Si tamen nervorū rigor in genibus, aut tibiis sentiatur, non fuerit inutile,

pingui

pingui illa muccagine decoctionis pedum bubulorum, post frictiones locum affectum inunxisse: nihil enim affectis, contractis, aut rigentibus nervis æquè convenit. Proderit etiam frequens mundarum fasciarum reiterationo.

CAPUT IX.

De cura ulceris Sceletyrbici.

Ulceris
Scorbutici
curatio.

Qui Sceletyrbicum ulcus curare aggredietur, primum, & ante omnia videri debet, num qua intemperies ulceri conjuncta sit, aut si alterius cujuscumque particulæ occasione ingravescere, atque exacerbari soleat. Frustrà si quidem conglutinationem ulceris aggrediemur, si caro, quæ subjecta est, intemperata est: quo fit, ut Galenus 3. *Metbo.* dicat, ubi intemperiei affectum jam sanaveris, deinde etiam exulcerationis affectum sanabis, non aliter planè nunc curata intemperie, quàm si citra ulcus incidisset. Quo manifestum est, non esse ulceris, sed intemperiei propriam omnem ejusmodi curationem. Ad eundem modum, si, aut alterius cujuscumque particulæ occasione, aut etiam totius corporis, quom in eo sanguis malive succi abundant, vitiosum aliquid ulceratis partibus influxerit, medendum prius est, vel ei, quod fluxionis est causa, vel etiam toti corpori. Ita etiam & varices, qui sæpe super exulceratum locum sunt, prius sanabimus, ut deinde mox ulcus sanemus: etiam, qui ex liene,

liene, aut alia quavis notabili parte laborant, ipsa prius parte percurata, mox ad ulceris curationē progrediemur. Sic quoq; Hippocrates *lib. de ulcer.* in diuturnis, & malignis ulceribus, id agendum dicit, ut sanguis crebrò, tam ab ipsis, quàm à partibus adjunctis effundatur, probatq; potissimum huiusmodi medicinam, quoties ulcus in crure versatur, vel in digito pedis, vel manus, quòd hæ nimirum particulæ subjectæ sint, & ab aliis dependant, ac perinde promptè materiam concurrentem recipiant. Sic deniq; Aetius Amidenus *Tetr. 4. ser. 2. cap. 40.* adolescenti cuidam, diuturnum ulcus ad radicem manus habenti, venam ad ulcus supernè allatam excindens, intra paucos dies hominem sanavit. Scelerybicum igitur, aut telephium curaturus ulcus, primùm & ante omnia, splenis magnitudinem percurabis, atque humorem melancholicum duces, primùm quidem, si ita videbitur, sanguinis missione, deinde expurgato corpore intemperiem totius corporis sanare tentabis, siquidem quando cava ferè, uti diximus, sint ulcera hæc, nec glutinari, nec carne impleri poterunt, nisi caro quæ subjecta est, temperata prorsus sit, sicut apertè docet Galenus. *lib. 4. metho.* Quod ubi effectum est, videndum restat, num varices usquam, circa ulceratum locum sese exerant, convenit enim eosdem statim excindere. Præterea circumspiciendum est, num pars affecta justo imbec-

cillior fit, ita ut quemvis etiam succum (utpote qui nec multò copiosior æquo, aut deterior multò sit) ad sese recipiat, hūc siquidem averti, regeriq; convenit, inquit Galenus *lib. 4. metho.* astrictis videlicet, refrigeratisq; iis partibus, quæ ante exulceratam sunt. Inchoanda quoque deligatio est ab ipsa laborante particula, deducendaque versus sanam. Quod si ulceris labra callo obducta sunt, eadem circumcidenda sunt. In summa, quicquid aliquo modo conglutinationem præpedire potest, antequam curationem ulceris aggrediamur, amolendum est, ac statim curandum, ut pars affecta eam siccitatem consequatur, quam in naturali statu sita possidebat. Nam neq; Hippocrates *lib. de ulcer.* ulceribus emplastra induci vult, prius quam ulcus exquisitè siccatum sit. Si etenim madeat, impositi emplastri vis obtundetur, & concluso ac retento humore, nō mediocriter offendetur ulcus. Ulceris igitur omnis, qua ulcus est, curatio, mediocris siccatio est, cavum etiam carne impleri postulat. Siccant autem modicè, terra sigillata dicta, cadmia: his valentior est chalcitis lota, & ærugo usta. Myfi, Sori, & Chalcitin Galenus, *De simp. med. fac. l. 9. & lib. 4. de compo. med. per gen.* cognata inter se appellat, & ex una tanquam radice producta: tenuius tamen apparet myfi, ac minus mordax, ac urens: crassius Sori est, & utroq; siccatur imbecillius. Verum hæc hominum incuria multis jam seculis delituerunt, & per pau-

perpaucis hodiè jã cognita sunt. Stimmi, quod Antimonium vöcant Arabes, deficcat, & astringit intensè, *Diosc. lib 5. c. 49.* unde & excreſcentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit, quare oleum illius arte chimica elicited in hoc casu plurimùm profuturũ existimo. Aluminis omnes, quotquot sunt differentia, ut author est Galenus, *lib. de comp. medi secund. gene.* ulcera satis deficcãt, verùm quom generosè astringant, nemo iis solis ad ulcera curanda utitur. Siccari enim, & abstergi postulat ulceris cavitas, non autem astringi. Sed & neq; jam dictis omnibus metallicis quisquam utetur solis, sed pro loci, ulcerisq; ratione attemperabit. Medicamenta igitur, quæ hujusmodi ulceribus conveniunt, necesse est, ut facultate simul digerente, & astrictoria polleãt, ut ita quod influit, repellant, & quod parti affectæ inhæsit, discutiant: nō sunt enim exacerbanda, exasperandãve ulcera hæc, sed citra ullam, quo ad fieri potest mordicationem, & dolorem attrectãda. Aggressus jam curationem, quom primùm ulcus solveris, ut post Galenũ, *de comp. med. per genera.* docet Aetius, *tetra 4. Ser. 2. c. 40.* considerabis, quantum humiditatis primũ pharmacũ ab ulcere deficcavit, aut, si sordidum fuerit, quantum sordium deterſerit, idque tertium, aut quartũ experiedum est, donec purum ulcus erit, ac siccum apparuerit, quod ubi animadverteris, ad aliud quidem medicamentum ejusdem qui-

dem generis cum priore, sed debilius te convertes; quòd fortiora dolores, ac morsum ulceribus repurgatis inferre soleant, atque ex puris sordida nonnunquam efficere. Commendatur autem potissimum à nostri temporis Chirurgis formula medicamento Avicennæ *lib. 4. Fen. 4. tract. 3. cap. 10.* ascripti, quam Ioannes Tagautius *lib. 3. cap. 15.* hoc modo describit Rec. Cadmiæ, aluminis, chrysocollæ, hoc est, glutini auri, singul. part. octo, æris floris, qui sponte ex ære profilit, & corticis æris, hoc est æruginis, quæ in officiniis viride æris nominatur ustorum, singul. partem unam. Gummi cupressi partes quatuor. Cera, olei rosacei singul. quod satis esse videbitur fiat unguentum. Galenus, *lib. med. sec. gen.* ad Asclepiadem relatum medicamen hoc, non in efficacius describit, quod habet, Aeris squammæ, æruginis rasæ utriusq; pondo unc. unam. Cerae selibram, resinæ laricis pondo unciam semis. Ea quæ liquari debent aridis affunduntur, quibus exceptis, ac curiosè mollitis utitor. Item platysma exiguum soli affectæ parti, ut ulcus tantum comprehendat, injicito. Cæterum ambientes partes pharmaco, quod phlegmonen arceat, circumdare oportet, atq; inter curandum tertio quoque die solvere expedit, deinde fomentis mitigare, ipsumq; emplastrum, quod à latitudine *πλάτυσμα* vocatur, abluendo emollire, ac rursus imponere, donec cicatricem recipiat. Quod si ne sic quidē
succes-

successerit, confugiendum erit ad emplastrum illud admirandum Aerii, *Ter. 4. ser. 2. cap. 44.* & Galeni, quod è Sori vocat, cicatricem inducēs, deploratis ulceribus opitulans, aut ad emplastrum à Paulo Aegineta *lib. 4. cap. 46.* descriptum ad Chironia conveniens: Recipit autem Cerussæ unc. vi. j. aluminis scissilis unc. ij. squammæ æris unc. ij. Salis hammoniæ, thuris, æruginis rasæ, corticum malorum granatorum, uniuscuiusq; unc. 2. Calcis vivæ unc. 1. ceræ libram unam, olei Myrthei libram. jß. arida vino dissolve. Hoc medicamentum, inquit, callum ab initio exscindit, & reconditū servatur. Deinde in usu emollitum myrtheo, cicatricem inducit. Poterit verò quivis ad corporis, quod curandum suscipit, conditionem & temperiem, actionem suam dirigere, atq; modò intendere, modò remittere aliquid quantum. Nos exemplis his contenti, ne in longum excurrat oratio, lectorem ad Galenum, Paulum, atque Aetium relegamus, apud quos uberriam medicamentorum sylvulam reperiet. Illud adjecisse contenti, quod si cui simplicia experiri animus sit, non fuerit inconsultum, succum Telephii cum mellis pauxillo, in modum unguenti ulceratis partibus applicuisse, quibus si Cadmiam in pollinem redactam adjeceris, cum modico mali terræ, quam Aristolochiam rotundam vocant, atq; ceræ sufficienti portione, medicamentum, quod cava repleat, sordes expurget, & excrecentem carnem

compescat, ac tandem ad cicatricem perducat effeceris. Aetius ad maligna tibiæ ulceræ experimento cognitum, lupinos, inquit, aridos ustos, tritos largè inspergito, & hapsum lanæ ex vino expressum superligato. Hoc repurgat, incarnat, & ad cicatricem perducit.

CAPUT X.

Ad Oris ulcera.

Ulcerâ oris
curatione.

Britannica
herba.

Plinius, *naturalis historia lib. 25. cap. 5.* oris ulceribus remedio esse dicit, herbam Britannicam, neque id injuria: nam & Dioscorides *lib. 5. cap. 2.* depascentibus oris, & tonsillarum ulceribus Britannicam herbam privatim accommodatam dicit: Et Galenus, *lib. 6. Simp. med.* vulnerum conglutinatoria Britannica foliæ refert, atque ex his expressum succum refervari ait, tanquam ad Stomatica medicamenta efficacissimum. Nam & putrescentia jam, inquit, quodammodò sanare videtur. Si tamen humidiora esse contingat ulcera, iis, quæ valentius siccant opus erit. Nam, ut autor est Galenus, *lib. 5. method. ulcerum*, quæ in ore accidunt, quæcunque sunt admodum humida, ea medicamentis egent, quæ vehementer siccet, veluti Diphryge, tum ipso per se, tum ex melle, & vino, & mulso: Præterea ea, quæ Iris dicitur, aut quæ Anthera, hisq; vel siccis, vel ex melle, vel ex vino, vel mulso. Utile verò est ad talia,

taliam, & Musæ medicamentum, & Rhois succus, & Omphacium, aliaque quæcunque strenuè ficcant, veluti hæc ipsa, quæ quod in assiduo sint usu, *σουλινά* Græcè sunt dicta. Quare non admodum consultò mihi facere videntur, qui ad oris ulcera hæc, Cepææ decocto, quam Becabungam vocant, utuntur: Si quidem etsi modicè astringat, humidior est, quàm ut oris ulceribus aliquo modo prodesse possit. Rectius certè fecerint, si ad oris collutiones hoc, aut simili gargarismate usi fuerint. Recipit autem Bistortæ cum radicibus, tormentillæ cum radicibus, singulorum M. ij. malicorii unc. ij. rhois obsoniorum unc. j. decocta in aquæ pluviae libris ij. ad lib. j. colo transfundantur, colaturæque addantur, aluminis scissilis drach. ij. mellis optimi unc. ij. Contendunt nonnulli, non esse ad hanc rem præstantius remedium, quàm collutionem præparatam ex corticibus, & foliis oxyacanthæ vulgaris, & rosæ integris nondum maturis in aqua chalibeata coctis: atque idem præstare asserunt, olivæ folia, cum stillatio plantaginis liquore contusa. Quod si superexcrecere carnem contingat, eandem scalpro, aut vulsella eximere conveniet, atque frequenter os colluere, & interdum hoc, aut simili aliquo medicamento affectas partes illinere, quod recipit, succorum Telephii, Britannicæ, aut Tormentillæ. Sing. unc. ij. mellis optimi unc. iij. aluminis

unc. ꝑ cadmiæ scrupul. iiij. lemnii sigilli scrupul. ij. conterenda conteruntur, & exusu artis in modum eclegmatis crassioris consistentiæ decoquuntur. Si tamen hoc alicui propter aluminis, & cadmiæ quantitatem vehementius videatur, poterit, aut imminuere nonnihil, aut cadmiam abluere instillatio plantaginis liquore. At si venæ eæ, quæ aut sub lingua subsistunt, aut quæ in labiis sunt, extuberent, atq; intumescant, eadem post universalem purgationem non inconsultò tudentur: quin & id quoq; procurandum est, ut ex gingivis atrii illius sanguinis fluor sollicitetur: Siquidem nisi id fiat, sicuti præcedente capite diximus, ulceris conglutinationem præpediet. Dentibus autem vacillantibus optimum est oleum calchanti acidodulce chimica arte elicatum.

CAP. XI.

De Prophylactice.

Prophylactice scorbuti.

Solet morbus hic, si semel invaserit, singulis ferè annis recurrere: quò fit ut eò dirigenda sit omnis nostra actio, ut quo ad fieri potest imminentem, ac quodammodo instantem depellamus: quod Plinius *naturalis Historiæ libr. 25. capit. 3.* esu florum herbæ Britannicæ præstari posse credit: florem, inquit, Vibones vocant, qui collectus priusquam tonitrua audiantur, & devoratus securus omnino reddit. Superstitiosa prorsus curatio, quemadmodum & illa, quàm de hi-

de hirundinum pullis scribit, *lib. 30. cap. 4.* qui
fredantur, toto anno edentes ab angina secu-
ros reddunt. Mihi certè tutius videtur in-
eunte Vere venam tundere, atque levusculo
aliquo Cathartico atram bilem ducere. Nam
Galenus, *com. 13. aph. sect. 3.* hominibus ipsa ex-
perientia compertum esse dicit, non in seipsis
tantum, sed & in jumentis, si ante æstatis initi-
um, circa ultimam Veris partem sanguinem
detrahant, à morbis, quibus capi solebant, se-
curos futuros. Incidenda verò erit aut ve-
na media, quam nigram vocant, aut poplitis,
idq; si varices aut in coxis, aut tibiis appare-
ant. Proderit ad hæc, sicuti ante diximus, vi-
ctus ratione congrua uti, atque abstinere ab
his, quæ succi melancholici causa esse pos-
sunt. Ad sanitatis namq; conservationem,
& morbi effugium, plurimum referre, quo
quisque cibo, aut potu utatur, Julius Cæsar
de bello civili testatur, ut interim Galenum,
de bon. & malo succo, omittam Cavendum igitur
est à carnibus bubulis, macie strigosis, aut
senio confectis, aut sale nimio quodammodo
exuccis: siquidem Galenus, *de alim. fac. 3.* o-
mnibus, qui temperamento naturali melan-
cholici fuerunt, bubulas carnes suspectas ha-
bet, si largius sumantur, quòd crassiorem san-
guinem, quàm conveniat, generent, & affe-
ctus melancholicos procreare soleant, inter
quos & lienis tumores comprehendit. In eo-
dem albo recensetur porcina caro, quæ vete-

ris victimæ ætatem sit assequeuta. Nam alioqui Hippocrates, *lib. 4. de reg. acu. suillis*, inquit, car-nibus nullæ aliæ meliores sunt, idq; si non ad-modum pingues, neq; etiam pertenuēs sint, ac neq; victimæ veteris ætatem sint assecutæ. Et Galenus, *lib. 1. ad Glauc. & lib. 7. meth.* easdem exquisita tertiana laborantibus exhibere non veretur. Volucres omnes fluviatiles melan-cholico humori præbent fomitem. At quic-quid in quotidianum usum fumo asservatur, cane pejus, ac angue fugiendum est: nam præ-terquam quod duræ est concoctionis, si quod aliud, atro succo materiam suppeditat. Con-tulerit certè, si quid aliud, bibisse cerevisiam, aut vinum ὀλιγοφόρον absinthite: novi etenim nonnullos, qui huius solius usu, non solum in-gruentem depulerint morbum, sed etiam fa-ctum prorsus persanarint. Victus ratio esto e-jusmodi, quæ, quantum ejus fieri potest, boni sit succi, & facilis concoctionis. Bubulæ igi-tur carnes, quoniam familiares nobis longa consuetudine redditæ sunt, si benè habitorum juvencorum sint, easdem ad dies aliquot mo-dico sale aspergi curabimus ante decoctio-nem, ita enim, & gratioris saporis, & facilioris concoctionis, & probioris succi reddentur. Ovillæ, quoniam excrementitiæ sunt, atque succi non omnino laudabilis, eadem condi-tura præparandæ sunt: exugit enim sal excre-mentitiam illam humiditatem, & concoctior i quodammodò præparat. Aer in quo versa-mur,

mur, serenus prorsus sit, aut ab austrino flatu liber. Domus etiam sicca sit, solet siquidem morbus hic exacerbari frigida, humidaq; murorum exhalatione. Sub Autumnum autem multò majore cura, quàm ineunte Vere opus esse censeo, quòd nimirum præcedens æstas humores assaverit. Quare & tunc quoq; , si vires, ætas, atq; corporis constitutio permiserint, vena aperienda erit, atque humor melancholicus ducendus, effervescensq; illa bilis hoc, aut simili aliquo decocto compescenda erit, quod recipit seminum quatuor frigidorum majorum, singul, drach. unam, cichorii cum toto, buglossi cum radicibus utriusq; manipulum iss. scolopendriæ, fumariæ, cassuthæ, capillorum veneris, teucrii, chamedrios, singulorum Manip. i. florum buglossi, borraginis, genistæ singulorum pugillum unum. Rhabarbari optimi in nodulo ligati drachm. unam, senæ alexandrinæ à sordibus expurgatæ unc. j. Sem anisi drach iss. Fiat omnium decoctio in justa quantitate aquæ, ex usu artis ad libram unam, in cujus colatura dissolvito serapii de pomis thabor, de epithymo singulo. unc. j. ex multiplici infusione rosarum soluti vi unc. ii. Sumet autem singulis vicibus unc. iiij. Cæterum quoniam frequentius hic herbæ Britannicæ quæ nondum prorsus innouit mentionem facio, lectorem monitum volumus, nos ejus loco hætenus usurpasse Bistortam : hæc etenim Britannicæ facultatibus

tatibus planè respondet. Nam & vim habet
 astringentem, privatim ad ea, quæ in ore, &
 tonsillis sunt depascentia ulcera, accommo-
 datam, quemadmodum. & de Britannica scri-
 ptum reliquit Dioscorides, *lib. 4. cap. 1. r.* Præ-
 cerea radices ejusdem vulneribus glutinan-
 dis utiles sunt, dysenteriam sanant, vomitum
 biliosum reprimunt, & foetum in utero reti-
 nere dicuntur: In summa ad omnia alia qui-
 bus astrictione opus est, utilis censetur, quem-
 admodum post me multi certissimis experi-
 mentis compererunt: Sunt enim qui hujus
 solius usu, sicuti & de Britannica scribit Plini-
 us, à Stomacace fieri securos existimant. At-
 que hæc hætenus de causa, sanatione, ac
 præcautione Scorbuticæ dictæ passionis. Ve-
 rum quoniam stimulis quorundam amico-
 rum provocati aliquando fuimus, quædam,
 quæ non satis dilucidè in nostro hoc commen-
 tariolo enunciata fuerant, non nihil apertius
 per literas explicuimus, visum fuit ex miscel-
 laneis nostris medicis, tres de Scorbuto episto-
 las, cum una de lordosi seu tabe dorsali hîc
 subungere, ut studiosi facilius ad veram
 morbi cognitionem certa metho-
 do pervenire tandem
 possint.

EPISTOLA I.

Quare apud Amstelredamum, Alec-
 mariam, atque alia vicina loca, fre-
 quentissimè infestet Scorbu-
 tus? Ad Hadrianum
 Junium.

Quanquam petitioni tuæ commenta-
 riolo nostro de magnis lienibus, ab-
 undè satisfactum esse existimem, at-
 tamen ne æqua quodammodò postu-
 lanti, aliqua ratione defuisse videar, paucula
 quædam, quæ auctuarii loco esse possint, scri-
 bemus. Apud omnes igitur receptum est,
 aquas alias, aliis longè esse tum salubriores,
 tum ὀξυπροεγέρεις, siquidem ut pluvix reli-
 quis magis tenuium sunt partium, ita faciliùs
 fecernuntur, & præcordia minus instant:
 Stagnantes contra omnes, ut pigræ καὶ πα-
 χυμερές ab omnibus rejiciuntur. Videmus
 enim sæpenuerò obstructis meatibus eos,
 qui illis uberius utuntur, deposito nativo co-
 lore, auriginosum quendam inducere, quem-
 admodum de Phasianis meminit Hippocra-
 tes, unde non immeritò Plinius, vel ipsos fon-
 tes, qui cœnum faciunt, damnat. Huc ad-
 de, quòd præter eas, quæ à qualitate aquarum
 sumuntur differentiæ, pro quorundam etiam
 locorum, aut temporum discrimine varios
 fortiantur effectus. Plutarchus enim in vita
 Crassi, Lucanam paludem mutatione tempo-

*Amstelro-
 dami & A-
 lecmaria
 cur scorbu-
 tus sit fre-
 quens.*

*Aquarum
 differentia.*

ris dulcem, rursusque falsam, & potui incommodam fieri asserit. Præterea idem in vita Antonii recitat, Antonianos milites in inedia montanum ingressos iter, post longos labores, ac intolerabilem sitim, tandem pervenisse ad fluvium, cujus aqua frigida quidem & pellucida erat, falsa tamen, & venenosa erat. Nam bibentibus, inquit, statim tormina ciebat, sitimque inducebat. Author est etiam Strabo, duos esse amnes in Nigroponte, Cerum, & Neleum diversarum naturarum: nam si animalia ex uno potent, pilos eorundem albescere, alterius autem aqua ebibita nigrescere. Rursum si Plinio credimus in Campania aquæ sunt, quæ sterilitatem foeminarum aboleant: Thespiarum etiam fons conceptus mulieribus repræsentat. In Aegypto potus foetifer Nilus esse traditur, Linusque fons in Arcadia partum custodire fertur, nec abortus pati, adeò ut mirum non sit, palustres ac lacustres aquas pro loci differentia, aliis alias ad splenitidum procreationem longè esse oportuniores. Quod & quotidiana docemur experientia, siquidem quom aliis provinciis sua non defint stagna, & lacus, raras tamen, aut nullas prorsus in eisdem sceletyrbes vidisse mihi contigit, antequam contagione malum semper ulterius serperet: In Hollandia contra, tum ob patrii ipsius soli, (ut quod ab aliis planè

planè diversum sit, gleba nec argillofa, nec sabulosa, nec harenosa, sed cava quodammodo, & pumicis modo rara, tum aquæ ipsius, quæ terræ naturam imbuunt, qualitatem, sæpissimè invadunt, & quo sunt lacustres magis aut palustres loci, hoc etiam frequentiores sunt Scorbuti. Nam quantumvis omnes ferè Hollandi, ac Frisii eadem penè victus ratione utantur, ac sub eodem propemodum versentur climate: videmus tamen alios alius sceletyrbe, aut Stomacace citiùs ac frequentius apprehendi. Nam & qui Alecmariam, Amstelredamum, ac vicina inhabitant loca, multò periculosiùs, ac frequentius sceletyrbe afficiuntur, quàm qui aut Gaudam, aut Rotterodamum incolunt. Atque his rarius splenitide laborant Dordracenses, siquidem quom undiquaque celeberrimis, atque rapidissimis fluviiis alluatur Dordracum, verisimile est, cives fluviale illam aquam in cocturam ciborum assumere, quæ ut stagnante tenuior est & facilioris concoctionis, ita etiam visceribus non usque adeò gravis est, neque uti stagnans in corpore diu hæret: ut interim loci ipsius naturam ab Amstelredamensi, & Alecmariano agro nonnihil dissidentem omittam. Si quis igitur secum perpendat, quàm sit homini necessari-

us

us usus aquæ, non mirabitur, pro aquæ ipsius qualitate morbos gigni. Nam & Hippocrates plurimam partem ad sanitatem easdem conferre dicit, præsertim quando certum sit, siue bibendum, siue edendum sit, aqua in totum carere nos non posse: nam & cibos aqua coquimus, & cerevisiam, &, quod omnium pessimum est, crudam interdum bibimus aquam, quo ad splenitidum generationem, vel ipso Hippocrate teste nihil facit magis.

EPIST. II.

Sceleryben ac Stomacacen esse Magnorum Lienum accidentia, nec esse distinctum morbum Scorbutum à magnis Hippocratis lienibus ad Cornelium Heydium.

An scorbutus & magni lienes Hippocratis sint unus morbus.

Quas Uvieri nostri observationes medicas misisti mi Heydi, legi, atque maximi lucris, ac laudis loco duco tali viro, jam iterum, si non per omnia, saltem aliqua ex parte nostros de Scorbutis labores placuisse. Is siquidem nunquam fui, qui mihi tantum tribuendum censuerim, ut si quid à me, aut dictum, aut scriptum esset, si non calumniam, saltem censuram aliorum subterfugere posse crederem. Soleo enim rationem, atque adeò veritatem ipsam ducem sequi, atque quàm maximè gaudere, si quando à quoquam

*An dentur
morbi novi*

quam cum ratione redarguar. Cæterum quod ille mecum dissentire videatur in eo, quòd omnes morbos, qui mortale genus hodiè affligunt, ad aliquem eorum, qui à veteribus descripti sunt, reducere coner, non est quod diluam, quando in miscellaneis suis disertissimè demonstrarit doctissimus Langius, nullos hodiè exoriri morbos, qui non fuerint priùs, aut quorum vestigia ante aliqua ex parte non apparuerint. Nam & Hispanicam seu Gallicam luem, quam omnes ferè uno ore novum & anteactis seculis incognitum morbum appellant, farraginem quandam multorum in se, invicem mixtorum morborum esse dicit, mètagræ dico, lichenis, Græcorum lepræ, phlæctænarum, serpiginis, exanthematum, & id genus aliorum: Neq; id injuria, quando sapiens ille in Proverbiis dicat, Nihil esse sub Sole, quòd non anteactis seculis fuerit: & Comicus asserat, Nihil dici modò, quòd non dictum priùs sit: Siquidem, si quis Symptomata sudoris Anglici, quem velut novum, & inauditum, anno humanæ salutis supra Millesimum, quingentesimum, vigesimo octavo, omnes admirati sunt, omnes veriti sunt, cum febre typhoëde, aut sudorifera conferat, parum admodum, aut nihil differre comperiet, quando in hac, non secus ac sudore illo Britannico, universum corpus copioso sudore, madescat, atq; exolvatur. Verum quòd is aliter, quàm ego in nostris, de magnis lienibus,

T

com-

Wieri laus

commentariis asserui, alium dicat esse à Scorbuto magnos lienes Hippocratis, ni vanitatis redargui velim, cogor paucis nostram stabilire opinionem. Nam quamvis mihi vitio vertendum non erat, quòd per omnia scopum ipsum non attigissem, ut qui primus hanc secuerim glaciem, atq; aliis inventis addēdi occasionem præbuerim: attamen quoniā is quī certissimis conjecturis, ac rationibus sua fulcire solet, mihi non satis hac in parte satisfecisse videtur, tacendum minimè consultum videbatur. Quòd ita dictum nolim, tanquam Simiæ in morem, mei mihi placeant catuli, hoc siquidē dejerare ausim, me, si doctissima ejusdē scripta, aut longo usu observatas curationes, ante nostros in publicū divulgatos de magnis lienibus commentarios, aut vidisse, aut legisse contigisset, nunquam ne cogitaturum quidem fuisse de Scorbuto quicquam in medium proferendi: Quando Wieri tanta sit apud eruditos æstimatio, ut ei contradicere summa quodammodò sit religio, tam exquisitum in rebus ambiguis iudicium, ut illi refragari pro inscitia habeatur, tanta reconditarum rerum (ut omnia uno complectar verbo) cognitio, ut nihil ferè sit, quod eum subterfugere potuerit. Verum, ut ut est, mi Corneli, amicus Socrates, ut inquit ille, amicus Plato, magis amica veritas. Neque dubito illum, ut est candidus prorsus, iniquiore animo laturum assertionem meæ opinionis, quàm me illius

illius tacitam reprehensionem : nec tam vereor illius excandescentiam, quàm quorundam calumniam, qui nos de lana caprina disceptare clamitabunt, quando in remediorum exhibitione inter nos conveniat, in morbi ipsius denominatione controversia sit, dum unus Scorbutum tanquam novum, & veteribus inauditum morbum appellat; alter ad Hippocratis magnos lienes eundem reducere conatur, quando ille Scorbutum à magnis lienibus differre dicit, quòd in his aut crura, aut gingivæ tantùm malè habeant, in scorbuto contra utraq̃ue simul afficiantur: Ego contra necessarium negem, ut in magnis lienibus semper Stomacace cùm Sceletyrbe conjuncta sit, quando impurus ille sanguis lienem distendens, interim ad superiora tantùm, nonnunquam etiam ad inferiora solummodò repat, sicuti ubi plurimùm redundaverit, neque subsequuta fuerit ejusdem notabilis aliqua evacuatio, totum occupet corpus. Sic lituras frequenter non solum in cruribus animadvertimus, sed & in brachiis, ventre, tergo, idque potissimùm *λορδῶσεαι* aut lumbagine corp⁹ aggravate, quæ & symptoma quoddam magnorum lienū esse judicamus. Ac sic, mea quidē sentētia, Hippocrates intelligēdus est, ubi de magnis lienibus loquitur: siquidem quamvis is in magnis lienibus dixerit, aut gingivas vitiari, aut in cruribus ulcera maligna

Stomacace non semper cum sceletyrbe conjungitur.

Macula non solum in cruribus apparent.

Macula interdum in ulcera trāseunt.

Hæmorrhoidum & mensesium fluxus quandoq; scorbutum curat.

oriri, non negat tamen ob id, quin utraq; hæc invadere simul queant accidentia. Nam quemadmodum, is sub aphoristica quadam brevitate plurima complecti solet, ita non raro unum aliquem morbum pro exemplo alterius ponit. Sic hic quoq; in cruribus maligna ulcera, atq; ex his cicatrices nigras posuit, sub iisdem lituras illas lividas, atq; subnigricantes intelligens. Vidimus enim non raro, ubi diutius durasset malum, lituras illas suppuratas, atq; in malignum degenerasse ulcus, quale Telephium esse conjectura satis evidenti demonstravimus. Nam quod Hippocrates dicit; quicunq; verò habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graveolentia horum tibiæ ulcera maligna habent, atq; ex his cicatrices nigras; non videtur aliud voluisse, quàm quòd magnitudo illa lienum, duce natura, per se nonnunquam curetur, idq; sanguinis è naribus fluore, quem & exempli loco ab eodem sene appositum asserimus; quom non paucos noverimus, quos profusio sanguinis ex hæmorrhoidibus ab hac sævissima lue asserverit, quemadmodum etiam nonnullas, quæ mensibus confertim manantibus sanitatem recuperarint: Cæterum, si nulla harum vacuationum signa sunt, corpus variè affici, ita ut modò gingivæ, modò crura, nonnunquam etiam utraq; simul impetantur, idq; potissimum, quoties humor ille melancholicus sua copia splenem admodum disten-

distendat. Nam quod Hippocratem sic intelligendum censeam, movent me Cælii methodici Siccensis, & AEsculapii loci, in nostris de magnis lienibus commentariis, citati, quibus lienosis foetorem oris, cum ulcerosis cruribus attribuuut. Ac Pauli ex Aegina medici autoritas potissimum, *libro tertio, capite quadragesimo nono*, qui de lienis cum duritie tumore loquens, sic scribit: Hoc pressis vitio, os foetet, gingivæ exeduntur ulcera in cruribus cicatricem non recipiunt &c. Adeo ut omnes, quotquot sunt authores, uno ore spleneticis omnibus duo hæc accidentia, oris foetorem dico, & ulcera maligna in cruribus communia esse dicant, quæ modò simul invadere asserunt, interim etiam distinctim; non esse siquidem necessarium, ut utraque simul, atque eodem tempore invadant: quod & nos de Scorbuto constanter affirmamus, quâdò plurimos noverimus, qui quom à scorbuto, aut magnis lienibus vexarentur, citra lituras, aut ulcera in cruribus, solas gingivas vitiatas haberent, & os malè olens: & rursus alios, quibus benè affecto ore, & gingivis, crura, & coxæ non solum lituris illis foedarentur, sed & gravissimis, & curatu difficillimis ulceribus impeterentur. Adeo nihil ita perpetuum est, quin alterationem aliquam non suspiciat. Solent etiam morbis multa accidere, pro loci, temporis, & naturarum ratione. Sic Anconæ, quom frequentissimæ vi-

*Stomacace
quandoq;
est sine maculis & ulceribus crurum & contra.*

Morbi ratione locorum variant.

fantur crifes, Ferrariæ, & Venetiis rarissimæ sunt: sic aliis locis frequentiores sunt lituræ illæ in coxis, ac tibiis, citra oris aut gingivarum noxam aliquam; aliis contra gingivæ vitiatae, cum oris graveolentia tantum modò, aliisque locis ulcera maligna in cruribus citra manifestum aliquod oris vitium, aut liturarum vestigia aliqua, quod nos Goudæ in diversis animadvertimus. Quare præter rationem omnem esse putamus inferre, Scorbutum non esse magnos Hippocratis lienes, quòd in his, quemadmodum in scorbuto, os & tibiæ simul non afficiantur, quando non sit necessarium omninò, ut jam antè diximus, in utrisque combinationem illam accidentium concurrere, idque potissimum quoties sanguinis è naribus, aut hæmorrhoidibus evacuationo præcessit: tum enim os ac gingivas solummodò affici contingit, ut jam sæpius dictum est. Quod etsi usu veniat, non possumus tamen inficias ire, quin magna ex parte Stomacace, cum Sceletyrbe conjuncta sit. Cæterum ob id velle distinguere à lienum affectione Scorbutum, atque ad novum aliquem morbum reducere conari, mihi certè, salvo saniore judicio, ridiculum prorsus videtur, idque eò potissimum, quòd omnia remedia, tam topica, quàm universalia dicta, quæ ad hunc morbum etiam ab empiricis concinnantur spleneticeis utilissima sint. Nam ut ea, quæ secundum methodum sunt, omittamus,

mus,

mus, novimus nonnullos, qui solo pomorum aurantiorum unà cum corticibus usu sanitatem recuperarunt. Quod etsi empiricum sit, cum ipsa tamen ratione nonnihil habere commune videtur, siquidem quom in lienis affectibus, authore Galeno, opus sit attenuantibus pharmacis, citra manifestam aliquam caliditatem, cum modica astrictione, ut robur addatur affectæ particulæ, aurantia affecto lieni non prorsus inutilia pronuntiabimus. Incidunt etenim, compescunt æstuantem sanguinem, & robur addunt læsæ parti. Cæterum num ratione duce, homines barbari, ad propellendam hanc luem anarantiis primùm usi fuerint, pro incomperito est: mihi probabilior ea videtur opinio, quæ fortuitò, & casu quopiam facultatem hanc compertam esse asserat, redeuntibus ex Hispania Batavis nautis, ac uberi novitate aurantiorum allectis, præter spem avida quadam gulositate morbum pellentibus, atque id non semel felici successu experientibus.

*Aurantia
pomacoma-
tra scorbu-
tum utilia.*

EPISTOLA III.

Balnea ferrata aut acida dicta
Scorbuto convenire.

*An balnea
ferrata &
acidula scor-
buticis con-
veniant.*

*Aquarum
vires unde.*

O Bnixè tuis ad me literis, vir doctissi-
me, efflagitasti, ut paucis explicarem,
num Scorbutus, aut lienum magni-
tudo aquis mineralibus sanari possit.

Nam quom, sicuti in commentariolo nostro
de magnis lienibus asservimus, potiore ori-
ginis suæ partem attribuat stagnantibus a-
quis, verisimile esse certorum aliquot fontium,
atque eorum potissimum, qui metallica
aliqua facultate communicent, restitui posse.

Nam si quemadmodum docet Plinius, *libro 31. capite quarto*, tales sunt aquæ, qualis terra, per
quam fluunt, qualesque herbarum, quas la-
vant, succi: consentaneum est fontium ipso-
rum vires, proprietatesque alterari, intendi
aut minui, pro terrarum, ac ductuum, per
quos transcolantur varietate. Alii enim
nervis, ut idem eodem libro capite secundo
author est, alii pedibus profunt, aut coxendi-
cibus, alii luxatis fractisque, alii inaniant al-
vum, sanant ulcera alii, atque alii capiti cru-
ribusque privatim medentur, quorum vim
obtundi atque evanescere videmus imbre co-
piofiore, aut alio rivulo in eisdem profluen-
te. Sic Galenus, *decimoquarto methodi therape-*
ut, in Lesbo quadraginta à Mytilenis stadiis,
aquâ esse ait, cui insit digerendi facultas, quare
quô vehēenter desiccet, pinguib9, tumefactis,
& hydropicis, sūmè cōvenire author est. Quod
quom ita sit credendum esse in tanta aqua-
rum mineralium, aut balneorum varietate,

aliquem

aliquem esse fontem, qui sævisimo huic malo opitulari possit. Er quom singulorum vires, tam eorum, qui in Italia, quam qui in Germania sunt excutio, inter reliquos mihi maximè arrident ii, qui in Arduenna sylva visuntur, quos à sapore acidos nominant, ii siquidem ut ferri potissimum naturam, cum aliquantula sulphuris portione sapiunt: ita ad præsens negotium tam intrò assumpti, quam foris admoti, plurimùm profuerint. Si etenim remedium spleni in Scirrhum sit præsentissimum, ferrum aqua, aut vino aut posca extinctum, ut docet Aetius, *tetr. 3. ser. 2. cap. 8.* quanto magis prodesse censebimus eam aquam, quæ natura duce, in primis venis ferri naturam ac facultatem imbiberit, cujusmodi sunt scaturigines eorum fontium, qui ferri venas, aut mineram præterlabuntur. Docet enim quotidiana experientia, aquas non tantum vim, & energiam metallorum, quæ lambendo quodammodo præterfluunt, ad sese allicere: sed & eorundem saporem, quemadmodum in acidis ferrum sapientibus, cernimus, nonnunquam etiam odorem, sicuti in sulphurulenti, & bituminosis videre licet. Credendum igitur esse acidos hos fontes, non tantum excrecentiæ Lienum, sed & ulceribus inde natis plurimùm profuturos, quando videamus indies, scabiem, & fœda ulcera solis balneis, & lotionibus acidorum fontium in Arduenna sylva ad sanitatem reduci. Et Scribonius

*Aqua fer-
rata ad
scorbutum.*

Largus *capite 146.* ad tumorem, & dolorem, & exulcerationem vesicæ bene facere dicit aquam, in qua ferrum candens demissum sit. Hoc ego inquit, traxi ab aquis calidis, quæ sunt in Thufcia ferratæ, & mirificè remediunt vesicæ vitia, appellantur itaq; vesicariæ, quondam Milonis Gracchi prætorii hominis optimi, ad quinquagesimum lapidem reddentis. Neque id mirum alicui videri debeat, quando novam quandam naturam, atque efficaciam, ut diximus, aqua hæc adsciverit, dum ex contrariis & repugnantibus inter se qualitatibus; calida dico, & frigida, humidaq; & sicca, nonnunquam, adscititiam naturam imbiberit, ita ut relicta naturali humectatione, qua dulcis ac simplex aqua corpora madefacere solet, jam siccet; non tamè tam intensè quàm ipsum metallum, cujus per absterfionem quandam vim imbuit. Atque huc ut veniamus, consideranda erit ante omnia ipsius metalli temperies, quòd præterfluens aqua ejus facultate participat: & quando de acidis, aut ferratis Arduennæ sylvæ balneis mentionem fecimus, ferri natura expendenda venit, cujus temperiem varii varie dispescunt. Chimistæ enim, qui singulis metallis ob quandam cognationem, & similitudinem planetas suos assignant, ferro Martem attribuunt, ita ut id Martis nomine passim appellent. Unde quoniam Mars caliditate & siccitate excellat, ferrum etiam eisdem qualitatibus insignitum esse inferre

*Ferrina-
tura & qua-
litates.*

ferre videntur. Alii contra frigidum esse prædicant, idq; authoritate Galeni, qui *libro methodi*, lapidum, inquit, substantia constans stabilisq; propter siccitatem & frigus est, ad eundem modum æris, & ferri, & ut uno verbo dicam, omnium quæ ex terra fiunt corporum. Et *libro quarto simplicium medicam.* quæ corpora sunt duriora terrea magis sunt, inquit: Præterea *libro tertio de Simplicium med. facul.* corpus terreum crassum est, ait, ferrum & lapis, quod autem terreum est, frigidum & siccum esse compertum est. Atque huic quidem opinioni, quotquot ferè sunt Arabes, & Nestorici subscribunt, præsertim quando in mixtione ipsa metalli, ferrum ex terrestribus partibus, & cœnosis sulphuris, & argenti vivi peritiores conflare doceant, quæ frigida & sicca substantiæ sunt, unde & durum, fuscum, atque grave sit. Alii medium quoddam inter utrosq; statuentes, ferrum in minera repertum calida constare natura, ob calidorum mineralium ferrum constituentium naturam, asserunt: quod verò arte conficitur, à reliquis secretum mineralibus frigidum, quoniam terrea, crassioraq; in eo abundantius permaneant, subtiliori per vim ignis consumpto. Qui, quidem, ut quod sentiam eloquar, rectè sentire mihi videntur, quom videamus thermas, aut aquas, quæ ferri mineram præterlabuntur, temperie esse non exquisitè frigida, sed

sed cui calor aliquis adjunctus sit, quem auge-
ri contingit, si sulphuris aliqua minera in
propinquo est. Quare quom ad Scorbuti
curationem opus sit partim incidentibus, par-
tim acrimoniam humoris peccantis obtun-
dentibus, partim etiam affectæ particulæ ro-
bur addentibus, optimè id effecerimus, bal-
neorum ferratorum, aut aquæ acidulæ usu,
addunt siquidem, si quæ alia, robur spleni,
moderataq; sua frigiditate acrimoniam hu-
morum compescunt, atque quom acido suo
sapore obscure quodammodò calefacere vi-
deantur, sicut acetum, crassa incidunt.

EPISTOLA IV.

De Lumbagine, & tabe dorsali, ad
Gerardum Kegelin, Pharma-
copœum Goudanum.

Q Vereris, mi Gerarde, te ex torminibus,
tenesmo, ac gravissimis circa præcordia
doloribus quodammodò redivivum, in alium
morbum, qui variis modis te excruciet, atque
lancinet, tanquam ex charybdi quadam in
Scyllam incidisse, ac medicos vestros, nescio
quid de instante renum inflammatione præ-
sagire, quòd nimirum dolor, qui te affligit, à
scapulis ad lumbos, atque adeò ad ipsa ossis
coxendicis acetabula discurrat. Verùm ego
sicuti illorum doctrinam & exactissimum ju-
dicium

dicium probè perspectum habui, non potui in
animum perducere meum, illos tale quippi-
am de præsentis morbi itatu prælagisse, quin
potius verisimile esse judicavi, te non satis a-
nimadvertisse, aut alioqui intellexisse quid
dixerint: quando certum sit in inflammatio-
nibus, obstructionibus, atque adeo omnibus
renalibus affectibus, dolorem fixum esse in
loco, neque vagari incertis sedibus, quemad-
modum in tuo morbo asseris fieri. Nec dubi-
to, quin erroris occasionem tibi præbuerit
lumborum & renum nomen, quod apud pra-
cticos aliquot medicos, indifferenter pro eo-
dem apud populū (quanquam non satis appo-
sitè) usurpari hodiè videmus. Quando igitur
obnixè efflagitas, ut & ego, quod sentio, trans-
scribam, quanquam præstò tibi adsint doctis-
simi Medici, qui tibi abundè satisfacere pos-
sint, tamen antiquæ illius nostræ necessitudi-
nis memor, meo non deero officio. Morbus
ergo etsi longè à nephritidis natura absit, talis
tamen est, qui non omninò parvipendendus
sit, græci λόγδωσι, latini lumbaginem appel-
lant, estque Hollandis tum propter rationem *Lumbago.*
victus, tum loci ipsius qualitatem, uliginosam
prorsus, familiaris planè, ac propemodum in-
digena, quanquam & aliis locis, illos soleat
invadere, qui immoderatiore utuntur venere.
Nam sicuti *libro secundo de morbis* author est
Hippocrates, corripit maximè sponfos, atque
veneri deditos, proditq; ipsis genitale semen
mul-

*Catarrhorū
septem spe-
cies.*

multum, ac liquidum, & genitura in vtero non manet, & in somnis semen profundunt, sive dormiunt cum vxore sive non. Verum hanc tabis dorsalis speciem, sicuti puto, non est quod metuamus? quando verisimile magis sit, morbum tuum originem traxisse à materia pituitosa sanguini, aut flatibus, aut melancholiæ mixta, per modum catharri à capite per venas in spinalem medullam defluente: Siquidem quom septem sint catarrheumatōn, aut defluxionum species, ut author est, *libro de glandulis* Hippocrates, quibus cerebrum sese exonerare solet, per nares dico, per aures, per oculos, per palatum in guttur ac gulam, ac reliquæ per venas in medullam spinalem, & sanguinem; necessum est locum, in quem defluxio decumbit, variè affici, pro materia ipsius tum qualitate, tum quantitate. Nam sicrementa, aut sordes, quæ à cerebro in aliam partem defluunt, non prorsus malignæ sint, ac quantitate paucæ, dolor ipse & affectus talis erit, qui à natura facile evinci, ac discuti possit: Sin excrementa tum qualitate, tum quantitate peccant, credendū est, eadem gravissimorum symptomatum occasionem præbitura. Ac proinde quoniam reliquis sex omisis, de ea tantum defluxionis specie, quæ à capite per venas in spinalem medullam decumbit nobis sermo est: sciendum est, quod quoties frigidi ac lenti humores in spinam defluunt, vicinas partes primū occupare, atque

atque afficere; quæ nisi ita robusta sint, ut conceptam materiam statim evincere, ac dissipare possint, easdem ad subjectas, ac maxime vicinas partes vicissim transmittunt, quæ dum nervosum genus distendit, gravissimis doloribus totum hoc corpusculum lancinat, incipiendo à scapulis, & sensim serpendo ad lumbos, atque interdum etiam ad ipsum os coxendicum. Atque ita affecti vix progredi, aut sese loco movere possunt, quam affectionem propriè Lumbaginem, aut λόρδωσιν vocamus: si quis tamen neotericorum Guttam dicere malit, quòd tanquam gutta à cerebro defluat humor, rectius fecerit, quàm ii, qui generaliter ad omnes articulorum dolores guttæ nomen accommodare voluerunt. Habet autem hoc cum quartana commune, quod omnibus anni temporibus invadat, æstate tamen sit brevior, autumno longior, maximeq; si hyemem attingat. Cæterum si acrior simul, & tenacior sit humor, qui à cerebro defluit, atque majore cum impetu feratur, jam non solum in subjectam spinam decumbit, verum etiam in acetabula ossis coxendicis, ac tum demum tabem dorsalem, aut spinalem, aut ossis sacri dicti Hippocrati, conciliat; malum tale, in quo vitam pro morte commutare pro solatio est, quando semper magis ac magis ingruentibus doloribus, requiei tempus nullum conceditur, siquidē, ut *libro de glandulis*, Hippocrates ait, Oritur morbus ex defluxione ca-

Lumbago

Tabes dorsalis.

ne capitis per venas in spinalem medullam, inde autem in os sacrum impetum facit, quo medulla ipsa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula seu juncturas deponit, & si tabem fecerit, homo macrescit, atque hoc modò contabescit, & vivere non expetit: statim enim scapulæ dolent, amboque pedes ac crura consequuntur, & semper tandem per eunt multò tempore curati, atque sic deflorescit homo, & moritur. Habet præter cætera cum reliquis tabidis commune, quod autumnus ei magna ex parte exitialis sit, ver autem ad pharmaciam opportunissimum. Porro quod spinalis medulla are scat, atque marcescat, in causa est obstructio orificiorum, ac venarum, atque vasorum à cerebro ad spinam sanguinem atque spiritum deferentium: quo fit, ut curandi methodus in eo consistat, ut reſeratis poris materia peccans evacuetur. Quod si plethoricum quoque corpus sit, primum tundenda erit vena, aut humeraria brachii dextri, aut media sinistri, aut etiam si usus exigat, poplitis, & si fortè tumeant ora illa venarum, quas hæmorrhoidas Græci appellant, consultum erit easdem, aut admotis sanguifugis, aut alio quovismodo adaperire, solet enim, ut ante diximus, lumbaginis causa esse. Humor melancholicus, qui quamvis crassior esse videatur, quàm ut commodè ad spinam transmitti possit: quotidiana tamen experientia ita fieri posse docet, quando lie-

nosis

nos lumbaginem^{us} indies supervenire conspiciamus, quemadmodum in sceletyrbe nostra annotavimus. Et Galenus, *commento tertio in primum prorheticōn*, Hippocratis, idem aperte demonstrat, dum dicit, lumbis dolentibus expectandam evacuationem per hemorrhoides, quod propter earundem retentionem, non rarò doleant lumbi, magisque si ejus temperatura, qui ita afficitur, melancholica sit, aut si abscedetes, ut sic loquar, præcedentis morbi reliquæ, ad ora illa venarum delatæ, exitum non habeant, quod & tibi accidisse ipse, ni fallor, meministi. Post sanguinis igitur missionem decoctis res tentanda est, quæ materiam fluidam reddant: deinde medicamenta purgantia, pro humoris peccantis ratione propinanda erunt, incipiendo à clementioribus, habita semper ratione capitis, tanquam partis primariò affectæ. Deinde si res exiget, fortioribus etiam utendum erit, in quem usum Elaterium suum Hippocrates summè commendatum habet. Ego magis probarim globulos ex agarico, cum turpethi portione aliqua maceratos, idq; aut in decocto foliorum senæ, cui nonnihil feminis anisi, aut fœniculi additum sit, aut alio quovis, prout res exigere videbitur. Post purgatum corpus, consultum erit fomentationibus, frictionibus, inunctionibusq; uti, quæ simul & evocent materiam, & dolorem mitigent, & robur addant affectæ particulæ. Poterit etiam in

*Cumtio
lumbagi-
nis.*

usum, si locus, tempus atque ægri consuetudo admittant, præparari balneum, aut aquæ dulcis, aut quod artificiosè confectum sit, ex verbena, rosis, Salvia, libanotide, chamæmelo, meliloto, atque aliis id genus aquæ incotis. Quod si per se non satis fluxa sit alvus, suadet Hippocrates, ut eandem, injecto lacte, eluamus: At si fortè humor tenacius inhæserit, atque altius quodammodo impactus fuerit, ac flatus utcunque fuerit particeps: non solum jam dictis hypothefibus exequendum erit negotium, verum etiam medicamentosas illas cucurbitulas in usum vocare par erit, ut videlicet humor ille, earundem attractione, foràs evocetur, cautione interim habita, ne copiosior sit materia, quàm ut commodè per eandem educi possit, siquidem alioqui periculum esset, ne novus quidam fomes morbo supeditaretur. Victus ratio incidens, atq; attenuans, & quæ non omnino tenuis sit, injungenda est: protenditur enim malum hoc, ut reliqui articulares morbi, ut minimum, in vigesimum diem; ut plurimum, in quadagesimum, quanquam non rarò metas has excedat. Potus sit interim vinum *ὀλιγοφόρον*, quod nos villum dicimus, interim cerevisia tenuis diligenter cocta. Somnus sit temperatus, & qui concoctioni ciborum sufficiat, nimius enim catarrhis obnoxium reddit cerebrū. Exercitium moderatum esto, pro virium robore, ac tolerantia ratione citra defatigationem.

Tu

Tu interim vale, atque id cura, ut pro valetudiniaria, quam ocyssimè athleticam corporis constitutionem nobis offeras. Lysfeldio.

EPISTOLA V.

De Hollandia.

DE Hollandia nostra varii variè sentiunt, *Hollandia unde dicta.* sunt enim qui Boreæ, ac Rheni munus esse suspicentur, quemadmodum in symmetis suis annotavit Petrus Nannius: alii à sylvarum frequentia Holtlandiam appellatam affirmant: alii rursus à fœno Hoylandiam dici volunt: potior tamen, ac vulgò magis recepta opinio est, quæ à terræ cavitate Hollandiam nominatam existimat. Nam quantumvis Martinus Dorpius eam tantum probet, quæ à lignorum congerie Holtlandiam vocatam dicit, ac reliquos, qui aliter sentiant, pro ridiculo habeat, quod verisimile sit, illic olim magnas, densasque fuisse sylvas, quæ aut tempestate, aut vi ventorum, aut terræ motu, aut alio quovis modo conciderint, ubi nunc passim multò infra terram ingentes quercus reperiuntur, atq; effodiuntur: evidentissimis tamen argumentis id vanum esse demonstrat Nannius, quom plæraque Hollandiæ loca, atq; ea præsertim, è quibus ligna hæc effodiuntur, arbores averfentur, ac proinde verisimile esse, arbores has aliundè inventas, potissimum quando Plinius, *libro secundo*, dicat, insulas nonnullas semper esse fluctuantes: & *lib. 16. Cap. 1.* idem asserat, non procul.

*Hollandia
solum qua-
le.*

*Sic restituit
Iuni9, quom
vetus lectio
callidis ha-
betur.*

à Caucis (quos Bremenſes, aut his confines eſſe ſuſpiciantur) circa duos præcipuè lacus, lit-
tora ipſa obtinere quercus, quæ ſuffoſſæ flu-
ctibus, ſatque propulſæ flatibus, vaſtas radi-
cum inſulas ſecum auferant atque in finitima
æſtuaria deferant. Huc adde quod re-
centi hominum memoria, anno nimirum
1552. eventus docuit inundationibus maris
integra nonnunquam prædia à continente a-
velli, atque in alium transferri locum. Exiſti-
mandū igitur nihil minus, quàm à lignis Hol-
landiam eſſe dictam, ac potius animadverſio-
ne dignum, cur in Hollandia, non ſecus ac de
agro Gabienſi meminit Plinius; videamus ad
concitatiores ingreſſus, aut equitantium cur-
ſum, integra nonnunquam terræ jugera con-
cuti, ac tremere, eſſe ſiquidem rationi magis
conſonum, tremebundam hanc natura tellu-
rem Hollandiæ nomen indidiſſe, quàm aliun-
de inveſtitas arbores. Quòd & mecum ſu-
ſpicatur vir ſi quiſquam alius polyhiſtor, ac
maximi iudicii Hadrianus Iunius, *libro anim-
adverſorum quinto*, atque locum ex panegyri-
co Maximiniano, Auguſto dicto profert. Quā-
quam illa regio, divinis illis tuis expeditioni-
bus Cæſar, vindicata atque purgata, quam ob-
liquis meatibus Vahales interfluit, quamq; di-
vortio ſui Rhenus amplectitur penè, ut cum
verbi periculo loquar, terra nō eſt, ita penitus
aquis imbuta permaduit, ut nō ſolūm quā ma-
niſeſtè paluſtris eſt, cedat ad nixum, & hauriat
preſſa

pressa vestigia, sed etiam ubi paulò videtur
firmior, pedum impulsu quatiatur, & sentire
se procul mota pondus testetur, ita ut res est
subjacentibus innatat, & suspensa latè vacil-
lat. Hæc Panegyrista ille de Bataviæ solo dilu-
cidè admodum dixit, & nos quotidiana expe-
rientia sic esse comperimus: nec mirum. Si-
quidem quom aquæ lacustres graves admo-
dum sint, & terra palustris levis, ac pumicis
in morem spongiosa, necessum est, ut his u-
trisq; inter se mixtis, æquilibrium quoddam
confurgat, unde contingat, neq; omnino de-
primi terram, neq; rursus aquas planè obrui,
sed ex æqualiter inter se mixtis tremebundam
reddi tellurem, ac pedum impulsu, ut ait pa-
negyrista ille, quati. Quod in rerum natura fie-
ri posse, demōstrat Seneca. Nam si aqua, gra-
vior est, inquit, levio rem, quàm ipsa est,
feret, & tantò supra se extollet, quantò erit le-
vior. At si aquæ, & ejus rei, quam contrà pen-
sabis, par pondus erit, nec pessum ibit, nec na-
tabit, sed æquabitur aquæ, & natabit quidem,
sed penè merfa ac nulla eminens parte. Quod
quom ita sit, non mirum est, aquas pro terræ,
quam lambunt aut præterfluunt, qualitate, va-
riis ac diversis insigniri facultatibus, præ-
sertim quando videamus ipsas
non rarò sapore inter se
differre.

IOANNIS ECH- THII DE SCORBUTO, vel Scorbutica passio- ne Epitome.

*Scorbutus
quid.*

*Qui morbi
in scorbuto
adsint.*

Scorbutus est morbus chronicus, ex natura humoris melancholici, cujus color in cute efflorescit. Scorbutus est morbus splenis, aliquando obstructi, aliquando intemperati, aliquando cum incipiente Scirrho, qui præpedit ejus attractionem, ac consuetam atrabiliaræ redundantia sequestrationem ex hepate venisque eoq; humore universum corpus vitiat, sed peculiariter crassiore fæculentia crura contaminat, atq; evaporante acredine gingivas inficit. Scorbutus est morbus chronicus, non simplex, sed ex pluribus compositus, ex quibus aliqui morbi tantum, aliqui morbi simul & causæ rationem obtinent. Primò adest morbus in conformatione, vel obstructione lienis, hinc præcordiorum angustia. Secundò adest morbus in numero, videlicet multitudo humoris melancholici, in venis portæ, per quas lien materiam melancholicam solitus erat attrahere, & sic per consequens depurare sanguinem: & etiam in venis, per quas ex liene in ventriculum melancholia transmittitur. Hic morbus nascitur ex priore morbo veluti ex causâ, aut etiam contrâ: quia potuit
utrum-

utrumque fieri, vel ut primò sola crassitie peccans lienem obstruxerit, deinde impedita ejus visceris attractione, sui copiam in præcordiis ac meseraicis auxerit, vel contrà, ut primò copia sui in venis, ac præcipuè portæ, redundarit, deinde lienem obstruxerit.

<p>Ex hoc
autem
morbo
sequun-
tur
symp-
toma-
ta vi-
deli-
cet.</p> | <p>1. Angustia præcordiorum, ob re-
tentum humorem melancholicum,
in venis portæ. Est autè hoc Sympto-
ma operationis respiratricis læsæ.</p> <p>2. Expultrix depravata, quippe cum
sanguine fertur humor per corpus
totum, qui à liene attractus, partim
in ventriculum effusus, per ipsum
evacuari debebat.</p> <p>3. Qualitas mutata, quæ nascitur ex
proximo Symptomate, videlicet co-
lor faciei ex pallido fuscus, qui in
reliquo etiam corpore efflorescit,
& rubedo gingivarum pruriginosa
ac dolor.</p> <p>4. Crurum debilitas, quod est Sym-
ptoma operationis læsæ, vel anima-
lis, vel naturalis, vel utriusq;.</p> |
|---|---|

Tertiò adest intemperies inæqualis, quæ sicuti ex humore melancholico diutius præcordia obsidente gignitur, ita reciprocatione quadam eum humorem assiduè gignit, id est, intemperies ista inæqualis morbus est similis, ex præcedente morbo partim factus, partim fiens. Hi tres morbi sunt in princi-

pio scorbuticæ passionis, quæ tùm ex inscitia curantis, vel ægroti negligentia, ad augmentum vel statum pervenire potest, & tunc ei etiam sequentes morbi in augmento, vel in statu superveniunt. Quartò adest solutio continui, videlicet ulcus gingivarum, quod nascitur ex symptomate gingivarum modò dicto, id est, in symptomatibus secundi morbi, videlicet ex rubedine pruriginosa, ac dolore gingivarum. Quintò, crurum magnitudo modò aucta, modò diminuta. Et hic etiam morbus est in conformatione, quem animalis operatio, scilicet motus crurum, ablata, vel tantùm læsa comitatur, nempe in nervis, tendonibus, ac musculis tanta materia imbibita, ut vel facultati animali transitus intercludatur, vel membra illa ad motum inhabilia propter humorem, etiamsi facultas prædicta transeat, reddantur. Ego certè pro mea observatione dicerem, Scorbutum fieri non solum ex duritie, aut Scirrho, aut etiam lienis intemperie, aut fortè etiam hepatis excelsiva ipsum viscus debilitante, & per consequens ejus facultatem, ac operationem lædente: sed etiam ex corrupto, vel etiam putrefacto sanguine circa viscera, tum hepatis, tum lienis, aut vicino loco contento: certè si sanguis est putrefactus ac corruptus, & fortè ipsum corpus hepatis, & lienis, faciet haud dubiè ambulandi impotentiam, & disponeam, imò etiam aliquoties syncopen, non minus quàm in vero scorbuto.

Nam

Nam si grumus sanguinis lypopsychiam, & colorem foedum, & pulsum parvum, obscurum, & frequentem adfert, teste Galeno, 6. de locis affectis cap. 3. quanto magis sanguis corruptus in viscere aliquo & eodem etiam fortè putrefacto. Quomodo verò Scorbutica passio supervenit hominibus irregulariter & gulosè viventibus, præsertim prava, & corrupta atque etiam putrida victus ratione utentibus, ut est videre in prima caussarum procatarticarum, non mirum si in talibus hominibus corrumpatur, aut etiam putrefiat sanguis, quam corruptionem sequitur præcordiorum angustia, & levè ex momento lypopsychia: nec tamen necessum est semper sequi maculas in cruribus, relaxationem gingivarum in ore. Ut ut sit, sive rectè sentiam sive secus, quæstione tamen dignum inter medicos censeo, an ex prava & putrida victus ratione (unde plerunque hic morbus ei que consimilis quivis alius affectus originem trahit) possit corrumpi, atque adeò etiam putrefieri sanguis, vel læsis visceribus, vel etiam illæsis. Item si concedatur talem sanguinis putredinem esse, quod genus morbi constituat, apud veteres nomenclaturam aliquam habens. Item an talis putredo citra febrem subsistere possit. Ratio dubitandi est, quando hic morbus plerunque conspicitur sine febre sensibili. Porro putredinem etiam frigidam videmus fieri in locis cœnosis frigidis, ubi bufones, & similia generan-

*Ferrina-
tura & qua-
litates.*

Largus *capite 146.* ad tumorem, & dolorem, & exulcerationem vesicæ bene facere dicit aquam, in qua ferrum candens demissum sit. Hoc ego inquit, traxi ab aquis calidis, quæ sunt in Thufcia ferratæ, & mirificè remediunt vesicæ vitia, appellantur itaq; vesicariæ, quondam Milonis Gracchi prætorii hominis optimi, ad quinquagesimum lapidem reddentis. Neque id mirum alicui videri debeat, quando novam quandam naturam, atque efficaciam, ut diximus, aqua hæc adsciverit, dum ex contrariis & repugnantibus inter se qualitatibus; calida dico, & frigida, humidaq; & sicca, nonnunquam, adscititiam naturam imbiberit, ita ut relicta naturali humectatione, qua dulcis ac simplex aqua corpora madefacere solet, jam siccet; non tamè tam intensè quàm ipsum metallum, cujus per absterfionem quandam vim imbuat. Atque huc ut veniamus, consideranda erit ante omnia ipsius metalli temperies, quòd præterfluens aqua ejus facultate participat: & quando de acidis, aut ferratis Arduennæ sylvæ balneis mentionem fecimus, ferri natura expendenda venit, cujus temperiem varii variè dispescunt. Chimistæ enim, qui singulis metallis ob quandam cognationem, & similitudinem planetas suos assignant, ferro Martem attribuunt, ita ut id Martis nomine passim appellent. Unde quom Mars caliditate & siccitate excellat, ferrum etiam eisdem qualitatibus insignitum esse inferre

ferre videntur. Alii contra frigidum esse prædicant, idq; authoritate Galeni, qui *libro methodi*, lapidum, inquit, substantia constans stabilisq; propter siccitatem & frigus est, ad eundem modum æris, & ferri, & ut uno verbo dicam, omnium quæ ex terra fiunt corporum. Et *libro quarto simplicium medicam.* quæ corpora sunt duriora terrea magis sunt, inquit: Præterea *libro tertio de Simplicium med. facul.* corpus terreum crassum est, ait, ferrum & lapis, quod autem terreum est, frigidum & siccum esse compertum est. Atque huic quidem opinioni, quotquot ferè sunt Arabes, & Neoterici subscribunt, præsertim quando in mixtione ipsa metalli, ferrum ex terrestribus partibus, & cœnosis sulphuris, & argenti vivi peritiores conflare doceant, quæ frigida & sicca substantiæ sunt, unde & durum, fuscum, atque grave sit. Alii medium quoddam inter utrosq; statuentes, ferrum in minera repertum calida constare natura, ob calidorum mineralium ferrum constituentium naturam, asserunt: quod verò arte conficitur, à reliquis secretum mineralibus frigidum, quoniam terrea, crassioraq; in eo abundantius permaneant, subtiliori per vim ignis consumpto. Qui, quidem, ut quod sentiam eloquar, rectè sentire mihi videntur, quom videamus thermas, aut aquas, quæ ferri mineram præterlabuntur, temperie esse non exquisitè frigida, sed

sed cui calor aliquis adjunctus sit, quem augeri contingit, si sulphuris aliqua minera in propinquo est. Quare quom ad Scorbuti curationem opus sit partim incidentibus, partim acrimoniam humoris peccantis obtundentibus, partim etiam affectæ particulæ robur addentibus, optimè id effecerimus, balneorum ferratorum, aut aquæ acidulæ usu, addunt siquidem, si quæ alia, robur spleni, moderataq; sua frigiditate acrimoniam humorum compescunt, atque quom acido suo sapore obscurè quodammodò calefacere videantur, sicut acetum, crassa incidunt.

EPISTOLA IV.

De Lumbagine, & tabe dorsali, ad Gerardum Kegelin, Pharmacopœum Goudanum.

QVereris, mi Gerarde, te ex torminibus, tenesmo, ac gravissimis circa præcordia doloribus quodammodò redivivum, in alium morbum, qui variis modis te excruciet, atque lancinet, tanquam ex charybdi quadam in Scyllam incidisse, ac medicos vestros, nescio quid de instante renum inflammatione præfagire, quòd nimirum dolor, qui te affligit, à scapulis ad lumbos, atque adeò ad ipsa ossis coxendicis acetabula discurrat. Verùm ego sicuti illorum doctrinam & exactissimum iudicium

dicium probè perspectum habui, non potui in
animum perducere meum, illos tale quippi-
am de præsentis morbi statu præfagisse, quin
potius verisimile esse judicavi, te non satis a-
nimadvertisse, aut alioqui intellexisse quid
dixerint: quando certum sit in inflammatio-
nibus, obstructionibus, atque adeo omnibus
renalibus affectibus, dolorem fixum esse in
loco, neque vagari incertis sedibus, quemad-
modum in tuo morbo asseris fieri. Nec dubi-
to, quin erroris occasionem tibi præbuerit
lumborum & renum nomen, quod apud pra-
cticos aliquot medicos, indifferenter pro eo-
dem apud populū (quanquam non satis appo-
sitè) usurpari hodiè videmus. Quando igitur
obnixè efflagitas, ut & ego, quod sentio, trans-
scribam, quanquam præstò tibi adsint doctis-
simi Medici, qui tibi abundè satisfacere pos-
sint, tamen antiquæ illius nostræ necessitudi-
nis memor, meo non deero officio. Morbus
ergo etsi longè à nephritidis natura absit, talis
tamen est, qui non omninò parvipendendus
sit, græci λόγδωσις, latini lumbaginem appel-
lant, estque Hollandis tum propter rationem *Lumbago.*
victus, tum loci ipsius qualitatem, uliginosam
prorsus, familiaris planè, ac propemodum in-
digena, quanquam & aliis locis, illos soleat
invadere, qui immoderatiore utuntur venere.
Nam sicuti *libro secundo de morbis* author est
Hippocrates, corripit maximè sponfos, atque
veneri deditos, prodiq; ipsis genitale semen
mul-

*Catarrhorū
septem spe-
cies.*

multum, ac liquidum, & genitura in vtero non manet, & in somnis semen profundunt, five dormiunt cum vxore five non. Verum hanc tabis dorsalis speciem, sicuti puto, non est quod metuamus? quado verisimile magis sit, morbum tuum originem traxisse à materia pituitosa sanguini, aut flatibus, aut melancholiæ mixta, per modum catharri à capite per venas in spinalem medullam defluente: Siquidem quom septem sint catarrheumatōn, aut defluxionum species, ut author est, *libro de glandulis* Hippocrates, quibus cerebrum sese exonerare solet, per nares dico, per aures, per oculos, per palatum in guttur ac gulam, ac reliquæ per venas in medullam spinalem, & sanguinem; necessum est locum, in quem defluxio decumbit, variè affici, pro materia ipsius tum qualitate, tum quantitate. Nam si recrementa, aut sordes, quæ à cerebro in aliam partem defluunt, non prorsus malignæ sint, ac quantitate paucæ, dolor ipse & affectus talis erit, qui à natura facilè evinci, ac discuti possit: Sin excrementa tum qualitate, tum quantitate peccant, credendū est, eadem gravissimorum symptomatum occasionem præbitura. Ac proinde quoniam reliquis sex omisis, de ea tantum defluxionis specie, quæ à capite per venas in spinalem medullam decumbit nobis sermo est: sciendum est, quod quoties frigidi ac lenti humores in spinam defluunt, vicinas partes primū occupare, atque

atque afficere; quæ nisi ita robusta sint, ut conceptam materiam statim evincere, ac dissipare possint, easdem ad subjectas, ac maxime vicinas partes vicissim transmittunt, quæ dum nervosum genus distendit, gravissimis doloribus totum hoc corpusculum lancinat, incipiendo à scapulis, & sensim serpendo ad lumbos, atque interdum etiam ad ipsum os coxendicum. Atque ita affecti vix progredi, aut sese loco movere possunt, quam affectionem propriè Lumbaginem, aut λόρδωσιν vocamus: si quis tamen neotericorum Guttam dicere malit, quòd tanquam gutta à cerebro defluat humor, rectius fecerit, quàm ii, qui generaliter ad omnes articulorum dolores guttæ nomen accommodare voluerunt. Habet autem hoc cum quartana commune, quod omnibus anni temporibus invadat, æstate tamen sit brevior, autumno longior, maximeq; si hyemem attingat. Cæterum si acrior simul, & tenacior sit humor, qui à cerebro defluit, atque majore cum impetu feratur, jam non solum in subjectam spinam decumbit, verum etiam in acetabula ossis coxendicis, ac tum demum tabem dorsalem, aut spinalem, aut ossis sacri dicti Hippocrati, conciliat; malum tale, in quo vitam pro morte commutare pro solatio est, quando semper magis ac magis ingruentibus doloribus, requiei tempus nullum conceditur, siquidē, ut *libro de glandulis*, Hippocrates ait, Oritur morbus ex defluxio-

Lumbago

Tabes dorsalis.

ne ca-

ne capitis per venas in spinalem medullam, inde autem in os sacrum impetum facit, quo medulla ipsa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula seu juncturas deponit, & si tabem fecerit, homo macrescit, atque hoc modò contabescit, & vivere non expetit: statim enim scapulæ dolent, amboque pedes ac crura consequuntur, & semper tandem pereunt multò tempore curati, atque sic deflorescit homo, & moritur. Habet præter cætera cum reliquis tabidis commune, quod autumnus ei magna ex parte exitialis sit, ver autem ad pharmaciam opportunissimum. Porro quod spinalis medulla arescat, atque marcescat, in causa est obstructio orificiorum, ac venarum, atque vasorum à cerebro ad spinam sanguinem atque spiritum deferentium: quo fit, ut curandi methodus in eo consistat, ut reſeratis poris materia peccans evacuetur. Quod si plethoricum quoque corpus sit, primum tundenda erit vena, aut humeraria brachii dextri, aut media sinistri, aut etiam si usus exigat, poplitis, & si fortè tumeant ora illa venarum, quas hæmorrhoidas Græci appellant, consultum erit easdem, aut admotis sanguifugis, aut alio quovismodo adaperire, solet enim, ut ante diximus, lumbaginis causa esse. Humor melancholicus, qui quamvis crassior esse videatur, quàm ut commodè ad spinam transmitti possit: quotidiana tamen experientia ita fieri posse docet, quando lie-

nosis

nosius lumbaginem' indies supervenire conspiciamus, quemadmodum in sceletyrbe nostra annotavimus. Et Galenus, *commento tertio in primum prorrheticōn*, Hippocratis, idem apertè demonstrat, dum dicit, lumbis dolentibus expectandam evacuationem per hæmorrhoides, quod propter earundem retentionem, non rarò doleant lumbi, magisque si ejus temperatura, qui ita afficitur, melancholica sit, aut si abscedetes, ut sic loquar, præcedentis morbi reliquiæ, ad ora illa venarum delatæ, exitum non habeant, quod & tibi accidisse ipse, ni fallor, meministi. Post sanguinis igitur missionem decoctis res tentanda est, quæ materiam fluidam reddant: deinde medicamenta purgantia, pro humoris peccantis ratione propinanda erunt, incipiendo à clementioribus, habita semper ratione capitis, tanquam partis primariò affectæ. Deinde si res exiget, fortioribus etiam utendum erit, in quem usum Elaterium suum Hippocrates summè commendatum habet. Ego magis probarim globulos ex agarico, cum turpethi portione aliqua maceratos, idq; aut in decocto foliorum senæ, cui nonnihil seminis anisi, aut fœniculi additum sit, aut alio quovis, prout res exigere videbitur. Post purgatum corpus, consultum erit fomentationibus, frictionibus, inunctionibusq; uti, quæ simul & evocent materiam, & dolorem mitigent, & robur addant affectæ particulæ. Poterit etiam in

*Cura
lumbaginis.*

usum, si locus, tempus atque ægri consuetudo admittant, præparari balneum, aut aquæ dulcis, aut quod artificiosè confectum sit, ex verbena, rosis, Salvia, libanotide, chamæmelo, meliloto, atque aliis id genus aquæ incoctis. Quod si per se non satis fluxa sit alvus, suadet Hippocrates, ut eandem, injecto lacte, eluamus: At si fortè humor tenacius inhæserit, atque altius quodammodo impactus fuerit, ac flatus utcunque fuerit particeps: non solum jam dictis hypothesibus exequendum erit negotium, verum etiam medicamentosas illas cucurbitulas in usum vocare par erit, ut videlicet humor ille, earundem attractione, foràs evocetur, cautione interim habita, ne copiosior sit materia, quàm ut commodè per easdem educi possit, siquidem alioqui periculum esset, ne novus quidam fomes morbo supeditaretur. Victus ratio incidens, atq; attenuans, & quæ non omnino tenuis sit, injungenda est: protenditur enim malum hoc; ut reliqui articulares morbi, ut minimum, in vigesimum diem; ut plurimum, in quadregesimum, quanquam non rarò metas has excedat. Potus sit interim vinum *ὀλιγοφόρον*, quod nos villum dicimus, interim cerevisia tenuis diligenter cocta. Somnus sit temperatus, & qui concoctioni ciborum sufficiat, nimius enim catarrhis obnoxium reddit cerebrū. Exercitium moderatum esto, pro virium robore, ac tolerantia ratione citra defatigationem.

Tu

Tu interim vale, atque id cura, ut pro valetudiniaria, quam ocysimè athleticam corporis constitutionem nobis offeras. Lysfeldio.

EPISTOLA V.

De Hollandia.

DE Hollandia nostra varii variè sentiunt, *Hollandia unde dicta.* sunt enim qui Boreæ, ac Rheni munus esse suspicentur, quemadmodum in symmetis suis annotavit Petrus Nannius: alii à sylvarum frequentia Holtlandiam appellatam affirmant: alii rursum à fœno Hoylandiam dici volunt: potior tamen, ac vulgò magis recepta opinio est, quæ à terræ cavitate Hollandiam nominatam existimat. Nam quantumvis Martinus Dorpius eam tantum probet, quæ à lignorum congerie Holtlandiam vocatam dicit, ac reliquos, qui aliter sentiant, pro ridiculo habeat, quod verisimile sit, illic olim magnas, densasque fuisse sylvas, quæ aut tempestate, aut vi ventorum, aut terræ motu, aut alio quovis modo conciderint, ubi nunc passim multò infra terram ingentes quercus reperiuntur, atque effodiuntur: evidentissimis tamen argumentis id vanum esse demonstrat Nannius, quom plæraque Hollandiæ loca, atque ea præsertim, è quibus ligna hæc effodiuntur, arbores avertentur, ac proinde verisimile esse, arbores has aliundè inventas, potissimum quando Plinius, *libro secundo*, dicat, insulas nonnullas semper esse fluctuantes: & *lib. 16. Cap. 1.* idem asserat, non procul.

*Hollandiæ
solum qua-
le.*

*Sic restituit
Iuni9, quom
vetus lectio
callidis ha-
betur.*

à Caucis (quos Bremenses, aut his confines esse suspicantur) circa duos præcipuè lacus, littora ipsa obtinere quercus, quæ suffossæ fluctibus, latque propulsæ flatibus, vastas radicum insulas secum auferant atque in finitima æstuaria deferant. Huc adde quod recenti hominum memoria, anno nimirum, 1552. eventus docuit inundationibus maris integra nonnunquam prædia à continente avelli, atque in alium transferri locum. Existimandū igitur nihil minus, quàm à lignis Hollandiam esse dictam, ac potius animadversione dignum, cur in Hollandia, non secus ac de agro Gabiensi meminit Plinius; videamus ad concitatiores ingressus, aut equitantium cursum, integra nonnunquam terræ jugera concuti, ac tremere, esse siquidem rationi magis consonum, tremebundam hanc natura tellurem Hollandiæ nomen indidisse, quàm aliunde investitias arbores. Quòd & mecum suspicatur vir si quisquam alius polyhistor, ac maximi judicii Hadrianus Iunius, *libro animadversorum quinto*, atque locum ex panegyrico Maximiniano, Augusto dicto profert. Quamquam illa regio, divinis illis tuis expeditionibus Cæsar, vindicata atque purgata, quam obliquis meatibus Vahales interfluit, quamq; divortio sui Rhenus amplectitur penè, ut cum verbi periculo loquar, terra nō est, ita penitus aquis imbuta permaduit, ut nō solum quā manifestè palustris est, cedat ad nixum, & hauriat
pressa

pressa vestigia, sed etiam ubi paulò videtur
firmior, pedum impulsu quatiatur, & sentire
se procul mota pondus testetur, ita ut res est
subjacentibus innatat, & suspensa latè vacil-
lat. Hæc Panegyrista ille de Bataviæ solo dilu-
cidè admodum dixit, & nos quotidiana expe-
rientia sic esse comperimus: nec mirum. Si-
quidem quom aquæ lacustres graves admo-
dum sint, & terra palustris levis, ac pumicis
in morem spongiosa, necessum est, ut his u-
trisq; inter se mixtis, æquilibrium quoddam
confurgat, unde contingat, neq; omnino de-
primi terram, neq; rursus aquas planè obrui,
sed ex æqualiter inter se mixtis tremebundam
reddi tellurem, ac pedum impulsu, ut ait pa-
negyrista ille, quati. Quod in rerum natura fie-
ri posse, demonstrat Seneca. Nam si aqua, gra-
vior est, inquit, levio rem, quàm ipsa est,
feret, & tantò supra se extollet, quantò erit le-
vior. At si aquæ, & ejus rei, quam contrà pen-
sabis, par pondus erit, nec pessum ibit, nec na-
tabit, sed æquabitur aquæ, & natabit quidem,
sed penè merfa ac nulla eminens parte. Quod
quom ita sit, non mirum est, aquas pro terræ,
quam lambunt aut præterfluunt, qualitate, va-
riis ac diversis insigniri facultatibus, præ-
sertim quando videamus ipsas
non rarò sapore inter se
differre.

IOANNIS ECH- THII DE SCORBUTO, vel Scorbutica passio- ne Epitome.

*Scorbutus
quid.*

*Qui morbi
in scorbuto
adsint.*

Scorbutus est morbus chronicus, ex natura humoris melancholici, cujus color in cute efflorescit. Scorbutus est morbus splenis, aliquando obstructi, aliquando intemperati, aliquando cum incipiente Scirrho, qui præpedit ejus attractionem, ac consuetam atrabiliaræ redundantia sequestrationem ex hepate venisque eoq; humore universum corpus vitiat, sed peculiariter crassiore fæculentia crura contaminat, atq; evaporante acredine gingivas inficit. Scorbutus est morbus chronicus, non simplex, sed ex pluribus compositus, ex quibus aliqui morbi tantum, aliqui morbi simul & causæ rationem obtinent. Primò adest morbus in conformatione, vel obstructione lienis, hinc præcordiorum angustia. Secundò adest morbus in numero, videlicet multitudo humoris melancholici, in venis portæ, per quas lien materiam melancholicam solitus erat attrahere, & sic per consequens depurare sanguinem: & etiam in venis, per quas ex liene in ventriculum melancholia transmittitur. Hic morbus nascitur ex priore morbo veluti ex causâ, aut etiam contrâ: quia potuit
utrum-

utrumque fieri, vel ut primò sola crassitie peccans lienem obstruxerit, deinde impedita ejus visceris attractione, sui copiam in præcordiis ac meseraicis auxerit, vel contrà, ut primò copia sui in venis, ac præcipuè portæ, redundarit, deinde lienem obstruxerit.

Ex hoc
autem
morbo
sequun-
tur
symp-
toma-
ta vi-
deli-
cet.

1. Angustia præcordiorum, ob retentum humorem melancholicum, in venis portæ. Est autè hoc Symptoma operationis respiratricis læsæ.

2. Expultrix depravata, quippe cum sanguine fertur humor per corpus totum, qui à liene attractus, partim in ventriculum effusus, per ipsum evacuari debebat.

3. Qualitas mutata, quæ nascitur ex proximo Symptomate, videlicet color faciei ex pallido fuscus, qui in reliquo etiam corpore efflorescit, & rubedo gingivarum pruriginosa ac dolor.

4. Crurum debilitas, quod est Symptoma operationis læsæ, vel animalis, vel naturalis, vel utriusq;.

Tertiò adest intemperies inæqualis, quæ sicuti ex humore melancholico diutius præcordia obsidente gignitur, ita reciprocatione quadam eum humorem assiduè gignit, id est, intemperies ista inæqualis morbus est similis, ex præcedente morbo partim factus, partim fiens. Hi tres morbi sunt in princi-

Ferri natura & qualitates.

Largus *capite 146.* ad tumorem, & dolorem, & exulcerationem vesicæ bene facere dicit aquam, in qua ferrum candens demissum sit. Hoc ego inquit, traxi ab aquis calidis, quæ sunt in Thuscia ferratæ, & mirificè remediunt vesicæ vitia, appellantur itaq; vesicariæ, quondam Milonis Gracchi prætorii hominis optimi, ad quinquagesimum lapidem reddentis. Neque id mirum alicui videri debeat, quando novam quandam naturam, atque efficaciam, ut diximus, aqua hæc adsciverit, dum ex contrariis & repugnantibus inter se qualitatibus; calida dico, & frigida, humidaq; & sicca, nonnunquam, adscititiam naturam imbiberit, ita ut relicta naturali humectatione, qua dulcis ac simplex aqua corpora madefacere solet, jam siccet; non tamè tam intensè quàm ipsum metallum, cujus per absterfionem quandam vim imbuat. Atque huc ut veniamus, consideranda erit ante omnia ipsius metalli temperies, quòd præterfluens aqua ejus facultate participat: & quando de acidis, aut ferratis Arduennæ sylvæ balneis mentionem fecimus, ferri natura expendenda venit, cujus temperiem varii varie dispescunt. Chimistæ enim, qui singulis metallis ob quandam cognationem, & similitudinem planetas suos assignant, ferro Martem attribuunt, ita ut id Martis nomine passim appellent. Unde quom Mars caliditate & siccitate excellat, ferrum etiam eisdem qualitatibus insignitum esse inferre

ferre videntur. Alii contra frigidum esse prædicant, idq; authoritate Galeni, qui *libro methodi*, lapidum, inquit, substantia constans stabilisq; propter siccitatem & frigus est, ad eundem modum æris, & ferri, & ut uno verbo dicam, omnium quæ ex terra fiunt corporum. Et *libro quarto simplicium medicam.* quæ corpora sunt duriora terrea magis sunt, inquit: Præterea *libro tertio de Simplicium med. facul.* corpus terreum crassum est, ait, ferrum & lapis, quod autem terreum est, frigidum & siccum esse compertum est. Atque huic quidem opinioni, quotquot ferè sunt Arabes, & Neoterici subscribunt, præsertim quando in mixtione ipsa metalli, ferrum ex terrestribus partibus, & cœnosis sulphuris, & argenti vivi peritiores conflare doceant, quæ frigida & sicca substantiæ sunt, unde & durum, fuscum, atque grave sit. Alii medium quoddam inter utrosq; statuentes, ferrum in minera repertum calida constare natura, ob calidorum mineralium ferrum constituentium naturam, asserunt: quod verò arte conficitur, à reliquis secretum mineralibus frigidum, quoniam terrea, crassioraq; in eo abundantius permaneant, subtiliori per vim ignis consumpto. Qui, quidem, ut quod sentiam eloquar, rectè sentire mihi videntur, quom videamus thermas, aut aquas, quæ ferri mineram præterlabuntur, temperie esse non exquisitè frigida, sed

sed cui calor aliquis adjunctus sit, quem augeri contingit, si sulphuris aliqua minera in propinquo est. Quare quom ad Scorbuti curationem opus sit partim incidentibus, partim acrimoniam humoris peccantis obtundentibus, partim etiam affectæ particulæ robur addentibus, optimè id effecerimus, balneorum ferratorum, aut aquæ acidulæ usu, addunt siquidem, si quæ alia, robur spleni, moderataq; sua frigiditate acrimoniam humorum compescunt, atque quom acido suo sapore obscure quodammodò calefacere videantur, sicut acetum, crassa incidunt.

EPISTOLA IV.

De Lumbagine, & tabe dorsali, ad Gerardum Kegelin, Pharmacopœum Goudanum.

QVereris, mi Gerarde, te ex torminibus, tenesmo, ac gravissimis circa præcordia doloribus quodammodò redivivum, in alium morbum, qui variis modis te excruciet, atque lancinet, tanquam ex charybdi quadam in Scyllam incidisse, ac medicos vestros, nescio quid de instante renum inflammatione prælagire, quòd nimirum dolor, qui te affligit, à scapulis ad lumbos, atque adeò ad ipsa ossis coxendicis acetabula discurrat. Verùm ego sicuti illorum doctrinam & exactissimum judicium

dicium probè perspectum habui, non potui in animum perducere meum, illos tale quippiam de præsentis morbi statu præfagisse, quin potius verisimile esse judicavi, te non satis animadvertisse, aut alioqui intellexisse quid dixerint: quando certum sit in inflammationibus, obstructionibus, atque adeo omnibus renalibus affectibus, dolorem fixum esse in loco, neque vagari incertis sedibus, quemadmodum in tuo morbo asseris fieri. Nec dubito, quin erroris occasionem tibi præbuerit lumborum & renum nomen, quod apud practicos aliquot medicos, indifferenter pro eodem apud populū (quanquam non satis appositè) usurpari hodiè videmus. Quando igitur obnixè efflagitas, ut & ego, quod sentio, transcribam, quanquam præstò tibi adsint doctissimi Medici, qui tibi abundè satisfacere possint, tamen antiquæ illius nostræ necessitudinis memor, meo non deero officio. Morbus ergo etsi longè à nephritidis natura absit, talis tamen est, qui non omninò parvipendendus sit, græci λόρεωσιν, latini lumbaginem appellant, estque Hollandis tum propter rationem victus, tum loci ipsius qualitatem, uliginosam prorsus, familiaris planè, ac propemodum indigena, quanquam & aliis locis, illos soleat invadere, qui immoderatiore utuntur venere. Nam sicuti *libro secundo de morbis* author est Hippocrates, corripit maximè sponso, atque veneri deditos, prodiq; ipsis genitale semen mul-

*Catarrhorū
septem spe-
cies.*

multum, ac liquidum, & genitura in vtero non manet, & in somnis semen profundunt, five dormiunt cum vxore five non. Verum hanc tabis dorsalis speciem, sicuti puto, non est quod metuamus? quado verisimile magis sit, morbum tuum originem traxisse à materia pituitosa sanguini, aut flatibus, aut melancholiæ mixta, per modum catharri à capite per venas in spinalem medullam defluente: Siquidem quom septem sint catarrheumatōn, aut defluxionum species, ut author est, *libro de glandulis* Hippocrates, quibus cerebrum sese exonerare solet, per nares dico, per aures, per oculos, per palatum in guttur ac gulam, ac reliquæ per venas in medullam spinalem, & sanguinem; necessum est locum, in quem defluxio decumbit, variè affici, pro materia ipsius tum qualitate, tum quantitate. Nam sicrementa, aut sordes, quæ à cerebro in aliam partem defluunt, non prorsus malignæ sint, ac quantitate paucæ, dolor ipse & affectus talis erit, qui à natura facile evinci, ac discuti possit: Sin excrementa tum qualitate, tum quantitate peccant, credendū est, eadem gravissimorum symptomatum occasionem præbitura. Ac proinde quoniam reliquis sex omisissis, de ea tantum defluxionis specie, quæ à capite per venas in spinalem medullam decumbit nobis sermo est: sciendum est, quod quoties frigidi ac lenti humores in spinam defluunt, vicinas partes primū occupare, atque

atque afficere; quæ nisi ita robusta sint, ut conceptam materiam statim evincere, ac dissipare possint, easdem ad subjectas, ac maxime vicinas partes vicissim transmittunt, quæ dum nervosum genus distendit, gravissimis doloribus totum hoc corpusculum lancinat, incipiendo à scapulis, & sensim serpendo ad lumbos, atque interdum etiam ad ipsum os coxendicum. Atque ita affecti vix progredi, aut sese loco movere possunt, quam affectionem propriè Lumbaginem, aut λόρδωσιν vocamus: si quis tamen neotericorum Guttam dicere malit, quòd tanquam gutta à cerebro defluat humor, rectius fecerit, quàm ii, qui generaliter ad omnes articulorum dolores guttæ nomen accommodare voluerunt. Habet autem hoc cum quartana commune, quod omnibus anni temporibus invadat, æstate tamen sit brevior, autumno longior, maximeq; si hyemem attingat. Cæterum si acrior simul, & tenacior sit humor, qui à cerebro defluit, atque majore cum impetu feratur, jam non solum in subjectam spinam decumbit, verum etiam in acetabula ossis coxendicis, ac tum demum tabem dorsalem, aut spinalem, aut ossis sacri dicti Hippocrati, conciliat; malum tale, in quo vitam pro morte commutare pro solatio est, quando semper magis ac magis ingruentibus doloribus, requiei tempus nullum conceditur, siquidē, ut *libro de glandulis*, Hippocrates ait, Oritur morbus ex defluxio-

Lumbago

Tabes dorsalis.

ne ca-

ne capitis per venas in spinalem medullam, inde autem in os sacrum impetum facit, quo medulla ipsa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula seu juncturas deponit, & si tabem fecerit, homo macrescit, atque hoc modò contabescit, & vivere non expetit: statim enim scapulæ dolent, amboque pedes ac crura consequuntur, & semper tandem per eunt multò tempore curati, atque sic deflorescit homo, & moritur. Habet præter cætera cum reliquis tabidis commune, quod autumnus ei magna ex parte exitialis sit, ver autem ad pharmaciam opportunissimum. Porro quod spinalis medulla areseat, atque marcescat, in causa est obstructio orificiorum, ac venarum, atque vasorum à cerebro ad spinam sanguinem atque spiritum deferentium: quo fit, ut curandi methodus in eo consistat, ut reſeratis poris materia peccans evacuetur. Quod si plethoricum quoque corpus sit, primum tundenda erit vena, aut humeraria brachii dextri, aut media sinistri, aut etiam si usus exigat, poplitis, & si fortè tumeant ora illa venarum, quas hæmorrhoidas Græci appellant, consultum erit easdem, aut admotis sanguifugis, aut alio quovismodo adaperire, solet enim, ut ante diximus, lumbaginis causa esse. Humor melancholicus, qui quamvis crassior esse videatur, quàm ut commodè ad spinam transmitti possit: quotidiana tamen experientia ita fieri posse docet, quando lie-

nosis

nos is lumbaginem¹ indies supervenire conspiciamus, quemadmodum in sceletyrbe nostra annotavimus. Et Galenus, *commento tertio in primum prorrheticōn*, Hippocratis, idem aperte demonstrat, dum dicit, lumbis dolentibus expectandam evacuationem per hæmorrhoides, quod propter earundem retentionem, non rarò doleant lumbi, magisque si ejus temperatura, qui ita afficitur, melancholica sit, aut si abscedetes, ut sic loquar, præcedentis morbi reliquiæ, ad ora illa venarum delatæ, exitum non habeant, quod & tibi accidisse ipse, ni fallor, meministi. Post sanguinis igitur missionem decoctis res tentanda est, quæ materiam fluidam reddant: deinde medicamenta purgantia, pro humoris peccantis ratione propinanda erunt, incipiendo à clementioribus, habita semper ratione capitis, tanquam partis primariò affectæ. Deinde si res exiget, fortioribus etiam utendum erit, in quem usum Elaterium suum Hippocrates summè commendatum habet. Ego magis probarim globulos ex agarico, cum turpethi portione aliqua maceratos, idq; aut in decocto foliorum fenæ, cui nonnihil feminis anisi, aut fœniculi additum sit, aut alio quovis, prout res exigere videbitur. Post purgatum corpus, consultum erit fomentationibus, frictionibus, inunctionibusq; uti, quæ simul & evocent materiam, & dolorem mitigent, & robur addant affectæ particulæ. Poterit etiam in

*Cumtis
lumbagi-
nis.*

usum, si locus, tempus atque ægri consuetudo admittant, præparari balneum, aut aquæ dulcis, aut quod artificiosè confectum sit, ex verbena, rosis, Salvia, libanotide, chamæmelo, meliloto, atque aliis id genus aquæ incoctis. Quod si per se non satis fluxa sit alvus, suadet Hippocrates, ut eandem, injecto lacte, eluamus: At si fortè humor tenacius inhæserit, atque altius quodammodo impactus fuerit, ac flatus utcunque fuerit particeps: non solum jam dictis hypothesis exequendum erit negotium, verum etiam medicamentosas illas cucurbitulas in usum vocare par erit, ut videlicet humor ille, earundem attractione, foràs evocetur, cautione interim habita, ne copiosior sit materia, quàm ut commodè per easdem educi possit, siquidem alioqui periculum esset, ne novus quidam fomes morbo supeditaretur. Victus ratio incidens, atq; attenuans, & quæ non omnino tenuis sit, injungenda est: protenditur enim malum hoc; ut reliqui articulares morbi, ut minimum, in vigesimum diem; ut plurimum, in quadagesimum, quanquam non rarò metas has excedat. Potus sit interim vinum *ὀλιγοφόρον*, quod nos villum dicimus, interim cerevisia tenuis diligenter cocta. Somnus sit temperatus, & qui concoctioni ciborum sufficiat, nimius enim catarrhis obnoxium reddit cerebrū. Exercitium moderatum esto, pro virium robore, ac tolerantia ratione citra defatigationem.

Tu

Tu interim vale, atque id cura, ut pro valetudini-
naria, quam ocysimè athleticam corporis
constitutionem nobis offeras. Lysfeldio.

EPISTOLA V.

De Hollandia.

DE Hollandia nostra varii variè sentiunt, *Hollandia
unde dicta.*
sunt enim qui Boreæ, ac Rheni munus
esse suspicentur, quemadmodum in symmi-
ctis suis annotavit Petrus Nannius: alii à syl-
varum frequentia Holtlandiam appellatam
affirmant: alii rursus à fœno Hoylandiam
dici volunt: potior tamen, ac vulgò magis re-
cepta opinio est, quæ à terræ cavitate Hollan-
diam nominatam existimat. Nam quantum-
vis Martinus Dorpius eam tantum probet,
quæ à lignorum congerie Holtlandiam voca-
tam dicit, ac reliquos, qui aliter sentiant, pro
ridiculo habeat, quod verisimile sit, illic olim
magnas, densasque fuisse sylvas, quæ aut
tempestate, aut vi ventorum, aut terræ
motu, aut alio quovis modo conciderint, ubi
nunc passim multò infra terram ingentes
quercus reperiuntur, atq; effodiuntur: eviden-
dentissimis tamen argumentis id vanum esse
demonstrat Nannius, quom plæraque Hol-
landiæ loca, atq; ea præsertim, è quibus ligna
hæc effodiuntur, arbores averfentur, ac proin-
de verisimile esse, arbores has aliundè inve-
ctas, potissimum quando Plinius, *libro secun-*
do, dicat, insulas nonnullas semper esse fluctu-
antes: & *lib. 16. Cap. 1.* idem asserat, non procul.

*Hollandia
solum qua-
le.*

*Sic restituit
Iuni9, quom
vetus lectio
callidis ha-
betur.*

à Caucis (quos Bremenſes, aut his confines eſſe ſuſpicantur) circa duos præcipuè lacus, lit-
tora ipſa obtinere quercus, quæ ſuffoſſæ flu-
ctibus, ſatque propulſæ flatibus, vaſtas radi-
cum inſulas ſecum auferant atque in finitima
æſtuaria deferant. Huc adde quod re-
centi hominum memoria, anno nimirum,
1552. eventus docuit inundationibus maris
integra nonnunquam prædia à continente a-
velli, atque in alium transferri locum. Exiſti-
mandū igitur nihil minus, quàm à lignis Hol-
landiam eſſe dictam, ac potius animadverſio-
ne dignum, cur in Hollandia, non ſecus ac de
agro Gabienſi meminit Plinius; videamus ad
concitatiores ingreſſus, aut equitantium cur-
ſum, integra nonnunquam terræ jugera con-
cuti, ac tremere, eſſe ſiquidem rationi magis
conſonum, tremebundam hanc natura tellu-
rem Hollandiæ nomen indidiſſe, quàm aliun-
de inveſtitas arbores. Quòd & mecum ſu-
ſpicatur vir ſi quiſquam alius polyhiſtor, ac
maximi judicii Hadrianus Iunius, *libro anim-
adverſorum quinto*, atque locum ex panegyri-
co Maximiniano, Auguſto dicto profert. Quā-
quam illa regio, divinis illis tuis expeditioni-
bus Cæſar, vindicata atque purgata, quam ob-
liquis meatibus Vahales interfluit, quamq; di-
vortio ſui Rhenus amplectitur penè, ut cum
verbi periculo loquar, terra nō eſt, ita penitus
aquis imbuta permaduit, ut nō ſolūm quā ma-
niſeſtè paluſtris eſt, cedat ad nixum, & hauriat
preſſa

pressa vestigia, sed etiam ubi paulò videtur
firmior, pedum impulsu quatiatur, & sentire
se procul mota pondus testetur, ita ut res est
subjacentibus innatat, & suspensa latè vacil-
lat. Hæc Panegyrista ille de Bataviæ solo dilu-
cidè admodum dixit, & nos quotidiana expe-
rientia sic esse comperimus: nec mirum. Si-
quidem quom aquæ lacustres graves admo-
dum sint, & terra palustris levis, ac pumicis
in morem spongiosa, necessum est, ut his u-
trisq; inter se mixtis, æquilibrium quoddam
confurgat, unde contingat, neq; omnino de-
primi terram, neq; rursus aquas planè obrui,
sed ex æqualiter inter se mixtis tremebundam
reddi tellurem, ac pedum impulsu, ut ait pa-
negyrista ille, quati. Quod in rerum natura fie-
ri posse, demōstrat Seneca. Nam si aqua, gra-
vior est, inquit, levio rem, quàm ipsa est,
feret, & tantò supra se extollet, quantò erit le-
vior. At si aquæ, & ejus rei, quam contrà pen-
sabis, par pondus erit, nec pessum ibit, nec na-
tabit, sed æquabitur aquæ, & natabit quidem,
sed penè merfa ac nulla eminens parte. Quod
quom ita sit, non mirum est, aquas pro terræ,
quam lambunt aut præterfluunt, qualitate, va-
riis ac diversis insigniri facultatibus, præ-
sertim quando videamus ipsas
non rarò sapore inter se
differre.

IOANNIS ECH- THII DE SCORBUTO, vel Scorbutica passio- ne Epitome.

*Scorbutus
quid.*

*Qui morbi
in scorbuto
adsint.*

Scorbutus est morbus chronicus, ex natura humoris melancholici, cujus color in cute efflorescit. Scorbutus est morbus splenis, aliquando obstructi, aliquando intemperati, aliquando cum incipiente Scirrho, qui præpedit ejus attractionem, ac consuetam atrabiliaræ redundantia sequestrationem ex hepate venisque eoq; humore universum corpus vitiat, sed peculiariter crassiore fæculentia crura contaminat, atq; evaporante acredine gingivas inficit. Scorbutus est morbus chronicus, non simplex, sed ex pluribus compositus, ex quibus aliqui morbi tantum, aliqui morbi simul & causæ rationem obtinent. Primò adest morbus in conformatione, vel obstructione lienis, hinc præcordiorum angustia. Secundò adest morbus in numero, videlicet multitudo humoris melancholici, in venis portæ, per quas lien materiam melancholicam solitus erat attrahere, & sic per consequens depurare sanguinem: & etiam in venis, per quas ex liene in ventriculum melancholia transmittitur. Hic morbus nascitur ex priore morbo veluti ex causâ, aut etiam contrâ: quia potuit
utrum-

utrumque fieri, vel ut primò sola crassitie peccans lienem obstruxerit, deinde impedita ejus visceris attractione, sui copiam in præcordiis ac meseraicis auxerit, vel contrà, ut primò copia sui in venis, ac præcipuè portæ, redundarit, deinde lienem obstruxerit.

Ex hoc
autem
morbo
sequun-
tur
symp-
toma-
ta vi-
deli-
cet.

1. Angustia præcordiorum, ob retentum humorem melancholicum, in venis portæ. Est autè hoc Symptoma operationis respiratricis læsæ.

2. Expultrix depravata, quippe cum sanguine fertur humor per corpus totum, qui à liene attractus, partim in ventriculum effusus, per ipsum evacuari debebat.

3. Qualitas mutata, quæ nascitur ex proximo Symptomate, videlicet color faciei ex pallido fuscus, qui in reliquo etiam corpore efflorescit, & rubedo gingivarum pruriginosa ac dolor.

4. Crurum debilitas, quod est Symptoma operationis læsæ, vel animalis, vel naturalis, vel utriusq;

Tertiò adest intemperies inæqualis, quæ sicuti ex humore melancholico diutius præcordia obsidente gignitur, ita reciprocatione quadam eum humorem assiduè gignit, id est, intemperies ista inæqualis morbus est similis, ex præcedente morbo partim factus, partim fiens. Hi tres morbi sunt in princi-

pio scorbuticæ passionis, quæ tùm ex inscitia curantis, vel ægroti negligentia, ad augmentum vel statum pervenire potest, & tunc ei etiam sequentes morbi in augmento, vel in statu superveniunt. Quartò adest solutio continui, videlicet ulcus gingivarum, quod nascitur ex symptomate gingivarum modò dicto, id est, in symptomatibus secundi morbi, videlicet ex rubedine pruriginosa, ac dolore gingivarum. Quintò, crurum magnitudo modò aucta, modò deminuta. Et hic etiam morbus est in conformatione, quem animalis operatio, scilicet motus crurum, ablata, vel tantùm læsa comitatur, nempe in nervis, tendonibus, ac musculis tanta materia imbibita, ut vel facultati animali transitus intercludatur, vel membra illa ad motum inhabilia propter humorem, etiamsi facultas prædicta transeat, reddantur. Ego certè pro mea observatione dicerem, Scorbutum fieri non solum ex duritie, aut Scirrho, aut etiam lienis intemperie, aut fortè etiam hepatis excelsiva ipsum viscus debilitante, & per consequens ejus facultatem, ac operationem lædente: sed etiam ex corrupto, vel etiam putrefacto sanguine circa viscera, tum hepatis, tum lienis, aut vicino loco contento: certè si sanguis est putrefactus ac corruptus, & fortè ipsum corpus hepatis, & lienis, faciet haud dubiè ambulandi impotentiam, & disponeam, imò etiam aliquoties syncopen, non minus quàm in vero scorbuto.

Nam

Nam si grumus sanguinis lypopsychiam, & colorem foedum, & pulsum parvum, obscurum, & frequentem adfert, teste Galeno, 6. *de locis affectis cap. 3.* quanto magis sanguis corruptus in viscere aliquo & eodem etiam fortè putrefacto. Quomodo verò Scorbutica passio supervenit hominibus irregulariter & gulosè viventibus, præsertim prava, & corrupta atque etiam putrida victus ratione utentibus, ut est videre in prima caussarum procatarticarum, non mirum si in talibus hominibus corrumpatur, aut etiam putrefiat sanguis, quam corruptionem sequitur præcordiorum angustia, & levè ex momento lypopsychia: nec tamen necessum est semper sequi maculas in cruribus, relaxationem gingivarum in ore. Ut ut sit, sive rectè sentiam sive secus, quæstione tamen dignum inter medicos censeo, an ex prava & putrida victus ratione (unde plerunque hic morbus ei que consimilis quivis alius affectus originem trahit) possit corrumpi, atq; adeò etiam putrefieri sanguis, vel læsis visceribus, vel etiam illæsis. Item si concedatur talem sanguinis putredinem esse, quod genus morbi constituat, apud veteres nomenclaturam aliquam habens. Item an talis putredo citra febrem subsistere possit. Ratio dubitandi est, quando hic morbus plerunque conspicitur sine febre sensibili. Porro putredinem etiam frigidam videmus fieri in locis cœnosis frigidis, ubi bufones, & similia generan-

tur. Quod si quis instet, hoc tamen non fieri citra calorem, nos contra negamus illum calorem excessivum, atque adeo febrilem esse. Nam de formali ejus corruptione vix puto scientiam haberi posse, nisi quod in genere putridam, aut saltem corruptam atri humoris speciem præ se ferat aliquam.

De varia & multiplici nomenclatura hujusce passionis, & quid sit apud veteres.

Nomina
scorbuti.

SCorbutus dicitur à Scorbuck, quæ dictio (sicuti mihi refertur) est vox Danica, sed à Saxonibus etiam usurpata. Gingipedium quibusdam ficto nomine dicitur, à gingivis, & pedibus corrupto sanguine infectis, eoque sanguinis mundificativa rectè ad curandi rationem exhiberi. Stomacace & Sceletyrbe veterum videtur esse Scorbutus: scripserunt de Stomacace & Sceletyrbe Plinius, *lib. 25. cap. 3.* & Strabo, *libro 16. Geographiæ*: Græcorum tamen & Arabum regioni ignotus hic morbus fuisse videtur, quia Pliniana appellatione nusquam utuntur, nemoque unus uni morbo signa, quæ scorbutis adsunt attribuit. Sceletyrbe autem, quæ definitur ab auctore definitionum medicarum, diversum omnino est malum ab affectibus crurum, qui in scorbutis videntur. Apud Avicennam, *cap. 3. fen. 15. tr.*

15. *tr. 2. cap. 5.* ubi de signis apostematum sple-
nis differit, est invenire congeriem symptoma-
rum, quæ in scorbuto visuntur. Aegineta
quoque *libro tertio cap 40.* easdem scirrhisple-
nis notas ponit in hæc verba: Hoc pressis vitio
os foetet, gingivæ exeduntur, ulcera in cruri-
bus cicatricem non recipiunt. Alexander
Trallianus similia ferè de phlegmone ex atra-
bile prodidit *lib. 3. cap. 23.* Icteritiam nigram
minimè credimus: quia nusquam Icteritiæ ni-
græ scorbuto familiaria symptomata attribu-
untur, & ictericorum nigrorum nemo nec in
ore, nec in pedibus affligitur, posset tamen
Scorbuto aliquando supervenire.

De causis Scorbuti.

CAUSSÆ procatarcticæ. Prima diæta
grossa & corrupta, ut in navibus Hol-
landorum, & Phrisiorum: usus aqua-
rum corruptarum in aquarum
dulcium penuria, præsertim in aere
calido, quo citissimè aquæ corrumpi possunt:
Item caro villa, à coctura etiam subolida,
lardum rācidum, caro venatica putida, pisces
grossæ substantiæ, panis biscoctus aliquando
submucidus, allia, cerevisia mali succi procre-
ativa, carnes, vel pisces vel quæcunque alia
fumo indurata, & sale diu conservata, & id ge-
nus reliqua.

*Causæ scor-
buti proca-
tarcticæ.*

Secun-

Secunda, aer ambiens calidus } Hæc pos-
 sanguinis partes subtiliores resol- } sunt gene-
 vens, reliquam sanguinis massam } rare hu-
 crassiores relinquens. } morem

Tertia, vigilia.

Quarta, labores.

Quinta, curæ.

Sexta, febres præcedentes; } nam hu-
 quia, ut inquit Galenus, sunt non- } jus morbi,
 nulli, qui per febriles morbos } etiam si
 melancholicum humorem con- } prava vi-
 traxerunt, l. 3. de loc. aff. cap. 3. } ctus ratio

non pro-
 cesserit.

Causæ proigoumenæ & conjunctæ.

*Causæ an-
 tecedentes.*

Primus morbus assignatus fuit obstru-
 ctio lienis: hujus causæ proigoumena
 est vel antecedens, primò hepar copiosè
 generans humorem melancholicum: se-
 cundò humor melancholicus in meseraicis,
 præcordiisque redundans. Causa conti-
 nens est idem humor melancholicus lieni
 jam infarctus, vel copia, vel crassitie sua ob-
 structionem ipsi visceri afferens. Secundus
 morbus assignatus fuit multitudo humoris
 melan-

*Causa con-
 tinens.*

melancholici, hujus causa proigoumena, & continens est, primò Hepar generans humorem melancholicum: Secundò obstructio lienis. Tertius morbus assignatus fuit intemperies inæqualis, quæ si fuerit sine febre, causam principem, & continentem habet frigidam & siccam: si verò cum febre, calidam, seu adustionis participem & siccam. Quartus morbus assignatus fuit gingivarum ulcus, hujus causa proigoumena, & continens, est acrior subtiliorque materiæ peccantis portio, quæ vel à natura Criticante, ut si dicam, vel à calore sursum sublata, loca tenera humidaq; facilius arrodit. Quintus morbus assignatus fuit crurum mala dispositio, hujus causa proigoumena & continens, est humor melancholicus crassus, magnitudinem augens, & motum impediens, unde crura maculosa ita intumescunt, ut elephantiasin Arabum quispiam esse opinetur: hujusmodi autem magnitudo aucta causam habet intemperiem crurum ex humore præsentem factam, & fieri invicem. Item antecedentem habet causam ex superiorum intemperie, & humorum multitudine. Magnitudo verò crurum diminuta, causam habet atrophiam: atrophiam autem operationes ablatas sequitur. Summa summarum causa princeps (sic enim malo reddere pro igoumenam) atque adeò ferè conjuncta scorbuticæ passionis, est humor melancholicus, id est multitudo fœculentæ bilis

Causa conjuncta scorbuti.

bilis atræ, in hepate cum sanguine procreatæ, aut putridus sanguis ex prava, atque putri victus ratione procreatus, sicuti nos opinamur.

Signa Scorbuti remotiora, & communia aliorum morborum.

Signa Scorbuti.

Primum corporis totius gravitas. Secundum spontanea lassitudo, quæ tamen hebetiores non sentiunt nisi à consueto exercitio. Tertium præcordiorum aliqualis angustia. Quartum crurum debilitas. Quintum gingivarum pruriginosa rubedo ac dolor. Sextum faciei color ex pallido in fuscum vergens. Hæc ubi conjunctim inveniuntur Scorbutum adesse judicare licet.

Signa propinquiora, & certiora.

Primum oris graveolentia. Secundum gingivarum laxis sanguifluus tumor. Tertium dentes vacillantes. Quartum crurum maculæ plumbeæ, purpureæ, nigris violis obscuriores. Quintum lentigines innumerabiles grysi, sive pulli, aut solum circa os, vel sola crura supervenientia symptomata. Sextum signum est passione magis ingravescente, ambulandi impotentia. Septimum anhelitus difficultas, potissimum dum se movent, aut erigunt, & si aliquandiu erectè sedere

federe conantur, quasi deficiente spiritu semianimi deliquio afficiuntur. Octavum rursus decumbentes reficiuntur, ac respirant liberiorius, imò decumbentes se sanos asserunt: Sed quia fieri non potest, ut sine omni motu decumbant, fit interdum ut delinquentes animo languéant. Nonum in his rarissimè deficit appetitus, frequenter cibum appetunt. Decimum observatur aliquando motus aliquis aggravationis, in pluribus quarto, quintoque die, in aliquibus tertio die, in paucioribus singulis diebus, sine tamen omni febre, aliqui tamen febriunt. Undecimum, præcesserunt aliquando febres, quæ quasi per crisin in scorbutum terminatæ fuerunt: unde etiam talis scorbutus natus contagione serpit in totas familias, & tota monasteria, definitq; in lethalem dysenteriam commutatus, aliquoties verò definit subito, ac mortali deliquio animi. Duodecimum quibusdam alvus toto morbi decursu est constricta, ac ad egerendum difficilis: Contra nonnulli continuo ventris fluxui obnoxii sunt. Decimum tertium, interdum maculosa illa crura sic intumescunt, ut elephantiasin Arabum suspicari esse possis: rursus verò aliorum crura sic attenuantur, ut nuda cutis deturpata ossibus affixa videatur. Nec mirum, quia etiam aliis morbis, contraria aliquando superveniunt Symptomata, ut in pleuritide &c. Decimum quartum, maculæ aliorum in nigras, aut pullas squammas resolvuntur, uti

*Istuc ta-
men sapi-
me vidisse
cōtigit B. R.*

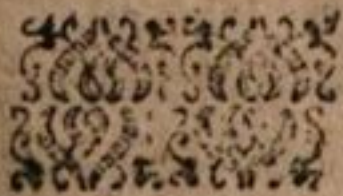
uti morphea, & Græcorum lepra assolet, alio-
rum verò leves, æquales, splendentes perma-
nent cum quodam vestigio ad impressionem
digiti. Decimum quintum, item morienti-
bus quibusdam delitescunt maculæ, quibus-
dam à morte uberrimè efflorescunt. Deci-
mum sextum, conspicitur etiam aliquando, li-
cet perrarò, varicosa venarum plenitudo, sic
& sub tota lingua minutissimæ etiam venæ
varicibus similimæ, & similes in inferiori la-
bro varices visæ fuerunt.

Indicationes curativæ.

*Indicatio-
nes,*

Primus morbus, videlicet obstructio, tol-
litur apertione, quæ per subtiliantia at-
que abstergentia perficitur. Secundus
morbus, videlicet multitudo, tollitur
partim intentione curativa, videlicet evacua-
tione ejus, quod jam factum est, partim præ-
servativa ejus quod, fit: idque bifariam. Pri-
mò prohibendo ne talis humor amplius ge-
neretur, quod fit per curationem intemperiei
jecinoris, & per ablationem caussarum pro-
catarticarum. Secundò prohibendo ne
retineatur, si quid fortè iterum genitum sit,
quod fit per meatuum refectionem, & per
splenis confortationem. Ita prohibitio re-
tentionis duplicem præstabit usum, nempe
præservativum in hoc secundo morbo, videli-
cet multitudine, curativum in primo morbo,
vide-

videlicet obstructione lienis. Tertius morbus, videlicet intemperies tollitur, partim intentione curativa, videlicet correctione factæ intemperiei per contraria, partim intentione præservativa similis adhuc intemperiei: idq; bifariam: primò per ablationem suæ causæ, nimirum multitudinis humoris, quod fit partim diæta atténuante & boni succi: Secundo per roborationem viscerum. Ita ablatio humoris duplicem & ipsa usum præstabit, nempe curativam in secundo morbo, videlicet multitudine, & præservativam in tertio morbo. Sunt igitur quatuor intentiones, apertio, evacuatio, alteratio, confortatio. Evacuatiōi debetur primus locus, quæ partim universalis, partim particularis esse debet. Secundus locus apertioni, deinde repetitur aliquoties evacuatio. Tertio loco succedit alteratio, quæ etiam corroboracionem aliqua ex parte exequitur. Nam corroboracionis quoque est debilitatem membrorum ex intemperie propulsare, privatim tamen magis exequitur viscerum indigentiam, nempe lienis, hepatis, & stomachi.

JOANNIS VVIERI.

De

SCORBUTO.

TRACTATUS.

*Scorbutus
quid.*

SCorbutus est, quando propter splenis obstructionem impeditur attractio humoris melancholici, qui reliquo sanguini commixtus, universum corpus tabida corruptione inficit: tum puniceis literis crura defoedans, ex crassiorum sui partium decubitu: tum portione tenuiore sursum elata, teneras gingivas acri corrosione, & pūtida carnis excrescentia vitians. Ejusmodi definitionum, descriptionumque libertatem medicis usurpare licet, ad faciliorem rei intelligentiam: quom alioquin curiosius hæc in logico- rum scholis fore discutienda non ignorem.

*Scorbuti
nomina,
Scorbuc.*

Scormunt.

Scorbein.

Blauscuyt.

Nomen verò fictum ex Danica, & maritimæ Germaniæ lingua. Scorbuc enim iis sonat ruptum ventrem, quasi totus venter & hypochondria, ut fit, patiantur: quomodo & Scormunt nostrates appellant, quando inficiuntur gingivæ, quod ruptam buccam, vel os sonat: Item Scorbein, quando in cruribus morbi, symptomata vel signa apparent, quasi dicas ruptas tibias: Hollandis à puniceis maculis blauscuyt nuncupatur.

Stoma-

Stomacace
sceletyrbe.

Stomacace & Sceletyrbe Plinii est, cujus meminit, libro natural. Hist. 25. cap. 3. iis verbis. Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque & locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cesare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesq; in genibus dissolverentur. Stomacacen medici vocabant & Sceletyrben. Et malo reperta auxilio est herba, quæ vocatur Britannica, non nervis modo, & oris malis salutaris, sed contra anginas quoq; & serpentes. Folia habet oblonga, nigra, radicem nigram. Succus ejus exprimitur, & ex radice Phrisii, quæ castra erant monstravere illam. Apud hos & finitimas regiones maritimas, potissimum septentrionem spectantes, sparsim illud malum hætenus sevit: proximis vero annis ad ditiones confines, ubi antea inauditum ex prava victus ratione, sive contagione, proserpere cepit, ut jam Germaniæ inferiori universæ propemodum innotuerit: Alioqui amplissimo totius Germaniæ superioris regno adhuc incognitum, quemadmodum Italiæ, Gallicæ, ac Hispaniæ. Si fortè in aliquo Asiæ vel Africa loco lues hæc sentiarur, is erit vel maritimus, vel alius, ubi rarus salubris aquæ usus, vel ubi victus aut aer ejus fomité suppeditat: proinde & morbus hic ei tractui solummodo peculiaris, velut maris quoque borealis accolis: nullo autem modo cunctis

Britannica.

*Stomacaces
& scelotyr-
bes nomina
à quibus
Scorbuti
indita.*

mundi partibus, ut reliquus morborum acer-
vus familiaris. Nabathæi siquidem in fœlici
Arabia & eo adventantes Romani illam per-
pessi fuisse videntur Augusti Cæsaris ævo. Hu-
jus etenim imperio, quom in Arabiam exerci-
tum Romanum traduxisset Aelius Gallus, e-
um in ipsa expeditione relinquere coactus est
in albo vico maximo Nabathæorum empo-
rio: ubi æstatem & hyemem transigere oport-
uit, ut reficerentur infirmi. Quandoqui-
dem oris, & crurum cæterisque ejus loci vitiis
tentabatur exercitus, quorum illa circa os,
hæc circa crura resolutionem quandam fuisse
ob aquas, & fructus provenientes scribit
Strabo *libro 16. circa finem*, qui eodem tempo-
re vixit. Peculiare verò nomen ejus pestis a-
pud Arabes non comperio. Cæterum medici
vel Græci, qui apud Romanos fuerunt, tum
potissimum medicinam faciebant, vel latini
Græcæ linguæ periti, qui in illis bellis exerci-
tus Romanos sectati fuere, ex symptomati-
tibus, quæ maximè tum in ore, tum in tibiis
apparuerunt nomina finxerunt Græca, ut
morbus *στομακᾶκη* ab oris vitio; *σκελετύρβη*,
à tibiæ læsione infectioneq; appellaretur.
Voces enim has, nec qui Germanicum Cæsa-
rem comitabantur medici, à Phrysiis acce-
pere, qui tunc temporis medicis maximè do-
ctis, & in linguarum peregrinarum usu tritis
caruisse videntur, ut apta morbis nomina
Græca formare nequiverint: si tamen fortè
quos

quos habuerint, ii fuere patrii, & eruditionis exiguæ : Ab Arabibus vel Nabatheis, easdem voces identidem non didicere medici Aelium Gallum sequuti.

Porro quæ sceletyrbe ab authore definitionum sub Galeni describitur nomine, nihil minus est, quàm Scorbutus noster; quom eam paralyfis speciem esse scribat, qua recti incedere nequeunt, sed nunc in lævam, nunc in dextram corpus contorquent, interdum crus post se trahunt non secus, quàm acclives locos ascendentes faciunt. Hæc ejus verba : σκελετύρβη ἐστὶν εἰδὼς παραλύσεως, ὥστε περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ δυνάμεως, καὶ ποτὲ μὲν κατ' εὐθὺ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλῳ, ὥσπερ ἀναβαίνοντες τὸ μέγα. Oscedinem appellasse hunc morbum Marcellum, ab oris, vel gingivarum erosione arbitror. Gingipedium quibusdam dicitur, nomine ficto à gingivis, & pedibus læsis.

σκελετύρβη non esse Scorbutum.

Oscedo.

Gingipedium.

An scorbutus Græcis & Arabicis medicis fuerit cognitus

Quæstio hoc loco occurrit, utrum lues hæc à priscis, nimirum sacræ & veteris nostræ Medicinæ scriptoribus Græcis, & Arabicis fuerit cognita, descriptaque? Cujus affirmativam partem, quom alii sustineant, ego in negativam propendeo. Nam Avicenna, can. 3. fen. 15. tract. 2. cap. 5. quandam symptomatum quidem congeriem, quæ in Scorbuto videntur, recenset, ubi de signis apostematum splenis a-

An magni
lienes.

git: Scorbutum tamen nostrum non describit licet proximius eum attigisse videatur. Hippocrates item de magnis lienibus sic quidem scribit, *lib. 2. Prædictionum*, ut quædam Scorbuti accidentia notet, sed paucis signis, quæ in splenis affecti morbis apparent, Scorbutus noster peculiaris morbus non describitur. Ait enim gingivas vitiatas, oris graveolentiam his accidere, quibus splenes magni. Quicunq; verò habent splenes magnos, & neq; sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neq; oris graveolentia, horum tibiæ ulcera prava habent, & ex his cicatrices nigras. Ad trutinam nunc Hippocratis verba vocemus, expendamusque. Quibus magni lienes his gingivas infici & putrere afferit, illud unum symptoma est. Hinc subjungit. Quibus verò splenes magni, nec putrescunt gingivæ, neque sanguinis eruptio contingit, horum tibiæ ulcera sortiuntur maligna, atq; cicatrices hinc atras. Hic manifestè apparet Hippocratem in ea esse sententia, quòd eodem tempore, utrumq; illud symptoma in splene magno nō conjungatur: Sed tibiæ ulcera tum primū subsequantur, quando humor ille melancholicus acris non feratur sursum ad gingivas, vel sanguinis eruptione minuatur, verum ad tibiæ subsidat, fœdè exulceret, & cicatrices postea nigras relinquat. In Scorbuto autē simul gingivæ putrescunt, fœtentq;, & tibiæ lituræ amplæ livescunt, quæ etiā quàm rarissimè ad exulcerationem perveniunt. Hæ etiam præcedunt

dunt ulcera ea rara malicioſaꝫ; ſi fortè tandē emergant: nullaꝫ; harum macularum magnarum, in hoc morbo ſemper ferè apparentium, apud Hippocratem mentio fit, ſed ſolarum, cicatricum nigrarum poſt ulcera relictarum, quæ communes quoq; ſunt cunctis exulcerationibus ab humore melancholico natis. Enim verò difficulter admodum ſanantur: quare etiam in ſcirrho ſplenis cicatricem non admittere affirmat Paulus Aegineta, *lib. 3. cap. 49.* Ad Celſi ſententiam, qui latina reddidit ea Hippocratis verba, *l. 2. cap. 7.* idem dictum volo. Eadem ratione ad Celii, & reliquorum ejuſdem ſententiæ veterum authoritates reſponſum ſit. Scorbutum adhæc alium eſſe ab icteritia nigra, & tertia volvuli ſpecie, quā Hæmatiten vocat Hippocrates, & ego longo medicinae uſu obſervavi, & doctè in ſuo inſigni libello de magnis Hippocratis lienibus, oſtendit excellentiſſimus medicus Balduinus Ronſſeus, mihi neceſſitudine haud vulgari junctus.

*An icterus
niger.*

*An volvulus
hæmatites.*

Ex recentioribus ſcriptoribus Scorbutum ſic ſatis deſcribit Olaus Magnus natione Suecus, in ſua hiſtoria de gentibus Septentrionalibus, *lib. 15. cap. 51.* etſi multis in locis eum figmentorum jaliſo qui minimè puduerit; hæc ipſius verba: *Est & morbus caſtrenſis, qui vexat obſeſſos, & inclufos, talis ſcilicet, ut membra carnoſa ſtupiditate quadam, denſata, & ſubcutaneo tabo quaſi cera liqueſcens, digitorum impreſſioni cedant, dentesq;*

veluti casuros stupefacit, colores cutium candi-
 dos reddit ceruleos, toporemq; inducit cum medi-
 cinarum capiendarum nausea, vocaturq; vulga-
 ri gentis lingua Scorbuck. Græcè cachexia,
 forsitan à subcutanea mollicie putrescente, quæ
 videtur esu salforum ciborum, nec digestorum
 nasci, & frigida murorum exhalatione foveri,
 sed vim tantam non habebit, ubi muri interius ta-
 bulis quorumcunq; lignorum sunt cooperti. In-
 super si diutius grassetur iste morbus, absintbiaco
 potu continuato illum arcere: Sicuti & calculi
 radices, per decoctionem veteris cerevisiæ cum
 butyro epota tollere solent. Lib. item 9. cap. 38.
 Viribus, ait, primis annis demum (milite stragi-
 bus continuis diminuto) artibus, dolis & insidiis
 obsidentium surripiunt commeatum, præsertim
 pecudes, quas secum abductas, in herbosis domo-
 rum tectis pascendas imponunt, ne defectu car-
 nium recentiorum, morbum incurrant quibusvis
 egritudinibus tristiores, patria lingua Scorbuck
 nuncupatum, hoc est saucium Stomachum, diris
 cruciatibus & diuturno dolore tabefactum. Fri-
 gidi enim & indigesti cibi avidius sumpti morbum
 huiusmodi causare videntur, qualem medici
 cachexiã universalem appellant. Hujus luis quo-
 que obiter meminit Albertus Grantz in sua
 Saxonia. Item Euricius Cordus, in suo Bota-
 nologico.

Causæ.

Causa pro-
 xima scor-
 buti.

Causa proxima erit humor crassus, crudus,
 frigi-

frigidus in vasis sanguinis contentus, five is sit melancholicus, five cum pituita mixtus. Causæ remotæ, sex res non naturales, aer corruptus, victus pravus, putrisq; frequens in regionibus septentrionalibus, maximè earum navibus marinis, velut caro suilla à coctione nonnunquam subolida, lardum fumo infarctum, exiccatumq;, subinde rancidum, quandoq; ab initio impurum, gravisq; infectionis indiciis imbutum, plærunque crudum etiam voratum: Item carnes reliquæ, & pisces saliti prius, deinde atro multoq; fumo transfusi, & indurati, vel multo sale conservati diu, similiter qui crassæ substantiæ, & exucci sunt. Caro venatica, & putida, volucres aquaticæ, & quæcunq; aceto condita longo tempore fuere, brassica, allia, panis vetus, bis coctus, nonnunquam submucidus: legumina, cerevisia crassa, & feculenta, usus aquarum vitiofarum in dulcium penuria, unde sævi gignuntur morbi, testibus Hippocrate, *De aere aqua & locis* 31. & Plinio *lib. 25. cap. 3.* Item jejunia, cum exiguo mali succi cibo: ad hæc vigiliæ, labores intempestivi, immodiciq; affectus animi, cogitationes graves assiduæ, præcedentes quoque febres, & vacuationum debitarum intermissio, five suppressio, ut hæmorrhoidum, mensium, & similia.

Causæ remotæ.

X 5

Signa.

Signa.

Signa Scorbuti in principio.

Signa in morbi principio. Corporis totius gravitas, spontanea lassitudo, qualiscunque præcordiorum angustia, crurum imbecillitas levisq; rigor, cum dolore exiguo, gingivarum pruriginosa rubedo à naturali mutata ac dolor: faciei color ex pallido in fuscum vergens.

In augmento.

In incremento gingivarum laxis sanguifluusque tumor, & putredo cum oris fœtore, quarum aliquando etiam caro ad dentium radices consumitur, utrobiq; dentes vacillant: crurum adhæc lituræ conspersi leviter sanguinis faciem ostendentes quandoque & quales morfu pulices inprimere solent, majores tamen, quæ etiam in fæmoribus, & toto corpore sparsim aliquando apparent, ex minus crasso sanguine procreatæ. Plerunque etiam maculæ amplæ, plumbeæ, lividæ, purpureæ, nigris violis obscuriores, ex fece corrupti sanguinis eò decumbente genitæ: quare rarò admodum in aliis locis, quam cruribus emergunt. Quandocunque verò hæ videntur, certissimè Scorbutum adesse denunciant, etiamsi alia signa adhuc delitescant. In faucibus item aliquando is livor apparet, in iis, quibus universum corpus hac putrilagine ita permaduit, ut ferè mortis periculum haud longè absit.

In gravescente morbo.

Ingravescente morbo, nervorum in cruribus rigor, ambulandi impotentia, nervorum item contractio, anhelitus difficultas, maximè
ubi

ubi æger movetur, aut erigitur, aut sedet: tum quoq; ferè vel omninò linquitur quandoque animo, decumbens autem respirat liberius, reficiturq;. Quidam appetunt cibum frequenter, quibusdam edendi aviditas languet. Motus aggravativus in multis quarto, quintoque die, in plærrisq; tertio: in paucis singulis diebus, sine manifesta tamen febre observatur. Aliquos interim quandoq; simul febrile non est dubium. Nonnulli enim hac lue correpti, febre lenta erratica corripuntur: Aliquando etiam febres præcesserunt ardentes, malignæ, duplices tertianæ: & ubi in ipso Scorbuto nōdum post eas febres perfectè curato, febris quartana valdè maligna subsequeretur, vidi: & in ipsa quartanæ declinatione rursus apparuit Scorbutus, sano tandem consilio victus. Sic eæ febres non adeò per crisin terminari sæpenumero videntur, quàm novos ex labefactis visceribus, atrophia, & multa sanguinis corruptione putrilagineque producere morbos, prioribus non rarò peiores. Quibusdam alvus astrictior, aliis fluxilior. Livor ille crurū quandoq; integras tibiae inferiores, circumquaq; usq; ad pedes, cum tumore ita obsidet, ut elephantiasis notam esse quis judicaret; rursus aliorum crura sic attenuantur, ut ossa videatur cutis tegere sola, plerunq; cum calore multo, nōnunquam absq; eo. Quorundam etiā maculæ in squamulas resolvuntur, quemadmodum in Erysipelate fieri etiam assolet: aliorum

*Istbuc tamē
men sapissi-
me vidisse
cōtigit B. R.*

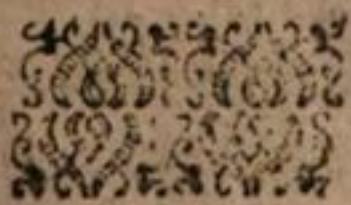
uti morphea, & Græcorum lepra assolet, alio-
rum verò leves, æquales, splendentes perma-
nent cum quodam vestigio ad impressionem
digiti. Decimum quintum, item morienti-
bus quibusdam delitescunt maculæ, quibus-
dam à morte uberrimè efflorescunt. Deci-
mum sextum, conspicitur etiam aliquando, li-
cet perrarò, varicosa venarum plenitudo, sic
& sub tota lingua minutissimæ etiam venæ
varicibus similimæ, & similes in inferiori la-
bro varices visæ fuerunt.

Indicationes curativæ.

*Indicatio-
nes,*

Primus morbus, videlicet obstructio, tol-
litur apertione, quæ per subtiliantia at-
que abstergentia perficitur. Secundus
morbus, videlicet multitudo, tollitur,
partim intentione curativa, videlicet evacua-
tione ejus, quod jam factum est, partim præ-
servativa ejus quod, fit: idque bifariam. Pri-
mò prohibendo ne talis humor amplius ge-
neretur, quod fit per curationem intemperiei
jecinoris, & per ablationem caussarum pro-
catarcticarum. Secundò prohibendo ne
retineatur, si quid fortè iterum genitum sit,
quod fit per meatuum refectionem, & per
splenis confortationem. Ita prohibitio re-
tentionis duplicem præstabit usum, nempe
præservativum in hoc secundo morbo, videli-
cet multitudine, curativum in primo morbo,
vide-

videlicet obstructione lienis. Tertius morbus, videlicet intemperies tollitur, partim intentione curativa, videlicet correctione factæ intemperiei per contraria, partim intentione præservativa similis adhuc intemperiei: idq; bifariam: primò per ablationem suæ causæ, nimirum multitudinis humoris, quod fit partim diæta attenuante & boni succi: Secundò per roborationem viscerum. Ita ablatio humoris duplicem & ipsa usum præstabit, nempe curativam in secundo morbo, videlicet multitudine, & præservativam in tertio morbo. Sunt igitur quatuor intentiones, apertio, evacuatio, alteratio, confortatio. Evacuatiōi debetur primus locus, quæ partim universalis, partim particularis esse debet. Secundus locus apertioni, deinde repetitur aliquoties evacuatio. Tertio loco succedit alteratio, quæ etiam corroboracionem aliqua ex parte exequitur. Nam corroboracionis quoque est debilitatem membrorum ex intemperie propulsare, privatim tamen magis exequitur viscerum indigentiam, nempe lienis, hepatis, & stomachi.

JOANNIS VVIERI.

De

SCORBUTO.

TRACTATUS.

*Scorbutus
quid.*

SCorbutus est, quando propter splenis obstructionem impeditur attractio humoris melancholici, qui reliquo sanguini commixtus, universum corpus tabida corruptione inficit: tum puniceis lituris crura defœdans, ex crassiorum sui partium decubitu: tum portione tenuiore sursum elata, teneras gingivas acri corrosione, & pūtida carnis excrescentia vitians. Ejusmodi definitionum, descriptionumque libertatem medicis usurpare licet, ad faciliorem rei intelligentiam: quom alioquin curiosius hæc in logicorum scholis fore discutienda non ignorem.

*Scorbuti
nomina,
Scorbuc.*

Scormunt.

Scorbein.

Blauscuyt.

Nomen verò fictum ex Danica, & maritimæ Germaniæ lingua. Scorbuc enim iis sonat ruptum ventrem, quasi totus venter & hypochondria, ut fit, patiantur: quomodo & Scormunt nostrates appellant, quando inficiuntur gingivæ, quod ruptam buccam, vel os sonat: Item Scorbein, quando in cruribus morbi, symptomata vel signa apparent, quasi dicas ruptas tibias: Hollandis à puniceis maeulis blauscuyt nuncupatur.

Stoma-

Stomacace
sceletyrbe.

Stomacace & Sceletyrbe Plinii est, cujus meminit, *libro natural. Hist. 25. cap. 3. iis verbis. Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque & locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cesare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesq; in genibus dissolverentur. Stomacacen medici vocabant & Sceletyrben. Et malo reperta auxilio est herba, quæ vocatur Britannica, non nervis modo, & oris malis salutaris, sed contra anginas quoq; & serpentes. Folia habet oblonga, nigra, radicem nigram. Succus ejus exprimitur, & ex radice Pbrisi, quæ castra erant monstravere illam. Apud hos & finitimas regiones maritimas, potissimum septentrionem spectantes, sparsim illud malum hætenus sevit: proximis vero annis ad ditiones confines, ubi antea inauditum ex prava victus ratione, sive contagione, proserpere cepit, ut jam Germaniæ inferiori universæ propemodum innotuerit: Alioqui amplissimo totius Germaniæ superioris regno adhuc incognitum, quemadmodum Italiæ, Gallicæ, ac Hispaniæ. Si fortè in aliquo Asiæ vel Africæ loco lues hæc sentiarur, is erit vel maritimus, vel alius, ubi rarus salubris aquæ usus, vel ubi victus aut aer ejus fomité suppeditat: proinde & morbus hic ei tractui solūmodò peculiaris, velut maris quoque borealis accolis: nullo autē modo cunctis*

Britannica.

*Stomacaces
& scelotyr-
bes nomina
à quibus
Scorbuti
indita.*

mundi partibus, ut reliquus morborum acervus familiaris. Nabathæi siquidem in foelici Arabia & eo adventantes Romani illam perpessi fuisse videntur Augusti Cæsaris ævo. Hujus etenim imperio, quom in Arabiam exercitum Romanum traduxisset Aelius Gallus, eum in ipsa expeditione relinquere coactus est in albo vico maximo Nabathæorum emporio: ubi æstatem & hyemem transigere oportuit, ut reficerentur infirmi. Quandoquidem oris, & crurum cæterisque ejus loci vitiis tentabatur exercitus, quorum illa circa os, hæc circa crura resolutionem quandam fuisse ob aquas, & fructus provenientes scribit Strabo *libro 16. circa finem*, qui eodem tempore vixit. Peculiare verò nomen ejus pestis apud Arabes non comperio. Cæterum medici vel Græci, qui apud Romanos fuerunt, tum potissimum medicinam faciebant, vel latini Græcæ linguæ periti, qui in illis bellis exercitus Romanos sectati fuere, ex symptomatibus, quæ maximè tum in ore, tum in tibiis apparuerunt nomina finxerunt Græca, ut morbus *σوماκάκη* ab oris vitio; *σκελετύρβη*, à tibiæ læsione infectioneq; appellaretur. Voces enim has, nec qui Germanicum Cæsarem comitabantur medici, à Phrysiis accipere, qui tunc temporis medicis maximè doctis, & in linguarum peregrinarum usu tritis caruisse videntur, ut apta morbis nomina Græca formare nequiverint: si tamen fortè quos

quos habuerint, ii fuere patrii, & eruditionis exiguæ : Ab Arabibus vel Nabatheis, easdem voces identidem non didicere medici Aelium Gallum sequuti.

Porro quæ sceletyrbe ab authore definitionum sub Galeni describitur nomine, nihil minus est, quàm Scorbutus noster; quom eam paralyfis speciem esse scribat, qua recti incedere nequeunt, sed nunc in lævam, nunc in dextram corpus contorquent, interdum, crus post se trahunt non secus, quàm acclives locos ascendentes faciunt. Hæc ejus verba : σκελετύρβη ἐστὶν εἰδος παραλύσεως, ὥστε περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ διυάσθαι, καὶ ποτὲ μὲν κατ' εὐθὺ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντες τὸ μέγα. Oscedinem appellasse hunc morbum Marcellum, ab oris, vel gingivarum erosione arbitror. Gingipedium quibusdam dicitur, nomine ficto à gingivis, & pedibus læsis.

σκελετύρβη
ἐστὶν non
esse Scorbu-
tum.

Oscedo.

Gingipe-
dium.

An scorbu-
tus Græcis
& Arabicis
medicis fue-
rit cognitus

Quæstio hoc loco occurrit, utrum lues hæc à priscis, nimirum sacrae & veteris nostræ Medicinæ scriptoribus Græcis, & Arabicis fuerit cognita, descriptaque? Cujus affirmativam partem, quom alii sustineant, ego in negativam propendeo. Nam Avicenna, can. 3. fen. 15. tract. 2. cap. 5. quandam symptomatum quidam congeriem, quæ in Scorbuto videntur, recenset, ubi de signis apostematum splenis a-

An magni
lienes.

git: Scorbutum tamen nostrum non describit licet proximius eum attigisse videatur. Hippocrates item de magnis lienibus sic quidem scribit, *lib. 2. Prædictionum*, ut quædam Scorbuti accidentia notet, sed paucis signis, quæ in splenis affecti morbis apparent, Scorbutus noster peculiaris morbus non describitur. Ait enim gingivas vitiatas, oris graveolentiam his accidere, quibus splenes magni. Quicunq; verò habent splenes magnos, & neq; sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neq; oris graveolentia, horum tibiæ ulcera prava habent, & ex his cicatrices nigras. Ad trutinam nunc Hippocratis verba vocemus, expendamusque. Quibus magni lienes his gingivas infici & putrere asserit, illud unum symptoma est. Hinc subjungit. Quibus verò splenes magni, nec putrescunt gingivæ, neque sanguinis eruptio contingit, horum tibiæ ulcera fortiuntur maligna, atq; cicatrices hinc atras. Hic manifestè apparet Hippocratem in ea esse sententia, quòd eodem tempore utrumq; illud symptoma in splene magno nō conjungatur: Sed tibiæ ulcera tum primū subsequantur, quando humor ille melancholicus acris non feratur sursum ad gingivas, vel sanguinis eruptione minuatur, verum ad tibiæ subsidat, fœdè exulceret, & cicatrices postea nigras relinquat. In Scorbuto autē simul gingivæ putrescunt, fœtentq;, & tibiæ lituræ amplæ livescunt, quæ etiā quàm rarissimè ad exulcerationem perveniunt. Hæ etiam præcedunt

dunt ulcera ea rara malicioſaq; ſi fortè tandē emergant: nullaq; harum macularum magnarum, in hoc morbo ſemper ferè apparentium, apud Hippocratem mentio fit, ſed ſolarum, cicatricum nigrarum poſt ulcera relictarum, quæ communes quoq; ſunt cunctis exulcerationibus ab humore melancholico natis. Enim verò difficulter admodum ſanantur: quare etiam in ſcirrho ſplenis cicatricem non admittere affirmat Paulus Aegineta, *lib. 3. cap. 49.* Ad Celſi ſententiam, qui latina reddidit ea Hippocratis verba, *l. 2. cap. 7.* idem dictum volo. Eadem ratione ad Celii, & reliquorum ejuſdem ſententiæ veterum authoritates reſponſum ſit. Scorbutum adhæc alium eſſe, ab icteritia nigra, & tertia volvuli ſpecie, quā Hæmatiten vocat Hippocrates, & ego longo medicinæ uſu obſervavi & doctè in ſuo inſigni libello de magnis Hippocratis lienibus, oſtendit excellentiſſimus medicus Balduinus Ronſſeus, mihi neceſſitudine haud vulgari junctus.

*An icterus
niger.*

*An volvulus
hæmatites.*

Ex recentioribus ſcriptoribus Scorbutum ſic ſatis deſcribit Olaus Magnus natione Suecus, in ſua hiſtoria de gentibus Septentrionalibus, *lib. 15. cap. 51.* etſi multis in locis eum figmentorum jaliſo qui minimè puduerit; hæc ipſius verba: *Est & morbus caſtrenſis, qui vexat obſeſſos, & inclufos, talis ſcilicet, ut membra carnoſa ſtupiditate quadam, denſata, & ſubcutaneo tabo quaſi cera liqueſcens, digitorum impreſſioni cedans, dentesq;*

veluti casuros stupefacit, colores cutium candi-
 dos reddit ceruleos, toporemq; inducit cum medi-
 cinarum capiendarum nausea, vocaturq; vulga-
 ri gentis lingua Scorbuck. Græcè cachexia,
 forsitan à subcutanea mollicie putrescente, quæ
 videtur esu salforum ciborum, nec digestorum
 nasci, & frigida murorum exhalatione foveri,
 sed vim tantam non habebit, ubi muri interius ta-
 bulis quorumcunq; lignorum sunt cooperti. In-
 super si diutius grassetur iste morbus, absintbiaco
 potu continuato illum arcere: Sicuti & calculi
 radices, per decoctionem veteris cerevisiæ cum
 butyro epota tollere solent. Lib. item 9. cap. 38.
 Viribus, ait, primis annis demum (milite stragi-
 bus continuis diminuto) artibus, dolis & insidiis
 obsidentium surripiunt commeatum, præsertim
 pecudes, quas secum abductas, in herbosis domo-
 rum tectis pascendas imponunt, ne defectu car-
 nium recentiorum, morbum incurrant quibusvis
 ægritudinibus tristiores, patria lingua Scorbuck
 nuncupatum, hoc est saucium Stomachum, diris
 cruciatibus & diuturno dolore tabefactum. Fri-
 gidi enim & indigesti cibi avidius sumpti morbum
 huiusmodi causare videntur, qualem medici
 cachexiã universalem appellant. Hujus luis quo-
 que obiter meminit Albertus Grantz in sua
 Saxonia. Item Euricius Cordus, in suo Bota-
 nelogico.

Causæ.

Causa pro-
 xima scor-
 buti.

Causa proxima erit humor crassus, crudus,
 frigi-

frigidus in vasis sanguinis contentus, five is sit melancholicus, five cum pituita mixtus. Causæ remotæ, sex res non naturales, aer corruptus, victus pravus, putrisq; frequens in regionibus septentrionalibus, maximè earum navibus marinis, velut caro suilla à coctione nonnunquam subolida, lardum fumo infarctum, exiccatumq;, subinde rancidum, quandoq; ab initio impurum, gravisq; infectionis indiciis imbutum, plærunque crudum etiam voratum: Item carnes reliquæ, & pisces saliti priùs, deinde atro multoq; fumo transfusi, & indurati, vel multo sale conservati diu, similiter qui crassæ substantiæ, & exucci sunt. Caro venatica, & putida, volucres aquaticæ, & quæcunq; aceto condita longo tempore fuere, brassica, allia, panis vetus, bis coctus, nonnunquam submucidus: legumina, cerevisia crassa, & feculenta, usus aquarum vitiosarum in dulcium penuria, unde sævi gignuntur morbi, testibus Hippocrate, *De aere aqua & locis* 31. & Plinio *lib. 25. cap. 3.* Item jejunia, cum exiguo mali succi cibo: ad hæc vigiliæ, labores intempestivi, immodiciq; affectus animi, cogitationes graves assiduæ, præcedentes quoque febres, & vacuationum debitarum intermissio, five suppressio, ut hæmorrhoidum, mensium, & similia.

Causæ remotæ.

Signa.

Signa Scorbuti in principio.

Signa in morbi principio. Corporis totius gravitas, spontanea lassitudo, qualiscunque præcordiorum angustia, crurum imbecillitas levisq; rigor, cum dolore exiguo, gingivarum pruriginosa rubedo à naturali mutata ac dolor: faciei color ex pallido in fuscum vergens.

In augmento.

In incremento gingivarum laxis sanguifluusque tumor, & putredo cum oris fœtore, quarum aliquando etiam caro ad dentium radices consumitur, utrobiq; dentes vacillant: crurum adhæc lituræ conspersi leviter sanguinis faciem ostendentes quandoque & quales morfu pulices inprimere solent, majores tamen, quæ etiam in fæmoribus, & toto corpore sparsim aliquando apparent, ex minus crasso sanguine procreatæ. Plerunque etiam maculæ amplæ, plumbeæ, lividæ, purpureæ, nigris violis obscuriores, ex fece corrupti sanguinis eò decumbente genitæ: quare rarò admodum in aliis locis, quam cruribus emergunt. Quandocunque verò hæ videntur, certissimè Scorbutum adesse denunciant, etiam si alia signa adhuc delitescant. In faucibus item aliquando is livor apparet, in iis, quibus universum corpus hac putrilagine ita permaduit, ut ferè mortis periculum haud longè absit.

Ingravescēte morbo.

Ingravescēte morbo, nervorum in cruribus rigor, ambulandi impotentia, nervorum item contractio, anhelitus difficultas, maximè
ubi

ubi æger movetur, aut erigitur, aut sedet: tum quoq; ferè vel omninò linq̃uitur quandoque animo, decumbens autem respirat liberius, reficiturq; . Quidam appetunt cibum frequenter, quibusdam edendi aviditas languet. Motus aggravativus in multis quarto, quintoque die, in plærrisq; tertio: in paucis singulis diebus, sine manifesta tamen febre observatur. Aliquos interim quandoq; simul febrire non est dubium. Nonnulli enim hac lue correpti, febre lenta erratica corripuntur: Aliquando etiam febres præcesserunt ardentes, malignæ, duplices tertianæ: & ubi in ipso Scorbuto nõdum post eas febres perfectè curato, febris quartana valdè maligna subsequeretur, vidi: & in ipsa quartanæ declinatione rursus apparuit Scorbutus, sano tandem consilio victus. Sic eæ febres non adeò per crisin terminari sæpenumero videntur, quàm novos ex labefactis visceribus, atrophia, & multa sanguinis corruptione putrilagineque producere morbos, prioribus non rarò peiores. Quibusdam alvus astrictior, aliis fluxilior. Livor ille crurū quandoq; integras tibiae inferiores, circumquaq; usq; ad pedes, cum tumore ita obsidet, ut elephantiasis notam esse quis judicaret; rursus aliorum crura sic attenuantur, ut ossa videatur cutis tegere sola, plerunq; cum calore multo, nõnunquam absq; eo. Quorundam etiã maculæ in squamulas resolvuntur, quemadmodum in Erysipelate fieri etiam assolet: aliorum

aliorum leves, æquales, nonnunquam splendicantes permanent cum levi vestigio ad digiti impressionem. Plerunque etiam, licet rarò admodum, apparet varicosa venarum plenitudo, & sub lingua tota venæ minutissimæ, varicibus perquam similes: Identidem & inferiori labro conspiciuntur: Pulsus hic, ut in quartana febre varius, exilis, durus, frequens, debilis pro temporis, & morbi varietate. Urina rubicunda, turbida, crassa, feculenta ad modum vini rubri recentis, quemadmodum & fervente quartana, potissimum à sudore solet apparere & gravis odoris.

Prognostica.

Prognostica.

Scorbutus in iisdem familiis, aliquando frequens, partim quòd eodem victu sint usi ægroti, quare contagione putatur serpere: partim quod contagio lædat, ubi in oris, & gingivarum vitio, ex iisdem poculis bibunt, vel assidua contrectatione vitiatos Spiritus admittunt. Quandoque est à parentibus hæreditarius.

Febres aliquando in hunc morbum terminantur. Hunc etiam plærumq; tabes comitatur, subinde hydrops, quandoq; & dysenteria, atrophia verò propemodum semper.

Ulcera in tibiis, si nonnunquam exoriantur, quod rarò tamen fit, cicatricem difficulter admittunt, quippe foetida admodum, maligna,

gna, & aliquando gangrænosa, ita plærunq; corrupta, ut immissum ferrum non sentiant.

Habent nonnulli in hoc morbo illæsas gingivas, sed defœdata crura, qui, vel ex ore, vel ex naribus sanguinem rejiciunt.

Morientibus ex hoc malo plerisq; delitescunt maculæ, aliis à morte efflorescunt vberimè.

VICTUS.

Victus sit concoctu facilis, & boni succi *Diet.* in moderate calefaciens, tenuis, incidens etiam subindè, atq; attenuans, abstergensq;: cui leviter astringentia accedant quandoq;. Convenit Polenta nostra hordeacea, imò & avenacea, vel hordeum excorticatum, cocta in jusculo aut aqua, deindè cum vino per setaceum redacta. Passulæ Corinthiacæ etiam coquantur, in jure aliquo idoneo, vel etiam aqua & vino, atq; similiter per setaceum transmittantur: Potest & ovi vitellum subindè commisceri. Eadem quoq; passulæ manduntur, si nimia siti, aut oris siccitate laboret æger. Profunt & amigdalæ cum colatura decoctorum furfurum triticeorum apparatus, quibus amararum pars aliqua fuerit mixta. Aromata in cibo, pro flaccidi corporis, & morbi exigentia, quandoque miscenda, ut cinamomum, macis, nuxmyristica & zinziber. Omphacii usus hic non inutilis. Condimenti loco assumantur & interdum Cappares, cum uvis passis Corinthiacis ex

cis ex oxyfaccharo, vel oxymelite longo: at-
 terantur verò dentib. prius minutissimè, quàm
 deglutiantur. Potus si cerevisia bona, optimè
 defecata, maximè absinthites, uti & vinum ea-
 dem herba confectum: aut si quis chamædrite
 afficiatur, erit & hoc utile multum. Aqua eti-
 am lactis haud temerè quis utetur. Lac item
 caprinum, vel in ejus defectu vaccinum re-
 cens, in quo decocta fuerint sisymbrium, car-
 damine, vel nasturtium hortense cum foliis
 latioribus, hyemale vocant, vel cochlearia,
 non sine successu pleriq; usurpant, potissi-
 mùm qui lacti assuevere, eoq; afficiuntur, vel
 quid innoxie patiuntur. In cubiculo versen-
 tur sicco, calido, mundo, & lucido: tristiores
 animi affectus excludant.

Curatio.

*Sanguinis
missio.*

Curatio à sanguinis missione inchoanda
 erit in initio, si ejus fuerit plenitudo, vires, æ-
 tas, & reliqua consenserint. Copiosam au-
 tem detractionem hic dissuaserim. Per hæmor-
 rhoides si legitimè vacuentur, commodum e-
 rit. Si peculiari modo affectus comperiatur
 splen; lienaris, vel media in sinistro brachio a-
 periat: Sin verò hepar magis, vel æquè gra-
 vatum, corpusq; sanguine redundare depre-
 hendatur, tùm dextri brachii tundatur jeco-
 roria, vel basilica, aut media. Quom autem
 rarò advocetur medicus, nisi altas malum e-
 gerit radices, invalueritq; & lituris in tibiis se
 morbus

morbis prodiderit, à sectione venæ abstinendum consuluerim.

Hinc leniter corpus evacuetur cum foliis senæ Alexandrinæ, quam vocant expurgatis ad unc. ℞. vel ℥iij. vel minus, si epithymi tantundem adjunxeris, cum paucis passulis Corinthiacis, semine fœniculi, & zinziberis an. 3. ℞. quæ simul vespertina hora in feri lactis sufficiente quantitate leniter efferveant, & macerentur noctu: Deinde manè post fervorem unicum forti expressione coletur serum quod propinetur. Potest & unc. ℞. sequēris pulveris eodem modo infundi, colaturaq; expressa exhiberi. Rec. *foliorum senæ alexandrinæ expurgat. unc. 1. epithymi, tartari albi an. unc. ℞. cinamomi, garyophy^lorum, galangæ, seminis anisi, an. 3. 1. diagridii 3. j. ℞. fiat pulvis.* Conferunt ac pilulæ de fumaria, ac diasenæ: Pilulas etiam ex lapide lazuli, & armeno, etsi quidam exhibeant, mihi tamen displicent: confectionem hamech qui offerre quoque volent, quantitatis ut singularem habeant rationem necesse est, quom vehementes expurgationes innoxie hic morbus non ferat, ubi tam facile cor afficitur, læditurq;.

Purgatio.

Purgato suaviter corpore, singulis diebus bis, hora nimirum matutina, qua etiam in plerisq; sudor expectatur, & quarta pomeridiana assumuntur unc. iij. succi expressi ex herbis sequentibus, admiscebiturq; Sacchari puri quantum voles, & cancellæ parum. Rec. *cochleariæ, si-*

*Scorbutica
medica-
menta.*

*Cochlearia,
symbrii,*

*Sisymbriū.**Nastur-**tium aq.**Becabungæ.*

Sisymbrii, cardamines, nasturtii hyemalis dicti an-
partes æquales, becabungæ partem mediam,
quantitate observata unius prædictæ herbæ: hæ
virides in mortario lapideo cum pistillo li-
gneo contudentur, exprimenturq;. Cæ-
 terum hæ potissimum in hoc morbo extirpan-
 do singularem sunt sortitæ ex ratione præro-
 gativam, quom primæ tres incidant, extenu-
 ent, & per urinas expurgent, quarta aliarum
 vires contemperet. Propterea etiam pro cor-
 poris, morbi, & caloris ratione augeri, vel
 minui potest. Contusæ item illæ in lacte ca-
 prino recenti, vel in ejus penuria, vaccino
 decoquuntur: & à forti expressione simili
 modo potus propinatur. Recentem cum
 quotidie apparari consultius est. Felicem
 quoque successum expertus sum, si quando in
 lactis fero, illæ herbæ decoquerentur. Succo-
 rum tamen exhibitio præstat: at ex docti, ex-
 ercitatiq; medici arbitrio hæc mutari possunt,
 ubi & cum vino rubello coquerentur, non te-
 merè memini. Liquoris verò non magna
 superfundenda quantitas, quod succulentæ
 sint herbæ: quare hæ solum ejus admixtione
 contegentur ad coctionem, aliàs cum iis li-
 quoribus etiam per cribrum setaceum valida
 expressione trajici solent contusæ crudæ. *Ab-*
sinthium vulgare admixtum confert pluri-
 mum, utiliterq; adjunxi sæpenumerò fuma-
 riam, & chamædryn. *Nummularia* quan-
 doq; ob laxa viscera, & dissolutas compages
 miscetur.

*Ab-sinthiū.**Nummu-
laria.*

Si aliis deinde multa aliarum materiarum farrago placuerit, quemadmodum myrobalanorum, maximè indorum, corticum radicū capparis, fraxini, cuscutæ, asari, thymi, epithymi adianthi, matricariæ, chelidoniæ, betonici, hyssopi, agrimonie, scabiosæ, teucris, phyllitidis, ceterah, tamaricis, acetosæ, radicū valerianæ, bistortæ, enulæ, polypolii, lapathi acuti, foeniculi, petroselini, pimpinellæ, cichorii, boraginis, buglossæ rhapontici, aristolochiæ rotundæ, glycyrrhizæ, passularum, senæ Alexandrinæ, florum genistæ, sambuci, seminum anisi, foeniculi, viticis, seminum frigidorum, & id genus reliquorum, per me licet, ex paucarum tamen plantarum legitimo usu curationem consequutus sum non rarò felicem.

*Alie plantæ
scorbuticæ
utiles.*

Hoc item remedio infinitos esse curatos intelligo. *Rec. comæ absinthij vulgaris sicci, granorum juniperi contusorum an. M. i. lactis caprini lb̄ iiij. coquantur ad tertiæ partis consumptionem, exprimendo colentur, deinde admisce croci in pulverem redacti ℥i. denuo ebulliant fervore uno aut altero, secundo colentur. Decocti hujus datur haustus tepidus ter in die, hora matutina, ac tertia pomeridiana, & quando cubitum itur. Mulierem novi in Scorbuti curatione celebrem, quæ corpore vacuato, hanc propinabat potionem. Rec. Becabunga, sisymbrii, cardamines an M. iiij. vel iiij. contusis herbis admisce seminis erucæ, radi-*

ris

cis ire-

*ris ireos hortensis nostri vulgaris recentis an-
unc. ℞. zinziberis ʒij. piperis longi ʒi. Simul per
colum trajiciantur cum vini rubei ℥ij. Ex hoc
potu commoto singulis diebus hora matu-
tina calidè offerebat, deinde ægro diligenter
contecto eliciebat sudorem, novem in ea cu-
rationis ratione impendens dies. In comitatu
Mercensi, beccabungam, sisymbrium, carda-
minem, & aloen contusa, & cum lacte colata
propinant nobiles quædam matronæ. Tenello
infanti cum successu aliquoties apozema hoc
exhibuit Comitissa quædam. Rec. Rhabarbari,
centaurii minoris, rhapontici vulgo dicti an. ʒ. ℞.
Seminis anisi, liquiriciæ an. ʒij. in pulverem re-
ducta trajiciantur cum expresso liquore, Manipulz
florum rosarum damascenarum, quas vocant,
in aqua decoctarum, hinc cum Sacchari f. q.
fiat Syrupus longus, unde cochlear manè &
vespere bibit.*

Ingratam & ferè abominabilem potionem
in Phrysia Orientali velut certissimam in scor-
buti curatione habitam, hic subjungere volui,
ut excrementis quoq; suam inesse vim natura-
lem quilibet videat, quæ tamen in usum non
admittimus, quòd alia magis grata, neque
usque adeo abominabilia certiori ratione
usurpari queant, jucundiorque curationis
modus observetur. Rec. vini rhenensis mensuram
sex quartarum, singulæ quartæ pendent ℥iiij.
medicinales, radicem raphani majoris boni, &
recentis in mortario lapideo diligenter contri-
bunt.

Unc. iij. quacumque parte vini dicti in ollula seorsum mixta macerentur per horam integram : liquor fortiter expressus per linum, cum sex vini dicti quartis commisceatur : deinde in ejusdem vini portionem aliam immittatur separatim stercoris taurini, & anserini par quantitas trium magnarum nucum, itidemque per horam relinquatur, post validam inde expressionem, vino primo affundatur. Hinc Rec. nucum myristicarum, cariophyllorum, an. unc. ij. contuse seorsum, linoque illigatae in dicto vino suspendantur, atque eo modo horis viginti quatuor potus consistat. Inde quotiescunque sitit æger largè bibit : nec aliam usurpat potionem donec integram consequutus fuerit sanitatem. Potus autem hic apparari, secundo poterit, si requirat necessitas. Interea caventur salita valdè, secalinusque panis. Quom Phrysia taurorum & anserum sit feracissima, ex paratu facilibus ibi concinnantur hujusmodi medicamenta. Tantam autem vim caloricam stercorei anserino inesse, ut in quæ inciderit gramina, urat : & hinc cum liquore convenienti transfusum incidere, menses, secundinam, & urinas potenter movere constat : nec dubium est taurinum ster-
cus identidem hac nonnihil facere.

*Stercoris
anserini, &
taurini si-
res.*

Vacuaciones priores semel atque iterum totauratione reiterari queunt. Inde diebus hiis offeratur matutina hora cochleariæ conserva, vel etiam conserva chamædrytis
- Y 2 seorsum,

*Plantæ ad
Scorbutum
utiles om-
nes sunt
acres.*

seorsum, vel mixtæ, quib9 accedât radices bu-
glossæ, vel borraginis conditæ, velut & enulæ.

Porro notandum omnes ferè plantas a-
cres, quibus inciditur attenuaturq; materia
morbifica, ad hujus mali profligationem juva-
re: ne quis sibi persuadeat, à tota substantia,
vel forma occulta solum herbas tantoperè
prædicatas nobisq; hîc familiares, ut effica-
cissimas, puta sisymbrium, cochleariam, &
becabungam, istum profligare morbum, cu-
jusmodi sunt, præter enumerata paulo antè,
draco, Scordium, sempervivum minus, herbæ
omnes spleneticæ, radices aperitivæ, semina
calida, bacca lauri, juniperi, atque id genus
substantiæ reliquæ.

*Externa
medicamē-
ta.*

*Ad lienem
Ad epar,*

Hypochondria illinantur, sinistrum hac
vel simili mixtione, *Rec. olei de capparibus vnc. i.
unguenti de briani contra splenem vnc. ꝑ. misce.*
Dextrum oleo absinthite, quibus si postulet
necessitas, primarum nostrarum herbarum
succus incoquatur.

*Ad gingivæ
vas.*

Gingivæ laxæ & putridæ interim colluan-
tur cum decocto foliorum & corticum o-
xyacanthæ vulgaris, cochleariæ, sisymbrii, car-
damines, nasturtii hyemalis, & rosarum rube-
arum immaturarum, in aqua ferrata præpa-
rato, in cujus colatura expressa aluminis [pau-
xillū fuerit dissolutum. Saporis & absterfionis
ratione, admisceatur mel crudum, vel rosace-
um: sive ut conserventur confirmenturq; ma-
gis gingivæ, imò & fervor restinguatur diamo-
ron. Va-

ron. Valent huc quoq; oleastri folia cum stil-
 latitio plantaginis succo expressa: item pruni
 silvestris cortices. Collutio quoq; alia hoc
 conficietur modo. *Rec. aquæ lbj. Salis, alumi-
 nis an. 3 ij. bulliant simul.* Item *Rec. malicorii, su-
 mach, balaustiorum an vnc. β. passularum vnc j.
 cum aquæ fluviatilis lb iiij. ad medietatis absum-
 ptionem coquantur, trajectoq; per colum liquori
 admisce mellis rosacei 3 ij. aluminis 3. ij.* Confri-
 cantur & gingivæ sanguinolentæ, & flaccidæ,
 sale usto, cui pulvis balaustiorum fuerit mix-
 tus: vel cineribus sarmentorum, cum testis
 ostreorum, aut mytulorum ustis: Interim illa
 sanguinis sanies quoq; exugitur, expuiturque.
 Inde etiam os colluitur decocto radicum bi-
 stortæ, quæ virtute, Britannicæ simili pollet:
 hinc & succus exprimitur, ut etiam ex dicto
 nostro nasturtio, & cum diamori parte dupla
 miscetur, quo gingivæ illinuntur. Vel. *Rec. suc-
 ci bistortæ, mellis rosacei an. unc. iiij. ad suc-
 ci consumptionem coquantur: inde aluminis usti
 3j. admisce.* hoc linimento utere: quemadmo-
 dum & hac confectione. *Rec. bistortæ vnc. β. salis
 3j. cum diamoro ad conditi consistentiam misce-
 atur:* Sic & alumine & pyrethro cum melle
 erudo mixtis, quibus ex salivæ, & olibani pul-
 visculo parum indi potest. Cujus supra memi-
 ni, muliercula collutionem parabat ex hyssop-
 o, ambrosiana, betonica, & radicibus enulæ
 quæ incoctis, in colaturæ expressæ lb ij. dis-
 olvebat aluminis vnc. β. & simul cum melle

sinebat effervesce, despumabatq; Phrysi aliam conficiunt ex aceti cerevisiarii lb ij. boli armeni vnc. ss aluminis 3 ij. mellis vnc. iij. simul bulliunt. Saxones pleriq; fabinam adjungunt.

Si gingivarum putredinosus tumor nimis luxuriet, forficula nonnihil auferatur, & unguento ægyptiaco, vel alumine usto cum rosaceo melle mixto consumatur, aut etiam vitrioli oleo cœerceatur. Est & hæc aqua in earum putredine eximia, quomodo etiam in malignis ulceribus, si spongiola eo liquore imbuta confricentur gingivæ. *Rec. arsenici sublimati. 3 ij. aluminis usti. ij ss. in pulverem contrusa simul bulliant in aquæ plantaginis lb i. ad horam in vase duplici.*

*Ad preparan-
das.*

Lituræ in cruribus foveantur decocto baccarum juniperi leviter contusarum, sisymbrii cardamines, utriusq; nasturtii hyemalis, cochleariæ; quibus si voles addes flores camomillæ, arthemisiæ, melissam, absinthium, rosmarinum, majoranam, thymum, hyssopum, & similes herbas, quæ aquæ incoquantur. Si & spongias ex eo calido expresseris, inferioribusq; tibiarum partibus utrinq; applicueris, maculas sub cute obscuras, & adhuc delitescentes manifestè elicies, ut efflorescant, & Scorbuti signa luceant. Linimento hoc inungentur quoq; *Rec. butyri majalis unc. ij. ss. baccarum juniperi contusarum 3 vj. vini puri vnc. ij. coque in fictili ad vini consumptionem, expressione*

sione vehementi colato, ungantur cetera mane & vesperi, vel fiat illinitio, butyrositate collecta ex lacte, in quo decocta fuerint sisymbrium, cardamine, nasturtium hyemale, becabunga, absinthium, & bacce juniperi contusæ. Applicantur & parum ea pinguedine imbuti.

Habenda etiam ratio caloris, ut insigniter calefacientes plantæ tum minuantur, becabunga augeatur, & in lacte ebutyrato appareatur decoctio. Coagulum lactis ebutyrati per se quoque apponitur, vel lac ebutyratum recenter concretum.

In tumoribus durioribus admovetur cataplasma ex lacte, cui consolida major fuerit decocta, absinthium, sive etiam chelidonium majus, & minus, radices bryoniæ, medulla panis, farina fabarum, vel hordeacea quoque, vel lupinorum pro affectæ partis constitutione, aut calore.

Nervi, ligamenta, tendonesque, si hujus materiæ gravis copiam imbiberint, rigidioraque & ad motum inepta fuerint reddita, post fortum vel etiam absque eo inungantur adipe anserino vel anatino, vel taxi pinguedine aut simili.

Si tibiæ exulcerentur, pro hulceris conditione mutanda, quæ adhiberi debent Pro absterfione autem, & mundificatione paretur linimentum ex cochleariæ, apii, & absinthii succo, ac mellis quantitate debita coctis ad consistentiâ: cui si putredinis magnitudo postulaverit, sive pulveris aristolochiæ rotundæ, vel aluminis usti, vel præcipitati momen-

*Ad tumores
duros.*

*Ad membra
sigiola.*

*Ad ulcera
tibiæ.*

tum admisceatur. Conferet quoque emplastrum diacalcites, sive diapalma, quod non nihil etiam cum oleo rosaceo dissolvi potest: item ad cicatricem citius inducendam emplastrum de minio, vel unguentum de tutia, vel confine, postea applicetur.

Appendix.

Quom inter morbi hujus causas non minima existat aquæ vitium, quæ hinc corpori humano arceffantur incommoda, ad pleniorum nostri instituti explicationem, hinc ex Hippocrate, subungere volui, *lib. de Aere, aquis & locis*, ubi ita scribit: Hyeme verò glaciatae frigidas, ac turbatas præ nive, & glacie, ut pituitosissimæ, & mucosissimæ existant. Bibentibus autem splenes sunt magni, ac pleni, & ventres duri, tenues & calidi, humeri verò, ac claviculae, & facies attenuata. In splenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles existunt. Edaces autem esse tales, ac siticulosos par est: ventresque tum supernos, tum infernos calidissimos habere, ut etiam medicamentis fortioribus opus habeant, atque hic morbus ipsis & æstate, hyeme familiaris est. Ad hæc etiam hydropes plurimæ, ac letalissimæ sunt. Aestate enim dysenteriae multæ, ac alvi profluvia incidunt, & febres quartanæ diurnæ. Hi autem morbi prolongati tales naturas ad hydropas deducunt, ac occidunt. Et hi quidem morbi æstate ipsis fluunt: Hyeme verò

verò junioribus quidem peripneumonia, & insania morbi: Senioribus verò ardentes febres, propter ventris duriciem: Mulieribus autem tumores oboriuntur, & pituita alba, & vix in ventre concipiunt, ac difficulter pariunt: & fœtus magni ac tumidi, deinde ex alimentis tabescentes, ac depravati fiunt. Expurgatio commoda post partum mulieribus non contingit: Pueris verò hernia accidunt, & viris varices, & ulcera in tibiis. Quare fieri non potest, ut tales naturæ sint longæva, sed ante temporis adventum senescunt. Præterea fœminæ se in utero habere putant, & ubi partus tempus adest, ventris moles illa ac plenitudo evanescit: hoc autem contingit ex aqua, quomodo utero ex aqua concepta laborant. Atque has quidem aquas ad omnem rem improbas esse sentio: Intelligit autem de palustribus, stabilibus, ac lacustribus, nam earum & paulo ante meminerat.

Adhæc quod in lacte plantas coquant, expressumq; liquorem felici successu hauriant ægroti, id seri magis ratione quam totius lactis evenire sentio, dum in colatura butyrositas, vel lactis coagulum in cribro setaceo, vel panno lino, per quem transmittitur liquor, adhærescit, permanetque, & si quippiam simul transfluit, reliqui succi acrimoniam contemperat, ob qualitatem suam calidam & pinguem. Serum autem, sanguinis sero, id est, lotio facultatibus respondens, & propterea acre calidum tenuiumq; partium, abstergit, aperit.

Seri lactis
sires & usus.

Urinas movet, atque vel hujus luis profligationem cum primis utile ex priscorum etiam testimonio, siquidem Aetius Amidenus ex Galeno libro 2. Cap. 94. sic scribit: *Efficaciori sero utitur aliquis ad corpora & morbos, quae validioribus praesidiis indiguerint, praesertim ad diuturna exanthemata, liventesque varos, ad omnesque humorum depravationes incutim tendentes, ut lepram, & consimilia, ad antiqua ferinaque ulcera, ad capitis achores, & hujusmodi: item ad oculos assidue fluentes, ad palpebrarum scabiem, ad faciei maculas, imò & ad diuturnas periodos febrium, & ad hos, qui ab adversa valetudine in hydropem pergunt.* Prætulit Mesues serum ex nigrarum caprarum lacte elicited, deinde ex ovillo sic inquiring: *Aqua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum; praefertur, quae fit ex lacte nigrarum caprarum in laudatis pascuis victitantium, recenterque foetarum.* Excalfacit haec, atque siccatur ordine primo completo, & usque ad secundum. Quinetiam attenuat, abluat, abstergit, & nitrosa, qua referta est facultate, alvum absque aliqua mordacitate leniter subducit, bilem tum flavam, tum atram ab exustis humoribus genitam dejicit, quo fit ut mixtice conferat maniacis, & melancholicis. Praestat item ad viscerum infarctus, & morbis inde provenientibus opitulatur, nimirum aqua intercute laborantibus, felle suffusis, & lienosis.

Datur

Datur utiliter febrientibus ex bile, & viscerum, ac vasorum obstructionibus. Competit etiamnum vitiis in cute à bile & perustis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, vitiliginibus, alphis, psoriasis, lepris q̄q; admodum convenit.

Ne præterea remoram injiciat plantarum nostrarum non ita vulgarium ignoratio, paucis meam explicabo sententiam, potissimum quom hic mirè hominum nostrorum judicia varientur. Præcipua autem celebriorq; cochlearia est, quæ ternas perspicuè ostendit formas, pro ætatis diversitate. Primò enim ortu foliola edit ophioglossò, vel linguæ serpentinæ similima, quæ confertim ab ipsa radice cum pediculis emergunt: deinde post adolescentiam carnosiora evadunt, asaroque & magnitudine ferè, & figura respondent, nisi quòd circuitus notetur obtusioribus angulis, ut plurimum septenis, vel novenis, potissimum etiam hyberno tempore, foliorum item minor portio plana, frequenter verò conspiciatur incurva ad cochlearis analogiam, ex qua & etymi ratio tam apud Germanos, quàm latinos profluxit, ut cotyledon meritò dici possit. Tandem altero ætatis anno folia illa hæderacea, vel asaro conformia striantur, gracilescuntq; paulatim eò magis, quò altius à radice ad umbellam conscendunt, angulis interim quoq; se manifestius prodeuntibus, idq; mensibus, Martio, Aprili, & Majo, quibus flores luxuriant albi, in quorum locum deinceps

*Cochlearia
descriptio.*

ceps

ceps mense Junio succedit semen uberrimum, quod maturum in exiguis capsulis apparet, obscure subrubrum, exiguum & planum. Radix huic est tenuis, albicans, recta, non longa. Gustu herba deprehenditur calida in secundo gradu completo, aut potius tertio, sisymbrique cardamines acrimoniam attingit. Apud nos planta est domestica, apud Hollandos, Phrygios, & confines ditiores maritimos sylvestris. Et quia à nullo planta hæc depingitur authore, præterquam eruditissimo Dodonæo, qui tamen in ejus delineatione multum deliquit, volui ego primus posteritati exhibere genuinam effigiem.

Cochlea-

Cochlearia integræ forma.

Adole-

Adolescentia & hyberna cochlearia folia.

Conten-

Contendunt pleriq; hanc esse Telephium, *Cochlearia non esse Telephium.*
quòd portulacæ similia folia habere judice-
tur, id quod à me negatur, licet quoque ad ei-
us similitudinem folia habeat: nequit tamen
unica hæc conditio nobis inde creare Tele-
phium: alioqui cepæa, crithmū, tribulus ter-
restris, tithymallus, helioscopius etiam forent
Telephium, quom folia fortiantur portulacæ,
hoc est, crassa, lenta, carnosæ: At plures sunt
notæ repugnantes. Primum enim Telephium *Telephi descriptio.*
habet folia cærulea, id est obscurè nigrican-
tia, ut plumbago Plinii, branca ursina: at
cochlearia saturati est viroris. Secundò il-
lius folia sunt plana, æqualia: hujus ut pluri-
mum ad cochlearis formam incurva cum exi-
guis angulis. Tertio cauliculi Telephii altius
assurgunt, suntq; referti foliis plurimis: coch-
leariæ pediculi à radice assurgunt plurimi
cum foliis singulis in unoquoque pediculo.
Quartò nec caulem hæc habet portulacæ si-
milem, hoc est pinguem & rotundum, sed pe-
diculos solummodò introrsum angulosos,
extrorsum rotundos. Quintò illius flos quan-
doque est albus, nonnunquam luteus; hujus
semper albus. Sextò loci ratione diversitas
contingit: Telephium enim in cultis, & maxi-
mè inter vites nascitur, cochlearia verò in
Phrysiæ, & Hollandiæ pratis & aggeribus ma-
rivicinis, non vinetis. Septimò facultatis
gradu differentia liquet, quandoquidem
illud exiccandi & detergendi virtute præ-
dicum

ditum esse dicit Galenus, quemadmodum & Dioscorides, quom vitilignes curare scribat, sed non esse calidum insigniter nisi in primo gradu. At cochlearia eundem occupat gradum quem sisymbrium cardamine: acrimoniam enim insignem prabet gustui. Telephium itaque cochleariam discrepare asserendum.

Cochleariam & Britannicam esse plantas,

Iam verò, neque esse cochleariam eandem cum Plinii Britannica plantam, ut non nullis placet, hinc præter cætera demonstratur, quòd non sit altera à Dioscoridis Britannica, quæ sylvestris lapathi sortitur folia, sed nigriora, pilosiora & gustu astringentia: Cochlearia autem rotunda, viridiora asaro similia, lævia minimè hirsuta, ut nec ullo modo astringentia: urinam etenim promovet: Proinde etiam anginae nullatenus conducit, velut illa ut Plinius vult. Britannica item habet caulem: cochlearia verò multos pediculos cum singulis foliis ab una radice, quæ etiam hîc ad spithami longitudinem tendit; illius, brevis est.

Sisymbrium cardamine, sive nasturtium aquaticum minus, nasturtium aq. majus, & nasturtium hortense hyemale.

Sisymbrium cardamine nasturtium aquaticum minus.

Sisymbrium, quibusdam Cardamina dictum, nasturtium est aquaticum minus, exiguis primò exorta foliis rotundis, quæ adolescendo paulatim gracilescunt, prolonganturq; ramulis numerosis, in cacumine tantum comantibus

mantibus, in quibus flosculi tandē emergunt
candicantes circa veris initium. Id non modò
in aquosis, & riguis locis provenit, sed in hor-
tis quoq; & circa itinera sapore admodum a-
cri. Alterum nasturtium aquaticum majus di-
ctum, folia habet multò majora, primò rotun-
da, quom verò adoleverint, erucae modò dis-
secta, sativo nasturtio sapore proxima. In locis
riguis, & potissimùm circa fontium rivos dis-
currentes nascitur. Italis nuncupatur Sifem-
bro aquatico, & Cressione, Gallis Cresson, Hi-
spanis Berros, & Agriors, Germanis, Brun-
fressen/ & Wasserfressen/utriusq; icones à Mat-
thiolo exquisitè proponuntur.

*Nasturtiū
aquaticum
majus.*

Cresson.

Est & nasturtium dictum hybernum, majori
aquatico primùm simile, quo autem hujus fo-
lia ætatem consequuntur maturiorem, eò fre-
quentius profundiusq; laciniantur, maximè
caulem versus, irionis modo, antrosum verò
cum quinq; angulis in circumferentia variant.
Caulis autem altius rectà excrescit angulosus,
striatus, racemosus, & flexilis, floribus in cacu-
mine luteis, qui in Majo, & Junii initio florent,
quibus pereuntibus, emergunt siliquæ oblon-
ga rotundæ, & erectæ, exiguum continentes se-
men: in hyeme nasturtii aquatici majoris effi-
giem refert, in acetariis familiare. Dodonæus
Πευδοβρύον Dioscoridis esse arbitratur, nūcu-
patq; Barbaream, vel herbam. S. Barbaræ: Gal-
lis herbe de S. Barbe dicitur: nostratibus Win-
terfresse. Tres hæ nominatę nasturtii species in
Scorbuti curatione sunt utilissimæ.

*Nasturtiū
hybernum.*

Johannis Langii de Scorbuto

Epistolæ duæ.

EPISTOLA I.

De novis morbis.

Quod in meis, præter amicorum consuetudinem, literis nihil novi significaverim, non tantum admirari, sed ægrè ferre quoq; videris. Nempe quom in epistola de portentoso partu asseruerim, Germaniam crebrius ipsa Africa, aliquid morborum vel monstri novi parturire. Nam ut Diogenianus octavi apud Plutarchum Symposii conviva ait, οἱ δὲ καὶ τὰ νοσήματα τὴν φύσιν, ὡπερ τέρατα γενναῖν ἀξιούσι, id est, aliqui naturam parere morbos novos, æquè ac monstra censent. Si id scire tibi cordi, & non horrori fore scivilsem, non modò quid nostra ætate, sed etiam, quid olim in genere morborum novi præteritis seculis, accidisset, libens significassem: nam ut tu es Φιλόκαιν, novitatis amator, ita ego sum παλαιόφιλος, antiquitatis amator. His porro morborum monstris, non solum ob siderum, & cœli ex octava domo schemata, aëris, aquarum mutationem, sed ob gancam, mutati victus rationem Germania nostra est valdè fecunda: quæ quom, ut alia quævis monstra, præter naturæ consilium accidant: ita quoque sen-

Morborum
monstra
nova.

Causa no-
vorum mor-
borum.

que sensim exolefcunt, vel in aliam morbi speciem degenerant, ut febris illa ex Britannia sudorifera, & venerea illa ex Neapoli contagionis lues, quæ quom fit multorum morborum farrago, facile in alias cummutari ægritudines potuit: ut rectè quis cum Poeta exclamarit:

*Species
morbis galli-
ci mutata.*

Heu quantum noster mutatus ab illo?

An non nova quoque morborum portenta, dum Trajanus Cæsar orbi imperaret, contigerunt? dum quidam diuturna laborans *δυσχολία* tandem emixerit geniculatum ordei calamum. Ac dum Plutarchus viveret, adolescens ephebus magna cum spermatis ubertate excrevit animalculum hirsutum & multipes. At illud longè mirabilius, quom quædam in Principis cujusdam Germani gynæcio juvenula, ad speculum sese adornaret, detentis in ore acubus, quibus peplum affigeret ab amasio à tergo clanculum adeunte intra scapulas percussa, ingemiscens acus deglutivit, quas post biduum illæsis ureteris eminxit. Atqui quom hæc rarenter, & admodum paucis accidant, præter morbi rationem miraculis, quàm morbis, sunt similia, quorum tres sunt primariæ classes. Epidemii, qui ex aëris, & aque infectione, aut privata virulentæ luis contagione, aut Dei ob nostra delicta ultione, ac vindicta vulgò grassantur. Alii sūt endemii vni

Hæc morborum portenta Plutar. Symp. 8, cap. 9.

*Tres morborum Classes.
Gal. 1. Epid. 1. Et lib. 2. de nat. hum. & lib. de ratio, & viâ. acut. Morbi epidemii & endemii.*

Morbi sporades,

*Plutarch.
Symp.
Hippocr. lib. 2.
de nat. hu-
mana.
Massiliens.
pestis.*

*Diodor. quo-
que eadem
Lib. 1. § 4.*

*Verba Hip-
po & Gale.
de natu hu-
ma.*

populo familiares, ob vitiatas mineris aquas, ut Corinthiis, & quibusdam Alpium accolis, steatomata, strumæ, bronchoceli: aut ob crudi, & falsi victus rationem, ut Danis Stomacacia: vel uni nationi sunt vernaculi, & quasi natalitii. Tertiæ classis morbi dicuntur sporades, qui ex prava victus ratione dispari specie, passim grassantur. Nihil fanè æquè parit morbos, & veteres innovat, ac prava cibi, & potus victus ratio; ἐκ τούτων γὰρ (inquit Diogenianus) νοσούμεν, οἷς καὶ ζῶμεν, ex his enim ægrotamus, quibus & vivimus. Ad sanitatis quippe conservationem & morbi effugium, plurimum referre, quo quisq; cibo aut potu utatur, Julius Cæsar de bellis civilibus testatur, in quibus asserit, Massilienses gravi peste conflictatos, quòd in obsidione ob annonæ inopiam, veterem panicum, ordeumq; exoletum edere fame coacti fuissent. Herodotus in Euterpe scribit Aegyptios ac Chaldaeos, quovis mense triduo se vomitu purgare, atque intestina clysteriis eluere solitos, sanitatis conservandæ ergò; arbitrati inquit, omnes corporis languores, ex cibis & aëris mutatione oriri. Quod & ille Medicorum coryphæus Hippocrates libro de natura humana altero his verbis nobis testatum reliquit. At præstat Galeni ejusdem fidi interpretis verba Græca, quæ plus energiæ habent, adscribere. Εἴπερ οἱ ἐν αἰνῶ ἐν λιμῶ, ὁσπριοφαγόντες, σκελέων ἀκραγέες ἐγένοντο. αὐταὶς καὶ οἱ ὀρθοφαγέοντες, γυνα-

γυναλγέες. ἴσμεν δὲ, ὅτι καὶ πυρρὺς ἡμισαυτοὶς διὰ
 λιμὸν ἀναγκασθέντες ἐδίειν τινές, κοινὸν ἀπὸ
 τῆς κοινῆς αἰτίας ἐνόησαν νόσημα, καὶ πρᾶτο πε-
 ρὸν ὅλον ὕδατι μοχθηρῶ χερσάμηνον, ὁμοίως ἐν
 ἅπασι τοῖς στρατιώταις τὴν βλάβην ἔχε. Id

est non rectè Hippocrates omnium commu-
 nium morborum causam, in solum aërem
 refert, siquidem qui in Eno urgente fame, ves-
 cebantur leguminibus, cruribus vacillabant,
 qui verò erva edebant, hos genuum dolor
 infestabat. Nec verò nos id latet, quom qui-
 dam cogente fame, triticum semiputre man-
 ducassent, in communem, communem ob
 causam, incidisse morbum. Aliquando etiam
 quom totus exercitus vitiata uteretur aqua,
 similiter eodem morbo omnes afflictos fuisse
 milites. Hæc Galenus. Quod & Plinii historia
 perbellè confirmat, qui scribit in Germanici
 Cæsaris exercitu citra Rhenum, ex vitiosi &
 medicati fontis aquæ potu, vi malefica con-
 spurcate, duos novos exiliisse morbos, quorum
 alter erat putridum oris maleolentis vitium,
 quod *στομακᾶκην* appellabant, quo intra bien-
 nium omnes dentes decidebant, commune
 quoque Gallicæ luis symptoma; Alterum
 quod nervos crurum adeo oblædebat, ut
 compages in genibus dissolverentur, & crura
 vellicaret, quod ob id *σκελετύρβην* à cruribus
 appellarunt. Strabo vero non in Germania,
 nec ex vitio aquæ tantum, sed in Arabia

*Plin. Lib.
 25. Cap. 3.*

Etomacace.

Sceletybe.

Urinas movet, atque vel hujus luis profligationem cum primis utile ex priscorum etiam testimonio, siquidem Aetius Amidenus ex Galeno libro 2. Cap. 94. sic scribit: *Efficaciori sero utitur aliquis ad corpora & morbos, quæ validioribus præsiidiis indiguerint, præsertim ad diuturna exanthemata, liventesq; varos, ad omnesq; humorum depravationes incutim tendentes, ut lepram, & consimilia, ad antiqua ferinaq; ulcera, ad capitis achores, & hujusmodi: item ad oculos assiduò fluentes, ad palpebrarum scabiem, ad faciei maculas, imò & ad diuturnas periodos febrium, & ad hos, qui ab adversa valetudine in hydropem pergunt.* Prætulit Mesues serum ex nigrarum caprarum lacte elicited, deinde ex ovillo sic inquiring: *Aqua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum; præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum in laudatis pascuis victitantium, recenterq; foetarum.* Excalfacit hæc, atque siccatur ordine primo completo, & usque ad secundum. Quinetiam attenuat, abluat, abstergit, & nitrosa, qua referta est facultate, alvum absque aliqua mordacitate leniter subducit, bilem tum flavam, tum atram ab exustis humoribus genitam dejicit, quo fit ut mirificè conferat maniacis, & melancholicis. Præstat item ad viscerum infarctus, & morbis inde provenienti bus opitulatur, nimirum aqua intercute laborantibus, felle suffusis, & lienosis.

Datur

Datur utiliter febrientibus ex bile, & viscerum, ac vasorum obstructionibus. Competit etiamnum vitis in cute à bile & perustis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, vitiliginibus, alphis, psoris, leprisq; admodum convenit.

Ne præterea remoram injiciat plantarum nostrarum non ita vulgarium ignoratio, paucis meam explicabo sententiam, potissimum quom hic mirè hominum nostrorum judicia varientur. Præcipua autem celebriorq; cochlearia est, quæ ternas perspicuè ostendit formas, pro ætatis diversitate. Primò enim ortu foliola edit ophioglossò, vel linguæ serpentinæ similima, quæ confertim ab ipsa radice cum pediculis emergunt: deinde post adolescentiam carnosiora evadunt, asaroque & magnitudine ferè, & figura respondent, nisi quòd circuitus notetur obtusioribus angulis, ut plurimum septenis, vel novenis, potissimum etiam hyberno tempore, foliorum item minor portio plana, frequenter verò conspiciatur incurva ad cochlearis analogiam, ex qua & etymi ratio tam apud Germanos, quàm latinos profluxit, ut cotyledon meritò dici possit. Tandem altero ætatis anno folia illa hæderacea, vel asaro conformia striantur, gracilescuntq; paulatim eò magis, quò altius à radice ad umbellam conscendunt, angulis interim quoq; se manifestius prodentibus, idq; mensibus, Martio, Aprili, & Majo, quibus flores luxuriant albi, in quorum locum deinceps

*Cochlearia
descriptio.*

ceps mense Junio succedit semen uberrimum, quod maturum in exiguis capsulis apparet, obscure subrubrum, exiguum & planum. Radix huic est tenuis, albicans, recta, non longa. Gustu herba deprehenditur calida in secundo gradu completo, aut potius tertio, sisymbrique cardamines acrimoniam attingit. Apud nos planta est domestica, apud Hollandos, Phrysijs, & confines ditiores maritimos sylvestris. Et quia à nullo planta hæc depingitur authore, præterquam eruditissimo Dodonæo, qui tamen in ejus delineatione multum deliquit, volui ego primus posteritati exhibere genuinam effigiem.

Cochlea-

Cochlearia integræ forma.

Adole-

Adolescentia & hyberna cochlearia folia.

Conten.

Contendunt pleriq; hanc esse Telephium, *Cochlearia non esse Telephium.*
quòd portulacæ similia folia habere judice-
tur, id quod à me negatur, licet quoque ad ei-
us similitudinem folia habeat: nequit tamen
unica hæc conditio nobis inde creare Tele-
phium: alioqui cepæa, crithmū, tribulus ter-
restris, tithymallus, helioscopius etiam forent
Telephium, quom folia sortiantur portulacæ,
hoc est, crassa, lenta, carnosæ: At plures sunt
notæ repugnantes. Primum enim Telephium *Telephi descriptio.*
habet folia cærulea, id est obscure nigrican-
tia, ut plumbago Plinii, branca ursina: at
cochlearia saturati est viroris. Secundò il-
lius folia sunt plana, æqualia: hujus ut pluri-
mum ad cochlearis formam incurva cum exi-
guis angulis. Tertio cauliculi Telephii altius
assurgunt, suntq; referti foliis plurimis: coch-
leariæ pediculi à radice assurgunt plurimi
cum foliis singulis in unoquoque pediculo.
Quartò nec caulem hæc habet portulacæ si-
milem, hoc est pinguem & rotundum, sed pe-
diculos solummodò introrsum angulosos,
extrorsum rotundos. Quintò illius flos quan-
doque est albus, nonnunquam luteus; hujus
semper albus. Sextò loci ratione diversitas
contingit: Telephium enim in cultis, & maxi-
mè inter vites nascitur, cochlearia verò in
Phrysiæ, & Hollandiæ pratis & aggeribus ma-
ri vicinis, non vinetis. Septimò facultatis
gradu differentia liquet, quandoquidem
illud exiccandi & detergendi virtute præ-
ditum

ditum esse dicit Galenus, quemadmodum & Dioscorides, quom vitiligines curare scribat, sed non esse calidum insigniter nisi in primo gradu. At cochlearia eundem occupat gradum quem sisymbrium cardamine: acrimoniam enim insignem præbet gustui. Telephium itaque cochleariam discrepare asserendum.

*Cochleariam & Britannicam
diversas esse
plantas.*

Iam verò, neque esse cochleariam eandem cum Plinii Britannica plantam, ut non nullis placet, hinc præter cætera demonstratur, quòd non sit altera à Dioscoridis Britannica, quæ sylvestris lapathi sortitur folia, sed nigriora, pilosiora & gustu astringentia: Cochlearia autem rotunda, viridiora asaro similia, lævia minimè hirsuta, ut nec ullo modo astringentia: urinam etenim promovet: Proinde etiam anginae nullatenus conducit, velut illa ut Plinius vult. Britannica item habet caulem: cochlearia verò multos pediculos cum singulis foliis ab una radice, quæ etiam hîc ad spithami longitudinem tendit; illius, brevis est.

Sisymbrium cardamine, sive nasturtium aquaticum minus, nasturtium aq. majus, & nasturtium hortense hyemale.

*Sisymbrium
cardamine
nasturtium
aquaticum
minus.*

Sisymbrium, quibusdam Cardamina dictum, nasturtium est aquaticum minus, exiguis primò exorta foliis rotundis, quæ adolefcendo paulatim gracilescunt, prolonganturq; ramulis numerosis, in cacumine tantum comantibus

mantibus, in quibus flosculi tandē emergunt
candicantes circa veris initium. Id non modò
in aquosis, & riguis locis provenit, sed in hor-
tis quoq; & circa itinera sapore admodum a-
cri. Alterum nasturtium aquaticum majus di-
ctum, folia habet multò majora, primò rotun-
da, quom verò adoleverint, erucæ modò dis-
secta, sativo nasturtio sapore proxima. In locis
riguis, & potissimùm circa fontium rivos dis-
currentes nascitur. Italis nuncupatur Sifem-
bro aquatico, & Cressione, Gallis Cresson, Hi-
spanis Berros, & Agriors, Germanis, Brun-
fressen/ & Wasserfressen/utriusq; icones à Mat-
thiolo exquisitè proponuntur.

*Nasturtiū
aquaticum
majus.*

Cresson.

Est & nasturtium dictum hybernum, majori
aquatico primùm simile, quo autem hujus fo-
lia ætatem consequuntur maturiorem, eò fre-
quentius profundiusq; laciniantur, maximè
caulem versus, irionis modo, antrosum verò
cum quinq; angulis in circumferentia variant.
Caulis autem altius rectà excrescit angulosus,
striatus, racemosus, & flexilis, floribus in cacu-
mine luteis, qui in Majo, & Junii initio florent,
quibus pereuntibus, emergunt siliquæ oblon-
ga rotundæ, & erectæ, exiguum continentes se-
men: in hyeme nasturtii aquatici majoris effi-
giem refert, in acetariis familiare. Dodonæus
Πευδοβρυον Dioscoridis esse arbitratur, nūcu-
patq; Barbaream, vel herbam S. Barbaræ: Gal-
lis herbe de S. Barbe dicitur: nostratibus Win-
terfresse. Tres hæ nominatæ nasturtii species in
Scorbuti curatione sunt utilissimæ.

*Nasturtiū
hybernum.*

Johannis Langii de Scorbuto

Epistolæ duæ.

EPISTOLA I.

De novis morbis.

Quod in meis, præter amicorum consuetudinem, literis nihil novi significaverim, non tantum admirari, sed ægrè ferre quoq; videris. Nempe quom in epistola de portentoso partu asseruerim, Germaniam crebrius ipsa Africa, aliquid morborum vel monstri novi parturire. Nam ut Diogenianus octavi apud Plutarchum Symposii conviva ait, οἱ δὲ καὶ τὰ νοσήματα τὴν φύσιν, ὡς εἰς τέρατα γενναῖν ἀξιοῦσι, id est, aliqui naturam parere morbos novos, æquè ac monstra censent. Si id scire tibi cordi, & non horrori fore scivissem, non modò quid nostra ætate, sed etiam, quid olim in genere morborum novi præteritis seculis, accidisset, libens significassem: nam ut tu es φιλόκαινος, novitatis amator, ita ego sum παλαιόφιλος, antiquitatis amator. His porrò morborum monstris, non solum ob siderum, & cœli ex octava domo schemata, aëris, aquarum mutationem, sed ob gancam, mutati victus rationem Germania nostra est valdè fœcunda: quæ quom, ut alia quævis monstra, præter naturæ consilium accidunt: ita quoque sen-

Morborum
monstra
nova.

Causa no-
vorum mor-
borum.

que sensim exolefcunt, vel in aliam morbi speciem degenerant, ut febris illa ex Britannia sudorifera, & venerea illa ex Neapoli contagionis lues, quæ quom fit multorum morborum farrago, facile in alias cummutari ægritudines potuit: ut rectè quis cum Poeta exclamarit:

*Species
morbi galli-
ci mutata.*

Heu quantum noster mutatus ab illo?

An non nova quoque morborum portenta, dum Trajanus Cæsar orbi imperaret, contigerunt? dum quidam diuturna laborans *du-
oxeia* tandem emixerit geniculatum ordei calamum. Ac dum Plutarchus viveret, adolescens ephebus magna cum spermatis ubertate excrevit animalculum hirsutum & multipes. At illud longè mirabilius, quom quædam in Principis cujusdam Germani gynæcio juvenula, ad speculum sese adornaret, detentis in ore acubus, quibus peplum affigeret ab amasio à tergo clanculum adeunte intra scapulas percussa, ingemiscens acus deglutivit, quas post biduum illæsis ureteris eminxit. Atqui quom hæc rarenter, & admodum paucis accidant, præter morbi rationem miraculis, quàm morbis, sunt similia, quorum tres sunt primariæ classes. Epidemii, qui ex aëris, & aque infectione, aut privata virulentæ luis contagione, aut Dei ob nostra delicta ultione, ac vindicta vulgò grassantur. Alii sūt endemii vni

*Hæc morbo-
rum por-
tenta Plu-
tar. Symp.
8. cap. 9.*

*Tres morbo
Classes.
Gal. 1. Epid.
1. Et lib. 2. de
nat. hum.
Et lib. de
ratio,
viæ. acut.
Morbi epi-
demii &
endemii.*

Morbi sporades,

*Plutarch.
Symp.
Hipp. lib. 2.
de nat. hu-
mana.
Massilien.
pestis.*

*Diodor. quo-
que eadem
Lib. 1. § 4.*

*Verba Hip-
po & Gale.
de natu hu-
ma.*

populo familiares, ob vitiatas mineras aquas, ut Corinthiis, & quibusdam Alpium accolis, steatomata, strumæ, bronchoceli: aut ob crudi, & falsi victus rationem, ut Danis Stomacacia: vel uni nationi sunt vernaculi, & quasi natalitii. Tertiæ classis morbi dicuntur sporades, qui ex prava victus ratione dispari specie, passim grassantur. Nihil sanè æquè parit morbos, & veteres innovat, ac prava cibi, & potus victus ratio; ἐκ τούτων γὰρ (inquit Diogenianus) νοσούμεν, οἷς καὶ ζῶμεν, ex his enim ægrotamus, quibus & vivimus. Ad sanitatis quippe conservationem & morbi effugium, plurimum referre, quo quisq; cibo aut potu utatur, Julius Cæsar de bellis civilibus testatur, in quibus asserit, Massilienses gravi peste conflictatos, quòd in obsidione ob annonæ inopiam, veterem panicum, ordeumq; exoletum edere fame coacti fuissent. Herodotus in Euterpe scribit Aegyptios ac Chaldaeos, quovis mense triduo se vomitu purgare, atque intestina clysteriis eluere solitos, sanitatis conservandæ ergò; arbitrati inquit, omnes corporis languores, ex cibis & aëris mutatione oriri. Quod & ille Medicorum coryphæus Hippocrates libro de natura humana altero his verbis nobis testatum reliquit. At præstat Galeni ejusdem fidi interpretis verba Græca, quæ plus energię habent, adscribere. Εἶπερ οἱ ἐν αἰνῶ ἐν λιμῶ, ὁσπριοφαγόντες, σκελέων ἀκραγέες ἐγένοντο. αὐταὶς καὶ οἱ ὀρθοφαγέοντες, γyna-

γυναλγέες. ἴσμεν δὲ, ὅτι καὶ πυρρὺς ἡμισυπαῖς διὰ
 λιμὸν ἀναγκασθέντες ἐδίειν τινές, κοινὸν ἀπὸ
 τῆς κοινῆς αἰτίας ἐνόησαν νόσημα, καὶ πρᾶτατόπε-
 δον ὅλον ὕδαλι μοχθηρῶ χερσάμηνον, ὁμοίως ἐν
 ἅπασι τοῖς πρᾶτατοταῖς τινὶ βλάβῃ ἔχε. Id

est non rectè Hippocrates omnium commu-
 nium morborum causam, in solum aërem
 refert, siquidem qui in Eno urgente fame, ves-
 cebantur leguminibus, cruribus vacillabant,
 qui verò erva edebant, hos genuum dolor
 infestabat. Nec verò nos id latet, quom qui-
 dam cogente fame, triticum semiputre man-
 ducassent, in communem, communem ob
 causam, incidisse morbum. Aliquando etiam
 quom totus exercitus vitiata uteretur aqua,
 similiter eodem morbo omnes afflictos fuisse
 milites. Hæc Galenus. Quod & Plinii historia
 perbellè confirmat, qui scribit in Germanici
 Cæsaris exercitu citra Rhenum, ex vitiosi &
 medicati fontis aquæ potu, vi malefica con-
 spurcatæ, duos novos exiliisse morbos, quorum
 alter erat putridum oris maleolentis vitium,
 quod *στομακάκην* appellabant, quo intra bien-
 nium omnes dentes decidebant, commune
 quoque Gallicæ luis symptoma; Alterum
 quod nervos crurum adeo oblædebat, ut
 compages in genibus dissolverentur, & crura
 vellicaret, quod ob id *σκελετύρβην* à cruribus
 appellarunt. Strabo vero non in Germania,
 nec ex vitio aquæ tantum, sed in Arabia

*Plin. Lib.
 25. Cap. 3.*

Etomacace.

Sceletybe.

*Olaus de
regio. Sept.
L. 9. Cap. 38.
Et lib. 16.
cap. 54.*

*Scherbock
Dania &
Norvegia
morbis.*

*Pl. L. 26.
cap. 1. Plin.
et Symp. 8.
Cap. 9.*

quoq; , ex fructuum ac pomorum ejus regio-
nis esu, in Gallorum exercitu utrunq; malum
seviisse tradit. Quæ sua seminaria in Daniam,
& Norvegiam usq; propagasse videntur, ubi
(ut Olaus Magnus Gotthorum Archiepisco-
pus, harum rerum testis oculatus scribit) ex
cibis, piscibus, carne, sale, & fustitu maceratis,
esculentis frigidis, & crudis, ac pane non pro-
bè pisto, morbus ille horrendus castrensis &
à vulgo dictus Scherbock, in crudefcit, quo
fauces, & gingivæ putrescunt, ventriculus du-
ris cruciatibus torquetur, dentes stupent, &
vacillant, membra carnosâ tumore inflantur,
& caro sub cute livida, ac ut cera mollis tabe-
fcit, ac digitorum impressioni velut œdema
cedit: obsessi verò in Dania, ne defectu car-
nium recentium hoc corripiantur morbo, pe-
cora secum abducta, vel hostibus adempta, in
herbosis domorum tectis pascunt. Hic mor-
bus frigida murorum exhalatione exacerba-
tur, intra tabulata verò mitescit: assiduo au-
tem potu vini absinthitis, aut veteris cum bu-
tyro cerevisiæ, in qua absinthium quoq; ma-
ceratum sit, potu, is crudelis morbus profliga-
tur: quem ut novum Coloniae in crudefcere
morbum, quom non dissimili Danorum victus
ratione utantur, Doctor Joannes Echtius, vir
eruditione, vitæque integritate spectatus mihi
recensuit. Sensit quidem, inquit Plinius,
& facies hominum novos, omniq; ævo
priori incognitos, non Italiae modo, verum
univer-

universæ propè Europæ, morbos. Gravissimum ex his morbi genus, quod primum Tyberii Claudii principatu irrepsit in Italiam, Lichenas Græco nomine: Latino quidem, quoniam joculari quadam lascivia à mento pullularet, mox usurpato inde vocabulo Mentagram appellaverunt. Græcorum elephantiasin, quam Arabam esse lepram asserimus, ante Pompei magni ætatem Italia non vidit, & quam ex canis rabie *ὄδρρφόβαν* juxta Asclepiadis primum tempora, Græcorum medicis agnitam, Athenodorus Philosophus in primo epidemiorum testatur. Et hic quidem morbus in Italia celeriter restinctus est, sicut & ille, quem Gemursam appellarunt prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine jam oblitterato: Id ipsum certè, inquit Plinius, mirabile, alios desinere morbos, alios durare sicut colum, quod Tiberii Cæsaris principatu irrepsit, malum. At Plutarcho mirabile non videtur, dum ob novam victus rationem, novos incrudescere morbos, & rursus ob alteratam corporis complexionem eos exolescere quoque pateat, inquit enim, *διὸ μὴ θαυμάζωμεν ἂν γένηται ἢ τῶν ὄν προτέρων ὄντων, ὕστερον ἐκλέλοιπεν. αἰτία γὰρ ἢ τῶν σωμάτων φύσις, ἢ ἄλλω ἄλλοτε λαμβάνουσα κρᾶσιν.* Id est, nihil admirabimur, si quid morborum acciderit, quod prius non erat, ac rursus defecerit, causa enim est corporum natura, aliam, atq; aliam suscipiens temperaturam. Quid igitur ad has novitatis

De nobis morbis hæc Plin. L. 26. Cap. 1. Pet. Crim. L. 20. cap. 10. Plut. ut supra. Lichen mentagra.

Aque timor in canis rabie.

De Gemursam hæc Plin. lib. 26. ca. 1.

Ex oët. Plutar. Sympo.

*De morbo-
rum nume-
ro Plin. quo
que lib. 7.
cap. 51. &
lib. 25. ca. 2.*

morborum causas respondebis ? An vis ut Affrica plus novitatis afferat ? aut Deorum iras censebis ? Parum ne erat, quom homo trecentis morborum generibus infestaretur, nisi etiam nova adderentur ? à quibus te & humanum genus universum Christus, qui pro nobis languores nostros sustinuit, afferere velit.

EPISTOLA II.

De veterum Stomacacia, & Sceletyrbe, & morbi Gallici tuberibus.

A Ccepisti ne modò obsecro Theodorice exoletos veterum morbos ? quorum vel nomina sunt oblitterata, seminaria tamen in corporibus elementariis rediviva delituerunt : ob mutatam victus rationem, loci, aquarum, aërisq; naturam, coelestium siderum ortus, occasusq; radiis alteratam, ut novos nonnunquam renasci morbos. Ob id accidit, ut Plinius, Strabo, Olausq; Gotthòrum Archiepiscopus, Stomacaciam, Sceletyrben, novos in Dania & Cæsaris Germanici exercitu castrenses esse, & dici morbos arbitrati sint, quom jidem ante Hippocratis quoq; tempora mortale hominum genus diris calamitatibus affligerint. Id ambiguitatis ut in herbarum censura, nominum varietas, & mutatio effecit Stomacacian quippe Danorum, & Cæsaris Germanici militum morbum, Hippocrates libro de internis

ternis affectibus, sub nomine volvuli hæmatites, non describere, sed tanquam penicillo his verbis depingere videtur: In hoc, inquit, morbo accidunt, ut ex ore malè oleant, à dentibus gingivæ discedunt, & à naribus sanguis profluit, aliquando ex cruribus ulcera pullulant, & alia sanescunt, alia emergunt, & cutis extenuata nigrescit. Est & alter ærumnosus nervorum morbus, ac roboris eorum decoctor, ante Cæsaris Germanici expeditionem quoque non ignotus, quem à solutis in genibus nervorum compagibus Sceletyrben appellarunt. Hic ex lentore, & defluxu phlegmatis per spinæ medullam, obstructis ac relaxatis nervis, qui à postremis lumborum vertebriis, & osse sacro, ubi multifariam divaricantur, ac in colli vesicæ, & sphincteris musculum & crura propagantur, cæteris supremis à lumborum vertebriis per totam corporis molem nervis illæsis. Quo fit, ut suprema corporis pars in vigore subsistat, & inferna ab umbilico ad talos usque relaxetur, & ægrotus cruribus tremat, & vacillet, ac titubet. Nervi quoque grosso de phlegmate flatu distenti, quom in lecto vel quovis motu incaluerint, & crurum, ac vesicæ musculi saltu jectigationis adeò convelluntur, ut lotium præter voluntatis arbitrium emingant. Quid multis? Corpus nisi baculis suffultum fuerit, progressuri labascunt, & corruunt. Quemadmodum Hippocrates lib. pænotionum altero hisce verbis de-

Volvulus hæmatites stomacacia nostra. de quo Hipp. lib. de morbo inter.

Ab osse sacro usque ad talos cruribus paralytis.

De Sceletyrbe Plin. lib. 25. c. 3.

Hippoc. lib. prædict. 2.

*Galenus in
lib. definitio-
num scele-
tyrbes de-
scriptio.*

*Esus colum-
barum mede-
tur paralyti.
Rabi Moses
in consilio
ad Solda-
num.*

scribit : Medulla, inquit, spinæ affecta, ho-
mo nec crurum, nec vesicæ, aut ventris of-
ficio potens est, nisi urgente necessitate,
si verò morbus invaluerit, tum aliquando
præter voluntatem mejit, & egerit. Hunc
verò morbum author libri definitionum per-
elegantè ita definivit. Σκελοτύρβη ἔστιν
εἰς τὴν παραλύσεως, ὥστε περιπατεῖν ἐπὶ ὀ-
θείας μὴ δύνασθαι, καὶ ποτὲ μὲν κατὰ δεξιὰ,
ποτὲ ἢ ὀνόμιμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν, ἢ τὸ
δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ ποτὲ μὲν ὀπισθρεύειν
τὸ σκέλον, ὥσπερ οἱ ἀναβαίνοντες τὴν μέγα.
Id est, Sceletyrbe est species paralysis, qua
correpti recto calle progredi non possunt,
sed modò à dextris in sinistrum vacillant,
ac sinistrum pedem in dextrum circumfe-
runt, ac coguntur dextrum in sinistrum, &
in progressu attollere crus, tanquam hi, qui
magna & ardua conscendere volunt. Plæ-
rique mederi cum theriaca, ac balneis la-
conicis, & unguentis calorificis de castorio,
costo, ac euphorbio volunt. Sed frustra
omnis conatus, quum thermis sulphureis
frustra insudarunt : quibus tamen esum o-
doremque columbarum sylvestrium esse fa-
lutarem. Zoar Soldano scripsit, & dixit :
Comedere columbas sylvestres est præsentia-
nea antidotos relaxationi omnium mem-
brorum, & illis, qui reponunt post se cru-
ra & pedes, & salutare privationi sensus, &
motus. Versari etiam in peristorotrophio,
id est,

id est, columbario, est iis paraliticis valde salutare. Morbum quoque Gallicum, quamvis sit veterum morborum farrago, & colluvies, novum tamen esse plerique contendunt, quom fœva illius Symptomata, multis seculis, antequam incrudescerent, nobis visa sint: varia scilicet exanthematum genera, lychen, serpigo, herpes, gargareonis & tonsillarum ulcera, sephiros, cancer & steatomata, tubera, ac ex intima ossium medulla concretus sub illorum panniculis tumor: & in cruribus scyrrhi & πόροι, qui noctu plus quam interdiu sæviunt: quos ochram θρύπτεν, id est, dissipare, dixit Dioscorides. Nec tam dirus in arthritide ex visceri humoris lentore grassatur dolor, qualis circa ossa in hoc Gallico morbo sævire solet, quem Græcè ὀστοκόπον ob id dicunt. Qualem quoque dolorem, & olim Archigenes, & Galenus, ossibus cranei impactum, cantharidum cauteriis, & helleborismo purgarunt. Περιεμελετηκῆσαν, inquit Aetius, ἥδη γὰρ Ἀλέξανδρον καὶ ἐν αὐτοῖς ὡς εἶπεν, τοῖς ὀστέοις πεπυγῆσαν. Hoc testatum fiet, Ostocopum, ossium dolorem, antequam Gallica ex venere lues innotesceret, in humana deseviisse corpora. Unde & in capite, sub pericranio tubera, ossibus cranei impacta crebrò innasce vidimus, quæ ex morbo Gallico cephalalgæ, agnata meritò dicere poteris. Proinde nihil opus esse arbitror, ut meis literis semper

*Morbus
Gallicus ve-
tus morbus.*

*De dolore
ossium Are-
tæus Capa-
dox lib. 2,
cap. 12.*

*Ca. de ochra
terra,*

*Aetius lib.
6. cap. de
hemisrania.*

per aliquid novi significem, quom exoleti veterum morbi quotannis denuò incrudescant, & renoventur, & ut Comicus ait, nil dictum modò, quòd non sit dictum prius: ita nil in morbis modò accidit, quod non acciderit olim.

Vale.

SCHORBUTI
HISTORIA

Proposita in publicum.

à

Salomone Alberto

Norinbergensi, Medic. D. & in
Acad. VVittebergensi Pro-
fess. Primario.

arvum genitale matris traductum fatalem intra
se fovet ac continet tam vitæ quàm interitus ne-
cessitatem; illam calore definit philosophus; hunc
ejusdem extinctione: Illic ἐκλάμπει viget mi-
catq; calor, hinc contra ἐκλείπει deficit. Neq; ve-
ro ἡ μοῖρα πεπεσμένη interitus fabricationis
humanæ, quam divina cuiq; præstituit voluntas
usquam alibi, atq; in fundamento naturæ potest
queri ac debet, cui nomen Φύσεως ab Hippocrate
ideo accommodatum sit, quod αἰεὶ Φύεται, seu
quod idem est διακρίνεται μέχρι θανάτου hoc
est, ad usque ad mortem aliquid sui abs se fun-
dendo, digeritur atque exhauritur. Caterum
hec altius videantur alicui fortassis inchoata: fa-
teor, at non tamen trans τὰ Φυσικά, neq; ultrà
limites humanæ perspicientiae, intra quos nos mee
sistimus. Qui verò mihi jam illi, & quot sunt fo-
mites naturæ, quibus vita, dum in humanis & sub
hujus consociationis contubernio degitur, in seros
prorogatur annos, atq; incolumis sustinetur? ii-
met scilicet ac totidem, quibus & quot natura ipsa
coagmentata est. Ex quibus namq; ea constat, ex
iisdem nutriri par est. Hippocrates duo in univer-
sum percenset, aerem & dietam, unde egrotandi
ut plurimum emergat occasio, tamq; fertilis mul-
tiformium morborum historia nascatur. Nam ut
ab iis, quæ intus tot morbos ac interim diversos
proximè pariuunt, paulisper nunc recedam, ceu sunt
in πᾶσι τοῖς & παννυχῆν politia corporis spi-
rituum ζύμνοια, humorum ζύρροια, partium
singularum mutua & amica inter se ζυμπάθεια:
illa

illa quæ vitæ nostræ fovendæ, fulciendæq; foris
adveniunt, πολύμορφον εἶναι liquet. Est quidem
una, quæ vescimur, aura ætherea, idem aër inspi-
rabilis, contentis sub orbe Lunari corporibus cir-
cumfusus, ast qui tamen & rapidissima cæli verti-
gine, & influxu syderum aspectuq; dissimili, tum
quoque suspiratibus terrarum subinde evariet.
Quantopere alteratur atq; alienatur idem nunc
ex tempestatum temporumq; defectione, nunc
locorum spurcorum aura impura, inquinata?
Quàm dispar est hodie diætæ, & quantum ab avi-
tâ illâ primâq; degeneravit? Repetatur memoria
omnium ætatum mundi, vel strictim aspiciatur
illa velut per transennam. Erat mundi nascentis,
ortuq; adhuc proximi suo lex & vivendi ratio
sanè quàm simplicissima, rudis propemodum &
agrestis, solis herbis, segetibus agri, arborumq;
fructibus adstricta, in qua tamen μακροβιότης
vigeret, innumeras γενεάς, plurima secula exce-
dens. Quo fiebat ut etiam medicina esset herba-
rum unius & alterius. In mundo altero vix dum
conseri cœpta vitis, vix vineæ coli, & lectus inde
latex cultorem decepit suum, & crapula beavit
planè insolenti morbo, obside in posterum secutura
ἀσωτία, unde nihil non infirmitatis in genus
nostrum redundavit. Est sub eamet tempestate
etiam à cœna necessaria, b. e. tenui ac frugi, quæ
solum naturæ expleret desideria, itum ad alienas
& prorsus monstrosas, ac tum doctum vesci car-
nibus, sed fortassis ob mundi renascentis inopiam
& difficultatem. Terra namq; eluviis vastata peni-

tus atq; inculta erat, neq; facta semens expecta-
tioni tum fecit satis. Adhuc occultabat cælum aer
turbidus, penetrata difficilis, caligineq; confusus.
Nihil ergo mirum, carnibus animalium homines
usos fuisse præter naturam: multo magis istud,
quod prius adhuc quam mundus degeneratione
pessumiret, gigantes (quorum prima ætas fœta
feraxq; fuit) cupiditatibus insolentibus atque in-
justis capti, & inter copiam rerum omnium libi-
dine elati ad voluptates à natura & societate ani-
mantium prorsus alienas, propecti eò sese contulê-
re. Non ita multò post ætatum secula contra-
cta sunt, & sua cujusq; vita multo arctiore, quàm
prius, circumscripta limite atq; definita. Cuncta
dixero paucis, si Sardanapali ganeam, voluptates
Persicas, mensas Medicas, delitias, Asianas, Syba-
ritica convivium dixero, in quæ non me demergam:
quippe quibus nihil esset, nihil nunc etiam sit neq;
inquinatius, neq; mollius. Ecquis enim inertis &
inscitæ gulæ, quæ similiter lingue ἐγκῶ ὀδόντων
undique velut obice obsepta est, non dico finem,
sed modum saltem statuet aut præscribet? Nunc
palma posita est, & assignata præmiæ gulæ proceri-
bus, qui ex tempore mille aut non numerandis fer-
culis mensas ditando possunt suo cujusque pa-
lato adulari. Quin nos quoque eò luxuriæ &
delitiarum hodie provehimur, ut simplice mensa
cibisq; pauperibus non contenti simus, ut saliarum
epulis inhiemus, quarum gurgitibus & fami-
liæ proluitur, & pecunia abliguritur, non aliter,
quàm si ad gulæ servitium, & ut Imp. Vitellius

ANIMA-

autumabat, ad omnem licentiam nati sumus. Adeo
ne ab ingenio natura descivisse genium mortaliū,
ut luxuria seipsam incitet, & tot crescat seculis,
quot etas nostra horis, quot momentis. Et quis est,
qui eam aestimārit? temperare certe nemo potis est.
Cibus sumendus, ut vivas, non contra vivendum ut
edas, semperq; citrà desinendum

Quàm cupias, paullo quàm potes esse minus.

Pocula & immania horum certamina quod
attinet, plerisq; hodie nihil minus hominis vide-
tur, quàm iis, a quibus provoceris, non respondere,
roridis exsiccandis atq; exhauriendis. O beatos, &
iterum verò ac verè beatos, quibus hoc ævo in re-
rum omnium voluptate, immò voluptatum copiis
voluptates sine voluptate atq; prolubio percipere,
in luxuria absq; pollutione luxuriare, in dapium
lenociniis contractè naturæq; convenienter vive-
re datum est. Non libet nunc mihi hinc divagari
in aetates hominum, quibus sua quædam οὐαλο-
γία est, mutuusq; cum mundi ætatibus responsus,
quarum unaquæq; æquè suos habet & peculiares
morbos, qui in extremam pariter omnes conveni-
unt, estq;

Una satis cuivis multa senecta mala.

In mundi penè præcipitantis facie ad summa
ventum est, in qua exaudire liceat gemitus naturæ
cum lectissima hominum parte, jam dudum suspi-
rantis & unà parturientis usque adhuc. Cæli cor-
rugatione, nimia vetustate aut inclinatione id fiat
nec ne, penes illos inquisitio erit, quorum studium
hujus rei proprium. Nobis ab iis quæ propè sunt,

Et in sinu nostro, religio est vel latum, quod ajunt, digitum deflectere, in qua etiam oracula divina periodos sive conversiones rerum, inclinationesq; regnorum conjiciunt. Agite eò revertamur, unde sumus digressi. τὸ ποικίλον τῆς διαίτης, ut inquit ille, ποικίλα νοσήματα parit, stipendium non solum absurdissimi illius desiderii primæ matris Evæ, sed tanquam bæredium atq; supplicium luxuriæ omnium nostræ indidem ad nos tralata. Et ut plerung; ferè multa opipara fercula multos, sic nova novos genuere morbos, ut hisce moribus multo justius quæri hodie debeat, atq; olim à priscis, fieri ne possit, ut propter cibos novi existant morbi, quorum vel seminaria in elementariis corporibus hæctenus delituerint nunc rediiviva, vel vestigia non primitus exstiterint in natura hominum impressa, Et ad nos velut per manus propagata. Pilius Lupus non mentem mutat, morbus nomen non personam, quæ tamen ipsa ita sæpenumero Et multifariam fucetur, ut nova videri queat. Sic omnino comparatum est in vita, ut partim morborum exolescat ac desinat, partim eorum, qui penitus exoleverunt, incrudescat denuò atq; innovetur. Haud quaquam nova est illa febris Lenticula, neq; nata primum tempore Fracastorii, sed jam olim per Græciam vulgò debacchata, quod Aetius Amidenus in exanthematibus febrium ex Herodoto prisco medico testatum reliquit. Lues quæ multis nominibus etiam cura gentium ignominia infamis est, Gallica plerisq; indigitata, jam à mille annis, Et amplius increbuit in India, farrago morborum

horum complurium ἰδεῖν πύρετος qui sudoribus
omniū expectatione citius dissolvebatur, iis, quas
ἐλῶδες ἢ τυφῶδες dixere, febribus congener fu-
it atq; germanus. Gravedo anhelosa seu anbeli-
tus gravedinosus, qui annis abhinc 13. multo plu-
res attigit, quàm jugulavit, jã olim quoq; decimo
supra millesimum quingentesimum anno, in o-
mnes ferè mundi plagas seviit, cum febris, cum
dira capitis gravedine, cum cordis deniq; pulmo-
numq; angustia & arida tussi, qualis solet ovium
generi esse familiarissima & infensissima. Quid
dicemus de morbo, qui sub incude nostra est? qui
& ipse novus putatur, ast perperam: quando na-
tura ipsum non genuit noviter, sed redintegravit
solum ac ceu interpolavit, idq; ob aëris, aquarum,
locorum, vivendiq; rationem, propter hominum
temperaturam, à cœlestium siderum influxu, ab
ortuum obituumq; radiis alteratam. Agnitus ille
primùm Hippocrati fuit, mox Celso qui ponè secu-
tus est, tandem etiam posteris Straboni & Plinio.
Neg; vero Galeno nostro, in cujus manus utriusq;
illorum historias γεωγεγραμμῆς & naturales
constat pervenisse, indictus fuit, qui sub censu τῶν
ἐναλωτικῶν complexus esse, & similiter aliis certo
terrarum tractui adstrinxisse videtur. Cæterum
super hac re in ipsis thesibus ex professo, & paullo
luculentius, quando hoc in mari qui plenis velis
huc usque navigarunt, de Galeno ne hitum pleriq;
omnes, fortassè subveriti, ne quò rationes allide-
rent suas, venia nihilo secius mihi dignissimi.
Quemadmodum autem morbus hic faciem, ita
perærium subinde mutavit suum. Nec enim Aquil-

lonariis septemq; trioni subiectis populis nunc so-
lum modo familiaris est, sed etiam ius, qui propius
Austros descendunt, & mediterraneis, immo in
ipso Germania meditullio innotuit, non tamen
nullo prorsus discerniculo. Quibus patrius atq;
indigena morbus est, apud hos prerogativum
quoddam jus vel potius imperium obtinet usq; ad-
huc, quoq; magis increbrescit, hoc malignior se ip-
se ingravescendo evadit, ut non raro in emendabili
pravitate duretur in omnem vitam. Fovemus in
nostro sinu, & in medullis penitus circumferimus
vivaria illius, succos nempe crassos pituiteos &
Melancholicos, qui sanè quàm promptè intestinam
corruptelam subeunt, dum modò Φάυλη καὶ
Φλάυζα dieta accesserit. Ego quidem nuspiam non
reperi Scorbuti seminaria, quorsumcunq; appuli,
quemcunq; in mundi cardinem curandi causa
evocatus sum hactenus. Regnat is in Misnia, Lu-
sacia, finibus Bobemiae & Silesiae, ad sylvam Har-
ciniam & tractus Brusacrerorum, in Saxonia su-
periore & inferiore, in Holsatia, & maxime vero
in Dania, & insula hujus Fionia, in qua menstru-
um spaciū apud Nobilem Dn. Hilarium à Bro-
ckenbus, Cimbrū equitem mihi peractum est, ubi
conditaneis & in sereno duratis suffusisq; cibis pri-
ma dos, panificium tale, ut similem dicas elixati-
oni. Aer Aquilonariis crassior & pigrior est, acco-
lis Oceani insuper caliginosior, tam salsilagine,
quam uligine, squalens. Sine aquis nihil vivit Plu-
tarcho, sed quarum tamen magna ad nocendum
vis sit, multa (ut cum Plinio loquar) scelera, sic sa-
tis evi-

eis evidentiā atq; paratā. Testimonium pro me
ferent aqua Maratb in deserto, tum quæ Sufis &
Trozani, & in tractu Germaniæ ad Rhenum sunt,
quæq; Carnos Allobrogas & Alpinos potant, ferè
semper aliquid lambentes ac ceu abstergentes à
vena, à minera, ab uligine terra, argilla, topbo, dum
præterlabentes ea perluunt. In Zelandia, Frisia,
Dania aqua hoc nomine minus salubres sunt,
quod maria in propinquo habeant, cujus assiduæ
expirationibus nitrosis atq; uliginosis infici con-
stat. Addam & hoc, quod mihi passim in Saxonia
inferiore & Fionia videre licuit, quod putei ἐν
κρύπταις, & intimis penatum recessibus abstrusi
ferè latent in locis ὑπογυαίοις, conclusis, non per-
spirabilibus, liberiori aeri aut radiis Solaribus
prorsus inaccessis: cujusmodi ferè gravi crassitu-
dine, & crassa gravitate sua potui minus sunt ido-
neæ, ibi in primis, ubi motus cæli propius cardines
lentior minusq; rapidus est: quo fit, ut calor pro-
pter Solis absentiam, lentitatemq; motus multum
intepescat. Non orba ti sunt Dani dulcibus fontibus,
est abunde ipsis scaturiginum, & ab his no-
mina multis locis imposita. In hoc natura
mihi miraculum sui explesse videtur, quod eo
in freto, quod est in aditu Fionia, eamq; ab Hol-
satia sua interluvione disternat, præternavi-
gantibus ad dexteram non procul ab Assena oppi-
do, fons aquæ potabilis exiguo in campo paulò
editiore scaturit, non secus quam ferè è Depole
medio thermæ Carolinæ ad fines Bohemiæ. Sed est
profectò cur credamus, ipsas illas aquas nonnihil

à mari, vel saltem assiduis hujus suspiratibus vitiari. Vt enim illud D. Jacobi naturæ juxta atq; mysteriorum Dei consultissimi, οὐδεμία πηγὴ αἰκρόν καὶ γλυκὺ ποιεῖ ὕδωρ, nullus fons salfam pariter & dulcem aquam edit, in capitibus fontium locum habeat: rivuli tamen ab iis producti, aliam atq; aliam venam perluere, indeq; libare saporem alienum, gustantibusq; representare queunt. Descendamus in nosmet ipsi, & videamus domi quid fiat nostræ. Ex epate tanquam fonte succorum vitalium, quamprimum à naturæ cathortismo declinaverit, dulces pariter & salsi & amari humores confusi, per vasorū tubulos quaquaversum in corpus derivantur. In morbo arcuato circumfertur fel, lurore universum corpus tingens, ac veluti trophæum sui in ambitu ejus ponens. Mitto jam innumera vitia sanguinis, quæ constat naturam suo pte robore foras emungere, & in extima corporis universitatisq; superficiem, quam ῥεολαὶν veteres Pythagorei appellant, exspuere, quo loci in ἐξανθήματα, ἐκθύματα ἐκέρχασματα in αἰλῆς νέυος & maculas deinceps efflorescunt. Foris hoc constat fide experientiæ, dissimilis saporis aquas ferri uno in canali liquido posse, sed ita ut sese mutuo contactu inficiant, & altera alteri sui aliquid inprimat & quasi instillet, id quod usu sæpenumero suo cujusq; palato venit. Verum enim vero τὸ εἰλικρινές merum & sincerum refractu mutuo tollitur, & emergit quiddam μέσον ἢ medium, quod utrunque habeat δυνάμει, tametsi interim neutrum ἐνεργεία. Vocetur res ad gustus arbitrium.

Serve.

Serveſt & putei ſunt aqua dulci & nitroſa pleni,
ex quibus ſapidiſſima cereviſia diſcoquitur, vi
Vulcani inter coquendum nitroſitatem ſequeſtran-
te atq; epotante. Salſilaginem qua fontibus ineſt
è mari latentibus cuniculis traduſtam multa a-
quarum ſub dio noctu deponunt, alia percolatio-
ne, quando & Plutarcho aqua marina colata
dulceſcit. Aqua quorundam fontium ſimulatq;
reſidendo inclaruſerint, non aliter potabiles,
quam ſalſi humores in corporibus πεπτασµω ali-
biles, corporisq; genio educando idonei evadunt.

Anno ab hunc quarto cum ab Illuſtiſſ. patre
tuo, Princeps illuſtriſſime, ad percuracionem mor-
bi doſta plus valentis arte benigniſſimè invitatus
eſſem, non ſine admiratione ſumma in pago Hen-
ningſen propè caſtrum tuæ provinciæ Giſſborn in-
cidi in fontes, qui funderent & aquam limpidiſ-
ſimam, & ad rotarum axes bitumen pinguiſſi-
mum, quod cæteris omnibus tam factitiis, quam
ab uſtulatis piceis ad eandem lituram ignium
commercioprofluentibus anteſtaret multis para-
ſangis. Aqua ipſa bituminoſi nidoris non exors à
me impunè obbibita eſt, & ab operariis ex puteis
illis bitumen obnatans hauſtris atq; ſitulis exci-
pientibus potari Solibus æſtivis ſolet. Evagor lon-
gius quam deceat: ſed cum in aquas inciderem,
nolui dotem ditoniis tuæ Celſitudinis, qua tan-
quam vectigali hac in parte præ cæteris à natura
beata eſt, ſilentio præterire. Qualis ergo aer, qua-
lis aqua, qualis ſors victus, tales in corporibus ge-
nerantur ſpiritus & humores, quibus habitus ſo-

Udarum partium postea ferè correspondet. In hu-
moribus morborum nutritiis etiam Schorbuti
δεγυπτιάρχον cōsistit, qui, ut dixi, nonnullis etiam
primæ classis medicis novus esse putatur. Multis
autem nominibus mihi inter alios hic arrisit, tum
quod annis abhinc XXIII. de indiciis Balduini
Ronssei, cujus liber lucem non ita pridem tum a-
spexerat, in studioso Frisio agnoverim, & à cognatis
aliis, ut puta oris putilagine, ab ictero nigro,
quibus alii eum venditarent, dinoverim, tum quod
tam domo b. e. ab utero genitricis asportatum,
quam collactaneum, & in propè jam acta ætate af-
fecta q̃, passim & multis in terrarū tractibus per-
curaverim. Præteribo jam peculiariter mihi quæ
in eo notata sunt, neq̃ dum observata ab aliis, qua-
lis est genarum coarctatio, genuum contractioni
(si ab unius humoris essentia atq̃ indole solummo-
do discesseris) finitima, ac ceu consanguinea, cujus
diritate simul mandibula aliquantulū sistitur atq̃
inbibetur articulo, simul sermonis explanatio præ-
peditur, in iis præsertim, quibus cū aut natus mor-
bus, aut in disciplina lactendi culpa nutricum, aut
non multò post in tenella ætate, quacung̃ ex caus-
sa contractus est, aut quibus stirps ejus ita perti-
naciter funditusq̃ in hæsit, ut quotannis restibili
fecunditate sua repullulet revertatq̃ redux, quam
nisi quis probè exciderit, aut radicitus evellerit, u-
tiq̃ verendum erit, ne renascatur illo deterior. U-
tinam vero in hac commentatione mea, qualis ea-
cung̃ sanè est, eo appulerim, quorsum equis velisq̃
concedi, nempe ad portum utilitatum, tantumq̃

navan-

navando rebus communibus impenderim, quam-
cum debui. Certè manum admovi, si perfeci, op-
timè: Sin minus, sat hoc fit, sat inquam mibi vo-
luisse, quod exegit mortalitas: si minus assequi per
pusillitatem virium mearum quivi, ab aliis quod
expectabatur. Perlibenter fateor & ingenuè,
sæpe mibi aquam hæsisse, ut in quibusdam nunc
etiam, quorum partim edificavi, partim reconcin-
navi. Boni qui sunt, & quorum recta, non adulte-
ra judicia, multa hîc desiderabunt, multa repre-
bendent obelisco digna, quorum judicia adeo non
defugio, ut minimè detrectem etiam limam, vir-
gulam censoriam eorum desiderem ita ut cum
maximè. Horum urna qui absolvitur, ne mibi ille
copiosè expleisse videtur, quod debuit. Et si verò
nunquam tanta fui in me seu benignitate seu in-
dulgentia, neque sum adhuc

ut, quod progenui, protinus istud amem:
quoniam tamen occultæ hominû voluntates sunt,
multiplices naturæ, censura & damnationes præ-
cipites: huic commentationi meæ cavere debui,
perinde ac potui. Non autem potui melius, quàm
si ederem in vulgus tuo sub nomine, Princeps Illu-
strissime & Christianissime, cujus iudicium subire
minimè veretur. Est enim εὐλαριωὲς, sic bonum,
ut melius nemo requirat, cæteroquin etiam sa-
nè quàm politum, ut quanti pensi sit à me absolu-
tum pensum, & quam bellè pro illustri eruditio-
ne Tua pensitare quam dexterrimè queas. Adhuc
morbus, quem præfert, & in cujus cura sum usq[ue]
curiosè

curiosè versatus, gentilis est non verna, & abs
tua ditione, quocungq; tandem fato, minimè alie-
nus, neq; dum hætenus alienatus. Cognovi præ-
terea ego tuæ Celsitudinis studia ergo eos, qui fidei
ipsius se commisissent: cognovi divinam huma-
nitatem, & colui qua debui animi subiectione, plu-
rimiq; feci, tanquam numen quoddam suspexi.
Nec jam præteribo, quamvis hoc seculo leve visum
iri complurimis rear, quos tecum sint litteræ,
quanta principum philosophorum præcepta abs
te percepta, quam diligens historiarum, cum ve-
terum tum nostrorum temporum lectio, quantum
desiderium perquirendi familiarum origines, ex
quibus propagines proavorum, & gesta virilia re-
presentantur, quanta deniq; cura explorandi in
ultimis terris quid agatur, quorum omnium nus-
quam adhuc pertæsum est, quippe in quibus exi-
stimatione agi tuam, vertiq; gloriam putes. Qua-
re sub te, tuæq; Celsitudinis illustri genio, tanquã
tutelari quodam Deo peroptavit partus ille meus
sublitescere: In tua unius potestate sit, eum tibi
commendo, & commendem necesse est: tu ergo
orbem clientem tuere, & ut tuearis, valde submis-
sè etiam atq; etiam oro. Quod nî faxis, proxi-
mum erit ut ad Momii lucernam examinatus fiat
epulum calumnie, obtrectationis victima. Adver-
sus hos morbos, quos certum est alere vulgum non
desinere, quibus ne ipsa salus quidem videatur sa-
luti esse posse, ingens tuum ingenium spero genium
ipsi facile conciliabit. Hæc pensio summa erit & so-
lida mihi, nihil amplius respicio.

Hanc

*Hanc si abs te Princeps illustrissime impetrave-
ro, bona autem Spes est, quæ tua est humanitas,
æquo animo te siturum impetrari, velim sic de me
existimes, non tibi tam illum partum meum, quam
me pari fluctuantem fortuna, & aliquoties ex
perculsum, ad omnia subjectissimi animi obsequia
obnoxium atq; obligatum fore. Ast enimvero
exiguum do: fateor, sed magno: humile, sed sub-
limi: non splendidum, at perillustri. Quid? quod
donum semper tanti est, & esse certè debet, quan-
tus animus ejus, qui accepit, non qui dedit: illius
æstimare est, hujus negligere. Ad omnia hæc an-
nuenti illustrissimæ Celsitudini tuæ hæc mei voti
summa est, quam unam possum rependere, plus
non habeo: nempe ut te, tuamq; domum illustris-
simam velit fortuna, vel potius qui hanc finxit ve-
rum omnium molitor D E U S, quam diutissime
superstitem esse, & ut meretur, in multa secula
non minus dignitate & honore florere quàm gra-
tia & fortunis crescere. Fiat, fiat. Dabantur
Dresdæ Anno Jesu Christi 93.*

Celsitudini

Tuæ

addictissimus.

*Salomon Albertus
Medicus.*

DE

DE SCHORBUTO

CL. V.

Salomonis Alberti,

Saxonicae domus Elect. archiatri.

V Idit in Elysio (*PORTA* mihi nuper *EBUR-*
NA

Rettulit hanc Morpheus) *SCHORBUTI* *Plinius*
artem,

Quam miro SALOMON ALBERTI cōdidit usū:
Versus ad Hippocratem, qui MAGNOS forte
LIENES

Ruminat: Esquid, ait, sat in hac germana viden-
tur,

Quem scripsit Germanus homo super indole morbi,
quem generat fecata copia bilis,

Quo pituita trabax lentore propagat?

Hic Hippocrates: Mihi non incognita nar-
ras:

Nescio quo medicos hic condant Apolline libros!

Quis nostrum? qui jam MAJORUM GEN-
TIUM ab omni

Censemur populo Medici; Quis porro Medentum,

Quos tulit annorum series decursa, notavit;

Malarum articulos & texta reciproca menti,

Sermonisq; ratos plano discrimine flexus

Hanc Schorbuti etiam serpente tyrannide sisti?

Primus hic observat. Quis scripsit acutiq; aut hanc

STOMMACEN; aut hanc SCELETYRBEN
plenius illo?

Non oculis eris invidiae, Germania nostris:

Sic licet hic SALOMON tibi Plinius Hippocra-
tesq;.

THESES

SCHORBITO MEDI

DE EODEM

CÆSAR ut hæc lêgit **GERMANICUS**:
inquit; In Orco

*Seriùs, ô SALOMON, quid juvat ista legi?
Tunc tuus in lucem SCHORBITUS oportuit
edi,*

*Quum meus ad Rheni flumina miles erat.
In Latium poterat dentatior ille reverti,
Et minus enervis cruribus ire domum,*

Frid. Taubmannus

Francus.

THESES

THESES DE SCHORBUTO MEDI- cæ & horum tempo- rum.

I.

*Morbi &
moriendi
necessitas
unde.*

Am morbi, quam extrema eo-
rum linea mors moriendiq; ne-
cessitas, quibus genus nostrum
inde usque à prima ruina obno-
xium est, τῆς ἀμαρτίας merces
& ὁ ψώνια id est *autoramenta sive stipendia* sunt
fatalia.

2. Quæ quidem πεπεωμένη, ἢ μοῖρα πε-
πεωμένη, *sors fatalis*, aut μοῖρα εἰς, *fatum vite*
in humani corporis politia à Dei voluntate
præstituta, ejusdemq; jussu in fundamento vi-
tæ, hoc est, in animato utriusque parentis se-
mine posita, & in fluxa cujusque natura fun-
data est.

3. Habet ea ratam metam statamq; peri-
odum sibi præfixam, ad quam utinam atq; ite-
rum utinam recto cursu tenorêve inoffensæ
naturæ collinearemns, atque attingeremus
eam etiam. At enim hanc vix quisquam legi-
bus naturæ, qualis nunc quidem ea est, confi-
cit. Ad hæc summus Imperator suo numine
fatum sæpe prævertit, vitæq; omnium nostræ
spacia vel contrahendo succidit, vel proro-
gando ulterius ire finit.

4. Hic

4. Hic est, hic unus dispensator & vas vitæ prolixioris, minimè ἀτρεπός, qualem esse unam è Parcis vetustas commenta est. Quasi verò necessitas illa fatalis flecti immutarivè, aut τῇ ἀνάγκῃ (quæ eadem hoc loco εἰμαρμένῃ est) neq; temerè neq; inèptè attributi clavi adamantini refigi nullo modo queant.

5. Quis enim nos, qui in populo & ecclesia Dei censemur, commentitiis fabulis τῶν ἑξω credere coget? quibus ne sui quidem Dii ab eo, qui sibi sit charus, mortem, si maximè velint, propulsare possunt, ubi Parca eum semel prehenderit. Nempe his fati vis invicta esse existimatur, in quorum salebras hodiè videas non etiam de nostris nullos periculose jampridem incurrere, immò vero in iis sæpenumero profus adhærescere.

6. Neq; vero ipsis numeris annorum climactericorum (Plinius scansiles nominare solitus est) tanquam fatalium, neq; horum complexui ferri accepta debet illa morborum & moriendi necessitas, quando nulla vis numeri, nullum jus, nullum imperium in naturam nostrorum corporum: sed morborum tam animi quàm corporis ἐφόδοις, id est, insultibus: tum jacturæ perenni triplicis naturæ, quam architectura nostrorum corporum in se habet, assiduo fluore variis ex causis continentur dissipabilis, tum paupertati sive depastioni humidi primigenii, quod spiritu caloreq; perfusum est. Duobus posterioribus operam navant su-

am spiratio & nutritus : Utrique horum vicissim inferviunt inspirabilis aer, quem ducendo vivimus, dein esculenta & potulenta.

7. Faceffant ergo hinc deliramenta Chaldaeorum, qui plus nimio calculis numerorum dediti sunt, eorumq; licentia ferè ad omnia, quemadmodum Epicuræi regno atomorum, abutuntur, vitas fortunasq; & pericula hominum ad jura Climactericorum tanquam ad truſtinam exigentes, quibus familia Pythagoræorum in Aegypto, mox etiã ſcholæ medicorum in errorum ſuperſtitione impia fucatum, ſtulta credulitate ſeductæ ſunt.

8. Furor eſt, proſectò furor omnipotentis Dei providentiam articulis ſive momentis temporum, numerorum ſerie atq; complexu velle diſtringere, in cujus ditione ſunt omnia; cujus nutu reſeunt divinæ pariter atq; humanæ: cujus item *χέρης* morbi ſunt jam olim ab Ethnicis Poetis ita nuncupati, ne numerorum imperio affluere putaremus. Nihil interit in juſſu ſummi illius Imperatoris, immò ne quidem capilli defluunt, quos in numerato quisque circumferimus.

9. Sicut autem morbi, qui iter ſunt ad mortem, per peccatum in naturam irreperunt : Ita donum Dei vita æterna eſt in Chriſto ſervatore, mortem in æternum ſic præcipitante, aut verius perinde abſorbente, ſicut balæna Prophetam Jonam in ventris barathrum glutit. Ea

tiit. Ea namq; vocis נֶחֱד vis est atq; energia
Hebræorum grammaticorum senatui, quam
multis seculis pōst Apostolus & translatio Sy-
riaca enuclearunt.

I o. Quoniam autem ἡ ὁλομελίη corporis *Morborum
universitas* non simplex est, sed edit ipsam mul-
distinctio.
tarum & interim diversarum partium in u-
nam quasi politiam conspirans atque consen-
tiens compago: quo nomine sanè quàm scitè
Plutarcho παμμιγῆς καὶ πανηγωρικὴ nuncu-
pata est: certè etiam non uno, sed variorum
morborum genere impetitur, quorum quan-
ta quanta ἱλιάς, quàm numerosa est, in duo
summa digeritur fastigia, nempe in σποράδας
& κοινάς.

II. Σποράδες ἢ σποραδικοὶ νῆσσοι, morbi pala- *Σποράδες*
bundi, σποράδιω, id est, sparsim palatimq; huc
illuc vagantur, non multos gregatim popula-
timvé, sed omni tempore ac loco nunc plures,
nunc pauciores figillatim corripientes: Aliàs
διαφορῇ appellati, τῶ εἶδει ἢ μορφῇ h. e. specie
formaq; differentes, ut pote è caussis peculiari-
bus, sua videlicet cujusq; diætā vivendiq; rati-
one dispari, & errore vel immoderantia in ea
suppululantes. Ut Epilepsia, catarrhus, Pleuri-
tis, erysipelas, & quotquot hunc aut alios di-
strictus nunc tenent.

12. Κοινὸι, πάγκοινοι, πάνδημοι, πανδήμιοι *Kοινοὶ.*
Spectant ad universum populum, prioribus
ἐκ διαμέτρως velut oppositi, publici & quasi
plebei, vulgares atque communes, interim ta-

men certi ac singulares, ejusdemque generis. Qui uno eodemque tempore in multos cujuscunq; sexus, temperamenti, ætatis, conditionis, aut generis vitæ fuerint, promiscuè grassantur ac defæviunt.

13. Ex his rursus alii veniunt nomine generis, κοινοὶ ἀπλῶς, *simpliciter communes* nuncupati, alii ἐπιδήμιοι, alii ἐνδήμιοι, *communes & populares utriusque*: illi quidem externi, alienigenæ, adventitii: hi natalitii, patrii atque vernaculi.

14. Κοινοὶ ἀπλῶς progerminant ex aëre, quem inspiramus pariter omnes, aqua mala, quam potamus, cibo à cœli intemperie, aut alia de causâ depravato, gravi tetraque exhalatione, vel simili non tamen perpetuo vitio, quod vitare nullo pacto queamus: Exempli gratia, gliscentibus fame & annonæ difficultate ex insolentium, & eorum, à quibus natura planè abhorret, usu esuque, ex syderatis frugibus, quæque seu rubiginem seu æruginem (hæc segetum pestis quædam est, manans à cœli soli que injuria) contrahere, ex iis quæ uliginosis in locis ac foetidis condita justo diutius fuere, situ putrilaginève obsita atque inquinata, ex ingurgitatione aquarum stagnantium in castris. Hoc genus morbi sunt Cephalalgia, angina, diarrhœa, dysenteria, febres.

*Epidemiæ
morbi.*

15. Ἐπίδημιοι, ἐπιδήμιοι, à causis ipsos committentibus appellantur: qui ducto primordio ex

dio ex qualitatibus aëris, sive ab inordinatis & dubiis tempestatum constitutionibus, à ventorum noxiorum perflatibus, frequenti expiratione ac transpiratione aërotantium, à putoribus reclusorum specuum terræ, à foricarum memphite, ex aquæ infectione, aut privata aliqua virulentia, à malignis & infau-
stis syderum aspectibus seu permissionibus, aut DEI vindicta, tanquam supplicia nostro-
rum scelerum statis anni temporibus popu-
latim grassantur, ac vel una in regione, vel pluribus simul quoscunq; insolenter adoriun-
tur, & multos unà imperiosè fatigant. Horum alii λοιμώδεις alii μὴ λοιμώδεις.

16. Λοιμώδεις, λοιμικοὶ ἢ λοιμοὶ, aliàs νόσοι θεῶν, & sine adjecto, excellentiæ nomine νόσοι dicti sunt: qui certè quidem omnes prode-
unt, non ex vitio aëris solis inhærente quali-
tatibus, sed potius à venenato inquinamento aëris diffuso, quod Cor, in quo principium & fons est vitæ, ac principatus facultatum vita-
lium, & quotquot ipsi societate, vicinia, & spirabilis materiæ per arterias comœatu consentiunt, protinus ferit percellitq; quam-
primum spiritu haustum est.

Λοιμώ-
δεις.

17. Hanc ambientis aëris conditionem si-
ve constitutionem Hipp: de natura humana libro, νοσπερὴν ἀπόκρισιν vocat (Galenus inter-
pretatur ἀναθυμίασιν) τῷ αἰέρι, ἢ τῷ πνεύμα-
τι κατὰ τὴν εἰσπνοὴν, morbosam exhalatio-

nem, *sive qualitatem aeri impressam*, quæ ab aere excernitur, & in corpora nostra spirando insinuatur, quasi morborum in omnes juxta læthaliter grassantium commune quoddam seminarium, non tam nudis & primis qualitatibus, quàm potius proprietate seu divortio totius substantiæ, corpori infensum noxiumq; quod Hippocrates paullò post *ῥεῦσιν*, aeris in fluxum & *μιάσματα*, aeris inquinamenta, libro *περὶ Φυσῶν*, indigitavit.

18. Scilicet hoc mihi est illud *θεῖον* divinum in morbis, quod quandoq; , ut penitus abstrusum, nec cuiq; statim obvium admiramur, quandoq; sub rationis humanæq; perspicientiæ examen vocari nequit, ut interim Alexandrei, ærumpoliq; Solones in rerum indagine tanquàm apud Sirenios scopulos confenescentes secus existiment, vice Academicæ ἀνατρελῆσις temerè & frustrà commenti perceptionem, seu (si verbū verbo exprimas) comprehensionem rerum omnium, quarum multisfanè, si non plurimis, transenna illa obtentui est, quam ruina nostri generis induxit, ut jam rerum naturas ἐκ μέρους, vel solum simulacra earum strictim summamq; , aut (ut cum Apostolo loquamur) *οὐδὲ εἶδὼς* aspiciamus, τῆς πίστεως vestigiis ingressi in iis, quorum πίστες non sunt, & nisi in adytum naturæ depressa penitus & quasi demersa fidem & ἀνθρωπίνῳ σωέσιν superarent, vix ab ullo unquam crederentur.

Λοιμῶδες

19. Λοιμώδεις rursus pro sua indole aut μοχθηρότεροι sunt, aut ἐπιεικέστεροι. Μοχθηρότεροι, qui & ὀλέθριοι & κινδυνόδεσται, non tamen extrà artē & limites hujus positi, ac quasi exautorati, derepente majorem vim hominū strage plus quàm miserabili perimentes, è medio furenter tollunt, idque propter τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες ἢ πολέμιον ἢ κτεῖνον, in quo regnū est pestilentiae. Ceu sunt pestis simplex, febris pestilens tūm simplex, tūm etiam putrida: quas equè exitialia symptomata excipiunt seu occulta seu manifesta, pestilentes bubones, Carbones.

20. Ἐπιεικέστεροι feritate minus sunt maligni, tametsi prorsus impunè haud abeūt, quippe quibus multi perimantur, neq; tamen pauci interim evadant. Ut minus contagiosæ febres, quas comitantur pestifera ἐκθύματα, σίγματα sive lenticulae, petechiae vulgo Italorum dictæ, maligniores quàm pestilentiores bubones & Carbunculi.

21. Μὴ λοιμώδεις καὶ εὐηθέστεροι, mitiores & mansuetiores pestilentibus ἀνώνυμοι sunt, aut mutuaticio generis nomine simplices ἐπιδημιοι indigitati, ab imtemperatis exuperantiis, ex subitis & continentibus aeris conversionibus, humores in corporibus magnopere cientibus orti. Bisariam hi differunt: Alii enim usitati sunt, alii contrà inusitati.

22. Usitati & consueti, ut papulae pueritiae infestæ, quas Barbari partim *morbillos*, *Morbilli*.

Græci generis nomine ἐξανθήματα, dicunt, partim *variolas*, Græca natio ἐκθύματα five pituitæ eruptiones. Adhæc phrenitides, ophthalmiæ quædam, anginæ, peripneumoniæ, Lienteria, diarrhoea, dysenteria, tubercula, dolores articulorum, febres acutæ. Quos quidem omnes vix à dispersis internoscere liceret, ni quatenus ἐπιδημιοί sunt, saltem vulgaris malignitatis aliquid resiperent.

23. Inusitati atq; insolentes & πανώτεροι, ut prodigiosa illa, & projectæ audaciæ insania, qua prehensi ὀρθοσάδων discurrunt, susque deque & vicissim toto corpore subsiliunt more tripudiantium, unde ex argumento choreæ S. Viti nomen accepit: Paraplegia illa inaudita in Thaso, i. *historiarum epidemiarum*: Mentagra, quam Plinius, *lib: naturalis historia 26. cap. 1.* in Italiam irrepsisse ait, rerum potiente Tiberio Claudio Cæsare.

Ἐνδημιοί.

24. Ἐνδημιοί, ἐνδημιοί, communes morbi quidem & communibus à causis, nempe aere regionis proprio, &, quæ hujus ambitu comprehenduntur, cœli conditione, regionis statu, victus corruptione, aquarum pravarum potione pronati & ipsi: Verum natalitii, familiares alicui solum regioni, civitati, populo, & huic quasi perpetuati: qui quavis tempestate anni, & nunquam non ex æquo multos unâ præhendunt, minime interim lethales. Cujus ferinæ sunt catharrus Genevensium, phthisis & tabes Lusitanorum, icterus Apulorum, Hernia ra-

nia, ramex & quidem ὑδερικήλη Tectofagum, elephas five Lepra Arabum (quam Horatius malam, id est, incurabilem scabiem nominat) Judæorum & Aegyptiorum, podagra Atheniensium, Ερυχονήλη Alpinorum, Allobrogum & Carnorum, qui ἐξέρρογχοι sunt, struma Hispanorum, gibbi & lycanthropia Vasconum, Hemitritæus Romanorum.

25. Est aliud insuper genus quoddam morborum inter Epidemios & Endemios ambigens, ac velut, ἐπαμφοτερίζον, & ἐν μέσῳ κείμενον: quod prima quidem ἐφόδῳ, & quamdiu uno circumscribitur territorio, *Endemium* est: simul ac ac vero τῷ ὀπιτείνειν, id est, ingravescendo fines lōgius propagaverit suos, quasi *Epidemium* evadit.

26. Ac tūm aliās pristinam & primigeniam suam naturam accuratè retinet, pertinaciterq; tuetur, aliās ab eadem seu ἀπορροία ἢ νοσερῇ ἀποκρίσει ægrotantium, seu alia de causa latēntiore degenerās, novam indolem acquirit pestilentem simul atq; contagiosam.

27. Posterioris hujus generis fuit ἰδρωπύρετ & febris ephemera & sudorulentæ insule Britannicæ, quam alii ob madores, quibus dissolverentur corpora ægrotantium, assiduos ad ἐλώδεις, alii ad τυφώδεις Galeni retulerunt, Diu ea ἐνδὴμ & fuit, & solius Angliæ, postea peregrinando à Septentrione ac propius nos grafsādo populis epidemialis evasit, λοιμώδης

Sudor Anglicus,

pariter & contagiosa, si Fracastorio fides est adhibenda.

Lues vene-
rea.

28. Prioris generis sunt αλοιμοὶ ἢ μὴ λοιμώδεις, ut Siphylis ideo à Fracastorio appellata, quod Φυλαδὸν sive πρὸ τὰ Φύλα, quod est κατ' ἔθνη, id est, *tributim & centuriatim* vagaretur, in Asia & Africa vix centenaria, quæ Americam jam à mille annis exercuit. Galli, ad quos principio inde commigravit, facile *magnam variolam* indigitarunt. Eiusdem albi fuit anhelosa lues illa, sive gravedo pulmonia, quæ anno abhinc decimo tertio, proprio ac inauditæ malignitatis impetu, si non longius, certè per totam penè Europam debachando multò plures ferè momento temporis insperatò attigit, quàm jugulavit.

Vari.

29. De grege horum censentur, qui Dithmaris & Westphalis nomine, ut videtur, è Germanico deluxato, (Sunt enim Dithmarsii Teutomarsii) ab aurigando Vari sunt appellati, quod nusquam non in corpore huc illuc, ultrò citroq; fusq; deq;, atq; in primis per artuum compagines velut Catulientes cum sensatione pererrantium formicarum aurigentur, vel more Dracontiorum (Meden Venam Avicennas à natalibus nuncupat) quorum æmulæ sunt feræ tergora jumentorum & cervorum peredētes, vulgo Engern dictæ, mihi unico in nobili veteris Marchiæ observatæ: vel ritu accarorum syronumq;, aut vermium ἐστιαφάν ἢ ὀμοσίτων id est *epulonum commessatorū*;

aut

ant denique τριχώδων σκωληκίων, *vermium capillarum subcutaneorum*. Vulgus Varos ab errabundo discursu λοπενδε Βaren : Brusacteri vel Burcteri per antiphrasin gutte Kinder / in tractu Gottingensi gutte holden / & alibi die Kadde vocant. Nobis interim ubi jam temporis diuturnitate animati in corpore fuerint, δερμοσκώλικας ἢ σκώλικας ἀμφιδρόμους, *cumtambulos & veredarios vermes* licebit bona cum aliorum pace & venia appellare.

30. Malum hoc non infrequens est Cimbricæ Chersoneso, quàm à colonis Danis hodie Daniam, & à limitania præfectura, Danomarchiam appellant : tum quoque vicinæ Dithmarsiæ, Westphaliæ, & oræ Clevensi inferioris Germaniæ.

31. At enim quorsum, inquiet aliquis, quorsum tam multa de morborum distinctione? nempe ut aditus præstruatur *Schorbuto*, quode agere impræsentiarum visum nobis est, ejusdem medii generis malo, perquam iis familiari, quotquot oceano Germanico & Suecico adhabitant: ut Batavis, Zelandis, Hollandis, Frisiis, Saxonibus, Pomeranis, aliisque finitimis nationibus aquilonaribus, & accolis peninsulæ Scædiæ sive Codanoniæ, quæ Pomponio officina gentium, & nationum vagina dicta, suo ambitu regna illa Norvvegiam, Sueciam, Gotthiam, aliasque regiones complectitur atque includit.

*Scorbutus
quibus re-
gionibus fa-
miliaris &
endemi-
us.*

*Scorbutus
quandoq;
est & nume-
ro ἀσπερ-
δων.*

32. Immo ausim ego *Schorbutum* ex co-
lonia Endemiorum & non pestilentium Epi-
demiorum in castra τῶν ἀσπερδων transpone-
re, quando avitos suos limites jam dudum ex-
cedere, extraq; maritima, Littoralia atque pa-
lustria loca Cimbricae Chersonesi, Westpha-
liae, Belgici, Saxoniae peregrinando hodie eti-
am Silesiae, Bohemiae, Misniae, aliisque tractibus,
quibus hactenus insolens fuit, coepit inno-
tescere.

33. Neque causa id mali pariens ita com-
munis amplius est, sed in sua cujusq; vivendi,
victusq; ratione (quam Galeni exemplo hic
voco ipsa sola esculenta & potulenta) & aliis
posita, vitiosum crassum, lutulentum atq; te-
nacem chymum in corpore vel gignentibus
exaggerantibusque, vel paulo diutius cohibi-
tum intus depravantibus.

34. Ad ejusmodi παραγενέσεως five *degene-
rationes* morborum, non aliter quam ad eo-
rundem successiones ac transitus, medicum,
quam queat profecto diligentissime adverte-
re oportet, siquidem a scopo in medendo to-
to, quod ajunt, caelo nolit aberrare, aut suo
saltem cum dedecore, agrotantiumq; detri-
mento sanare.

Scorbuti nomina.

*Scorbuti
nomina.*

35. *Schorbutus* variis olim dotatus est no-
minibus, diversis interim: quorum alia ipsi
quadrant morbo, alia & quidem multo plura,
solis symptomatibus, tanquam affectionis
confe-

confectariis sive accidentibus: his namq; vulgus magnoperè constat addictum esse, quando ut umbra corpus affectantur, liberaliusq; in sensus semper influunt, denique animos astantium, in quorum fide & clientela sunt res agrotantium, plerunq; magis percellunt.

36. Nomen totius morbi est *Gingipediū*, sed crassa ut sic dicam, & pingui Minerva à symptomatis, quibus ipse foetus est, factum, quoniam gingivæ pariter & pedes hîc ὡς Ἰπὶ τὸ πλεῖστον malè habent: flaccet illæ uvidoq; prægnantes madore supra modum turgescunt, mox etiam hulcerantur: Hi præter laxum tumorem livoribus, perinde ut in sugillatis, passim litterati deturpantur, non etiam nunquam, licet rariùs, neque nisi morbo pejorante, maximèq; in parum propitia cœli solique conditione hulcera satis morosa atque maligna contrahunt.

Gingipediū.

37. Oris symptoma Straboni, & hunc sequenti Plinio vocatur privatim *στυμακία*, Barbaris novè Stomacaxia, quasi τὸ σῶμα καχεξία. Marcello (qui sub Gratiani & Theodosii Imperatoris ætatem floruit) libro de medicamentis cap. II. oscedo: Danis Schorbeck / oris depravatio: aliis Schürmundt, id est, *rupta bucca*. Et enim gingivæ nimio madore prægnantes gliscunt, ac tandem etiam hiscunt.

Stomacaxia.

38. Crurum symptoma *σκελοτύρεση* nominatur Straboni & Plinio, id est, *conturbatio ac seu divisio crurum*. Galeno eadem vox resolutioni

Sceletyrbe.

lutioni attributa est. Hollandis à blavis sive glastinis maculis in cruribus potissimum, nonnunquam universo in corpore conspicui Blawschunt indigitatur.

39. Nomenclationes cæteræ, ut *σομανα-
χεζία* & Saxonum *Schörbünck* imo sive alvi-
no ventri competunt, qui hoc in morbo ut
plurimum *σφοδρως*, *cruciatibus sive lacinantibus*
verminibus efflicti torquetur, materia, quæ
sua natura *Πυσωδεςέρα* est, tum stomachum,
quam inde spiratim de texta intestinorum glo-
mera, sive sinuosa volumina distendente.

Natura Scorbuti.

*Natura
Scorbuti.*

*Scorbutico-
rum malorum
enumeratio
& genera-
tio.*

40. De nominibus & horum aucupio fa-
tis: nunc ad rem. Schorbutus morbus, qui æ-
tate Strabonis & Plinii *ἐνδημ* fuit, non mul-
tò postea limite imperii non cōtentus sui lon-
gius latiusq; Septentrionem versus grassando
in regiones Germanico Oceano Belgicoq; si-
nui adjacentes, *Ἰνδημ* non tamē pestilens
evasit. Tempestate majorum & nostra ab A-
quilone proserpsit inferiùs adusque oras Ger-
maniae, & domicilia nostra, vulgoq; ac passim
dispalari jam atq; invalescere occœpit. Is ergo
nascitur tam ex hypochondriacorum visce-
rum, partiumq; nutritiarum in prima regione
corporis circumsitaram, quàm ex humorum
κακοχυμία sive impuritate, & hac quidem pro
conditione cœli soli q; , & sui cujusq; genii ra-
tione admodum dissimili, & quasi multiformi:
Cumq; viscera à catorthomate i. e. *natura sta-
tu, fun-*

te, functionumq; norma atque prescriptione pro-
cul egressa sint, necesse est ipsa unà cum finiti-
mis partibus, & venis, quibus utraq; resperfa
sunt, multis crudis & lutulentis, & ob pravam
victus indolem degeneribus succis perfundi
atque inebriari, & ipsos illos, quia densè con-
culcati in culina corporis inferctiq; sunt, ac
tàm sui caloris moderamine destituti, quàm
alieno circumventi, inardescere primùm ac
ceu fermentari, mox fomitem putredinis con-
cipere, febrem denique lentam atq; errabun-
dam succendere. Neque satis hoc est, sed ex
ζέσησιν sive fermentatione intra stagnantis humo-
ris ἀνομοιομέεης, quod tenue inest, per vasorū
tubulos ἐς τὰ ἄνω, ad superna viam affectans,
gingivas relaxat, erodit, putrefacit: quod ve-
ro crassius & limosius, gravitate sua per lum-
bos & femora sic ad crura desidit, ut nonnun-
quam in ipso decubitu signa sui foràs mittat,
in cruribus tumorem flatulentum, in muscu-
lorum tendinibus compaginibusq; articulo-
rum, si plusculum ejus combiberint, rigorem
excitet, summam tibiarum cutim commacu-
let deformiter, non rarò etiam bullet papu-
letq; , denique diutius coercitum ex contra-
cta interim malignitate eandem cum subjecta
ipsi carne exulceret.

41. Arctioribus terminis utranq; sympto-
 ma *σομακάκλιω* & *σκελοτύρβιω* circumscribit
 Strabo *γεογραφικ*: 16. Illam dicit *πάθος πρὸς*
τὸ σῶμα esse: hanc *πρὸς τὰ σκέλη*
 poste-

posteriores rectè definierit nec ne, recentiorum & imprimis vero Galeni trutina declarabit, ad quam pro nostra virili sumus rem omnem exacturi.

Causse Scorbuti.

*Causse
Scorbuti.*

42. Atque hæc super philologia, essentia atque idea Schorbuti. Nunc porro videndum de morbi causis, ex quibus ipse primùm & per se, non tanquam morbi alterius succedaneus pullulat, deque signis earum causarum: tum quæ curandi ratio ex perspicientia utrorumque sequi morbum debeat. In quibus medentis diligentia versatur atque absolvitur.

43. Non est autem hîc à capite, quod volumus, arcessendum, non à fronte repetendus ortus morbi. Nec enim nobis τὸ θεῖον hic amplius quæritur, quod verbo Dei, non numeris absolvitur: neque ἡ φύσις, quam scribit Hippocrates αἰὲς φύσας, quod est ἀνεχόμεθα μέχρι θανάτου, id est, de suo semper aliquid fundere, vi caloris infiti, vel ab aere circumfluo deperdere, donec ad ultima ventum sit vitæ: sed una victus necessitas sive Diæta, φαύλη & φάυρα, mala atq; vitiosa, potius expendenda est.

Aer.

Aqua.

44. Ubi ergo malum hoc ὀπιχώριον est, Causse ponuntur in aere uvido, squalido situq; obducto: deinde in vitiatis aquis, quas potant incolæ, ab orbita seu via Solis longius dissitis, aut cœlum omnino non videntibus, quales

quales credibile est minus probè percoctas esse, vel quod radii Solis aditu ad eas prohibeantur excludanturque, vel quia eo usq; integris viribus non pertinent, faciem terræ nimis obliquè ferientes. Quid mirum ergo, si vitium promptius contrahant?

45. Secundum Plinium etiam aquarum ad nocendum scelera sunt, *lib. 25. cap. 3.* Documento fuit in Germaniæ tractu maritimo fons aquæ dulcis, qua ingurgitata intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus solverentur militibus Germanici Cæsaris, posteaquam castra trans Rhenum eo in loco metatus esset.

46. Idem Ael. Galli exercitui in Arabica expeditione ad Album pagum, maximū Nabathæorū Emporiū, teste *Strab. l. 16.* ex usu vitiosarum cum aquarum, tum herbarum, multo antè contigit, milesq; ab ea infirmitate, isti regioni familiari, vix anni spacio liberari, refici iterum atque aliò trāsportari potuit: Tantoperè tentāt valetudinem aquæ ignotæ, peregrinantibus iccirco suspectæ, præcipuè navigantibus defectu laborantibus dulcis aquæ.

47. Huc referri posse videntur cœli status, situs regionum, anni constitutio, conditio locorū, lamnium, stagnorum, &c. Etenim loca uliginosa, lacustria, maritima, aut infecta, muri humecti, situq; obsiti, & quæ inde exspirant exhalationes, inquinamenta relictā ab eluvie & exundato inib9 fluviorum, ab æstu & Euripo

*Cœli status
& loci con-
ditio.*

maris: hæc igitur omnia, & alia hoc genus, multum sanè immò vero plurimum etiam teste Hippocrate ad epatidas & splenetidas conducere possunt.

Cibus.

48. In primis autem lex & ratio vivendi, quam in cibo & potu consistere lex Galeno retulimus, hic non prætermittenda est. *Ex iis enim morbi affluunt nobis & contingunt*, (inquit apud Plutarchum Diogenianus 8. symposiacorum, quæstione 9.) *ἐκ τῶν νοσῶντων, οἷς καὶ ζῶμεν.*

49. Cibus, ut quicquam aliud, morbos parit, si non novos, saltem veteres ita velut interpolat subinde atq; innovat, ut faciem novorū induere, aut in eos degenerasse putes. Cibus hodie pleriq; metiuntur nō tantum qualitate, sed & mensura, & verò in primis varietate.

50. Multa fercula multos semper fecere morbos, supplicia nostræ luxuriæ. Philosopho varius cibus gravis est: & Basilio τὸ ποικίλον τῆς διαίτης jure merito pœna statuitur nostrorum peccatorum.

51. Quòd si rem paulò propiùs & probiùs putaverimus, tot morborum monstra, tam multiformis eorum lerna non tam ob syderū & cœli ex octava domo schemata, ob aeris & aquarum mutationem, propter situm regionum, quas ortus obitusq; syderum radiis suis variè aspiciunt, quàm ob ganeam potius & vivendi rationem, qua quotidie vel in dies & momenta horum singula variari, & ad desideria

tertia fastidiaque hominum inflexa adulterari solet.

52. Sed nec una ciborum varietas hoc in morbo tantum potest, nisi iidem simul pravi fuerint atque corrupti, qualis esse ferè solent regionum Aquilonarium, in primis accolarum maris, & eorum, qui navibus cursum suum ad Helicen & Septentriones dirigunt.

53. In quorum colonia censentur carnes taurina, arietina, hircinae annosae nimis exsiccatae, permacrae, ad bonum succum generandum deterrimae: tum quaecunque veteri rancore sunt infectae, quibus termites nonnunquam aetate ingenerantur: adhuc lardum è subolidis succidiis, mucidum, situ veterinoque maceratum, & ita crudum devoratum: pisces lacustres & marini, sale vel multo atro fumo ad Solem, aut frigora passi obduratique, Ceu sunt ex siccati aselli & saliti, aleces crudae conditaneae, passae sive infumatae, passeris Graecis ut & Germanis *πλατείς* nuncupati. Breviter carnulentae & pisculentae edulia pituitae & melancholica, crassa, viscida, & quibuscunque ad saporem gulae coepit sal tabescere, hoc est, quae muria aut falsilagine condita sunt durataque, quae sanguine suo ammistis sale & arvinafarta & postea infumata sunt.

54. Adhuc corruptum ac inveteratum fecale, lectum pluvio tempore, neque, ut decet, exarefactum: pistus inde panis, & tractu temporis mucidus, situmque resipiens; mox natura-

rum biscoctus (buccellatum Ammianus vocat) squarofus, ater, confufaneus, id est, à fure & utriculis minùs accuratè castratus, in super maceratus fale, & ad Solem arefactus, vel ad perennitatem etiam perfumatus: legumina subterraneis in locis foetidis & uliginosis reposita, semiputria, vel negligenter recondita atque versata, vel perperam præparata: Per-
vetus & rimofus caseus.

Potus.

55 De potuum generibus huc spectant aquæ vitiosæ, quarum in dulcium & potabilium penuria usus est. Zythum sive cerevisia rancidula, fæculenta, discocta ex aquis crudis, gravibus, residibus aut stagnantibus, ingrati & saporis & odoris: Vina crassa & atra, in primis mucida quæ sunt, pendula, marcida sive vap-
pæ: in quibus cum odor tum sapor genuinus jampridem exolvere.

Vitæ genus.

56. Cum esculentis & potulentis (quæ nomine τῶν διατημάτων venerūt) amicè conjurant etiam τὰ ἡνικῶς ἡμαρτὰ sive vitæ fors atq; institutum, iners nempe & deses vita, ignavum & supinum ocium, immodicæ excubiæ, exercitia jugia ac parum tempestiva, statarum & solennium evacuationum tam in maribus, quàm in foeminis interceptiones, animorum perturbationes, præcipuè autem cura, mœror, sollicitudo: quæ universa & singula insitum nobis calorem, primarium concoctionis & superfluatorum secretionis ἀντισειγὸν deminuere, crudum & glutinosum humorem
conge-

congerere atque coacervare in corpore queunt.

57. Suffragari jã enumeratis & quasi subsidio venire potest, ac in multis persæpè solet dyscrasia viscerum *περὺ πάρχου*, id est, primigenia, in primis Epatis & Lienis, quando videlicet ambo simul suapte natura *νοσέρωτερα* aut *πλαδαρώτερα*, proq; carnis suæ cōtextu ad suscipiendum opportuna atque proclivia, præterea liberaliore supervacuæ proluviei attractione adeo inebriata sunt, ut sequestra eorum virtus, nimia prægravata mole neq; sanguinem defæcare, neque quod vel jam modo oneri, vel brevi post detrimento futurum est, destinare ad convenientia emissacula, nedum excludere per eadem potis sit.

58. Immò illæsis etiamdum beneq; moratis visceribus, & œconomia naturæ sibi constante, neque periclitantibus viribus partium principum, ejusmodi esculenta & potulenta (quorum historia serie quadam percensa est) suo quodam vitio in tantam *κακοχυμίαν*, in tam degenerum succorum impuritatem abire apta sunt.

59. Hic certè vix diu immunibus esse visceribus licebit, neq; sese ipsa satis munire, aut à pravorum humorū contagine defendere poterunt, quin eorum cōmercio tandem polluantur, labefacteturq; eorum tam *ὀξεασία*, quàm quæ in hac fundamentū habet, *ὀττία*, atq; adeò suam ipsorum integritatē amittant.

60. Neq; hîc mihi prætereunda est *ἰδιοσυ-
νεγσία* à Dioscoride appellata, id est, *sua ac
propria cujusq; natura* sive peculiaris corporū
certo quodammodo constitutorum affectus
& habitus: Venarum item in visceribus exili-
tas, terreum crassumq; humorem non valen-
tium commodè, quorsumq; decet, deducere,
unde obstructionis occasio emergit.

61. Hi nimirum sunt fontes tam huberis
proventus humoris vitiosi & lutulēti, qui pri-
ma in corporis in regione, concavo Epatis,
quā exitus portarum est, in liene & ad hunc in
utriusque visceris interveniis ac carne, circa
pancreas, ad præcordia & hypochondria, in
spaciis omnibus his interjectis, aliàs merus,
aliàs & quidem frequentius pro ratione loci,
perfusus aliis permistusq; congeritur, qui tum
crassitie, tum lentitia ductus offarcit, focoq;
conclusus angusto, calorem suscipit alienū,
cujus ope initio solummodo ebullit, mox nî
obstiteris, etiam putret.

62. Utrumlibet horum fiat, cum humor,
qui est vitio, *ἀνόμοιος* sit, dissimiliumque
partiū ad alia atq; alia loca nunc fursum, nunc
deorsum pro *ῥοπῇ* sive inclinatione secedit. Ubi
ubi autem sit, quocunq; appulerit *ἀνόμοιος*
est, & à natura partium prorsus alienus.

Scorbutus
quandoque
obv. *Quercus*
est.

63. Quid? quod ejus malignitatis idem-
met est, ut ex se pronatum morbum à matre in
sobolem velut per traducē propagat atq; dif-
feminet. Ecquid enim sanguis menstruus (unū
de pri-

de primordiis generationis nostræ, & altera, temperamenti constitutionisq; causa, quo nutrirî constat fœtum toto gestationis tempore, dum intra arvum genitale matris hospitatur) aliud est, quàm semen quodam materiale cœræ instar habens? cujus demensum in carnes sive partes sanguineas, sicut utriusque parentum semina in spermaticas & universam corporationem fatiscit.

64. Hic morbus medicis *συνγενής*, *coævaneus*, *coævus* appellatur, inde usque à teneris (quod ajunt) unguiculis quasi connatus, qui ferè solet cum ægro etiam adolescere: Aliàs *συνγενής* *congener* velut parente satus, tanquam quoddam avitum hæredium, liberis à genetrice obveniens: siquidem non minus morborum, quàm possessionum hæredes liberi parentibus succedunt.

65. Qui in nutricatu postea ab infecta matre unà cum lacte instillatur, & lactenti (Varro audet alibi subrumum appellare, id est, *sub Per contagium propagatur.* *mamma*, quæ antiquo vocabulo rumis dicta est) velut immulgetur, *ζυντροφον*, Latine *connutritum* & quasi *collactaneum* non infcitè nuncupaveris, quasi interveniente lacte, quod menstruo germanum est, communicatum. Quod enim fuit alterius, id ut fiat meum, necesse est aliquid intercedere.

66. Ab his postea omnis, quacunq; ex causa evidente vel cæca latenteq; quocunque pacto, sive κατ' ἐπαφὴν ἢ συναναμίχρῳ per cōtre

Elationem, aut corporam contagiosam conjuncti-
onem proserpserit, sive alio modo, ut ex vitiata
complexione & temperamento principio-
rum, facultatumq; ignavia, seu ex vitio genti-
litio exstiterit, nominatur Πικτητός, id est,
ὁ μὴ Φύσιν ὄν, verum aliunde acquisitus & af-
scitus.

An Scorbu-
tus ab hu-
more tenui
& ichoroso
proveniat.

67. Qui hoc in morbo posthabitis victus
 vivendiq; ratione, squalore cœli, aerisq; cali-
 ginosa, qualis ferè maritimorum est, crassitu-
 dine, ad lienem plus quàm fat est, attenti
 sunt, ii suo arbitratu Schorbutum ex tenui &
 ichoroso humore cudere audent, nullius, cui
 isthac in arena usque adhuc sudatum est, quod
 ego quidem sciam, testimonio.

An lien
aquosa at-
trobat.

68. Moti illi mihi videntur insolentiores,
 quàm quæ vulgo creditur, aut prorsus etiam
 aliena lienis provincia, arrogata ipsi primùm
 authoritate Hippocratis, dein Aristotelis:
 quorum ille ὕδωρ & ὕδρωπα, hic ἰκμάδα περισ-
 σπᾶν splenem è ventriculo, non secus, ac bilem
 à jecore vesiculam libare asseverat. Uterque
 σύμψηφον adstipulatorem habet Aphrodisæ-
 um, cui & ipsi lien aquam affluentius haurit.
 Sed horum rationes ex uno Hippocratis dog-
 mate suspensæ & aptæ sunt.

69. At enim verò si authoritate potiùs,
 quàm rationibus & fide experientiæ standum
 est, en authoritatem authoritati contrà pono,
 interq; se unam cum altera committo. Hippo-
 crat. in libro de natura humana, quatuor humo-

res

res enumerat, & inter hos melancholicū etiā, non vero aquam deputat. *In libro de natura pueri*, aquæ nomine tres humores complectitur: bilem, pituitam & succum melancholicum. Sed quid inde quæso licebit colligere? certè nihil aliud, quam bonum præceptorem dormitasse, quemadmodum *in quarto de morbis* cum dicit splenem ὕδωρ ἔλκεν εἰς ἑαυτὸν ἐκ τῆς κοιλίας, *in se sugere ex ventre aquam, eamque excolari deinceps in ventriculum & vesicam*, hinc existere ἀληνώδες, quo nihil est ἀτοπώτερον.

70. Cæterum quorsum ultrà temporum æquitatem ferimur? in artis principio simplex minimeque fallax canities viscerationum & interaneorum raritate se tuetur, quæ magna impensa posteritatis, (cujus Hippocrates quodammodo obses fuit) aucta deinceps est, & nobis crevit. Hæ sunt somni illius Hippocratici causæ unicæ, ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων orbitas, & fortassis etiam sterilitas fortunæ. Ibī enim opera vitæ abundant, ubi & præmia; his deficientibus, illa pessum semper iere.

71. Nobis contrà jam ratum hoc est statumq; , lienem limum ex sanguine attrahere sanguinemq; ab eo sequestrare. Huic limo postea (ut mea quidem fert opinio) aquæ nomen adoptatum ideo adaptatumq; est, quia tanto major feri portio cū succo melancholico ad lienem deducitur, quanto humor ipse natura est squalidior. Deinde Melancholici

*Melancho-
lici sudant
largius &
sunt sputa-
tores.*

*Omenti
cavitas.*

plurimum exsudant, sudoribusq; largiter dif-
fluunt: laborant iidem *σπασμῶ*, sunt fereato-
res, sputatores, præterea splen *κλύδων* & *σπυ-
σπυ* *Evationem* sæpenumero instar undarum pati-
tur, penitusq; inundat. Hinc est, quod Holle-
rius quoque meminit aquæ è lienis regione
scaturientis. Quia? quod *ὕδρωπόταις* splenetici-
cis statim atq; ingurgitata est ac pota aqua,
aut non ita multo post subter præcordiis a-
bundè rugitum obstrepit, intusq; obmurmura-
rat. Gabriel Cunatus reperit utriculum quen-
dam proximè sub liene aquæ plenum, præfer-
tim à morbis diuturnioribus, & in vetustatem
incidentibus. Hippocrates, 7. *aphor.* pituitam
infra septum transversum reponit. Quin &
nobis in anatomicis exercitationibus trique-
trum spacium, quod inter ventriculum, lie-
nem & colon inane interjacet, stagnare olim
visum est, sive serosior & aquosior ichoreò
exsudârit, seu transpirans halitus conditione
loci ad ingenium illic postea reverterit.

72. Nimirum his de caussis humor, quem
Lien sorbet, aquæ nomen meruisse mihi vide-
tur : sed reapse tamen interim neque *ὕδωρ*,
neq; *ἰκμάς* est. Aliter velis nolis splen ali-
mentum subcrudum adhuc assuget, atq; con-
ficiet, itaq; contra placita veterum organum
erit *τῆς αἵματος ποίησεως* : Sicut tempestate
nostra Vesalius vulgarem Lienis usum infamando
dubium fecit ; Et Franciscus Ullmus
medicus

medicus Pictavii Lienī γένεσιν sanguinis tenu-
ris, quā sit is, qui in cava circumfertur, hoc
t, arterialis jam dudum imputare non dubi-
vit, idq; non solum propter viciniam cordis,
sed ob granditatem, & numerum arteriarum
in illo viscere, quod ideo arteriosum à Ga-
lieno nominatum est.

73. Sed finge aquam in splenem ex ventri-
culo protinus corrivari. Ita neq; chylus, neq;
de elaborari chymi per venas gracilimas la-
ntur vehiculo orbatī suo, neq; officium nu-
catus unquam ritè peragetur, partium re-
publica genio defraudabitur suo. Neq; usq;
eo infrequens fuerit, vita functorum san-
guinem vi funesti frigoris in vasis concre-
scentem, quem corallii modo fruticantem Ferneli-
aliquando illinc exemit.

74. Elevant præterea hanc de causa Scor-
ti opinionem, victus, loci, aërisq; conditio,
status cœli: Deinde quod autumnus morbus
cidit frequentissimè & divexat: quod è na-
tus sanguis manat, non aqua: quod cruentæ
sunt gingivæ: maculæ, quibus corpus passim
obsitum est, atratæ. Elidet eandē deinceps ra-
tio curandi, & Pharmaca, quæ certè non sunt
ἀγώγα, sed φλεγμᾶγωγα, μελανᾶγωγα,
hoc est, crassi squalidiq; humoris saburram de-
centia.

75. Nec est omnino aliud τῶ ὀρρῶς sive
colatorium, quam quæ ex tribu parti-
culæ corporis matulæ vim habent, & offici-
um præ-

um præstant, nimirum renes, ὑδρίδες, vesica, ejus conceptacula & derivacula peculiararia, per quæ aqua munere quoquo versus humores perductus corporis vehendi jam perfuncta (ὄχημα τρεφῆς ex merito inde appellata est) ē corpore foras prodigitur atque elutriatur.

76. Huc usque consilium fuit Causas Scorbuti scrutari, quarum duo summo sunt primæq; genera. A quibus enim νοσῶμεν, & quorum injuria corpus nostrum impetitur, ea veniunt, nascuntur, principia causasq; ducunt ἢ ἀπὸ τῶν ἐνερόντων, ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, id est, aut ab iis, quæ intra sunt, aut ab iis quæ extrâ inutilia.

77. Debet autem in morbis conspirans consensus, & æqualitas propè fraterna esse horum duorum: τῇ ποιητικῇ, καὶ τῇ ἐπιδεκτικῇ, Id est, Causæ efficientis & excipientis : absque quibus de natura & exitu eorum ritè & κατὰ λόγον nihil quicquam statui unquam poterit. Hoc fundamentum est, hic cardo morborum, immò vero rerum cunctarum, quarum principia causæque non aliunde, quam hinc petuntur. Namq; has leges æternaq; fœdera Deus imposuit rebus omnibus procreandis : Neque aliunde quàm hinc omnis comparanda ratio est

διαγνώσεως,
προγνώσεως,
θεραπείας.

SIGNA

78. *SIGNA διαγνωστικά ἢ ἀποδεικτικά.*

*Signa scor-
buri dia-
gnostica.*

Lo scorides per esse difficile affirmat in
aucupio signorū, unum uni veneno ven-
care atq; addicere, quod haustum gustatum
certò prodere queat. Id statuendum de
orbis pariter omnibus, in quibus perraro li-
at unum invenire, quo idea morbi univer-
tām exacte tām propriè definiatur, ut non
terim in castris præfidiisq; cæterorum ver-
i, neq; quicquam cum iis commune habe-
videatur.

79. At enim vero signorum communium
tura propterea ex asse rejici non debet, sed
od proclive est, atque etiam à medicis in
e decuria sagacissimis quotidie usurpatur,
penuria παθογνωμονικῶν confugiemus
congeriem sive coacervationem commu-
m, quæ ab illis συνδρομὴ παθογνωμονικὴ
pellatur.

*Nam (secundum poetam) quæ non prosunt
singula, multa juvant.*

80. Ex his autem alia in media corporis,
i humor morbificus, imò etiam morbus ip-
stabulatur stabiliturque, directæ sunt: alia
ipsa symptomata in extremis apparentia, vi-
licet in cruribus & oris partibus penitiori-
s, præcipuè vero in gingivis, quarum caro
n simplex sit & uniusmodi, & valde tenera,
è quam promptè corripitur atque corrumpi
est.

81. Inu-

*Sensus gra-
vitat̃is &
spontanea
lassitudo.*

81. Ineunte morbo confestim universo in corpore sensio est gravitat̃is ac spontaneæ lassitudinis, maxime circa culinam, idq; à caco-chymia é venis expressa per totam compaginem. Etenim mole humorum, qui in vitio sunt, vires magnoperè aggravari necessum est.

*Difficilis
spiratio &
pectoris an-
gustia.*

82. Difficilis & ægra spiratio, pectorisq; angustia fatigat, præsertim inter laborem, cum movetur aut erigitur eger, aut ad opus solitum, vel quodvis aliud suscipiendum gerendumve sese accingit: quippè vix abesse unquam potest, quin à flatulento humore subventaneo distentis hypochondriis, ratione vicinitatis simul phrenes & organa spirabilia urgeantur.

Macula.

83. Sæpenumero universo in corpore, plerunque autem in partibus hujus, ut brachiis, ventre, lumbis, coxis, inter initia in tergo, opportunitate insignis venæ, quæ per dorsi declivia decurrit, maximeq; in pedibus suppululant maculæ ac ceu efflorescunt, redundanti intus humori concolores, effervescendoque ad exteriora robore atq; contentione natura profligantur.

*Epatis &
lieñis tu-
mor.*

84. Quando mali fons & fomes etiamnum circumscriptus est in visceribus, neque multum ejus in venas effusum, tum ipsa utrinque velut sororiari alvino in ventre incipiunt, seseque redduntur majora, præcipuè autem splen, qui flatibus turgens, sanguinis-
que limo

que limo fatur aliquantum audentiùs protuberat.

85. Hinc adeo fit, ut sensim extenuetur *Corporis extenuatio* corpus ceterum, benigniore nutrimento succoque alibili defectum, aut hoc ab impuro lutulentoque sanguine non satis defecato: ut Trajanus Imperator fiscum non illepidè pronunciarit spleni assimilem esse. Ut enim ubi fiscus sive ærarium principum locupletatur, populus interim atteritur: sic florecente liene reliquum corpus contabescens marcet. Idq; fieri solere Galenus & Avicennas arbitrantur, propter jecinoris cum Liene *συμ-
τάθραντε καὶ συντιμωρίαν*, qua mutuas inter se operas ad salutem vel exitium tradunt, & unum alteri scabiem (ut in verbo dicitur) affricat suam.

86. Partium, quæ nimia alimonix paupertate aut culpa multum emacruere, aut etiam jam primum cœperunt macrescere, pallor asseccla individuus est. Pallet autem non solû facies, sed & universum corpus, perinde ut in *καχεξία* justo redditur luridius, florido vividoq; exutum colore atq; decore. Sæpenumero livet, non etiam nunquam atrore tanquam umbra inficitur, nec eo quidem refluxo, sed fixo ac stabili, nempe lurore ad fuscadinem, quæ in propinquo est nigri, de vergente. Est enim illud Magistri catholicum: *τὸ χεῶμα τῶν χυμῶν εὐκλὸς*, id est, color humoribus similis, quorum magisterio corpus tenetur.

Faciei & corporis color.

87. Ventri-

*Appetitus
dejectus.*

87. Ventriculi facultas ὀρεξιμὴ aliis in vitio est, & cibi appetentia εἰς τὴν ζωὴν ἔργον, opus ad vitam necessarium aliis dejicitur, conflictantibus penè perpetuo & nauseabundo cum fastidio, & aversione omnis edulii: aliis eadem substupida est: nonnullis contrà illæsa prorsus atque illabefacta beneque habita natura stomachi. Et hæc quidem omnia pro dispari humoris tam ab epate, quàm à liene in sinum ventriculi confluentis conditione solent contingere.

*Hypochondriorum
dolor.*

88. Hypochondriorum nunc alterum duntaxat, nunc utrumq; dolore afficitur, obscuro illo & quasi sepulto: quippe cum à sublitescen-
tibus & conclusis inibi flatibus, quibus potestas liberè emergendi atq; exeundi non datur, vehementer distendantur.

*Dolores
sagi.*

89. Nequaquam vero dolor hoc loci perpetuò circumscriptus veluti insistit, sed passim huc illuc pro licentia oberrans sua, modò in lumbos & inferiora corporis, modò etiam per universum corpus, aut περιφέρουσαν hujus imperiosè fines suos producit.

Lumbago.

90. In priore, qui lumborum tenus porrigitur, lumbi videntur defracti esse, velut his, qui, ut est apud Plautum, lumbifragium auferentes elumbes redduntur. Lumbaginem hoc lumbare malum nominant, cujusmodi etiam percipitur ex nimia sanguinis abundantia in vena magna lumbari, ante exortum exanthematum, bubonum, supressis in viris hæmorrhoidibus,

rheidibus, in foeminis in interclufione men-
ftruorum, aut his viam ad κάθαρσιν jam affe-
ctantibus ac jam jam prorupturis. Omnes hi
ὁσὶ Φυαλχέες lumbi queruli sunt.

Arthritis.

91. Alter dolor per summa corporis, ma-
ximè vero junctarum aliàs cum, aliàs sine tu-
more, nunc κατ' ἔξιν, modo ἀνάπαλιν vibratu
quodam momentaneo licentius discurrens, &
obvia quæq; tanquam γερφόμεν id est, qui-
busdam vel ut uncis quodam modo vellicans lan-
cinansq; ut plurimum mentitur arthritidem,
atq; ideam levissimæ resolutionis plerunq; se-
cum conjunctam habet.

92. Quin etiam λειποθυμία ἢ λειποψυχία
multos incessit calore spirituq; obtritis, ut fe-
rè assolet in affectionibus melancholicis: quo
tempore sunt quædam dolorum quasi indu-
ciæ, spiritibus intro ad castrum cordis sese
subducentibus, ut speciem doloris minus que-
ant effigiando repræsentare.

*Leipoty-
mia.*

93. Si humor pessum sua gravitate iverit,
quoniam natura Φυσωδέσσει est, flatibus,
gravidus, venas in itinere inflat, extremasque
propagines earum glomeratim obtorquet, id
est, in varices convertit, quando flatus foràs non
exit, sed perenni scaturigine à cruditate sub-
sistit.

Varices

94. Alvus nonnullis præparca & qua-
si collapsa siccior: Contrà quibusdam natat
sic satis fluxa atque morigera. Humescere au-
tem excrementisq; liquidis rapidè & multum

*Alvus sicca,
fluida.*

Dd

ferri so-

ferri solet, ex impotentia coquendi ea, quæ assumuntur, tum iis quos sæpe animus, ast per intervalla tamen in hoc morbo linquit, humoribus, qui spiritus regimine destituti, sibiq; ipsis jam permixti sunt, undiq; in alvum suo pte impetu confluentibus.

Urina.

95. Lotium faculentum apparet, perinde acid, quod neq; dum residit, neque inclaruit aut cujus sedimentum à fundo conturbatum est, plerūq; ante colore vini rubri visitur, ejusmodi ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Schorbuti χροαγυα, id est, lucidum & insignis nota esse solet.

Pulsus.

96. Pulsatus micantium arteriarum talis, qualis eorum, quibus quartana molesta est, sed qui tamen pro ratione virium, & morbi tempore, formulam subindè evariet suam, debilis, exilis, durus, frequens.

Febris.

97. Quod si præcordia σφηνώσῃ fractu obsidioneq; vigente ob loci angustiam æstu incanduerint, conclusa materia intus, tanquam in fervente foco, oboritur febris πρὸς χεῖρα ἢ αἰφύν, id est, ad manum & contactum mitis, errabunda, nulla neq; typorum neq; periodorum certitudine.

*Periodi
scorbuti.*

98. Frequenter Schorbutus suas habet periodos, quibus vicissim & solvitur, revertit quasi κατὰ τὶνα κύκλον per curriculum sive circuitum redux, aliàs quartanum, aliàs quintanum, nonnunquam septimanum, in nonnullis de tertio in tertium recrudesceat, in quibusdam quotidie & in singulos dies citrà manifestam fe-

Itam febrim, etsi interim constat febrire non paucos. Ordo typorum, quibus intenditur & remittit, quemadmodum aliarum affectionū typos imitantium, non est aliunde, quā ab humoris qualitate & conditione, modò hunc, modò alium motum impetumve fortiente, evidenter quidem & manifestum, siquidem fomes aliquis putredinis accesserit. Adhæc humor nunc merus est, nunc alius temperatus, quem in formula seu regula motus dein exhibet ac repræsentat.

Nota τῆς στομακῆς.

Nota stomacæ.

99. Cum caro gingivarum natura sua mollior & ob textum *σποφωδεςτέρα* spiraculis plena perviaq; sit, tam icchoribus, quā editis inde roscidis vaporibus in ζέσσει ab impuris visceribus vi caloris internè exæstuantibus perfusa, sanè quā promptissimè adimpletur, atq; iccirco in humorem laxum fluidumq; exsurgit: quæ Hippocrati sunt ἔλα, & cum adjecto Galeno ἔλα πλάδαξα, *gingivæ madore laxæ nvidæq;*. Paulo πλάδαξ οὐλῶν appellare visum est.

100. Sed & venæ τῆς ὑπογλωσσίδος, *partis linguae subjacentis*, & præter has finitimæ, quibus inferius labrum respersum est, sanguinis plenæ turgent. Documento color est, cujus atrore, tanquam umbra, libiū tingitur, ob multitudinem vasorum circumjacentium, colorationis afferentium opportunitatem.

101. E vestigio tum gingivæ prurire incipiunt,

piunt, sive humor retorridus, putris ac salsus, aut ichor hujus simili imbutus, qualitate per se acris sit, sive per contagionem aliunde propagatus, aut intus diutius cohibitus, caloreq; alieno præhensus, acrimoniam in loco uliginoso postea acquisierit. Hi sunt ὀδαξισμοὶ *pruriginēs gingivarum*.

102. Carnem gingivarum, quæ Hesychio inde nomen adepta est, quod vel cuivis obnoxia injuriæ ex levi patiatur, (ἔλρον namq; τρυφερόν καὶ ἁπαλόν *tenerum delicatum valdè* exponit) humoris acrimonia exest atq; exulcerat: Quæ græcæ nationi sunt ὄυλα διαβεβρωμένα, ἢ ἐίλωμένα, & ἀνάβρωσις ὄυλων, *gingivæ ulceratae*.

103. Est ubi gingivæ præ nimia luxurie saturitateq; humorum, aut vaporum sursum ebullientium diffuentes adeo gliscunt, ut immodicam alluviæ inundationemq; jam amplius continere nequeant. Proin hiscunt, & vel lenissimo scalpitu attrituvè fatiscentes rimas agunt. Vitium illud Teutonum vulgus privatim vocat *Acfelen* / nomine, ut ego quidē opinor, ex *Eglen* depravato. Etenim gingivæ more hirudinum (*Egeln* Germani appellant) saniem sanguinemq; potant, eoq; jam satiatae atque ebriæ supra modum turgent.

104. Utrumvis horum acciderit, seu gliscant gingivæ, seu exuvium ipsarum hiscat, eruantur, ichoremq; αἷμα τῆρόν jugiter salivanc

vant tam largè ubertimq; , ut in dies singulos excipiundo ei aliquot heminae vix sufficiant, *ὄυλα αἰμασσόμενα ἢ αἰμορραγῶντα*, *gingivæ cruenta* inde appellantur, quibus nomē *αἱμάτων* Hippocratis adaptare haud fas est, quando glandularum salivæ uberum cruenta tabe solummodo delibutæ sunt, gingivæ quā assiduè despuere saluti esse ægrotantibus infrà indicabitur.

105. Præterea carunculæ, quibus dentium maceria ambitur, pene usq; ad os mandibulæ, quacum dentes utrinq; per gomphosin coarticulati sunt, non rarò exputiscentes putrorevè corruptæ abscedunt. Qua injuria dentes deformiter detegi atq; nudari contingit.

106. Labentibus inde diebus laxata dentiū compage, aut horum gomphosi luxata & quibus firmiter hæctenus nixi sunt, radicibus nimio madore perrigatis dentes vacillare jam incipiunt adeoq; labe factari, ut e loculamentis vel sponte defluant, vel nullo negotio eximi ac velut enumerari queant.

107. Inter hæc dentes decorem coloris, hoc est, *nativum & genuinum candorem suum* exuunt, ac prorsus nigrescunt, quandam velut syderationis ideam præferentes atque e-mentientes, quæ peritioribus etiam non rarò solet imponere, cum interim sola duntaxat superficies eorum ab humorum fuligine fucata sit.

108. Putredo carnis gingivarum, nonnun-

quam etiam gangræna tanto major existit, tantò gravior, quantò interiora oris humectiora sunt, & tam ciborum molitione atque præterlapso, quàm nidorum & anathymiascos è ventriculo velut foco coactionis emergentium mole foetidius sordidata. Quæ sunt *ὄυλα ἐπὶ φλόγα*, *gingivæ subcorruptæ*, mox etiam *γαγγραινώμεναι, syderatæ*.

Oris fætor.

109. Putredinem fætor animæ in ore tantquam perpetuus affectus comitatur. *δυσωδία γὰρ τῆς σήψεως σημεῖον, fætor putredinis & corruptelæ augur indubius*, & foedi odoris ipsa mater est. Sicut enim à pepasmo rerum succidarum *ἐν χύλων*, naturæque *ἐν πρὸς φόρων*, id est, *consociatum*, ἢ *εὐωδία* est; si contrà ab earundem corruptione atque putredine, tum etiam a permissione *τῶν κακοχύλων*, ἢ *δυσωδία*. Hinc *σώματα* quoque *δυσώδη*.

101. Non aliundè ratio & vis contagii (quàm alii *συμπάθειαν*, id est, ut sic dicam *compassionem*, aut *consensum* fortassis appellare mallent) in hoc morbo, quam ex humorum putredine deduci posse videtur, abs qua contagium proflus *ἀχώριστον* est. Nec enim mali seminarium ab uno profectum dimanare iacius, aut affluere participarique alteri ad transumptionem ejus *ἀναλογία* seu *ἐπιμετέωρησιν* aut *σύμβολον* habenti, nisi intercedente illa unquam potest.

III. Cæterum super hac re exactiorem peragere censuram nunc quidem nobis consilium non

um non est, neq; etiam operæ fuerit, rei non-
dum satis explicatæ, naturam *ἡγή τὸ διὰ τὴν* dis-
quirere. Satis nobis sit hoc ex Floro constare,
ἐπαφῶν ἢ συνανήψεωσιν ἔχειν τινὰ φαινόμενόν
πάθος ἀρχὴν, id est *contrectationem & contagi-*
osam corporum conjunctionem (quæ in Schor-
buto in osculis mutuis, poculorumq; commet-
tio consistit) *Principium & originem morbi evi-*
dentem habere, Sed hoc quasi extra oleas.

112. Nonnullis ex obstinatione & pervica-
cia oscedinis hoc etiam non rarò contingit,
ut cardo oris, in quo gena inferior sub via au-
diendi vertitur, nō aliter atq; compago genu-
um obrigescat, indeq; os strictius conniveat,
quo minus in rictum queat ingenuè dispan-
di, squalido terrenoq; humore in juncturam il-
lam & hujus vincula, quibus maxilla infe-
rior aurium radicibus affirmata est, quæque
motum liberum & expeditum cardinis mo-
do maxillæ largiuntur, altius imbibito atque
infercto. Non fit autem hoc impunè, neq;
sine sensu doloris, quem ipsa *τάσις* in articu-
lo & nervaceis corporibus ipsum circumdan-
tibus excitat. Quam diu autem dictæ par-
tes à squalido succo obsessæ, eoque inebriatæ
distenduntur, tam diu ferè dolor solet per-
severare, exacerbari verò inter mandu-
candum, & dum oscitamus, partibus ob rigo-
rem & impotentibus sui, & motus impatien-
tibus.

*Compago
genarum
rigida.*

113. Est hoc symptoma quidem rarius, neq; à quoquam, quod ego quidem sciam, observatum usq; adhuc: sed quod tamen usu soleat accidere, ac metipse deprehenderim semel atque iterum, non sine deformitate & pronuntiatio-
nis *dispendio diu* post restibile.

Note τῆς σκελοτύρβης

*Signa sceler-
tyrbes.*

114. In scorbuto plerisq; ex infirmitate ge-
nua labāt, iccirco ἐπ' εὐθείας erecti obābulare
ægri, tametsi hæc exercitatio maximè κατὰ
Φύσιν est, ægrè possunt, ad quasvis opēras in-
ertissima segnitie pigrescentes, & vel in uno,
quod dicitur, clivo sudantes.

*Crurum ri-
giditas.*

115. Crura leviter iisdem obrigescent, cru-
dore id est, succo gravi & terrestri sese in com-
pagines artuum & vincula furtim insinuante,
ac fibrillas musculorum, è quibus ipsi tanquā
è primo stamine conflati sunt, quæq; tandem
in tendines collectæ desinunt, largiter perfun-
dente: cuius appulsu dominatuq; contrahi ali-
quantulum ipsa necesse est.

116. Rigorem hunc similiter dolor exci-
pit, initio gravis ac velut abstrusus, at non ta-
men interim planè obscurus, quippe qui in su-
ræ tibiærumq; musculos, nervorum gratia be-
nignitateq; afflatus, & in finitima alia nerva-
cea corpora sese penetrat, ac vel à quovis exer-
citio soleat multum atq; multum adeò exaspe-
rari.

Paralypsis.

117. Non rarò crura quasi resolvuntur,
quæ occasio fortasse fuit authoribus, ut σκε-
λοτύρ-

λοτύριον εἶδος ὀφθαλμοῦ, aut ὀφθαλμοῦ ἰνδα
indigitarent, quam nos ex Plinio solutionem
compagis in genibus audebimus interpretari.
Nec enim omnis motus hīc deperditus est,
neque sensus crurū prorsus abolitus, sed uter-
que sibi utcunque etiamnum constat, in mol-
lioribus præcipuè naturis & pueris: Licet in
gangranosis ulceribus, sensus adeò nonnun-
quam obtusus sit, ut ne quidem inflictum fer-
rum, neque admotum pyroticum sive caute-
rem percipias.

118. Passim emergunt in femoribus & ti-
biis *αἰλοι* *macula* summam foedantes cutim,
quæ principio erubescunt floridaq; sunt, qua-
lia ferè à nuperis pulicum moribus in cute re-
manent *σῖγματα*. Verum tractu temporis vel
decoloratae flavent, tanquam in iis, qui vibici-
bus cæsi sunt, vel intenduntur ac saturatiores
evadunt, puta blavae, plumbeae. Tandem vire-
scunt, livent, & ut in Elephantiasi *σκιάδες ἢ ζο-
φώδες*, umbrosae fuscantur & ad nigrum ten-
dunt. Atras ab illis vix dinoveris, quæ in æ-
gris mortis jam jam imminentis præsagium
sunt. Omnes concolores sunt humori subter
cutim stagnanti, ejusque ideam repræsentant.
Color est dominantium & exuberantium
succorum, non deficientium Galeno.

Macula.

119. Solent ejusmodi liturae sive maculae
nonnunquam in quasdam veluti squamulas
assurgere atque resolvi, quæ à cute non aliter,
quàm in Erysipelate, humore tenuiore &

squalidiores strictim corticatinque excutuntur.

*Tumor
Crurum.*

120. Nonnullis crura molli tumore, laxo, pituitoso, sed minus dolenter, velut in hypofarcidio, grandescunt, humore magis impetu suo, quam naturæ ductu ad inferna corporis devergente, & signa ponente cachexiæ incipientis. Quemadmodum ergo ima crura prima omnium totius compaginis refrigerantur: ita quoque in paupertate caloris vitalis, perinde ut in phthisicis, ab ejusdem *νεκρώσει* intumescunt, non quidem *Λοαρηία*, ἢ *σαρκῶν ἀνξήσι*, *carnium succiplenarum & solidarum accretione*, sed quodam tumore *καχεκτικῷ*.

Atrophia.

121. Contrà videas quibusdam ita gracilescere sæpenumero eadem, ut solummodo cute intecta esse, & vix ossibus hære arbitreris, superveniente præsertim *ἀτροφία*, in qua ob labefactatam naturalem œconomiam corporis alimenta contingit corrumpi.

122. Si quis tumorem pressiore tactu exploret, pro suffusi humoris natura mollis percipitur, rarissimè cum renixu, immò vero statim subsidit, fossulamque velut in farina aquæ subacta, aut impressi digiti vestigium post se aliquandiu relinquit, donec inde consurgat, atque impleatur, membro genuinum vel certè album colorem usque servante.

123. Quibus tibiæ & corporea earum habitudo genio defraudata suo liquantur & contabescunt, neque aspredinibus aut squammulis

lis

his obstitæ sunt, iis ferè solent eadem splendicare, intenta nimium cute.

124. Unitate partis à subter erodente humore, vel inde genita sanie purevè, vel ab alia corruptela soluta, ulcus succedit tetrum, malignum, & quod cicatrice difficulter integri ac muniri queat, Chironium atque Telephium ex argumento appellatum.

ωρεγνωσιν.

125. Schorbutus ejus est indolis atque inge- *Prognosti-*
nii, ut non celeriter historiam suam absolvat, *ca.*
neque ægros præcipitet: sed ut plurimum trahat, diu duret, & solvatur ferò, idque ob humoris, unde existit, contumaciam, qui & in movendo piger sit, & temperamento frigidus, & substantia lutulentus ac limosus. Quare sicut non nisi longo tempore in corpore acervatur: ita remediis etiam optimis & opportunè adhibitis minus obedit. Ex facili tamen sanescunt, quibus sola sufficit diætæ mutatio; reliqui secùs.

126. Huic ergo præ cæteris obnoxii erunt, *Qui scor-*
quotquot crassis & fæculentis succis scatent, *buto magis*
præcipuè qui in dominatu sunt nigri humoris, *obnoxii.*
qui sanguinis limus est, atque quodammodo ipsa fæx, eumque inde à prima usque nativitate exaggerarunt, huberemque fecerunt illius proventum.

127. Mox quibus calor insitus seu sponte natura, seu morbi vehementia elanguit, naturalisq; œconomia labefacta est, id quod ex
vitiata

vitata hæmatosi, indebita, excrementorum, sequestratione, prava concoctione seu nutritione deprehenditur. Naturæ enim æconomia consistit & absolvitur digerendo, sive coquendo, discernendo, & superflua maturè expellendo *i. aphorism. 22. comm.*

128. Tum illi quoque, qui impensè capiuntur cibis crassis, frigidis, crudis, viscidis, & in penuria recentium, piscibus & carnibus sub divo, Sole aut frigore duratis, sale suffituque maceratis, pane non probè pisto, mucido situmq; resipiente, & hoc genus aliis succum, crassum ac glutinosum, naturaq; sua prævum generantibus. A lautitia victusq; elegantia hoc morbi genus ferè exfulat.

129. Præterea accolis maris Baltici, aut qui hoc tenus conversantur, perquam familiaris est Schorbutus, tum inter hos iis, qui naviculariam, aut in navibus operas mercenarias conductitiasq; faciunt, & imprimis verò qui sentinant. Breviter quibus in mari negotia sunt, & merces assiduis com meatibus ultro citroq; feruntur.

130. Qui item muris adhabitant frigidum exhalantibus, aut inquilini sunt uvidarum, ædium, aut fornicum, testudinum (intra coassationes enim sive tabulata, Olao teste, morbus solet mitescere) qui cæcis & obscuris in carceribus sive ergastulis atque gurgustiiis, iisdemque perangustis, quales sunt cellulae monialium, diu detenti fuere.

131. Qui agrè & vix tandè ac nuperrimò convaluere, diuturnis hæcenus morbis exerciti ac fatigati. Quin enim vitiis laborant ejusmodi, ut restituta utantur valetudine, non secus ac senes affecti sunt: estque longus morbus instar senectæ. Utrobique corpora frigescent, altera decursu annorum, altera languore.

132. Adulti magis parati & obvii, quàm ærudi adhuc & vix pueritiam egressi, vel qui in flexu consistunt pueritiæ: in illis morbus imperiosè regnat ætatis merito: in his calor nativi ἐκλαμψις, id est, *lumen*, magis emicat, sese potenter & efficaciter exercit, morboque è hujus ἐφόδῳ obnititur. Quare hoc morbo multò salubrius defunguntur pueri securitatemque salutis consequuntur, vel quibusvis morbificarum caussarum telis aliàs expositi.

133. Multò gravissimus senibus est, & quibus affecta jam ætas aut propè acta est, πεμπέλοις.

— qui capite obstipo defigunt lumina terræ: quos Hippocrates affirmat lōginquitate morborum divexatos, plerunque iis ξυναποθνήσκειν, *commori*, quibus idcirco exacta via frustra, quod dici solet, viaticum quæritur.

134. Mulieres magis obnoixæ sunt viris, cum quòd insitus calor ipsis inertior inest, tum quòd in earum corporibus multum fæculenti humoris ipsum prægravantis acervatur.

tur. Secus fieret, si Parmenidis sententiā standum esset, cui mulieres calidiores sunt, privilegio sanguinis, in quo calor est, copiosioris, quo ipso non aliter atque ignis in foco lignis sustinetur. Excipiuntur hīc *γυναικες ἀρρενοποὶ* Aristoteli appellatæ, quæ igniculos jaciunt viriles, viragines tum satæ, quando viri semen in foeminæ jus habet, illudque vincit.

135. Inter mulieres præter cæteras crebrius & vehementiùs corripuntur *ἀφροδοί*, per impotentiam excipiendi & concipiendi virile semen steriles, & quibus purgamenta menstrua, seu sponte naturæ, ætatisque decursu, seu diuturni mœroris inveteratione, seu denique alia de causâ antè diem substitère, eaque propter jam amplius, quantum quantum in cunctis mensibus operè navetur, *γυναικαθλῦται* id est, mulierescere, aut ad muliebritatem sive naturam muliebrem, quæ in mēstruali purgatione est, revertere nequeunt, præsertim autem si sanguis veluti commutata velificatione ad viscera partesque nutricias jam pridem remigraverit, eorumque officia labefactarit. Contrà res habet cum iis mulieribus, quæ more restibulum agrorum fructuosæ sunt, *ἑπιφροδοί* nominatæ.

136. Adhæc quibus nuperrimè enixis deest *λοχία καὶ ἰατρὸς* id est, non aquarum uterinaris, sive puerperialiū, quæ dum foemina parit, in locis muliebribus stagnant, & partus jam
jam

jam futuri prænunciæ sunt, quæ inter τὰ γυναικεῖα recensentur & ipsa: verum earum rerum exinanitio, quæ graviditatis tempore à nutritione atque alimonia fœtus manserunt superstitēs, interimq; derelictui habitæ sunt, quas per locos mensstruis temporum circuitibus naturæ prius consuérat expurgare.

137. Inter viros, qui animos gerunt muliebres, ἀρσενες θηλυκοὶ Philosopho & ἀρρενοθήλεις masculo fœmini nuncupati, qui que vitam mollius & inertius, *id est, in otio* transigunt, neque habent corpus & artus exercendi consuetudinem, præ cæteris multò frequentius ab hoc malo impetuntur.

138. Per ἀνομαλίαν Veris & Autumni Schorbutus maximè obrepit, autumnī in primis, qui mutuo caloris & frigoris imperio admodum inconstanter & turbidè regitur, & præsertim crassi & melancholici humoris dominatu tenetur. Etenim ab intemperie calida & sicca æstatis præteritæ tenuior bilis, & ferofior humorum portio exsudavit, superstite crassiore, cum paupertate caloris nativi pariter & cruditate, quam αἱ ὀπώρα pariunt. Quo nomine eadem anni pars etiam quartanarum, & hoc genus aliorum morborum, chronicorum, quam cæteræ, feracior & fecundior est.

*Quo tempore
re magis ex-
riatur.*

139. Quod si malè morata viscera caco-
chymia, aut pravis humoribus saturentur,
aut epar vitiosè se habeat, res ægrotantium

hoc

hoc in morbo pessimum eunt. Nec n. tonus duntaxat viscerum acciditur, alimenta etiam proba boniq; succi contaminantur: sed ipsum *παρέγχυμα viscerumq; substantia* dissolvitur: quod quidem discrimen improba victus ratio in immensum augere & confirmare potis est.

*Schorbutus
heredita-
rius.*

140. Schorbutus sive hæreditarius sit, à parentibus in embryonem prima conformatione propagatus: sive ex labe aliqua juris gentilitii contractus, ex vitio complexionis & temperamenti, & principiorum facultatumque ignavia, atque exsolutione, quemadmodum hoc genus alii morbi *συγγενής*: sive per contagium aliunde ascitus sit, & *συνεφεύκει* statim à pueris adoleverit, cujusmodi morbi *ἐπ' αυξέας ἢ σωμαυξέας* sunt & appellantur, unà cum ætate simul nati, viresque eundo acquirentes: Ille ergo admodum difficulter, nec nisi adhibita curatione accommodatissima profligatur, neque vix quidem unquam stirpitus, quin aliquod sui relinquat vestigium, sæpeq; restibili malignitate suppullulat, neque rarò in totas familias disseminatur.

141. In hoc morbo, si ingravescat, aut tractu temporis confirmetur aut malè etiam percuretur, ægri plerunq; solent ex vetustate hydropiscere. idq; *Ἀπὸ τῆς ἀποτυχίας τῆς αἱματώσεως ἐργῶν*, ob frustrationem sive alienationem operis sanguificandi, ex hepaticæ functionis impedimento, cui succedit seri, pituitæ, flatuumq;

flatuumq; perenis generatio. Hinc postea diversa illa hydropum formæ, quarum dicta frustatio irritaque contentio visceris in opere faciundo, id est, *in sanguificando*, veluti matrix quædam est. Nec enim fieri potest, quin vitiosa materia ebriatum viscus obrutumque nimio opere refrigeretur, oppresso calore ipsi infuso.

142. Progerminat inde quoque καχεξία μελαγχολική, quoniam fæculentus humor remigratione ad viscera, & ad Epar autem in primis, tanquam ad ἱκμάλεον fontem & originem gratiosi humoris, sanguineæ massæ cōfunditur, neque idoneè repurgatur, sed per tubulos vasorum in totam compaginem corporis, & partium hujus rempublicam universam diditur ac distribuitur, non sine salutis discrimine. Idem enim planè est, καχεκλικὸν esse, quod genio defraudari, & εἰὸς absque victu αἰῶντος est, & amore flammæ pastu orbatae suo interire tandem solet.

143. Flatulentam Melancholiam parit minera Schorbuti, siquidem circumscripta sedibus hypochondriorum in liene, masaræo, circa pancreas ebulliat, ac (quod non raro usu venit) putrescens veluti fermentetur. Inde namque atra tetraq; ἀναθυμιάσις exiliens arcem mentis petit, tenebrasq; animæ spiritui solet effundere.

144. Quod si à putredine circum viscera, & oborta inde febri Epar insuper impendio

*Flatulenta
melancholici.*

*Fluxus al-
si.*

Ee

inflam-

flametur, oppidò abundè tum bilis gignitur, quam fluxus inferi alvi abdomine contenti plerunque consequitur.

*Difficultas
spirandi.*

145. Si intra pulmones clàm caniculos egerit Schorbuti materia, eorumque caver-nulas (alii appellant ventriculos) inferferit, dispnceam, *id est, difficultatem spirandi gignit*: Si ibidem calore circumventa alieno, & sui gubernatione destituta putruerit ferbueritq; paulò diutius, pulmonem exest atque exulce-rat, nisi indidem expurgetur.

*Ventris tor-
mina.*

146. Quibus *σφόδρα* & ventris torinenta partiumque circa umbilicum labores conti-nentes accesserint, iis adimitur ferè expecta-tio vitæ, spesq; medici retrò sublapsa refertur: Et tales rarò mortem effugiunt, dummodo a-lia quoque prava signa se adjunxerint: quæ & ipsa spectare oportet, absque quibus manus ægris soli illi vix afferunt.

147. Inter tergeminos dolores, (quorum in censu *Μαγνητικῶν* signorum meminimus) ille qui ad lumbos & ilia descédit, *τὴν ῥοππὴν*, inclinationem denunciāns humoris vitiosi, diuturnior est, altero affligente hypochōdria. Uterq; autem stabilis est, & uni defixus loco: Contrà vagus ille, qui per ambitum corporis artuumq; compagine latentibus cuniculis, vix sensu notabili vicissitudine atque perni-citate ultrò citroq; discurrendo aurigandoq; sese diffundit, indubitata soboles materiæ vel spiritalis, vel *ἰχωρροειδὲς* pravæ atq; malignæ, cutus

cuius prærogativa sicut rectè tractatus citò solvitur, ita facili momento repetit atque redintegratur.

148. Schorbutum febres anteeunt nunc ardentes & malignæ, nunc quæ statis circuitibus revertunt reduces, tertianæ vel quartanæ, simplices aut compositæ, confusæ aut implicite: adhæc quæ vel perperam curatæ, vel omnino etiam post habitæ atque neglectæ sunt.

149. Est ubi quartana eundem è vestigio consequuntur, ideo morbi in illum quasi commigrante, idq; κατὰ μετέπλωσιν per transitionem, cum nempe à quiete Schorbuti quartana protinus subnascitur.

Προγνώσκειν τὴν σωματικὴν.

150. Abscessus gingivarum, nisi maligni- *Prognosis*
tatis aliquid & situm in profundo habeant, *stomatias.*
quemadmodum rumpuntur citius, sic minore quoq; negotio nulla aut exigua carnis jactura persanantur.

151. Caro gingivarum quasi in fungum inutilem supra modum luxurians, multum arguit in foco subesse materiæ, quæ partim ob infirmitatem, partim ob receptionis opportunitatem eò exspuatur atque emungatur.

152. Si livor cœlum, id est, partem oris superiorem, fornicis in modum cameratam, & imprimis autem faucium penitissima obsederit, signum id funestum est, & vita in-

ancipiti, ac mors præforibus. Etenim tam malè audit livor, ut semper nativi caloris internecionem spiritusq; interceptionem præfiguret.

153. Caro gingivarum σαπρὰ μυδῶσα ἢ σεπομένη (*quam corruptionem recentiores gangrenam dixere*) sive inchoata fit, sive jam omnibus numeris absoluta, nisi maturè depaveris, serpendo subindè latius finitimam carnem finceram contagione sua attinget, eamq; ambedendo ad ossa usque dissolvat atq; consumet: quod omne vivens consortis mortui impatiens esse soleat. Inchoatam μελασμός *nigredo* notat, absolutam vero νέκρωσις, *ut sic dicam mortificatio sive morticinium*.

154. Inter utranq; hoc interest, quod in altera carni gingivarum, quæ occupat solùm, γανγησινδῶσαι *syderari*, à gangræna autem, *id est, corrupta perfectione* adhuc abest, neoterismus induci potest, causâ melasmi fortitudine naturæ, aut artis dexteritate expulsa: altera inducta jam privatione prorsus insanabilis est.

155. Pueris nisi ætatis suæ merito & privilegio roboreq; naturæ, quoque suffulti ipsi sunt, caloris nativi splendore, mali labem abs se repulerint, oscedo propter humiditatem & debilitatem corporis, calamitatem *ferè* plerunq; affert in posterum difficulter emendabilem, & ad mortem sæpe fatalem, siquidem pravitate durata fuerit.

156. In effeminatis, mollibus & teneris corporibus semper plus potest vis contagii, quæ in uvida uligine consistit, quam quæ in æthere transfunditur.

157. Coarctatio genarum sive astrictio propria eorum est, quibus Schorbutus aut σύμφυτος hereditarius est, aut ξυώτερος alumnus, quibus item à puero familiaris aut quotannis redux, unâ cum ætate pervicacius adolevit. Incessere autem hæc præter cæteras teneram ætatē potissimum solet, eò quod nervacea & membranæ artuum vincula etiamdum ductilia ac veluti cerea magisque sequacia in iis sunt, & vel quibusvis injuriis ob flaccorem & mollitudinem obnoxia. Adulti δυσαθέσει resistunt magis, maliq; vim atque impressionem citius evincunt.

Genarū coarctatio.

158. Talibus ex conniventia oris, mandibularumque rigore, etiam explanatio in pronunciando magna ex parte vitatur, itaq; oblaeditur, ut pristinam gratiam prorsus amittat: quippe qui more Gileaditarum apud Hebræos, aut Suevorum aut exhibilantium plerunq; solent literæ S. aspirare, adeoq; lenitatem pronunciandi asperare.

περὶ γνωστὴν σκελοτύρβην.

159. Lituræ crurum lividæ aut nigræ, quemadmodum in morbillis & lenticularum febrium maculis (quæ minutula sua specie puncticulæ, atque luxata voce peticulæ, Italici petehiæ dicuntur, pulicum culicumvè, qua parte

illi momorderint, aut hi pupugerint, seu κεντήματα seu σήματα atque vestigia repræsentantes perniciosæ sunt, & cæteris omnibus deteriores, quando & hæ suam quandam & effera malignitatem habent.

160. Maculæ, quæ vicissim & efflorescunt & obscuratæ evanescunt protinus, vana spectant medicum imperitum, dubium naturæ cum morbo duellum sive conflictum significantes. Quæ repente & ὅρα λόγον absurdeq; ita abeunt, ut nihil sui foris relinquant, vades sunt naturæ dejectæ, metuendumq; ne humor in hac palindrome sive refluxu in partem aliquam impingat principem, inq; ea vestigium ponens suum, tandem exitio sit.

161. Quod si maculæ aut potiùs papulæ, quibus cutis ab infecto sanguine per venas crurales diffuso, & κατ' ὥσιν ad venulas cuti suffixas expresse obsita est, in ulcera degeneraverint, nonnunquam inducto stupore obtundunt partis sensum, ac penè abolent, perinde ut in εὐχυνώσεις usu accidere solet, in qua venæ exsuccantur, & partes in quas illæ ἀνασπένδονται, oscillis suis debiscunt, sugillantur.

162. Crurum ulcera inveterata Ἰμερώδες se præ se ferunt, & velut in rabiem acta longè lateq; serpendo depascere, & depascendo serpere, ut si qua alia consuevère, atque idcirco Chirone aut Telepho, id est, benigno & propitiomine indigent.

163. Oedematosus & flatulentes tumor in cruribus hoc nomine diuturnior plerunque esse, minusq; promptè discuti solet, quod ratione situs ipsa primùm gravem sanguinem excipiant, quem tam præ nativa intemperie frigida, ex spiritus calorisq; paupertate, longioreq; à nativi caloris fontibus, principatuq; vitalium facultatum distantia, quàm præ adventitia altera, ex propinqua cruditate, unica τῶν ἐμφορημάτων matrice, omnino nequeunt mitificare. Et hæcenus de signis. Nunc & de morbis cognatis.

164. Ex hac signorum percensione simul Schorbutum morbum ab ictero nigro, ab hæmatite volvulo, à magnis Lienibus, Scirrho & inflammatione Lienis, à grandine denique, quibus cum commercium habet, internoscere, simul ipsa symptomata, utpote oscedinem ab oris putrilagine, σκελοτύρβω, à resolutione & λορδῶσι disparare haud difficile fuerit, dummodo quid eorum quisque suum habeat & proprium, accuratè dijudicetur.

165. Principiò multos invenias hodie, minimè dubitantes asseverare, Schorbutum eundum esse cum nigro Ictero: Sed perperam. In nigro Ictero (quem Galenus respectu alterius fellei, nunc μελάντερον, nunc, quemadmodum & Aretæus, à sede natali ἰκτερον Ἰπὶ σπλινὶ appellat) nato ab oppressione splenis, anima gravis est, gingivæ exeduntur, inferne

*An icterus
niger sit
schorbutus.*

crassa est lingua, ut & subjectæ ipsi venulæ, utraq; etiam nigræ tetrum ab ore respiratur. hucera in cruribus cicatricem ægrè recipiunt, & ea nigra est: assunt tarditas ad solitum opus, & quodlibet aliud gerendum, difficilis exsudatio, & alia hoc genus, quæ cum Schorbutto ipsi communia sunt.

166. Præcipuè verò illa & propria arcuati nigri sunt τεκμήρια: Color circa faciem niger, & maximè circa partes velut in umbra occultas: oculi virore pallidi, seu (ut Plautus) herbei: gustatus subausterus & amarus, stercorea subnigra, modò etiam porracea ubereque bile fucata, & magis, quàm decet, saturata, aut æmula coloris in chalcanto: frigus in toto corpore, nulla febris, nulla vis contagii, qua ab uno in alterum analogia quadam possit derivari atque traduci.

167. Cumque ægrescens lien Epar neque repurget ab impuro lutulentoq; sanguine, neque redundantiam solito more deponat, fæx sanguinis quoquo versus ἀπεριζεῖται in cutim ambituq; corporis dispergitur, unde corpus universum redditur decolor, Aretæο μελαγχλωρον, quasi fuligine fæci ammistâ infectū.

168. Videamus si Schorbutus sit ab Hippocrate Volvulus Hæmatites, id est, cruentus appellatus, sub cuius nomine Langius autumat Schorbutum non tantum delineatum, sed & nativo penicillo, & veritatis (quod dicitur) coloribus depictum esse.

An Volvulus
hæmatites
sit Schorbutus.

169. Præf-

169. Pressis ab hoc volvulo affirmat Hippocrates ex ore malè olere, gingivas à dentibus abscedere, è naribus manere sanguinem, aliquando etiam ulcera pullulare ex cruribus, & de his alia sanescere, alia emergere. Hactenus ambo morbi, quos sub incude versamus nostra, & quidem in plurimus conveniunt. Sequens utrosq; invicem abs se distinguit & separat longius. Addit enim Hippocrates, ægrotantes esse ad deambulandum & laborandum nihilo secius interimpromptos atq; expeditos.

170 Anutio Foefio, locus Hippocratis mendii nomine suspectus est. Dodonæus etiam notare ausus fuit virgula censoria, negandi voculam, nullo in codice repertam hactenus, intergerens. Ita namque legit in libro de internis affectionibus: *περφοιτῇν δὲ καὶ ταλαπωρέειν οὐ πρόθυμῳ* : idq; genuum dissoluta compages in Plinio dictare ipsi videtur.

171. Quid alii faciant plus quàm ego habentes animi, equidem nihil moror in præsentia. At mihi vel audere, nedum attentare idemmet religio sit, qui per suasissimum habeam, Hippocratem (ut quidem loquitur) tanta fuisse benignitate, ut nihil sciverit, quod nos nescire voluerit: tanta solertia, & sapientia, ut nemo post eum sciverit, quod ipse ignoraverit, atque idcirco ad ipsum tanquam ad tribunal quoddam veritatis meritò nobis appellandum esse, qui tam fallere, quàm falli nesciat, teste Macrobio.

172. Est quidem hoc non dissimulandum, quandoque bonum illum Magistrum cespitasse, præsertim in anatomicis, quorum fides tantum non capite deminuta videtur, & verò ridenda in his conatus atq; industria: tum in illis quoque, quæ non *πρὸς ἐκδόσιν* ad editionem elucubrata sunt, sed velut *ὑπομνήματα* quædam *ἐν διφθέροις τε καὶ πινυακίδιοις* adversaria, in exuviis sive tabellis opera tumultuaria exarata ab ipso atq; inventa: E quibus Galeno etiam in tam fecundo seculorum beatitate, tam secundo scriptorum flumine, vix ac ne vix quidem sensa authoris eruere, nedum omnes serupos in tam brevi & contorto dicendi characterè dissolvere licuit. Ad enim hæc eò non pertinent, ut minxisse in patrios cineres velim, aut notandam existimem diligentiam veterum, quæ vel temporum æquitate sese possit sustentare.

173. Ut maximè vero istud quidem ausim, aut velim etiam castigando experiri, quod alii: hac tamen censoria seu animadversione, seu notatione haud quaquam id assequar, quò rei satis fiat. Etenim de maculis, quæ sugillatis non dissimiles sunt, apud Hippocratem altum est silentium, quibus hodie sese oculis intuentium Schorbutus repræsentat: qui certè cardo censori ipse quoq; vertendus est.

174. Langius meo quidem iudicio è geminis vol-

nis volvulis Hippocratis, primo nempe & tertio, Schorbutum multo rectius & expressius conflasset, immutatis solum notis, si nempe loco τῆς περιθυσίας in hæmatite, addidisset ex primῳ τῶν τῶν σκελέων βαρύτητα, καὶ τρομὸν ἐν τῷ περιφοιτεῖν. Est enim quædam atque magna adeò in ambulatione difficultas ac tremula, in utramque partem totius corporis vacillatio, velut alternis pedibus insistentium, aut conscendentium magnos clivos, quæ est Galeni ἀδυναμία ἐν τῷ περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας, adeoque solidum ἐκμαγείον sive simulacrum germanæ σκελοτύξης. Quo pacto tamen aliquantulum audentiùs ab Hippocratis sententia deflectitur.

175. Cæterum ad splenes sive ad splenes *Splenes magni an sint scorbutus.* plenos & magnos nunc porrò digrediemur, Schorbutum propius aliquanto assimulantes, quibus Cappadox leno apud Plautum quasi zona cinctus ambulat, & geminos in ventre habere sibi videtur filios. Quia enim lien directus erat, præ nimio tumore divaricatus, & ut sic dicam, in crucem actus.

179. In his Hippocrates, & quotquot ipsū secuti sunt, scribit gingivas malas esse, putrescere, & à dentibus defluere, os & animam graviter olere, sanguinem aliquæ ex parte prorumpere: quorum si nihil eveniat, aliquem in cruribus tumorem esse, aut ulceribus ea scatere, quæ vel omnino non sanescant, vel certè vix cicatricem, & nigram eam

eam atque inducentem recipiant : in intenta denique ambulatione cursuque dolorem & quandam difficultatem esse.

177. Hinc nihil occurrit, quod dictos morbos unum ab altero disparet aut divellat præter lituras, quibus crura laborantium Schorbuto plerunque insignita sunt ac ceu literata, quas sub colore corporis *μολυβδόει plumbeo* (quem Hippocrates tertio lienis morbo, Cælius Spleneticis assignat) comprehensas latere, vero admodum consentaneum est.

178. Simul ac vero majores venæ *ναυσιώσ* quadam gravem sanguinem abs se in tenues exilesque emunxerit, solet ille sub cute, in quam venulæ capillorum ritu dispersæ sunt, primum austerius nigricare, mox vi caloris extenuatus rarefactusque plumbi more livescere : ut sit *μολυβδόει* color idem lividus, à regione quasi *λιευκός*, quem *πελιδνόν* Græci, in venarum exsuccationibus seu sugillationibus admodum conspicuus. Sed maculas & earum colorem ad finem reservabimus.

179. Qui in scirpo nodum dictionum aucupio nimis quam anxie quærunt, ii in illo secundi propheticōn : *Quibus magnis in splenibus neque sanguis aliqua parte prorrumpit, neque os olet, eorum tibiæ ulcera prava habent, & cicatrices nigras* : malunt copulæ (&) disjunctivam (aut) substituere, emendatrice conjectura, emendationem conjecturalem relinquentes.

180. Atqui ne huic loco opem ferre visum nobis

nobis est, ne in salebra adhærendum, vel juncta in structura verborum fortè luxanda essent, quando palato Celsi, viri universæ naturæ prudentis atq; consulti, & Hippocratis interpretis nequaquam insciti sapuit, qui erga prorrheticum Hippocratis perinde se gessit, ac debuit, aphoristicamq; illam sententiam ad verbum de Græco expressit: cujus vestigiis hoc libentius insistimus, quod cicatrix ulcerum clausula sit, & quoddam (ut sic dicam) sigillum, neq; caro vel vulnere, vel ulcere faucia sine cicatrice redintegrari, quemadmodum neque fractum os, nisi interventu calli ferruminiari aut coire unquam queat.

181. Si σκολῆνες sunt Schorbutus, ut sanè ipsum proximè referre, vel paullum oppido inter se uterque differre videntur: credibile profectò est, credibile, Galeno tam non ignotum fuisse ipsum, quàm inter Hippocratea nihil omnium: quippe qui σκολῆνας excellentiæ nomine à præceptore nuncupatos, in 3. aphor: 22. μεγάλους commentando interpretetur: quod quidem ut quidvis aliud confesum est atque testatum, deque eo planè constat, inter se ambos ἀνθομολογεῖσθαι consentire.

182. Post Hippocratem inter Græcos Strabo Geographus memoriæ prodidit, exercitum Aelii Galli Rom: ad Album pagum in Arabia Stomacace & Scelotyrbe laborasse, ex aquarum & herbarum quarundum usu. Paucis inde

*An Græcis
fuerit notus
scorbutus.*

cis indè annis post Plinius conditor naturalis
historiæ, quem toti Græciæ tutò opponim^{us},
in eadem sententiam velut interpoli ope^{ra}
scripsit, idem usu venisse in Germania, castris
trans Rhenum à Germanico Cæsare promo-
tis, idq; ob potum aquæ dulcis ex fonte tractus
maritimi.

183. Ab utriusq; sententia Galenus ætate
posterior ne transversum quidem unguem, si-
quidem à nominibus discesseris. Affirmat ipse
in 2. libro: *ὅτι Φύστος ἀνθρώπων*: haustu aqua-
rum infectarum omnem penè militum exer-
citum similiter afflictum fuisse, qui eodem
loco castra essent metati. Quem ad locum se-
se postea refert in proæmio historiarum Epi-
demiarum, idq; memoriæ proditum fuisse a-
it, accidisse in castris. A quonam vero pro-
ditum quæso, præterquem à Strabone & Pli-
nio, in quorum historias digitum videtur
quasi intendisse, qui utroq; esset multo poste-
rior?

184. Minimè deest hujus sententiæ seque-
ster. Nanq; autoritate Galeni motus dein-
ceps, quin etiam nomen mutuatus ab eo est
Olaus Magnus Gotthorum Archiepiscopus
Schorbutum ex argumento Castrensem mor-
bum indigitans, l. 9. c. 38. & l. 16. c. 51. de *Septentri-
onatribus regionibus*.

185. Cæterum ne ad aras Galeni sacramen-
tum dixisse videamur, existimabit de hisce,
ut quisq; volet: meo enim arbitrato licebit,

cum

eum sint in dexteriore conjectura posita, quibus eò tetendi, atque hoc adeo intendi, ut ad mortalitatis fructum & utilitatem transferrem singula & universa, deq; studiis nostræ artis (quæ Democrito τῆς σοφίας ἀδελφὴ καὶ ξύνοικος sapientiae universae soror ac contubernalis est) quàm optimè vel mererer in præsentia, vel saltem existimarer pro virili mea adhuc mereri velle.

186. Quid? quod Galenus (ad quem liber ἱατρικῶν ὁρῶν refertur) non tam ex suo, quam Strabonis sensu, iisdem penè verbis Schorbutum, vel genus hujus definiit. Utcunq; enim appelles εἰς τὴν ἀφύσεως, an vera ἀφύσιν τινα, perinde est, neq; magnopere interesse videbitur.

187. Restat unus adhuc nodus perquam difficilis, expediundus & ipse, nempe quod symptomatum in Schorbuto convenientium alterutrum duntaxat in magnos lienes cadit, idq; pro dispari humoris morbifici συστάσει καὶ ῥοπῇ. Alias enim πλεπτομερής, alias, παχυμερής est: ille levitate sui in altum enititur ad gingivas ἀνὰ ῥῶτον: hic gravitate contrà depriimitur, & ad infima devertit crura κατὰ ῥῶπον. In Schorbuto idemmet ἀνομοιομερής utroque versus potest incitari.

188. At enim neq; hoc est perpetuum. Est ubi prægressa larga αἰμορραγία liberalivè sudore, pars tenuior in Schorbuto dissolvitur. Est rursus ubi peccans humor nimium ferefcens ad

scens ad gingivas exundat universus. Sæpenu-
mero altius intus condita mali radix nequi-
dem sese profert, ut in senibus, idq; caloris ig-
navia, materiæ atq; digestionis hujus penè in-
expugnabili contumacia, angustia meatuum,
textus cutanei spissitudine, transpirationis
interceptione. Atq; idcirco in talibus hoc ma-
lum non rarò nobis divinandum fuit, neq; ta-
men profligatum unquam nisi iis, quæ Schor-
buti quasi alexipharmaca essent. De quo qui-
dem satis superq; in præsentia, ne quæ jamdu-
dum comprobavit experientia, hoc tempore
disceptentur.

189. Quid mirum ergo in Splenibus quo-
que utrunq; simul aliquando si contingat, ni-
mirum & ora graviter oleant, & crura scate-
ant ulceribus? Neq; hoc in copia succi me-
lancholici, & alicujus solennium evacuatio-
num suppressione absurdum aut præter ratio-
nem fuerit: ut veritas ejusmodi decretorum
aphoristicorum non tam restringenda, quam
amplianda potius, & de consilio Galent *ὡς ἐ-
πὶ τὸ πολὺ magna ex parte* perinde accipienda
esse videatur, sicut *τὸ ῥητὲν dictionis figura* præse-
fert: licet res ipsæ non semper eodem modo,
sed interdum etiam aliter, quamvis *ἀναισθη-
τως* eveniant. In commento 58. sexti aphorif-
morum.

190. Pleraq; Schorbutus & Scirrhus lienis
communia inter se habent, ut oris gravedi-
nem, erosionem gingivarum, crurum tumo-
rem quem Celsus addit, *ἀθυμία* in intenta
ambu-

ambulatione, inq; cursu dolorem: Ast in Scirrho lienis inflammatio anteivit, defit febris, lien est κατάρροπⓈ. Quod si epar εἰς τὸ κακὸν συσπλωρῇ lieni allaboret, ferè semper aquæ cutim subeuntes colligantur. Schorbuti propriæ sunt maculæ, genuum item & interdum genarum quoq; contractio.

191. Inflammatio si sub læva hypochondriorum parte pervicacior sit, pauloq; diutius fatiget, in scirrhum plerunq; degenerat. Quo temporis articulo desinit febris, quæ prius erat continua: Schorbuto febris contrà errabunda est motus & reversionis planè inconstantis. Adhæc dolor conquiescit, quippe cum σκληρώματⓈ indubius augur sit ἢ νερκὴ καὶ ἀνασθησία, id est, sensus quidam torpens, phlegmone perfrigerando nimium stupefacta. Interim remanent distentio, tumor, saxeæ duritiæ,

192. Grando pestis in genere suum peculiaris & capitalis est, quadamtenus iis assimilis pustulis, quas Græci ἐκθύματα ἢ ἐξανθύματα & à rotunditate sui schematis κεγχριώδη, aut (si modo, ut quorundam experientia videtur astruere, ex incandescencia sanguinis seu ebullitione gignitur) ἐκζέματα, ἐκζέσματα, ἢ ἐκβράσματα solent nuncupare: passim in universo corpore velut palans, inprimis autem conspicua in amplitudine oris, ad linguæ radicem, faucium penetralia, ad depi-

*An grando
suum sit
schorbutus.*

les axillarum inguinumq; regiones, in dorso, feminibus, cruribus, ad excarnia loca suffraginum, in lardo, intestinisq; carnibus, non aliter ac margaritæ in carnibus ostreorum existunt, proprio folliculo septa atq; cōclusa, viscidaq; intus albugine referta. Verum de tota causa sententiam ferre videtur quæstio ad finem adiecta.

293. Oscedo & putrilago oris, quæ quibusdam febribus familiaris est, prima quidem fronte cognatæ atq; ὁμοφθεῖς esse videntur, non sunt tamen reapse, sed multum abs se invicem κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον *majoris minorisq; ratione* differunt. Etenim putrilaginis causæ leviter duntaxat pressæ & superficietenus impressæ, fugaces, minusq; calamitosæ sunt: Oscedinis contrà fixæ firmiterq; stabiles, altius insidentes. Neutra malignitatis exsors est: at oscedo tamen plus ejus possidet, in qua molli- tudinem raritatemq; gingivarum sæpius tandem contingit syderari.

*Paralysis
scorbutica.*

294. Jam reperire est non paucos, qui autu- ment temporibus Strabonis & Plinii σκελο- τυρβην pro paralyti habitam, usuq; captam ef- fe: sed malè illi quidem meo iudicio. Nec e- nim tam ὡδάλυσις est, quàm instar ejus a- liquid, & ὡς ὡδάλυσις, *quasi, resolutio*. Hinc illæ deminuendi vim adeptæ voculæ apud Stra- bonem: ὡδάλυσις τις, in authore med: definit: εἶδος ὡδαλύσεως, ut sit adeo Scelotyrbe im- propriè nominata paralytis, vel κατὰ χρεσιν ὡς
abusi-

abusione vocabuli, perinde ac si dicas *σπλά-
γιωδές τι*, aut quiddam *ἀνάλογον finitimum* re-
solutioni, quam solummodò mentitur Scelo-
tyrbe, item non solidè exprimit: quippe quæ
non in nervis, sed nerviformibus corporibus,
compagines genuum genarumq; vincientibus
fundetur. Nulla igitur illa usu capio.

295. Hoc aliorum iudicium esto, Langius
Straboni, Galeno, & qui utrunq; interpreta-
tur, Plinio vim fecerit nec ne, dum Sceloty-
ben detorquet ad fontes Hippocratis *τῶν
ῥευμάτων*, quæ prono decubitu à capite per de-
clive spinæ delapsa irruunt vel *διὰ φλεβῶν per
venas*, vel quocunq; sanè itinere *ἐς τὸ μύελον
ad spinalem medullam*, aut *ἐς τοὺς σπονδύλους ad
verticulos spinæ*. Super quibus consulatur liber
de glandulis, & de locis in homine.

296. Si nanq; eo loci, quo corpus nostrum
bifidum fieri, inq; duo *σκέλη crura* nominata
dividi occipit (divisionem hanc prisca *διχάλαν*
appellarunt) inferna pars umbilico ad imas
usq; pedum plantas, & obstructione nervorum
feu syderatione relaxabitur, ut æger neq; cru-
rum neq; vesicæ, aut ventris officio potens sit,
morboq; invalescente interdum præter arbi-
trium mejere & egerere cogatur, superna cor-
poris parte interim in vigore subsistente, ner-
visq; per universi trunci molem illæsis.

197. Quòd si ita esset, ne Galenus nos etiam haud immeritò rideret, tanquam ineptos & praposteros medicos, luporum more circa puteum chorum agentes: qui resolutis cruribus ob aliquem affectum, eam spinæ partem, quæ lumborum regioni subest, infestantem, fatageremus inaniter sumpta opera cruribus opem ferre, neglecta interim spina. *lib: 5. locorum patientium cap. 7.*

198. Cæterum hætenus: ne inimica insectatio hæc esse videatur. Plinius hanc litem videtur dirimere, solvi affirmans compagem non totius cruris, sed medii duntaxat, id est, genuum. Unde illa postea *αὐτὸς τὸ ἀσπαστικὸν ἀδυναμία* ad deambulandum impotentia consequitur, & consequatur necesse est, propter quam ægri motu non prorsus orbati, sed præpedito eo perturbatoque uno latere alteri acclinato incedunt, corpus non surrigunt, neq; attollunt pedes: sed ut assolet in acclivibus itineribus post se trahunt, aut in partem utranq; toto corpore titubanter inconstanterq; vacillant: non nunquam ut in toto torpore & plumbea affectione corporis prorsus ad pedes delabuntur. Sensus utcunq; sibi hîc constat, excepto quo ulcera in cruribus in veterescente malo *κακὸν θὴν* pessimæ indolis ac moris evadunt, ut ne quidem cauteris impressionem interdum persentiant.

199. Etsi autem hoc dissimulandum non est, inter initia ob humoris pessum euntis copiam
crura

crura nonnihil in tumorem flatulentum attolli, partesq; circum ea laxas mollesq; tangentibus, perindè ut in paralyfi, occurrere, quæ inde mollificatio barbaris est nominata: protracto tamen malo paullò diutius musculi & tendines genuum tibiærumq; motibus præfecti, aliquantulum tenduntur, non etiam nunquam poples quasi obrigescens contrahitur, ut sarcinatorum in modum ægrotantes ingredi cogantur.

200. Λόρδωσις quod attinet, ut maximè symptoma sit magnorum lienum, inq; ea, velut interdum in Scelotyrbe, spina nonnihil oblædatur, & qui cum hac conflictantur, crurū impotentes sint suorum incipiantque λορδῶσθαι *delumbari*, neq; ἐπ' εὐθείας erecto statu valeant incedere: adhæc ut summa crurum in hac quoque lituris passim oblita sint, & utrunq; symptomatum λορδωσις pariter & σκελοτύρβη eadem ex stirpe, diæta videlicet Φάυλη & Φλάυρα, aere item uliginoso & squalido oriatur: tamen λορδωσις propriè gibbositas est infra phrenas, à catarrho crudo & albumineo, cui humor melancholicus Φυσώδης flatibus *pregnans* ammistus sit, primum pronata: qui è cerebro per declivia dorsi ad lumborum sacriq; ossis vertibula sensim stillatimque præcipitatus, spinam ἐς τὸ πρῶτον atque introrsum cum pectorosa quadam ostentatione vitiat distorquetque: ut sic τὸ λορδὸν exadversus oppositum τῷ ὕψει, ἢ τῷ κύφῳ.

Λόρδωσις.
Lumbago.

Cumq; exguttali ejusmodi obstructione nutritus œconomia in inferioribus partibus intercipiatur, tabes existit, quæ præceptor inde *Φθίσις τῆς νωτίας* indigitatur, *τοῖς νεογάμοις καὶ φιλάγνοις*, nuperis sive *novellis maritis*, nature limites transeuntibus, & si qui præter hos *ἄζυγα* illicitæ veneris exercitio ac libidinibus nimio plus indulgent, perquã familiaris: quos constat ex intemperantia istiusmodi seu lumbifragium, seu lumbaginem non rarò asportare.

Macula.

201. Huc usq; reservare libuit maculas, quibus corpora Schorbuticorum, crura autem frequentissimè fœdantur: in quorum indagine novam rationem nequaquam ambitiosè, & bona cum aliorum venia inibimus.

202. Discolores maculas in Scelotyrbe haud scio an sub uno *μελασμάτων, ἢ πελιωμάτων ἢ πελιδνωμάτων* livorum & nigrorum genere ausim comprehendere. In quorum colonia censeri posse videntur *ἐξανθύματα & ἐκθύματα* omnis generis *σίγματα* nævi vel notæ ingenitæ, *σπίλοι*, & quæ in utero ex terrore panico, aut frustrato rei desiderio contrahuntur, *μυτεροκηλίδες*

————— *videtur aq. corpore puncta,*

mortalibus iniusta à Diabolo, indubia absurdissimi illius in primæva matre appetitus *ὀψώνια*.

203. Sanguis profecto est, qui è vasis in ambitum corporis relegatus in maculas efflorescit: Sanguis est peniculus ille & graphis in
natura

natura. Embryonis, quæ matris æmula & velut simia foetus in arvo genitali signat, & litteratos efficit, inq; ipsis umbram rei, cuius absurdo desiderio mater anxie tenebatur, aut compos fieri nequibat, exactè delineat.

204. Vernaculus color sanguinis quatuor humoribus intra vasa confusi, ruber quidem est floridusq; sed quem alieno in loco permisus sibi ipse exuat, ac protinus nigrescat: ut videre est in exsiccationibus, quæ sunt ἐκχυμώματα, ὑπόπια sigillata, ὕφαιμα, unde & materni navi μελάσματα κατεσιγμένα & πελία Doriensibus, ἢ μέλαινα τῶ σώματι ἐπιφάνεια appellantur.

205. Quod cum ita sit, ut esse sanè fides experientiæ comprobatur, unde mihi queso dispar illa & πολύμορφος in maculis varietas? unde tot discrimina, tum aliis in exanthematibus, tum vero in maculis tiliarum, quæ ἐν τοῖς σκελοτυρβομένοις efflorescunt, à quibus omnis ratio & certitudo προγνώσεως videtur dependere?

206. Verum ut constet & testatum fiat unicuiq; , quo in cardine res vertatur, in sanguinis colore ἀκρόν primùm statuendum est, ad quod sanguis subterfusus cuti gradatim ac ordine quodam quā accedit, quā recedit. Hoc ἀκρόν atrox est. Sed in accessu recessuq; medii colores visuntur, aliàs dilutiores, aliàs faturiores, perinde ut ἀπ' ἀκροῦ ab- sunt aut propriùs, aut longius. Ut enim sensim

atror ille in accessu intenditur : ita vicissim in recessu à summo pedetentim remittit. Utrinque gradus interfunt, innumerique colores tanquam medii intercedunt. Principio sanguis vivido rubet colore; post magis ac magis nigricat fuscaturque plenius. De hinc successive decoloratur iterum ac velut exolefcit, usque dum naturæ contentione & robore cuti prorsus concolor evadat.

207. Permulta autem hosce colores variant: nempe idea sanguinis, demensum sive modus ejusdem, qualitas atque conditio, ut si situstus, aut nonustus: Mox *σύστασις* sive consistencia. Crassus enim saturum repræsentat colorem, idem ferescens contrà magis dilutum. Ut nihil interim dicam de subventaneo intra venas flatu sive vapore, cujus diverberatu rarefcerens sanguis dilutiores reddit maculas: nihil item de colore cutis ægrogantium, quæ & ipsa multum atque adeò multum evariare lituras solet. Etenim in nigra cute, quadam nubila tristicia fuscantur: in incarnato ejusdem seu roseo colore rutilant vividiores & nitidiores.

208. Et hinc colophon institutæ disputationis est de maculis, in quibus versandis putandisque accuratiorem aliorum commentationem longius ire posse confido. Mihi secare placuit hanc glaciem, mangonia pandere naturæ, atque adeo fungi

————— *vice cotis, acutum*

Reddere

Reddere quæ ferrum valet exfors ipsa secandi:
 quicunq; sane genius forsq; studii hujus no-
 stri futura tandem sit. Semper odi ego τὸ ἰδιο-
 ἔχλον, & quod sibi quisque sapit, odere
 intelligentes multi alii: τὸ μολογόμενα præ-
 stant, de quibus inter omnes ævi convenit.

C U R A T I O.

209 **O**Mnis doctrina, & quæ à ratione su-
 scipitur super aliqua re institutio, ad
 finem quempiam, quò referuntur, & cujus
 causa facienda sunt omnia, debet contende-
 re, cunctis iis quæ præter eum præeunt, anti-
 quiores, *boc est, facultate dignitateq; potiores.*
 Hoc nomine munus atque officium medici,
 quod est appositè ad sanandum curare, prio-
 rem locum jure obtinebit.

210. Atqui finem hunc nemo ritè, ac ut
 decet, ἐμμεθόδως, sive ratione quadam,
 quam pollicetur nostræ artis professio, un-
 quâ assequetur, nisi qui εἶδος pariter & ἦθος
naturam & indolem eius morbi, cujus curatio-
 nem molitur, quandoque universum corpus,
 quandoque in republica partium unam plu-
 resve occupantis, exquisitè cognitam atque
 perspectam habuerit. Quare quæcunque ad
 agnitionem Schorbuti facere videbantur, ea
 curationi duximus præmittenda esse, super
 quibus pensum absolvimus, haud scio an non
 nimiam diu verba etiam fecimus.

crassa est lingua, ut & subjectæ ipsi venulæ, utraq; etiam nigræ tetrum ab ore respiratur. hucera in cruribus cicatricem ægrè recipiunt, & ea nigra est: assunt tarditas ad solitum opus, & quodlibet aliud gerendum, difficilis exsudatio, & alia hoc genus, quæ cum Schorbuto ipsi communia sunt.

166. Præcipuè verò illa & propria arcuati nigri sunt τεκμήρια: Color circa faciem niger, & maximè circa partes velut in umbra occultas: oculi virore pallidi, seu (ut Plautus) herbei: gustatus subausterus & amarus, stercorea subnigra, modò etiam porracea ubereque bile fucata, & magis, quàm decet, saturata, aut æmula coloris in chalcanto: frigus in toto corpore, nulla febris, nulla vis contagii, qua ab uno in alterum analogia quadam possit derivari atque traduci.

167. Cumque ægrescens lien Epar neque repurget ab impuro lutulentoq; sanguine, neque redundantiam solito more deponat, sæx sanguinis quoquo versus ἀπερχομένης in cutim ambituq; corporis dispergitur, unde corpus universum redditur decolor, Aretæο μελάγχλωρον, quasi fuligine fæci ammixta infectum.

168. Videamus si Schorbutus sit ab Hippocrate Volvulus Hæmatites, id est, cruentus appellatus, sub cuius nomine Langius autumat Schorbutum non tantum delineatum, sed & nativo penicillo, & veritatis (quod dicitur) coloribus depictum esse.

An Volvulus
hæmatites
sit Schorbutus.

169. Præf-

169. Pressis ab hoc volvulo affirmat Hippocrates ex ore malè olere, gingivas à dentibus abscedere, è naribus manere sanguinem, aliquando etiam ulcera pullulare ex cruribus, & de his alia sanescere, alia emergere. Hactenus ambo morbi, quos sub incude versamus nostra, & quidem in plurimus conveniunt. Sequens utrosq; invicem abs se distinguit & separat longius. Addit enim Hippocrates, ægrotantes esse ad deambulandum & laborandum nihilo secius interimpromptos atq; expeditos.

170 Anutio Foessio, locus Hippocratis mendii nomine suspectus est. Dodonæus etiam notare ausus fuit virgula censoria, negandi voculam, nullo in codice repertam hactenus, intergerens. Ita namque legit in libro de internis affectionibus: περιφοιτῆν δὲ καὶ ταλαιπωρεῖν οὐ πρόθυμῳ: idq; genuum dissoluta compages in Plinio dictare ipsi videtur.

171. Quid alii faciant plus quàm ego habentes animi, equidem nihil moror in præsentia. At mihi vel audere, nedum attentare idem met religio sit, qui per suasissimum habeam, Hippocratem (ut quidem loquitur) tanta fuisse benignitate, ut nihil sciverit, quod nos nescire voluerit: tanta solertia, & sapientia, ut nemo post eum sciverit, quod ipse ignoraverit, atque idcirco ad ipsum tanquam ad tribunal quoddam veritatis meritò nobis appellandum esse, qui tam fallere, quàm falli nesciat, teste Macrobio.

172. Est quidem hoc non dissimulandum, quandoque bonum illum Magistrum cespitasse, præsertim in anatomicis, quorum fides tantum non capite deminuta videtur, & verò ridenda in his conatus atq; industria: tum in illis quoque, quæ non *πρὸς ἑκδοσιν* ad editionem elucubrata sunt, sed velut *ὑπομνήματα* quædam *ἐν διφθέροις τε καὶ πινυκιδίοις* adversaria, in exuviis sive tabellis opera tumultuaria exarata ab ipso atq; inventa: E quibus Galeno etiam in tam fecundo seculorum beatitate, tam secundo scriptorum flumine, vix ac ne vix quidem sensa authoris eruere, nedum omnes scrupos in tam brevi & contorto dicendi characterè dissolvere licuit. Ad enim hæc eò non pertinent, ut minxisse in patrios cineres velim, aut notandam existimem diligentiam veterum, quæ vel temporum æquitate sese possit sustentare.

173. Ut maximè vero istud quidem ausim, aut velim etiam castigando experiri, quod alii: hac tamen censoria seu animadversione, seu notatione haud quaquam id assequar, quò rei satis fiat. Etenim de maculis, quæ sugillatis non dissimiles sunt, apud Hippocratem altum est silentium, quibus hodie sese oculis intuentium Schorbutus repræsentat: qui certè cardo censori ipse quoq; vertendus est.

174. Langius meo quidem iudicio è geminis vol-

nis volvulis Hippocratis, primo nempe & tertio, Schorbutum multo rectius & expressius conflasset, immutatis solum notis, si nempe loco τῆς περιθυσίας in hæmatite, addidisset ex primῳ τῶν σκελέων βαρύτητα, καὶ τρομὸν ἐν τῷ περιφοιτεῖν. Est enim quædam atque magna adeò in ambulatione difficultas ac tremula, in utramque partem totius corporis vacillatio, velut alternis pedibus insistentium, aut conscendentium magnos clivos, quæ est Galeni ἀδυναμία ἐν τῷ περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας, adeoque solidum ἐκμαγεῖον sive simulacrum germanæ σκελοτύφλης. Quo pacto tamen aliquantulum audentiùs ab Hippocratis sententia deflectitur.

175. Cæterum ad splenes sive ad splenes *Splenes magni an sint scorbutus.* plenos & magnos nunc porrò digrediemur, Schorbutum propius aliquanto assimulantes, quibus Cappadox leno apud Plautum quasi zona cinctus ambulat, & geminos in ventre habere sibi videtur filios. Quia enim lien directus erat, præ nimio tumore divaricatus, & ut sic dicam, in crucem actus.

179. In his Hippocrates, & quotquot ipsū secuti sunt, scribit gingivas malas esse, putrescere, & à dentibus defluere, os & animam graviter olere, sanguinem aliquæ ex parte prorumpere: quorum si nihil eveniat, aliquem in cruribus tumorem esse, aut ulceribus ea scaterere, quæ vel omnino non sanescant, vel certè vix cicatricem, & nigram eam

eam atque inducentem recipiant : in intenta denique ambulatione cursuque dolorem & quandam difficultatem esse.

177. Hinc nihil occurrit, quod dictos morbos unum ab altero disparet aut divellat præter lituras, quibus crura laborantium Schorbuto plerunque insignita sunt ac ceu literata, quas sub colore corporis *μολυβδόει plumbeo* (quem Hippocrates tertio lienis morbo, Cælius Spleneticis assignat) comprehensas latere, vero admodum consentaneum est.

178. Simul ac vero majores venæ *ναυσιώσ* quadam gravem sanguinem abs se in tenues exilesque emunxerit, solet ille sub cute, in quam venulæ capillorum ritu dispersæ sunt, primum austerius nigricare, mox vi caloris extenuatus rarefactusque plumbi more livescere : ut sit *μολυβδόει* color idem lividus, à regione quasi *λιευκός*, quem *πελιδνόν* Græci, in venarum exsuccationibus seu sugillationibus admodum conspicuus. Sed maculas & earum colorem ad finem reservabimus.

179. Qui in scirpo nodum dictionum aucupio nimis quam anxie quærunt, ii in illo secundi propheticōn : *Quibus magnis in splenibus neque sanguis aliqua parte prorrumpit, neque os olet, eorum tibiæ ulcera prava habent, & cicatrices nigras* : malunt copulæ (&) disjunctivam (aut) substituere, emendatrice conjectura, emendationem conjecturalem relinquentes.

180. Atqui ne huic loco opem ferre visum nobis

nobis est, ne in salebra adhærendum, vel juncta in structura verborum fortè luxanda essent, quando palato Celsi, viri universæ naturæ prudentis atq; consulti, & Hippocratis interpretis nequaquam insciti sapuit, qui erga prorheticum Hippocratis perinde se gessit, ac debuit, aphoristicamq; illam sententiam ad verbum de Græco expressit: cujus vestigiis hoc libentius insistimus, quod cicatrix ulcerum clausula sit, & quoddam (ut sic dicam) sigillum, neq; caro vel vulnere, vel ulcere faucia sine cicatrice redintegrari, quemadmodum neque fractum os, nisi interventu calli ferruminiari aut coire unquam queat.

181. Si σκολῆνες sunt Schorbutus, ut sanè ipsum proximè referre, vel paullum oppido inter se uterque differre videntur: credibile profectò est, credibile, Galeno tam non ignotum fuisse ipsum, quàm inter Hippocratea nihil omnium: quippe qui σκολῆνας excellentiæ nomine à præceptore nuncupatos, in 3. aphor: 22. μεγάλους commentando interpretetur: quod quidem ut quidvis aliud confesum est atque testatum, deque eo planè constat, inter se ambos ἀνθομολογεῖσθαι consentire.

182. Post Hippocratem inter Græcos Strabo Geographus memoriæ prodidit, exercitum Aelii Galli Rom: ad Album pagum in Arabia Stomacace & Scelotyrbe laborasse, ex aquarum & herbarum quarundum usu. Paucis inde

An Græcis fuerit notus scorbutus.

cis indè annis post Plinius conditor naturalis historiae, quem toti Græciæ tutò opponim^{us}, in eadem sententiam velut interpoli opera scripsit, idem usu venisse in Germania, castris trans Rhenum à Germanico Cæsare promotis, idq; ob potum aquæ dulcis ex fonte tractus maritimi.

183. Ab utriusq; sententia Galenus ætate posterior ne transversum quidem unguem, siquidem à nominibus discesseris. Affirmat ipse in 2. libro: *ἡ δὲ φύσις ἀνθρώπων*: haustu aquarum infectarum omnem penè militum exercitum similiter afflictum fuisse, qui eodem loco castra essent metati. Quem ad locum se se postea refert in proæmio historiarum Epidemiarum, idq; memoriæ proditum fuisse ait, accidisse in castris. A quonam vero proditum quæso, præterquem à Strabone & Plinio, in quorum historias digitum videtur quasi intendisse, qui utroq; esset multo posterior?

184. Minimè deest hujus sententiæ sequester. Nanq; autoritate Galeni motus deinceps, quin etiam nomen mutuatus ab eo est Olaus Magnus Gotthorum Archiepiscopus Schorbutum ex argumento Castrensem morbum indigitans, l. 9. c. 38. & l. 16. c. 51. de *Septentrionatibus regionibus*.

185. Cæterum ne ad aras Galeni sacramentum dixisse videamur, existimabit de hisce, ut quisq; volet: meo enim arbitrato licebit,

cum

eum sint in dexteriore conjectura posita, quibus eò tetendi, atque hoc adeo intendi, ut ad mortalitatis fructum & utilitatem transferrem singula & universa, deq; studiis nostræ artis (quæ Democrito τῆς σοφίας ἀδελφὴ καὶ ξύνοικος sapientiæ universæ soror ac contubernalis est) quàm optimè vel mererer in præsentia, vel saltem existimarer pro virili mea adhuc mereri velle.

186. Quid? quod Galenus (ad quem liber ἱατρικῶν ὁρῶν refertur) non tam ex suo, quam Strabonis sensu, iisdem penè verbis Schorbutum, vel genus hujus definiit. Utcunq; enim appelles εἶδος τοῦ ἀλύσεως, an vera ἀφύλυσίς τινα, perinde est, neq; magnopere interesse videbitur.

187. Restat unus adhuc nodus perquam difficilis, expediendus & ipse, nempe quod symptomatum in Schorbuto convenientium alterutrum duntaxat in magnos lienes cadit, idq; pro dispari humoris morbifici συστάσει καὶ ῥοπῇ. Alias enim πλεπιομερής, alias, παχυμερής est: ille levitate sui in altum enititur ad gingivas ἀνὰ ῥοπὴν: hic gravitate contrà depriimitur, & ad infima devertit crura κατὰ ῥοπὴν. In Schorbuto idemmet ἀνομοιομερής utroque versus potest incitari.

188. At enim neq; hoc est perpetuum. Est ubi prægressa larga αἰμορραγία liberalivè sudore, pars tenuior in Schorbuto dissolvitur. Est rursus ubi peccans humor nimium ferefcens ad

scens ad gingivas exundat universus. Sæpenu-
mero altius intus condita mali radix nequi-
dem sese profert, ut in senibus, idq; caloris ig-
navia, materiæ atq; digestionis hujus penè in-
expugnabili contumacia, angustia meatuum,
textus cutanei spissitudine, transpirationis
interceptione. Atq; idcirco in talibus hoc ma-
lum non rarò nobis divinandum fuit, neq; ta-
men profligatum unquam nisi iis, quæ Schor-
buti quasi alexipharmaca essent. De quo qui-
dem satis superq; in præsentia, ne quæ jamdu-
dum comprobavit experientia, hoc tempore
disceptentur.

189. Quid mirum ergo in Splenibus quo-
que utrunq; simul aliquando si contingat, ni-
mirum & ora graviter oleant, & crura scate-
ant ulceribus? Neq; hoc in copia succi me-
lancholici, & alicujus solennium evacuatio-
num suppressione absurdum aut præter ratio-
nem fuerit: ut veritas ejusmodi decretorum
aphoristicorum non tam restringenda, quam
amplianda potius, & de consilio Galent ὥς ἐ-
πὶ τὸ πολὺ *magna ex parte* perinde accipienda
esse videatur, sicut τὸ ῥητὸν *dictionis figura* præse-
fert: licet res ipsæ non semper eodem modo,
sed interdum etiam aliter, quamvis ἀντιοτε-
ρως eveniant. In commento 58. sexti aphorif-
morum.

190. Plexaq; Schorbutus & Scirrhus lienis
communia inter se habent, ut oris gravedi-
nem, erosionem gingivarum, crurum tumo-
rem quem Celsus addit, ἀθυμίαν in intenta
ambu-

ambulatione, inq; cursu dolorem: Ast in Scirrho lienis inflammatio anteivit, defit febris, lien est κατάρροπ. Quod si epar εἰς τὸ κακὸν συμπυρῇ lieni allaboret, ferè semper aquæ cutim subeuntes colligantur. Schorbuti propriæ sunt maculæ, genuum item & interdum genarum quoq; contractio.

191. Inflammatio si sub læva hypochondriorum parte pervicacior sit, pauloq; diutius fatiget, in scirrhum plerunq; degenerat. Quo temporis articulo desinit febris, quæ prius erat continua: Schorbuto febris contrà errabunda est motus & reversionis planè inconstantis. Adhæc dolor conquiescit, quippe cum σκληρώματι indubius augur sit ἢ ναρκὴ καὶ ἀνασθησία, id est, sensus quidam torpens, phlegmone perfrigerando nimium stupefacta. Interim remanent distentio, tumor, saxeæ duritiæ,

192. Grando pestis in genere suum peculiaris & capitalis est, quadamtenus iis assimilis pustulis, quas Græci ἐκθύματα ἢ ἐξανθύματα & à rotunditate sui schematis κεγχριώδη, aut (si modo, ut quorundam experientia videtur astruere, ex incandescencia sanguinis seu ebullitione gignitur) ἐκζέματα, ἐκζέσματα, ἢ ἐκβράσματα solent nuncupare: passim in universo corpore velut palans, inprimis autem conspicua in amplitudine oris, ad linguæ radicem, faucium penetralia, ad depi-

*An grando
suum sit
schorbutus.*

les axillarum inguinumq; regiones, in dorso, feminibus, cruribus, ad excarnia loca suffraginum, in lardo, intestinisq; carnibus, non aliter ac margaritæ in carnibus ostreorum existunt, proprio folliculo septa atq; cōclusa, viscidaq; intus albugine referta. Verum de tota causa sententiam ferre videtur quæstio ad finem adiecta.

293. Oscedo & putrilago oris, quæ quibusdam febribus familiaris est, prima quidem fronte cognatæ atq; ὁμοφθεῖς esse videntur, non sunt tamen reapse, sed multum abs se invicem κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον *majoris minorisq; ratione* differunt. Etenim putrilaginis causæ leviter duntaxat pressæ & superficietenus impressæ, fugaces, minusq; calamitosæ sunt: Oscedinis contrà fixæ firmiterq; stabiles, altius insidentes. Neutra malignitatis exsors est: at oscedo tamen plus ejus possidet, in qua molli- tudinem raritatemq; gingivarum sæpius tandem contingit syderari.

*Paralysis
scorbutica.*

294. Jam reperire est non paucos, qui autu- ment temporibus Strabonis & Plinii σκελο- τυρβην pro paralyti habitam, usuq; captam ef- se: sed malè illi quidem meo judicio. Nec e- nim tam παράλυσις est, quàm instar ejus a- liquid, & ὡς παράλυσις, *quasi, resolutio*. Hinc illè deminuendi vim adeptè voculè apud Stra- bonem: παράλυσις ἴς, in authore med: definit: εἶδος παράλύσεως, ut sit adeo Scelotyrbe im- propriè nominata paralytis, vel κατὰ χρεστικῶς *abusi-*

abusione vocabuli, perinde ac si dicas *σκληρο-
πιῶδες* π, aut quiddam *ἀνάλογον* finitimum re-
solutioni, quam solummodò mentitur Scelo-
tyrbe, item non solidè exprimit: quippe quæ
non in nervis, sed nerviformibus corporibus,
compagines genuum genarumq; vincientibus
fundetur. Nulla igitur illa usu capio.

295. Hoc aliorum iudicium esto, Langius
Straboni, Galeno, & qui utrunq; interpreta-
tur, Plinio vim fecerit nec ne, dum Scelotyr-
ben detorquet ad fontes Hippocratis τῶν
ῥευμάτων, quæ prono decubitu à capite per de-
clive spinæ delapsa irruunt vel διὰ φλεβῶν per
venas, vel quocunq; sanè itinere εἰς τὸ μύελον
ad spinalem medullam, aut εἰς τοὺς σπονδύλους ad
verticulos spinæ. Super quibus consulatur liber
de glandulis, & de locis in homine.

296. Si nanq; eo loci, quo corpus nostrum
bifidum fieri, inq; duo σκέλη crura nominata
dividi occipit (divisionem hanc prisca διχάλαν
appellarunt) inferna pars umbilico ad imas
usq; pedum plantas, & obstructione nervorum
seu syderatione relaxabitur, ut æger neq; cru-
rum neq; vesicæ, aut ventris officio potens sit,
morboq; invalescente interdum præter arbi-
trium mejere & egerere cogatur, superna cor-
poris parte interim in vigore subsistente, ner-
visq; per universi trunci molem illæsis.

197. Quòd si ita esset, ne Galenus nos etiam haud immeritò rideret, tanquam ineptos & præposteros medicos, luporum more circa puteum chorum agentes: qui resolutis cruribus ob aliquem affectum, eam spinæ partem, quæ lumborum regioni subest, infestantem, satageremus inaniter sumpta opera cruribus opem ferre, neglecta interim spina. *lib: 5. locorum patientium cap. 7.*

198. Cæterum hætenus: ne inimica infectio hæc esse videatur. Plinius hanc litem videtur dirimere, solvi affirmans compagem non totius cruris, sed medii duntaxat, id est, genuum. Unde illa postea *αὐτοῦς τὸ ἀδυνατεῖν ἀδυναμία* ad deambulandum impotentia consequitur, & consequatur necesse est, propter quam ægri motu non prorsus orbati, sed præpedito eo perturbatoque uno latere alteri acclinato incedunt, corpus non furrigunt, neq; attollunt pedes: sed ut assolet in acclivibus itineribus post se trahunt, aut in partem utranq; toto corpore titubanter inconstanterq; vacillant: non nunquam ut in toto torpore & plumbea affectione corporis prorsus ad pedes delabuntur. Sensus utcunq; sibi hîc constat, excepto quo ulcera in cruribus in veterescente malo *κακονθὴ* pessimæ indolis ac moris evadunt, ut ne quidem cauteris impressionem interdum persentiant.

199. Etsi autem hoc dissimulandum non est, inter initia ob humoris pessum euntis copiam
crura

crura nonnihil in tumorem flatulentum attolli, partesq; circum ea laxas mollesq; tangentibus, perindè ut in paralyfi, occurrere, quæ inde mollificatio barbaris est nominata: protracto tamen malo paullò diutius muscoli & tendines genuum tibiæarumq; motibus præfecti, aliquantulum tenduntur, non etiam nunquam poples quasi obrigescens contrahitur, ut sarcinatorum in modum ægrotantes ingredi cogantur.

200. Λόρδωσις in quod attinet, ut maximè symptoma sit magnorum lienum, inq; ea, velut interdum in Scelotyrbe, spina nonnihil oblædatur, & qui cum hac conflitantur, crurū impotentes sint suorum incipiantque λορδῶσθαι *delumbari*, neq; ἐπ' εὐθείας erecto statu valeant incedere: adhæc ut summa crurum in hac quoque lituris passim oblita sint, & utrunq; symptomatum λόρδωσις pariter & σκελοτύρβη eadem ex stirpe, diæta videlicet Φάυλη & Φλάυρα, aere item uliginoso & squalido oriatur: tamen λόρδωσις propriè gibbositas est infraphrenas, à catarrho crudo & albumineo, cui humor melancholicus Φυσώδης flatibus *pregnans* ammistus sit, primum pronata: qui è cerebro per declivia dorsi ad lumborum sacriq; ossis vertibula sensim stillatimque præcipitatus, spinam ἐς τὸ πρῶτον atque introrsum cum pectorosa quadam ostentatione vitiat distorquetq;: ut sic τὸ λορδὸν ex adversus oppositum τῷ ὑβῶ, ἢ τῷ κύφῳ.

Λόρδωσις.
Lumbago.

Cumq; exguttali ejusmodi obstructione nutritus œconomia in inferioribus partibus intercipiatur, tabes existit, quæ præceptorî inde *Φθίσις τῆς νωτίας* indigitatur, *τοῖς νεογάμοις καὶ Φιλάγνοις*, nuperis sive *novellis maritis*, *naturæ limites transeuntibus*, & si qui præter hos *ἄζυγαῖς illicitæ veneris exercitio ac libidinibus nimio plus indulgent*, perquã familiaris: quos constat ex intemperantia istiusmodi seu lumbifragium, seu lumbaginem non rarò asportare.

Macula.

201. Huc usq; reservare libuit maculas, quibus corpora Schorbuticorum, crura autem frequentissimè fœdantur: in quorum indagine novam rationem nequaquam ambitiosè, & bona cum aliorum venia inibimus.

202. Discolores maculas in Scelotyrbe haud scio an sub uno *μελασμάτων, ἢ πελιωμάτων ἢ πελιδνωμάτων* livorum & *nigrorum* genere ausim comprehendere. In quorum colonia censerî posse videntur *ἐξανθύματα & ἐκθύματα* omnis generis *σίγματα* nævi vel notæ ingeniæ, *πίλοι*, & quæ in utero ex terrore panico, aut frustrato rei desiderio contrahuntur, *μυτεροκηλίδες*

————— *videturq; corpore puncta,*

mortalibus inusta à Diabolo, indubia absurdissimi illius in primæva matre appetitus *ὀψώνια*.

203. Sanguis profecto est, qui è vasis in ambitum corporis relegatus in maculas efflorescit: Sanguis est peniculus ille & graphis in
natura

natura. Embryonis, quæ matris æmula & velut simia foetus in arvo genitali signat, & litteratos efficit, inq; ipsis umbram rei, cuius absurdo desiderio mater anxie tenebatur, aut compos fieri nequibat, exactè delineat.

204. Vernaculus color sanguinis quatuor humoribus intra vasa confusi, ruber quidem est floridusq; sed quem alieno in loco permisus sibi ipse exuat, ac protinus nigrescat: ut videre est in exsuccationibus, quæ sunt ἐκχυμώματα, ὑπόπια sigillata, ὕφαιμα, unde & materni navί μελάσματα κατεσιγμένα & πελία Doriensibus, ἢ μέλαινα τῶ σώματι ἐπιφάνεια appellantur.

205. Quod cum ita sit, ut esse sanè fides experientiæ comprobatur, unde mihi quæso dispar illa & πολύμορφος in maculis varietas? unde tot discrimina, tum aliis in exanthematibus, tum vero in maculis tibiarum, quæ ἐν τοῖς σκελοτυρβομένοις efflorescunt, à quibus omnis ratio & certitudo προγνώσεως videtur dependere?

206. Verum ut constet & testatum fiat unicuiq; quo in cardine res vertatur, in sanguinis colore ἀκρόν primùm statuendum est, ad quod sanguis subterfusus cuti gradatim ac ordine quodam quā accedit, quā recedit. Hoc ἀκρόν atrox est. Sed in accessu recessuq; mediū colores visuntur, aliàs dilutiores, aliàs faturiores, perinde ut ἀπ' ἀκρὸς ab- sunt aut proprius, aut longius. Ut enim sensim

atror ille in accessu intenditur: ita vicissim in recessu à summo pedetentim remittit. Utrinque gradus interfunt, innumerique colores tanquam medii intercedunt. Principio sanguis vivido rubet colore; post magis ac magis nigricat fuscaturque plenius. De hinc successive decoloratur iterum ac velut exolefcit, usque dum naturæ contentione & robore cuti prorsus concolor evadat.

207. Permulta autem hosce colores variant: nempe idea sanguinis, demensum sive modus ejusdem, qualitas atque conditio, ut si situstus, aut nonustus: Mox *σύστασις* sive consistentia. Crassus enim saturum repræsentat colorem, idem ferescens contrà magis dilutum. Ut nihil interim dicam de subventaneo intra venas flatu sive vapore, cujus diverberatu rarefcerens sanguis dilutiores reddit maculas: nihil item de colore cutis ægrogantium, quæ & ipsa multum atque adeò multum evariare lituras solet. Etenim in nigra cute, quadam nubila tristitia fuscantur: in incarnato ejusdem seu roseo colore rutilant vividiores & nitidiores.

208. Et hinc colophon institutæ disputationis est de maculis, in quibus versandis putandisque accuratiorem aliorum commentationem longius ire posse confido. Mihi secare placuit hanc glaciem, mangonia pandere naturæ, atque adeo fungi

— vice cotis, acutum

Reddere

Reddere quæ ferrum valet exsors ipsa secandi:
 quicunq; fane genius forsq; studii huius no-
 stri futura tandem sit. Semper odi ego τὸ ἰδιο-
 ἔχλον, & quod sibi quisque sapit, odere
 intelligentes multi alii: ῥόμολογόμενα præ-
 stant, de quibus inter omnes ævi convenit.

C U R A T I O.

209 **O**Mnis doctrina, & quæ à ratione sus-
 cipitur super aliqua re institutio, ad
 finem quempiam, quò referuntur, & cujus
 caussa facienda sunt omnia, debet contendere,
 cunctis iis quæ præter eum præeunt, anti-
 quiores, *boc est, facultate dignitateq; potiores.*
 Hoc nomine munus atque officium medici,
 quod est appositè ad sanandum curare, prio-
 rem locum jure obtinebit.

210. Atqui finem hunc nemo ritè, ac ut
 decet, ἐμμεθόδως, sive ratione quadam,
 quam pollicetur nostræ artis professio, un-
 quā assequetur, nisi qui εἶδος pariter & ἦθος
naturam & indolem eius morbi, cujus curatio-
 nem molitur, quandoque universum corpus,
 quandoque in republica partium unam plu-
 resve occupantis, exquisitè cognitam atque
 perspectam habuerit. Quare quæcunque ad
 agnitionem Schorbuti facere videbantur, ea
 curationi duximus præmittenda esse, super
 quibus pensum absolvimus, haud scio an non
 nimium diu verba etiam fecimus.

Dieta.

Dieta.

211. Quicumque autem mentis aciem in scopum curandi dirigit, illi prior Diæta est, primarius atque præcipuus medici scopus: posterior cōveniens remediorum applicatio. Diætæ nomine venit non solum lex victus, consistens in esculentis & potulentis: sed in super omnis vitæ ratio vivendiq; modus, quem quis in cunctarum rerum usu sequitur. Ad quem pertinent somnus, vigiliæ, Venus, balneum, exercitatio, ocium perturbationes animorum, & si qua sunt alia, quæ quovis modo fiunt in corporibus mortalium.

212. In formula totius victus principio ad duas despiciendum intentiones: quarum una est *δυνάμεις τῆς κἀμνοντος* *vis seu robur ægrotantis*: altera *κατάστασις τῆς νοσήματός* *morbi constitutio*. Vires solius naturæ morborum medicatricis, quemadmodum lucis lumen, testes omni exceptione clariores sunt, quarum conservatio in maxima medentis cura atque clientela esse debet, quibus amissis nihil amplius salvi fit. Schorbutus morbus *χρόνιος* *diuturnus* & sic satis pervicax est, nec cita morte funestus.

213. Instituendi victus in Schorbuto disciplina hæc esto. Habere ipsum oportet ante omnia facultatem extenuandi, incidendi, detergendi, *ἐκ τῆς ἀγνώσεως* cōtrariam causæ morbum cōmittenti, cui adversus etiā præstitutus æquè studeat naturæ, ac pugnat cum morbo.

214. Aer

214. Aer calidus fit & siccus, qui puritate *Aer*
 substantiæ nutriat, lucis candore serenetur,
 Qualis enim inspiratur aer, ac circumfusus
 transpiratur, tales omninò sint in corporibus
 mortalium spiritus ac sanguis necesse est. U-
 troque vita hominum, sicut oleo flamma, su-
 stentatur.

215. Cibus requiritur *ἔχυλον ἢ ἔχυ-* *Cibus.]*
μὲν καὶ ἔπιπλον, id est, boni succi, & alendo
corpori idonei, tum quoque facilis concoctu, con-
 tractus ac pressus, minimeq; indulgens: cui
 præter dictas facultates inesse etiam debet
πριότης συμπικνὴ, & hac quidem in gratiam vi-
 scerum ancillantium concoctioni, cujus in-
 strumentum proprium ac primarium est ca-
 lor natus, quem adeo non pauperant astrin-
 gentia auxilia, ut potius tuendo accurateque
 fervando in corporum penetralibus probè fo-
 cillent atque instaurent.

216. E jusculis conveniunt pullastrorum *Juscula.*
 gallinaceorum, pipionum, carniū bubula-
 rum: jura è vino, è cerevisia lupo salictario
 probè condita: cremor ptisanæ, quem Hora-
 tius *ὑποκορητικῶς* ptisanarium videtur ap-
 pellasse. His uvæ passæ & Corinthiæ, coma a-
 nethi, hyssopum, raphanus sylvestris, thymus,
 satureja, rosmarinus inferbuerint, præsertim
 si tibiæ vel lituris contaminatæ sunt, vel sub-
 humidæ.

217. Iura ipsa jurulentaq; sapore acidulorum, atque austeriusculorum succorum interdum imbui oportet, quibus dejecta, in nōnullis etiam collapsa appetentia in malè habita natura stomachi excitatur, humores supervacui reprimuntur atque horum ipsorum vis, fervor, & acrimonia obtunditur ac consopitur, denique si qua adest putredo febrilis cohercetur.

Condimentis.
218.

Ex condimentis propriè sic dictis sive aromatibus probantur Cinamomum, Cassia, Zinziber, macis, nux moschata, crocum: per quæ gratia afflatur escis, robur autem visceribus conciliatur, τὸ πλάδον *flaccor* membrorum corrigitur atque emendatur.

Carnes.

219. De carnibus præter cæteras apprimè usui sunt juvenes subrumorum, *id est lactentium* agnorum, hædorum: Mox hinulorum, carnes menstruæ vitulorum, trimestres juvenecorum, vervecum maximè anniculorum. De domesticis volucris pipionum columborum, gallinarum pullastrarum sive novellarum, chortalium item seu in chorte nutritarum, gallorum veteranorum & senescentium: Ex sylvestribus, gallinarum, betulacearum, phasiani, perdicis, avium montanarum, gallinaginis sive rusticulæ (Schneppa nostris vocatur, Græcis *σμολόπτεξ*) cujus caro in deliciis mensarum dapibusq; heroum locum habet. Præterea turdorum & galeritarum carnes, fartæ cum baculis juniperorum. Carnes assari convenit

venit cum succo malorum aurantiorum in veru ipsis impresso atque immulso.

220. Inter pisces saxatilibus summa dos, qui in petrosis promontoriis & ubi saxa sunt, aut in rivis glareosis delitescent, quorum alimentum non tantum ad coquendum facile est, verum etiam hominum corporibus salubre, sanguinem mediocris consistentiæ, neque tenuem nimis aut aquosum, neque vehementer crassum generans.

Pisces.

221. Pultes ex polenta avenacea & hordeacea fiant, decoctæ cum jusculis, vel cum aqua & sale, instillato quadrante vini, aut acetii. Offulæ panis jusculo gallinaceo macerati aut intriti: Item mosæ vocatæ à nostris, paratæ ex purissima frumenti farina, lacteque capillo delibutæ & croco tinctæ, quibus ut sapidiora evadant ova, saccharum, butyrum, addi possunt. Denique pulmentaria è dulcibus amygdalis cum passulis Corynthis, quæ tota substantia jecori familiares sunt, moderatâque astrictione ipsum sua roborant, præcipuè & insigniter commendantur.

Pultes.

222. Inter ova teste Galeno, in 3. *τῶν τροφῶν διωδύμεως, τρομυτὰ tremula* primas in alendo obtinent: *ροφητὰ sive sorbilia* secundas. Deterrima sunt cocta, *δύσπεπτα καὶ βραδύπορα, id est, tardi transitus*, crassiusque alimentum corpori largiuntur. Non sint autem requieta, sed nuper à gallina edita *ἐκ τῶν πρὸς ἀπύρα* ex igne igni carentia: quippe à matre caliditas inest,

ineſt, igne quidem humidior, ſed ægrotanti familiarior, utpote animali ab animali.

Acria.

223. Multis præfertur *δευροφασία* *es* *acrium ciborum*, ut porri, nasturtii, Erucæ, ſinapis, raphani agreſtis: in quibus ſuo cujuſque conſulendum ventriculo, ejusq; *κράσι*. Namque hoc genus eſculenta à natura ægrè, nec niſi multo negotio domari queunt, inſalubrem ſuccum, præcipuè bilem porraceam, ventriculo ingenerant.

224. Quibus mulieribus conceptus & hominis jam inchoati indicia ſunt, illis nullum ferè ex prædictis *ἀναστοματικῶς* *sive* *oscitantibus auxiliis* impunè eſtur, niſi fortè conceptu mortuo: quippe ſiſymbria Cardamine appellata foris ſaltem impoſita ante tempus, & immaturum adhuc fœtum evellunt, & ſpem animantis perimunt. Horum vice erit Britannica viridis, lactucæ modo in cibum aſſumpta.

*Saccharum
& mel.*

225. A ſaccharo & melle, & iis, quæ melle ſaporata, *ideſt*, *delibuta atque condita ſunt*, abſtinendum eſt ſolum *τῖς πικροχόλοις*, *bile amara & flava abundantibus*, quibus item ea ſacili momento concitur. Quando dulcia quæ ſunt, promptè admodum vel ſponte ſua bileſcunt. Adhæc plerique febriunt in hoc morbo, nonnullis æſtu incandescunt præcordia: Quibuſdam etiam pulmones inflammatione pertentantur.

226. *Εμβάρι-*

Embama-
mata.

226. Ἐμβάματα sive intinctus compa-
rantur ex utroque nasturtio, sylvestri raphano,
è sinapi & saccharo, cum floribus boraginis;
è capparibus & passulis Corinthiacis ex ace-
to aut vino, aspersis pipere, Cinamomo, Zin-
zibere, idque rursus appetentiæ illectandæ, &
concoctionis adiutandæ gratia. Febrientibus
conducunt magna minorque oxalis, acetosa
& acetosella, trifolium acetosum ὄξυτρίφυλ-
λον, omphacium, oxysaccharum, oxymel, vi-
num malorum punicorum acidorum & dul-
cacidulorum, quæ Muza sunt, id est, plena
succis in carne nucleos ambiente vinosi, aut vini
in modum acescentis.

227. Cappares ventriculo non oberunt,
si trienti passularum Corinthiacarum & tan-
tundem sacchari fusi immaduerint, Cinamo-
moque condiantur. Dum ita madent, desu-
per acetum instillari oportet ad saporis gra-
tiam, at parcè tamen, ne humor Melancholi-
cus, cuius plurimum in Schorbuto exuberat,
ab acore fermètetur, attollatur, augeatur, aut
oxyregmia inde existat. Ferunt eos, qui quo-
tidiè hos edunt, paralyfi non periclitari, nec
lienens doloribus.

228. Hæc autem omnia delectu proban-
da sunt. Quæ enim obsonia ægroto familiaria
sunt, ipsiusque palato accepta, quæque cum vo-
luptate assumuntur, ea, tametsi paullo sint
deteriora, aliis tamen ingratis minusque ju-
cundis longè multisque parasangis antestantur.

Illa

Næ ipsa suavitate gaudet ventriculus, & hæc prædita avidius amplexatur caloremque suum terendis subigendisque iis tanquam manum accommodat. Atque hinc naturalis œconomia & opus nutrimum vigent. Contra quæ displicent, averfatur idem, seseque iis quasi subducit, unde nausæ & fastidia, flatus, fluctuationes.

229. Panis inter cibos primatum obtinet. Optimus autem fit ex zea, quam vulgo nunc speltam vocant, & ex flore tritici, aut siligine, quam Plinius tritici delicias olim nuncupavit: tum ex similagine, quæ priore paullo imparior est. Secalium, qui ex rogga sive secali pinfitur, probè oportet fermentari. Frisii tempore sanitatis non tantum hordeaceo, sed & avenaceo utuntur. Oceano adhabitantibus opus pistorium sive panificium vitiosum est, lixationique non dissimile. Improbis omnis panis est aut recens nimis, aut inveteratus. Præterea secundarius, acerosus, recrementicius, mucidus, durus, biscoctus non ille saccharites, sed qui nautis viritim distribuitur.

230. In secundas mensas expetuntur dulces amygdalæ, pistacia, nuclei pini, uvæ passæ, ciberides & minores Corinthiæ, & quæ de trabibus ad diuturnitatem suspenduntur, pensiles inde vocatæ: pruna damascena, Ungarica, & nana Hispanica acidodulcia: quæq; hodie in nostrarum terrarum tractus inferuntur ex-

otica

otica & exossa prunecola, defensa à teredine, qua exanimantur teterrimè, & alia hoc genus gulæ irritamenta.

231. Potum quod attinet, laudatur vinum odoratum, subflavum: Rhenanum cæteris præstabilius, Inter arte facta absinthites, chamædrytes, singula & universa pro consuetudine utentium, nunc meraca, nunc diluta magis minusve, & ex vasculis pota de Tamarisci ligno confectis. Vicaria vini Cerevisia iis in locis est, ubi tellus non ferax est Bacchi, aut quò dona hujus non feruntur. Non sit autem feculenta, sed clara, & à Zythepla probè condita insuper lupi salictarii capitulis sive floribus, quorum ope non tantum frigidior & statulentior natura, verum etiam malitia ejus, si qua est, castigatur ac refrenatur.

Potus Vinu.

Cerevisia.

232. *ὁδεγπότης, qui vina fugit* —————

————— *gaudetq; meris abstemius undis,*
aquam suo more potet, sed à fabro ferrario, in qua ignitum ferrum subinde tinctum & extinctum sit: quæ duce judicio, & comite experientia, Celsi præcipuè testimonio, adeò lienem cohercet, tumores ejus dissolvit, ut absumere penè credatur. Animadversum id est in animantibus, quæ apud hos fabros educata, non solum corpore juncea evadunt, sed & lienem habent perexiguos.

233. Clarissimæ aquarum salubritatis palma sunt, quæ ex fontibus petuntur acidulis, sapore subacescentis vini longè gratissimo,

Acidula.

G g

quæq;

quæq; ferri venas mineramve præterfluentes lambunt, ac velut abstergent. Haustæ ergo si saltem paululum sulphuris, ut ferè assolent, admistum habuerint, visceribus & Lienì verò in primis benefaciunt, tam moderata caliditate sua humorum crassitiem attenuando, lentiti- amq; incidendo, quam frigiditate acrimoniam eorundem obtundendo.

234. Etsi autem ferrum per se utriusq; est, & inter se contrariæ naturæ: faminis tamen vel sua natura vini abstemiis, vel tempore graviditatis, dum inchoatum jam hominem utero ferunt, ex stomachi redundatione vinum pariter & Zythum fastidientibus, ferrum plerunque suspectum est: quo de infra paullò fusius & explicatius. Propterea his candens ferrum, aut lapillos in aqua exstingues, aut aquam coctam colatamq; per manicam Hippocratis cum saccharo & Cinamomo condulcabis. Quanquam hoc interim ratum manet, cum isthoc hominum genere nequaquam *σκεθρῶς*, ut in proverbio est, *id est, exactè & exquisitè* agi posse, sine fætæ & fætus ingenti incommodo, cui etiam *τὰ Φαυλότατα* & absurdissima quæq; ferè semper conferant.

Lac.

*Serum la-
ctis.*

235. Caprilli lactis, præter poculenta cætera, præcipua commendatio est, cui vaccinum in penuria succedit: utrunq; *εὐτεργόν*, & maciatis in primis utile. Neque serum lactis improbat, cuius prærogativa asininum quoque hîc for-

hic formidini aut fastidio esse non debet, eò quod ulcera pulmonum in tabidis tergi ab illo constet. Probiora sunt lactis genera, quibus aut incoxerint, aut aliquamtiſper immaduerint Siſymbrium Cardamine, ſive aquatile naſturtium, tum hortenſe quoq; , & Cochlearia, becabunga.

236. Hoc vitium quies auget. Quocirca exercitatione & labore opus eſt, habita tamen ratione febris, ne forſan augeatur, nimium ſi uſu longius illæ proceſſerint. Lenonem (cujus ſupra meminimus) quiritantem de ſororian-
tibus utrinq; hypochondriorum viſceribus, & inprimis lienem ſibi dierectum eſſe, hortatur ſervus, ut inambulet: Id enim lieni optimum eſſe: Accipimus Orchomenium Laomæ-
dontem ad repellendum ſplenis vitium ex præceptis medicorum longis curſibus ſimiliter uſum, & hujusmodi periodis exercitum multum ad ſanitatem profeciſſe.

237. Balneæ, quæ à nobis ex aqua dulci ſive potabili conficiuntur, longè quàm exercitatio potentius intercutanea ſpiramenta in corpore laxant atq; remittunt. Quod ſi tempore, & cum moderamine adhibeantur, humorum reliquias calfaciunt, fluxos fundunt, colliquant, aperiunt meatus, & quicquid in eſt fordium, detergunt, quicquid fluxæ illuviei eluunt, crasso terrenoq; humore oppreſſa quæ ſunt, emolliunt. Cautione tamen opus eſt, ne quid in primis viarum ductibus crudi hu-

*Motus.**Balneæ.*

moris hæsitet, neu in visceribus ulla subfit impuritas, quæ quoquoq; versum posset in omne corpus haud quaquam impune rapi atque distribui. Quæ spontè enascuntur balneæ, ut rationem medicamenti magna ex parte obtinent: ita magis adhuc exsiccant atq; exalfaciunt.

Venus, somnus, vigilia, Animi affectus.

238. Venus, somnus & vigiliæ, animorumque affectus, si moderata sunt, atque intra mediocritatis limites consistunt, oppidò plurimum confuerunt utilitatis. Nam & hîc usus moderatus immoderato antefertur. Quod si modum eadem exceßerint, & inter illa præcipuè motus animorum turbidi concitatiq; neque rationis gyro assueti, vires corporis dissolvunt, calorem & spiritum labefaciunt, corporis εὐτονίαν frangunt & effæminant, non etiam nunquam prorsus pessundant. Consuetudo ubiq; multum potest, cujus vis leges naturæ sæpenumero evincit & abrogat.

239. Hæc prior ac præcipua per victum curandi lex est, quam solum viventibus frugaliter & frugi, medicorumque benè motentium, & quæ sunt salutis, præscribentium dicto audientibus ægris ponere visum fuit. In cæteris,

Qui vitæ affectant liberioris iter,

gulæq; nihil non indulgent suæ, intra fines officii & tēperantiæ eriscundis omnis opera ludetur: quod obiter indicandum desideriiis vitæ duximus, eximii usus in medendo.

240. Cura-

Pharmacia.

240. Curatio, quæ ope medicamentorum absolvitur, hoc in primis exigit, ut si corpus univèrsum succi plenū sit, & obscuro quodam rubore perfusum, neq; aliud quippiam impedi- *Pharma-*
 diat, confestim & inter initia à distentis venis *cia.*
 sanguis dimittatur, & quam ex ipsis usus vide- *Sanguinis*
 bitur requirere, è directo laborantis partis vul- *missio.*
 neretur, quod Jones dicunt κατ' ἴξιν, cæteris
 Græcis idē est, quod κατ' εὐθύ, κατ' εὐθυωρίαν,
 omnino posthabita interim fibrarum, ex qui-
 bus venarum corpora detexta atq; compacta
 sunt, directione.

241. Et hoc imitatione naturæ fit magi-
 stræ & ducis optimæ, similiter evacuationes
 molientis suas, modò sibi ipsa, tanquam χρεῖμα
 τεταγμένον constiterit, neq; turbata sit aut op-
 pressa. Nec enim ulla ejus contentio, quantūvis
 tempestivè suscipiatur, κρίσιν ἢ λύσιν spirabilem
 ostendit, nisi κατ' ἴξιν viā affectando procedat.
 Hinc in magno Liene, teste Hippocrate, sangui-
 nem ἀνάπαλιν ex adversa, nimirū è dextra nare,
 fluere malū, quod vires citra morbi levamen
 dejiciat atq; exsolvat: Quæ res experientia fi-
 de sic testata atq; confirmata est, ut indubitata
 pro medicis habeatur.

242. Neq; vero ὅσα λόγον abs re aut ab-
 surdum fuerit, τὸ ἀνάπαλιν (quod τῷ κατ' ἴξιν
 contrarium est) experiri, & è regione seu è
 diverso affectæ partis venam tundere, præ-
 fertim ubi adest πλῆθος abundantia sangui-

nis, aut intemperantior æger genium suum liberaliter curat.

243. Utrobiq; fodiatur vena basilica, nunc in sinistro lienaris, nunc in dextro cubito jecoraria nuncupata: neutra earum apparente, ad mediam torosiores magisq; conspicuam licebit confugere, sanguinemq; moderatè, at ampliore plaga detrahare, quippe qui plerunq; crassior & limosior sit.

244. Tantum autem phlebotomiæ in lienosis (quales plerunque sunt, qui dominatu Schorbuti tenentur, etsi nonnulli etiam hepatici) tribuit Galenus, ut *libro decurandi ratione sanguinis missionem cap. 16.* graviter invehatur in *αἰμ. φόβος* formidantes hoc genus evacuationis medicos. Nec enim unquam se spe frustratum esse affirmat, sed ingentem utilitatem sensit ac reportasse, saltem una libra sanguinis detracta.

245. Respicere autem videtur Galenus eo loci, tam ad præceptoris, quàm ad suam ipsius liberalissimam missionem: quarum illa suspecta in gravidis septimo aut octavo mensibus, cotylas duas, hæc in Græcis quibusdam febricitantibus libras sex complebat. Itali quidam Hispaniq; & si qui inter Germanos sanguinis prodigi sunt, imperiti chirurgi, medio ingressi itinere ad duas libras ascendunt. At enim vero nobis hodie religio est eo usq; ascendere, ac in cacochymia semper tutius citra justum etiam modum subsistere, quàm ultra procedere.

246. Utc

246. Ut maximè autem signa *πληθώρας*, vitioforumque succorum in venis redundantia assint, luceat naturæ virtus, virium robur, ceteraq; suffragentur pariter omnia, quæ *συμπεδυνύμενα* vocantur: præter lapsa tamen occasione, à venæ sectione, perinde ut in variolarum & morbiliorum exortu, abstinendum est. Tum autem occasio præterlapsa censetur, quando morbus jam invaluit, & radices egit altius, & maculæ passim in corpore, in primis partibus hujus inferioribus modò effloruere.

247. Nam ejusmodi auxilium non solum supervacaneum, sed & calamitosum tum est, sanguine in venas, viscera, aut alia ad loca in profundo corporis posita regurgitante, ac scaturiginem seu caput hujus repetente, à quo primitùs impetum fecerat: quod Hippocrates *παλινδρομεῖν* appellat, unde ferè semper plus mali imminet, eò quod humor interea temporis non nihil à pristina sua natura alibi desciscens, sese ipse evaserit deterior.

248. Vicaria Phlebotomiæ sunt mensium & hæmorrhoidum conveniens instinctus sive provocatio, quoties procrastinando cunctantur justo diutius, aut prorsus hætenus subsistere: ne hæmorrhœicis fluxere hæmorrhoides, neq; menstrua menstrualibus, ut solebant: utrorumq; liberaliq; purgatione multi magni morbi quiescunt, ac corpus ab iis vindicatur excrementis, quæ ipsi sunt ægrotand causa.

Hæmorrhoides, menses.

249. Et si

249. Etsi autem dubitari non debet, fami-
mas præsertim hoc in morbo multis commodis
per menstrua beari: tamen interim non dissi-
mulandum, mulieres, quæ statim post partum
quatrimestri mensium profluvio laborarent,
nihilo secius cum fœdissimo Schorbuto con-
flictatas fuisse, quod semel atq; iterum à nobis
in vicinia observatum est.

*Alvi laxa-
tio.*

250. Priusquam autem vena tunditur, o-
portet alvum officii sui, si segnior in eo sit, se-
riusq; & rarius feratur, admoneri, seu subter in-
fuso clysmate, seu propinato liniente medica-
mine, quod sit primis corporis ductibus ut-
cunq; expediendis, & à saburra fordiumque
illuvie repurgandis.

251. Cum enim prima regio corporis in am-
plitudinem & loculos alvi directa sit, eaq; lie-
ne, è medio jecinoris, & quæ visceribus utrinq;
adjacent, proximeq; hæc sitæ sunt, è partibus
nutritiis, itinera pateant: certe spes est, aliquid
atq; adeo multum Coccochymiaè infernè ex-
haustum iri. Conficiatur autem tale Enema,
quod

R. Seri Caprilli: aut

Juris gallinaceorum senescentium, cui

Fol: Malvæ

Matrisylvæ ana M. j. ß.

Origani, Acetosæ

Fumariæ ana M. j.

Rad. Polypodii querni linc. j.

Sem: Anis.

Fœniculi

Feniculiana dr. ij.

Agni casti dr. j. se.

Prunor : Unguricor : exossator : No. viij.

Furfuris macri petiæ illigati M. j.

Inferbuerint, q. s. est.

Colati Juris lib. j. dissolve

Cassie rec. tractæ pro clysteribus dr. vj.

El: biera Simpl. drach. ij. β.

Ol Communis,

Anethiniana Unc. s.

Mellis rosati colati Unc. j.

de saccharo Thomæo,

vitulo ovæ

sale communi, ana q. s. ad Enema,

quod injiciatur jejuno stomacho destercorandæ atque inaniendæ alvi latrinæ.

Vel R. Elect. Lenitivi de Manna.

Diacatholici ana Unc. Se.

Sacchari q. s. ad Bolum unum pluresve,
antelucano tempore glutendos, superbibito haustulo juris pullastri macri & insulsi. Prædicta electuaria etiam cum aqua aut decocto Communi florum & fructuum, in formam redacta potabilem, hauriri ab ægroto possunt, ad eluendum, quod in alvi alveum effusum est.

252. Aliam sui νέωσις exigit postea humoris, qui vitio & morbi causa est, redundantia, neque tamen valdè largam eam, neq; etiam continentem & assiduam, multò minus tolerabilis limites egredientem. Sed re-

afficitur, visceribus de suo aliquid cum ipso participantibus. Mite autem est sequens,

R. Fol. Senæ Alexandr. s. stipitibus.

Rad: polypodii querni ana dr. iij.

Cort: rad: Ellebori nigri Stiriaci
preparati drach. j. se.

Sem: fœniculi.

Anis. una dr. j.

Viticis Scrup. ij.

Herb. Agrimonii M. s.

Acetose France,

Chamedryos,

Origani ana p. j.

Epithymi p. s.

Flor: Porræginis,

Buglossi,

Lupi salictarii ana p. j.

Cichorii p. ij.

Passular: Corintbiacum unc. se.

Infundantur omnia, per noctem in sero caprillo, aut jure veteranorum gallorum, quoad vim suam in id transfuderint. Mane uno atque altero fervoribus ad blandiorem prunam factis, leniter exstringantur. Iuris cola mixti

R. Unc. iij.

Dissolve Syrup. de succo acetose unc. se.

Elect. Indi dr. ij.

Lenitivi dr. iij.

Fiat Haustus, qui mane potui exhibeatur, conditus Cinamomi acerrimi dr. Se.

Aut R. Pulver: senæ preparata dr. se.

Epithymi,

Tartari albi ana scr. se.

Diagridii benè levigati Gr. ij.

Sacchari albiss. Scr. Se.

Mastiches Gr. iij.

Detur ex jure Gallinaceo.

255. Opera purgationi data & jam peracta ea, Aperiētia,
studendum est ipsi morbo, qui ἐν Φρεσίν est,
apertionem sui desiderans, per ἐκφρακτικὰ ἢ
ἐκκαθαρτικὰ τῶν πόρων, id est, per ea presidia,
quæ vim habent expendiendi meatus fæctos atq;
præpeditos ab humore limoso, duro, tenaci, tam
ipsis visceribus familiaria, quàm humoribus
accommodata.

In quorum albo censentur

Absinthum.

Acetosa vulgaris,

Franca.

Acetosella.

Adiantum.

Agnus castus

Agrimonium

Aristolochia rotunda.

Asarum

Betonica.

Bistorta.

Borrago.

Buglossum.

Cassutha.

Ceterach, id est, Scolo-
pendriam seu Asplenium

Chamædrys.

Chelidonium.

Cichorium.

Enula.

Epithymum.

Fraxini cortex.

Feniculum.

Fumaria.

Genistæ flos.

Glycyrrhiza.

Capra-

<i>Capparum radix</i>	<i>Scabiosa.</i>
<i>Cortex,</i>	<i>Sem: frigida</i>
<i>Hyssopum.</i>	<i>Majora.</i>
<i>Lichen petreus,</i>	<i>Senæfolia & folliculi.</i>
<i>quæ est Epatica.</i>	<i>Sinapi.</i>
<i>Lupus salictarius,</i>	<i>Teucrium.</i>
<i>Matricaria.</i>	<i>Tamaricis cortex.</i>
<i>Myrobalani.</i>	<i>Thymus.</i>
<i>Nummularia.</i>	<i>Valeriana.</i>
<i>Oxylapathum</i>	<i>Urtica.</i>
<i>Petroselinum.</i>	<i>Uvæ passæ.</i>
<i>Phyllitis.</i>	<i>Corinthia.</i>
<i>Pimpinella.</i>	<i>Cibetides.</i>
<i>Polypodium.</i>	<i>Penfiles,</i>
<i>Raphanus.</i>	
<i>Rhaponticum.</i>	

Et si qua sunt alia benignitate naturæ in medium data. Ex horum turba potissimum selegi, neque scrupulatim nimis, sed solerti conjectura colligi debent, quæcunque visceribus & aliis partibus interioribus, periclitantibus in hoc morbo, eximiè opitulantur.

Preparantia humorem scorbutum qualia esse debeant.

256. Hoc scire in præsentiarum sufficit, quadrare huc omnia, quæ terrenum, faculentum, durum ac tenacem humorem quodammodo colliquant, molliunt, tenuant & incidunt, dissipandoque abstergunt, ut soluta obstructione, quod crassum adhuc inest, facilius in alvum corporisq; sentinam excidat: quod tenuius & ferofius, ad vias lotii rivatum

tum deinceps commodius illac perstillet atq;
exhauriatur, & utrumque adeo, quò cursum
inflectit, per conferentia loca deducatur.

257. Præcipua illa sunt, quæ prærogativo
quodam jure tantæ calamitati dicata esse vi-
dentur, diu hætenus occulta, sed jam in pro-
miscuo usu longo artis opere periclitata atq;
experta, ceu sunt *Cochlearia*, *nasturtium hor-
tense* & *agreste*: quorum velut καλακερασιχη
est *anagallis aquatica*, vulgo *becabunga*, cæte-
rorum vibrantiorem vim nonnihil attempe-
rans atque suffrenans.

*Scorbutica
medica-
menta.*

258. An his Romanorum *Illecebram* &
minus Chelidonium, quorum illa Germanis
piper murium, hoc sylvestre triticum *Diosco-
ridi* indigitatur, accensere ausim, haud scio:
quippe quibus præter acrimoniam ἐλκωλική
exulcerans vis insit: nisi fortè τὸ ἀκρόν tum ca-
loris, tum acrimoniam ὑπικρόσσις, id est, contem-
peratione benigniorum in utroq; retuderis ac
castigaveris.

*Chelidoniū
minus an
scorbuto
conveniat.*

259. At enim hoc quoque compertum est,
& in cōfesso omnibus, auxilia, quæ cutim cor-
porisq; extima amburendo vel erodendo ul-
cerant ac bullant, continuo intus eadem haud
præstare, quæ foris moliuntur. Namq; statim
in ore, mox dein in ventriculo & epate va-
rias & interim diversas ἀλλοιώσις subeunt,
non diu sede morantur in una, in partes diri-
muntur, & quoquo versus diduntur in cor-
pus, maxima denique parte sui secernuntur.

Quem-

Quemadmodum scitè Galenus affirmat: ὁμοίως ἔσθθεν τε καὶ ἔξωθεν ἐνεργεῖν, nihil foris intusq; parem in agendo potestatem & vim obtinere. 3. de temperamentis cap. 3.

260. Quin etiam ipsis illis, quæ huic morbo propria sunt ac consecrata, & ad medicandum præter alia egregiè profutura & salutaria, admodum cautè, nec nisi prudentibus, & quibus *περίστασεων* circumspectus est familiaris, utendum, attentioneq; summa notandum, quid cui, & quo potissimum tempore conveniat. Documento paullo superius erat Catdamine seu aquatica nasturtia.

261. Exempla τῶν ἐκ Φεγκληνῶν, hoc est, *libertatem meatuum præstantium* hæc sunt.

R. Nasturtii aquatici

Cocklearia ana plenos M. iiij.

Dum virides adhuc sunt atque uvidæ, humoresq; prægnantes herbae, in pila lapidea cum madio ligneo contundi debent. Mox torculari succus strenuè per setaceum cribrum exprimi. Liquor inde dimananti & percolato addi.

Sacchari fini, id est, toties interpolati, quo ad sinem suum albedine assequatur
llnc. iiij.

Cinnamomi morsu acerrimi Scrup. iiij.

Misce in Potum. Cujus præbeatur per quadriduum, quantum Medico visum fuerit ægrotanti ex usu esse.

Vel Herbis virentibus succoq; etiamnum plenis
adde

Lupi

Lupi salictarii M. j.

Rad. raphani Sylvestris Unc. Se.

Acori: Aut

Galangæ dr. ij.

*Similiter quassis tunsisq; in mortariolo lapideo,
aut etiam ferreo superfundatur*

Lactis Caprilli: Aut, si desit copia huius,

*Vaccini q. s. omnibus adoperiendis
commodeq; permiscendis fuerit.*

Demensum lactis aliquando minus esse oportet, quàm vulgo aliàs requiritur, quando herbæ etiamnum virentes sunt, per unam noctem in eo macerandæ. Mane ad luculentum ignem citra cunctationē unà discoquantur. Sumantur Unc. V. aut Vß. mane & vespri sesqui hore ante cœnam.

262. In diplomate decocta semper maiorem gratiam ab ingeniosa gula inibunt. Affectis visceribus medicamenta in vaporarium vitreum potius coaptanda erunt, quàm plumbeum, eiq; vitreum capitellum stillans inducendum, quod modò balneum maris, à fervore ebullientium aquarum; modo balneum Mariæ mulieris Chymistidis nuncupant. Ex plumbo cerussa nascitur, humanis corporibus infensa. Quo nomine Vitruvius etiam aquas vetat plumbeis tubulis aliò deducere.

263. Qui ex causa seu indigena domique nata, ab iis, quæ assumuntur manu pleniore, quàm satis est, seu advena, ut catarrhorum decubitu vomituri rudente ventriculo

Hh

consul-

consultum cupiunt, ii solent pauxillum cruciatae menthae, à serie foliorum crucis in modum decussata ita dictae, quae in condimentis peculiarem usum invenit: aut aquaticae sive sisymbriae menthae, seplasiarum vulgo Balsamitae, in viris praesertim & feminis extra graviditatem: vel comam Romani absinthii adficere. postremo huic Mesueus ponticitatem, *idest, siccam adstrictionem* ventriculo acceptam vendicavit.

264. Nam concoctionum *ἐργασίαι* sive officinae semper desiderant auxilia, quae *δυνάμεις* sunt *συμπληρώτερος*, tono & ac robori eorum cavent, tum calorem ipsis insitum asserunt, accuratèque fervant, quo ad improsperam concoctionem tam jecinoris, quam ventriculi ex superveniente febre praecipuè opus est, quam vitiosi succi plerunq; solèt exacerbare.

265. Hoc nomine merus absinthii succus hic non immeritò repudiatur, quemadmodum & qui inde comparatur Syrupus stomacho & jecori aequè infensus: quando ambo nimium laxant, nihil plane astringunt. Galenus officinis coctionum laborantibus conjungit amaris astringentia, etiam in cataplasmatibus, quae praecordiis sunt adhibenda.

Epatica.

266. Hepati, cujus visceris tanquam fontis alimenti & caloris convenientis nutrimentui, magna est dignitas atq; praestantia, praeter folia & comam pontici absinthii egregiam opem ferunt Eupatoria herba, Chamadrys, fuma.

fumaria, gramen, lichen, quæ & hepatica, lupulus, Spicanardi: quæ viscus ita expurgant, obstructions referant, ut interim robori ejus patrocinentur.

267. Lienî & hæc ipsa usui sunt, & Cuscu- *Splenetica*
ta, asplenum, Cort: rad. capparis, Tamaricis. Utrique autem hypochondriacorum viscerum, si laxa nimis sint, compagesque ipsorum dissoluta, confert nummularia, centimorbia vulgò dicta, insigni cum astringendi tum exsiccandi dote.

268. Si quid pectori aut spiraculis hujus *Thoracica*
inhæserit, suo infarctu respirationi pergrave & molestum, detergendum id erit expurgandumque capillis Veneris, hyssopo familiari Arabum deterfore, radice querni polypodii, flore & radice Iridis Illiricæ, & aliis hoc genus thoracis pulmonisque vitia blandè expectorantibus.

269. Succî convenientium herbarum simpliciter propinantur, edulcati saccharo, si febris absit: in κακὸς μίχρῳς iidem excocti vel extorti cum vino rubello: In naturis frigidioribus & mali habitus cum vino albo, quibus ex aromate benignitatis aliquid ad parandum placandumque genium concilietur. Ut

R. *Becabunga*

Nasturtia aquatica.

Cochlearia an. M. j.

Fumaria M. β.

Hb 2

Tundan.

nis, aut intemperantior æger genium suum liberaliter curat.

243. Utrobiq; fodiatur vena basilica, nunc in sinistro lienaris, nunc in dextro cubito jecoraria nuncupata: neutra earum apparente, ad mediam torosiores magisq; conspicuam licebit confugere, sanguinemq; moderatè, ac ampliore plaga detrahare, quippe qui plerunq; crassior & limosior sit.

244. Tantum autem phlebotomiæ in lienosis (quales plerunque sunt, qui dominatu Schorbuti tenentur, etsi nonnulli etiam hepatici) tribuit Galenus, ut *libro decurandi ratione sanguinis missionem cap. 16.* graviter invehatur in *αἷμα φόβου* formidantes hoc genus evacuationis medicos. Nec enim unquam se spe frustratum esse affirmat, sed ingentem utilitatem sensit ac reportasse, saltem una libra sanguinis detracta.

245. Respicere autem videtur Galenus eo loci, tam ad præceptoris, quàm ad suam ipsius liberalissimam missionem: quarum illa suspecta in gravidis septimo aut octavo mensibus, cotylas duas, hæc in Græcis quibusdam febricitantibus libras sex complebat. Itali quidam Hispaniq; & si qui inter Germanos sanguinis prodigi sunt, imperiti chirurgi, medio ingressi itinere ad duas libras ascendunt. At enim vero nobis hodie religio est eo usq; ascendere, ac in cacochymia semper tutius citra justum etiam modum subsistere, quàm ultra procedere.

246. Ut

246. Ut maximè autem signa *πληθώρας*, vitioforumque succorum in venis redundantia affint, luceat naturæ virtus, virium robur, cæteraq; suffragentur pariter omnia, quæ *σωκεδόννύμενα* vocantur: præter lapsa tamen occasione, à venæ sectione, perinde ut in variolarum & morbiliorum exortu, abstinendum est. Tum autem occasio præterlapsa censetur, quando morbus jam invaluit, & radices egit altius, & maculæ passim in corpore, in primis partibus hujus inferioribus modò effloruere.

247. Nam ejusmodi auxilium non solum supervacaneum, sed & calamitosum tum est, sanguine in venas, viscera, aut alia ad loca in profundo corporis posita regurgitante, ac scaturiginem seu caput hujus repetente, à quo primitùs impetum fecerat: quod Hippocrates *παλινδρομεῖν* appellat, unde ferè semper plus mali imminet, eò quod humor interea temporis non nihil à pristina sua natura alibi desciscens, sese ipse evaserit deterior.

248. Vicaria Phlebotomiæ sunt mensium *Hæmorrhoides, menses.* & hæmorrhoidum conveniens instinctus sive provocatio, quoties procrastinando cunctantur justo diutius, aut prorsus hætenus subsistere: ne hæmorrhœicis fluxêre hæmorrhoides, neq; menstrua menstrualibus, ut solebant: utrorumq; liberaliq; purgatione multi magni morbi quiescunt, ac corpus ab iis vindicatur excrementis, quæ ipsi sunt ægotand causa.

249. Et si

249. Etsi autem dubitari non debet, fœminas præsertim hoc in morbo multis commodis per menstrua beari: tamen interim non dissimulandum, mulieres, quæ statim post partum quatrimestri mensium profluvio laborarent, nihilo secius cum fœdissimo Schorbuto conflictatas fuisse, quod semel atq; iterum à nobis in vicinia observatum est.

*Alvi laxa-
tio.*

250. Priusquam autem vena tunditur, oportet alvum officii sui, si segnior in eo sit, seriusq; & rarius feratur, admoneri, seu subter infuso clysmate, seu propinato liniente medicamine, quod sit primis corporis ductibus utcunq; expediendis, & à saburra fordiumque illuvie repurgandis.

151. Cum enim prima regio corporis in amplitudinem & loculos alvi directa sit, eq; lie-
ne, è medio jecinoris, & quæ visceribus utrinq; adjacent, proximeq; hæc sitæ sunt, è partibus nutritiis, itinera pateant: certe spes est, aliquid atq; adeo multum Coccochymiaè infernè exhaustum iri. Conficiatur autem tale Enema, quod

R. Seri Caprilli: aut

Juris gallinaceorum senescentium, cui

Fol: Malvæ

Matrisylvæ ana M. j. ß.

Origani, Acetosæ

Fumariæ ana M. j.

Rad. Polypodii querni linc. j.

Sem: Anis.

Fœniculi

Feniculi ana dr. ij.

Agni casti dr. j. sc.

Prunor : Unguricor : exossator : No. viij.

Furfuris macri petiæ illigati M. j.

Inferbuerint, q. s. est.

Colati Iuris lib. j. dissolve

Cassie rec. tractæ pro clysteribus dr. vj.

El: biera Simpl. drach. ij. β.

Ol Communis,

Anethini ana Unc. f.

Mellis rosati colati Unc. j.

de saccharo Thomæo,

vitulo ovæ

sale communi, ana q. s. ad Enema,

quod injiciatur jejuno stomacho destercorandæ atque inaniendæ alvi latrinæ.

Vel R. Elect. Lenitivi de Manna.

Diacatholici ana Unc. Sc.

Sacchari q. s. ad Bolum unum pluresve,
antelucano tempore glutendos, superbibito haustulo juris pullastri macri & insulsi. Prædicta electuaria etiam cum aqua aut decocto Communi florum & fructuum, in formam redacta potabilem, hauriri ab ægroto possunt, ad eluendum, quod in alvi alveum effusum est.

252. Aliam sui νέωσις exigit postea humoris, qui vitio & morbi causa est, redundantia, neque tamen valdè largam eam, neque etiam continentem & assiduam, multò minus tolerabilis limites egredientem. Sed re-

ficiendarum virium causa institutam cum *Ἰντρογός* & per intervalla, qualem quidem naturæ, moderationis & securitatis servantissimæ impulsus, humoris Schorbutifici in hypochondriis stabulantis inclinatio seu motus, meatuum denique conditio præscribere nobis videntur.

*Humorum
prepara-
tio.*

253. Quò autem meliùs peragatur purgatio, & votis medici respondeat, præter deductionem sanguinis, & ventris alvini subductionem plurimum valet humoris digestio sive concoctio, qua purgandum corpus mirificè *εὐπῆν*, id est, *meabile*, excitata virtute naturæ sub onere gementis, comparataque meatuum libertate. Scitum enim est illud Hippocratis: *Corpora ubi quispiam purgare volet, prius fluida faciat oportet.*

R Passularum Corinthiacarū, Syrupo de succo acetosæ inebriatarum Unc. j. se.

Rad: querni polypodii Unc. Se.

Asari drach. ij.

Bistortæ dr. iiij.

Glycyrrhizæ.

Oxylapatbiana dr. ij.

Cort: rad. Capparum superiore modo preparatarum & præmaceratur. dr. ij,

Tamarisci.

Sem: Anis.

Fœniculi ana dr. j. Se.

Agnicasti dr. j.

Urticæ ℥iiij.

Herb:

Herb: Cuscuta

Acetosa

Capillor: Veneris

Lichenis petrei

Scolopendrii Sive

Cetetarch. officinarum,

Phyllitidis, quam eadem linguam cervi-
nam vocant, ana M. ℥.

Thymi

Epithimi ana p. ij.

Flor: Cordialium dentis rosis, ana p. j.

Cinnamomi drach. j. Se.

Fiat decoctio in aqua purissima ad lib. j. In

Colatura clarificata ovi candido dissolve

Sacchari albi ℥. q. s.

Iterum coquantur ad Syrupi consistentiam.

Utatur quotidie Unc. j. ℥. cum

Aq. Scolopendrii.

Capillor:

Lupuli ana Unc. j.

ad dilutam suavitatem mista, ut bibi possit,

calideq; horis antelucanis ingurgitari.

254. Vehementium purgationum, quæ fi-

unt per ἐλατήρια ἢ μοχλικά, id est nimio perē

exagitantia & vectiaria dicta remedia, hic

morbis, ut si quis alius, impatiens est, utpote

ex pravo genitus victu, maximè inter initia.

Sicut enim natura comparatum est, cor tùm

jure societatis & vicinitatis, tùm officiorũ vi-

tiorumq; cõmunicatione, sanè quam promptè

affici-

Vehementia.

afficitur, visceribus de suo aliquid cum ipso participantibus. Mite autem est sequens,

R. Fol. Senæ Alexandr. s. stipitibus.

Rad: polypodii querni ana dr. iij.

Cort: rad: Ellebori nigri Sciriaci
preparati drach. j. se.

Sem: fœniculi.

Anis. una dr. j.

Viticis Scrup. ij.

Herb. Agrimonii M. s.

Acetosa France,

Chamedryos,

Origani ana p. j.

Epithymi p. s.

Flor: Porruginis,

Buglossi,

Lupis salictarii ana p. j.

Cicborii p. ij.

Passular: Corintbiacum unc. se.

Infundantur omnia, per noctem in sero caprillo, aut jure veteranorum gallorum, quoad vinum suum in id transfuderint. Mane uno atque altero fervoribus ad blandiorem prunam factis, leniter exstringantur. Iuris cola injecti

R. Unc. iij.

Dissolve Syrup. de succo acetosa unc. se.

Elect. Indi dr. ij.

Lenitivi dr. iij.

Fiat Haustus, qui mane potui exhibeatur, conditus Cinamomi acerrimi dr. Se.

Aut R. Pulver: senæ preparata dr. ſe.

Epithymi,

Tartari albi ana ſcr. ſe.

Diagridii benè levigati Gr. ij.

Sacchari albiſſ. Scr. Se.

Mastiches Gr. iiij.

Detur ex jure Gallinaceo.

255. Opera purgationi data & jam peracta ea
ſtudendum eſt ipſi morbo, qui ἐμφορξίς eſt, *Aperiētis.*
apertionem ſui deſiderans, per ἐμφρακτικὰ ἢ
ἐκκαθαρτικὰ τῶν πόρων, id eſt, per ea præſidia,
quæ vim habent expendiendi meatus ſarctos atq;
præpeditos ab humore limoſo, duro, tenaci, tam
ipſis viſceribus familiaria, quàm humoribus
accommodata.

In quorum albo conſentur

Absinthum.

Cassutba.

Acetosa vulgaris,

Ceterach, id eſt, Scolo-
pendriam ſeu Aſplenium

Franca.

Acetofella.

Chamædrys.

Adiantum.

Chelidonium.

Agnus caſtus

Cichorium.

Agrimonium

Enula.

Aristolochia rotunda.

Epithymum.

Aſarum

Fraxini cortex.

Betonica.

Fœniculum.

Biſtorta.

Fumaria.

Borrago.

Geniſtæ ſtes.

Bugloſſum.

Glycyrrhiza.

Capra.

<i>Capparum radix</i>	<i>Scabiosa.</i>
<i>Cortex,</i>	<i>Sem: frigida</i>
<i>Hyssopum.</i>	<i>Majora.</i>
<i>Lichen petreus,</i>	<i>Senæ folia & folliculi.</i>
<i>quæ est Epatica.</i>	<i>Sinapi.</i>
<i>Lupus salictarius,</i>	<i>Teucrium.</i>
<i>Matricaria.</i>	<i>Tamaricis cortex.</i>
<i>Myrobalani.</i>	<i>Thymus.</i>
<i>Nummularia.</i>	<i>Valeriana.</i>
<i>Oxylapathum</i>	<i>Urtica.</i>
<i>Petroselinum.</i>	<i>Uvæ passæ.</i>
<i>Phyllitis.</i>	<i>Corinthia.</i>
<i>Pimpinella.</i>	<i>Cibetides.</i>
<i>Polypodium.</i>	<i>Penfiles,</i>
<i>Raphanus.</i>	
<i>Rhaponticum.</i>	

Et si qua sunt alia benignitate naturæ in medium data. Ex horum turba potissimum selegi, neque scrupulatim nimis, sed solerti conjectura colligi debent, quæcunque visceribus & aliis partibus interioribus, periclitantibus in hoc morbo, eximie opitulantur.

Preparantia humorem scorbutum qualia esse debeant.

256. Hoc scire in præsentiarum sufficit, quadrare huc omnia, quæ terrenum, fæculentum, durum ac tenacem humorem quodammodo colliquant, molliunt, tenuant & incidunt, dissipandoque abstergunt, ut soluta obstructione, quod crassum adhuc inest, facilius in alvum corporisq; sentinam excidat: quod tenuius & serosius, ad vias lotii rivatum

tum deinceps commodius illac perstillet atq;
exhauriatur, & utrumque adeo, quò cursum
inflectit, per conferentia loca deducatur.

257. Præcipua illa sunt, quæ prærogativo *Scorbutica*
quodam jure tantæ calamitati dicata esse vi- *medica-*
dentur, diu hætenus occulta, sed jam in pro- *menta.*
miscuo usu longo artis opere periclitata atq;
experta, ceu sunt *Cochlearia*, *nasturtium hor-*
rense & *agreste*: quorum velut κατὰ κερῶσιν
est *anagallis aquatica*, vulgo *becabunga*, cæte-
rorum vibrantiorem vim nonnihil attempe-
rans atque suffrenans.

258. An his Romanorum *Illecebram* & *Chelidoniæ*
minus Chelidonium, quorum illa Germanis *minus an*
piper murium, hoc sylvestre triticum *Diosco-* *scorbuto*
ridi indigitatur, accensere ausim, haud scio: *conveniat.*
quippe quibus præter acrimoniam ἐλκωλική
exulcerans vis insit: nisi fortè τὸ ἀκρὸν tum ca-
loris, tum acrimoniæ ὑπικρῶσι, id est, *contem-*
peratione benigniorum in utroq; retuderis ac
castigaveris.

259. At enim hoc quoque compertum est,
& in cōfesso omnibus, auxilia, quæ cutim cor-
porisq; extima amburendo vel erodendo ul-
cerant ac bullant, continuò intus eadem haud
præstare, quæ foris moliuntur. Namq; statim
in ore, mox dein in ventriculo & epate va-
rias & interim diversas ἀλλοιώσιν subeunt,
non diu sede morantur in una, in partes diri-
muntur, & quoquo versus diduntur in cor-
pus, maxima denique parte sui secernuntur.

Quem-

Quemadmodum scitè Galenus affirmat: ὁμοίως ἔσωθεν τε καὶ ἔξωθεν ἐνεργεῖν, nihil foris
intusq; parem in agendo potestatem & vim obti-
nere.3. de temperamentis cap.3.

260. Quin etiam ipsis illis, quæ huic mor-
bo propria sunt ac consecrata, & ad medican-
dum præter alia egregiè profutura & saluta-
ria, admodum cautè, nec nisi prudentibus, &
quibus ὁρίσασθαι circumspectus est familia-
ris, utendum, attentioneq; summa notandum,
quid cui, & quo potissimum tempore conve-
niat. Documento paullo superius erat Cat-
damine seu aquatica nasturtia.

261. Exemplὰ τῶν ἐκ Φεγκληκῶν, hoc est,
libertatem meatuum præstantium hæc sunt.

R. Nasturtii aquatici

Cochleariæ ana plenos M. iiij.

Dum virides adhuc sunt atque uvidæ, hu-
moreq; prægnantes herbæ, in pila lapidea cum ra-
dio ligneo contundi debent. Mox torculari succus
strenuè per setaceum cribrum exprimi. Liquor
inde dimananti & percolato addi.

Sacchari fini, id est, toties interpolati, quo
ad finem suum albedine assequatur

Unc. iiij.

Cinnamomi morsu acerrimi Scrup. iiij.

Misce in Potum. Cujus præbeatur per qua-
triduum, quantum Medico visum fuerit agro-
tanti ex usu esse.

Vel Herbis virentibus succoq; etiamnum plenis
adde

Lupi

Lupi salictarii M. j.

Rad. raphani Sylvestris Unc. Se.

Acori: Aut

Galangæ dr. ij.

*Similiter quassis tunsisq; in mortariolo lapideo,
aut etiam ferreo superfundatur*

Lactis Caprilli: Aut, si desit copia huius,

*Vaccini q. s. omnibus adoperiendis
commodeq; permiscendis fuerit.*

Demensum lactis aliquando minus esse
oportet, quàm vulgo aliàs requiritur, quan-
do herbæ etiamnum virentes sunt, per unam
noctem in eo macerandæ. Mane ad luculen-
tum ignem citra cunctationē unà discoquan-
tur. Sumantur Unc. V. aut Vß. mane & vespere
sesqui hore ante coenam.

262. In diplomate decocta semper major-
rem gratiam ab ingeniosa gula inibunt. Affe-
ctis visceribus medicamenta in vaporarium
vitreum potius coaptanda erunt, quàm plum-
beum, eiq; vitreum capitellum stillans in-
ducendum, quod modò balneum maris, à
fervore ebullientium aquarum; modo balne-
um Mariæ mulieris Chymistidis nuncupant.
Ex plumbo cerussa nascitur, humanis corpo-
ribus infensa. Quo nomine Vitruvius etiam a-
quas vetat plumbeis tubulis aliò deducere.

263. Qui ex causa seu indigena domique
nata, ab iis, quæ assumuntur manu pleniorē,
quàm satis est, seu advena, ut catarrhorum
decubitu vomituriendi ruentive ventriculo

H h

consul-

consultum cupiunt, ii solent pauxillum cruciatae menthae, à serie foliorum crucis in modum decussata ita dictae, quae in condimentis peculiarem usum invenit: aut aquaticae sive sisymbriae menthae, seplasiarum vulgo Balsamitae, in viris praesertim & feminis extra graviditatem: vel comam Romani absinthii adjicere. postremo huic Mesueus ponticitatem, *idest, siccam adstrictionem* ventriculo acceptam vendicavit.

264. Nam concoctionum *εργασίαι* sive officinae semper desiderant auxilia, quae *δυνάμεις* sunt *συμπληρώτερος*, tono & robori earum cavent, tum calorem ipsis insitum asserunt, accuratèque fervant, quo ad improsperam concoctionem tam jecinoris, quam ventriculi ex superveniente febre praecipuè opus est, quam vitiosi succi plerunq; solèt exacerbare.

265. Hoc nomine merus absinthii succus hîc non immeritò repudiatur, quemadmodum & qui inde comparatur Syrupus stomacho & jecori aequè infensus: quando ambo nimium laxant, nihil plane astringunt. Galenus officinis coctionum laborantibus conjungit amaris astringentia, etiam in cataplasmatibus, quae praecordiis sunt adhibenda.

Eparica.

266. Hepati, cujus visceris tanquam fontis alimenti & caloris convenientis nutrimentui, magna est dignitas atq; praestantia, praeter folia & comam pontici absinthii egregiam opem ferunt Eupatoria herba, Chamadrys, fuma.

fumaria, gramen, lichen, quæ & hepatica, lupulus, Spicanardi: quæ viscus ita expurgant, obstructions reserant, ut interim robori ejus patrocinentur.

267. Lienî & hæc ipsa usui sunt, & Cuscuta, asplenum, Cort: rad. capparis, Tamaricis. Utrique autem hypochondriacorum viscerum, si laxa nimis sint, compagesque ipsorum dissoluta, confert nummularia, centimorbia vulgò dicta, insigni cum astringendi tum exsiccandi dote. *Splenetica*

268. Si quid pectori aut spiraculis hujus inhæserit, suo infarctu respirationi pergrave & molestum, detergendum id erit expurgandumque capillis Veneris, hyssopo familiari Arabum deterfore, radice querni polypodii, flore & radice Iridis Illiricæ, & aliis hoc genus thoracis pulmonisque vitia blandè expectorantibus. *Thoracica*

269. Succî convenientium herbarum, simpliciter propinantur, edulcati saccharo, si febris absit: in κακὸς μίχρῳς iidem excocti vel extorti cum vino rubello: In naturis frigidioribus & mali habitus cum vino albo, quibus ex aromate benignitatis aliquid adparandum placandumque genium concilietur. Ut

R. *Becabunga*

Nasturtia aquatica.

Cochlearia an. M. j.

Fumaria M. ss.

Hb 2

Tundan.

*Tundantur invicem : Vel in liquore rapha-
ni stillaticio & vini quadrante, vel in vini albi sex-
tariis duobus macerentur. Suspende in nodulo
concepta*

Galangæ dr. ij.

Spicanardi dr. Se.

Cinnamomi dr. j. Se.

*Discoquantur omnia in vase probè obtura-
to: sub finem adde*

Croci austriaci Scrup. ij.

*Hauriatur quotidie mane & vespere quan-
tum fatis videbitur.*

*Album le-
nientia.*

270. Hunc in curando tenorem dum ita
strictè tenemus, quotiescunque ex diuturna
officii intermissione alvus facta est ignavior,
subinde eam sollicitare, & in viam officii,
à qua exorbitaverat, reducere, tum quoque
per intervalla purgare nos oportet, memores
semel institutæ à nobis *ἑπὶ τῇ γαστρὶ*, ne scilicet
vel saburra ventris alvini obstrepando, vel vi-
tiosus humor etiamnum restibilis stagnando
medentes voto suo defraudet.

271. Expediri id poterit lenibus, neque ex
alto corpore educantibus medicamentis: ex
quorum tribu sunt *pilule aloeticæ*, ut *Aloephan-
gina*, ex *aloe* & *mastiche*, ex *aloe lota*, communes,
quæ & *pestilenciales Russi*, & de tribus nomina-
tur. Glutiri autem oportet cum fero capril-
lo, aut jure rubrorum cicerum, tincto cum
croco, saccharoq; rubro dulcorato.

272. Si displiceant pilulæ, aut minus arri-
deant palato (ut sua cuiusq; *περίοις*, & hujus
propè infinita dissimilitudo est) exhibeatur
pulvis senæ præparatæ, aut sequens.

R. *Agarici* rec. *trochiscati* scr. se.

Rhabarbari optimi dr. se.

Pulver: Senæ præparatæ scr. j.

Croci Gr. viij.

Deterantur in pulverem, qui densiore &
arctiore cribro subcernendus est, & cum la-
cte caprino, aut fero hujus exhibendus dilu-
culo, adversus hæsitantem in visceribus, aut
circum ea fluctuantem humorem.

Aut R. *Rhabarb. el:* dr. j. se.

Spicæ Indicæ Gr. viij.

Canellæ Scr. j.

Zz. albi scr. se. *Madeant in*

Aq. Fumaris.

Acetosæ

Chamedryos: aut in succo herbarum,
quæ huic morbo amuleti ratione pro-
sunt: Aut in vino infusionis sylvestris
raphani assulatim minutimvè secti,
Aut in Seri caprilli, cui

Fol: Senæ alexandr. dr. ij. cum Sem. anis.
dr. j. defervefacta sunt.

Unius horum liquorum expressi percolatiq; si
opus sit

R. *Unc. iiij. dissol.*

Elect. Indi dr. ij.

Dia, senæ dr. j. Se.

Diacathol:

Syrupi acetosi simp: ana Unc. Se.

Fiat Potio Matutina.

Sequens & humorum vitium castigat, & ad fæctum ab ipsis in visceribus procreatum directum est, quod

R. Decocti flor. persicor: aut:

prunor. Damascenorum: vel

Laticis ex iisdem rore matutino gravidis destillati lib. j,

Centaurii majoris dr. ij.

Minoris dr. j.

Rad: Polypodii q. dr. ij.

Glycyrrhizæ dr. j. se.

Iridis Scr. iiij.

Sem: Anisor. dr. ij.

Urtica Scr. ij.

Bulliant in vase duplici, sub finem suspensis in nodulo ex sindone.

Fol: Senæ alexandr. abjectis

stipitibus Unc. se.

Rhabarb: electiss. dr. j. Se.

Flor: Borragin.

Cichorii ana. p. ij.

Cinnamomi acerrimi dr. j se.

Nodulo sufficienter dein' expresso abjectoq;

Liquor cum saccharo Tabarzet in formam melliginis aut syrupi redigatur. Cujus Unc. j. se. aut

Unc. ij. dilutæ cum Unc. iiij. feri capilli jejuno ventriculo potentur.

273. Inter mitia purgantia prima dos lacti, altera nucleo ferri. Lac jure prærogativo totius morbi decursu exhibetur nō inutiliter. Nec enim solum μαλακτικόν est τῆς κοιλίας, *alvum moderate subducit*: sed & ἔχυλον καὶ ἄτρεφον recolligentibus ab imbecillitate vires (quos ἀτρεόφους vocant) alendis gratiososq; hepatis humori, qui vitio morbi hactenus absumptus est, resarciendo perquam idoneum, Deniq; συπτικόν est vi astringendi prædictum. Quod si jam insuper amuleta Schorbuti incoxeris, neq; hypochondria suspendet, neq; inflabit, neque saluum deductum per vasa gracilia in visceribus intercipiet.

274. Quatenus συπτικόν est lac, flaccori καὶ τῇ ἀτονίᾳ viscerum consulit. Innocentius adhuc est tūm decoctum unā cum silicibus lapillisve marinis, cum ferri rotulis aut lamellis: tūm iisdem exustum, at non eo usque dum ferrum vi ignium epotum planè, aut absumtum sit universum. Aliter non tam solvet, quam potius sistet alvum. Ne vero ita præparatum lac in ventriculo in caseum cogatur, quidam tutò aquæ aliquid, alii multò tutius saccharum vel salem ammiscunt. Complexisse miraculum sui natura videri potest, quæ tot dotibus ad hunc morbum lac omni ex parte beaverit.

275. Secūdū Dioscoridem, libro περὶ ὕλης φαρμάκων 5. c. 90. καθάγει τὴν κοιλίαν Græcorum σίμωχα, quod ferri nucleum, Plinius & Galili ferri aciem, vulgus chalybem appellavere,

Chalybs.

ferrum quidem & ipsum, & ex ferro decisum, sed *σμευαζόν* *preparatum*, id est, igni *eliquatum*, ac redditum defæcatius, idque flabris & commercio ignium, quibus partes tenues à terrestribus secernuntur: illæ ad molliendum alvi dejectionem efficaces sunt: harum vis ligare, siccare, restringere.

276. Vim *καθαρτικὴν* se deprehendisse fatetur Fallopius in electuario de limatura, chalybis, quo usus primùm ipse fuisse ad deminuendum colliquandumq; lienem. Ex quo tempore ipse quoque macerare vino chalybem, quandoq; candentem sæpius eo exstinguere ad eandem intentionem occœpit. Ast enim verò vim eam jam olim periclitatus & expertus est Dioscorides, ut suus honos illibatus atque integer antiquitati constet.

277. Ex soluta jam obstructione, humor morbi causa proxima & continens, qui jam fatis superq; extenuatus atque incisus, sed adhuc tamen superstes est, aut hujus reliquiæ potius, naturæ robore atque imperio, aliàs ad derivacula seu ductus urinæ deponitur, aliàs in cutim totius compaginis, sive corporis superficiem foràs abjicitur ac profligatur, quæ sunt Præceptorum *χωρεῖα συνέεργα*, id est, *loca comoda, exclusioni dicata*.

278. Utrumvis horum fiat, conatui naturæ medicum allaborare oportebit: quando omnia artis opera ritè ad sententiam animi, ægrique salutem evenire certum est, quæ vel
naturæ

naturæ instituto sūt, aut praeuentem ipsam habent adminiculantemve. Quod tanquam in specula animadvertere sagacis medici, & fidi ministri naturæ est.

279. Prior illa ὀρμη naturæ de morbo triumphantis juvatur ἔρῃσαι, qua etiam vitia pectoris in hoc morbo supervenientia, de multorum observatione per urinæ ductus abeunt in renes & corporis matulam, mejendoq; reddi atq; indidem exfolvi, ac velut elui possunt & frequenter solent, propter eam, quæ est pectori cum renibus lotiique derivaculis communione. Documento sunt τὰ ἐξέρμενα ἀνατεταραγμένα ἢ θολερά, id est, quæ minguntur crassa, turbida, puri, interdum assimilata.

280. Posterior διαφορήσαι ἐ' ιδίῳ, ἢ ἰδρώσαι perficitur. Extenuatus enim jam humor aut vaporis specie latenter sineq; sensu per subcutanea spiracula exhalatur, quæ ἀδηλὸς διαφόρησις est : aut sudoribus evidenter liberaliterq; dissolvitur : quæq; in humore paullo crassior est, exusta per febrim fuligo unà per poros effertur, cuti extrinsecus impacta, ibidemq; sordium strigmentorumve specie conspicua, qua cutis perinde ferè ut in vitiligine fucatur.

281. Διγρηπικὰ per meatus urinæ transitum moliētia, liberaliterq; procurantia sunt, *Acorū pbi, cortex rad: capparum, Eruca, Irio : Semina quatuor frigida communia majora, dauci, baccule juniperi, Scordium. levisticum, piper, Cinnamo-*

Diuretica.

Hb 5

mum, Sy-

*nam, Syrupus de artemisia, acetosus simplex, & u-
troq; validius oxymel diureticum: deniq; quæcunq;
ferè γυναικεία muliebria κατ' ἐξοχὴν menstua
cognominata, ciere apta sunt.*

282. Διαφρητικά, id est, discussoria perq; ba-
litum digerentia proxima sunt attrahentibus,
quædam ex alto evocant, plerunq; etiam dis-
sipant, atq; resolvunt, ut Cardanum sive nastur-
tium, raphanum, & brassica omnia agrestia, Sium,
lepidium, semen thlaspios, sinapis, radix Dra-
contii.

*Fomenta
arida,*

283. Huc pertinent & πυρίαι ἢ ξηρά θερ-
μασμένα sive fomenta arida, ceu sunt Celso mi-
lium, Sal, arena: quodlibet eorum calfactum &
in linteamen conjectum. Si minore vi opus
sit, etiam solum linteum. Prisci totum corpus
circumdabant maximè extinctis testis, inter-
dum etiam titionibus panniculo involutis,
quoties opus esset vi paullo majore.

284. Digerit similiter Sal, quicquid præcor-
dia privatim onerat, non solum sicco linteolo
exceptus, sed & demissus postea in aquam be-
nè calidam, & ubi intepuit, aut frigere jam oc-
cæpit, Arramento ignito subinde immisso re-
calfactus. Applicatur autem membro quod
fovendum est.

285. Quin etiam sepulchra humanæ saga-
citati in usum mortalium excogitata sunt. Se-
pelivit ea jam olim, si qui ex turba ægrotanti-
um paullo essent delicatiores, in furno, ex
quo

quo pistus panis nuper extractus esset, ut blando illius tepore morbi reliquiae è penetralibus corporum in summa transfunderentur, ac simul discuterentur.

286. Sudorem proliciunt laconica uda si- *Sudorem*
 ve humida, quæ roscido vapore suo illisa cuti, *cientia.*
 spiracula ejus referant, indidemq; cognatam *Balnea.*
 sibi naturam dissolvunt. Sumitur autem fer-
 rum aut silex, qui canduit igni, & in folio la-
 brove, papilione undiq; tecto, nunc vino,
 nunc decocto ligni Gajaci jugiter respergitur.
 Nonnulli ægris in folio desidentibus Caldari-
 um allocant refertum herbis sudorificis, *na-*
sturtio aquatico, chamæpythi, Thymbra, levistico,
chamæmelo, meliloto, artemisia, granis juniperi,
 in aqua modicove vino incoctis, unde agite-
 tur, aut per inter valla ferramenta, aut igniti
 lapides in id demittantur atque exstinguan-
 tur.

287. Scoriam ferri, quæ quasi stercus ejus
 est, ad inscissum, aut vice balnei, foeminis, quæ
 more restibulum agrorum fructuosæ, nequẽ
 dum omninò steriles sunt, vix unquam im-
 punè præscripseris : quando eadem prorsus
 vi, qua ferrugo ipsa pollet, ac non tantum in
 potu, sed & ad motu *ἢ ἀσυνληψίαν ποιεῖ, id est,*
præstat, ne concipiant, obsignando uterum,
 & vias ejus artando stringendoq;. Ut demi-
 rari satis nequeam, quibusdam in locis Ger-
 maniae promiscuè tam nubiles virgines, fo-
 minasq;

minasque juvenculas, quam vetulas ἀφόεγες
ad ferrugineas, id est, ex ferri rubigine preparatas
thermas, velut agmine facto certatim
concurrere & admitti, quæ sanè sterilitatem
inferunt, & fœcundæ quæ sunt, eas castrant.

288. Descendenti in labrum propinatur
Sal absinthites, cum decocto milii nondum
deglubiti, aut Chinæ in taleolas divisæ. Qui-
busdam album succinum, quod CrySTALLI ritu
translucet moschumq; redolet, valde com-
mendabile est, ex vino datum potui.

289. Quod si sudori fortè quid decesserit,
id sequenti pulvillo deinceps suppleri poterit.

R. Gentianæ Scr. j.

Asari dr. S.

Cinnamomi Scr. j.

Piperis

Z z. albißimi ana Scr. Se.

Myrrhæ Scr. j.

Croci Gr. iij.

Comminuantur in pulverem biparticendum,
cujus una portiuncula propinetur demittenti
se in solium: altera, quando jam exit, cum Vnc.
iij. potiunculæ, quæ

R. Acetosæ francæ

Becabungæ

Fumiterræ

Nasturtii aquatici ana M. ß.

*Contusa in mortario macerentur in lib. i. albi
vini, indeq; succus extorqueatur potabilis ad
proliciendum sudorem.*

290. Quibus

390. Quibus laconica suspecta sunt, aut qui alioqui ea averfantur, neq; fatis commodè ferunt, iis haud fuerit inutile, plenum urceolum sequentis potionis quotidie manè ebibere.

R. Sisymbrii Cardamines.

Becabunga ana M. ij.

Tundantur in pila lapidea, quoad succum de se remisserint: adde

Piperis longi Scr. ij.

Zinziber albißimi,

Sem: Eruca,

Sinapis ana dr. j. Se.

Rad: iridis urbanae nostratis dr. iij.

His omnibus albi vini sextarius, vel paullo plusculum superfundatur: Aut tantumdem vini rubelli vel beluoli, quod testimonio Varronis, lib. 2. de re rustica cap. 6. belui, id est, inter album & rubrum medi coloris est, rubrum quidem at dilutè & pallentius, ut sic cum giluo idem qualis lateri semicocto, figlinum quidam vocant, κίρρον Dioscorides, Marcellus Vermiculum reddit, Galenus ξανθόν, quod exponit ipse πυρρὸν ὠχρὸν, id est, ruffum pallens. Quod si aliquid aromaticum demenso aut modo detraxeris, loco vini simplicis sumi potest vinum aromatites, aut Saccatum Plinii. Mox tortulo succus inde exprimatur, percoleturq; usq; dum poculentus evadat. Mane exhibeantur hujus calfacti Vnc. V. per dies aliquot, ægerq; opertus stragulis id operam

operā sedulo det, ut strenuè, sed pro modulo tamen suarum virium, exsudet. Inter sudandum subinde cutis demulcenda est calente lin-
teamine, ut sudor sudori cedere queat, neque alteri sit obstaculo.

291. Quibus febris molesta hætenus fuit, iis aqua florum aurantiorum, aut Limonum stillaticia horis matutinis eundem prorsus ad scopum seu finem potui præbeatur, men-
sura Vnc.vj.

292. Quin peccans humor tam pravitate, quam diuturnior obsidione sua tonum ventri-
culi, viscerum, quæq; consocialia sunt atq; vi-
cina, cordis & flabelli hujus pulmonis interea vehementer, perculerit ac labefactarit, dein etiam purgantia pro illa, quam in se habent, vi corrumpendi facultates nostras inq; natu-
ræ bona grassandi, vestigium sui, ut ferè ple-
runq; assolent, post sese inibi reliquerint, pro-
fectò vix ac ne vix quidem abesse potest. Sci-
tum namq; vetus illud: τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἐγγύς,
πρῶτα καὶ μάλιστα κακῶτα, id est, quæ socia sunt,
propinqua ac finitima primum & maximè viti-
antur.

293. Dum ergo humoris vitio, & naturæ ab eo exonerandæ opera impenditur, etiam partium, in quibus stabulatur ille, quasq; im-
periosè occupat, cura haud quaquam erit ab-
jicienda, sed his quoq; tam externis, quam in-
ternis adjutoriis non oscitanter studendum:
inter quæ præter attenuantia atque incidentia
auxilia

auxilia præcipuum locum habent, quæ contemperant, odore spiritus instaurant, vires accisas propeq; dejectas sarciunt, languidas partes firmant ac roborant.

294. Ex his suum cuiq; dicandum est, ac *Ventriculũ roborantia.*
 ventriculo quidem, tanquam universi corporis œconomo, siquidem ob subter eructatam à liene aut aliunde appulsam proluviem, aut ex alvinorum flatuum intus subsistentium aspiratione assidua flaccuerit, neq; provincia muneris sui ritè fungatur, conveniunt *conservamenibæ, pontici absinthii, rosarum; myrobalani chebuli, emblici, mala Cydonia, pyra muscatellina* (aliàs superba) *condita, Zinziber acidum, id est, ut in acetariis estur, quo etiam æon nauseabundum fastidium, cujus domicilium est ventriculus, solet castigari.* Dicam brevissimè: quæ *ἑυσομα* sunt & *ἑυσομαχα*, id est, & sapore grata & odore, ea omnia impunè ventriculus fert.

295. Epati principatum œconomia naturalis in corpore obtinenti ex usu sunt *Diatrion- Epat roborantia,*
santalum confectio, conserva Cicborii, radix ejusdem, præsertim verò domestici, & caules lactucæ Italicæ, nempe medullaceum ejus meditullium, à cortice liberatum & conditum, Ribes conditum, Syrupus Melissophylli.

296. Lienis, qui officii præstantia & dignitate jecore inferior est, natura raro & spongioso, post depositam in alvi loculos, qua expletus fue-

tus fuerat, redundantiam, debentur Syrupus è succo malorum benè olentium, Scolopendrio, è fumaria: confectio Alkermes, & exhilarans, trochisci de capparibus, Electuariū Diacapparum.

*Corrobo-
rantia.*

297. Cordi fonti vitæ conducunt Conserva florum Caryophylleorum, Cortex Citri, caryophylla & nux moschata conditus. Syrupus è succo oxalidis, Limonum, granatorum, ex acore & è cortice Citrii: Elect: de gemmis, Diamargaritum, & destillata cardiaca instaurantia.

*Pulmones
roborantia.*

298. Electuarium Diaireos simplex & compositum: conserva florum iridis, Enulæ: rad: Enulæ conditæ, Zz. conditum, quod & viride vocant, conditum adianthi, & hoc genus alia detergendo & extenuando purgantia, pulmoni eximiè succurrunt servato ejus robore.

299. Nequaquam allucinabere, si horum singulis semper aliquid ammiscueris conservæ aut conditi cochleariæ, propriæ hujus mali (quo de agimus) alexipharmaci: quod non tam specifica dote, quam evidente vi ipsi conferre putatur. Nec enim libenter ad istum scopulum ignaviæ rationes nostras protinus appellimus, licet inficiandum interim non sit, vim majestatemq; rerum naturæ in omnibus momentis fide carere, & utranq; facultatem, manifestam pariter & occultam in curationem morbi non rarò amicè conjurare.

300. De ex-

300. De externis adiutoriis *πλάδον* ventri- *Topica ad*
culi corrigunt unguenta moschata, quale est *ventriculū,*

R. Ol: Absinthij.

Masticini ana dr. iij.

Macis, aut

Nuc: Moschata dr. j. S.

Pul. Mastichis dr. se.

Ligni aloes.

Mentha ana scr. se.

His invicem distemperatis affundantur

Aq: Cinamomi dr. iij.

liquenturq; in vase duplici ad aquæ consumptio-
nem, adiectis sub finem

Gallie moschatae Gr. VII. S.

Novella cera, Aut

Pinguiore Ladano q. s. fuerit in formam Ungu-
*enti, ad illinendū *ωεγκάεδιον* sive lacunam cor-*
*dis, in quam pectus sub *Ξιφοει* mucronata car-*
tilagine depressum descendit: quo loci in no-
bis, qui ad cœli contemplationem rigidi ere-
cti, non ad pastum more cernuarum animan-
tium abjecti sumus, ventriculus supernè pa-
tet, non tamen (ut Amatus autumat) liberè
perspirat, alibi jecinoris involucro abscondi-
tur.

301. Nos carptum bombacem, aut rasuram
panni coccinei, posteaquam odorem moschi
fragrantissimi ex nocturno incubitu contra-
xit, solemus nudæ regioni ventriculi calidè
superdare. Præstat his sericum sive crudum,
quale in Taprobona sine cultu ab arboribus

legitur, bombycibus foliorum lanuginem in vellera radentibus, sive cortinis infectorum immersum, Imperatoriis olim dicatum paludamentis. Ut enim hoc posterius Cordi nomine aluminis Sylvio intus suspectum sit: ventriculò tamen foris valdè gratum est & acceptum. Cæterum non est propositum nunc ista confectari.

302. Aliquando Unguentum ventriculo foris primum allinimus, dein eadem seta, sive serico crudo, sed multo incommodius integimus. Nonnunquam gossipium hesterno fragrans moscho, & pulvere stomachico ex rore marino, floribus rosarum rubrarum, balaustrorum, sisymbrio, ligno aloës, maci, cariophyllis, galanga, Schoënantho, mastiche respersum sacculo concludimus, minutimque translutum applicamus. Quidam excarni regioni ventriculi unguine delibutæ scutum ex malaxata mastiche superponunt, ne vis liniamenti ocyus exole scat. Alii pannum grano Kermes tinctum & ladani oleo infuccatum, mox aptum è collo regionique ventriculi appensum jubent ægrotantes assiduè circumferre. Senili stomacho temperati caloris formēta præbent Catellus aut puer nudus nudo corpori accumbens.

303. Quicquid horum fiat, paustus tempore deponi debet, ne fortè ventriculus talibus assue scat, subsidioq; eorum quasi fretus postea sese ipse evadat segnior. Ab epulis horis
una

una atq; altera exactis rursus licebit impo-
nere, ostium ventriculi concludendi, inq; hoc
calorem *δημίσχυον* concoctionis demorandi
gratia.

304. Sinistrum hypochondrium, cui lien *Topica ad*
subest, candente molari lapide ad teporem ex- *lienem,*
stincto cum vino acetove cochlearia, nastur-
tii, aut scyllino, vel cum decocto florum ge-
nistæ, Tamarisci, scolopendrii, capparum, ex-
perientia fide non cum nullo profectu fove-
tur. Potest fots adhiberi etiam decocto rutæ,
urticæ, nasturtii, minoris centaurii, in quo ace-
ti triens aut quadrans insit.

305. A fots mox idemmet hypochondrium
delinitur sequenti.

R, Ol: rutacei Vnc se.

de capparibus.

Amygdalar: amararum ana dr. iij.

Liliorum alborum linc se.

Succi Bryoniæ

Succi glutinosi ex radice filicis

extracti ana Vnc. j.

Lenta pruna effervescent ad succorum
consumptionem, dein adjectis colaturæ.

Pulver: Cyclamini

Asari

cort: rad: capparum

ana dr. j. sem.

Sem: Cumini scr. iij.

Sinapis dr. Sem.

Herb: Scolopendrii dr. j. 5

- li 2

Cera

*Cera novellæq. satis facit, omnibusq;
jugi subactu in mortario adunatis
fiat formula unguenti.*

Ad epar.

306. Dextram hypochondrium transver-
sim ungatur ad ignem cum linimento, quod

R. Ol: Absynthij Vnc. j.

Rosacei dr iij.

Spicæ scr. ij.

Sambucini Vnc. Sem.

*Incoquantur his, contemperatis invicem in
phiala.*

Pulv: rad: Cyperi dr. j. se.

Raphani dr. j.

Nasturtii aquatici scr ij.

*eo usq; dum contabuerint. Mox exstringantur
per colum. Liguatis affunde*

Unguenti rosat: Mesuæ dr. V I.

*Deniq; misceantur in compagem liquidioris
unguenti, eoq; tepefacto sublinatur exos regio
dextri hypochondrii, quæ crati spuriarum
costarum proximè substrata est.*

307. Hactenus ipsi morbo, proximè quæ ab
eo afficiuntur facultatibus, cum malè moratis
membris & viscerum intemperiei firmiter fixæ
auxiliis tam externis quam internis vacavi-
mus. Nunc porró & operam & opem nostram
sibi poscunt etiam indigena & germana mor-
bi symptomata, *σωμακίνη* & *σκελοτύρβη*, qui-
bus malum sese foràs profert ac conspicuum
reddit.

308. Horum seu curatio, seu levatio possit
alicui

alicui prorsus supervacenea videri, ac frustra tentari: quippe accidentia sunt, morbum non aliter atque umbra corpus consecretantia, quo sublato ipsa suapte spontè protinus solent vaneſcere nūspiam in corpore subsistentia.

309. At enim vero quando nimium gravia illa infensaque sunt, & vel functiones alicubi offendunt, vel vires etiam usque adeo convellunt conficiuntq; , ut metus sit, multò prius ipsas jugulatū iri, quam sit succursus morbo: tum certè methodus curandi contrà artis præscriptum necessariò invertitur, naviterque ac strenuè ita obviam itur symptomatibus, ut morbus interim non quidem omittatur, sed ad tempus solummodo prætermittatur, suo ipsi jure interim facto tecto reservato.

301. Vix enim unquam sperabilis vitæ salus est, ubi vires infirmæ sunt, neque in tuto res ægri, ne à mitissimo quidem morbo. Quorsum igitur natura magis suppetias videtur requirere, illorum etiam ferre oportet. Si valet ipsa, admodum securè prius in curam morbi, quàm in studium virium incumbitur: Contra se comparabit medicus eadem labescen-
te.

311. Prorsus eodem modo Symptomatum Schorbuti sanatio hîc à nobis instituitur, non quâ symptomata sunt, sed quâ offensarum virium, aut novorum quorundam affectuum causæ existunt, ac rationem sustinent

τὸ ἐπείγον & id est, urgentis ac turgentis,

& quodammodo morbi nomen sibi adoptant. Ipsa per se ne quidem methodū curationis indicant, nedū primū immutāt, sed à solis duntaxat morbis ἐνδοξίς τῆς θεραπεύσεως petitur.

312. Οὐλα μυδῶντα, id est, nimio humore laxa & putrifica vititata uligine, fœtentesq; gingivæ (quas Plinius & Strabo uno τῆς σωμακάνης nomine indigitant) desiderant βοηθήματα σέλ-
λοντα καὶ σερρόποιοντα, id est, ejusmodi præsidia quæ stringunt, solidant, firmant, quæ item putredines & graves halitus tollunt.

313. Horum peritia quadam electorum syl-
vulam prodest in conspectu esse, ceu sunt:

<i>Alumen scissile.</i>	<i>Bistorta sive</i>
<i>Anthera, non capitulum in ipsa rosa, neq;</i>	<i>Britannica &</i>
<i>globulus, ut Pandectarius & alii quidam</i>	<i>hujus succus.</i>
<i>autumant, cujus interior pars villosa referta est semine: sed</i>	<i>Charta nsta.</i>
<i>ἐνθὲ τὸ ῥόδου, &</i>	<i>Cochlearia.</i>
<i>quidem media rosarum stamina, quæ</i>	<i>Cochlea terrestris</i>
<i>Galeno magis astringunt, naturæq; sunt</i>	<i>concrementa.</i>
<i>exsiccantioris.</i>	<i>C. C. præparatum id</i>
<i>Aqua marina salsa.</i>	<i>est, nstum locumq;</i>
<i>Aquileja.</i>	<i>Cyperus.</i>
<i>Balaustia.</i>	<i>Ferrugo.</i>
	<i>Galla solida</i>
	<i>Perforata.</i>
	<i>Lapillorum cremato-</i>
	<i>rum cinis.</i>
	<i>Lentisci decoctum.</i>
	<i>Ligustri folia &</i>

nondum

<i>nondum hiscentes</i>	<i>Rose rubra & earum Semen.</i>
<i>flores βοτρυώδης.</i>	
<i>Mel rosatum colatum:</i>	<i>Sal albus ustus.</i>
<i>Scillinum.</i>	<i>Salvia.</i>
<i>Muria πολυμίσχων, id est, olivarum conditanearum in salsugine perinantium.</i>	<i>Sisymbrium Cardamine.</i>
<i>Muria altera rudior & simplicior, quæ apud mediterraneos aquæ marinæ vicem pensat.</i>	<i>Spodium, quæ Cinerula est, id est, Cadmia in cinerem redacta, quæ vice spodii utimur: quorsum & ἀντίσποδα referimus, Ebur ustum, & spodium è canna Constantiopolitana, Sumach officinarum, sive Rhus coriaria, culinaria.</i>
<i>Myrrha.</i>	
<i>Nasturtium hyemale.</i>	
<i>Nummularia.</i>	
<i>Oleæstri folia & Cinis.</i>	
<i>Oxyacantha.</i>	
<i>Plantago.</i>	
<i>Portulaca.</i>	
<i>Pruni sylvestris cortex.</i>	

In minimis horum maximeq; vilibus majestas naturæ elucet, seq; ipsa subinde proficiens quadantenus vincit, & quidem numerosis modis, tam nostri, quàm sui diligentissima.

314. Pleraq; ex jam recensitis in vino aut ferrata aqua decoqui, indeq; expressus liquor in collutionibus oris imponi debet, adjectis, alumine, usto sale, & in gratiam saporis, melle nunc crudo, nunc rosaceo colato, aut diamorœon, quæ ope sua abstergent. Quædam

profunt vel per se, & cruda commanducata, gingivis utilia, & idonea discutienda poenae.

315. Nonnulla ex iisdem arefacta modo in farinam exquisitè moluntur, modò in cinerem concremantur, qui prægñantibus & quātulumcumq; imbrem cruoris rorantibus gingivis quandoq; aspergi, quandoq; in concepto linteolo affricari, alias digeri in formam electuarii ad allinendum solet.

R. Farinae Cyperi,

Pulegii siccati crematiq; in cinerem ana dr. j. se.

Putaminum coctlearum exustorum in cinerem scr. ij.

Misce. fiat ωγος τεμπυα id est, affricatorium & pollen flaccidulis atteratur gingivis.

R. Succibistortae Vnc. ij.

Succirosarum nondum hiscentium Vnc. j.

Inferveant Mellis crudi Vnc. iiij. usq; dum absumantur. Post ea adde

Aluminis scissi chartaeq; involuti atq; in cinerem exusti scr. ij.

Satis scr. j.

Diamorœ Vnc. j.

Lini cum hac mistura circumquaque gingivas.

R. Dentium Lupi piscis ustorum in cinerem dr. j.

Aluminis usti, vino extincti & loti dr. j. se.

Rosarium

Rosarum aridarum.

Flor: Malvæ arboreſcentis rubrorum

exarefactorum.

Rutæ.

Tburis aut

Masticis.

Salviæ ana ſcr. j.

Cum melle Lithuanico crudo, Aut

Rosato colato fiat in cacabo fictili

ad prunam forma Electuarii, gin-

givis crebro deliniendi.

316. Adverſus oris malum acſelen, deſſe-
xum ab eglen, magnus uſus in Gynæceis eſt li-
nimenti, quod ex foliis Aquilejæ comparatur,
& in officinis paſſim hodie vænit.

*Unguentū
de aquile-
giæ.*

R. Fol. Aquileiæ.

Menthæ

Salviæ minoris ana dr. j.

Myrrhæ rubræ ſcr. iiij.

Aluminis uſti dr. ij. ſc.

Mellis virginei linc. iiij.

*aut q. ſ. fuerit ad compaginem ſtrig-
mentitiam.*

De hoc linimento, molli linamento paul-
lum involvendum eſt, dentiumq; ſepi ſive ma-
ceriei appreſſu quodam circum linendum.
Mellis virginei vice ſi Scillinum ſumſeris, aut
pauillum hujus commiſcueris, odor oris tol-
letur, gingivæ aſtringentur, dentesque firma-
buntur.

317. Ab usu horum mox dein abluantur gingivæ Olivarum conditanearum muria, in ore detenta circumq; voluta: Aut mali punici florentis cytinis in ferrata aqua vinovè præmaceratis, ac demum defervefactis: ex lacte item caprillo feroso aut asinino, cui rubus incoxerit: & aceto cerevisiario, nō nimis acri, cum aqua plantaginis, & aceti scyllini pari mensura: Cum punicorum malorum vino, ex rhodomelle & aqua plantaginis stillaticia, quibus pœna oris discutitur.

318. De lacte hoc tenendum, non nisi asininum, & quod inter cetera ferosius est, pariq; cum asinino tūm tenuitate, tūm abstergendi dote præditum, ori ad *Ἀπάλυσμα* conducere. Etenim dentes lac oblædit, adhærentesq; carnes gingivarum flaccidas marcentesque reddit, dentes ipsos putredini erosionique exponit: idque vitii inest crassiori maxime lacti, quod saccharo, vel melle crudo, aut rosato colato vino mero dilutove, vino mulso cum aqua contemperato corrigi solet: quippe hoc pacto, quod dentium intermediis spaciis ex lacte obhæret, omne exteritur. Quod si cinerem exustorum lapillorum iniperferis, ad ulcerā efficacius fiet.

319. Nos putria & graveolentia ora, sanientem lentoremq; fœdi tibi perpetuo salivantia, sequenti latice stillaticio abstergimus: Mox spongiolam, quæ nativam falsilaginem suam etiamnum habeat, & solum ab intestinis scrupis

pis mundata sit, inculcamus Oleo vitreoli, ebriamq; illo circumferentes in ore luxuriam gingivarum in circuitu dentium reprimimus, ac quadantenus depascimus.

120. Liqueoris stillatici hæc est descriptio.

R. Rosarum Moschatarum recent: M. ij.

*In harum defectu succedat Ulmenium,
vel ritu saturata purpure ruben-
tium, similiter recentium tantun-
dem.*

Fol: virentis oleæ Bohemicæ: aut

Ligustri, vel summi ejus cacuminis

*Βοτρώδης id est, racemosi
nondum passi M. iij.*

Cimarum vaticanae mori sive

Rubi M. j.

Cochlearia, Aut

Vermicularis

Nasturtii

Rutæ ana M. β.

Salviae M. j.

Myrrhæ pulverisatæ dr. ij.

Si copia recentium est, tantisper contundantur, dum succum abs se remiserint: Sin aridorum, duntaxat macerentur simul in aqua rosacea fragrantissima, quæ operiundis singulis & universis sufficiat. Asperge dein Sacchari albissimi quod satis esse ad condimentum putabis. Ex his liquor per balneum calentis aquæ vitreis organis in prædictum usum eliciatur.

321. Oleum vitreoli de consilio Matthio-
li, non secus atque olea myrrhæ, ladani, gum-
mi ammoniaci, hac lege præparatur: Ovum
gallinaceum ad usque duritiem primum dis-
coquitur. Secatur dein' in partes inæquales,
vitulusque utriusque suus eximitur. Tum ca-
vitas majoris adimpletur pulvere Romani vi-
treoli, minorq; ei iterum insternitur. Mox ita
coagmentatum ovum sepilatur loco subterra-
neo udo, quoad vitreolum in oleagineum hu-
morem eliquetur. Sunt qui ovi duriuscu-
li albumen inferius, aptum è filo, undiq; stilo
ferreo perpungant, eique Phialam subdant
vitream ferreamvè, ut lentor oleaginis pos-
sit in eam perstillare.

322. Exigente usu initio assiccata spongia
leniter gingivas præficare oportet. Deinde
os cremore stillaticio colluere. Adhæc spon-
giam insuccatam oleo quadam circumdu-
ctione gingivis delinere. Inter hæc ægrum
ore hiare, donec satis tibi profuxerit. Faci-
lius res peragitur & minore cum negotio, si
dicto liquori, aut hujus vice plantaginis vel
rosarum stillaticio, unam atque alteram gut-
tas olei vitreoli instilles, ac vel colluas cum
eo os, vel gingivas jugiter defrices. Quæ qui-
dem auxiliorum historia, nunquam, quod
sciamus, sine profectu nobis in delicatulis,
qui in lauta & benè aucta parte essent, de-
curra est.

323. Cæterum non solum id, quod post usurpationem dictorum præsidiorum in oris amplitudine collectum est, continuo expuere, sed universam illam saniei vim, quam ex vasis & glandulis salivæ uberibus os accipit, quaq; diu noctuq; permadescit assiduoq; stillat, æger exscreare, summoq; opere cavere debet, ne quid per incuriam aut inopinatio de illo transvoret.

324. Et quatenus hæc saniei, è luxuriantium gingivarum jugi fonte inexhausta manet perennitas, æger à poculis communibus usq; arcendus erit, ne tabem pariter ac labem alteri suam impartiat, eumq; similiter inficiat.

325. Etenim controversia non est, quin in istiusmodi tabo fomes contagii resideat, non aliter atq; in caliginosè periculoseq; *Φθινόρων* ἢ *Φθισιῶν* grandinoso, & virus exhalante foedi odoris sputo, quod fide experientiæ nudis plantis raro impunè attigere, quicumq; ipsæ quoque essent *συνιδώδες*, id est, *stricti & utring, velut asseribus pressi pectoris*, atque idcirco *ὅτι τὸ Φθινώδες* naturæ merito proclives.

326. In magna carnis gingivarum & fordidâ putidaq; uligine reprimenda, sæpe numero manuum opera & forficula opus est, quæ quod corruptum est, præciditur, ne pars sincera & vicina in sympathiam pœnæque communitatem pertrahatur. Omne namque vivens consortis syderati aut mortui impatiens esse solet, & vix unquam vel nunquam potius

tius à contagione labis semet defendere potest est.

327. Inter hæc discernere, & vivum mortuo quid intersit, ritè sciteq; deprehendere, non nisi illius est, in quo summa sunt omnia industriæ & exercitationis. Nec enim fuligo solum, sed & nigrities carnis gingivarum fucum facere, atque imponere etiam peritis interdum solet. Hujus causa humor est, ab ardore conflagrans: illius *ἀναθυμίασις* seu vapor humoris carnem gingivarum inebrians. Prior solum fucat humoris superficiem: posterior carnem tam intrâ quàm extra velut umbra inficit. In posteriore etiamnum inchoata, & cum caro nigrescit, spes aliqua est. Iam syderata non nisi ferro obviam itur quàm commodissimè & præsentissimè.

328. Quibus formidabile ferrum est, his non citrà acrimoniam, neq; sine doloris sensu inutilis putrida excrescens atque emortua caro depascitur, excediturque ungento Ægyptiaco, alumine usto & liquore rosarum stillaticio extincto, & cum rhodomelle subacto: ærugine lota, quæ hanc ad rem commendatur Plinio, lib. 34. Cap. 21. Adhæc iis, in quibus *ἐμπύρετα* partus & vis ignis relictum est, ut Spodio sive Cadmia cremata in cinerem: Specula, id est, tartaro sive vini fece recens usta, neque dum tempore exanimata: Vitreo-
lo usto atque eloto, tum oleo, quod Chymistæ vitreis organis ignium flabris ab ipso pro-
liciunt

liciunt, insigni juvamento, si eo gingivæ tanguntur.

R. *Aluminis usti dr. ij.*

Spodii dr. j.

Arrhenici ser. ij.

Cum aqua Plantaginis detrita invicem cuncta parumper ebulliant in diplomate, ammisso modico syrupo è cornis. Huic liquori intingatur spongiola, aut conceptum linteolum, quo cum putridæ foedentesque gingivæ perfricentur in jejuno. Aut inculcatum linteolum specilloq; obvolutum tantisper apprimatur, quoad deposta putredine, ulcereque sanato, fungum gingivarum audentius prominentem depresseris.

Vel R. *Arrhenici dr. j.*

Chartæ combustæ dr. iiij.

Aridis utere ad infricandum, aut melle subactis de consilio Dioscoridis, i. *Επιθεῖν*, cap. 82. ad serpentia gingivarum ulcera.

329. Verum enim vero ad hoc genus extremorum præsidiorum nõ nisi ad extremum confugiendum est, neque prius, quàm levioribus aliis nihil quicquàm proficiatur. Adhæc ubi vel *κακονθήσα*, vel *θνησκουσα* serpentis ac depascentis ulceris, caroq; corrupta, tale quid desideraverit. Ast circumspectè iis utendum, cavendumq; summoperè, ne quid inde deglutiatur: quam cautionem Aetius adhibendam esse scribit in iis, quæ Cadmiam, Calcem, auri-pigmentum recipiunt, lib. 8. cap. 29.

330. Dioscorides, *eodem libro parabilium*, cap. 79. Galenus, 5. *de compositione medicamentorum localium* cap. 9. de doloribus gingivarum, Oribasius, 4. *ad Eunapium*, & Aetius, lib. 8. cap. 23. fomento ex ferventi oleo in gingivis corrosis, & à serpente ulcere longè lateque depastis utuntur non sine profectu, innectentes specillo auriculario lanam, & in fervens oleum intinctam tantisper adhibentes gingivis, donec undique exæquentur ipsæ & albæ appareant. Actum res benè cunt. Namque ulcus isto studio sistitur, atque ex sana carne abrosum quod est, jam iterum connutritur, Omnia autem prius experiri, quàm ferro aut igni decet.

*Carnem
gingivis re-
stituentia.*

331. Cæterum quoniam caro gingivarum post hæc deficere ferè solet, ac dentes ad aliquam deformitatem reregere, id operam dabit medicus, ut quicquid ejus defluxit, recuperetur. Quæ quidem reparatio etsi solius naturæ opus est: multum tamen atque multum adeo adjutari ab arte potest, pertinetque ad genus *νοσηριον*, quod non circa mangonia aut lenocinia, non circa asciticium fucum & cultum corporis super vacaneum occupatum est: sed in iis potissimum acquirendis, quæ morbi injuria ademit. Ex horum numero unum atque alterum in medium dabimus.

R. Sem. rosarum non nimis

antiqui & exoliti dr. j.

Calami aromatici dr. se.

Terran-

*Terantur in pollinem & aspergantur: vel cum
cera liquida incorporata adhibeantur.*

R. Farina Ervi

Flor: Rosarum ana dr. se.

Calami odorati dr. ij. se.

Aluminis scissi,

Malicorii,

Mannæ thuris,

Cyperii ana scr. se.

Similiter utere hoc pharmaco contrito
crudo, vel cum melle.

332. Quibus cardo mandibularum, sub-
ter aurium radice gingivis condolet, iis auxi-
lio erunt Flos lactis, spuma florida, in quam
jugi agitatu lac ampullatur: vulgus à confor-
mitate nivem solet appellare: Adhæc unguen-
ta Dialthæa simplex, Alabastrinum cum aqua
cochleariæ lota: lætamen sive finus bovis, la-
na succida œsypo imbuta, thus ex ovi candi-
do subactum: arida rosa vino aut aqua calen-
te, dum extabuerit, macerata: hæc scilicet o-
mnia calidè extrinsecus impacta. Similiter, ca-
taplasma *πεαυλινὸν ἢ παρηγορικὸν*, quod in
polentæ formam fit hoc modo:

R. Medulle panis similaginei unc. iiij.

*Sensim ex lacte caprino coquatur, dum in-
star pultriculæ crassescat. Mox
asperge*

Pulver: flor: Chamæmeli

Mel. loti

Verbasculi ana dr. ij.

Kk

Rosa-

Rosarum rubrarum scr. iiij;

Nasturtii dr. ij.

Sem: urticae dr. j.

Vitell: ovi num. j.

Sapae Unc. se.

Adipum Suilli &

Gallinacei,

Cerae item novellae ana q. s.

ad impinguandum. Fiat cataplasma, cui ad extremum additur Croci orientalis, quantum tingendo satis sit. proxime subdatur ansæ sive fibræ auris, id est, infimæ auriculæ.

333. Quoties genæ injuria oscedinis, quæadmodum genua σκελοτύλης, ex huberioris humoris alluvione conductæ, motusq; idcirco impeditioris fuerit, cum fotu, tum litu volubilis redditur, inq; statum pristinum quasi postliminio refertur. Fovetur autem regio, qua genarum altera alteri articulatè adaptatur, ex jure althææ, violæ, seminum lini, fœnugræci: Item roscido vapore lactis, cui violaria, acanthus, parietaria, Chamamelum, ficus arida pinguior, præterea radix malvæ, althææ, ex aqua simplice, oleo aut hydrelæo incoxerint.

R. Rad. liliorum alborum,

Althææ ana Unc. j.

Hebr. Malva,

Violaria

Acanthi ana M. j. β.

Anethi,

Cala.

*Calamenti montani**ana M. j.**Caricarum pinguium num. vij.**Sem: lini**fœnugræci conquassato-
rum ana dr. iij.*

Discocta hæc ex aqua, & sub finem passi aut albi vini quadrante affuso: aut in aqua cum modica lixivia, sed paullo mitiore: aut ex aqua & lacte: aut denique in hydrelæo adhibeantur in fotum, qui tensa remittit & laxat, quæque dura sunt, mediocriter emollit. Calidè autem fovenda est pars per spongiam, quæ altius humorem subire, potentiùs eliquare eundem atque extenuare potis est.

334. A fotu cum tepesactus humor adhuc incalescit, modiceq; solutus est, subcutanea, spiramenta patent, tensus articulus jam non-nihil relaxatus est, & extersa cutis, calenteq; linteamine assicata: mox illitus adhibeatur ex spuma seu flore lactis, ex adipibus humano, porcino, è butyro recenti atque infuso. Quibus permiscentur muccagines feminis althææ, cydoniorum, lini, fœnugræci, medulla cervina facile omnium princeps, vitulina: Succis sisymbrii cardamines, nasturtii aut cochleariæ: Cassiæ atramentum superbullientis lactis vapore trans cribrum sensim excretum, cujus vice siquidem cutim atrore, fœdè deturpaverit, sapam sumere licebit.

Denique Unguenta Dialthæa, resumptivum,
vel hoc extemporale benè facient.

R. *Mucilaginum Sem: alibæ*

Lini

fænugræci

depromptarum ex jure ficuum ana dr. ij.

Ol: ex olivis maturis expressi

& ætate medii Unc. se.

Liliorum alborum dr. iij.

Anethini dr. v.

Lumbricorum ex Malvasia

sæpius lotorum dr. iij.

Rosacei

Butyri ana Unc. se.

Pingued. Gallinacæ dr. ij.

Axungia porcine dr. iij.

*Ceræ pinguißimæ. q. s. fuerit ad illitus cōsisten-
tiam.* Subigantur omnia, Aut si succi adjecti
fuerint, in diplomate vel balneo maris co-
quantur lente ad usq; succorū absorptionē.

335. Utrisque adjutoriis τοπικοῖς subsidio
veniunt τὰ ἀναγαραλικά, quibus os & resu-
pinato collo fauces colluuntur, roridoq; eo-
rum vapore penitiora oris ad cardines man-
dibularum probè perrigantur, juvanturq; non
instrenuè. Minimè autem in his negligere eti-
am ea oportet, quæ mucedo flaccori gingi-
varum exciscundo idonea sunt, ut Rosa rubra,
radix bistortæ, quæ putatur esse Plinii Britan-
nica: aliter carnes earum alioquin humectio-
res nimium effœminabuntur.

336. In σκελοτύρβη pectus it, & ad crura *Scelotyrbes*
 sua gravitate defidit id, quod crassius inest ca- *remedia.*
 cochymia Schorbutifica, quæ ut plurimum,
 ferè melancholica esse solet. Documento
 sunt cibus crassus, retentio mensium, hæ-
 morrhoidum suppressio, morbi Saturnini &
 ζεονιώτεροι, qui abundè illius in corpore con-
 gerunt. Suprà assertum à nobis est, præ cæte-
 ris sæpius Schorbuto molestari, qui in domi-
 natu sunt nigri humoris, quiq; hypochondria
 eo obsita habent, quacunq; sane ex causa ge-
 nitus sit in corpore & exaggeratus.

337. Huius ergo limus & quodammodo
 fæx tibiæ carnem, cui se subterfundit, in
 ὄγκον οἰδηματώδη, aut in οἰδημα ὀγκώδη, in
tumorem mollem plerumque tamen indolen-
 tem effert: aliàs efflorescit in maculas. Ubi
 plusculum malignitatis & acrimoniæ diutur-
 nitate temporis acquisiveris, non infrequen-
 ter etiam crura exest atque exulcerat, de qui-
 bus nunc ordine & gradatim.

338. Iam hoc nulli non liquere puto, na-
 turalem corporis œconomiam in hoc morbo
 valdè labefactari, neque coctionem alimen-
 torum ritè obiri, idq; infirmitate caloris, cuius
 officium est concoctio. Caloris defectum
 animadvertere licet extimis in partibus, ac
 potissimum in cruribus, quæ à caloris fomiti-
 bus & sanguinis fontibus, Corde nimirum &
 hypochondriacis visceribus, quam longissimè
 absunt, quæ idcirco solènt ὀγκῶδες ἢ ὀγκύλλοδες,

*in tumorem aspectabilem, ac tractabilem interim
effferri atq; inflari.*

339. Ad hunc non omnino nihil conferre videtur humorum, qui propter debilem calorem & vitiatam hæmatosin superfluunt, ὅρμη ἢ ῥοπή, qui in partes situ humiliores atque declives ex universo simul τὸ δὲ λόγον, simul καὶ λόγον morbi solet devergere. Quocunque autem μετέτασις fuerit, morbifica illic est, ubi subsistit.

340. Ut primum ergo universo prospectum est, imperari possunt labores & exercitia admodum utiliter, modò id ferat morbi conditio. Horum vicem supplebit interdum crurum lotio ex iis, quæ exsiccant, absument, flatulentos œdematososq; tumores discutiunt, videlicet ex lixivio, muria, aqua marina aut salfa, cui incoxerint baccae juniperi, rosmarinus, flores Sambuci, salvia, chamæmelinum, utrumque sisymbrium, raphanus agrestis, adjecto modico alumine.

341. Dissolvit & sequens caloreq; liquat, quicquid de frigido & terreno humore ex caloris penuria constitit atq; concretum est, ut exin vel sua sponte in halitum atque vaporem abeat, forasq; per patefactam cutim excludatur.

R. Coaguli lactis ebutyrati unc. iij.

Lavetur cum aqua hyberni nasturtii,

*Aut, eidem inferbuerit prius, & inflatis tibiis
appo-*

apponatur, prævio tamen fotu è marina aqua,
vel lixivio cineris sarmentorum vitis, aut fi-
cus, vel brassicæ per novam spongiam, quæ a-
liquandiu sinenda arctiusq; vincienda est.

342. Quod si paullo durior atque obstina-
tior tumor aliquantulum obnixus fuerit, *μει-
λαλῆκῶ* opus erit vehementiore.

R. Pulv: flor: Chamæmeli

Comarum absinthii ana dr. iiij.

Rad: vitis alba, sive Bryonia,

Symphiti petrei, quod pecton aliqui
nuncupant, crudarum & rasarum
ana unc. se.

Pollinis triticeæ

Farinarum Fabacæ

Oroboæ ana dr. iiij.

Hæc omnia aspergantur lib: ij. medulla pa-
nis filiginei discoctæ ex lacte caprillo, usque dum
cataplasmatidis formam induerint, quod tumori
adhiberi debet.

343. Contractis genibus, eadem qua ge-
nis ratione medebere. Unguentis etiam hoc
addere operæ precium fuerit.

R. Unguente Dialthææ Unc. j.

Pingued. Anserinæ.

Porci masculi incisarum
ana Unc. se.

Medullæ crurum vituli dr. ij.

Cervi dr. iiij.

Butyri insulsi

Ol: Lini ana. Unc. j.

Gennum
contractio-
num reme-
dia.

*Spumæ lactis nondum ebutyrati,
agitati in mortario plumbeo unc. j. se.
Cum succo nasturtii coquantur in vase duplici ad
succum consumptionem. Addatur cera novæ q. s.
ad Linimentum, tensis & contractis genuum,
compaginibus mirificè idoneum.*

R. Ol: Sesamini

*Amygdalarum dulcium, utriusq;
non ranciduli unc. Se.*

Medullæ crurum bovis unc. j.

Sevi ex castrato animali,

Pinguedinum anatis,

Gallinæ anæ unc. se.

Unguenti ex bdellio dr. iij.

Vitellorum ovi Num. ij.

Croci scrup. ij.

*Formetur ex his Linimentum cum aceto, in quo
aliquid Ammoniæ solutum sit. Hujus usus ef-
fe poterit etiam post lutum minerale, cujus
inferius mentionem faciemus.*

344. *Maculas sive lituras femorum & ti-
biarum elidunt atque obliterant fœdumque
colorem ceu eluunt ὡατρησὶς, fomenta,
suffitus sive vaporations.*

*R. Card. sive Nasturt. sativi
aut bortenſis:*

*Cardamines sive alterius si-
ymbrii Dioscoridis, quæ &*

Nasturt. aquatil. nominatur.

Cocleariæ anæ. M. ij.

Chamæmeli

Meli.

Meliloti albæ ana M.ß.

Thymi:

Satureiæ:

Pulegii ana M. j.

Rotifmarini M.ß.

Rad: dauci vnc. se.

Fol: Lauri M. j.

Baccarum juniperi leniter

quassatarum vnc. j. se.

*Ebulliant in lebetes repleto aqua simplici ,
ad consumptionem partis tertiæ. Hoc decocto
calido*

———— maculis lita membra vapores ;

Aut laves eodem calfacto femora & crura :

*Aut inculcata linteamina, spongiamve inebri-
atam foris, litteratis partibus circumda. Hu-
jus auxilii non solum in delitescentibus macu-
lis foras proliciundis, ut efflorescant : verum
etiam in iis, quæ jam in summo cutis florem
ostendant sui, obscurandis non instrenua vis
est.*

345. Goslariæ & ad Harciniam anus me-
dicamentariæ crura emaculare consuevêre
tàm suffitu, quàm decocto viminearum & se-
quacium virgarum spartii sive genistæ, quas
Rehgras vocant in Lusatia, eo quod *binnulli* &
capræ iis magnopere delectentur, quorum
gratia sylvas & campestria passim conseri vi-
deas. His Galenus facultatem trahendi, & ex
alto corpore in summa transferendi efficacem
assignat. 8. de simpl: facult.

346. Res tam ægrotantis, quàm medentis multò melius ibunt ad votum animi, si ima corporis priùs calente linteolo molliter & (ut barbitonfores assolent) blandè demulceàtur, potiùs quam defricentur. Quo quidem studio spissior textus cutis nonnihil extenuabitur, & spiracula, quibus pervium corpus est, reserabuntur ac patefient, trans quæ vis medicamenti deinceps possit intimius subire.

347. In supplementum litterata loca etiam sequentibus licebit perungere.

*R. Iberidis sive agrestis nasturtii
Cardamanticæ appellati (lepidii nostratis) M. j. ß. Aut
Rad: ejusdem Vnc. j.*

Tundatur probè ac in balneo Mariæ dein elixetur, affuso lactis nondum ebutyrati dodrante, & quadrante aq: becabungæ, aut Chamæmelinæ. Ab hoc subigatur in mortario in formam Cataplasmatidis aut pultis, suffusoq; adipe suillo femini- no impinguetur.

R. Butyri majalis in sulci Vnc. ij.

& ejus quod crebrò lactis jactatu in proceris vasis, angusto foramine spiritum accipientibus, statim sub ipso ore colligitur Vnc. j.

Comarum absinthii pontici M. j.

Vermicularis sive illecebræ p. ij.

Baccarum juniperi tunsarum vnc. se.

*Hæc in figlino efferveant, instillatis sensim vnc. iij. vini clari, tantisper, dum liquor vini in auras e-
bulli.*

*bulliendo omnis abierit. Fortiter exstringatur per
filtrum pingue quod est, usurpeturq; in σύγχε-
σμα, magma autem sive sæx ejus in filtro reli-
cta prorsus abjiciatur.*

348. Operæ precium fuerit & pannos line-
os more telarum emplasticarum utrinq; im-
buere, & calentes applicare, subindeq; reno-
vare, priusquam infrikerint. Interim pars non
nuda, aut ipsa sibi relinquenda, sed probè ob-
liganda ac munienda erit adversus externi
aeris injurias. Nam & hîc videndum quate-
nus.

349. Si detumescantium erurum caro so-
lito etiamnum flaccidior, idq; propter novæ
alluviei impofterum suscipiendæ opportuni-
or fuerit, quadam *περφυλακῇ* *precautione*
opus est, qua effaminatæ partes iterum con-
firmentur. Huic intentioni observiunt quæ-
cunq; ductus viarum corporis, per quas decur-
rit, quasq; alluit fluxio, coangustant, languida
vincula partesque laxas comprimunt, textum
ipsarum spissant, humorum aditum ad eas
prohibent ac cohibent.

350. In horum albo censentur chalybeatum
lac, aqua ferrata, & in qua scintillæ è can-
denti ferro strictim emicantes exstingun-
tur: quæ item ex cote, dum cultri acuuntur,
in subditum receptaculum assidua vertigine
instillatur, quibus crura crebrò oportet ab-
lui. Similiter in id efficaces sunt incarna-
tæ rosæ conditaneæ, id est, vino conditæ & sale:

Rosarum

*Crurum a-
trophia cu-
ratio.*

Rosarum fax post rhodostagma in fundo alembici residua, foris affricata : medicamentosum illutamentum, quod juxta scaturiginem & emissaria medicatorum fontium repertum, in laxos tumores, duritias, & nervaceorum corporum contractionem utiliter expetitur, & emplastri modo inducitur. Deniq; oleum rosaceum cum intrito sale, quod multis retro seculis celebre fecit Philagrius, veluti apud Oribasium, & Aetium legere est, l. 12. c. 21.

351. Raro quidem res eò pervenit discriminis, ut ex humoris malignitate crura erodantur: Ast nonnunquam tamen eò usq; pervenisse, cruraq; nō secus atq; à diuturno squalore terra hiulcari solet, hulcerata fuisse compertum est, iis præsertim in locis, quibus hoc malum frequentius & familiarius est, idq; diætæ vitio, *id est, ex victus pravitate atq; corruptela*: Tales enim ingenerantur corporibus humores, qualia sunt, quibus alimur.

Ulcerum
curatio.

352. Ne quid ergo institutis operæ atq; operi nostro defit, ulceribus crurum luculenta extersione sordiumq; expurgatione primùm opus est, quam præstat Syrupus ex rosis aridis illitus, superstrato integro folio plantaginis. Multi folium hoc Rhodomelle oblinunt undique, aut liquato fusove saccharo, aut Syrupo hujus, qui ex sordido concremento aut sedimine sacchari hodie parari ab interpolatoribus & mangonibus solet: Saccharo deniq; Thomæo, quod ut cæteris rubius, ita calidius acrius

acrius & potentius est. Hæc omnia leni cum adstrictione detergunt, neq; solum *ad cicatricem* id est, noxæ expertia ulcera, sed cæterorum etiam malignitatem ex influxu pravi humoris emendant, repurgant, ad cicatricem perdu-
cunt.

353. In classem horum cooptari debent Vn-
guentum de Apio mundificativum, quod id-
circo vulgus chirurgorum passim in id usur-
pant, & quod

R. Succorum Apii.

Melissophylli

Cochleariæ ana Vnc. se.

Cbelidonii dr. v.

Mellis crudi q. s. fuerit.

*Coquantur ad strigmenticiam consistentiam,
adjecto, si ita videbitur, & opus erit, me-
dico*

Thuris.

Aloës,

Mirrha,

quorum primum ignavius, ultimum poten-
tius, medium inter utrumque mediocriter ex-
terget.

354. Aqua pilosellæ testimonio Sylvatici
(qui est Pandectarius) raræ neq; satis cognitæ,
at interim præsentis & præstantis efficacitatis
est, ad quævis ulcera tibiæ vetera & per-
vicacia. Mense Septembri herba studiosè legi-
tur insolaris diebus, cœlo sudo neque pluvio,
atq; exstillatur inde aqua, cujus

R. lib.

R. lib. j. adde

Mellis rosati vnc. ij.

Myrrha

Lithargyri ana vnc. j. Se.

Campboræ modicum.

*Apricentur in Sole vitro conclusa per tri-
dum.* Colatura bis quotidie abluantur hul-
cerata crura, superdatis lineis petiolis eadem-
met aqua madefactis.

355. Haud quaquam verò absurdum fue-
rit, sextantem aquæ, quæ ex herbis morbo huic
consecratis exstillata sit, insuper affundere :
Aut dum Pilosella destillatur, in summo Ca-
pitello, intus peculiari crate eam ad rem can-
cellato, unam ex appropriatis suspendere, ut
ex æstuans inde halitus transcolatu vim possit
libare atq; combibere. Multò meliùs, ac per-
inde ut voles, opera succedet, si plumbeo a-
lembico destillationem molitus fueris.

356. Si hulcera præhumida, putria nimium
sordidave continenter tabo manent, aspergi
ipsis oportet arefacta & in pollinem lævigata
radicem Cyperi, utriusq; aristolochiæ longæ
& rotundæ, maris & fœminæ, semen urticæ,
ossa ex maxillis apri vel suis domestici usta, e-
lotam æruginem, momentum præcipitati hy-
drargyri, alumen ustum : tum quoq; ex crudo
alumine comparatam aquam phagedænis,
Chironiis & mali moris, putridis & pascenti-
bus ulceribus apprimè aptam, nec tam deter-
gendo, quam cohibendo, ne longius profer-
pant.

357. Ex

357. Ex usu erunt & Unguentum Phænici-
num five Diaphænicum, *id est*, *Palmeum five*
Diapalma & Diacalchiteos dictum, austero vi-
no subactum, & rosaceo vel myrteo emolli-
tum: cujus ope sordida hulcera, nullo morfu,
redduntur pura, cava implentur carne solida,
δυσεπ' λωτῶ cicatricem agrè ducentia glutinan-
tur obsignanturq;

358. Huc pertinent & Unguentum Diapon-
pholigos, & Emplastrum de Minio Johannis
Vigonis: charta plumbea five bractea crudi
plumbi, quæ & ipsa malignis & cancrofis hul-
ceribus suffrenandis est, & hac multò præstan-
tior, tenuissimus ejusdem pulvis, si iismet in-
spargatur. Nec enim ullo melius, quam hoc
nomine, de natura afflicta merebere.

359. Sic autem plumbi pulverem apparare
convenit: Ducitur plumbum crudum in πῆ-
τα λαὴ πλάτυσματῶ, *id est*, *lamellas quàm tenu-*
issimas. Mox eadem minutatim concisæ li-
matae, acerrimè acerrimò demerguntur
patinis fictilibus, triduoq; sic macerantur, ut
quotidie, si visu fuerit, acetum permutetur. U-
bi scobs plumbi pessum jerit, subinde patinam
oportet agitari. Exacto triduo linteolo mox
colatur, acetumque separatur. Quo effuso
elimata scobs plumbi ad ignem citrà ustio-
nem resiccatur, & in lapideo mortario vehe-
menter laborioseq; cū pistillo plumbeo con-
teritur in pulverem atomorum similem.
Hujus vis est ad maligna hulcera blandè
nulloq;

nulloq; doloris sensu repurganda & obfignanda : Vnde Sigilli Saturni nomen ipsi à vulgo chirurgorum factum.

360. Utuntur quidam cinere usti plumbi. Urunt autem non more Dioscorideo cum sulphure, sed absq; eò hoc pacto: Plumbum coniectum in crudum non vitreatum fictile simul ac in caminis fusoriis incanduit, iterum iterumque aceto fortissimo extinguunt. Mox eliquant, ferrea rude subindè versando atque agitando, usq; dum in spumam totum devenerit. Ea spuma, quæ veluti cinis ejus est, vulcano reddita ulterius discoquitur, donec candorem subcitrinum indipiscatur. Et hoc experimentum est legitimè usti, cujusvis ad rebellia hulcera Chironia, cancrofa & putredinosa planè mirifica est. Si plumbum ita præparatum lotum insuper fuerit cum aqua rosata, atque ἐμπύρευμα ignium commercio acquisitum deposuerit, in iisdem carne implendis & cicatrice claudendis omne punctum feret.

371. Montagnanæ linimentum de plumbo in hoc genus pervicacibus & inveteratis hulceribus crurum vehementer commendatur.

R. Plumbi usti Vnc. j.

Lithargyri probe despumati Vnc. se.

Cerussæ lotæ.

Aceti ana dr. ij.

Ol. Rosacei Vnc. j. se.

Mellis

Mellis rosati unc. ſe.

*Vitellos ovorum minus
enormes num. ij.*

Myrrhæ dr. ij.

*Cera q. ſ. in formam Linimenti, quo hulcera
tibiārū prius abluta vino decoctionis aristo-
lochiæ rotundæ, calidè debent perungi.*

342. Solet autem morbi materia ipſo transi-
tu ſive meatu ad inferna crura, à nervaceis
corporibus, artuum compaginibꝫ circumſitis
eaſq; revincientibus, à muſculis item femorū,
tibiārum, ſurarum, atque eorum tendinibus,
magna ſui parte imbibi, quæ perrigata ab hu-
more ſqualido neceſſe eſt diſtēdi, obrigeſcere
ac cōtrahi. Hinc illa poſtea ambulādi *ad uer-*
uam impotentia & cruciatuum diritas, quibus
iſdem penè medebimur, quæ ad lituras paul-
lò ante diximus conducere.

R. Rad: albæ

Malvæ ana unc. j.

Iridis unc. ſe.

Sem: Lini

ſænugræci ana unc. j.

Herb: Chamæmeli

Meliloti

Violaria ana M. j.

Absinthii,

Coclearia,

Becabungæ,

Naſurtii aquatici ana. M ſ.

*Omnia ex aqua Cifternae, aut jure extremitatum
boſ, Aut hydraleo elixata in fomētū adhibeātur.*

363. A fotibus, quos subindè iterari decet, humore jam tepefacto, & membris obsequen-
tibus, unguentum Dialtheæ, ut & sequens ex-
temporale, squalorem prædictarum partium
aliquantulum leniet.

R. Rad. Bryonia,

Cucumeris asinini ana lunc. j.

Lumbricor: terrestrium præpa-
ratorum dr. iij.

Discoquantur in hydreleo, usq; dum distabuerint.

Liquori torculo expresso adijunge postea

Ol: Liliacei unc. se., Lini, Chamemelini a-
na unc. j. Terebinthinae cum aqua malvæ elotæ
dr. v. Unguium bdellii, aut Unguenti ex eodem
dr. iij. Succi Cochleariæ unc. j.

Colliquatis denuò ad lentum ignem adjicia-
tur

Ceræ novellæ ac recentis q. s.

ad ούσυσιν mollioris συγγείσµατ

In levamentum doloris addi poterit atra-
mētum cassiæ ad malvæ vaporem, aut rhodo-
stigmatis extractum, & (ut in proverbio)
nonnihil etiam de vitello.

Cumq; membra non tantum rigeant, sed
nonnunquam etiam sensim intabescencia de-
macrentur, strigosioraq; evadant, ut pote ge-
nium alimenti minus benè & plenè usque ad-
huc sentientia, Unguentum resumptivum u-
tiliter adoptabitur. Præterquam enim quod
recreat & explet, etiam vim habet blandè c-
molliendi & relaxandi.

F I N I S.

DE SCHORBUTO

PRÆSIDE

SALOMONE ALBERTO NORIBER-

GENSI, DOCTORE ME-

dicinæ & Professore

ejus publ.

RESPONDEBIT

M. ERNESTUS HET-

TENBACH MERGETHU-

MENSIS FR.

Testimonium profectus sui in Do-

ctrina & usu artis Medicæ ac-

cepturus,

Die Martii X X V I. Mane hora

7. in Collegio Majori.

Omen Schorbuti ex vernaculis
vocibus Danica & Belgica
Schorbuck & Schorbeck defle-
xū videtur: quorum illud lan-
cinantia ventris alvini vermi-
na, hoc disruptam ulceratamq; buccam de-
signat. Utrunque haftenus usu captum atque
probatum est. Cæterorum nominum aucupia
nihil moramur in præsentia, ne, quæ abolita
penè sunt, videamur velle post liminio com-
munem in usum revocare: quando naturam
morbi aut symptomatum animo complecten-
dam haud ita proponunt.

2. Labes hæc atque carnificina primitiùs
Nabathæis ad album pagum, multis inde lan-
nis post tractui cuidam maritimo trans Rhe-
num, memoria majorum & nostra Aquiloniis
mari adhabitantibus germanico, ἐν τῇ ἑ-
πιχώρῳ fuit. Iuxta ea tempora limen im-
perii egressa sui, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑλίου, id est,
magis popularis facta est: tandem pro inclina-
tione cœli ad meditullium & climata nostra
descendens πορφαίω, ac vulgo occœpit dis-
palescere, ubi etiamnum privatim sparsimque
adoriendo singulos imperiosè dominatur.

3. Ea tam ab hypochondriacorum visce-
rum, quàm humorum cacochymia five im-
puritate oritur, & hac quidem, ut est conditio
victus varia, diversus naturarū genus, indoles
cœli locorumq; dispar, admodum multiformi.
Mutuò enim ista ac vicissim fiunt: Agens
ab

ab eo, in quo versatur, & in quod vim profert suam, si non primo statim occurfu, at certè processu temporis aliquid atque adeò multum perpetitur.

4. Hepate igitur alimentorum vitio ἐκ τῆς κατὰ φύσιν, id est, è norma proprii sui temperamenti & complexionis procul egresso, pro ea, quæ est inter partes vicinas & socias συνμορμία *mutua ex operis mutuis affectio*, lien in consensum pertrahitur: neque solùm præangustæ & exiles utriusque visceris venæ præpediuntur, sed & interveniã, adeoq; substantia παρεγχυμάτων *universa lutulentis succis perfusa velut inebriatur*: imò prima corporis regio ad confinia præcordiorum illuvie eorundem penitus scatet, in cuius dominatu τὸ πρῶτον *fundamentum & primum quasi stamen morbi ponitur*.

5. Interea autem dùm his in locorum angustis, corporisq; culina stagnans ea concluditur, regimine caloris defecta sui, alienoque circumventa, aliàs φλογώσῃ leviter inardescit, aliàs & quidem sæpiùs fomitem concipit putredinis, subterque præcordiis ebulliando, parte sui tenuiore sursùm ad gingivas, & loca finitima exundat, crassiore contrà pectus abit, & ad ima crura potissimum suo pte nutu demergitur Quacunque autem applicuerit, materiæ malignitas, non inde abit, in salutato, ut dici solet, hospite, partiumq; illarum aut beneficio mäsuescit, aut maleficio efferatur atq; degenerat.

6. Ab ejusmodi ῥοπή id est, inclinatione ac ceu velificatione humoris diversa, in diversas humani corporis partes, jam nova surgunt morbi germina, quæ vulgus (ut solet ferè semper ad ea magis sese intendere, quæ in sensus influunt, de occultioribus mēte comprehendendis interim animi prorsus securi) multis seculis post Hippocratem suis & peculiaribus nominibus insignivit.

7. Strabo, & post cum Plinius nominant prius σωμακάνλην *vitium & maleficium oris*, alii Oscedinem: posterius σκελοτύζην, id est, *perturbationem crurum*. Illa πᾶθ' est περὶ τὸ σῶμα: hæc ὡδάλυσις ἢ περὶ τὰ σκέλη, *crurum quædam resolutio*, aut veriùs (sicut Plinius interpretans facit) compagis in genibus solutio, neque simpliciter ea in nervis, quemadmodum scholiastes Dioscoridis autumat, sed in nervaceis corporibus fundata.

8. Causa morbi ab his duobus sumitur potissimū, aut ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, aut ἀπὸ τῶν ἐνέοντων, id est, *partim ab iis, quæ extra sunt, partim ab iis, quæ intra inutilia*. In utrisq; τὸ θεῖον ponitur morborum penè omnium, non in propatulo hominibus proletariis, aut adyta naturæ liminetenùs introspicientibus, sed prudentibus & quibus περιστάσεων circumspectus familiaris est, tantum obvium.

9. Ex iis, quæ ἐνδον *intra* sunt domiq; nata, morbum proximè committit humor vitiosus crassus tenaxq;e, sive ex alimento pravi succi primū

primum is natus sit, five ex moræ diuturniore intestina labe correptus corruptusque aliunde ad viscera, tanquam ad ἰκμαλέα succorum vitalium appulerit, qui alluviei perennitate, supra modum indies coacervatus, ubi in illis locorum faucibus hospitari tam ampliùs nequirit, in venosum genus redundat, indeque in corpus & habitum hujus quaqua versum diditur.

10. Etsi autem, qua est humor ille pravitate primigenia insitaque, temperari potestate natura, & ad frugem reduci haud potest: tamen interea temporis, dum reses in hypochondriis, spiraculis atque diverticulis hujus stabulatur, insuper indolem acquirit multò deteriorem, specimenque malitiæ jam palàm profert suæ, præsertim φλ γώσφ veluti fermentatus, multoque magis si putredine insuper incanduerit.

11. Nonnunquam tanta & tam inemendabilis hujus pravitatis vis est, ut si neglecta tractuvè temporis durata fuerit, altius actis radicibus agnata viscera longè graviùs inquinet, suæque ipsa mancipio det contagioni, quæ ab infecta matre in hominem, quem fert utero, à nutrice in lactentem perinde disseminatur, ut ex convictu, poculorumque communitate in adultos postea transfunditur. Unde Schorbutus appellatur aliàs σωσγενής velut parente satus: aliàs ξωτόφθ, collactaneus sive coetaneus:

nunc

nunc etiā δι' ἐπαφῆν ἢ συνανάχρῳσιν *per atram*
Etum, si analogia subfit, cōtractus & acquisitus.

12. Ad τὰ ἑξῶθεν *id est, ea, quæ sunt extrinse-*
eus, Hippocratis testimonio pertinent Diæta
 seu ratio vivendi, & spiritus, quem ducendo
 vivimus. Utraq; si φαῦλα καὶ φλάυρα *impro-*
ba & vitiosa fuerint, sanè magnam, ad Schor-
 buti γένεσιν vim obtinent.

13. Vivendi ratione secundum eundem
 complectimur esculenta & poculenta, qualia
 sunt nautarum, & eorum, qui secus Oceanum
 habitant diversanturq; : de esculentis qui-
 dem frigida & humida legumina, erua, fru-
 menta semiputria, perperam ac malè custodi-
 ta: elixum triticum, & panificium elixationi
 simile: panes biscocti, mucidi, squarosi: car-
 nes & pisces macerati sale, fumoq; aut in seie-
 no durati.

14. De poculentis sunt aquæ maritimæ, &
 quas κοσμεῖ ὁ μὲν mundi oculus Sol limis aut
 prorsus non aspicit, crassitudine suæ gravi-
 tatis insalubres, & quicquid ex iis postea dis-
 coquitur. Similium aquarum infectarum
 præter Strabonem, Plinium, & Galenum, me-
 minit Vitruvius Træzeni & Susis: ex illis pe-
 des noxam sentiunt, his dentes labefacti ra-
 dicitus excidunt.

15. Aer aquiloniarum regionum, tractuum
 maritimorum, & in mediterraneis locorum
 humectorum, lacustrum, ὑπογαιῶν, *id est,*
subteraneorum & uligine squalentium aura

vitio

vitio est, quod intendi postea solet tempestatum intempestiva ac frequenti cum alteratione, tum alienatione: qualis fuit anni superioris deficientis, atque est etiamnum vertentis huius status usque adhuc præter moram insolens, dubius & pluvius, præteritæ æstatis squalores excipiens, Schorbuti sanè quàm ferax. Non enim secundum Præceptoris oraculum, *ὡρεῖται ὡρεῖως*, id est, *tempestriva temporì*, nunc eveniunt.

16. Omnibus his suffragantur, quæcunq; prætereà ad vitæ sortem attinere videntur, ut ocium, exercitationes intempestivæ, immodicæ balneæ, inquietas nocturna: mœror, ira, sollicitudo: interceptiones aut suppressiones statarum & solennium evacuationum, morborum ardentium & præcipuè febrium diuturnitas.

17. Signa mali huius *χαρακτηριστικά* non alia sunt, præter duo illa (quorum suprà meminimus) germina, symptomata *παθηγνωμικά* appellata, indubia morbi indicia, quibus graphicè vivisque coloribus non adumbrari modo, sed solidè & ad vnguem exprimi videntur *σωμακάκη* & *σκελοτύρεθ*. Cætera symptomata avina ancipitia sunt & vaga, quæ tamen ipsa quoque malè merentur de iis, quos invadunt, vel ipso spacio periculosa.

18. In *σωμακάκη* vaporibus & succo *ιχωρῶδες* maligna imbutis qualitate, sursum exastuantibus gingivæ primum prurientes gli-

scunt, mox ubi utrisque nimium saturatae fuerint, vel fatiscunt spontè, vel per levi fricatu rimas agunt amissoque vivido flore coloris sui denigrantur, foedo manant tabo, cujus acrimonia hulcerantur, ἀποπόντε καὶ δυσῶδες, id est, *tetrum* ægrotantibus ab ore & sputatur & respiratur: denique labefacta stabilitas dentium vacillat, laxatis nimium, quibus hærebant, mortariolis.

19. In σκελοτύρβῃ tumore flatulento crura turgescunt, artuum compages & nervacea musculorum corpora lutulenti humoris liberaliore haustu inebriata, ac ceu divulsa obri-gent, unde illa inambulandi ἀθυμία: præterea discoloribus maculis minimè tuberosis summa tibiæarum passim tinguntur, non raro acrimonia humoris foras moliente cuniculum etiam hulcerantur, indeque in cicatricem difficulter atque indecenter veniunt.

20. Quanquam autem hæc seu symptomata, seu (ut cunq; & quo lubet nomine appellare voles) signa παθογνωμικά aliis habentur καὶ ὁλγ schorbuticorum omnium & tanquam ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενα, id est, *necessario consequentia*, ac prorsus ἀχώριστα: sæpenumero tamen ita furtim occulteque latent, ut vix divinando assequi, nedum dinoscere aut visu approbare possis, nunc neutro eorum, nunc vix alterutro sese emergente, morbumque repræsentante.

21 Et στομακάκη quidem tum abesse potest, quando

quando *παχυμερέστερ* & humor gravitate sua ad crura fudit universis, aut quod tenue inerat, partim hæmorrhagia, partim largiore sudore exhaustum est. *σκελοτύρβη* autem si idemmet ad gingivas restagnet *ἰχωρσιδέστερος*: Neutra apparent in ætate affecta & præcipitante, cuius jam propè effœtus calor nativus vix potest sese amplius proferre, in qua nonnunquam pedum extrema paullò post vidimus in quibusdam funesto frigore syderari atq; emori.

22. Hodie Schorbuto præter litorales septemq; trioni subjectos, & pravæ vivendi rationi deditos, maximè expositi sunt diutinis cum febribus aut morbis aliis hæctenus conflictati, aut curati ab iisdem negligentius: mares juxta ac fœminæ, in quibus statæ excretiones subistere, maximè omnium senes vieti neq; dum tamen eam consecuti siccitatem, ut prorsus exsuccî sint & exsanguis: & hi quidem propter insiti calores *ἐκλεψιν*: juniores enim propter ejusdem *ἐκλαμψιν*, id est, *splendorem*, vigoremve ab injuria schorbuti magis tuti sunt, magnaq; ex parte immunes.

23. Congeneres sive cognatos morbos quod attinet, tantùm his Schorbuto interest, quantum

————— *distant erua lupinis.*

Et quidem ab ictero nigro, à cruento volvulo, à lienis inflammatione schorbutus longiùs recedit:

recedit : ad magnos lienes contra accedit paullo proprius, tametsi nec in his utraq; symptomata oris & tibiæ perpetuo conveniunt, quæ Cælius, Paulus & Avicennas in saxeæ splenis duritia aut σκίρρω conjuncta esse asserunt.

24. At enim verò nulli de classicis medicis, quod ego quidem sciam, prædictis morbis affinibus maculas sive lituras uspiã assignarunt, quibus præter partes cæteras crura ægrotantium præcipuè obsita, inscripta, ac velut compuncta sunt, nisi fortè in lienibus per colorem plumbi audire eas quis volet, in quem nigredo macularum, ut cunq; plenius fucata sit, tandem solet exolescere.

CURATIO.

25. Eadem lex est profligandi hunc morbum, quæ cæteros universos & singulos, quos quidem causa etiamnum fovet sua sustinetque. Nisi enim hæc prius, quàm affectus, sublata fuerit, quantum ejus demseris, tantundem assidua & continens causa (quæ nunquam cessat in corpore, neque ab omni opere feriatur) subindè suggeret ac redintegrit.

26. Quemadmodum autem lex illa suscipitur, ita absolvitur primum vacuatione humoris vitiosi, redundantis in morbido corpore : Deinde νεωτερισμῶ sive instauratione corporis è natura & præscriptione hujus enormiter egressi,

egressi, planeq; alienati, hoc est, restitutione in statum pristinum.

27. Ut primum ergo fuerit instituta diatæ ratio τῷ Φαύλῃ καὶ Φλαύρᾳ adversus præstituta, (σκεθρὰν veteres appellavére) imprimis verò alimenta, in quibus medicamenti plurimum insit, id est, Φαρμακώδῃ præscripta: si quidem corpus succi plenum sit, aut ex suppressione consuetæ alicujus evacuationis oppressio formidabilis: adhæc si præcordia intus vehementer æstuaverint: multum sanè in phlebotomia erit momenti & ab hac auspicandum quoque, tametsi purgandi usus simul incidat, non minus necessarius.

28. Qui contrà fecerit, tam in vitio erit, quàm si ipsi vim afferat ægroto. Ut enim maximè morbum alioqui sanabilem ex eventu non prorsus fariat insanabilem: at brevem tamen protrahet longius, ac quotquot succedent deinceps, aut supervenient, multò reddet eos deteriores. Ex succos sanguinisq; inopes pauperare sanguine religio est.

29. Vena pro alterutrius viscerum urgentiore affectione modò in dextro, modò in lævo cubito κατ' ἕξιν fodienda est, fusq; deq; habita fibrarum rectitudine, idq; imitatione naturæ. Nam & hæc in magris lienibus, similiter in hypochondriis secundum Hippocratem, sanguinem è nare directâ concire solet: qua Præceptoris sententia tanquam senatus consulto lis super loco sectionis omnis dirimitur.

Quin

363. A fotibus, quos subindè iterari decet, humore jam tepefacto, & membris obsequen-
tibus, unguentum Dialtheæ, ut & sequens ex-
temporale, squalorem prædictarum partium
aliquantulum leniet.

R. Rad. Bryonia,

Cucumeris asinini ana lunc. j.

Lumbricor: terrestrium præpa-

ratorum dr. iij.

Discoquantur in hydreleo, usq; dum dist abuerint.

Liquori torculo expresso adijunge postea

Ol: Liliacæ unc. se. Lini, Chamæmelini a-

na unc. j. Terebinthinæ cum aqua malvæ elotæ

dr. v. Unguium bdellii, aut Unguenti ex eodem

dr. iij. Succi Cochleariæ unc. j.

Colliquatis denuò ad lentum ignem adjicia-
tur

Ceræ novellæ ac recentis q. s.

ad σύστυον mollioris συγγείσµατος

In levamentum doloris addi poterit atra-
mētum cassiæ ad malvæ vaporem, aut rhodo-
stigmatis extractum, & (ut in proverbio)
nonnihil etiam de vitello.

Cumq; membra non tantum rigeant, sed
nonnunquam etiam sensim intabescencia de-
macrentur, strigosioraq; evadant, ut pote ge-
nium alimenti minus benè & plenè usque ad-
huc sentientia, Unguentum resumptivum u-
tiliter adoptabitur. Præterquam enim quod
recreat & explet, etiam vim habet blandè e-
molliendi & relaxandi.

F I N I S.

DE SCHORBUTO

PRÆSIDE

SALOMONE ALBERTO NORIBER-

GENSI, DOCTORE ME-

dicinæ & Professore

ejus publ.

RESPONDEBIT

M. ERNESTUS HET-

TENBACH MERGETHU-

MENSIS FR.

Testimonium profectus sui in Do-

ctrina & usu artis Medicæ ac-

cepturus,

Die Martii X X V I. Mane hora

7. in Collegio Majori.

Nomen Schorbuti ex vernaculis vocibus Danica & Belgica Schorbuck & Schorbeck deflexū videtur: quorum illud lancinancia ventris alvini vermina, hoc disruptam hulceratamq; buccam designat. Utrunque hactenus usu captum atque probatum est. Cæterorum nominum aucupia nihil moramur in præsentia, ne, quæ abolita penè sunt, videamur velle post liminio communem in usum revocare: quando naturam morbi aut symptomatum animo complectendam haud ita proponunt.

2. Labes hæc atque carnificina primitiùs Nabathæis ad album pagum, multis inde annis post tractui cuidam maritimo trans Rhenum, memoria majorum & nostra Aquiloniis mari adhabitantibus germanico, ἐν ὅνῳ ἡ ἐπιχώρησις fuit. Iuxta ea tempora limen imperii egressa sui, ἐπὶ δὴ μὲν ἡ λευώδης, id est, magis popularis facta est: tandem pro inclinatione cœli ad meditullium & climata nostra descendens αὐτοῦ, ac vulgo occœpit dispalescere, ubi etiamnum privatim sparsimq; adoriendo singulos imperiosè dominatur.

3. Ea tam ab hypochondriacorum viscerum, quàm humorum cacochymia sive impuritate oritur, & hac quidem, ut est conditio victus varia, diversus naturarū genus, indoles cœli locorumq; dispar, admodum multiformi. Mutuò enim ista ac vicissim fiunt: Agens
ab

ab eo, in quo versatur, & in quod vim profert suam, si non primo statim occurfu, at certè processu temporis aliquid atque adeò multum perpetitur.

4. Hepate igitur alimentorum vitio ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἰσότητος, id est, è norma proprii sui temperamenti & complexionis procul egresso, pro ea, quæ est inter partes vicinas & socias συν-
 ὑμορφία *mutua ex operis mutuis affectio*, lien in consensum pertrahitur: neque solùm præangustæ & exiles utriusque visceris venæ præpediuntur, sed & interveniæ, adeoq; substantia παρεγχυμάτων *universa lutulentis succis perfusa velut inebriatur*: imò prima corporis regio ad confinia præcordiorum illuvie eorundem penitus scatet, in cuius dominatu τὸ πρῶτον ἀρχὸν *fundamentum & primum quasi stamen morbi ponitur*.

5. Interea autem dùm his in locorum angustis, corporisq; culina stagnans ea concluditur, regimine caloris defecta sui, alienoque circumventa, aliàs φλογώσῃ leviter inardescit, aliàs & quidem sæpiùs fomitem concipit putredinis, subterque præcordiis ebulliando, parte sui tenuiore sursùm ad gingivas, & loca finitima exundat, crassiore contrà pectus abit, & ad ima crura potissimum suo pte nutu demergitur Quacunque autem applicuerit, materiæ malignitas, non inde abit, insalutato, ut dici solet, hospite, partiumq; illarum aut beneficio māsuescit, aut maleficio efferatur atq; degenerat.

6. Ab ejusmodi ῥοπή id est, inclinatione ac ceu velificatione humoris diversa, in diversas humani corporis partes, jam nova surgunt morbi germina, quæ vulgus (ut solet ferè semper ad ea magis sese intendere, quæ in sensus influunt, de occultioribus mēte comprehendendis interim animi prorsus securi) multis seculis post Hippocratem suis & peculiaribus nominibus insignivit.

7. Strabo, & post cum Plinius nominavit prius σωμακάνκρυν *vitium & maleficium oris*, alii Oscedinem: posterius σκελοτύζεω, id est, *perturbationem crurum*. Illa πᾶθ' est περὶ τὸ σῶμα: hæc ἀφ' ὧν λύσις ἵς περὶ τὰ σκέλη, *crurum quædam resolutio*, aut veriùs (sicut Plinius interpretans facit) compagis in genibus solutio, neque simpliciter ea in nervis, quemadmodum scholiastes Dioscoridis autumat, sed in nervaceis corporibus fundata.

8. Causa morbi ab his duobus sumitur potissimū, aut ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, aut ἀπὸ τῶν ἐνέοντων, id est, *partim ab iis, quæ extra sunt, partim ab iis, quæ intrā inutilia*. In utrisq; τὸ θεῖον ponitur morborum penè omnium, non in propatulo hominibus proletariis, aut adyta naturæ liminetenùs introspicientibus, sed prudentibus & quibus περιστάσεων circumspectus familiaris est, tantū obvium.

9. Ex iis, quæ ἐνδον intra sunt domiq; nata, morbum proximè committit humor vitiosus crassus tenaxq;e, sive ex alimento pravi succi primū

primum is natus sit, five ex moræ diuturniore intestina labe correptus corruptusque aliunde ad viscera, tanquam ad ἰκμαλέα succorum vitalium appulerit, qui alluviei perennitate, supra modum indies coacervatus, ubi in illis locorum faucibus hospitari tam amplius nequirit, in venosum genus redundat, indeque in corpus & habitum hujus quaqua versum diditur.

10. Etsi autem, qua est humor ille pravitate primigenia insitaque, temperari potestate natura, & ad frugem reduci haud potest: tamen interea temporis, dum reses in hypochondriis, spiraculis atque diverticulis hujus stabulatur, insuper indolem acquirit multo deteriorem, specimenque malitiæ jam palam profert suæ, præsertim φλ. γώσφ veluti fermentatus, multoque magis si putredine insuper incanduerit.

11. Nonnunquam tanta & tam inemendabilis hujus pravitatis vis est, ut si neglecta tractuvè temporis durata fuerit, altius actis radicibus agnata viscera longè gravius inquinet, suæque ipsa mancipio det contagioni, quæ ab infecta matre in hominem, quem fert utero, à nutrice in lactentem perinde disseminatur, ut ex convictu, poculorumque communitate in adultos postea transfunditur. Unde Schorbutus appellatur aliàs σωεγενής velut parente satus: aliàs ξωίτησφ, collactaneus sive coetaneus:

nunc

nunc etiā δι' ἐπαφῆς ἢ συνανάχρωσιν *per attri-*
ctum, si analogia subsit, cōtractus & acquisitus.

12. Ad τὰ ἔξωθεν *id est, ea, quæ sunt extrinse-*
cus, Hippocratis testimonio pertinent Diæta
 seu ratio vivendi, & spiritus, quem ducendo
 vivimus. Ultraq; si φαῦλα καὶ φλάυρα *impro-*
ba & vitiosa fuerint, sanè magnam, ad Schor-
 buti γένεσιν vim obtinent.

13. Vivendi ratione secundum eundem
 complectimur esculenta & poculenta, qualia
 sunt nautarum, & eorum, qui secus Oceanum
 habitant diversanturq; : de esculentis qui-
 dem frigida & humida legumina, erua, fru-
 menta semiputria, perperam ac malè custodi-
 ta : elixum triticum, & panificium elixationi
 simile : panes biscocti, mucidi, squarosi : car-
 nes & pisces macerati sale, fumoq; aut in fere-
 no durati.

14. De poculentis sunt aquæ maritimæ, &
 quas κοσμεῖ ὁ μὲν mundi oculus Sol limis aut
 prorsus non aspicit, crassitudine suæ gravi-
 tatis insalubres, & quicquid ex iis postea dis-
 coquitur. Similium aquarum infectarum,
 præter Strabonem, Plinium, & Galenum, me-
 minit Vitruvius Træzeni & Susis : ex illis pe-
 des noxam sentiunt, his dentes labefacti ra-
 dicitus excidunt.

15. Aer aquiloniarum regionum, tractuum
 maritimorum, & in mediterraneis locorum
 humectorum, lacustrum, ὑπογαιῶν, *id est,*
subteraneorum & uligine squalentium aura

vitio

vitio est, quod intendi postea solet tempestatum intempestiva ac frequenti cum alteratione, tum alienatione: qualis fuit anni superioris deficientis, atque est etiamnum vertentis hujus status usque adhuc præter moram insolens, dubius & pluvius, præteritæ æstatis squalores excipiens, Schorbuti sanè quàm ferax. Non enim secundum Præceptoris oraculum, *ὡρεαῖα ὡρεαίως*, id est, *tempestriva temporì*, nunc eveniunt.

16. Omnibus his suffragantur, quæcunq; prætereà ad vitæ sortem attinere videntur, ut ocium, exercitationes intempestivæ, immodicæ balneæ, inquietas nocturna: mœror, ira, sollicitudo: interceptiones aut suppressiones statarum & solennium evacuationum, morborum ardentium & præcipuè febrium diuturnitas.

17. Signa mali hujus *χαρακτηριστικά* non alia sunt, præter duo illa (quorum suprà meminimus) germina, symptomata *παθηγνωμικά* appellata, indubia morbi indicia, quibus graphicè vivisque coloribus non adumbrari modo, sed solidè & ad vnguem exprimi videntur *σωμακάκη* & *σκελοτύβη*. Cætera symptomata avina ancipitia sunt & vaga, quæ tamen ipsa quoque malè merentur de iis, quos invadunt, vel ipso spacio periculosa.

18. In *σωμακάκη* vaporibus & succo *ιχωρῶδες* maligna imbutis qualitate, sursum exastuantibus gingivæ primum prurientes gli-

scunt, mox ubi utrisque nimium saturatae fuerint, vel fatiscunt spontè, vel per levi fricatu rimas agunt amissoque vivido flore coloris sui denigrantur, foedo manant tabo, cujus acrimonia hulcerantur, ἀποπόντε καὶ δυσώδες, id est, *tetrum* ægrotantibus ab ore & sputatur & respiratur: denique labefacta stabilitas dentium vacillat, laxatis nimium, quibus hærebant, mortariolis.

19. In σκελοτύρξη tumore flatulento crura turgescunt, artuum compages & nervacea musculorum corpora lutulenti humoris liberaliore haustu inebriata, ac ceu divulsa obri-gent, unde illa inambulandi ἀθυμία: præterea discoloribus maculis minimè tuberosis summa tibiæarum passim tinguntur, non raro acrimonia humoris foras moliente cuniculum etiam hulcerantur, indeque in cicatricem difficulter atque indecenter veniunt.

20. Quanquam autem hæc seu symptomata, seu (ut cunq; & quo lubet nomine appellare voles) signa παθογνωμικά aliis habentur καὶ ὅλῃ schorbuticorum omnium & tanquam ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενα, id est, *necessario consequentia*, ac prorsus ἀχώρητα: sæpenumero tamen ita furtim occulteque latent, ut vix divinando assequi, nedum dinoscere aut visu approbare possis, nunc neutro eorum, nunc vix alterutro sese emergente, morbumque repræsentan-
te.

21. Et στομακάκη quidem tum abesse potest, quando

quando *παχυμερές* & humor gravitate sua ad crura fidit universis, aut quod tenue inerat, partim hæmorrhagia, partim largiore sudore exhaustum est. *σκελοτύρξη* autem si idemmet ad gingivas restagnet *ιχωρσιδέσσης*: Neutra apparent in ætate affecta & præcipitante, cuius jam propè effœtus calor nativus vix potest sese amplius proferre, in qua nonnunquam pedum extrema paullò post vidimus in quibusdam funesto frigore syderari atq; emori.

22. Hodie Schorbuto præter litorales septemq; trioni subjectos, & pravæ vivendi rationi deditos, maximè expositi sunt diutinis cum febribus aut morbis aliis hætenus conflictati, aut curati ab iisdem negligentius: mares juxta ac fœminæ, in quibus statæ excretiones subistere, maximè omnium senes vieti neq; dum tamen eam consecuti siccitatem, ut prorsus exsuccî sint & exsanguēs: & hi quidem propter insiti calores *ἐκλάψιν*: juniores enim propter ejusdem *ἐκλαμψιν*, id est, splendorem, vigoremve ab injuria schorbuti magis tuti sunt, magnaq; ex parte immunes.

23. Congeneres sive cognatos morbos quod attinet, tantùm his Schorbuto interest, quantum

—————*distant erua lupinis.*

Et quidem ab ictero nigro, à cruento volvulo, à lienis inflammatione schorbutus longiùs recedit:

recedit : ad magnos lienes contra accedit paullo proprius, tametsi nec in his utraq; symptomata oris & tibiæ perperuo conveniunt, quæ Cælius, Paulus & Avicennas in saxeæ splenis duritia aut σκίρρω conjuncta esse asserunt.

24. At enim verò nulli de classicis medicis, quod ego quidem sciam, prædictis morbis affinis maculas sive lituras uspiã assignarunt, quibus præter partes cæteras crura ægrotantium præcipuè obsita, inscripta, ac velut compuncta sunt, nisi fortè in lienibus per colorem plumbi audire eas quis volet, in quem nigredo macularum, ut cunq; plenius fucata sit, tandem solet exolescere.

CURATIO.

25. Eadem lex est profligandi hunc morbum, quæ cæteros universos & singulos, quos quidem causa etiamnum fovet sua sustinetque. Nisi enim hæc prius, quàm affectus, sublata fuerit, quantum ejus demseris, tantundem assidua & continens causa (quæ nunquam cessat in corpore, neque ab omni opere feriatur) subindè suggeret ac redintegrit.

26. Quemadmodum autem lex illa suscipitur, ita absolvitur primùm vacuatione humoris vitiosi, redundantis in morbido corpore : Deinde νεωτερισμῶ sive instauratione corporis è natura & præscriptione hujus enormiter egressi,

egressi, planeq; alienati, hoc est, restitutione in statum pristinum.

27. Ut primum ergo fuerit instituta diætæ ratio τῷ Φαύλῃ καὶ Φλαύρᾳ adversus præstituta, (σκεθρὰν veteres appellavére) imprimis verò alimenta, in quibus medicamento plurimum insit, id est, Φαρμακώδῃ præscripta: si quidem corpus succi plenum sit, aut ex suppressione consuetæ alicujus evacuationis oppressio formidabilis: adhæc si præcordia intus vehementer æstuaverint: multum sanè in phlebotomia erit momenti & ab hac auspicandum quoque, tametsi purgandi usus simul incidat, non minus necessarius.

28. Qui contrà fecerit, tam in vitio erit, quàm si ipsi vim afferat ægroto. Ut enim maximè morbum alioqui sanabilem ex eventu non prorsus fariat insanabilem: at brevem tamen protrahet longiùs, ac quotquot succedent deinceps, aut supervenient, multò reddet eos deteriores. Ex succos sanguinisq; inopes pauperare sanguine religio est.

29. Vena pro alterutrius viscerum urgentiore affectione modò in dextro, modò in lævo cubito κατ' ἕξιν fodienda est, susq; deq; habita fibrarum rectitudine, idq; imitatione naturæ. Nam & hæc in magris lienibus, similiter in hypochondriis secundum Hippocratem, sanguinem è nare directâ concire solet: qua Præceptoris sententia tanquam senatus consulto lis super loco sectionis omnis dirimitur.

Quin

Quin etiam τὸ ἀνάπαλιν experiri non absurdum fuerit, tusa vena lateris oppositi, sed in plethora: aliter vires citrà morbi levamen dejiciet. Quibus neque menses, neque hæmorrhoides merito & κατὰ λόγον naturæ fluunt, iis sanguinis ad viscera palindrome *cursus retrogradus* deorsum retrahi debet, vena poplitæa, aut quæ secùs malleolos decurrit, incisa.

30. Quòd si ejusmodi auxilio aliquid obstitit, aut ipsum periclitandi occasio modò sit præterlapsa, maculisq; jam passim summa corporis, præsertim autem tibiarum, obfita: primas corporis vias, quæ in alvum & alveum seu loculos hujus directæ sunt, à saburra statim expedire atq; exonerare medentem oportet: aliter à janua, quod dici solet, aberrabis.

31. Jacto hoc fundamento cæterum corpus ab illuvie humoris Schorbutifici, lutulentĩ pariter & maligni, ita debet deonerari, purgationiq; opera dari, ne digerentia appellata, *id est, incidentia, tenuantia, tergentia* susq; deq; habeas, quorum prævio apparatu morbi materia redditur naturæ obsequentior. Si secùs faxis, & harmoniam functionum corporis perturbabis, & suppetias naturæ frustrà præstolabere.

32. Hoc scilicet est corpus ad præscriptum præceptoris εὐεῖν, *id est, meabile* reddere, idq; lenibus μελαναγώγοις, Φλεγμαγώγοις, aut etiam mistis auxiliis, perque temporum interval-
valla

valla iterum iterumq; repetitis convenientius fiet, magisque appositè, quàm ἐλατηρίοις aut μοχλικοῖς veterum, quorum hic morbus ex pravo oriundus victu multò est impatientissimus, ideoq; meritò iis interdicitur, ut ut interim secùs dictare videatur humoris ipsum parientis conditio.

33. Hactenus κακοχυμία humoris stagnantis in corpore utcunq; in gyrum naturæ ducta, feritasq; edomita est, ut ea in posterum faciliore uti medicus queat. Ast quæ inde ferè semper emergit obstructio, non perinde omninò expedita, quæ præsentè illa usq; viget, & unà plerunque febris errabunda, motus & reversionis planè inconstantis, absente eadem, & virtute vel naturæ vel artis, vel succenturiata utriusq; opera explosa exsolvitur.

34. Obstructioni expediundæ debentur ac dicantur ἐκφρακτικά, id est, *aperientia, fartuq; levantia*, ac præter multa alia imprimis cochlearia, becabunga, nasturtia omnis generis mitia & sylvestria, & his similia sisimbria καρδαμύναι dicta, major illecebra, (aliàs vermicularis nuncupata) chelidonium minus, singula morbi hujus ἀλεξιφάρμακα præsentanea, quæ simul squalidum & terrenum humorem emolliunt, attenuant, fundunt, detergunt, simul malignitatem ejus emendant.

35. Si qua ex horum colonia adurentis
facul.

facultatis participia sunt, iis *κατακερστικά* numularia, *ἄσπελον* sive scolopendrium (*officinarum Ceterach*) & hoc genus alia familiaria necessario adhibentur, quorum benignitate & *ἀκρόν* caloris & acrimonia in illis aliquantulum retunditur atq; mitescit: etsi quæ foris cuti imposita hulcerant, vim flammæ adepta, ubi comesta fuerint, idem haud præstant : quo nomine nautæ neq; semen sinapis naucifaciunt.

36. Et quia pleraq; ex his etiam *ἀναστοματήρια* osculantia sunt, summa cautio & una provisio est, ut ne temerè iis exhibeantur mulieribus, quibus jam inchoati hominis indicia sunt: quippe talibus nullum ex prædictis impunè vel crudum & in obsoniis estur, vel cum aliis ingurgitatur præsidiis, quin foetum ante tempus elidat, atq; adeò spem animantis perimat.

37. Inter hæc etiam in medio morbi cursu studendum malè moratis, at jam manumissis visceribus hypochondriacis, naturalique œconomix in illis labefactatæ, & officio nutritio prætermisso hætenus seu intercepto sedulo incumbendum, quorum respectu *ἐπιμελές* & grata naturæ vicissitudine purgandi historia suspensa nobis subindè atq; interrompta est, ut quasdam quasi inducias natura haberet, per quas ipsi liceret interspirare.

38. Si non respondentibus mensibus, aut hæmorrhoidibus cunctantibus ex æstu lumborum,

borum, ex partium infernarum, ad ultimas sedis & genitalium oras prurigine, ἢ ῥοπή cohercitæ cacochymiae ut plurimum Melancholicæ innotuerit, illac ducenda erit, quorsum iter naturā monstravit, nempe per loca istis excretionibus consecrata: quanquam compertum est, etiam quatrimestri menstruorum ἀεὶ ῥοία *profluvio liberali ac continenti*, quo vitia universi corporis solent plerunq; exsolvi, nihilo tamen fecius foedissimo Schorbuto corpus interim contaminatum fuisse.

39. His peractis omnibusq; purgandi numeris expletis, & exacto jam morbo aut certè affecto valdè opportunè, neque præter rationē appellabimus ad γρηττικά, ἰδρωτικά, διαφορητικά: quorum ope non solum reliquiae morbi etiamnum superstites dissipantur atque eluuntur: verum etiam restibilis earum fecunditas velut castrata adimitur, ne quid parturire novi imposterum queat. Quibus enim lotia & sudores privilegio naturæ benè eunt, aut habitus liberè liberaliterque immunibus viribus transpiratur, his malè esse omnino nequit, quippe qui periculo defungatur & morbo.

40. Lacti præ cæteris eximia adversus Schorbutum & prærogativa quædam dos est, omnium calculis experientiaq; fide, vel quocunq; morbi tempore exhibeatur, eò quod alvum moderatè subducat, & si cacumina thymi, lupi salictarii, & cætera hujus malī amuleta ipsi inferbuerint, neq; inflet hypochondria, neque transitus per arctissimos vasculorum fi-

6. Ab ejusmodi ῥοπή id est, inclinatione ac ceu velificatione humoris diversa, in diversas humani corporis partes, jam nova surgunt morbi germina, quæ vulgus (ut solet ferè semper ad ea magis sese intendere, quæ in sensus influunt, de occultioribus mēte comprehendendis interim animi prorsus securi) multis seculis post Hippocratem suis & peculiaribus nominibus insignivit.

7. Strabo, & post eum Plinius nominant prius σωμακάνκρω vitium & maleficium oris, alii Oscedinem: posterius σκελοτύζω, id est, perturbacionem crurum. Illa πάθος est περὶ τὸ σῶμα: hæc ἀλάλυσις ἢ περὶ τὰ σκέλη, crurum quædam resolutio, aut veriùs (sicut Plinius interpretans facit) compagis in genibus solutio, neque simpliciter ea in nervis, quemadmodum scholiastes Dioscoridis autumat, sed in nervaceis corporibus fundata.

8. Causa morbi ab his duobus sumitur potissimū, aut ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, aut ἀπὸ τῶν ἐνέοντων, id est, partim ab iis, quæ extra sunt, partim ab iis, quæ intrā inutilia. In utrisq; τὸ θεῖον ponitur morborum penè omnium, non in propatulo hominibus proletariis, aut adyta naturæ liminetenùs introspicientibus, sed prudentibus & quibus περιστάσεων circumspectus familiaris est, tantum obvium.

9. Ex iis, quæ ἐνδον intra sunt domiq; nata, morbum proximè committit humor vitiosus crassus tenaxq;e, sive ex alimento pravi succi primū

primùm is natus sit, five ex moræ diuturniore intestina labe correptus corruptusque aliunde ad viscera, tanquam ad ἰκμαλέα succorum vitalium appulerit, qui alluviei perennitate, supra modum indies coacervatus, ubi in illis locorum faucibus hospitari tam ampliùs nequirit, in venosum genus redundat, indeque in corpus & habitum hujus quaqua versum diditur.

10. Etsi autem, qua est humor ille pravitate primigenia insitaq; temperari potestate natura, & ad frugem reduci haud potest: tamen intereà temporis, dum reses in hypochondriis, spiraculis atque diverticulis hujus stabulatur, insuper indolem acquirit multò deteriore, specimenque malitiæ jam palàm profert suæ, præsertim Φλ. γώσφ veluti fermentatus, multoque magis si putredine insuper incanduerit.

11. Nonnunquam tanta & tam inemendabilis hujus pravitatis vis est, ut si neglecta tractuvè temporis durata fuerit, altius actis radicibus agnata viscera longè graviùs inquinet, suæque ipsa mancipio det contagioni, quæ ab infecta matre in hominem, quem fert utero, à nutrice in lactentem perinde disseminatur, ut ex convictu, poculorumque communitate in adultos postea transfunditur. Unde Schorbutus appellatur aliàs συγγενής velut parente satus: aliàs ξωότης, collactaneus sive coetaneus:

nunc

nunc etiā δι' ἐπαφῆς ἢ συνανάχρωσιν *per attritionem*, si analogia subsit, cōtractus & acquisitus.

12. Ad τὰ ἑξώθεν *id est, ea, quæ sunt extrinsecus*, Hippocratis testimonio pertinent Diæta seu ratio vivendi, & spiritus, quem ducendo vivimus. Ultraq; si φαῦλα καὶ φλάυρα *improba & vitiosa* fuerint, sanè magnam, ad Schorbuti γένεσιν vim obtinent.

13. Vivendi ratione secundum eundem, complectimur esculenta & poculenta, qualia sunt nautarum, & eorum, qui secus Oceanum habitant diversanturq; : de esculentis quidem frigida & humida legumina, erua, frumenta semiputria, perperam ac malè custodita : elixum triticum, & panificium elixationi simile : panes biscocti, mucidi, squarosi : carnes & pisces macerati sale, fumoq; aut in fereño durati.

14. De poculentis sunt aquæ maritimæ, & quas κρομμῶς ὁμῶς *mundi oculus* Sol limis aut prorsus non aspicit, crassitudine suæ gravitatis insalubres, & quicquid ex iis postea disciquitur. Similium aquarum infectarum, præter Strabonem, Plinium, & Galenum, meminit Vitruvius Træzeni & Susis : ex illis pedes noxam sentiunt, his dentes labefacti radicatus excidunt.

15. Aer aquiloniarum regionum, tractuum maritimorum, & in mediterraneis locorum humectorum, lacustrum, ὑπογαιῶν, *id est, subteraneorum* & uliginæ squalentium aura
vitio

vitio est, quod intendi postea solet tempestatum intempestiva ac frequenti cum alteratione, tum alienatione: qualis fuit anni superioris deficientis, atque est etiamnum vertentis huius status usque adhuc præter moram insolens, dubius & pluvius, præteritæ æstatis squalores excipiens, Schorbuti sanè quàm ferax. Non enim secundum Præceptoris oraculum, *ὡρεαῖα ὡρεαίως*, id est, *tempestita temporì*, nunc eveniunt.

16. Omnibus his suffragantur, quæcunq; prætereà ad vitæ sortem attinere videntur, ut ocium, exercitationes intempestivæ, immodicæ balneæ, inquietas nocturna: mœror, ira, sollicitudo: interceptiones aut suppressiones statarum & solennium evacuationum, morborum ardentium & præcipuè febrium diuturnitas.

17. Signa mali huius *χαρακτηριστικά* non alia sunt, præter duo illa (quorum suprà meminimus) germina, symptomata *παθηγνωμικά* appellata, indubia morbi indicia, quibus graphicè vivisque coloribus non adumbrari modò, sed solidè & ad vnguem exprimi videntur *στομακίακη* & *σκελοτύρβη*. Cætera symptomata avina ancipitia sunt & vaga, quæ tamen ipsa quoque malè merentur de iis, quos invadunt, vel ipso spacio periculosa.

18. In *στομακίακη* vaporibus & succo *ιχωρῆδες* maligna imbutis qualitate, sursum exastuantibus gingivæ primum prurientes gli-

scunt, mox ubi utrisque nimium saturatae fuerint, vel fatiscunt spontè, vel per levi fricatu rimas agunt amissoque vivido flore coloris sui denigrantur, foedo manant tabo, cujus acrimonia hulcerantur, ἀποπόντε καὶ δυσώδες, id est, *tetrum* ægrotantibus ab ore & sputatur & respiratur: denique labefacta stabilitas dentium vacillat, laxatis nimium, quibus hærebant, mortariolis.

19. In σκελοτύρβῃ tumore flatulento crura turgescunt, artuum compages & nervacea musculorum corpora lutulenti humoris liberaliore haustu inebriata, ac ceu divulsa obri- gent, unde illa inambulandi ἀθυμία: prætereà discoloribus maculis minimè tuberosis summa tibiæarum passim tinguntur, non raro acrimonia humoris foras moliente cuniculum etiam hulcerantur, indeque in cicatricem difficulter atque indecenter veniunt.

20. Quanquam autem hæc seu symptoma- ta, seu (utcumque & quo lubet nomine appellare voles) signa παθογνωμικά aliis habentur καὶ ὁλγ schorbuticorum omnium & tanquam ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενα, id est, *necessario consequen- tia*, ac prorsus ἀχώριστα: sæpenumero tamen ita furtim occulteque latent, ut vix divinando assequi, nedum dinoscere aut visu approbare possis, nunc neutro eorum, nunc vix alterutro sese emergente, morbumque repræsentan- te.

21 Et στομακία quidem tum abesse potest, quando

quando παχυμερέςεσθαι humor gravitate sua ad crura fidit universis, aut quod tenue inerat, partim hæmorrhagia, partim largiore sudore exhaustum est. σκελοτύρβη autem si idemmet ad gingivas restagnet ἰχωραιοδέσεργς: Neutra apparent in ætate affecta & præcipitante, cuius jam propè effæctus calor nativus vix potest sese amplius proferre, in qua nonnunquam pedum extrema paullò post vidimus in quibusdam funesto frigore syderari atq; emori.

22. Hodie Schorbuto præter litorales septemq; trioni subjectos, & pravæ vivendi rationi deditos, maximè expositi sunt diutinis cum febribus aut morbis aliis hæctenus conflictati, aut curati ab iisdem negligentius: mares juxta ac fœminæ, in quibus statæ excretiones subistere, maximè omnium senes victi neq; dum tamen eam consecuti siccitatem, ut prorsus exsuccī sint & exsanguēs: & hi quidem propter insiti calores ἐκλψω: juniores enim propter ejusdem ἐκλαμψω, id est, splendorem, vigoremve ab injuria schorbuti magis tuti sunt, magnaq; ex parte immunes.

23. Congeneres sive cognatos morbos quod attinet, tantum his Schorbuto interest, quantum

————— distant crua lupinis.

Et quidem ab ictero nigro, à cruento volvulo, à lienis inflammatione schorbutus longiùs recedit:

recedit : ad magnos lienes contra accedit paullo proprius, tametsi nec in his utraq; symptomata oris & tibiæ perperuo conveniunt, quæ Cælius, Paulus & Avicennas in saxeæ splenis duritia aut σκίρρω conjuncta esse asserunt.

24. At enim verò nulli de classicis medicis, quod ego quidem sciam, prædictis morbis affinis maculas sive lituras uspiã assignarunt, quibus præter partes cæteras crura ægrotantium præcipuè obsita, inscripta, ac velut compuncta sunt, nisi fortè in lienibus per colorem plumbi audire eas quis volet, in quem nigredo macularum, ut cunq; plenius fucata sit, tandem solet exolescere.

CURATIO.

25. Eadem lex est profligandi hunc morbum, quæ cæteros universos & singulos, quos quidem causa etiamnum fovet sua sustinetque. Nisi enim hæc prius, quàm affectus, sublata fuerit, quantum ejus demseris, tantundem assidua & continens causa (quæ nunquam cessat in corpore, neque ab omni opere feriatur) subindè suggeret ac redintegabit.

26. Quemadmodum autem lex illa suscipitur, ita absolvitur primùm vacuatione humoris vitiosi, redundantis in morbido corpore : Deinde *νεωτερισμῶ* sive instauratione corporis è natura & præscriptione hujus enormiter egressi,

egressi, planeq; alienati, hoc est, restitutione in statum pristinum.

27. Ut primum ergo fuerit instituta diætæ ratio τῷ Φαύλῃ καὶ Φλαύῃ adversus præstituta, (σκεθρὰν veteres appellavere) imprimis verò alimenta, in quibus medicamento plurimum insit, id est, Φαρμακώδῃ præscripta: si quidem corpus succi plenum sit, aut ex suppressione consuetæ alicujus evacuationis oppressio formidabilis: adhæc si præcordia intus vehementer æstuaverint: multum sanè in phlebotomia erit momenti & ab hac auspicandum quoque, tametsi purgandi usus simul incidat, non minus necessarius.

28. Qui contrà fecerit, tam in vitio erit, quàm si ipsi vim afferat ægroto. Ut enim maximè morbum alioqui sanabilem ex eventu non prorsus fariat insanabilem: at brevem tamen protrahet longius, ac quotquot succedent deinceps, aut supervenient, multò reddet eos deteriores. Ex succos sanguinisq; inopes pauperare sanguine religio est.

29. Vena pro alterutrius viscerum urgentiore affectione modò in dextro, modò in lævo cubito κατ' ἕξιν fodienda est, fusq; deq; habita fibrarum rectitudine, idq; imitatione naturæ. Nam & hæc in magris lienibus, similiter in hypochondriis secundum Hippocratem, sanguinem è nare directâ concire solet: qua Præceptoris sententia tanquam senatus consulto lis super loco sectionis omnis dirimitur.

Quin

Quin etiam τὸ ἀνάπαλιν experiri non absurdum fuerit, tusa vena lateris oppositi, sed in plethora: aliter vires citrà morbi levamen dejiciet. Quibus neque menses, neque hæmorrhoides merito & κατὰ λόγον naturæ fluent, iis sanguinis ad viscera palindrome *cursus retrogradus* deorsum retrahi debet, vena poplitæa, aut quæ secùs malleolos decurrit, incisa.

30. Quòd si ejusmodi auxilio aliquid obstitit, aut ipsum periclitandi occasio modò sit præterlapsa, maculisq; jam passim summa corporis, præsertim autem tiliarum, obfita: primas corporis vias, quæ in alvum & alveum seu loculos hujus directæ sunt, à saburra statim expedire atq; exonerare medentem oportet: aliter à janua, quod dici solet, aberrabis.

31. Jacto hoc fundamento cæterum corpus ab illuvie humoris Schorbutifici, lutulentî pariter & maligni, ita debet deonerari, purgationiq; opera dari, ne digredientia appellata, *id est, incidentia, tenuantia, tergentia* fusq; deq; habeas, quorum prævio apparatu morbi materia redditur naturæ obsequentior. Si secùs faxis, & harmoniam functionum corporis perturbabis, & suppetias naturæ frustrà præstolabere.

32. Hoc scilicet est corpus ad præscriptum præceptoris εὐεῖν, *id est, mabile* reddere, idq; lenibus μελαναγώγαις, Φλεγμαγώγαις, aut etiam mistis auxiliis, perque temporum intervalla

valla iterum iterumq; repetitis convenientius fiet, magisque appositè, quàm ἐλατηρίοις aut μοχλικοῖς veterum, quorum hic morbus ex pravo oriundus victu multò est impatientissimus, ideoq; meritò iis interdicitur, ut ut interim secùs dictare videatur humoris ipsum parientis conditio.

33. Hactenus κακοχυμία humoris stagnantis in corpore utcunq; in gyrum naturæ ducta, feritasq; edomita est, ut ea in posterum faciliore uti medicus queat. Ast quæ inde ferè semper emergit obstructio, non perinde omninò expedita, quæ præsentè illa usq; viget, & unà plerunque febris errabunda, motus & reversionis planè inconstantis, absente eadem, & virtute vel naturæ vel artis, vel succenturiata utriusq; opera explosa exsolvitur.

34. Obstructioni expediundæ debentur ac dicantur ἐκφρακτικά, id est, aperientia, φάρμακα levantia, ac præter multa alia imprimis cochlearia, becabunga, nasturtia omnis generis mitia & sylvestria, & his similia σισμβρία καρδαμύνας dicta, major illecebra, (aliàs vermicularis nuncupata) chelidonium minus, singula morbi hujus ἀλεξιφάρμακα præsentanea, quæ simul squalidum & terrenum humorem emolliunt, attenuant, fundunt, detergunt, simul malignitatem ejus emendant.

35. Si qua ex horum colonia adurentis
facul.

facultatis participia sunt, iis *κατακεραστικά* numularia, *ἄσπελον* sive scolopendrium (*officinarum Ceterach*) & hoc genus alia familiaria necessario adhibentur, quorum benignitate τὸ *ἄκρον* caloris & acrimonia in illis aliquantulum retunditur atq; mitescit: etsi quæ foris cuti imposita hulcerant, vim flammæ adepta, ubi comesta fuerint, idem haud præstant : quo nomine nautæ neq; semen sinapis naucifaciunt.

36. Et quia pleraq; ex his etiam *ἀναστομωτήρια* osculantia sunt, summa cautio & una provisio est, ut ne temerè iis exhibeantur mulieribus, quibus jam inchoati hominis indicia sunt: quippe talibus nullum ex prædictis impunè vel crudum & in obsoniis estur, vel cum aliis ingurgitatur præfidiis, quin foetum ante tempus elidat, atq; adeò spem animantis perimat.

37. Inter hæc etiam in medio morbi cursu studendum malè moratis, at jam manumissis visceribus hypochondriacis, naturalique œconomix in illis labefactatæ, & officio nutritio prætermisso hætenus seu intercepto sedulò incumbendum, quorum respectu *ἐπιμαρτυρία* & grata naturæ vicissitudine purgandi historia suspensa nobis subindè atq; interrupta est, ut quasdam quasi inducias natura haberet, per quas ipsi liceret interspirare.

38. Si non respondentibus mensibus, aut hæmorrhoidibus cunctantibus ex æstu lumborum,

borum, ex partium infernarum, ad ultimas sedis & genitalium oras prurigine, ἢ ῥοπή cohercitæ cacochymia ut plurimum Melancholica innotuerit, illac ducenda erit, quorsum iter naturā monstravit, nempe per loca istis excretionibus consecrata: quanquam compertum est, etiam quatrimestri menstruorum *ὑπερρροία* *profluvio liberali ac continenti*, quo vitia universi corporis solent plerunq; exsolvi, nihilo tamen secius foedissimo Schorbuto corpus interim contaminatum fuisse.

39. His peractis omnibusq; purgandi numeris expletis, & exacto jam morbo aut certe affecto valde opportunè, neque præter rationē appellabimus ad *ἔρμηκᾶ*, *ἰδρωμῆκᾶ*, *διαφορημῆκᾶ*: quorum ope non solum reliquiae morbi etiamnum superstites dissipantur atque eluuntur: verum etiam restibilis earum fecunditas velut castrata adimitur, ne quid parturire novi imposterum queat. Quibus enim lotia & sudores privilegio naturæ benè eunt, aut habitus liberè liberaliterque immunibus viribus transpiratur, his malè esse omnino nequit, quippe qui periculo defungatur & morbo.

40. Lacti præ cæteris eximia adversus Schorbutum & prærogativa quædam dos est, omnium calculis experientiaq; fide, vel quocunq; morbi tempore exhibeatur, eò quod alvum moderatè subducat, & si cacumina thymi, lupi salictarii, & cætera hujus malī amuleta ipsi inferbuerint, neq; inflet hypochōdria, neque transitus per arctissimos vasculorum fi-

nes intercludat, quibus cibus ex resimis jecini-
noris in gibba transsumitur.

41. In gratiam viscerum, quorum vel tonus elanguit, vel substantia affluxu humoris flaccidior evasit: præterea cum ventris interanea moribus assiduis laceffuntur, lac nunc marinis calculis, nunc ferri orbiculis candentibus prius exuri debet, quam quæ opus sunt, in ipso fuerint discocta.

42. Multò prius autem, quam mituit morbus, opem medentis sibi oppignerant, & ad se operam advocant symptomata, partium obfessarum oppressarumq; nomina sibi adoptantia, si præsertim functiones oblæserint. Quare ante triumphum Naturæ de morbo uvido madore prægnantibus gingivis principio insputari, mox tabum, quod salivant ipsæ, abstergi, tū carnis luxuriam ac fungosam putrilaginem coherceri, saluti ægrotantibus usque fuit. Si quid fortè vel dentibus, vel gingivarū, quæ ambiuntur, carni adhæserit, id vino dilutiore, aut melicrato commodè prius eluitur, quam cunctando vitium conceperit.

43. Quæ syderata sunt, & omni ex parte corrupta, neq; spes est redintegrari posse amplius, ea ni maturè depaveris, aut resécueris, carnē sanam ac sinceram non multò post contagione sua polluent. Inhiberi hoc discrimē potest oleo vitreoli, præparato in candido ovi indurato, stylisq; subter per puncto, cui spōgiam à tophaceis quidē scrupis, aut à nativa falsilagine non

ne non perindè mundatam inculcamus, mucidoq; flaccori gingivarum apprimimus, saniem eo pacto haurientes atq; exsorbentes.

44. *Ὀγκώδης* crurum *οἰδηματώδης* vel *οἰδημα ὀγκώδης* auxilia desiderat attenuantia, discutientia; tensio musculorum emollientia; poplitum contractio dirigentia; laxitas compaginum five articulorum astringentia; genuum denique instabilitas firmantia: inter quæ litus & fomenta omnium punctis præstant, dummodò quæ peculiariter dicata sunt, semper iis ammiscueris.

45. Tibiarū lituræ obliterari, ac (ut sic dicā) deflorari illorum ope solent, quæ crassum ac concretū in ipsis humorem vel emolliunt, vel quodāmodò colliquant, extenuant, tergēt, cutim rarefaciunt, & spiracula ejus reserant, quo pròptiùs dein reliquū quod est discuti queat.

46. Deniq; hulcera, quæ hic satis maligna sunt, Græcis *Ἰσχυράτα ἤ νομαί*, Cheroneia & Telephæa aliàs appellata, indigent mūdificantibus, fordemq; eorum blandè ac citrà morsum detergentibus, subtrahentibus item, quæ ferruminari ea seu coalescere non patiuntur: adhæc in cavis fundum replentibus, solidam carnem regignentibus, eamq; obduratam in cicatricem cuti analogiam speciosè cogentibus, ad quæ pulveris plumbi atomorum similis vis eximia est, & commendationis singularis.

QUÆSTIO

An & quid Grandini in sue cum
Schorbuto in homine sit
commercij:

Recitata à

JOHANNE JACOBO ALBERTO
Vitæbergensi, Salomonis Filio.

*Q*uoniam in ejusmodi materiam
vestigium ponere visum est, quæ pu-
sillitatem captus & ingenii mei lon-
gè excedit: sanctè mihi observan-
dum est illud Enniani Neoptolemi:
Philosophandum paucis. Namq; omnino baud
placet, neq; etiam licet præsertim ei,

Qui nova nunc primus miles in arma venit,
neq; dum ejus ætatis est, ut scitè interrogare, ne-
dum de re non satis nota differere queat. Deinde
ad augustissimam hanc concionem Magnifici &
generosi Domini Rectoris, inclitorum Baronum,
nobilissimorum item, reverendorum & clarissimo-
rum virorum, præceptorum meorum charissimo-
rum, & cohortem discipulorum, quæ circumseptus
sum, universam mihi vel imprimis respiciendum
est: quorum aures teretes, intelligentiaq; judi-
cia puerilibus ac tritis constat minimè delecta-
ri. Omitto de temporis, quæ excludor, angustia.
Quare

Quare jam modo in ipsa ingressione aures meae acclamatione praconis Attici undiq; circumsonant: μή μεγοιμιάζῃς καὶ ἐπίλῃς. Atqui dicendum tamen & proponendum est in hac panegyri, idq; vigore privilegij, quod à nostris majoribus jam inde à jactis hujus scholae fundamentis gregi nostro indultum est: Et si neq; τὸ πρῶτον, neque quid, quo in loco, coram quibus, & quatenus dicendum sit, per etatem callere potest.

Prius autem quam ordiar, te etiam atq; etiam imploro atque appello concio augustissima, audientiamque exoro tuam, quam tenuitas argumenti ne conciliare quidem sibi nedum mereri potis est. Liceat enim mihi ejusdem juris participi esse, quo ante hac coevi alii gavisi sunt. Veniam mihi dante concione, nunc ad te veniam, renunciate Domine Doctor, Erneste, vir clarissime, cum argumento, quod ab eo, quod de in disputatione nupera à patre meo charissimo & abs te ultro citroq; dissertatum est, non alienum sit: bonaq; pace tua quero, an Schorbutus id sit in genere mortalium, quod in suillo pecore grandio, quando vir magnus & multarum rerum peritus in doctrina vestra, celebratusq; ingenii nomine Gulielmus Lemnius videtur hoc astruere, neq; solum unum assimilare alteri, sed grandinem planè idem cum scorbuto facere voluisse: cujus autoritas vel hoc nomine magni à vobis aestimanda est, quod quis character ac velut

insigne, quod nam εἰδός τε καὶ ἡθὺς scorbati esset, ignorare profecto baud potuerit, quippe qui tot annis a propè seculis jure gentilitio Selandis per quam familiaris sit atque vernaculus. Etenim patria quæ sunt, quæque domuscuntur nostræ, ut propiora, ita notiora plerunque sunt, de quibus vis alios rectius docere quimus. At enim hæc nuda ἔσ' ἀλογὸν αὐθεντικὸν tibi fortè suspecta, minusque accepta esse videbitur: neque verò hoc immerito, qui medicus sis λογικὸς ac perinde absque ratione vel loquens ipse, vel auscultare aliis erubescas, atque consultus juris sine lege, Theologus absque πρὸς scripturæ sacræ: quæque rationis omnino expertia, aut his malè fulta sunt, claudicare tibi videantur singula ἔσ' universa, utpote altero ἔσ' quidem potiore crure artis defecta atque truncta: nisi ex eorum fortè numero sint, quæ natura in secretiorem sinum penitus abstruxit suum, quæq; a mentis acie non aliter resiliunt, atque ferrum silici inflatum: ceu constat esse in arte vestra multa ἀρρήτα, ἀνατισλόγητα, θαυμαστά, aut θαύματα θαυμαίων, extra sensus posita nostros, ἔσ' imbecillitatem perspicientia humane excidentia. Tale judicium de aphoristicis oraculis vestri Præceptoris pronunciat, atque etiam fert in historicis Suidas: de quibus cum meum judicium nullum esse queat, sincerum tuum ac subtile meritò exquiritur. Verum age nunc ab αὐθεντικῶν appellemus ad rationes, de quibus momentis harum videamus, ut possit adeo

Constare

Constare lupinis

Erva quid intersint: An Schorbutus à su-
um grandine, & quid, quantumve distet? Germa-
na certè sunt mala utraque, ἀμφω τῶς ἀμφω
mihi quidem symbolum non omnino nullum habe-
re videntur.

Principio hoc est etiam vulgo notum, gran-
dinem aequè vitium & maleficiū oris esse, atq;
Schorbutus est, quod porcis humum afflictis, pa-
xilloq; dentibus ipsorum interserto lingua modo
depressa, modo eversa, alias omnino etiam extra
ἐκ τοῦ ὀδόντων exserta potest ac solet ab ὀσκό-
ποις explorari.

Cur vero in mortuis hoc experiri malue-
rint apud Suidam coqui, divinare nequeo, neque
fortè indagare nunc operæ precium fuerit. Hac
labe quotquot sues infecti sunt, empturientes
deterrent, aut si quem venditor forte nactus
licitatorem fuerit, is plerunque minimum pre-
cii apponit, eo quod merx fallax, neque sincera
sit. Hinc accipimus jam olim etiam sues sic ve-
nisse, atque emi solitas: Illasce sues fanas esse
habereque rectè licere, noxisque præstare,
neque de pecore morbofo esse, spondes ne?
Grando Polluci in ore est: Aristoteli ima crura
occupat. Schorbutus in homine utrobique tro-
phæa statuit, suiq; signa foras mittet, quæ ocu-
lis intuentium parent, & sub aspectum subji-
ciuntur. At enim non hisce duntaxat sedibus
corporis grandines stabulantur stabiliunturq;, sed
in corpore πανταχῷ passim veluti palantes in

ambitu universi, tum quoque in intestinis carnibus, propemodum ut margaritæ in carnibus ostreorum. Hac enim similitudine Athenæus uti, & margaritas quasi ad genus porcorum abjicere non veretur. Præcipuè autem ibi emergere grandines ubertim videas, ubi corium depile, neque setis densè obsitum est, & assiduo insuper contrectatu attrituq; quasi tenerescit, sudoribusq; diffluit: omnium creberrimè sub alis & secus inguina, ubi medicorum manu operantium senatui emunctoria corporis statuuntur: quorsum natura, quicquid oneri sibi est, ut *ὡς* relegare ac velut exspuere assuescit. Quod si paullo benigniore ex succo grandos proveniet, equidem non dubitarim interea temporis, dum subtus cute moratur, perinde à *ζωλὺ* calore animatum iri, atq; in bubulo pecore, & agrestibus feris, domi residibus perque hyemem inertibus subcutanei illi vermiculi, quos ab angoribus molestiisq;, quibus perrosa cute primo vere in lucem enituntur, vulgus Engern indigitat, à Dracunculo veterum (Maurorum familia Venam Meden appellat) fortè ne hilum discrepantes. Hujus rosionis in direptis tergoribus vestigia exstant, si intempestivè jugulaveris aut fixeris, priusquam vulnera ipso bestio-
larum enixu cuti inflicta, robore caloris in cicatrices firmiter coaluere, atque obfirmata sunt. Sed de hoc satis brevè scio annon etiam nimis.

Ingens

Ingens præterea adest tam in grandine quam in Schorbuto scalpendi desiderium, & in ore quidem pruritus tantus, ut tabulas, quibus pavimentum baræ stratum atque compactum est, ægri sues diu noctuq; continenter arrodant, molestiam hoc pacto discussuri. Tergus ex fervido, & retorrido succo solito squalidius est, veluti æstivis Solibus terra indurescente situ. Adhæc posterioribus pedibus æquè non consistunt firmiter grandinosi sues, neque sese ipsi stantes sustinere, aut expeditè progredi possunt, quemadmodum cum Schorbuto qui confluantur, crurum suorum impotentes, vel in uno clivo fatiscere, non raro etiam $\lambda\omicron\rho\delta\gamma\delta\alpha\iota$ contingit. Neque hoc sicco pede prætereundem est, quod præ cæteris frequentius grandient sues $\upsilon\gamma\epsilon\omicron\sigma\alpha\rho\iota$, carnibus & corporis habitu succulentiore præditi. Eiusdem constitutionis homines Schorbutum sanè quam promptè incurrunt, à quo exsucca & exsanguia corpora vestro testimonio ferè immunia ac tuta sunt. Et tantum quidem de germanitate & cognatione utriusque vitii, vix inchoata à me non autem ad usque umbilicum perducta. Cæterum quid Sus Minervam? Nemo autem miretur, suem in hunc circum productum, eoque litatum à me esse. Nam $\upsilon\varsigma$, referente Clemente, in secundo Stromate, tanquam $\theta\upsilon\varsigma$, aptus viscerationibus, aut, (ut Varro visum est) à verbo, quod Græci $\theta\upsilon\epsilon\omega$ immolare dicunt, nominatus esse putatur: quippe à sue immolandi primordia in auspiciis nuptialium conjunctionum sumpta, adeoque dignus ipse insigni

nuptiarum priscis habitus est, quarum instar tu
cum desponsa tibi Medicina, & artium huic ob-
servientium cyclo hodie celebras. Quod si in me-
dicinæ à me allatum problema huius momenti esse
censes, in quo diligentia tua verferis, in grandinis
intimam naturam, cui Schorbuti nomen aliqui
adaptare audent, penitus descende, & de utrisq;
vitiis iudicium tuum interpone: sin minus, stipe
sive nummo theatro, id est, grandinoso, me ab-
solve, & bona cum venia dimitte. Cæterum satis
hucusque, & satis. Seria namque philosophia ad
hasce ludicras collusiones parum apta mihi esse vide-
tur, tamen si ipsis illis à me dicta quæ sunt hætenus,
unicum hoc mihi proponitur, ut si quid ignoro
discam, si quid scio, nunc ubi labar, observem:
neq; opinor Gratiis causam inde datam esse,
ab hoc congressu nostro exsulandi, qua-
rum genio cum humaniori-
bus Musis bellè conve-
nit. Dixi.

RESPONSIO AD

Questionem.

SI Guilielmi Lemnii, cuius mentio abs te facta est, Iohannes Iacobe, super problemate tuo commentatio etiamnum exstaret, utiq; eo labore, quem tu mihi videris imponere, nunc superfederem. Neq; enim nova, quod dicitur, Ilias post Homerum meditanda, neque rationes Lemnii pensiculiùs aestimandæ, ac momentis ponderandæ suis essent, quod solummodò malè fultis usu accidit. Etsi rimanti, qui paullo sit ad excogitandum acutior, nunquam subtilitas deesse solet. Proinde una me libri penuria ex umbratili exercitatione in hunc eruditum pulverem detrudit, in quo ita leniter versabor, temperateque, ne vel clepsydræ oblitus fuisse, vel nimium indulgendo pastui ingeniorum [genios audientium interim defraudare voluisse cuiquam possim videri. Nam & mihi ejusdem Enniani Neoptolemi, de quo suprâ scripsisti, consilio opus est : *qui degustandum ex philosophia censet, non in eam injurgitandum.* Sed ad rem, & ad id, in quo cardo ejus vertitur, nunc statim accedam, ubi in patrocinium tui saltem unum hoc velitationi meæ compendio præmiserò. Si eorum,

eorum', qui pascendi pecoris disciplinam
 habent, experimentum testatum est, unde
 didicere ipsi verrem, ubi paullo antè admis-
 suram supra modum incanduerit, adeò scro-
 pham inficere, ut quotquot inde nascuntur
 porculi, ex æquo omnes mox ab ipso ortu
 grandere necessum sit: jam in suillo pecore
 grando, perinde ut in homine Schorbutus,
 trium erit generum: συσπενής vitio satus, ζυώ-
 τος δὲ scrophæ impertita lactentibus, quan-
 quam hi Philosopho planè immunes sunt: de-
 nique qui ex contagione deinceps acquiri-
 tur, quando à mundis infecti neque separan-
 tur, neque seorsim pascuntur. Idcirco boni
 subulci olim ad foeturam duobus mensibus
 verrem secrevère, priusquam admitteretur.
 An verò scrophis catulientibus ac gestienti-
 bus jam maritari, idem usu post incandescen-
 tiam veniat nec ne, & num his quoque ad-
 mittendi occasio ideo præcidenda sit, eorum
 iudicium esto, qui isthæc sunt periclitati. Est
 omnino Sus hebetis quidem ingenii, ast animi
 ingentis, eiq; præter cæteras animantes plus
 illius à natura datum: quem, ubi irritatus la-
 cessitusve fuerit, tantopore commoveri con-
 stat, ut animus ipsi quasi prosilire in os videat-
 ur, quem dein dentibus strictim pressequè
 collisis subinde instigare, ac tanquam in cote
 (ut sic loquar) exacuerè adversus insidiantem
 sibi insectantemque solet. Quo quidem tem-
 pore humores in corpore suis supràm modum

Zeion suffervescere atq; ebullire credibile est: documento primum est τὸ ἀφρώδες, quod ore crebrò jactat, æstuque identidem reciprocantis animæ abs se respuit: Dein lacrima, quam simulatq; exarserit in furorem, profundat, plurimo calore sursum ad oculos uberim exundante, cujus ope

Erigit & setas, & flammæ lumine spargit.

Immò vero non humores solùm, neque tantum carnosum genus, quod alitur illis ac sustinetur, inflammari tùm contingit: sed pertinet vis ardoris etiam ad solidissima ossa, cujus fomitem in transfollo nuper vitæque functo agresti sue etiamnum superstitem cernere est. Scitum nanq; est Xenophontis illud, in lib. de venatione ad Cyrum, apri recen-ter occisi dentes usque adeò fervere, ut crines & setas, si propiùs admoveris, amburant. Ec cui igitur non hoc etiam videri simile vero queat, fervore illo in verre semen, περὶ τῶμα ultimi alimenti partium utilissimum, graviter infici, atque inde in foeta scropha etiam nutrimum sanguinem (qui tertium est primordium animalum) contagione pollui ac contaminari? unde postea illa tam mali seminis soboles. Namq; (Secundum Mantuanum)

Patrum in natos abeunt cum semine morbi:
perinde ut, eodem teste,

Qui vires in foliis, venit ab radicibus, humor.

Scilicet seminarium in vitio genituræ, aut sanguinis positum traduntur, nascitur cum foetu,

foetu, & unâ cum ætate dein paullatim ingra-
vescit. Chrysippus sui animam dicit pro sale
datam esse, ne putresceret. At enim credide-
rim ego, & animorum vel partim hujus, in qua
irarum existit ardor, ob eandem ipsi causam
additum esse. His nimirum fomitibus, quic-
quid est in humectiore & uvidiore corpore
superfluum, percoquitur quasi atque digeri-
tur, ut videatur natura carnem suis ad nobi-
liorem escam quadantenus condivisse: cujus
vestigii nos ritè insistentes, in gallis gallina-
ceis idemmet audemus, quos non nisi ad iram
concitatos, virgularumq; verberibus probè
exercitos, in usum medendi jugulamus. Quin
etiam de Indicis gallinis, Calecuto primum
nostras in regiones exportatis, & in triclinium
ganearium è culina propter hominum fasti-
dia introeuntibus, adeoque tam de domi al-
tarum pecudum, quàm de agrestium ferarum
genere universo, experientiæ fide constat, ex-
ercitiis jugibus & assiduis carnes illarum te-
nerescere, gulæ sapidiores obsoniisque multò
gratiores evadere.

Cæterum longius extra fixa mihi *πάμ-
ματᾶ* & *σεπτα* evolandum non est. Utcunque
autem prædictorum vitiorum grandinis &
Schorbuti societas magna sit, fraternaque
germanitate, & germana fraternitate ambo
inter sese alterum alteri conveniant: non
tamen in paucis abs se invicem etiam dissi-
dent, eaque propter Lemnio *ὁμόψηφον* esse
non

non possum. Sua namque utriq; idea est, suus character. Ac succus quidem, unde grando primum suppullulat, tùm ὁμοιομερές ἐστίν, neque ita varius, ut qui Schorbutum committit, tùm benignior quoque, & ad alendum magis idoneus est. Cumque in nutrimentum, succus ille amplius non facessat, grandentes sues ferè emaciari contingit, aut saltem ali multò quàm ante hac deterius. Et est cur credam, consimilem hîc in sanguine ebullitionem fieri, qualis solet in exanthematibus, tametsi non pestilentem, ast interim tamen contagiosam: quo nomine labes proserpendo cæteris contubernalibus suis ocyus affluit, ni à mundo pecore infectos, sicut homines leprosos ab aliorum consortio secreveris acque sequestraris. Quæ sit ita sunt, ut esse sanè consentaneum est, quid jam, quæso, aliud erunt in sue grandines, quam ἐκζέματα, ἐκζέσματα ἢ ἐκβράσματα, id est, pustula quasi bulliendo genitæ in incensa atque effervescente carniū substantia, si præsertim experimentum, quo de paullò superius, ipsum sibi constiterit. Verum aliorum esto hoc nominum aucupium. Adhæc minera Schorbuti per vasorum in universam partium rempub: ἀνατομωένων, id est, osculatorum fines, veluti aquæ ductus tam in gingivas, quàm crura, immò verò (si plusculum materiæ subsit) in ambitum corporis, seu ναυσιώσεις seu ἐπεύξεις expuitur. Grando contra infidet altius, depressa

depressa & quasi demersa in carnes suilli pecoris, quas more papularum καὶ ῥέσσωχίς per vadit pertunditque, donec tandem robore & vi agentis naturæ vel in partes, quæ sub lingua sunt, teneriores, vel in fauces, opportunitate glandularum injuriis magis obnoxias, vel denique ad emunctoria alis inguinibusque adjacentia emerferit. Ad quæ Athenæi illa in dipnosophistarum lib. 3. cap. 8. exigenda sunt. Hisce suffragari philosophus etiam videtur in historia animalium, ubi pronunciat, grandinem ἐμπέφυκός ἐ ἀναμυχθέντι τοῖς σαρκί, *carnibus innatum quid & accretum esse.*

Figuram quod attinet, ea grandini peculiaris est, neque cum Schorbuto communis. Rotundo namque schemate gradinum granula visuntur, alteri illi, quæ mista imbri largifluo ex aere præcipitans ruere solet, non dissimili, propemodum unionum æmulo, aut ea repræsentante exanthemata, quæ Græcis κεγχρώδη appellata sunt. Præterea suo unum quodque granum ac proprio utriculo, veluti σεατώματα concluditur, atque circumscribitur, quibus si quis grandinem annumerare volet, meo arbitrato licebit. In utriculo sive folliculo alba materia inest τῷ πύῳ ὁμοία πυρί conformis, qua inter assandum ab igni assu-
denscente crepitare inficia atque crepare solent, pellicula, qua grando continebatur, hiscen-

hifcente, intestinumque disrumpente. De situ operæ precium est hoc quoque addere. Obsidet grando non gingivas, ut Stomacace *sive osiedo*, sed partes tam linguæ subditas, quam eas, quæ in umbra oris velut occultatæ sunt: proximè ab his interiores pernas, qua e-munctoriis accumbunt, & femina omnium frequentissimè. Quapropter in Franconia dum laniarius pernas ustulati jam porci excidit, & facta exploratione approbat, emptori gratulans, sibi que ipse gaudens exclamat: *Vinum affertor: Sus enim mundus est, & grandine vacat.* Immaturæ grandinis stamen quoddam apparet etiam in evulsis è dorso fetis, quarum radicibus cruenta sanies subter solet adherescere, rudimentum futuræ grandinis. His utcunque saltem homini, si minus humanitati bellius aliquid suscipienti atque etiam requirenti, interea satis me fecisse arbitror, dum mansorum veluti ruminatio ad coquenda meditata, vel potius præcipitata accesserit. Quare hîc indagationem sisto meam, mittendo cætera nulli non obvia, teque, ut petiisti, bona cum venia dimittendo.

Maeste hac indole, mi Alberte, patrisque tui vestigiis naviter infiste: jam semente n., fac optimarum disciplinarum, dum ætatis flos est, quo dein, ubi adoleveris, fructus illarum

rum multo cum fœnore possis demerere :
ad quod quidem tibi benè ominari nunquam
desinam , seriò precando illum , cuius nutu
eunt omnia divina pariter atque humana , ut
te in optimorum studiorum stadio decur-
rentem Spiritu sapientiæ, & intel-
ligentiæ faustè, feliciter ,
prosperèque de-
ducat.

A M E N.

DE

DE
SCORBUTO
Commentatio,

*Tribus positionum centuriis com-
prehensa,*

à

MATTHÆO MARTINI,
Artis Medicæ D. & Reipubl.
Islebiensis Medico Or-
dinario.

Nº 2

SCOR-

SCORBITO

Compendio

di

MATTHEO MALLINI

Libro

di

Scorbuti

SCORBUTI HISTORIAM ET CURATIONEM exhibentia the- mata.

I.

Uter morbos, qui avitos jampridem excedere limites, relictisque pomeriis suis alienis innotescere ceperunt regionibus, haud injuria refertur & SCORBUTUS, Arctoïis tractibus, Oceani Germanici accolis, multis antea seculis Endemius, atque hoc tempore inter sporades relatus: non Plinio tantum, *lib. 25. Nat. hist. c. 3.* Celso, *l. 2. de re med. c. 16.* Aretæo, *l. 1. de causis & signis Chron. c. 14.* Strab. *Geograph. lib. 16.* Alexand. Trall. *l. 3. c. 23.* & Marcello, *l. de medic. c. 11.* sed et Hipp. & Galeno, qui eundem τῶν σπασιλικῶν nomine cōplexus est, ac certo terrarum tractui adscripsit, nec non Avicennæ, *l. 3. Fen. 15. tr. 7. cap. 5* eximiè fuit exploratus: licet pro cœli soliq; conditione symptomatum varietate mirificè ludere subindeque faciem immutare pristinam consueverit.

2. Indoles ac natura hujus accuratè ut eruatur, ad diagnosin, Prognosin & therapian medentium rationes præ cæteris sunt conferendæ.

N n 3

3. Dia-

3. Diagnofis morbi nomenclaturam, Ef-
fentiam, fubjectum, cauffas, figna & ejufdem
ab aliis affectibus, quorum mores frequenter
æmulatur, illorumq; fallaci fpecie femp̃ læ-
dit, differentias explorat.

*Nomina
ſcorbuti.*

4. De proprio ſcorbuti nomine tameti
nil certi conſtat, varias tamen apud Medicinæ
Antiftites fortitur appellationes, quarum aliæ
morbo, aliæ ſymptomatibus, affectionis hujus
conſectariis, & effectui competunt. Hippocra-
ti, cui & Celſus adſtipulatur, *l. de morb. int. & l.
prædictionum* 2. ſub Volvuli hæmatitis, & ma-
gnorum Lienum hiftoria complectitur. Plin.
l. nat. hift. 25. c. 3. ob ſolutas in genubus com-
pagines, vel propter crurum turbationem ac
divulſionem, *σπελονύρεβιν* indigitat, quam &
Autor lib. definitionum apud Gal. paralyſeos
ſpeciem eſſe autumat. Eidem Plinio à Gingi-
varum relaxatione, eroſione & putredine,
quoq; ut Langius *1. Epift. 42.* inquit, cum gar-
gareon & Fauces virulentis ulceribus con-
tabeſcunt, *σομακάκη* ſeu *σώμα [Θ]καχεξία*, vel
ut alii volunt *ἄφθην κακῆθῆς* dicitur. Marcello
Oſcedo, & à nonnullis, quod Gingivæ pariter
ac pedes malè habeant, Gingipedium nuncu-
patur. Strabo, in *Geograph. πάλθ [Θ] πῶς τὸ
σώμα* designat. Avicenna eundem in ſignis de
Apoſtematibus ſplenis proponit, loco in
principio citato hunc in modum exprimens:
*Et quandoq; denigratur lingua in duritie ſple-
nis, & ſentitur ejus durities abſq; rugitu, cum
premitur*

premitur: nisi aggravetur ei inflatio. Et, non est
ut in eâ febris inseparabilis, imò quandoque non
est secundum ordinem. Nonnunquam & multi-
plicatur cum eâ ulcera crurum. Dentes etiam
corraduntur ac Gingivæ ob sanguinis cra-
ssitiem, qui descendit in ulcera crurum, &
propter corruptionem vaporis qui ascendit
in omnes partes Gingivarum ac dentium. Est
quandoque est in ulceribus crurum crura il-
lius. Danis ab oris depravatione *Schor-
beck* aut *Schorbeck*: quem faucium ærumno-
sum ac tabefactum ventrem, rectè dixeris, no-
mine ex Danica & maritimæ Germaniæ lin-
guæ conflato: vel à Buccarum ruptione seu
Gingivis nimio madore gliscentibus ac tan-
dem dehiscentibus *Schurmundt*. Hollandis
à glastinis ac lividis maculis in cruribus, non-
nunquam & universo corpore erumpentibus
Blauschynt appellatur.

5. Essentia huius morbi ex hypochondria- *Natura &*
corum viscerum & humorum impuritate de- *generatio*
pendet, & hac quidem pro cœli regionis & *scorbuti.*
sui cujusque genii ratione admodum dissimi-
mili & multiformi: Simul ac viscera,
& cum primis Lien, à κατωσπρεατι suo ac re-
ctâ functionum normâ divagantur atque ab-
errant. Fieri enim equidem aliter haud pot-
est, quin unum cum vicinis partibus, & quibus
læ respersæ sunt, Venis multis crudis, visco-
sis ac degenerib. succis intricetur, qui caloris

nativi moderamine destituti, alienoque circumventi incalescunt, effervescendoque putredinis fomitem coneipiunt, propriamque & huic morbo familiarem corruptionem subeunt, quorum vel substantia & contactu, vel qualitate ac fumis viscera vicina depravantur, ac naturalis earundem temperies tandem oppugnatur, donec in contagii communionem transeant, ob semel receptam infectionis labem alimenta assumpta continua serie vitient, similemque corruptelæ notam iis inurant.

6. Cumque ex humorum interius stagnantium dispari conditione ab ebullitione id, quod tenuius est, per vasorum tubulos ad superiora viam affectet, non capitis tantum dolori occasionem præstat certissimam, sed & gingivas maximam ex parte inflat, erodit & polluit: Quod vero crassius est ac limosius per lumbos in crura decumbit: Unde vel tumorem flatulentum excitari; vel summam cutim, ac potissimum tibiarum, maculis deformari; aut in musculis tendinibus & compaginibus articulorum ubi imbibitum fuerit, contractionem & rigorem excitari: vel denique à diutius coercito subjectam carnem ex contracta vehementiori malignitate exulcerari contingit.

*D. finitio
scorbuti.*

7. Quem igitur Olaus Magnus Suecus, *historiæ de gentib. Septentrion. lib. 16. c. 51.* hunc in modum exprimit. Quod sit morbus Castrensis, obsessos & inclusos divexas, ut membra carnosa stupida quadam densata & sub cutaneo tabo, quasi ceræ liquefscens, digitorum impressioni

pressioni cedāt, dētesq; veluti casuros stupefaciēs, colores cutis cādidos reddēs cœruleos, torporem inducens cum medicinarū capiendarum nausea insigni: Num appositè sic definire licet? quod sit humorum crudorum, ac potissimum atrabilarii, ex viscerum, imò ventris ambitu contentorum, cum primis vero lienis, intemperie & infarctu resultans corruptio, quæ proprium, sibi peculiarem, atq; ab aliorum morborum malitiâ specie & formâ discrepantem putredinis gradum acquirit, & facultates corporis universas mirâ symptomatum fertilitate sensim atterit atq; evertit.

8. Subiectum huic morbo exhibent originemq; subministrant viscera nutritioni inservientia ac dicata, in primâq; corporis regione circumscita, præ cæteris vero Lien, cujus quidem *Λπαγία*, referente Platone, in *Timæo*, Epar speculi modo nitens redditur: distemperie vero & obstructione humoris atrabilarii attractio impeditur, qui dein reliquo sanguini confusus, universum corpus tabidâ corruptione inficit.

*Subiectum
scorbuti.*

9. Non simplicem autem esse morbum Scorbutum, sed ex pluribus compositum, rei natura arguit: ex quibus tamen aliqui morbi rationem saltem obtinent, quidam morbi simul & causæ notas exhibent. Simul ac enim rudimenta malitiæ suæ posuit, morbus in conformatione seu Lienis obstructio jam invaluit, qui flatibus turgens sanguinisque limo

*Scorbutus
morbus
compositus.*

satur, audentius protulerat. Hinc veluti ex
caussa sequitur morbus in numero, eò quod
uberior adest humoris melancholici proven-
tus, isque non venis Portæ modò ac Mesente-
rii, quam ex naturæ usu esse possit, sed & in iis,
per quas ex liene in ventriculum succus atra-
bilarius profunditur. His tertio loco succe-
dit symptoma, Qualitatem p. n. in sensu Ta-
ctus respiciens ceu angustia Thoracis ad ope-
rationem læsam pertinens: cujus census etiã
Lumbago est, qua lumbi planè sub nervati ac
defracti esse percipiuntur, qualiter affectos
haud immerito *ὀσφυάλγες* seu lumbiqueru-
los nuncupare licet. Adest & Expultricis de-
pravatæ accidens, eò quòd humor atrabilar-
ius, unà cum sanguine per universum corporis
habitum & ad crura potissimum transmitti-
tur, qui antea à liene attractus nutritioni ipso
quadamtenus inservire atque in ventriculi
fundum effusus, per ipsum exturbari debebāt.
Hinc etiam dependet symptoma in qualitate
mutata, color scil. faciei cinereus, & ex pal-
lido fuscus, qualis nonnunquam ut in reliquo
corpore, solet efflorescere. In non paucis
accidens in Expultrice mutata deprehendi-
tur, ceu rubedo oris pruriginosa, exulcera-
tio in gingivis, ac dolor in artubus, operatio-
nem læsam & continui solutionem arguens.
Prædictos denique morbos universos exci-
pit morbus in intemperie, quæ tum præcor-
diis diutius oblæsis acquiritur, tum epati
concilia-

conciliatur, quod quidem ad corruptelam intestinam subeundam promptissimum esse solet, maximè ubi Diæta minus commoda accesserit.

10. Causa Scorbuti antecedens est sanguis tartareus & crudus in mesaraicis tubulis & præcordiis coacervatus, non qualitate solummodo sed & specificâ quadam corruptione peccans, ob μόλυνσις ex imbecillitate lienis proveniente, & ex primæ & secundæ coctionis Venis emergentem, congestus.

Causa antecedens scorbuti.

11. Hæc autem lienis imbecillitas ac dyscrasia oritur vel ex visceris hujus, intemperie aut infarctu à crudis & melancholicis humoribus concitato. Estque vel σύμφυτος Coæva, vel adscititia. Naturæ verò nostræ scorbutica dispositio vel Coætanea est, & à primordiis generationis acquiritur & unâ cum ægro adolefcit: vel ξύντροφος est, & in nutrimentu ab infecta matre instillatur: vel ἐπικτητός est, & acquisita, eaquæ; vel à causa evidenti vel cæca latentequæ; sive per contrectationem, aut communionem thori mensæquæ; & poculorum aliorumque instrumentorum usum hoc fiat communem; sive per corporum contagiosam conjunctionem, vel alio modo, unde principiorum intemperaturam, facultatum ignaviam sequi necessum est, proficiscatur.

Neque

Neque ab hoc negotio removendus est peculiaris corporum affectus & habitus *ἰδιοσυγκρασία* nec non venarum visceribus exilitas crassum terrenumque humorem ad convenientia emissaria non dimittentium. Unde certam mali occasionem emergere vero non est absimile.

Causa remota & externa.

Aer.

12. Remotior & extrinsecus adveniens causa à rebus non naturalibus proficiscitur. In horum censum referuntur, aer squalidus, humidus, crassus, putris, item frigidus, nebulosus, maritimus, caliginosus: Cœli status non minus appositus & salubris: Anni Constitutio morosa & ingrata. Loca uliginosa, maritima, lacustria & infecta: domicilia humecta, situ obsita, subterranea, exhalationibus & inquinamentis ab eluvionibus maris & inundationibus fluviorum ortis obnoxia: à quibus universis Hipp. lib. 6. de aer, aquis, & locis, nec non Aetius, Tetrab. 3. ser. 2. Epaticas & Spleneticas affectiones concitari, fatentur.

13. Similem & propè majorem ad concitandas hujusmodi affectus & morbos vim obtinet lex & vivendi ratio in cibi ac potus administratione constituta, cui non immerito ejusmodi *ἐνέργειαν* tribuere licet, ut etiam illæsis & bene moratis visceribus, atque Oeconomiam totius sibi constante suo quodam vitio in extremum *κακοχυμίας* gurgitem, atque in degenerum succorum pleonexiam præcipitare que-

re queat. Hac enim introductâ, viscera ab humorum pravorum contagione tantâ solertiâ muniri nunquam possint, quin ab iisdem polluantur & labefactatâ *Ἰσχυρία*, quæque in hac fundatur *Ἰσχυρία*, integritatem pristinam deperdant.

14. Præstare hanc morborum materiam ac veluti sementem valent, Cibaria non qualitate solum, sed & mensura & varietate nimia peccantia. Qualitate, si pravi succi fuerint corrupti, calidi, nimis exusti, putredinẽ facilẽ admittentes, ac naturæ viscerum contrarii: Cuius census sunt carnes taurinæ, arietinæ, suillæ, hircinæ, venaticæ, volucrum aquaticarum, annosæ nimis, rancidæ, exuccæ, conditaneæ, in aere induratæ, multo fumo transfusæ, vel sale copioso diutius adservatæ. Hujus farinae sunt lardum mucidum crudum, fumo infarctum exiccatumq; rancidum & impurum; Farcimina sanguine suillo sale & axungia infarcta: pisces lacustres & maritimi indurati, vel sale & fumo affluentius conditi, ceu Aselli, passerres, haleces conditaneæ & infumatæ, aliaque id generis muriâ & salsugine infuso, resiccatâq;. His annumerantur in aceto aut muria longius reposita; secale aut frumentum corruptum, inveteratum ac pluvioso tempore collectum, situm resipiens, non bene asservatum, panis biscocetus, ater, confuscat, ad solem arefactus aut perfumatus: legumina in subterraneis & ut uliginosis locis reposita

Cibus.

posita, semiputrida aut negligentius recondita aut perperam adparata : Caseus vetustus : pistorium genus ferme universum : Brassica, allia, Castaneæ, aliaque constipationibus viscerum procurandjs accommoda edulia.

Potus.

15. Inter potulenta recensentur aquæ vitiosæ, affluentius haustæ : Cerevisia, rancida, crassa, picata, fœculenta triticea, non defœcata, ingrati saporis & odoris, aut ex aquis crudis, viscosis, fluvialibus, residibus, aut stagnantibus, decocta. Vina etiam nigra, pendula, impura, crassa, marcida, eaque non solum pro siti sedenda, sed ad satietatem usque assumpta. Et hæc sane copiosius ingesta alimenta è ventriculo in intestina, Mesenterii venas & jecur dum elabuntur, fieri equidem aliter haud potest, quin suis qualitatibus ac nidoribus quicquid attrigerunt imbuant : ac licet à ventriculi calore videantur quodammodo infracta : non tamen penitus extinguuntur, aut pristinis omnino spoliantur facultatibus. Ideoque sanguis ex iisdem elaboratus, qualitates ac vires primas retinet, easque partibus alendis communicat.

16. His adstipulatur ciborum varietas, quæ, non minus ac cibi jam enumerati, Ventriculo negotium facessere potest maximum, atque ad varios morbos producendos organum est accommodatissimum. Undè eandem luxuriæ nostræ supplicium quidam haud
inscitè

inscitè dixere eo quod morbos ubi non parat recentēs, saltem veteres innovat, ut faciem novorum induisse, aut in eisdem degenerasse videantur.

71. Cum diætematibus ad hunc morbum excitandum conspirant fors atque institutum vitæ ignavum, iners & otiosum: jejunia cum exiguo mali succi cibo: immodicæ vigiliæ: labores & exercitia corporis magna & intempestiva: solemniū vacuationum suppressiones: somnus immoderatus: frequentes animi perturbationes: curæ mordaces, mœrores & sollicitudines anxietatis & id genus, quæ ad calorem nativum imminuendum & cruditates adaugendas sunt comparata.

Motus, quies, somnus ac vigilia, Retentio, Animi pathemata.

18. Quanquam fallaci morborum specie continuo ludat scorbutus, formasq; pro temperamentorum in ægrotantibus diversitate, & variâ humorum putrescentium morbi que naturâ, inducat prodigiosas: sua tamen & certa quædã obtinet *γνωρίσματα*, quorum nonnulla incipientem detegunt; alia ingravescentem notant, quædam etiam confirmatum manifestant. De quibus tamen universis certi si quid statuere velis, antea actæ simul vitæ victusque normam perpendere, & num rationis freno affectus animi refrenentur, vel liberè divagentur inquirere decet.

Signa diagnostica.

Generalia.

19. In quorum aucupio hoc etiam observasse opere pretiū erit, si quis in hisce regionibus occurrit rarus, vel ex consuetis aliquis, pluri-

plurimum ab eorundem descriptione signis ac moribus discrepans affectus: aut ubi lento morbo vel potius continuo lāguore, aliquem, absque manifesto & Veteribus indicto, affici contigerit, à quo citra causam sensibus obviam paulatim consumitur, & simul inani vomendi conatu, sine evidenti ventriculi affectione infestatur: suspectum protinus ejus habere speciem, & ad scorbutum, à quo affectus ejusmodi dubii promanare solent, atque occultam ejus causam, nec non malignos & venenatos putrefactionis juxta splenem ut plurimum residentis, vapores & fumos vitiatos advertere, morbi denique mores & causas ejus antecedentes, tum pulsum & urinae explorare, num proprietate sua ipsum expriment, accuratè perpendere decet.

*Incipientis
scorbuti
signa.*

20. Exordium tamen hujus affectus plerumq; longum est, & cognitu difficilè, eò quod signa habeat cum aliis morbis communia, ceu corporis totius gravitatem, ac spontaneam lassitudinem: quæ ab hebetioribus non magnoperè curantur. Quibus ubi tela calamitatum inchoatur, accidunt alia quædam pathognomica, ceu præcordiorum angustia; crurum cum dolore debilitas; Gingivarum pruriginosa rubedo ac dolor; ad nigredinem vergens faciei color; odontalgia; & Erysipelas frequens, aliaque id generis. Quanquam initio malum sæpe numero adeo lentum est ac modicum, ut sic affectos quam minimum à sanis

sanis differre etiam oculati Medici judicent: quod tamen neglectum morâ diuturniore ad eò invalescit, ut plurimos in graviora incommoda, ac præsens vitæ discrimen præcipitet.

21. Hæc omnia si ingravescent, & ægro- *Ingravescentis signa.*
tis oris graveolentiam gingivarum laxum sanguifluumque tumorem ac putredinem, dentes vacillantes, lentigines copiosius erumpentes, & maculas in cruribus plumbeas purpureasque, nigrisque violis obscuriores, ex fece corrupti sanguinis eò decumbentis genitas, accedere perspexeris, affectus incrementum inde statuendum est, licet adhuc alia delitescant signa, neque foras efferantur.

22. Malum verò confirmatum, & uni- *Confirmati scorbuti signa.*
versum corpus hac putrilagine inquinatum, esse, cognoscitur ex ambulandi impotētia, nervorum in cruribus rigore & contractione, anhelitus difficultate animi deliquio, livore faucium & similibus: præsertim ubi febres præcesserunt ardentes malignæ, tertianæ duplices & quartanæ, quæ vel in hunc morbum terminantur, aut si naturæ beneficio perfectè non sunt judicatæ, sæpissimè novos labefactis visceribus, Atrophia, & multa sanguinis corruptione & putrefactione, morbos, prioribus longè deteriores, exuscitant.

23. Cumque malignorum morborum, & qui gravioris sunt conditionis præter aeris corruptionem indoles ita sit comparata, ut vel ex putredine nimia, aut humorum adusti-

SCORBITO

Compendio

di medicina

MATTHEO MANTINI

Libro primo

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

di medicina

SCORBUTI HISTORIAM ET CURA-

tionem exhibentia the-
mata.

I.

Nter morbos, qui avitos jampridem excedere limites, relictisque pomeriis suis alienis innotescere ceperunt regionibus, haud injuria refertur & SCORBUTUS, Arctoïis tractibus, Oceani Germanici accolis, multis antea seculis Endemius, atque hoc tempore inter sporades relatus: non Plinio tantum, *lib. 25. Nat. hist. c. 3.* Celso, *l. 2. de re med. c. 16.* Aretæo, *l. 1. de causis & signis Chron. c. 14.* Strab. *Geograph. lib. 16.* Alexand. Trall. *l. 3. c. 23.* & Marcello, *l. de medic. c. 11.* sed et Hipp. & Galeno, qui eundem τῶν σπατωλικῶν nomine cōplexus est, ac certo terrarum tractui adscripsit, nec non Avicennæ, *l. 3. Fen. 15. tr. 7. cap. 5* eximiè fuit exploratus: licet pro cœli soliç; conditione symptomatum varietate mirificè ludere subindeque faciem immutare pristinam consueverit.

2. Indoles ac natura hujus accuratè ut erutatur, ad diagnosin, Prognosin & therapian medentium rationes præ cæteris sunt conferendæ.

3. Diagnofis morbi nomenclaturam, Ef-
fentiam, fubjectum, cauffas, figna & ejufdem
ab aliis affectibus, quorum mores frequenter
æmulatur, illorumq; fallaci fpecie femp̃ læ-
dit, differentias explorat.

*Nomina
ſcorbuti.*

4. De proprio ſcorbuti nomine tameti
nil certi conſtat, varias tamen apud Medicinæ
Antiftites fortitur appellationes, quarum aliæ
morbo, aliæ ſymptomatibus, affectionis hujus
conſectariis, & effectui competunt. Hippocra-
ti, cui & Celſus adſtipulatur, *l. de morb. int. & l.
prædictionum* 2. ſub Volvuli hæmatitis, & ma-
gnorum Lienum hiftoria complectitur. Plin.
l. nat. hift. 25. c. 3. ob ſolutas in gēnibus com-
pagines, vel propter crurum turbationem ac
divulſionem, *σπυλοτύρεω* indigitat, quam &
Autor lib. definitionum apud Gal. paralyſeos
ſpeciem eſſe autumat. Eidem Plinio à Gingi-
varum relaxatione, eroſione & putredine,
quoq; ut Langius *1. Epift. 42.* inquit, cum gar-
gareon & Fauces virulentis ulceribus con-
tabeſcunt, *σομακάνη* ſeu *σώμαλθναχεξία*, vel
ut alii volunt *ἄφθη κακῆθς* dicitur. Marcello
Oſcedo, & à nonnullis, quod Gingivæ pariter
ac pedes malè habeant, Gingipedium nuncu-
patur. Strabo, in *Geograph. πάλθω* τὸ
σώμα designat. Avicenna eundem in ſignis de
Apoſtematibus ſplenis proponit, loco in
principio citato hunc in modum exprimens:
*Et quandoq; denigratur lingua in duritie ſple-
nis, & ſentitur ejus durities abſq; rugitu, cum
premitur*

premitur: nisi aggravetur ei inflatio. Et, non est ut in eâ febris inseparabilis, imò quandoque non est secundum ordinem. Nonnunquam & multiplicatur cum eâ ulcera crurum. Dentes etiam corraduntur ac Gingivæ ob sanguinis crassitiem, qui descendit in ulcera crurum, & propter corruptionem vaporis qui ascendit in omnes partes Gingivarum ac dentium. Es quandoque est in ulceribus crurum crura illius. Danis ab oris depravatione *Schorbock* aut *Schorbeck*: quem faucium ærumnosum ac tabefactum ventrem, rectè dixeris, nomine ex Danica & maritimæ Germaniæ linguæ conflato: vel à Buccarum ruptione seu Gingivis nimio madore gliscentibus ac tandem dehiscantibus *Schurmundt*. Hollandis à glastinis ac lividis maculis in cruribus, nonnunquam & universo corpore erumpentibus *Blauscht* appellatur.

5. Essentia hujus morbi ex hypochondriacorum viscerum & humorum impuritate dependet, & hac quidem pro coeli regionis & sui cujusque genii ratione admodum dissimili & multiformi: Simul ac viscera, & cum primis Lien, à κατὰ φύσιν suo ac rectâ functionum normâ divagantur atque aberrant. Fieri enim equidem aliter haud potest, quin unum cum vicinis partibus, & quibus hæ resperæ sunt, Venis multis crudis, viscosis ac degenerib. succis intricetur, qui caloris

Natura &
generatio
scorbuti.

nativi moderamine destituti, alienoque circumventi incalescunt, effervescendoque putredinis fomitem coneipiunt, propriamque & huic morbo familiarem corruptionem subeunt, quorum vel substantia & contactu, vel qualitate ac fumis viscera vicina depravantur, ac naturalis earundem temperies tandem oppugnatur, donec in contagii communionem transeant, ob semel receptam infectionis labem alimenta assumpta continua serie vitient, similemque corruptelæ notam iis inurant.

6. Cumque ex humorum interius stagnantium dispari conditione ab ebullitione id, quod tenuius est, per vasorum tubulos ad superiora viam affectet, non capitis tantum dolori occasionem præstat certissimam, sed & gingivas maximam ex parte inflat, erodit & polluit: Quod vero crassius est ac limosius per lumbos in crura decumbit: Unde vel tumorem flatulentum excitari; vel summam cutim, ac potissimum tibiarum, maculis deformari; aut in musculis tendinibus & compaginibus articulorum ubi imbibitum fuerit, contractionem & rigorem excitari: vel denique à diutius coercito subjectam carnem ex contracta vehementiori malignitate exulcerari contingit.

*D. finitio
scorbuti.*

7. Quem igitur Olaus Magnus Suecus, *historiæ de gentib. Septentrion. lib. 16. c. 51.* hunc in modum exprimit. Quod sit morbus Castrensis, obsessos & inclusos divexas, ut membra carnosæ stupidiitate quadam densata & sub cutaneo tabo, quasi ceræ liquefscens, digitorum impressioni

pressioni cedāt, dētesq; veluti casuros stupefaciēs, colores cutis cādidos reddēs cœruleos, torporem inducens cum medicinarū capiendarum nausea insigni: Num appositè sic definire licet? quod *sic humorum crudorum, ac potissimum atrabilarii, ex viscerum, imò ventris ambitu contentorum, cum primis vero lienis, intemperie & infarctu resultans corruptio, quæ proprium, sibi peculiarem, atq; ab aliorum morborum malitiâ specie & formâ discrepantem putredinis gradum acquirit, & facultates corporis universas mirâ symptomatum fertilitate sensim atterit atq; evertit.*

8. Subiectum huic morbo exhibent originemq; subministrant viscera nutritioni infervientia ac dicata, in primâq; corporis regione circumscita, præ cæteris vero Lien, cujus quidem *Ἐπερυία*, referente Platone, in *Timæo*, Epas speculi modo nitens redditur: distemperie vero & obstructione humoris atrabilarii attractio impeditur, qui dein reliquo sanguini confusus, universum corpus tabidâ corruptione inficit.

*Subiectum
scorbuti.*

9. Non simplicem autem esse morbum Scorbutum, sed ex pluribus compositum, rei natura arguit: ex quibus tamen aliqui morbi rationem saltem obtinent, quidam morbi simul & causæ notas exhibent. Simul ac enim rudimenta malitiæ suæ posuit, morbus in conformatione seu Lienis obstructio jam invaluit, qui flatibus turgens sanguinisque limo

*Scorbutus
morbus
compositus.*

fatur, audentius protulerat. Hinc veluti ex
 caussa sequitur morbus in numero, eò quod
 uberius adest humoris melancholici proven-
 tus, isque non venis Portæ modò ac Mesente-
 rii, quam ex naturæ usu esse possit, sed & in iis,
 per quas ex liene in ventriculum succus atra-
 bilarius profunditur. His tertio loco succe-
 dit symptoma, Qualitatem p. n. in sensu Ta-
 ctus respiciens ceu angustia Thoracis ad ope-
 rationem læsam pertinens: cujus census etiã
 Lumbago est, qua lumbi planè sub nervati ac
 defracti esse percipiuntur, qualiter affectos
 haud immerito *ὀσφυάλγες* seu lumbiqueru-
 los nuncupare licet. Adest & Expultricis de-
 pravatæ accidens, eò quòd humor atrabilari-
 us, unà cum sanguine per universum corporis
 habitum & ad crura potissimum transmitti-
 tur, qui antea à liene attractus nutritioni ipsius
 quadamtenus inservire atque in ventriculi
 fundum effusus, per ipsum exturbari debebāt.
 Hinc etiam dependet symptoma in qualitate
 mutata, color scil. faciei cinereus, & ex pal-
 lido fuscus, qualis nonnunquam ut in reliquo
 corpore, solet efflorescere. In non paucis
 accidens in Expultrice mutata deprehendi-
 tur, ceu rubedo oris pruriginosa, exulcera-
 tio in gingivis, ac dolor in artubus, operatio-
 nem læsam & continui solutionem arguens.
 Prædictos denique morbos universos exci-
 pit morbus in intemperie, quæ tum præcor-
 diis diutius oblæsis acquiritur, tum epati
 concilia-

conciliatur, quod quidem ad corruptelam intestinam subeundam promptissimum esse solet, maximè ubi Diæta minus commoda accesserit.

10. Causa Scorbuti antecedens est sanguis tartareus & crudus in mesaraicis tubulis & præcordiis coacervatus, non qualitate solummodo sed & specificâ quadam corruptione peccans, ob μόλυνσις ex imbecillitate lienis proveniente, & ex primæ & secundæ coctionis Venis emergentem, congestus.

Causa antecedens scorbuti.

11. Hæc autem lienis imbecillitas ac dyscrasia oritur vel ex visceris hujus, intemperie aut infarctu à crudis & melancholicis humoribus concitato. Estque vel σύμφυτος Coæva, vel adscititia. Naturæ verò nostræ scorbutica dispositio vel Coætanea est, & à primordiis generationis acquiritur & unâ cum ægro adolescit: vel ξύντροφος est, & in nutrimentu ab infecta matre instillatur: vel ἐπικτητός est, & acquisita, eaquæ; vel à causa evidenti vel cæca latentequæ; sive per contrectationem, aut communionem thori mensæquæ; & poculorum aliorumque instrumentorum usum hoc fiat communem; sive per corporum contagiosam conjunctionem, vel alio modo, unde principiorum intemperaturam, facultatum ignaviam sequi necessum est, proficiscatur.

Neque

Neque ab hoc negotio removendus est peculiaris corporum affectus & habitus *ἰδιοσυγκρασία* nec non venarum visceribus exilitas crassum terrenumque humorem ad convenientia emissaria non dimittentium. Unde certam mali occasionem emergere vero non est absimile.

Causa remota & externa.

Aer.

12. Remotior & extrinsecus adveniens causa à rebus non naturalibus proficiscitur. In horum censum referuntur, aer squalidus, humidus, crassus, putris, item frigidus, nebulosus, maritimus, caliginosus: Cœli status non minus appositus & salubris: Anni Constitutio morosa & ingrata. Loca uliginosa, maritima, lacustria & infecta: domicilia humecta, situ obsita, subterranea, exhalationibus & inquinamentis ab eluvionibus maris & inundationibus fluviorum ortis obnoxia: à quibus universis Hipp. lib. 6. de aer, aquis, & locis, nec non Aetius, Tetrab. 3. ser. 2. Epaticas & Spleneticas affectiones concitari, fatentur.

13. Similem & propè majorem ad concitandas hujusmodi affectus & morbos vim obtinet lex & vivendi ratio in cibi ac potus administratione constituta, cui non immerito ejusmodi *ἐνέργειαν* tribuere licet, ut etiam illæsis & bene moratis visceribus, atque Oeconomiam totius sibi constante suo quodam vitio in extremum *κακοχυμίας* gurgitem, atque in degenerum succorum pleonexiam præcipitare que-

re queat. Hac enim introductâ, viscera ab humorum pravorum contagione tantâ solertiâ muniri nunquam possint, quin ab iisdem polluantur & labefactatâ *ὀρεγσία*, quæque in hac fundatur *ὀτροία*, integritatem pristinam deperdant.

14. Præstare hanc morborum materiam ac veluti sementem valent, Cibaria non qualitate solum, sed & mensura & varietate nimia peccantia. Qualitate, si pravi succi fuerint corrupti, calidi, nimis exusti, putredinẽ facilẽ admittentes, ac naturæ viscerum contrarii: Cuius census sunt carnes taurinæ, arietinæ, suillæ, hircinæ, venaticæ, volucrum aquaticarum, annosæ nimis, rancidæ, exuccæ, conditaneæ, in aere induratae, multo fumo transfusæ, vel sale copioso diutius adservatae. Hujus farinae sunt lardum mucidum crudum, fumo infarctum exiccatumq; rancidum & impurum; Farcimina sanguine suillo sale & axungia infarcta: pisces lacustres & maritimi indurati, vel sale & fumo affluentius conditi, ceu Aselli, passerres, haleces conditaneæ & infumatae, aliaque id generis muriâ & falsugine infuso, resiccataq;. His annumerantur in aceto aut muria longius reposita; secale aut frumentum corruptum, inveteratum ac pluvioso tempore collectum, situm resipiens, non bene asservatum, panis biscoctus, ater, confuscat, ad solem arefactus aut perfumatus: legumina in subterraneis & ut uliginosis locis re-

Cibus.

posita

posita, semiputrida aut negligentius recondita aut perperam adparata : Caseus vetustus : pistorium genus ferme universum : Brassica, allia, Castaneæ, aliaque constipationibus viscerum procurandjs accommoda edulia.

Potus.

15. Inter potulenta recensentur aquæ vitiosæ, affluentius haustæ: Cerevisia, rancida, crassa, picata, fœculenta triticea, non defœcata, ingrati saporis & odoris, aut ex aquis crudis, viscosis, fluvialibus, residibus, aut stagnantibus, decocta. Vina etiam nigra, pendula, impura, crassa, marcida, eaque non solum pro siti sedenda, sed ad satietatem usque assumpta. Et hæc sane copiosius ingesta alimenta è ventriculo in intestina, Mesenterii venas & jecur dum elabuntur, fieri equidem aliter haud potest, quin suis qualitatibus ac nidoribus quicquid attrigerunt imbuant : ac licet à ventriculi calore videantur quodammodo infracta : non tamen penitus extinguuntur, aut pristinis omnino spoliantur facultatibus. Ideoque sanguis ex iisdem elaboratus, qualitates ac vires primas retinet, easque partibus alendis communicat.

16. His adstipulatur ciborum varietas, quæ, non minus ac cibi jam enumerati, Ventriculo negotium facessere potest maximum, atque ad varios morbos producendos organum est accommodatissimum. Undè eandem luxuriæ nostræ supplicium quidam haud
inscitè

inscitè dixere eo quod morbos ubi non parat
recentes, saltem veteres innovat, ut faciem
novorum induisse, aut in eisdem degeneras-
se videantur.

71. Cum diætematibus ad hunc mor-
bum exuscitandum conspirant sors atque in-
stitutum vitæ ignavum, iners & otiosum: je-
junia cum exiguo mali succi cibo: immodicæ
vigiliæ: labores & exercitia corporis ma-
gna & intempestiva: solemniū vacuatio-
num suppressiones: somnus immoderatus:
frequentes animi perturbationes: curæ mor-
daces, mœrores & sollicitudines anxietatis & id
genus, quæ ad calorem nativum imminuen-
dum & cruditates adaugendas sunt cōparata.

*Motus, qui-
es, somnus
ac vigilia,
Retentio,
Animi pa-
thæa nota.*

18. Quanquam fallaci morborum specie
continuò ludat scorbutus, formasq; pro tem-
peramentorum in ægrotantibus diversitate,
& variâ humorum putrescentium morbi que
naturâ, inducat prodigiosas: sua tamen & cer-
ta quædã obtinet *γνωρίσματα*, quorum non-
nulla incipientem detegunt; alia ingravescen-
tem notant, quædam etiam confirmatum ma-
nifestant. De quibus tamen universis certi si
quid statuere velis, anteactæ simul vitæ victus-
que normam perpendere, & num rationis fre-
no affectus animi refrenentur, vel liberè di-
vagentur inquirere decet.

*Signa dia-
gnostica.*

Generalia

19. In quorum aucupio hoc etiam obser-
vasse opere pretiū erit, si quis in hisce regioni-
bus occurrit rarus, vel ex consuetis aliquis,
pluri-

plurimum ab eorundem descriptione signis ac moribus discrepans affectus: aut ubi lento morbo vel potius continuo lāguore, aliquem, absque manifesto & Veteribus indicto, affici contigerit, a quo citra causam sensibus obviam paulatim consumitur, & simul inani vomendi conatu, sine evidenti ventriculi affectione infestatur: suspectum protinus ejus habere speciem, & ad scorbutum, à quo affectus ejusmodi dubii promanare solent, atque occultam ejus causam, nec non malignos & venenatos putrefactionis juxta splenem ut plurimum residentis, vapores & fumos vitiatos advertere, morbi denique mores & causas ejus antecedentes, tum pulsum & urinam explorare, num proprietate sua ipsum expriment, accuratè perpendere decet.

*Incipientis
scorbuti
signa.*

20. Exordium tamen hujus affectus plerumq; longum est, & cognitu difficilè, eò quod signa habeat cum aliis morbis communia, ceu corporis totius gravitatem, ac spontaneam lassitudinem: quæ ab hebetioribus non magnoperè curantur. Quibus ubi tela calamitatum inchoatur, accidunt alia quædam pathognomica, ceu præcordiorum angustia; crurum cum dolore debilitas; Gingivarum pruriginosa rubedo ac dolor; ad nigredinem vergens faciei color; odontalgia; & Erysipelas frequens, aliaque id generis. Quanquam initio malum sæpe numero adeo lentum est ac modicum, ut sic affectos quam minimum à sanis

sanis differre etiam oculati Medici judicent: quod tamen neglectum morâ diuturniore ad eò invalescit, ut plurimos in graviora incommoda, ac præsens vitæ discrimen præcipitet.

21. Hæc omnia si ingravescent, & ægro- *Ingravescentis signa.*
tis oris graveolentiam gingivarum laxum sanguifluumque tumorem ac putredinem, dentes vacillantes, lentigines copiosius erumpentes, & maculas in cruribus plumbeas purpureasque, nigrisque violis obscuriores, ex fece corrupti sanguinis eò decumbentis genitas, accedere perspexeris, affectus incrementum inde statuendum est, licet adhuc alia delitescant signa, neque foras efferantur.

22. Malum verò confirmatum, & uni- *Confirmati scorbuti signa.*
versum corpus hac putrilagine inquinatum esse, cognoscitur ex ambulandi impotētia, nervorum in cruribus rigore & contractione, anhelitus difficultate animi deliquio, livore faucium & similibus: præsertim ubi febres præcesserunt ardentes malignæ, tertianæ duplices & quartanæ, quæ vel in hunc morbum terminantur, aut si naturæ beneficio perfectè non sunt judicatæ, sæpissimè novos labefactis visceribus, Atrophia, & multa sanguinis corruptione & putrefactione, morbos, prioribus longè deteriores, exuscitant.

23. Cumque malignorum morborum, & qui gravioris sunt conditionis præter aeris corruptionem indoles ita sit comparata, ut vel ex putredine nimia, aut humorum adusti-

one vel partium corruptione, quandoque etiam pravi humoris affluxu, non raro etiam ex aquarum pernitiola qualitate, & vitiosis eduliis oriantur ac morbosum corporis apparatus majori ex parte substernant: Fieri equidem aliter haud potest, quin maxima facultatibus corporis universis etiam in hoc morbo fiat decessio, singulaeque malo huic peculiari- bus innotescere signis solent.

*Pulsus in
scorbuto.*

Anxietas.

*Difficilis re-
spiratio.*

*Cordis pal-
pitatio.*

24. Vitalis itaque facultatis detrimen- tum in hoc morbo expriment Pulsus, extra- orificii Ventriculi offensam, exiguus, debilis, creber, inaequalis, formulam subinde evarians suam, qui que reptare magis, quam pulsare vi- detur, nisi febris vehementia ad magnitudi- nem eundem quandoque disponat: quita- men eadem defervescente, in parvum, cre- brum, vermiculantem & inaequalem exem- plò commutatur: Recurrentes saepenumero & per intervalla infestantes anxietates, & mo- lestissimae sub diaphragmate atque ad orificii Ventriculi regionem pertingentes angustiae: citra tussim ac thoracis affectionem respira- tionis difficultas, non raro obturationis Ven- triculi ad fauces usque sensum inducens: Cor- dis palpitatio per intervalla repetens, cum le- vi oris siccitate ex putridae materiae latentis evaporatione emergente: post levem motum aut erectionem saepius incessens animi deli- quium, vel ad subeundum illud proclivitas
cum

eum vel sine febre, à vaporum malignitate, *Lipothymia.*
 colore spiritusq; obtritis, nec non morbi qua-
 litate ac putrescentis materiæ conditione &
 quantitate: Spontaneus & sine causâ ingra-
 vescens languor & infueta membrorum lassi- *Languor*
 tudo atque impotentia, præsertim in longio- *Spontaneus.*
 ri mali progressu, cum appetitus destructione,
 & carnis in universo corpore depastione: len-
 tum ac insensibile virium in principio decre-
 mentum, absque gravioris morbi præsentia.

25. His accedunt febres lentæ & conti- *Febres scor-*
 nuæ, vel interpolatæ & intermittentes, sed quæ *butica.*
 nullo sæpè signo Veterum febribus compa-
 rantur, nisi quod interdum falso quotidianæ,
 tertianæ aut quartanæ typo ludant, easq; die-
 rum imitatione potius, quam signorum pro-
 prietate exprimant. Quin & citra ordinem
 subinde & interdum bis de die, quandoque
 ter vel quater, sæpè etiam post tertium, quar-
 tum, quintum & sextum diem, variis inordi-
 natisque horroribus invadunt, multo aut fa-
 cilis momenti calore febrili succedente.
 Non raro etiâ visi sunt horrores post æstuan-
 tem calorem, atq; cum insigni præcordiorum
 angustia, insequi: quin & plurimi sex aut plu-
 rium horrarum exhorrescētia ac tremore,
 ante caloris febrilis accessionem mirum
 in modum enervantur, quandoque non si-
 ne molesta siti & ingenti extremorum
 O o 2 æstu

æstu linguæq; ariditate. Ita nonnullis caloris sensus in anterioribus ac frigoris in posterioribus partibus corporis, idque interdum vel semel aut iteratò vel secunda ac tertia die, cum nullo aut exiguo sensu coloris percipitur. Quibusdam spinalis medullæ interiora q, aquæ frigidæ appulsu perfunduntur: Alii calore vehementiori aut levi admodum vel nullo penitus sensui molesto infestantur. Quæ sanè symptomatum varietas ac raritas causam Veteribus plane incognitam & raram subesse arguit, ad quarum exactam dignotionem etiam assiduo urinarum & pulsuum examine devenire licet.

Lenta.

26. Plurimos lentę Febris ex Mesaraicarum venarum infarctu defluxus sub noctem, plerunque graviter & cum insigni respirationis difficultate & concurrentibus per vices anxietatibus, ad vetriculi regionem desinentibus, frequentibus etiam horroribus nullo vel minimo caloris sensu aut siti, multis ventris torminibus, delirio, & partium universi corporis doloribus exercet.

Quotidianæ.

27. Sic quotidianæ febres ob specificam hujus affectus putrefactionem mendaci typo quamplures exercent, quæ à Veterum Quotidianæ signis ac symptomatibus eximiè discrepant. Argumento sunt varię urinarum permutationes, lentum frigus per horas duas vel usque ad sex vel plures perseverans, ad lipothymiam pronitas; pulsus in accessione, ut & ante paroxi-

paroxysmum, exilis inordinatus, & inæqualis: irregularis febris in accessione motus: Intumescencia in facie & ejusdem crebra remissio: non rarò in quibusdam observantur Ventris & intestinorum dolores & strophæ; graves crurum lancinationes, & continuus, sed ut plurimum irritus vomendi conatus citra gravantis pituitæ periculum aut vetriculi inflammationem, anxietatibus ferè perennibus conjunctus. Neque ab hoc scopo alienum erit in hanc Februm coloniam etiam reponere illam, quæ hac tempestate durante vere quotidie multos subvertit, ceu ex eadem putredine ortam, magnumque temporis progressu incrementum acquitentem.

28. Tertianæ febris spuria in hoc affectu signa sunt, Pulsus in ipso morbi vigore parvus & inæqualis, inter noctem æstus insignis, & extremorum jactatio; urinæ crassæ, turbidæ, sublividæ, quandoque item sub nigræ, quæ tamen rarissimè ejusdem sunt coloris & substantiæ: Crucum dolor accerbis cum valida tensione; quandoque & anxietates sub præcordiis infestantes ac sæpissimè recurrentes; sitis molesta, quæ tamen exigua humidi assumptione placatur: succedunt & sæpissimè graves dolores in dorso, ac respirationis difficultas ingens, idque à vaporibus venenatis ac malignis, qui ab hac putredine resolvuntur, & intermediis musculorum spatiis sua vel qualita-

Tertiana.

te vel virulentia vel continui solutione, ejusmodi cruciatus excitant.

29. Quin & in his, aliisque intermittentibus à specifica scorbuti putrefactione dependētibus, inusitatiora quædam symptomata deprehenduntur, ceu in paroxysmo delirium, Carus aut somnus profundus, singulis febrium accessionibus recurrens, isque à vaporibus, non virulentâ modo, sed & frigidâ hujus morbi qualitate affectis, adque cerebrum nervosque copiosius delatis, motus convulsorii, itidem singulis exacerbationibus repetentes & à peculiari hujus putrefactionis qualitate nervos pungentes. In quam classem etiam Tremor, ac varii corporis dolores referendi sunt.

Quartane.

30 Quando Febris quartanæ fictam atque fallacem speciem atque Formam dierum accessione refert scorbutus ad typum quartanæ signis nequicquam alludens, tunc neque horror nec incendium quartanis adfuetum animadvertitur: sed in frigore & incremento febris pulsus nativam suam exilitatem & inæqualitatem retinet, & eandem neque in febris intermissione & intermedia quiete deponit, cum anxietate & respirationis ad præcordia difficultate effatu dignâ, singulis insultibus recurrente, nec non urinis crassis & albis, graviorum malorum *συνδεγμῶν* innuentibus & non in unius, neque simplicis morbi notam possidentibus.

31. Uni-

31. Universis hisce frequentior est mixta *Ex continua*
 Febris ex continuæ ac tertianæ typo, cum tor- *& tertiana*
 minibus intestinorum ac ventris eximiis, quo- *intermit-*
 libet febris insultu, recurrentibus. In conti- *tente mixta*
 nuam hæc febris plerunque degenerare ac *febris.*
 diebus aliquot elapsis iterum remittere de fe-
 rociâ solet. Apparent in hac plerunque circa
 faciem & pectus maculæ purpureæ Erysipe-
 latis in modum partes istas suffundentes, quæ
 tamen subitò retrocedunt, idq; nulla valetudi-
 nis jactura vel morbi in deterius mutatione.
 Infestant & membrorum gravitas, in multis
 quarta aut quinta die, in plerisque tertia, in
 paucis quotidie sine manifestâ tamen febre
 affligens: Gravis è corpore spirans odor: fa-
 ciens variis coloribus ac lituris distincta, cum
 summa respirandi difficultate ac crebro mo-
 vendi conatu. Tandem etiam accedit mo-
 mentaneum delirium statim vicibus recur-
 rens, adeo ut non raro morbus ad malignæ
 febris naturam accedere videatur: cum pul-
 su parvo, crebro & inæquali, calore foris miti
 & intus urgentiore, urinis denique intensæ
 rubedinis cum sedimento crasso graviq;.

32. Incidunt & cum scorbuto Febres conti- *Febres con-*
 nuæ multæ ac putridæ, cum anxietatibus indi- *tinuæ.*
 dem repetentibus, & obstructionis ventriculi
 ad fauces usq; sensu, cum pulsu parvo, reptâte
 debili & inæquali. Urina ex rubra subfusca

& subsidētibus excrementis nigris, alvo denique profusa cum siccitate oris enormi, fissuris labiorum & linguæ post largiorem potum, confestim evanescentibus, nec non superioris palati exulceratione & convulsivis motibus, interdum tamen remittentibus, facta in gygrum quasi contractione.

Pestilentes.

33. Quandoque falsis ac mendacibus symptomatibus ad pestem alludit scorbutus, ceu abscessibus tibiæ duris, subrubris, nigris, & crustosis: tumoribus in ingvine duris ac remittentibus, cum levissimâ siti, oris siccitate, pulso parvo & inæquali, continuo vomendi conatu, & per intervalla sub diaphragmate è regione orificii ventriculi justo frequentius recurrente anxietate.

*Animalis
functionis
lesio.*

Delirium.

34. Animalis functionis læsionem com-
monstrant, & quidem in actionibus cerebri
principalioribus melancholica pathemata,
cum primis quando uterus in mali cōsortium
rapitur; mentis inopinata alienatio, præser-
tim febribus ingruentibus, & post cathartici
vehementioris usum, ejusdemque præter ra-
tionem intermissio, cum nullo tamen æstu si-
ve molestâ aut inquieta jactatione infe-
stans à Venenat à potius qualitate, quàm ca-
loris vehementiâ, Spiritus crebri turbante,
procedens, & urinam colore, subsidētia &
consistentia evariantem sociam semper agno-
scens. Idipsum etiam de memoriæ læsione
statuendum, quæ interpolata magis quam
conti-

continuâ in hoc morbo esse consuevit, & ex-
nullâ manifestâ causâ procedit.

35. In minus principibus ceu sensitiva com-
muni notantur ad somnum proclivitas infi-
gnis, nec non Carus & sopor profundus, ex
vaporum & flatuum confertim in caput irru-
entium impetu, præsertim in febrium accessi-
one & insultibus, repetentibus. Concurrit his
sopor, ut plurimum cum lêta, interdum etiam
cum intermittente febre.

*Somnus
profundus.*

36. In sensibus postea, ceu Visu depre-
hantur oculorum intumescencia ac densa eo-
rundem per intervalla caligo, cum angustia ac
difficili respiratione; sub lingua venæ minutis-
simæ, Varicibus perquam similes, quandoque
& inferius labrum, teste Viero, deturpantes,
visuntur: His cognata sunt Gargareonis &
faucium virulenta ulcera, quibus partes istæ
contabescunt, ac dentes procidunt: linguæ &
labiorum in febre continua ob æstum intera-
neorum dissilientium fissuræ maximæ, quæ ta-
men assumpto potu è vestigio coalescunt: oris
molesta siccitas cum modica potus appeten-
tiâ: Gingivarum pruriginosus dolor & putre-
factio in iis comprimis, quibus natura robu-
stior morbificæ causæ prævalet, & in quibus
insita virtus morbi causam ad gingivas depo-
nit: Fœtor anhelitus, & id genus alia.

*Tactus sym-
ptomata
Dolores Ga-
rii.*

37. In tactus sensu dolorum in universis
ferè corporis artubus ejusmodi percipitur
evariatio, ut scriptis explicari satis nequeat:
suntque ii vel abstrusi, tensivi, evellentes, pun-

*Dolores Va-
rii.*

gantes mordicantes, erodentes: vel confun-
dentes, & exedentes: idq; pro diversitate va-
porum musculis, membranis ac nervis ab in-
terna putredine sese insinuantium, ac nō tam
noctu, quod frequentius est, aut sub vesperam,
quam post noctem, aut interdiu lancinantiū.
Quorum tamen omnium certa cognitio ex
pulsu parvo & inæquali desumi potest. In hanc
dolorum coloniam quidam haud inscitè Va-
ros, Westphalis, Geldris ac Frisiis inquilinos,
referunt, eò quod iisdem cum scorbutis signis
innotescant, vagos subjecto dolores exusci-
tent, ac remediis Scelotyrbicis ex Foresti te-
stimonio, l. 20. observ. expugnari gaudeant.

Capitis.

Dentium.

38. Qui singulis partibus molesti sunt do-
lores insignem etiam admittunt anomaliam.
Nam qui capiti negotium faceffit, dolor, vel
continuus est, aut per stata intervalla recurrit,
circa verticem ut plurimum infestus, qui de-
inde per temporum musculos ad dentes, quos
nonnunquam exulcerare solet, properat, do-
lore tamen, tumoreque discussis propediem
sponte firmandos.

Maxillæ.

Simili ratione & maxillæ in latere dolen-
ti cruciatibus immensis vel continuo aut per
intervalla pro exhalationum malignitate af-
fliguntur. Cui etiam finitimum est maxil-
larum genarumque coarctatio, squalido ter-
renoque humore in juncturam & ipsius vin-
cula altius imbibitis inter manducandum

&

& oscitandum dolorem concitans immanem: malum equidem haud sine deformitate, cum pronuntiationis dispendio, diu perseverans.

40. Huic etiam respondent gravissimæ lancinationes scapularum, cervicis, brachiorum (quæ simul resolutio molesta ut plurimum excipit) ac Genua nec non spinam, dorsi infestantes, gravissimi dolores tensivi ac prementes: inque spatiis musculorum intermediis punctiones infensæ. Quibus adjungere licet etiam dolores coxendicis, ad talum usque descendentes, & cum summa inquietudine continuo urgentes: vel cruris utriusq; atque alterius cum dolore conjunctæurbationes, quæ modo obtusi sunt, quandoque inter ambulandum vel in anteriori vel in posteriori eorundem parte eximiè fatigantes. His affines dolores surarum, & quidem cum duritie ac tensione manifesta: ac pedum, qui admodum renitentes sunt, cum angustia præcordiorum, & urinis rubris & crassis, genisque sublivescantibus. Articulorum, denique omnium subitò ac præter rationem incidentes, vellicantesq; , locum diversimodè mutantés & unde libet licentiosius discurrentes licet: in iis, qui Melancholico multo & crasso succo diffluunt, & in declinante ætate & constitutione frigidiori dolores hi non æquè sint mobiles.

Scapularum.

Brachiorum.

Coxendicis, crurum.

Surarum, pedum, Articulorum.

Non-

Nonnunquam cum febribus invaluerūt, quibus etiam levis resolutio quædam non raro incidit, idque tum propter vaporum acrimoniam aut frigidam eorundem qualitatem vel insignem humorum corruptionem, quâ in parte cum Gallico morbo frequentissimè colludit.

Costarum.

41.

Digitorum.

Percipitur & à multis gravis pungensq; Costarum dolor, notham pleuritidem constituens & nonnunquam sine febre affligens: quin & in digitorum extremis & articularum intervallis puncturæ sæpe infestant molestæ, eæque evaporibus, ab hac putredine morbo isti propriâ ad has partes derivatis: quibus ferè respondent fodicationes in plantis pedum ac circa talum frequentes, quas tamen magna ex parte crurum resolutio excipit.

42.

Hujus census sunt, Tristis membrorum jactatio & concussio; inflammationis circa renes sensus, perpetuò ardore affligens, sub noctem autem & hora somni corpus universum flatibus, distentionibus, evaporationibus caput indidem ferientib; mirificè depravans, totiusque systematis perturbationem inducens. Percipiuntur interdum, compressis vero sub noctem invalescentes, horrores aut leves saltem perfrigerationes, sed nullo, nonnunquam minimo æstu ac siti, graves, quandoque etiam cum insigni hypochondrii sinistri cruciatu conjuncti. Non raro

etiam

etiam ventris, crurum, brachiorum & abdominis muscoli hujus putrefactionis halitibus discissi conspiciuntur.

43. In motus depravatione maxima totius nervosi generis elucet debilitas, unde sic affecti ad motum & quævis negotia sunt inepti ac impotentes. Hinc oritur crurum gravitas; cum obtuso dolore ac levi membrorum omnium defectione: lamentabilis ista membrorum concussio & jactatio, ex paralyfi nimirum & convulsivo motu constans affectio, ab aquis potissimum crudis quæque nervis eximie sunt inimicæ, profluens, è quibus cruditates augescentes dum naturæ beneficio digeri amplius & fecerni non possunt concepto calore alieno corrumpuntur, subindeq; vapores ad nervos depromunt.

Motus symptomaticus.

44. Post diuturnas Ventris lancinationes ac Vomitus frequentes non raro brachiorum resolutio, ac totius corporis atrophia sequitur, nec non musculorum & nervorum particularis convulsio: in paralyfin desinens colica: dimidii lateris vel totius aut utriusque cruris scelotyrbe, aut paralyfis subito, aut nonnunquam cum febre incidens atq; interdum mira vicissitudine ad paucos dies recedens. Nec insolens est in hoc casu momentaneus stupor ac levis membrorum à somno resolutio à malignâ & frigida vaporum, qui ab hac putredine resolvuntur, qualitate & natura procedens: quam etiam ut plurimum dolor arehni-

Paralyfis.

arthriticus ac membrorum impotentia ex-
cipit.

45. Huc referre licet & digitorum prio-
rum resolutionem ac languorem: crurum in-
ter eundem infirmitatem: volarum in mani-
bus insolita in rubedinem cum dolore vel im-
petigine pruriginosa: vehementem universi
corporis tremorem, subinde & per interval-
la recurrentem: cervicis ac nervorum velut
ex nimis doloribus aut halitibus, qualitate
vitiosâ imbutis, contractionem molestantem
spasmodicum: ac denique tali versus po-
plitem & crurum ex longiori morbo præce-
dente gravissimo coxendicis dolore retracti-
onem.

*Naturalis
facultatis
symptoma-
ta,*

*Gingivarum
& oris vi-
cia.*

46. Naturalis facultatis offensam patefa-
unt symptomata in Virtute viscerum conco-
ctrice, Retentrice, expultrice potissimum hæ-
rentia. Ratione capitis calor faciei inflam-
mans, momentaneus, subinde recurrens, cum
languore inusitato, tandem etiam in atrophiam,
quam sudor copiosus præcedit, inq; ner-
vorum resolutionem definit: nonnunquam
& color faciei livescens, ac planè cinereus:
labia item genæq; cum superioribus oculo-
rum palpebris etiam mediâ ætate sublivido
colore tincta, dentium vacillatio, præsertim
in mali declinatione: laxis quandoque faci-
ei tumor: non paucis etiam gingivarum ca-
ro mollior, quæ non tam ichoribus, quàm
vapo-

vaporibus ab impuris visceribus vi caloris inferiorius exæstuantibus perfusa in tumorem laxum fluidumque sæpius exurgit. Venæ sublinguales, quibus inferius labium est respersum, turgent, indeque labiis nigredo inducitur. Gingivæ putris ac falsi humoris qualitate vitiosâ imbutæ pruritu vexantur vel acrimoniæ ejusdem exulcerantur, aut præ nimia humorum luxuriâ dehiscunt, ac levissimo scalpitu attrituve fatiscences rimas agunt, cruentantur, ichoremque sanguinolentum jugiter, uberemque fundunt, putrore corruptæ abscedunt, dentes denudantur, qui etiam nimio ardore radicibus illorum irrigatis labefactantur & quandoque vel spontè è loculamentis defluunt, aut genuinum candorem exeunt, considerationis ideam quodammodo ementientes. Putredinem denique harum partium Gangræna sequitur, quæ tanto gravior existit, quò magis oris interiora saturitate humorum obruuntur, non ciborum præter lapsu & attritum modo, sed & vaporum ex ventriculo emergentium pravitate, cum insigni animæ fælore, sorditata.

47. Ex thoracis vitiosa dispositione prodeunt difficilis respiratio, cum faciei colore livido & labris genisque nigricantibus etiam in quiescentibus conspicuo, idque secundum putredinis humoribus augmentum.

*Thoracis
affectiones,*

Ad

Adfunt & vehemēs sub diaphragmate ad ventriculi regionem angustia, respirationem impediens, continua aquei & crudi humoris rejectio, ac dentibus sæpè molestâ, citra tamen oris exulcerationem, quandoque & cum eadem & non sine gargareonis discrimine, quæ tamen consuetis medicamentis curati nequit. Sputum etiam quandoque insipidum, tenue & spumeum, interdum falsum aut foetidum, semper tamen aqueum & viscosum ex putridis ac circa viscera collectis humoribus promanans: non raro & cruentum cum pulsu exili, debili, urinis fuscis, nervosique generis debilitate ac resolutione.

*Ventriculo
orta affe-
ctiones.*

48. Ratione ventriculi debilis exsurgunt Vomitus, per intervalla recurrentes, ex nulla manifesta ventriculi affectione incipientes ac nullis veterum medicamentis cedentes, ab iisdemq; nullâ sentiētes alterationē, quos etiam in magna victus parsimonia & contractione gravissimè recurrere, nōnūquam etiā cessare contingit. Appetitus in febribus quandoque insatiabilis, à quo tamen virium nequicquam acquiritur, verum omnia in deterius ruere conspiciuntur. Idem nonnunquam penitus prostratus fatiscit, ac ciborum tolerantia eidem molestissima est, ideo ut cibo parcissimè assumpto omnia exasperentur. Ex redundantia præterea crudorum & crassorum humorum in Mesenterio frequens ex ventriculo contingit Eructatio & eorundem rejectio.

rejection. Vomitus non raro comitantur frequentes animi dejectiones, cum immensis ventris intestinorumque torminibus, continuâ siti, labiorum linguæque ariditate, febris continuâ & vehementi: Angustia præcordiorum, respirationem intercipiens: inanis vomendi conatus per intervalla repetens, cum ventris lancinationibus sæpissimè cōiunctus, & huic vitio comprimis familiaris: In orificio ventriculi sub præcordiis graves anxietates, ita ut non nisi erecti spirare queant ægroti & corpus præ angustia diversimode jactent, nullo tumore, inflatione, inflammatione thoracem, præcordia aut ventriculum molestantibus. Quæ omnia maxima ex parte, nisi maturè accuratur, hydrops insequitur.

49. Plurimos affligunt & Ventriculi ad fauces usque adstrictio totum Oesophagum obdurans aut instar pali quid eidem infigans: à cibo sumto corporis turbatio cum horroribus, ructibus, nausea & angustiis: à catharticis nulla remissio, nisi temporis mutatione malum sponte cesset: Graves etiam sursum & deorsum factæ excretiones citra alleviationem, & cum insigni torminum in ventre copiâ, urinis rubris, crassis, crudis ac sedimento rubro: Macies & ex nulla manifesta causa prius cognita, invalescens Atrophia & marcor, cum rubicundis urinis & crassis sedimentis: unde etiam languor indies ingravescens oritur. A copioso deniq; potu offensio:

idecirco sic affecti os & labia perpetuò possident sicca, siti quæ molestâ exercentur, quæ tamen modico liquore assumpto requiescit. Nonnullos etiam invenias, quos infesta sitis urget, licet parum ingerant, & à febre nunquam sint immunes.

Flatus.

50. In abdomine advertuntur flatus in utrumque latus, nec in anteriorem nec posteriorem corporis regionem diffusi, ventriculi affectionem monstrantes præcordia coangustantes, ac libertatem respiratus impediētes: adsunt & gravissimi ventris membranarum, ac musculorum lancinatus, ii quæ vel continui, vel per intervalla affligentes: dejectiones copiosæ & frequentes, à quibus tamen ne quicquam diminuitur morbus, cum anxietatibus, præcordia vellicantibus & animi deliquiis.

Alvi fluxus.

Quin nonnunquam deprehenditur alvi profusio largissima, cum nullo morbi levamine, vel mendax dysenteria, sanguine tamen sine lancinatione descendente, neque excrementis promixto: quæ tamen, ubi vis latentem & specificam humorum corruptionem innuit plurimorumque morborum comes est, nec non nisi specificis & huic morbo accommodatis subsidiis depelli potest. His accensentur frequentes, sed magis quam in diarrhoeâ compactæ, variæ, diversorum colorum, ac pro alimenti ingesti ratione copiosiores egestionis ceu lividæ, albæ, cineræ, nigræ, nonnunquam & crocæ ac cæruleæ, ut plurimum

mun autem virides & colore planè herba-
ceo, cum maximis ventris doloribus iisque
subinde repetentibus.

51. Ex jecoris aut assumptorum vitio vel cru-
do, corrupto ac putrescente sanguine, qui in
nutriendas partes illabitur, nec in earundem,
substantiam convertitur, profluunt tumores
duri, magni ac profundi, cum in inguine &
glandulosis corporis partibus, tum etiã quo-
libet corporis membro, ac mediis musculorũ
spatiis, doloris interdum, quiescẽte membro,
expertes, vitæque tristis & calamitosæ comi-
tes. In cruribus maximè œdematosi sunt,
levissimo rubore permixto, nullibi diu subsi-
stentes, sed à parte ad partem facilè commi-
grantes. In facie vero manibus & pedibus ii-
dem laxi conspiciuntur. Nonnunquam & de-
prehenduntur in artubus duri, nullam digiti
impressionem admittentes. Crura tamen præ-
ter consuetum Naturæ ordinem defœdant,
tumores purpurei nigri visuq; deformes, cum
urinis et subsistentiis crassis, rubris & subfu-
scis, idq; absque siti & bibendi desiderio; idq;
fit natura prævalente & ad extrema morbi
causam protrudente. Interdum etiã ingens
atq; ad Elephantiasin accedens in facie ac ma-
gna cervicis parte exoritur tumor, subjectas
carnes exulcerans.

*Ex hepatis
vitio orta
mala.*

Tumores.

52. Non rarò tubera varia extra cutim pro-
minencia & quandoque locum facile permu-
tantia, cum totius corporis, maximè ventris
& crurum hydropica inflatione apparent.

Hydrops.

Tuberibus his non tantum respondet hydrops scorbuticus, sed & hydrops vesicalis. Et hydrops quidem in iis potissimum meretur locū, in quibus morbus hic diutius perseverans ad stipulāte corporis dispositione ac temperie crura primum inflat, eademq; postea in renitentem tumorem attollit, ac, moram trahente morbo, ventrem cum manifesto epatis & Lienis crasso & melancholico succo turgentium tumore. Ubi namq; viscera humoris melancholici substantia, vel evaporationibus, aut quam putredine conceperunt, qualitate sunt labefactata, facultates eorum oblædi, similemque, ac nutritioni minus idoneam dispositionem alimentis ingestis imprimi, verisimile est: quibus deinde tacitis augescantibus incrementis, atque à fortiori naturæ conatu ad remotiores partes repulsis, cruribusque repletis, residuum in abdomen ac peritonæum ejicitur, præduro tumore illud attollens, falsamque hydropis speciem vulgaremque curationis formulam respuentem inducens.

53. Quæ à Vesicarum in corpore universo extuberantium formā deprehenditur hydropis species potissimum morbi natura ac proprietate: dein motibus pulsu denique & urina dignoscitur. Natura quidem eo, quod priusquam certas figat sedes, aliam atque aliam corporis partem, interdum momentaneo tumore & inflatione attollit: Id quod potissimum iis familiare est, qui humoribus præditi sunt tenuioribus: victuque usi sunt minus melancholico.

lancholico & crasso. In quibus vero humores crassiores minusq; vaporosi abundant, his tumorum mutationes istæ minus sunt evidentes: familiares tamen sunt seroso sanguini. Unde postmodum in pedibus, brachiis, scapulis, dorso ac reliquis partibus duri & inæquales tumores paulatim & sine dolore assurgunt.

54. Quandoque humoris adusti crassiq; extra hydropem cum vel sine exulceratione in quaslibet corporis partes, nec non in totam corporis circumferentiam, contigit effusio varia Tuberum genera exuscitans. Quibus haud absimiles sunt variæ excrescentiæ mammillarum carnem flaccidam ac glandulosam æmulantes: vel exulcerationes siccae neque pus aut saniem reddentes. Non raro etiam Tumores quasi natibus sibi invicem impositis adnascuntur, vel quasi monticulis super alios assurgunt, qui nonnunquam mediis inter montieulos partibus profundis exulcerationibus eroduntur atque magno foetore exulcerantur. Non exulceratos tamen Crurum paralyfis frequenter insequi solet.

55. Erumpunt & multoties in cruribus *Ulcera*, ulcera diuturna, cum modica sitis & appetitus dejectione, nec non totius corporis lassitudine & animi deliquio. Et hæc nonnunquam cum adeo siccessunt ut, neque pus neque saniem dimittant, crura inde contracta debilia ac languida redduntur. Sin vero me-

dictum puris reddere videntur, varium, hoc est & crudum ac nullius certi coloris.

56. Quin & calamitas hæc in penem sæpissimè redundat, qui exulceratione non rarò infestatur, idq; à specifica & malignâ putridæ materiæ qualitate erodendo & exulcerando, dum per ipsum, una cum ferosâ sanguinis portione sanies emittitur, teneram ejus carnem corrumpens, atq; membrum illud exulcerationi reddens obnoxium. Vitium hoc diutius ubi affligerit in cacochymiam & alia mala, nec non penis juxta scrotum corruptelam ægrotos præcipitat haud, secus atque si aciculæ majoris capite carnes vi perforares.

Gangrena.

57. In hanc classẽ referri possunt Gangrænæ digitorum vel eorundem aliarumvè partium totalis corruptio & sideratio, cum & sine crustoso ulcere: Varices à venarum in cruribus plenitudine: Verruæ in ventre primum, dehinc in reliquo corpore copiosè erumpentes: Erysipelas, seu efflorescentiæ crurum aliarumvè partium rubicundæ: pedum etiam aut summorum digitorum inflammatio cum animi gravi deliquio, absque tamen ulla siti.

58. Nonnunquam & in venis sanguis ater, glomerosus ac grumosus cum varicoso & inæquali tumore venas quasi tuberibus quibusdam attollit, qui versus cerebrum raptus, aut fumorum exhalantium copiâ prægnans,
Epile-

Epilepsiæ, aut convulsionibus occasionem præstare solet.

59. Quæ deniq; ab Excretis desumuntur signa, sunt, copiosus atq; graveolens sudor, in atrophiam plerunq; desinens: Lentigines innumerabiles, griseæ seu pullæ, maculæ crurum & femorum, summam cutim fœdantes, purpureæ, plumbeæ, nigre, Melancholici humoris, subter cutim stagnantis, ideam repræsentantes, quæ non rarò erosâ cute & carne in ulcus foetidum degenerant, ægrè cicatricem ducentes malignæ & gangrænosæ, cum sensu partium abolito: Non rarò leves sunt & inæquales, aliæ in squamulas resolvuntur, quædam splendide permanent, cum levi impressi digiti vestigio. In nonnullis maculæ istæ purpureæ vel cutim universam, crurum præsertim, deturpant, vel circa thoracis partes, aut in cruribus saltem hærent, cum tumore, vel perfectâ eorundem extenuatione, & quandoque cum vel absque dolore ac majori ex parte in citrinum aut rubrum colorem desinunt.

*Excretorum
vitia.*

60. Eximiam tandem ad scorbutum detegendum prærogativam sibi vendicat lotium, adeo ut ipsius inquisitionem pro caractere idoneo multoties sufficiat. Insigne tamen istius, pro temperamentorum in ægrotis diversitate, morbi tempore, ac variâ humorum putrescentium morbiq; natura, ubivis

Urina.

notatur, discrimen. Ac licet certi quid de hoc affectu ex urinis constitui non possit, præsertim ubi levior putredo subest, & morbus haud ita pridem invaluit: Ubi tamen tancitis incrementis & morbus ac putredo assurrexerint, tenues quidem, sed intensæ sunt rubedinis, ita ut ad fusciditatem & obscurum livorem, quales in febribus ardentibus reddi conspiciuntur, vergant. Quibus eò rectius fidendum, si nulla aut modica sitis, ceu Apodicticum atque indubium hujus affectus signum putrefactionis, quam Urina designat, notis minimè respondens infestaret.

61. Frequentius autem crassæ ex fusco rubescentes ac manifesta lividitate aut ingredine insignes, vel saburosa & grossæ rubedinis cum sedimento crasso rubro, gravi furfuraceo & arenoso visuntur: in quarum sunt parte eminentiori multa cruda & pituitosa excrementa, neque sedimentis integrè permixta plerumque adhærent, quibus etiam tanto major fiducia tribuenda est, si unâ cum sitis defectu, nullum febris certæ typum nobis ostendunt, neque totius corporis languor vel lenta febris ægrotum divexet, isque paulatim citra evidentem causam contabescat. Quibusdam in hoc affectu urinæ albæ, crassæ, quæque statim, ubi redditæ sunt, conturbantur superiori sua substantia, matulæ parietibus adhærentes, itidem cum subsidentia corporum alborum vel cinereorum, rotundorum, gravium

vium & arenulas æmulantium profundantur. Quin & in non paucis deprehenduntur live-
scentes, nigricantes, vel obscura nigredine vi-
rescentes, cum oris siccitate molesta, febre &
crurum aliarumque partium dolore obtuso.

62. Hand parum etiam ad certum apo-
dixin faciunt Urinarum variæ frequentes ac
præter rationem factæ permutationes, vel ubi
à cathartico assumpto aut medicamentis atte-
nuantibus conturbatiores, deterioresq; appa-
rent, cum difficili respiratione ac gravioribus
doloribus, morbo item lento existente ac
nulli veterum descriptione respondente.

De Signis diagnosticis.

63. Ex hac signorum enumeratione evi- *Signa dia-*
denter constat, Scorbutum quidem morbo- *gnostica.*
rum quam plurimum faciem moresq; falsos in-
ducere, ab iisdem tamen non signorum pro-
prietate ac loco affecto, sed & curatione di-
stingui, qui sanè solertissimè sunt excutienda,
atque ad examen revocanda, ne in curatio-
ne prius impingatur, & salus ægrotantis ela-
batur, quam morbus ritè fuerit explora-
tus.

46. Innotescit id ipsum ex collatione ali-
quot morborum, ceu difficilis respirationis,
Vomitibus, fluxuum alvi, ac dysenteria, febri-
um intermittentium & continuarum, lipothy-

mia, pleuritidis, paralyseos, stuporis, Epilepsie, cōvulsionū, Arthritidis, Hydropis, phthi-
seos, delirii, Vacillationis dentium, Gallici
morbi, & Gangrænæ, ad quos etiam reliquos
facili negotio revocare licet.

*Difficultas
Respiratio-
nis vulgata,
quomodo ab
illa, quam
scorbutus
excitat, dif-
ferat.*

65. In difficultate respirationis, quæ scor-
butum comitatur, quadruplex occurrit dif-
crimen; quorum unum à sede affecta; alte-
rum ab ægrotantis sensu; tertium ab effectus
remissione; & quartum à consequentibus
desumitur. Ratione loci affecti nil circa
thoracem ægroti conqueruntur, atqui lo-
cum, ubi se gravari sentiunt, cujus etiam me-
rito spiritum ægerrimè ducere coguntur, sub
diaphragmate ad Ventriculi regionem po-
tissimum, circa orificium ejusdem, common-
strant: Quin & ingravescente malo dia-
phragma à flatibus copiosè in utrumque latus
sefe diffudentibus tam violenter compri-
mitur, & Cor tantoperè afficitur, ut non pau-
ci inter decumbendum animi deliquium in-
currant aut subitò extinguantur. Secundò,
merito sensus in ægrotantibus in hac spirandi
difficultatè magis angustia ad præcordia se-
met gravari fatentur ægroti, quam respira-
tionis inopia. Tertiò manifestum est, pro
mali vehementiâ ac sævitiâ aut reluctantis
naturæ robore ac debilitate, modò longio-
res, modò breviores angustia fieri accessio-
nes:

nes : id quod in reliquis thoracis affectibus rarissimè usu venit. Quartò, nihil etiam eorum, quæ aliàs thoracis affectus insequuntur, in difficultate anhelitus, quæ scorbuti indoles est, animadvertitur, ceu tussis, sibilus, stertor, pungens dolor, orthopnoea & his affinia. Ideoque judicium de hoc morbo tantò firmitus erit, ubi cum dispnoea lividus faciei color, & in iis potissimum, qui crasso ac melancholico diffluunt sanguine, vel temperamento magis sanguineo gaudent, post levem motum, extra manifestum viscerum infarctum, anhelitus gravior, cum labiis genisque subfuscis ac luridis, notantur.

66. Vomitus Scorbuto familiarem ac proprium à communi & qui ventriculo contingit vitio, distinguere licet: primò, ubi ab ejusmodi oblatiis, quibus ventriculi affectionibus manifestè succurritur, nulla sequitur, alleviatio, v.g. si vomentes in Scorbuto à lacte & lacticiniis melius habeant, atque ab aliis medicamentis roborando ventriculo idoneis, quæ majori ex parte adstrictoriâ vi pollent, & materiâ circa præcordia constringendo altius imprimunt, ideoque sic affectos magis lædunt, quàm juvant. Hæc autem materia crassa et frigida cum sit, dilui postulat & incidi. Secundò ubi subinde & præter rationem Vomitus quiescit, & ex improvise recurrit.

Tertiò

*Vomitus
Scorbuticus
familiaris,
quomodo &
vulgari dis-
crepet.*

mia, pleuritidis, paralyseos, stuporis, Epilepsie, cōvulsionū, Arthritidis, Hydropis, phthi-
seos, delirii, Vacillationis dentium, Gallici
morbi, & Gangrænæ, ad quos etiam reliquos
facili negotio revocare licet.

*Difficultas
Respiratio-
nis vulgaris,
quomodo ab
illa, quam
scorbutus
excitat, dif-
ferat.*

65. In difficultate respirationis, quæ scor-
butum comitatur, quadruplex occurrit dif-
crimen; quorum unum à sede affecta; alte-
rum ab ægrotantis sensu; tertium ab effectus
remissione; & quartum à consequentibus
desumitur. Ratione loci affecti nil circa
thoracem ægroti conqueruntur, atqui lo-
cum, ubi se gravari sentiunt, cujus etiam me-
rito spiritum ægerrimè ducere coguntur, sub
diaphragmate ad Ventriculi regionem po-
tissimum, circa orificium ejusdem, common-
strant: Quin & ingravescente malo dia-
phragma à flatibus copiosè in utrumque latus
se se diffudentibus tam violenter compri-
mitur, & Cor tantoperè afficitur, ut non pau-
ci inter decumbendum animi deliquium in-
currant aut subitò extinguantur. Secundò,
merito sensus in ægrotantibus in hac spirandi
difficultatè magis angustia se præcordia se-
met gravari fatentur
tionis inopia.
mali vehem

natur

nes : id quod in reliquis thoracis affectionibus rarissimè usu venit. Quamvis autem signa eorum, quæ aliàs thoracis affectionibus observantur, in difficultate anhelitus, quæ inter cetera doles est, animadvertitur, cum tamen sibilus, stertor, pungens dolor, orthopnoea & hæc finia. Ideoque judicium de hoc morbo confirmius erit, ubi cum dyspnoea hæc hæc color, & in iis potissimum, qui tunc ex melancholico diffluunt sanguine, vel tunc tunc magis sanguineo gaudent, vel tunc motum, extra manifestum vicium intellectum, anhelitus gravior, cum labia quædam subfuscis ac luridis, notantur.

66. Vomitus Scorbuto familiare
 proprium à communi & qui ventriculi
 tingit vitio, distinguere licet: primo,
 ejusmodi oblati, quibus ventriculi
 nibus manifestè succurritur, nulla
 alleviatio, v.g. si vomentes in Scorb
 & lacticiiniis melius habeant, a
 medicamētis roborando ventri
 quæ majori ex parte adstrictori
 circa præcordia cons
 ideoque sic affe
 Imo autem

is de-
isto-
hunc
ciunt

discriminò à
non-
n, par-
s, quæ
is sedi-
bidæ ac
diversis

*Qua ratione febris
intermittentes ab iis,
quæ scorbutò con-
junctæ sunt
inter noscendæ.*

riis cui-
bris ter-
scorbu-
tium oc-
iditatem,
n ac peri-
eu motus
ii ac pun-
iones, aut
die tandem
es.

bus hîc ex- *Et quomo-*
 , ac viridis *do conti-*
 unctione di- *nue.*
 rum & mi-
 junctæ: atq;
 anxietas per
 rdia infestâs,
 pulsus

Adfunt & vehemēs sub diaphragmate ad ventriculi regionem angustia, respirationem impediens, continua aquei & crudi humoris re-
 jectio, ac dentibus sæpè moleſtâ, citra tamen
 oris exulcerationem, quandoque & cum ea-
 dem & non sine gargareonis discrimine, quæ
 tamen confuetis medicamentis curati nequit.
 Sputum etiam quandoque insipidum, tenue
 & spumeum, interdum salsum aut foetidum,
 semper tamen aqueum & viscosum ex putri-
 dis ac circa viscera collectis humoribus pro-
 manans: non raro & cruentum cum pulsu
 exili, debili, urinis fuscis, nervosique generis
 debilitate ac resolutione.

*Ventriculo
 orta affe-
 ctiones.*

48. Ratione ventriculi debilis exsurgunt
 Vomitus, per intervalla recurrentes, ex nulla
 manifesta ventriculi affectione incipientes ac
 nullis veterum medicamentis cedentes, ab
 iisdemq; nullâ sentiētes alterationē, quos eti-
 am in magna victus parsimonia & contractio-
 ne gravissimè recurrere, nōnūquam etiā ces-
 sare contingit. Appetitus in febribus quan-
 doque insatiabilis, à quo tamen virium ne-
 quicquam acquiritur, verum omnia in dete-
 rius ruere conspiciuntur. Idem nonnun-
 quam penitus prostratus fatiscit, ac ciborum
 tolerantia eidem molestissima est, ideo ut ci-
 bo parcissimè assumpto omnia exasperentur.
 Ex redundantia præterea crudorum & crasso-
 rum humorum in Mesenterio frequens ex
 ventriculo contingit Eructatio & eorundem
 rejectio.

rejection. Vomitus non raro comitantur frequentes animi dejectiones, cum immensis ventris intestinorumque torminibus, continuâ siti, labiorum linguæque ariditate, febris continuâ & vehementi: Angustia præcordiorum, respirationem intercipiens: inanis vomendi conatus per intervalla repetens, cum ventris lancinationibus sæpissimè cōiunctus, & huic vitio comprimis familiaris: In orificio ventriculi sub præcordiis graves anxietates, ita ut non nisi erecti spirare queant ægroti & corpus præ angustia diversimode jactent, nullo tumore, inflatione, inflammatione thoracem, præcordia aut ventriculum molestantibus. Quæ omnia maxima ex parte, nisi maturè accuratur, hydrops insequitur.

49. Plurimos affligunt & Ventriculi ad fauces usque adstrictio totum Oesophagum obdurans aut instar pali quid eidem infigens: à cibo sumto corporis turbatio cum horroribus, ructibus, nausea & angustiis: à cathartici nulla remissio, nisi temporis mutatione malum sponte cesset: Graves etiam sursum & deorsum factæ excretiones citra alleviationem, & cum insigni torminum in ventre copiâ, urinis rubris, crassis, crudis ac sedimento rubro: Macies & ex nulla manifesta causa prius cognita, invalescens Atrophia & marcor, cum rubicundis urinis & crassis sedimentis: unde etiam languor indies ingravescens oritur. A copioso deniq; potu offensio:

idcirco sic affecti os & labia perpetuò possident sicca, siti quæ molestâ exercentur, quæ tamen modico liquore assumpto requiescit. Nonnullos etiam invenias, quos infesta sitis urget, licet parum ingerant, & à febre nunquam sint immunes.

Flatus.

50. In abdomine advertuntur flatus in utrumque latus, nec in anteriorem nec posteriorem corporis regionem diffusi, ventriculi affectionem monstrantes præcordia coangustantes, ac libertatem respiratus impediētes: adsunt & gravissimi ventris membranarum, ac muscutorum lancinatus, ii quæ vel continui, vel per intervalla affligentes: dejectiones copiosæ & frequentes, à quibus tamen ne quicquam diminuitur morbus, cum anxietatibus, præcordia vellicantibus & animi deliquis. Quin nonnunquam deprehenditur

Alvi fluxus.

alvi profusio largissima, cum nullo morbi levamine, vel mendax dysenteria, sanguine tamen sine lancinatione descendente, neque excrementis promixto: quæ tamen, ubi vis latentem & specificam humorum corruptionem innuit plurimorumque morborum comes est, nec non nisi specificis & huic morbo accommodatis subsidiis depelli potest. His accensentur frequentes, sed magis quam in diarrhoeâ compactæ, variæ, diversorum colorum, ac pro alimenti ingesti ratione copiosiores egestionis ceu lividæ, albæ, cineræ, nigrae, nonnunquam & crocæ ac cæruleæ, ut plurimum

mum autem virides & colore planè herba-
ceo, cum maximis ventris doloribus iisque
subinde repetentibus.

51. Ex jecoris aut assumptorum vitio vel cru-
do, corrupto ac putrescente sanguine, qui in
nutriendas partes illabatur, nec in earundem,
substantiam convertitur, profluunt tumores
duri, magni ac profundi, cum in inguine &
glandulosis corporis partibus, tum etià quo-
libet corporis membro, ac mediis musculorū
spatiis, doloris interdum, quiescente membro,
expertes, vitæque tristis & calamitosæ comi-
tes. In cruribus maximè œdematosi sunt,
levissimo rubore permixto, nullibi diu subsi-
stentes, sed à parte ad partem facilè commi-
grantes. In facie vero manibus & pedibus ii-
dem laxi conspiciuntur. Nonnunquam & de-
prehenduntur in artubus duri, nullam digiti
impressionem admittentes. Crura tamen præ-
ter consuetum Naturæ ordinem defœdant
tumores purpurei nigri visuq; deformes, cum
urinis et subsistentiis crassis, rubris & subfu-
scis, idq; absque siti & bibendi desiderio; idq;
sit natura prævalente & ad extrema morbi
causam protrudente. Interdum etià ingens
atq; ad Elephantiasin accedens in facie ac ma-
gna cervicis parte exoritur tumor, subjectas
carnes exulcerans.

*Ex hepatis
vitio orta
mala,*

Tumores,

52. Non rarò tubera varia extra cutim pro-
minetia & quandoque locum facile permu-
tantia, cum totius corporis, maximè ventris
& crurum hydropica inflatione apparent.

Hydrops.

Tuberibus his non tantum respondet hydrops scorbuticus, sed & hydrops vesicalis. Et hydrops quidem in iis potissimum meretur locū, in quibus morbus hic diutius perseverans adstipulāte corporis dispositione ac temperie crura primum inflat, eademq; postea in renitentem tumorem attollit, ac, moram trahente morbo, ventrem cum manifesto epatis & Lienis crasso & melancholico succo turgentium tumore. Ubi namq; viscera humoris melācholicī substantia, vel evaporationibus, aut quam putredine conceperunt, qualitate sunt labefactata, facultates eorum oblædi, similemque, ac nutritioni minus idoneam dispositionem alimentis ingestis imprimi, verisimile est: quibus deinde tacitis augescentibus incrementis, atque à fortiori naturæ conatu ad remotiores partes repulsis, cruribusque repletis, residuum in abdomen ac peritonæum eicitur, præduro tumore illud attollens, falsamque hydropis speciem vulgaremque curationis formulam respuentem inducens.

53. Quæ à Vesicarum in corpore universo extuberantium formâ deprehenditur hydropis species potissimum morbi natura ac proprietate: dein motibus pulsu denique & urina dignoscitur. Natura quidem eo, quod priusquam certas figat sedes, aliam atque aliam corporis partem, interdum momentaneo tumore & inflatione attollit: Id quod potissimum iis familiare est, qui humoribus præditi sunt tenuioribus: vicēque usi sunt minus melancholico-

lancholico & crasso. In quibus vero humores crassiores minusq; vaporosi abundant, his tumorum mutationes istæ minus sunt evidentes: familiares tamen sunt seroso sanguini. Unde postmodum in pedibus, brachiis, scapulis, dorso ac reliquis partibus duri & inæquales tumores paulatim & sine dolore assurgunt.

54. Quandoque humoris adusti crassiq; extra hydropem cum vel sine exulceratione in quaslibet corporis partes, nec non in totam corporis circumferentiam, contigit effusio varia Tuberum genera exuscitans. Quibus haud absimiles sunt variæ excrescentiæ mammillarum carnem flaccidam ac glandulosam æmulantes: vel exulcerationes siccæ neque pus aut saniem reddentes. Non raro etiam Tumores quasi natibus sibi invicem impositis adnascuntur, vel quasi monticulis super alios assurgunt, qui nonnunquam mediis inter monticulos partibus profundis exulcerationibus eroduntur atque magno fœtore exulcerantur. Non exulceratos tamen Crurum paralyfis frequenter insequi solet.

55. Erumpunt & multoties in cruribus *Ulcera.* ulcera diuturna, cum modica sitis & appetitus dejectione, nec non totius corporis lassitudine & animi deliquio. Et hæc nonnunquam cum adeo siccessunt ut, neque pus neque saniem dimittant, crura inde contracta debilia ac languida redduntur. Sin vero me-

dictum puris reddere videntur, varium, hoc est & crudum ac nullius certi coloris.

56. Quin & calamitas hæc in penem sæpissimè redundat, qui exulceratione non rarò infestatur, idq; à specifica & malignâ putridæ materiæ qualitate erodendo & exulcerando, dum per ipsum, una cum ferosâ sanguinis portione sanies emittitur, teneram ejus carnem, corrumpens, atq; membrum illud exulcerationi reddens obnoxium. Vitium hoc diutius ubi afflixerit in cacochymiam & alia mala, nec non penis juxta scrotum corruptelam ægrotos præcipitat haud, secus atque si aciculæ majoris capite carnes vi perforares.

Gangræna.

57. In hanc classem referri possunt Gangrænæ digitorum vel eorundem aliarumvè partium totalis corruptio & sideratio, cum & sine crustoso ulcere: Varices à venarum in cruribus plenitudine: Verrucæ in ventre primum, dehinc in reliquo corpore copiosè erumpentes: Erysipelas, seu efflorescentiæ crustum aliarumvè partium rubicundæ: pedum etiam aut summorum digitorum inflammatio cum animi gravi deliquio, absque tamen ulla siti.

58. Nonnunquam & in venis sanguis ater, glomerosus ac grumosus cum varicoso & inæquali tumore venas quasi tuberibus quibusdam attollit, qui versus cerebrum raptus, aut fumorum exhalantium copiâ prægnans,
Epile.

Epilepsiæ, aut convulsionibus occasionem præstare solet.

59. Quæ deniq; ab Excretis desumuntur signa, sunt, copiosus atq; graveolens sudor, in atrophiam plerunq; desinens: Lentigines innumerabiles, griseæ seu pullæ, maculæ crurum & femorum, summam cutim fœdantes, purpureæ, plumbeæ, nigræ, Melancholici humoris, subter cutim stagnantis, ideam repræsentantes, quæ non rarò erosâ cute & carne in ulcus foetidum degenerant, ægrè cicatricem ducentes malignæ & gangrænosæ, cum sensu partium abolito: Non rarò leves sunt & inæquales, aliæ in squamulas resolvuntur, quædam splendide permanent, cum levi impressi digiti vestigio. In nonnullis maculæ istæ purpureæ vel cutim universam, crurum præsertim, deturpant, vel circa thoracis partes, aut in cruribus saltem hærent, cum tumore, vel perfectâ eorundem extenuatione, & quandoque cum vel absque dolore ac majori ex parte in citrinum aut rubrum colorem desinunt.

*Excretorum
vitia.*

60. Eximiam tandem ad scorbutum detegendum prærogativam sibi vendicat lotium, adeo ut ipsius inquisitionem pro caractere idoneo multoties sufficiat. Insigne tamen istius, pro temperamentorum in ægrotis diversitate, morbi tempore, ac variâ humorum putrescentium morbiq; natura, ubivis

Urina.

notatur, discrimen. Ac licet certi quid de hoc affectu ex urinis constitui non possit, præsertim ubi levior putredo subest, & morbus haud ita pridem invaluit: Ubi tamen tacitis incrementis & morbus ac putredo assurrexerint, tenues quidem, sed intensæ sunt rubedinis, ita ut ad fusciditatem & obscurum livorem, quales in febribus ardentibus reddi conspiciuntur, vergant. Quibus eò rectius fidendum, si nulla aut modica sitis, ceu Apodicticum atque indubium hujus affectus signum putrefactionis, quam Urina designat, notis minimè respondens infestaret.

61. Frequentius autem crassæ ex fusco rubescentes ac manifesta lividitate aut ingredine insignes, vel saburosa & grossæ rubedinis cum sedimento crasso rubro, gravi furfuraceo & arenoso visuntur: in quarum sunt parte eminentiori multa cruda & pituitosa excrementa, neque sedimentis integrè permixta plerumque adhærent, quibus etiam tanto major fiducia tribuenda est, si unâ cum sitis defectu, nullum febris certæ typum nobis ostendunt, neque totius corporis languor vel lenta febris ægrotum divexet, isque paulatim citra evidentem causam contabescat. Quibusdam in hoc affectu urinæ albæ, crassæ, quæque statim, ubi redditæ sunt, conturbantur superiori sua substantia, matulæ parietibus adhærentes, itidem cum subsidentia corporum alborum vel cinereorum, rotundorum, gravium

vium & arenulas æmulantium profundantur. Quin & in non paucis deprehenduntur live-
scentes, nigricantes, vel obscura nigredine vi-
rescentes, cum oris ficcitate molesta, febre &
crurum aliarumque partium dolore obtuso.

62. Hand parum etiam ad certum apo-
dixin faciunt Urinarum variæ frequentes ac
præter rationem factæ permutationes, vel ubi
à cathartico assumto aut medicamentis atte-
nuantibus conturbatiores, deterioresq; appa-
rent, cum difficili respiratione ac gravioribus
doloribus, morbo item lento existente ac
nulli veterum descriptione respondente.

De Signis diagnosticis.

63. Ex hac signorum enumeratione evi- *Signa dia-*
denter constat, Scorbutum quidem morbo- *gnostica.*
rum quam plurimum faciem moresq; falsos in-
ducere, ab iisdem tamen non signorum pro-
prietate ac loco affecto, sed & curatione di-
stingui, qui sanè solertissimè sunt excutienda,
atque ad examen revocanda, ne in curatio-
ne prius impingatur, & salus ægrotantis ela-
batur, quam morbus ritè fuerit explora-
tus.

46. Innotescit id ipsum ex collatione ali-
quot morborum, ceu difficilis respirationis,
Vomitibus, fluxuum alvi, ac dysenteriarum, febri-
um intermittientium & continuarum, lipothy-

mia, pleuritidis, paralyseos, stuporis, Epilepsie, cōvulsionū, Arthritidis, Hydropis, phthi-
seos, delirii, Vacillationis dentium, Gallici
morbi, & Gangrænæ, ad quos etiam reliquos
facili negotio revocare licet.

*Difficultas
Respiratio-
nis vulgata,
quomodo ab
illa, quam
scorbutus
excitat, dif-
ferat.*

65. In difficultate respirationis, quæ scor-
butum comitatur, quadruplex occurrit dif-
crimen; quorum unum à sede affecta; alte-
rum ab ægrotantis sensu; tertium ab effectus
remissione; & quartum à consequentibus
desumitur. Ratione loci affecti nil circa
thoracem ægroti conqueruntur, atqui lo-
cum, ubi se gravari sentiunt, cuius etiam me-
rito spiritum ægerrimè ducere coguntur, sub
diaphragmate ad Ventriculi regionem po-
tissimum, circa orificium ejusdem, common-
strant: Quin & ingravescente malo dia-
phragma à flatibus copiosè in utrumque latus
se se diffundentibus tam violenter compri-
mitur, & Cor tantoperè afficitur, ut non pau-
ci inter decumbendum animi deliquium in-
currant aut subitò extinguantur. Secundò,
merito sensus in ægrotantibus in hac spirandi
difficultatè magis angustia ad præcordia se-
met gravari fatentur ægroti, quam respira-
tionis inopia. Tertiò manifestum est, pro
mali vehementiâ ac sævitiâ aut reluctantis
naturæ robore ac debilitate, modò longio-
res, modò breviores angustia fieri accessio-
nes:

nes : id quod in reliquis thoracis affectibus rarissimè usu venit. Quartò, nihil etiam eorum, quæ aliàs thoracis affectus insequuntur, in difficultate anhelitus, quæ scorbuti indoles est, animadvertitur, ceu tussis, sibilus, stertor, pungens dolor, orthopnoea & his affinia. Ideoque judicium de hoc morbo tantò firmitus erit, ubi cum dispnoea lividus faciei color, & in iis potissimum, qui crasso ac melancholico diffuunt sanguine, vel temperamento magis sanguineo gaudent, post levem motum, extra manifestum viscerum infarctum, anhelitus gravior, cum labiis genisque subfuscis ac luridis, notantur.

66. Vomitus Scorbuto familiarem ac proprium à communi & qui ventriculo contingit vitio, distinguere licet: primò, ubi ab ejusmodi oblatiis, quibus ventriculi affectionibus manifestè succurritur, nulla sequitur, alleviatio, v.g. si vomentes in Scorbuto à lacte & lacticiniis melius habeant, atque ab aliis medicamentis roborando ventriculo idoneis, quæ majori ex parte adstrictoriâ vi pollent, & materiâ circa præcordia constringendo altius imprimunt, ideoque sic affectos magis lædunt, quàm juvant. Hæc autem materia crassa et frigida cum sit, dilui postulat & incidi. Secundò ubi subinde & præter rationem Vomitus quiescit, & ex improvviso recurrit.

Tertiò

*Vomitus
Scorbuticus
familiaris,
quomodo à
vulgaribus dis-
crepet.*

Tertiò, Quando de Ventriculi gravitate sensibili ac dolore vel ejusdem morbosa intemperie aut vicinorum viscerum morbo nihil certè constat. Quarto, Si cum vomitu consueta corporis evacuatio cessaverit, obtusus crurum dolor ac gravitas invaluerit, ac urinæ crassæ ac rubicundæ cum sedimento rubro vel subfusco aut furfuraceo apparuerint.

*Discrimen
fluxuum al-
vi à scorbu-
ticis proflu-
viis.*

67. In alvi fluxu Scorbutico expeditum est à diarrhoea ac lienteria discriminè, eò quod in vulgarib. alvi profluviis cibus propemodum crudus, & nequicquam aut leniter immutatus, descendit; nonnunquam & humores liquidi à cerebro, nec non vicinis remotisque à ventriculo locis in eum confluunt, ac varios colores referant. At quæ scorbuti vitium sequuntur excretiones, magna ex parte sunt compactæ, ingestum cibum copiâ superantes, varii, ceu herbarei, cinerei alteriusque coloris, confertim, & noctu magis ac circa vespere, quàm interdiu prodeuntes Sic in dysenteria mendaci sanguis cum dejectionibus neque effunditur, neque iisdem permiscetur, sed ab aliis fæcibus secretus, absque omni molestia descendit: Astringentium etiam medicamentorum, ob summas angustias & extremam spirandi difficultatem, præsensque deliquii, aut suffocationis periculum & quod materiam circa præcordia constringendo ac venas constipando, ideoque putredinem ad augendo

in

in viscera fortius impingat, planè noxius deprehenditur esse usus. E contrario vero istorum, quæ à proprietate agunt, & morbum hunc eiusdemq; causam peculiari dote respiciunt major percipitur utilitas.

68. In febribus intermittentibus discrimen ex tribus desumitur fontibus. Primò à pulsu, qui vel magnus, durus & ferratilis, nonnunquam & præter febris conditionem, parvus est ac inæqualis. Secundò, Urinis, quæ crassæ sunt, rubræ ac subfuscæ, plurimis sedimentis conspicuæ, superius autem turbidæ ac sub albidæ, putredinem in pluribus ac diversis humoribus arguentes. Tertiò, à propriis cuiusque febris accidētibus. Ideirco si febris tertianæ aut quartanæ typum mentitur scorbutus, crassa semper ac diversarum partium occurrit urina, extremam denotans cruditatem, cum quâ nonnunquam rara quædam ac periculosa concurrant symptomata, ceu motus convulsorii, Lethargus, tremor, varii ac pungentes corporis dolores ac lancinationes, aut alterius gravioris morbi sequela, variæ tandem facilesque uriuarum permutationes.

69. Continuum verò ubi morbus hîc exprimit, sanguis occurrit plumbeus, ac viridis aliisque coloribus tinctus, Venæ sectione dimissus, febres sunt mitiorum morum & minori cum inquietudine, ac siti conjunctæ: atq; auctiores ubi evaserint, accedunt anxietas per intervalla recurrens, & ad præcordia infestâs, pulsus

Qua ratione febris intermittentes ab iis, quæ scorbutum conjunguntur, sint inter noscenda.

Et quomodo continue.

pulsus parvus & inæqualis, urinæ crassæ ac subrubræ, cum subrubicundo & crasso vel albo, crasso & turbido sedimento, eoque dispari & gravi, quibus pro modo putredinis par potus desiderium & quantitas non respondet. Quin & ejusmodi febres medicamentis fortioribus & calidioribus initio exasperantur, plurimi etiam laborantium subito deliquio ac suffocatione pereunt.

Lipothymia communis à mendeda scorbutica discrimen.

70. Lipothymiam aut ad eandem subeundum proclivitatem, vulgariter ab orificio ventriculi & cordis cum eo consensu deducunt: at rectius in lue scorbutica à Venenatis hujus mali vaporibus ac malignâ affectus qualitate, quibus Cor, ceu facultatis vitalis fons & officina, post levem motum fatigatur atq; gravissimè opprimitur, proflue re statuitur. Ejusmodi etiam respirationis angustiam ægrotantes per sæpè incurrunt, ut præter expectationē subitò deficient. In quibus tamen morbi vehementia Naturæ beneficio evincitur, hi radice mali nondum penitus profligatâ perpetuo q. languore contabescunt variis malis subinde implicantur, donec in hydropem, atrophiam, aut aliud ejusmodi malum certissimo mortis periculo conjiciantur. In hujus tamen mali indagatione pulsus primas sibi vendicât partes, qui in omnib. ferè parvus, debilis & inæqualis, nisi quandoq; febris vehementia illum intendat: qui tamen æstu remittente ex magno & duro in parvum, frequêtem, inæqualem, nonnunquam & vermiculantem degenerat.

71. Exercent sæpè numero ægros, falsa pleuritidis specie, fortissimi laterum dolores à veræ pleuritidis notis insigniter discrepantes. In hoc n. dolore ægri nō tussunt aut exspuūt, nisi quandoq; lentus calor, humores capitis resolvens, tussim aut sputum concitet. Secūdo pulsum omnes habēt parvum, mollem, exilem & maximè inæqualem isti, qui in vera pleuritide notatur, in qua durus, ferratilis altusq; deprehenditur. Tertiò sociam habent febrem lentam, quæ aliàs ob affectæ partis nobilitatem, ejusdemq; cum corde sympathiam maximè intensa esse cōsuevit. Quartò recurrentem ex intervallo dolorem obtinent, unde per consensum partē infestari verisimile est. Quintò Urinæ crassæ ac turbidæ multa crassa hypostasi instar arenæ subsident. Sextò Sitis nequicquam aut parum molesta est, & respiratio pauxillum immutata.

Pleuritici dolores notati quibus à communibus discrepent.

72. Præter punctiones non pauci paralyfin ac stuporem tam crurum, quam laterum incurrunt, signorum proprietate, seu morbi naturâ, corporis constitutione & curatione, à Veterum resolutione differentem. Signorum conditione ac morbi natura quidem. Primò, quod licet utrobique pedum translatio figendiq; robur ac firmitas pcreat, in plerisque tamen motus aliquod vestigium remaneat, quo resoluta membra semet cōmovere, & ad muscutorum capita attrahere conspiciuntur. Unde per sympathiam malum irrepsisse ac nervos affici consentaneū est.

Signa paralyfin veram, à scorbutica distinguunt.

Secun-

Secundò, non continuo, sed intervalla miraq; vicissitudine affligitur, diversâ tamen, ratione quam de veterum Paralyfi literis proditum legitur, quæ à primaria nervorum affectio- ne procedit, in qua resolutio durat, donec Naturæ robore, aut Artis præsidio evincatur. Tertiò, Post longas tristitiæ causas paulatim vel subitò quoque, partem aliquam corporis in- vadit, eademque facilitate, qua apprehendit, subinde refilit. Cum Veterum Paralyfis subitò, & post fortem animi motum ingruat, ac ple- thoricis vel otio ac delitiis indulgentibus sit usitator. Quartò, Arthriticos dolores hæc resolutio frequenter excipit, ac pedetentim longioreque morâ recedit: diversâ planè ra- tione, qua in veterum paralyfi subitus humo- rum ad nervos affluxus fieri consuevit. Quintò antequam perfectè curetur, aliud atque aliud membrum resolutio levis aut stupor appre- hendit, eademque facilitate remittit subinde. Sextò, Si quando tumores huic malo copu- lantur, eadem ferè promptitudine evanescunt. Septimò, Partium quædam, ubi ad pristinum vigorem sponte redeunt, aliæ resolutæ ma- nent, alia ad convulsionem disponuntur.

*Resolutionis
membrerū
notæ.*

73. A corporum temperie & constitu- tione deprōta dissimilitudinis ratio est, quod hac resolutione præ cæteris homines subner- vantur, quos anxia jam pridem sollicitat cura, qui

præ cæteris homines subnervantur, quos anxiam jam pridem sollicitat cura, qui inopiâ & laboribus confecti duriores parcioresq; vitam aliquandiu tolerarunt, quiq; tristioribus cogitationibus indulgendo multas diuturnioris mœstitiæ causas experti sunt. Veterum autem illa in otio & crapulâ liberiori viventibus, plethoricis arvinamque foventibus vel subitaneo quodam motu oppressis est assuetior. Quibus sub scorbuto urinæ crassæ, sub fuscæ, ac similes planè iis, qui in quartana redduntur: quas in veterum paralyfi constat esse albas, tenues & spiceas vel albas & crassas, nisi alterius morbi accessione colorem acquirant. Quæ sanè omnia evidentissimo sunt argumento, malum hoc à venenatis potius vaporibus, melancholici humoris corruptione & specificâ scorbutoq; competente putredine, quam ab humorum in nervos impulsu proficisci. Cujus merito contingit, ut in morbi progressu ac diuturniori ejus morâ vapores hi unicum vel plures nervos, pro conditione ac robore partium, ad convulsionem disponant. Idipsum etiam de stupore, qui paralyfin magnâ ex parte præcedere solet, adventantisque morbi nuncius est, subaudiendum. Quem etiam à veterum stupore discrepare constat, quod momentaneus sit, ex improvviso apprehendat, & facilè remittat, sitq; cum levi & per intervalla repetente partis resolutione conjunctus. Quod itidem haud primario acci-

dere, sed à maligna ac frigida vaporum, qui ab hac putredine latente resolvuntur, qualitate & natura, provenire vero non est ab simile. Id quod etiam ex facili harum affectionū mutatione dignoscere licet.

74. Curationis denique modus à veterum paralyfi (in qua proprii nervorum morbi sunt diuturni, quique non nisi Topicis post universalē medelam evinci & expugnari possunt:) longissimè in præsentī casu evariat: qui nō attenuantia saltem & incidentia auxilia & subsidia, sed etiam, quæ morbum hunc à proprietate respiciunt, requirit: licet in locis ad Septentrionalis maris littus sitis & aliis aeris intemperie iisdem respondentibus, curatio operiosior & difficilior esse soleat.

Colici dolores nothi à consuetis ut differant.

75. Consimilis medelæ ritus observandus est, quando diuturnæ Ventris lancinationes, coliciq; dolores gravissimi in momentaneam paralyfin, aut comitiale morbum desinunt, quos nullā methodica curatione, sed iis saltem corrigi posse remediis certum est, quæ vapores, à propria putredinis in scorbutō qualitate emissos, disturbent.

Nervorum contractio scorbuticis familiaris.

76. Cumq; ex peculiari hujus morbi Natura & humoris melācholici proprietate. Nervi potissimum convellantur, aut contrahuntur, tunc id vel modicis incrementis paulatim ac sine febre contingit. vel cum manifestis Febris indicis, quam motus convulsorii Universales plerumq; comitem habere solent.

Utro-

Utrobique tamen ob vaporum, qui à latentium humorum putredine defluunt, ad cerebrum penetrationem, accessiones interpolatæ ac recurrêtes conspiciuntur, ita ut fumis validiori corporis nisu & concussione displosis ægrotanti inducias tamdiu concedant, donec alii in priorem locum succedentes & ad caput emissi, pristinam affectionem renovant.

77. Non rarò etiam Vapor ex putredinis minerâ resultans, in peculiarem quendam musculum, aut qui eidem inferitur nervum, delatus eundem contrahit sua vel frigidityte & crassitie, vel malignâ & venenata qualitate offendens, atq; ad hanc affectionem reliquos etiam nervos, citra tamen omnem tumorem aut duritiem, disponens: quibus vaporosam magis, quàm ab humoribus contractam hujus morbi causam efficientem esse suadet ratio. Hujus farinæ sunt calcanei retractio, spasmus cynicus, & genarum coarctatio, vicissitudine quadam infestantes, cum pulsu debili inæquali & urina superius turbida & fecibus crassis gravibusq; subsidentibus.

78. Epilepticæ autem convulsiones num ab hoc morbo oriantur Primò, Ex morbi indole & proprietate, deinde ex pulsu & urina dignoscitur. A morbi proprietate Primò, quod cum febre motus hi convulsorii semper ingruant: Deinde quod eadem facilitate, quâ apprehendunt, remittunt, iterumq; recurrunt.

*Epilepsia
scorbutica
signa.*

Qq 2

Tertiò,

Tertiò, quod nulla à veteribus propositâ Epilepsiæ causa locum mereatur. Quartò, quod ante hosce motus brachia & manus momentaneo rigore stupefiant, vel totius tremor, aut levis paralyfis præcedat. Quintò, quod subito & præter rationem in alium morbum, ceu cataphoram, paralyfin, vel abscessum sæpè ultro evanescentem ac præter expectationem redeuntem, commigrare soleat: idq; pro vaporum exhalantium deductione & in cerebrum irreptione, qui licet ab unâ eademq; causa foveantur, pro subjecti tamen dispositione, multiplici, ac dispari membrorum corporis temperaturâ discrimen admittunt. A pulsu & urinis denique iudicium desumitur, quando pulsus est exilis & urinarum faciles in initio mutationes pro accessionum & intervallo- rum conditione notantur.

*Diffimilitu-
dinis ratio
in doloribus
artuum scor-
buticis à
vulgaribus
unde peti-
tur.*

79. Quando scorbutus Arthritidis ima-
gine falsa ludit ægrotosq; divexat, dissimilitu-
dinis rationem à vera arthritide capere licet.
Primò ex permanentiâ dolorum, qui non sub-
sistunt, sed errabundi de loco in alium, quan-
doque etiam in oppositi lateris articulum fe-
runtur; certissimo utique argumento à vapo-
ribus humoribus tenuioribus permixtis po-
tius, quam humorum serosorum defluxu ma-
lum hoc produci. Quandoque etiam adeo
discurrunt & divagantur, ut quos omni solu-
tos cruciatu existimes, subito & præter opini-
onem cum & sine tumore infestari videas.

Id

Id quod ex Topicorum usu præ cæteris contingere moris est. Secundò, Quod catharticis medicamentis non curentur, quin imò potius exasperantur, ac sæpè in paralyfin, tabem aut alium vehementiorem morbum degenerant. Tertiò Arthritis hæc cum levi resolutione nonnunquam est conjuncta, adeo ut sic affecti membrum ægrotum de loco in alium, citra adminiculum, rarò transferre queant. Quartò Quod exhibitis stomacho conferentibus medicamentis symptomata pleraque discutuntur, & evanescunt: quibus tamen, ubi crudis humoribus admixtum esse malum apparuerit, admiscenda erunt, quæ easdem moderatè concoquant & incidant. Quintò, In nonnullis dolores, qui initio intermittentes discurrentesque fuere, debilitate membrorum, ob medentium imperitiam, ægrotique pertinaciam, longius perseverante, postea stabiles fiunt & cum accessione subsistentes. In his etiam Urina semper crassa, varia, cum crassis & furfuraceis nec non sublividis ac nigris excrementis visitur. Sexto, Diutius justo moram trahente morbo, ex defectu facultatis expultricis sæpissimè cōtingit, ut loca ante puncturas infestari consuetas, simili dolorum immanitate, quâ prius juncturæ officiabantur, opprimantur, quæ tamen nullis inunctionum subsidiis cedere solet: idq; absq; siti & nullo caloris sensu molesto.

*Hydrops
scorbutici
& cōmunis
discrimen.*

80. Hydrops Scorbuticus has potissimum admittit à Comuni differentias. Primò, In morbi exordio, nec tumore præter modum resistente, gravior adest respirationis egestas, quam in veterum hydrope: & præcludi sibi aerem & ad orificii ventriculi regionem sese coangustari deplorant, adeo, ut ob diaphragmatis compressionem, atque à crassis vaporibus distentionem, erecti spiritum ducere cogantur. Secundò, ubi causa mali minus vehementer urget ab hac angustia remissionem percipiunt. Tertiò, in plethoricis & sanguine copioso diffluentibus, genæ labiaq; subrubido colore tincta apparent. Quartò à purgantibus, quæ initio ægerrimè sustinent, difficulter spirant, & quotidie in deterius ruunt. Quintò, Tumor scorbuticus propter humoris melancholici admixtionem durior est & tensior, non altam neque facilem digitorum impressionem admittens: Veterum autem mollis & laxus. Uterque tamen pro temperaturarum ac humorum diversitate evariat, eò quòd alia corpora ad pituitam producendam sunt aptiora, alia alterius humoris generationi sunt magis opportuna. Sextò, non curantur, nisi quæ incidendi attenuandi ac Venarum cum Epate ac liene obstructions expediendi facultate pollent, subsidiis, admixtis medicamentis, quæ specificam erga hunc morbum vim, ac proprietatem possident.

81. Pari pacto in Hydrope Vesicali rem- *Quibus no-*
 ipsam discrepare cognosces. Primò, Natura & *tis Hydrops*
 affectus proprietate: Deinde pulsibus & uri- *Vesicalis à*
 na. Qualitate sanè & morbi indole, quod an- *vulgari dif-*
 tequam certam figat sedem, aliam atq; aliam *ferat.*
 corporis partem momentaneo tumore & in-
 flatione corporis distendit: idq; in iis potissi-
 mum, qui Victus ratione usi sunt min9 melan-
 cholica & humoribus scatent vaporosis, fla-
 tulentis ac tenuioribus. In iis verò, qui humo-
 ribus crassioribus sunt detenti, minus conspi-
 cuæ sunt tumorum mutationes, quibus pedes
 primum, deinde corpus universum, & cum-
 primis circa inguina sitæ partes duro & inæ-
 quali tumore paulatim assurgunt, variis tube-
 ribus & propria carne circumscriptis extraq;
 reliquum tumorem propendentibus. Tuber-
 cula autem ista, ob humoris qualitatem dolo-
 ris semper sunt expertia. His pro majori con-
 firmatione adstipulantur Primò, pulsus par-
 vus & inæqualis. Secundò, Urinæ initio cras-
 sæ, rubræ, sublividæ, variæ, conturbatæ &
 nonnūquam, morbi causam non invadente.
 Natura, albicētes crudæ & aqueæ: Tertiò, An-
 te mali hujus generationem gravia quædam
 symptomata huic morbo familiaria nulliq;
 methodicæ curationi parentia ægrotantes
 infestarunt, ceu frequens vomendi conatus,
 variæ & insuetæ alvi dejectiones, sine mor-
 bo manifesto diutius perseverans languor,
 cum pulsu prædicto:

Phthisis scor-
butica quo-
modo ab
Atrophie
generibus
aliis digno-
scatur.

Oris siccitas vel perennis aut à somno tantum matutino molesta, ac diutius absq; sensibili morbo perseverans.

82. Phthisis & Atrophias Scorbutica inter sæviora mala refertur, ac plurium morborum comes est, eò quod ipsa in corpore delitescente, omnis succulentia & habitus depascitur. Ab aliis atrophie generibus dignoscitur, Primò, ubi cum nulla evidenti causa æger cõtabescit, cui inquisitioni pulsus hæctico minimè similis, & urina crassa, ac sublivida vel citrina & subfusca, firmitatem assensus conciliant. Secundò, Si præter anxietates ad præcordia per intervalla interfestantes in universo corpore aut cruribus maculæ nigræ ac citrinæ efflorescunt. Tertiò, si languorem potius sese perpeti, quam certo quodam morbo destitutos esse ægroti conqueruntur, multo simul animi dolore membra tabefacta monstrantes. Quartò, elicitur hoc discriminis ex causarum diversitate, quæ in Veterum Atrophia est calor æstuans, cordi infixus aut aliundè ad cor derivatus: In hac vero dominatum obtinent Vapores maligni à putrescente in prima corporis regione materiâ melancholica crassâ ac frigidâ vel aquea & cruda, à putredine scorbutica infecta, elevati, quorum continua evaporatione calor cordis modicis incrementes adauctus, assurgit, præterq; Naturæ modum accenditur, verum tam lento & ob causam morbi frigidam solum gliscente calore

calore, ut non nisi longiori temporis mora ab effectu percipi queat. Is enim arteriis totique corpori communicatus multorum mensium & annorum decursu, quandoque etiam pro quantitate materiæ, caussarum agentium vehementia, & externorum rerum occurſu citius ac tardius, ſui furoris incommoda exercet. Quintò, Curationis demum, quam admittit, formula in multis à vulgari differt: eò quod præter tenues & crudos, frigidosq; humores concoquentia, attenuantia & incidencia, ejusmodi præ cæteris gaudet, quæ peculiarem adverſus ſcorbutum obtinent facultatem; nunquam non ſubjectorum, morbi cauſæ & ſymptomatum habita ratione. Quibus addatur & Viſtus attenuans, calefaciens, & incidens, nec non lactis, incoctis prius ſpecificis, uſus.

83. Ex putredine ſcorbutica & Materiæ vaporofæ ad caput appulſu continuo, Delirium nonnunquam ſequitur, nullam tamen mendendi rationem peculiarem requirens, præter iſtam, quæ morbi radicem præcidit & evellit. In veram autem hujus cognitionem devenitur, Primò, Facili ejusdem invaſione ac præter rationem intermiſſione. Secundò, quod nullo sæpè æſtu, ſiti moleſta, aut inquieta, membrorum jactatione ingruit, ſed lento ac moram trahente morbo, atque ex qualitate, potius virulenta, quam caloris abundantia, ſpiritus cerebri turbante. Id quod in aliis de-

Delirii ſcorbutici & popularis discrepantia.

liriis, quæ non nisi acutos, vel propria capitis affectione concitados morbos sequi soleat; haud quaquam in more positum. Tertiò, Vitis ratio præcessit crassa, ac in locis uliginosis ac paludosis habitatio. Quartò, Urina crassa & rubra absq; multa siti percipitur. Quintò, Pulsus interdum durus est, ac ferratilis, non rarò etiam parvus & inæqualis, nil ab illo, qui in orificii ventriculi affectibus notatur, differens. Sextò, Per intervalla ex nulla manifesta causa invadit.

*Dentium
mobilitas
quo pacto
à communi
Vacillatio-
ne dispe-
scatur.*

84. Tritum est etiam in hoc affectu symptoma dentium Vacillatio, quam tamen non ex alveorum laxitate aut gingivis à falsis & acris destillationibus erosis depastisque dependere, sed à Vaporibus putridis promanare certum est, eò quod gingivæ non consumptæ vel erosæ, sed tumidæ; non strictæ, verum molles, laxæ ac foetidæ conspiciuntur, & quibusdam partibus putredine depravatis, à dentibus abscedentes.

*Quibus si-
gnis pestis
à scorbuto
distingua-
tur.*

85. Licet Pestis ac Febris pestilentialis non anxietatibus ac tumoribus modo, sed vomendi conatu, similiq; ob materiæ crassitiem, aut obstructionum in Venis gravitatem, siti & molestâ linguæ labiorumque ariditate, & nigris crustosisq; ulceribus, cum scorbuto sæpissimè colludant variisq; sese invicem æmulentur signis: propria tamen scorbutus obtinet *γνώσιμα*, quibus ab iisdem discrepare censetur. Primò, quod in peste anxietas & vo-

& vomitus qui occurrunt, minus intercipiuntur. Secundò, Urina modò tenuis est, modò crassa & conturbata & multò sabulo in fundū subsidens, variaq; ac dispari hypostasi conspicua, cum pulsu exiguo & debili, indiciis putrefactionis, quæ in urina apparent, sæpè numero contrariæ. Tertiò, Minus hæ febres contagiosæ sunt ac paucioribus cōmunes, quam pestilenres esse solent, uni atque alteri familiæ adstrictæ, & in hac non omnes, sed propter Vitæ victusque errorem magis dispositos invadentes. Quartò, Medela his competit, quæ scorbuti medicationem promovet, infarctus referat, ut humores crassos & melancholicos incidit & concoquit. Facilior horum tumorum est discussio, quam in Peste.

86. Etsi tam scorbuto, quam Morbo Gallico peculiare sit, præter dolores, sub noctē hostiliter infestantes, ac nervorum retractiones, qualitate sua maligna ac venenata cutim & carnem subjectam exulcerare & arodere: Differens tamen est utriusq; putrefactionis modus. Dispar n. primò ex cremétorum, quæ in ulceribus apparent, & figura & colore percipitur conditio, eò quod in Gallica lue lardi substantiam æmulantur: In scorbuto verò ulcera maxima ex parte sicca sunt, nil aut modicum puris reddentia, quod tamen varium est, crudum, ac nullius certi coloris. Deinde quod ulcera scorbutica alterius generis postulat remedia, quam Gallica.

Morbo Gallico à scorbuto quomodo differat.

87. Haud

*Tumorum
Gallicorum
à scorbuti-
cis dissimilis
conditio.*

87. Haud absimile de Tumoribus unde-
libet in corpore, ac præ cæteris in interme-
diis musculorum spatiis erumpētibus ac Gal-
licos æmulantibus faciendum est iudicium.
Scorbutici enim tumores medicamēto poten-
tiori dum aperiuntur, sicci sunt, vitamq; comi-
tantur tristem & calamitosam: Gallici vero
magna ex parte familiares sunt iis, qui ventri
obediunt & Voluptatibus sunt mancipati, in
iisdemq; adaperitis materia pinguis ac lardo
infumato non multum absimilis offendi-
tur.

*Gangrena
vulgaris à
scorbutica
etiam se-
gregatur.*

88. Tandem etiam inter crustosa scorbu-
ticorum ulcera, & vulgarem Gangrænam, hoc
intercedit discriminis, quod in stomacace ul-
cera Gangrænosa sicca sunt, nil faniei expro-
mentia, licet quibusdam id non raro procu-
retur remediis. Secundò, quod maculæ ni-
græ, ac purpureæ copiosæ in membro corru-
ptionem jam admittente apparent: denique
quod paulatim & post longius intervallum
perimant: idque contra moram Gangrænæ
vulgaris, quæ frigoris sensu accidens ca-
lorem partium innatum subitò extinguit, &
modicarum horarum intercapedine vitæ fi-
nem facit.

89. Hanc autem signorum investigatio-
nem tantò accuratius proponere visum est,
quò & morbi indoles rectius & maturius in-
quiratur, singulaque ad ipsius curationem fa-
cientia graviter pensitentur, atque sanitatis
trutinam

trutinam studiose revocentur, ac priusquam gravioris cujusdam mali mores induere queat, idoneis subsidiis corrigatur. Adeo namque levia neglectaque solent esse hujus morbi in cunabula ac primordia, tamque lentum, ipsius incrementum ac progressus: ut sic affecti nil fermè, aut quam minimum à sanis differre videantur: quæ tamen aliquamdiu prætermissa ac negligentius tractata diuturniore mora vires eundo tantoperè acquirunt, ut sæpè numero, haud sine præsentis vitæ discrimine, gravissimè affligant, atque ad longè atrociora mala viam sternant.

DE PROGNOSI.

90. Prognostica tam salubria, quàm exitium promittentia ex præmissis hunc in modum eruuntur. *Prognostica.*

Scorbutus, ex Langii sententia, ærumnosus est partium carnosarum morbus ac roboris earundem decoctor. I.

Sicut humor atrabilarius in movendo piger, temperatura frigidus & substantia lutulentus ac limosus est, & non nisi longo tempore coacervatur, minusq; remediis cedit: ita scorbutus ab eodem promanans similis est genii & indolis, & historiam, quam nectit, minus properè absolvit, neque ægrotos præcipitar. 2.

Viva-

3. Vivaria scorbuti in sinu fovemus, & in medullis penitus circumferimus nostris, succos scilicet crassos fœculentos ac melancholicos, qui corruptelam intestinam promptissimè subire possint, præsertim ubi vivendi ratio dissolutior ac minus laudabilis accesserit.

4. 91. In scorbuticis Facultas Ventriculi *ὀρεκτικὴ* nonnunquam integra est & illæsa: quandoque tamen substrata & cum omnis edulii fastidio: idq; pro dispari humoris, tam ab Epate quam Liene in sinum ventriculi fluentis conditione.

5. Febris lenta, urinae crassæ, rubicundæ ac variæ, absque molesta siti calorisq; sensu redditæ, scorbutum majori ex parte præsagiunt.

6. Urinae crassescentes & cum sedimento luto subfidentes in hoc malo cruditatem ut plurimum designant extremam: quæ aliàs in febribus communibus declinationis notas exhibent.

7. 92. Quoties in medicamentorum scorbuticorum usu urinae tenues cum morbi incremento permanent, vel adhibitis usurpatisque incidentibus & attenuantibus morbus nil aut parum remittit, fortius incidentia & attenuantia, quæ eidem competunt, ad radicem mali præscindendam desiderantur.

8. Quibus patruus aut inquilinus est affectus scorbutus, in hoc prærogativum jus & imperium potius obtinet, ut quo magis increbrescit,

brescit, eò malignior ingravescendo evadat, adeò, ut non rarò inevitabili pravitate in omnem vitam perduret.

Accessiones symptomatum in scorbuto frequenter concedunt inducias, easque vel prolixas vel breviores, pro vehementia aut sævitia morbi, ac renitentis naturæ robore vel debilitate.

9.

93. Conspicua mutatio urinarum absque siti & febrili calore, non infidum hujus morbi est argumentum.

10.

Convulsiones in hoc morbo oriuntur à vaporum, qui à specifica ejusdem putredine oriuntur, malitia ac virulentia, sui natura ac proprietate nervos, partesq; nervosas instantium.

11.

Tristitiæ causis hic morbus libenter immiscetur.

12.

Habitus melancholicus & squalidus, vel in quo calor insitus vel sponte naturæ aut morbi violentia elanguit, naturalisq; œconomia labefactata est, quique cibis delectatur crudis, crassis, viscidis ac frigidis, hunc morbum sæpissimè fovet. Ad hanc classem & referre licet homines, quibus in mari sunt negotia, diuturnis morbis defatigatis attritisq;, quiq; in fornicibus, tabulatis & testudinibus & ergastulis degunt.

13.

Habitationis situs in locis uliginosis, uvidis, palustribus, & frequentes in iisdem inundationes, Aquarum conditio naturæ

15.

naturæ minus competens & idonea; victus infalubris, melancholicus & crassus, vitæque sedentaria & ærumnosa, plurimas hujus morbi causas tacite fovet.

15. In locis ad Septentrionalis maris litus sitis scorbuti curatio & operiosior est, & difficilior, quam in continenti.

16. 95. Quorum in urinis majora putrefactionis signa sunt, quàm sitis & æstus foris ostendunt, morbo lento existente, ac nulli veterum morbo signis ac symptomatibus respondente, tunc certissimum hujus morbis initium adesse verisimile est.

17. Morbo huic adulti magis obnoxii sunt, quam pueri, aut quibus affecta jam ætas aut penè peracta est. His annumerantur mulieres, cum primis steriles, & quibus purgamenta menstrua vel defectu Naturæ aut diuturni mœroris perseverantia, substitere, aut quæ insufficienter à partu sunt expurgatæ.

18. Solito scorbutus hac tempestate est frequentior, & promœria ad peregrinas gentes laxius extendit sua.

19. 96. Post crassum & melancholicum vitum aut longinquos mœrores anni constitutione frigida & intemperata paralyses scorbuticæ frequenter invalescunt.

20. Interna humorum in scorbuto putrefactio ut specifica, ita peculiari curationi subiecta est.

Moræ hujus augmentum indicat diuturna præter ætatem & consuetudinem solitudinis cultura. 21.

97. Vitali cordis facultati scorbutus extremè aduersatur, idq; à proprietate. 22.

De vita & morte non prius iudicium ferendum, quam reliquas corporis facultates diligenter excusseris atque æstimaveris. 23.

Frustrà curantur, quorum ingenium servandis diætæ præceptis minimè natum est. Sic morosi & in assumendis medicamentis difficiles ac tardi reliquias morbi omnes ægerrimè deponunt. 24.

98. Ejusmodi dolorum in hoc morbo notatur varietas, ut scripto universos comprehendere, res sit maximæ operæ ac fermè impossibilis. 25.

Urina sæpè nullum in hoc morbo significationem exhibet, & certissima ejus investigatio ex pulsu parvo & inæquali dependet, cui interdum suffragatur doloris de loco in locum mutatio. 26.

Facilis & frequens urinarum permutatio, plures affectus designat, qui neque eandem desiderant curationem, neque æqualem habent solutionis terminum. Ideoque urinæ variæ variorum semper humorum confusionem ac diversorum malorum syndromen designant. 27.

99. Varias ac multiplices affectiones ut alibi, ita in hoc morbo melancholici humoris 28.

putredo concitare potest: idque tum propter locorum, in quibus commoratur, diversitatem, tum ob monstrosas ejus qualitates ac stupendum generationis modum. Hujus census sunt erosiones partium, Carbunculi, carcinomota & id genus: ideoque signis & symptomatibus scorbutus pesti maximè est affinis, præsertim tumoribus ac bubonibus.

29. Neglecta hujus morbi curatio Febris curationem impedit, causæ sustinens rationem, sine quâ curari & radicitò evelli Febris nequit.

30. Hodiernæ febres omnem penè curationem methodicam respuunt, eò quod rarissimè per crisin terminari, ac ex labefactatis visceribus novos morbos producere soleant. Addo, quod in morbo ejusque causæ & per consequens ejusdem curatione ut plurimum ab errare, nec scorbuti signa Medicinæ artifices satis animadvertere consueverint.

31. 100. Lituræ crurum lividæ perniciosæ sunt, sed nigrae cæteris deteriores, efferamq; malignitatem obtinent.

32. Maculae subinde efflorescentes, refluentesque dubium Naturæ cum morbo conflictum innuunt. Sin autem κατὰ λόγον penitus obliterantur ac delitescunt, dejectæ Naturæ notas præstant: quo in casu metus subest, nec humor refluxu isto in partem impingat principem, in eaque vestigium ponens, exitium moliamur.

33. In

In ulcera si degeneraverint maculæ, tunc
inducto stupore sensum partis sæpe obtun-
dunt, ac penè abolent. 33.

101. Ab aquarum crudarum & indige-
starum, ceu causæ communis continuo usu
ut plurimum etiam communis morbus sequi-
tur. Unde humores, qui ex ejusmodi nutri-
mento producantur, alieno calore accensi,
propriam & huic malo peculiarem putredi-
nem subeunt, depravatarum aquarum Natu-
ram & conditionem referentem. Ab iisdem,
etiam æstuante intus calore, ut cunq̃ue tenues
& crudæ apparent urinæ, fuligines subtiles,
crassa humiditate resolutâ, sursum ad os & lin-
guam ac fauces afficiunt, ut vix multa diligen-
tia ab his præmuni ac vindicari queant. 34.

Febris diuturnior Vires atterendo ægro-
rum sæpè interficit, aut in alium ac gravio-
rem morbum præcipitat. 35.

Indicationes, quæ hoc in affectu à febre
& ejusdem signis desumuntur, in curatione sæ-
pè decipere solent. 36.

102. Quemadmodum citra contagium
ex humoribus internis oritur scorbutus: Ita
non minus ex contagio, quo assiduo cōmer-
cio & communione mensæ thoriq; spiritus vi-
tiati admittuntur, Luis venereæ instar, propa-
gatur. Ideoq; admirationē vix meretur, plures
in familia eadem hoc morbo subnervari,
Rr 2 alteriq;

alterique, quibus eadem cibi & victus ratio est: interdum etiam succumbere & mori, quibus idem circa medicamentorum exhibitio-
nam abusus est, & error.

38. Ut nonnullis ab hoc morbo alvus perpar-
ta est, & quasi collapsa, sicciorque: ita aliis
fluxa esse, multumque ferri solet: idque potis-
simum ex impotentia coquendi ea, quæ assu-
muntur.

39. Ex morbis universis nulli æquè scorbuto,
propter malignam ejus qualitatem ac vapo-
rum nervos ferientium virulentiam, ac con-
vulsorii aliquæ his communes, motus sunt
familiares.

40. 103. Vulgare etiam in scorbuto est, ut mul-
tis sæpè vomitionibus ac dejectionibus, lædat:
idque hujus morbi indicio potius & patho-
gnomico signo, quam Naturæ crisi aut mate-
riæ morbificæ per hæc dejectiones expurga-
tione.

41. Scorbuto solemne est, ut si quæ ipsius reli-
quæ remanserint, recidivam ut plurimum
exuscitent, haud longè dissimili, quâ in aliis
evenire solet morbis, ratione, quæ vel iisdem
aut aliis ac differentibus symptomatibus & si-
gnis semet prodere consuevit.

42. Ut longorum morborum: ita & scorbuti
confirmati prolixæ solent esse curationes, ac
difficilior eradicatio.

43. 104. Ob morbi ignorantiam, infiniti scor-
butici thoracis angustia ac deliquio animi per-
eunt.

Flatus

Flatus sæpè numero in utrumque latus, nec non ad anteriorem & posteriorem partem corporis in hoc diffunduntur, ventriculi affectionem ubivis mentientes.

44.

Tacitis incrementis assurgente ac moram diutius trahente morbo, continuus ægotantium languor, crurum gravitas, contabescencia, aut torpidus artuum sensus, vel partium quarundam dolor acutus oritur.

45.

105. Oedematosus & flatulentus crurum tumor diuturnior est, minusque promptè discuti consuevit: eò quod ratione situs ipsa sanguinem crassum & gravem excipiunt, quem postea ex caloris nativi & facultatum Vitalium distantia, ad benignum traducere nequeunt.

46.

Cholericum ægotorum temperamentum ubi fuerit, incertum iudicium à faciei colore desumptum esse solet, nisi quod cinereus iis & infuctus pallor oriatur.

47.

Senibus scorbutus multo gravissimus est.

48.

106. Per anomaliam Veris & Autumnii morbus hic insigniter promovetur, cum primis vero autumnali tempore, quod mutuo caloris & frigoris imperio admodum incessanter & turbidè regitur, melancholiciq; humoris dominatu tenetur.

49.

Ubi malè morata viscera cacochymia ac pravorum humorum pleonexia saturantur, vel Epær minus firmitatis adeptum fuerit, res ægotantium ad ruinam plurimum vergunt.

50.

R r 3

Urinæ

51. Urinæ ac pulsus ad scorbutum detegendum insignem obtinent prærogativam.
52. 107. Urinæ scorbuticorum variæ sunt pro temperamentorum diversitate ac varia humorum putrescentium morbiq; natura.
53. Putrefactionis notis, quas urina demonstrat, potus quantitas ac desiderium rarò respondet.
54. Idcirco plus momenti pulsum accurata investigatio sibi vendicat, quod reliquorum symptomatum ob varias subjectorum constitutiones facilis est permutatio.
55. Pertinacior esse in quibusdam locis consuevit scorbutus, ac difficilioris medelæ.
56. Humor melancholicus sui natura nervos potius contrahit, quam resolvit.
57. Qualis Aer, Aqua & Sors vitæ: tales in corpore generantur spiritus ac humores, quibus habitus solidarum ferè partium respondet.
58. 109. Scorbutus fallaci sua specie, qua alios mentitur morbos, Medicis multis modis imponit.
59. Pueris & infantibus, qui à parentibus hoc morbo inquinatis generantur, vel à nutrice eodem malo infecta alimentum capeffunt, contractiones & Epilepsiæ sunt familiares.
60. Multis post obitum variæ maculæ nigricantes ac pupuræ, toto corpore erumpentes, affectum hunc patefaciunt.
61. 110. Quartanæ magna ex parte scorbutum præce-

præcedunt, aut in ejusdem declinatione apparent. Nonnunquam & scorbutus è vestigio quartanam sequitur, morbi idea in illū q. commigrante. Idipsum etiam intelligendum de ardentibus, malignis, Epidemiis ac duplicibus tertianis, in quibus perfecta crisis non contingit: unde atrophiam novosq; calefactatis visceribus & multa sanguinis corruptione morbos, prioribus non raro deteriores, oboriri contingit.

Quibus cum aut natus est Scorbutus morbus, aut nutritu vitioso acquisitus aut in tenera ætate quacunq; ex causa contractus, vel quibus radix ejusdem ita pertinaciter funditusq; inhæsit, ut fecunditate sua quotannis redeat: utiq; verendum est, nisi quis eandem penitus exciderit, ne revertatur illo deterior.

Scorbutus hic communem curandi normam respuit, nisi specificis & ad scorbutum facientibus medicamentis simul expugnetur.

III. A cathartico & vehementiori mota & conturbata cruda & nondum concocta materia majores concitantur angustiae, adeo ut non raro ad priora mala delirium accedere soleat.

Caro gingivarum inutilis atque supra modum luxurians copiosam in foco materiam subesse designat, quæ partim ob imbecillitatem, ex parte etiam receptus ob oportunitatem eo demittitur.

Re 4

Carnem

66. Caruem Gingivarum gangrænosam nisi maturè removeris, latiùs subindè serpendo finitimam sinceramque carnem contagione inficit, & ad ossa usque depascit.

67. 112. Coarctatio genarum illos potissimum infestat, quibus scorbutus aut hæreditarius vel à pueritia familiaris, aut quotannis redux est.

68. A scorbutò sæpè cachexia melancholica aut melancholia hypochondriaca progerminat: quando feculentus humor remigratione ad Epas sanguineæ massæ confunditur, neque sufficienter purgatur vel ἀναθυμίασις illa exiliens arcem mentis petit, tenebrasq; spiritui animali offundit.

69. Qui catharticis fortioribus ac crebrioribus in hydrope scorbutico utuntur, suffocati plerunque pereunt.

70. 113. Arthritis notha in primo morbi insultu electivè ducentibus medicamentis ubi graviter exercetur, tantum abest, ut dolores mitigentur, ut etiam gravius exasperentur et non rarò in paralyfin, atrophiam, aliumq; affectum transeant.

71. Epilepsia scorbutica aliquando præter rationem subitò in Cataphoram, paralyfin vel abscessum transit sæpius spontè evanescentem: idque pro varia vaporum exhalantium deductione, eorundemque in cerebrum impulsu.

72. Febres tertianæ sub vernum tempus incipientes & post septimā exacerbationem quotidie

tidiè infestantes , maxima ex parte sunt diuturnæ & in castris scorbuticis stipendia merentur. Cognoscitur idipsum ex pulsu parvo & inæquali nec non urinâ crassa, cum subsidentiis grossis, subindè evariante,

Diversa est putrefactionis ratio in scorbuto à Gallici morbi ac pestis putredine, specie ac forma.

Sæpius tibiæ & corporea earundem habitudo genio defraudatæ suo liquantur & contabescunt.

Scorbutus mora diuturniore Vires enervando ægrotum sæpè interficit, aut in alium affectum præcipitat.

115. Febres in Scorbuto non dierum accessione, sed signorum proprietate sunt æstimandæ ac dijudicandæ.

Paralytis tam macilentis quam obesæ in hoc morbo familiaris est, qui duriores ob vitam mœstitiæ terminum ac modum statuere nequeunt. Est enim conjuncta cum humoris melancholici putredine ac lentâ febre.

Scorbuti materia ubi pulmones eorundemq; re cannas obstruxerit, aut in iisdem putruerit, difficultatem spirandi aut phthisin inducit.

116. Funestum est argumentum ubi oris & faucium pruritus livor obsederit.

In quibus Natura fortior morbi vehementiam evincit, hi perseverante morbi radice nunquam satis confirmati perpetuo languore

contabescunt, mirisq; variorum symptomatum insultibus sunt expositi, donec in hydropem, Atrophiam, dysenteriam aut aliud exitiale quidam malum conjiciantur.

81.

Diurnæ Ventris & intestinorum lancinationes ac circa Ventriculum labores continentes, præsens arguunt discrimen, corpusq; paulatim extenuant, & consumunt. Quin ex ipsorum atrociam quidam peritonæi rupturam incidisse visi sunt. Nonnulli febrem etiam sociam experiri consueverunt.

82.

117. Febres continuæ scorbutum redolentes in principio fortium & calidorum usu exasperantur, ac plurimos subito deliquio aut suffocatione enecant.

83.

Ad lumbos & cilia humoris vitiosi inclinatio ubi facta fuerit, diuturnus, perseverans uniusque defixus loco concitatur dolor.

84.

Pueris, nisi ætatis privilegio, roboreq; Naturæ labes hæc repellatur, calamitatem affert hic inemendabilem.

85.

Motus convulsivi quandoque visi sunt in uteriusque lateris exulcerationem ac perforationem transire, quæ sponte aliquando coalescit & clauditur, nonnunquam erumpit, absque puris & saniei effluxu digna collectione.

86.

Si quando sopitis symptomatibus, ac devicto quadamtenus morbo propter fastidium (medicamenta intermittantur, statim eadem

eadem vehementia morbus insurgere solet, quâ prius atque cum similibus & æquè infectus accidentibus.

Flatibus & vaporibus quam plurimis scatet materia scorbutica.

87.

119. Prolixior fieri curatio solet cum propter diuturnitatem, tum insignem ægroti extenuationem, quæ à lento calore & fumis ab hoc putredinis fomite ad cor properantibus, defluit, denique & propter conceptum in mulieribus.

88.

Frequentissimè scorbutus aliis morbis associatur, virusque suum exerit: idque vel in principio, vel incremento aut declinatione. Ideoque citra exactam ipsius notitiam aliorum morborum curatio sæpè infelicitè peragitur, & alienum à medentis sententia scopum assequitur. Quin & competens scorbutō curatio conjunctis morbis magna ex parte repugnat.

89.

Anxietates præcordia nimio opere instantes præsens suffocationis periculum minantur.

90.

120. Redundantis circa primas vias humoris crudi & craffi maxima sæpe copia in scorbutō citra emolumentum ejicitur.

91.

Angustias & respirationis difficultatem, si morbo ejusque causæ reluctentur vires,

92.

vires, hydrops plerunque sequitur, nisi tempestivâ curatione occurratur.

93.

Ab angustis et animi deliquio huic morbo assuetis non pauci, præter opinionem subito pereunt & suffocantur, cum primis verò mulieres, quæ mensium simul restagnationem patiuntur.

94.

121. Luis veneræ curationem scorbutus frequenter excipit.

95.

Arsiduis purgationibus plurimi in scorbuto ad perfectam membrorum sunt devoluti impotentiam: Et à catharticiis semper irritantur, rarissimè mitigantur scorbuticorum symptomata.

96.

Epar diuturniore hujusmodi morâ impensissimè vitatur & ab eodem præter modum afflicto alimentum postea corrumpitur, indeque collectæ superfluitates aliis in abdomen effunduntur, hydropico tumore illud attollentes, aliis in ventriculum derivantur vomitu ac dejectione exturbandæ.

97.

112. Adstringentium usus in fluxibus alvi à scorbuto dependentibus post longam tandem curarionem ægrotos in hydropem, suffocationem subitam, aut Atrophiam conjicit. Sic vomentes in scorbuto à lacte & lacticiiniis sæpè melius habent, quam ab aliis roborantibus.

98.

Plerisq; ex hoc malo morientibus dilitescunt maculæ & aliis à morte efflorescunt celerime.

Viscera

Viscera, quæ in tibiis oriuntur, cicatricem difficulter admittunt, & foetida, maligna, sordida, & gangrænosa fiunt, ut immissum ferrum haud quaquam sentiant.

Motus Convulsorii, contractiones, & similes affectus, propriâ capitis affectione & per *ἰδιοπαθειαν* ferè nunquam prodeunt, sed à vaporibus, qui ex latentibus putrescentibus intusque humoribus resolvuntur, atque ad cerebrum rapiuntur originem trahunt.

DE THERAPIA.

123. Cognitâ jam perspectâque morbi indole ac moribus ipsius ritè exploratis, sive in universo corpore hæserit, aut in republica partium unam solummodo, pluresve à symmetrias confiniis abduxerit, ad therapiam studia viresq; sunt convertendæ. Duplici hæc ingenio perficitur, quorum unum ceu præstantius ac summæ necessitatis, sanitatem præsentem tuetur: aliud eandem afflictam revocat.

De Præservatione.

124. In sanitatis tutelâ ac providentia Medici scopus est primarius, ut causæ eandem foventes accuratè pensitètur. Actiones autem hæ non per contrarii victoriam, sed per similis perfectionem expediunt suas. Suntq; res
res

Res non naturales quæ ratione ad sanitatem tuendam conducunt.

res non naturales ad sanitatem fovendam, tuendamq; tunc optimè comparatæ, quando naturalibus, ex quibus constamus, nequicquam dissentiunt, temperamentum innatum conservando, simplicium partium substantiam retinendo, humoribus idoneum pabulum subministrando, & incipientes in corpore lapsus prohibendo corrigendoq;.

Res non naturales tripliciter considerantur & in usum trahuntur.

125. Senario hæc comprehenduntur numero, & quædam ex iis Facultati vitali, ceu aer, & affectus animi, inserviunt: aliæ animali succurrunt, utpote motus & vigiliæ: reliquæ vero binæ, veluti cibus & retentio cum excretionem, Naturali famulantur. Singulæ autem uno è tribus hisce fontibus considerandæ veniunt & in usum mortalium sunt adhibendæ. Primo, dum temperamento nostro affines sunt, ac similes modo substantiæ, nobis accedunt, Naturam in omnibus tuendo, fovendo, conservando, atque ab incommodis præmuniendo. Secundò, dum modico intervallo à temperamento nostro recedunt, quo in casu lapsum corporum præcavent, & quò minus in similes morbos prolabantur, eadem præservant. Tertiò, quando laborantibus intemperie, copiâ modo & conditionibus adhibentur, ut vel morbo fiant contrariæ, vel Naturæ nostræ familiares ac similes, vel utrumq; expediant.

126. Quibus sane in casibus non tam in præservatione, quam Curatione locum merentur suum, binisq; ut plurimum nituntur intentionibus, quarum una vires & robur subiecti vel ægrotantis respicit, alia ad morbi *κατάσχεσις* dirigenda est.

127. Qui igitur ad morbum hunc concipiendum fovendumq; Naturæ quadam proprietate ducuntur, Victus ratione, scorbuti causis contraria, quæq; ante omnia extenuandi, incidendi ac detergendi facultate pollet, sunt præmuniendi. Aer, qui ob continuam minimèq; cessantem in corpus actionem, vel solus mortalibus plurium morborum esse causa, ut & suo modo autor vitæ esse potest, calidus eligatur, & siccus, puritate substantiæ nutriens, spiritus reparans, & exhilarans, nitidus, tenuis, patens ac liber, nullis inquinamenti obfito, nulla putredine corruptus, nullo vapore vitiato, uligine, crassitie aut corruptela perfusus, quiq; levibus & suaviter spirantibus ventis difflatus modicè agitur, serenitate lucisq; candore redundans. haudquaquam autem stagnantium aquarum vel paludum habitu, specuum & cloacarum pestilenti aurâ, vel olerum aut leguminum, putridi fimi, vel animalium demortuorû foetore infectus, & qui vel depressus humo serpit & torpet, aut pluviis ac ventis undiq; expositus est.

Rerum non naturalium legitimus in scorbuto evertendo usus.

Aer qualis ad Scorbuti præservationem eligendus.

Depravatâ emendatio.

conce-

conceditur, arte corrigendus est, accensis lauri, juniperi, Rosmarini, lentis, scissas, ligni Rhodii, idque genus ramis; aut suffitibus idoneis ex Asa dulci, styrace calamita, Galliâ moschata, baccis juniperi, mastiche, Tacamahaca sandaraca, succino; trochiscis ex moscho adori feris, aliisve aromatibus accensis.

*Giborum
delectus.*

128. Cibus in substantiâ & qualitatibus nec non copiam modo mediocres esse convenit, concoctu faciles, boni succi, alendo corpori idoneos, incidentes, humoresque crassos & frigidos attenuantes & abstergentes, inque gratiam viscerum coctioni ancillantiu leviter adstringentes, putredinem huic morbo propriam arcuentes, calorem nativum foventes & instaurantes, sanguinemque crudeum & crassum attenuantes, nunquam non admixtis iis, quæ morbum hunc à proprietate respiciunt: Cui sunt

Iuscula.

Ex jusculis caponum, pullorum gallinarum, carniū juvencorum, vervecum, è vino tenui, eoque vel simplici aut scolopendrite, & in quo cochlearia recentis folia aliquandiu maduerint: Cremor ptisanæ & Avenæ, quibus, pro flaccidi corporis exigentia nonnunquam ad robur viscerum tuendum, appetitum deperditum reparandum, humores supervacaneos reprimendos, & fervorem eorundem obtundendum, febrilemque putredinem coercendam, passulæ, femina carui, comæ Anethi, Hyssopi, Thymi, Saturejæ, Thymi,

thaymi, salviæ, Rosmarini; Aquæstillatitiæ, vel succi cochleariæ veræ, limones, poma citria, Baccæribes, Berberis, & uvæ crispinæ sunt addenda.

129. Ex carniū censu commoditatis eximia sunt agnorum, hœdorumq; lactentium, hinnulorum, vitulorum menstruæ, juvencorū vervecum, gallinarum ac pullorum Gallinaceorum, pipionum, Gallinarum, avium sylvestrium ac montanarum, Galleritarum, eurdorum &c. Inter quas illæ, quæ à recens tñixis suppeditantur animalibus, assationi magis idoneæ nunquam non malorum aurantium asperso, immulsoq; succo. Qui petrosas aquas & saxa colunt, velocis sunt motus, frequentius se contorquent, squammati ac pondere leves sunt, atque in aquis minimè turbidis aut lacustribus degunt inter pisces commendantur: eo quod alimentum istorum nō concoctu modò facillimum est, sed & sanguinem mediocris consistentiæ generat.

Carnes animalium ac pisces laudabiles.

130. His nonnunquam de aromatibus quibusdam gratia est comparanda, ceu Cassia, Zinzibere, Cinamomo, Mace, Nuce myristica, Granis Juniperi, sem. Carui, anisi, fœniculi, passulis, Capparibus & hujus farinae aliis, quæ Ventriculi, aliorumq; viscerum flacciditati corrigendæ idonea sunt. Quibus tamen majori ex parte adjungere licet, Embammata seu intinctus ex Nasturtio communi & Aquatico, cochlearia vera, frago, aceto-

Aromata.

Embernata.

fa rutundi folia, Acetofellâ, Trifolio acetoso, Britannica Vino malorum punicorum, succis pomorum acido dulcium, pirorum moschû redolentium, Cydoniorum, Ceraforum & granorum Ribes inspissatis: quorum molestus acor vino ac sacchari pauxillo mitigari potest. His in robustis substituere licet bellarium ex Raphano rusticano, cum vel sine amygdalis. Saccharo autem nimio ac melle dulcoratorum eoque promptè admodum bilescunt in febribus præcordiorum æstus concitant, atque ad succi melancholici fermentationem faciant usus modis omnibus cavendus.

Oborum usus.

131. Probantur & hordeum depilatum in juscule aut Aquâ coctum: polenta Avenaceâ ac hordacea: passulæ Corinthiacæ in brodio idoneo vel aquâ & vino elixæ ac perfectaceum transmissæ: Amygdolatio colatura fursurum triticeorum parata, quibus nonnihil sem. melonum excorticarum est addendum: farina frumenti lacte caprillo excocta & crocotincta, addito sacchari & butyro modico: pulmentarium ex amygdalis dulcibus ac passulis minoribus: Ova recentia tremula, forbilia aqua vel lacte aut vino præparata: quæ tamen nulli alteri ciborum citradamnum admisceri possunt, tum quod infartibus occasionem præstant, tum vero maxime, quod celerius concocta reliquos cibos vel secum deferant, calculi materiam certissimam substernant, aut ob substantiæ tenuitatem

tem celeriter corrumpantur. Quâ etiam de
caussa haud impunè ab iis usurpari possunt,
qui Jecur aut ventriculû pravis refertum pos-
sident succis, eò quod vel in ardorem conver-
tantur aut vitioforum humorum naturam as-
sumant. Ideoq; plurimus ovorum usus poda-
gricis calculosis, & comitali morbo obno-
xiis perniciosus censetur. Sic ad sanitatis tute-
lam herbæ, olera, & radices exceptis floribus
cordialibus, scariolâ Acetosâ & Endivia hor-
tensi, nullius aut exigui sunt momenti, ne-
que ad morbos excindendos vel saltem miti-
gandos, accommodatæ. Inter Bellaria vero

Bellaria.

132. In potus Electione ad vigilandum, ut
unâ cum diætematibus, attenuantem, inciden-
tem, ac detergentem possideant qualitatem,
quo & concoctio juvari & crudorum humo-
rum proventus inhiberi queat. Hujus census
sunt vinum Rhenanum odoratû, simplex vel
Absinthites, chamædrites, Buglossatum, vero-
nicatum pro consuetudine utentium, nunc
meracum usurpatum aut aqua fontana, vel
chalybeata dilutum.

*Potus.**Vinum.*

133. Quibus subjungendæ sunt acidulæ suba-
cescentis Vini saporem referentes, quæ ob fer-
ri mineras Visceribus & cum Lienî, amicæ
sunt, moderato calore humorum crassitiem

Acidula.

Cerevisia.

attenuant, eorundemque acrimoniam infringunt: nec non Cerevisia probè defecata, Absinthites præ cæteris, & in quâ Becabunga & cochlearia vera, vel alia quædam, diuretica sunt incocta, justæ ætatis, non rancida, nec acida. In quibus tamen obstructions pertinaciter vigent & facilè Febris molesta est, hos à vino, ac fortiori Cerevisia nunquam non arcendos esse ratio suadet.

Vinum sassafratum.

134. Plurimum etiam ad hujus mali præcautionem & putredinem in massa sanguineâ penitus excindendam, subministrat emolumentum vinum sassafratum, in pastu quotidie usurpatum. R. Ligni sassafras odoratissimi minutim concisi aut rasi unc. ℥i℥. Rhodii odorati dr. vj. Rad. sarsæ parillæ, chinæ non cariosæ ana ℥ij. Garyophyllatæ, scorzonæræ, Glycyrrizæ an. ℥j. Passularum Corinthicarum contusarum lb. dimid. Fol. scolopend. Cochleariæ an. Man. ij. Cinamom. opt. dr. v. Obiter comminuta vini recentis boni amphoræ dimidiæ infundantur, & ad ebullitionem perfectam in cellario reponantur. Pro vino quoque diluendo hoc concinnari potest destillatum:

Destillatum pro vino diluendo.

R. Foliorum cochleariæ recentium Man. vj. Becabungæ Man. x. Nasturt. aquat: aut Hyemalis, Scolopendriæ, Nummulariæ, absinthii pont. an. Man. ij. Passularum lib. dimid. Rad. scorzonæræ, sarsæ parillæ an. ℥iij. Vase idoneo excepta cum aquæ pluvie libris xx. destillentur igne, ac servantur.

135. In emaciatis, & qui lacti sunt adsue- *Lac capri-*
ti, usumq; ejus innoxium ante cognoverunt, *num scor-*
Lac caprinum, & in ejus penuria, Vaccinum, *buticis uti-*
ob nutritionis præstantiam ac facilitatem, *lissimum.*
magnificè commendatur, cui magnâ ex parte
Cochlear. recentis germina, Becabungæ, na-
sturtium hyemale & hujus classis alia, inco-
qui possunt. Quo etiam in casu serum ejusdem *Serū lactis.*
haud quaquam repudiandum, quando exter-
gendi meatus intensius requirunt additis iis,
quæ scorbuto specifica sua dote resistunt.

136. Ciborum simplicitas Varietate ubi- *Alimento-*
præferenda est, cum primis ubi diversis edu- *rū simplici-*
lia prædita sunt substantiis, ac τὸ ποικίλον τῆς *tas varietä-*
διαίτης in luxuriæ nostræ supplicium cedere, *te præstan-*
videatur: & in aquæ puræ defectu pro cibis *tior est.*
elixandis pluvialis usurpandæ.

137. Somno ad coloris nativi in visceri- *Somni con-*
bus reparationem, coctionis subsidium, lasi- *ditio qua-*
tudinis in membris sedationem, humorum, *lis.*
malitiæ ac cruditatum in Universo modera-
tionem, ac integritatis denique in sensibus
tutelam, ad mediocritatem est indulgendum.

Vigiliæ autem excedentes, quibus carnes
colliquantur, spirituum atque humorum be- *Vigiliæ con-*
nignorum portio dissipatur, corpus ad tabem, *visanda.*
siccitatem irreparabilem, melancholiam ac
maniam deducitur, cruditatibusque repletur,
senium ac celeratur, totumque systema ex hu-
morum imperfecta concoctione & acrimoniâ
morbis obnoxium redditur, penitus fugiendæ.

Meridianus autem illis saltem, qui ob dolores urgentes, Ventriculi imbellitatem & æstum, nocturnas vigilias, animi pathematha, & curarum mordacitatem, insomnes transigunt, noctes vel melancholicis exercentur cogitationibus ac nimis calido præditi sunt jecore, est concedendus, modo levis is sit, in loco temperato & corpore parum declinato.

Exercitiorum in corporibus astitit.

138. Cumque iners otium, vitaque desidiosa, affectum hunc præ cæteris foveant: idcirco exercitiis & laboribus, quib. concoctiones juvantur, concitatiores redduntur Spiritus, idoneum calor innatus acquirit fomentum ac solidæ partes humiditate grata perfusæ roborantur, pro virium modulo vacandum: nunquam non febris & impuritatis in visceribus habita ratione, idque ne vel immoderatus incendium concitetur, aut quod in corpore adhuc delitescit morbosum, innervum erumpat.

139. Uberrima quin etiam ex cruditatibus aut redundantia, humorum vitiosorum non raro colligitur seges, quæ non benignè tantum conspurcantur succi, vasaque replentur, sed & prohibita exsudatione ac diffinitione debita plurimi concitantur ac foventur morbi viscerumque coctio planè evertitur. Omnes itaque ad hanc rem conferantur vires, ut quævis abundantia tollatur, instituta victus ratione tali, quæ quod corpori conferre possit, subministret, aut quod excedit

cedit Victus parsimonia vel graviori exercitio cōteratur: Vel si hac lege id minimè fieri posse consultum fuerit, per vomitum aut leves evacuationes educatur. Quem in usum Balnea aquæ dulcis non sunt repudiēda, eò quod intercutanea spiracula, pro humorum reliquiis calefaciendis, fluxisque diffundendis, & eliquandis meatibus referendis potenter aperiunt.

*Aqua dulcis
balnea.*

140. Cumq; non nisi peractâ concoctione corpus ab excrementorum molle commode vindicari queat: Ideo veneris exercitiis hic statuendus erit terminus, ut in Aurora charitatis opibus amicâ, & corpore ab excrementis cruditatibusque immuni ac libera peragatur: Istis autem qui Venere nimis resolvuntur ex decreto Pauli, à Cœna tutior est concubitus, ut postea somno ac suavi alimentorum vapore liberalius reficiatur. In usu tamen subsidiorum tam exolventium, quam sudoriferorum, ob resolutionem spirituum nimiam, & lipothymia succedentis metû, flammis thori socialibus haud quaq; utendum.

*Apbrodisio
quandoq;
innoxia
tractentur.*

141. Animi deniq; perturbationes moderationis freno sunt coercendæ, ne vires corporis impensius dissolvantur, calor & spiritus obtundantur, viscerum & τὸν ἀνδρῶν intercidat, aut corpus atrophiam contabescat.

*Animi mo-
tus ut coer-
cendi.*

DE CURATIONE.

142. Quæ medicamentorum subsidio absentem sanitatē revocat, morbumq; profligat

*Intentio-
nes curandi
generales
quinq;.*

*Tam obstru-
ctiones quã
intemperies
in scorbuto
duplicem
curandi
desiderant
intentionẽ.*

CURATIO quinque intentionibus genera-
libus potissimum absoluitur. 1. Evacuatione. 2. Apertione. 3. Alteratione: 4. Confortatio-
ne. 5. symptomatum remotione. Cum enim
obstructio, à qua morbus hic dependet, sui
ablationem indicet, & quæ huic negotio ac-
commoda sunt, ex classe calidorum, attenu-
antium, ac detergentium, necessariò depro-
mantur atque corpore pravis humoribus ad-
huc diffuente minus exhiberi tutò queant:
Utique humorum istorum pleonexia, à qua
Febris, infarctus, tumor, & Intemperies fo-
ventur, primo omnium adimenda erit. Hæc
autem, quia morbus est partim confirmatus,
ex parte etiam ad sui perfectionem jam pro-
peras, ceu factus indicationem obtinet ex par-
te curativam, quæ evacuatione perficitur:
respectu vero materiæ, quæ adhuc est in fieri,
præservatoriam, qua humoris istius genera-
tio, aut si inibi fuerit genitus, retentio prohi-
betur.

143. Generationis remora ejusmodi per-
agitur ingeniis, quæ intemperiem jecoris & li-
enis emendant, causasque procatarcticas ad
humoris melancholici augmentum confe-
rentes, demoliuntur. Retentionis vero pe-
riculum meatuum resecratione & Lienis con-
fortatione dimovetur. Duplicem itaque re-
tentionis impedimentum præstat usum: U-
num quidem multitudinis præcautionem, al-
terum infarctus remotionem. Idipsum etiam
de in-

de intemperie statuendum, in qua id, quod factum est, sui ablationem per contraria innuit: quod autem jam fit, remotione causæ propriæ, quæ humoris est multitudo, è medio tollitur.

144. Non rarò tamen sæpè contingit, ut morbus ex morbo proficiscatur, & morbus ejusdem causæ fiat: & eadem rursus nunc causæ, quandoque morbi, modo symptomatis vicem sustinent. Quo in casu pro varietatis istius ratione, curationis etiam intentiones mutare convenit.

Prima Curationis Intentio.

145. Evacuatio causæ seu humoris peccantis, quem pleriq; melancholicum esse statuunt, in venis Mesaraicis circa lienem, vel in eodem coacervati remotioni & educationi incumbit. Idque tam Venæ sectione, quam purgatione, ac sudoris provocatione.

*Sanguinis missio quando admit-
tenda.*

Sanguis in scorbuto non solum modò qualitate: sed et quantitate peccans, leniente subsidio præmisso, statim in principio ac morbo nondum planè confirmato, Venæ sectione, aut Cucurbitulis, adimendus est: idque præcæteris, ubi ætas, Naturæ Virtus, Vitæ conditio præcedens, Venæ turgentes, Anni tempus, corporis habitus & Color, id minimè dissuadere videntur.

*Quantitas
mittendi
sanguinis
unde defi-
niatur.*

146. Quantitas mittendi sanguinis ex vi-
rium robore & vitiosorum humorum in venis
abundantia, definitur: Ita tamē, ut cacochymia
invalescente semper intra cancellos consista-
tur, quam extrā eosdem feratur: Qualitas re-
medii ab humoris qualitate est petenda: Ea
propter cum sanguis limosior est, & crassior,
largiori plagā adimandus est.

*Variae Me-
dicorum de
venae sectio-
ne opinio-
nes.*

147. De loco autem haud irrita inter Me-
dicos jam viget controversia. Quidam enim &
ἀνὰ πλάγην Hippocratis imitantur, ut ē regionis
partis affectæ venam aperiunt, urgente præ-
sertim plethorâ, & præcedente victu libera-
liori. Alii ob fomitem mali in Liene, internam
cubiti sinistri, aut quæ intra annularem aut
auricularem digitos sinistræ manus est sita,
tundunt, maximè ubi sputum cruentum acce-
ferit. Græci semper in cubito phlebotomian
suadent. Recentiores vero propter com-
munionem venarum cum hepate & vena ca-
va, ex qua etiam in lienem propagantur ra-
mi, in dextro brachio sanguinem tantummo-
do dimittunt.

*Cucurbitu-
le nec non
hemorrhoi-
dum &
mensum
prolocutio
quando lo-
cum meren-
tur.*

148. Quia tamen Medici auxilium vix
imploratur, nisi morbo altius jam radices in
corpore jam exercente, variis lituris morbus
femetipsum prodat: Idcirco à sanguinis mis-
sione desistendum, & ad ipsius Vicarias cu-
cubitulas, natibus, cruribus ac suris affixas,
confugiendum: eò quod & ipsæ sanguinem
crassiorem ex locis distantioribus affatim
proli-

prolicere putant. Quibus hæmorrhoidum, & in mulieribus, sinistrè purgatis mensium provocatio: aut Venæ tali sectio, utiliter quandoque subjungitur.

146. Qualia autem venæ sectioni permit-
tenda sint lenientia, nemini non obvium est,
In quibus tamen hæc Cautio adhibenda erit,
ut quæ removendæ alvi latrinæ gratia in præ-
sentia & post venam sectam præscribuntur.
Enemata aut Apozemata, in sero caprino, aut
jure Alectorio vel simili elixentur.

*In usu leni-
entium quæ
phleboto-
mia præ-
mittuntur.
Cautela.*

150. Quo peracto humoris morbum com-
mittentis, aut circa nutritionis organa redun-
dantis instituenda est evacuatio. Duobus hæc
perficitur ingeniis: 1. sufficiente & idonea hu-
morum præparatione ac digestionem: 2. Cle-
mentinec molesta evacuatione.

*Evacuatio
duplici in-
genio per-
ficitur.*

151. Utrumque negotium ritè ut expe-
diatur primo loco sequentes pro humorum
eductione ritè peragendâ solerter expendis-
se canones operæ fuerit pretium.

*Canones in
humorum
eductione
notanda.*

Alvus levi cathartico primas Venas non
transeunte, neque continentem & assidu-
am, multò minus tollerabilis limites egredi-
entem, procurante inanitionem, & cōcoctos
præparatosque humores subducente, subinde
movenda, & reparandarum virium gratia, per
Epicrasin, pro humoris scorbutici, in hypoch-
ondriis stabulantis inclinatione, ac meatuum
conditione adornanda.

Facilem

2. Facilem autem & ægrotanti salutarem purgationem, quæque sine fastidio, torminibus, vertigine, aut similibus pathematibus, absolvitur, molietur is, qui humores superfluos, crassos ac tenaces, prius incidit, ac meatus, per quos isti feruntur, ac transmittuntur, atq; à medicamentis trahuntur, recludit.

3. Pari pacto ante putredinem superatam, & humores, in quibus ea residet, concoctos, purgationes magnâ ex parte difficulter procedunt.

4. 152. Ut neque largam sanguinis missionem hic morbus, ceu à Victu minus laudabili genitus, sustinere potest: sic neque validas evacuationes, præsertim inter initia, admittit: Idq; ob noxam, quâ cor societatis ac vicinitatis jure, nec non officiorum, vitiorumq; communicatione, promptissimè afficitur.

5. Sub frigido cælo & aeris constitutione gelidâ, humidaque pilulis rectius, quam potionibus alvus movetur: si tepidius cælum, & aer, in quo æger decumbit, siccior fuerit, licet etiam potiones & Electuaria pituitam ac melancholiam trahentia propinare, prout hunc vel illum humorem magis excedere cognoveris.

6. Alvi solutio quotidiana, arte vel Natura facta, in hoc morbo salutis futuræ index est.

7. 153. Frequentes cum rubicundis urinis purgationes, sunt lethales.

Ex classe purgantium illa præ cæteris eligantur, quæ proprietate suâ humorem melancholicum eliciunt.

8.

In morborum, quibus scorbutus admiscetur, syndrome nullus integrè curatur, nisi medicamentis priori morbo dicatis, unum vel plura adjunxeris, quæ scorbutum respiciunt, & peculiarem erga ipsum facultatem possident.

9.

154. Medicamenta omnia pro morbi diuturnitate ac varia corporum constitutione diversimodè mutari debent.

10.

Tutior curationis via est, ut à mitioribus paulatim ad fortiora deveniatur.

11.

Hydrope scorbutico districti in morbi exordio purgationes ægerrimè sustinent.

12.

155. In hydropicum tumorem corpus in hoc affectu à catharticiis facile attollitur.

13.

In longiori hujus mali mora fortiora & magis incidentia atq; attenuantia medicamenta sunt usurpanda, quam recenti adhuc malo.

14.

Infantes feliciter curantur, propinatis Nutrici medicamentis.

15.

156. Haud vero minorem in humorum apparatu idoneo requiri industriam, omnibus, qui vel mediocrem in re Medica sunt assequuti cognitionem, in confesso est. Quo quidem in negotio hi cogitatione diligenter sunt percurrendi, evolvendiq; canones.

Canones in humorum preparatione accommodandi ac necessarii.

Si co-

1. Si cognito & perspecto morbo à mitioribus medicamentis ex Voto non succedit Curatione, non cessante febre, qualitates ipsorum tamdiu sunt intendendæ, donec ad optatum finem perveneris.
2. Neglecta hujus morbi emendatio febris curationem impedit, ac remoratur.
3. Ob frigidam cœli intemperaturam vino convenientia huic morbo remedia sunt incoquenda, iisq; cochleariæ succus identidem admiscendus.
4. 157. Tam diu urgenda sunt remedia, quæ putrefactionem huic morbo propriam arcet, humores crassos ac frigidos attenuant ac digerunt, donec viscera omnia ad pristinam reducantur temperiem.
5. Febre perseverante, iis, quæ feberi succurrunt, semper admisceantur, simplicia scelerben à proprietate curantia: à quibus paulatim ac pro febris remissione, ad fortiora descendendum.
6. Urinis crassis ac turbidis plerunque febris validior jungitur, quæ ut propter materiam, in qua residet, incidentibus, ita morbi causâ refrigerantibus curari postulat, additis iis, quæ ad hunc morbum usus peculiariter monstrat.
7. 159. In febribus nothis, remediis istis, quæ febrem mitigant ac venas modicè aperiunt, ex Scorbuticis medicamentis Nasturtii succus potissimum admiscetur.
8. In febribus æstuantibus eligenda sunt remedia

media scorbuto cōvenientia temperatissima, & vel minimum calefacientia. Quibus associari possunt quę moderato calore venas aperiant, humoresq; crassiores concoquunt & incidūt, cum Cuscuta, Ceterach, Adiantum, & quod in hoc casu eximiē præstat, Fumaria.

Ad sanitatem reparandam minimē faciunt dulcia & syrupi ex saccharo & melle comparati; eo quod morbus ex hujusmodi remediis fomentum acquirit. Ex Pythagoræ Philosophi sententia constat, τὰ δρῦμεα καὶ πικρὰ τοῖς σπλανκνοῖς ὀφέλιμα: τὰ ὃ γλυκεῖα βλαβερά. Ac dulcia Lienī inimica esse eandemq; ad obstructions suscipiendos obnoxium reddere flatibusq; occasionem suppeditare nemini obscurum est.

159. Ex Wieri testimonio omnes fere plantæ acres, quibus materiam morbificam incidendi attenuandiq; vis inest, ad hujus exterminationem conferunt.

Ab impensius calefacientibus & attenuantibus tamdiu abstinendum, donec febris remota, aut saltem mitigata fuit, & à mitioribus ad fortiora paulatim assurgendum.

In scorbuto ad humorum peccantium prodigiosam commixtionem, & ab eadem descendentem morborum confusionem, curatio semper est dirigenda, nunquam non additis iis, quæ peculiarem adversus hunc morbum facultatem obtinent. Ideoque cum febribus & obstructions satis per-

tinaces

9.

10.

11.

12.

tinaces subindè concurrant, iis, quæ ad hunc morbum experientia monstravit admiscenda sunt febrem mitigantia, ceu Cuscuta, Cetrach, Carduus bened. Absinthium Rom. Fumaria, Betonica, & his affinia. Hoc facto eventus ubi minimè responderit (ceui fieri consuevit in iis, qui cum respiratione difficili ac frequentibus angustiiis, urinas crassas & rubras absq; manifesta siti cum crasso, rubro, ac furfuraceo sedimento reddunt) hic certo cōsilio aliquid de speciebus Plurisarcontici vel simili quodam addendum. Sin autem cum eiusmodi urinis sitis urgens ac calor vehemens afflixerit, prædictis admiscenda sunt, quæ leniter incidendo attenuandoque febrem mitigant, ac sitim restringunt: habitâ prius aeris, in quo vivitur, & diætæ ratione.

13. 160. In febribus ardentibus, siti que intensâ, obstructions expedientibus atque à proprietate agentibus, subjungatur Acetosa ejusque succus. Sin verò pituitosi humoris urget pleonexia, addantur Rad. Enulæ campanæ, aut summitates hyssopi.

14. Cochlearia nunquam non conventior est Becabungâ & Acetosâ, ubi absque multa siti cum urinis copiosis ac rubris vel crassis & subfuscis febris invaluerit, & quidem in corpore crasso ac melancholico succo diffuente.

15. Succus Becabungæ & Acetosæ utilior semper est decocto.

161. Epati & Cordi convenientia Epithemata indidem sunt adhibenda, ac spina dorsi pro febris mitigatione unguento refrigerante fovenda.

16.

Visceribus tumidis & obstructis præter interna forinsecus adhibeantur, quæ emolliunt, ac discutiendi facultate corroborant: additis per intervalla iis, quæ leniter expurgant.

17.

Fortioribus attenuantibus & incidentibus annumerantur, decoctum chelidonii minoris, & Raphani succus, reliquis debitâ proportionem admistis.

18.

162. Ab impensius calefacientibus & attenuantibus tamdiu abstinendum, donec febris ablata aut saltem mitigata fuerit, & à mitioribus ad calidiora semper transeundum.

19.

In symptomatum frigidorum curatione attenuantia & incidentia remedia, scorbutum simul respicientia, ob causam morbi crassam ac frigidam, numero, gradu, & dignitate ea, quæ calorem contemperant, superare debent.

20.

Aer, in quo vivendum est ægroto, ubi nimis est subtilis, ac similis victus ratio colitur, tunc minus incidentibus & attenuantibus subsidiis curatio est pertexenda: quæ tamen in aere crasso, udo & humido intendenda esse, rationi consentaneum est.

21.

163. Plurimi citra purgantium adminicula convaluere, qui medicamentis incidendi & attenuandi facultate præditis admiscuere, quæ peculiari dote scorbutum adversantur.

22.

23. In morbi initio paucissimis ac simplicissimis remediis curatio multoties absolvitur.
24. Empiricorum subsidia in hujus morbi curatione maximè sunt inimica.
25. Aperientium dosi succi cochleariæ ʒij. aut amplius continuo sunt admiscenda.
26. Nimis refrigerantia ob causam morbi frigidam in hoc affectu evitare necesse est.

Haustulus. 164. Ex censu purgantium est potio sequens, quæ

R. Rhabarb. opt. scr. ij. squinantbi. scr. dimid. Agarici novi trachis. dr. dimid. spicæ Indicæ gr. vij. Fol. senæ Alex. dr. ij. rad. Poly podij, scorzonerae an. dr. ij. Aristoloch. rot. veræ. sem. melonum an. dr. ij. Scariolæ, Carui an scr. j. Flor. Bugloss. utriusq. an. pug. dimid. Cichorii, Epithymi Cret. an. p. j. passularum unc. dimid. In sero caprino depurato, vel in aquâ Fumariæ & Absinthij. an. quant. sufficit. F. omnium decoctio ad casum dimidii. Colati juris Unciis duabus admisce, Extracti diacarthami scr. ij. Hellebori nigri ritè preparat. scr. dimidium, Cremoris Tart. gr. xv. & Fiat. l. a. haustulus, cui nonnunquam drachmas duas vel cochlear unum succi cochleariæ veræ addere licet.

Potio purgans.

Vel R. Fol. Fumariæ, Cochleariæ recentis, Bekabunga capillor. Vener. Ceterach, Agrimonie an. Mon.

an. Man. ij. scabiosæ, scolopendriæ an. man. dimid. Flor. cordial. an. pug. j. Rad. Glycyrrhiz. rasæ dr. vj. Fol. senæ. Unc. j. Rhabarb. Elect. Cort. Myrobal. Indor. præpar. an. scr. iiij. Uvarum pasfarum, exemptis arillis, dr. ix. hordei mundi pug. j. squinanthi scr. j.

Decoquantur in sero lactis pro libra j. maneant infusa per noctem: Colaturæ ad de syrupi sceletyrbici, Forest. unc. ij. ex infusione rosarum multiplici, de Cichorio cum Rhabarbaro Nicolai ana unc. dimid. Misce pro tribus dosibus matutinis, quibus multa melancholica foetida excludi solent.

166. Eximius est & Iuris Aleætorii usus, quod

R. Rad. Scorzon. Polypodii an. sesquiunciam. Asparagi, Buglossæ an. unc. dimid. Tartari vini albi aut Cremoris ejusdem, sem. carthami cont. an. dr. x. Anisi, Carui an. dr. ij. Turbith Gummosi dr. v. salis gemmei dr. ij. Fol. senæ Alexand. Unc. ij. Galangæ, Zinziberis an. sesquidrachmam: Cinamom. dr. j. Flor. Bugloss. Violarum an. Man. dimid. Fl. Agrimonie, Ceterach, Betonicæ, Chamædryos, Iuæ arthet. Cochleariæ veræ an. Man. j. Confracta inserantur ventri Galli decrepiti, & in aquæ partibus tribus ac vini albi parte unâ ebulliant.

Decoctum per aliquot dies usurpetur.

*Elegantia
subsidiæ
expurgatio-
ni corporis
inserviētia.*

167. In hanc solventium coloniam refe-
runtur & *syrupus senæ compositus Langii*, pul-
vis *senæ compositus Wieri*, & *panchymagogus*
Quercetani; *Flores Antimonii correcti Crokii*, *Es-*
sentia quinta Antimonii; *Vinum Absinthites*
solutivum vel catholicum purgans Quercetani,
Oleum Rhabarbari exolvens; *Extractum*
Cassie & *Mannæ cum fol. senæ Quercet.* sy-
rupus de pomis cum senâ, aut *Helleboratus*
major; *Cremor Tartari*; *diatartarum* & si-
milis.

Sudorifera.

168. Exolventibus annumerantur & diure-
tica aut sudorifera expurgato jam corpore
adhibenda, quibus tamen haud quaquam
tamdiu fatigandi sunt ægroti, ut in *Lue Vene-*
reâ, sed terminus magna ex parte hic statui-
tur, quo putredinis, vapores diversimodè ex-
promentis, notæ penitus sunt displosæ. Huic
inserviunt usui *decoctum aut Extractum Gua-*
jaci, sarsaparille, Chinæ, lign. Aloes, Bux. aut Rho-
dii; Theriaca; Mithridatium; Bezoarticum mi-
nerale ad purificandum & instaurandum balsa-
mū Naturæ radicale præstantissimum: Rob. è baccis
Ebuli, sambuci, Juniperi: Vel stillaricii ex iisdem
comparati liquores. Quæ singula tamen feli-
cius ut actiones expediant suas, præter lectu-
los, laconica uda vel humida roscido quodam
ac grato vapore prædita, sunt adparanda, aut
igniti lapides, vel candens ferramentum, de-
coctio ligni sancti, aut alio liquore, jugiter as-
pergendum.

169. Descen-

169. Descendentibus in folium etiam *Sal Absinthii cum decocto Milii non de corticati; vel Extractum Zinziberis, chinæ, aut granorum Juniperi; sulphur auratum diaphoreticum, aut simile quid propinandum*: idque vel in vino aut succis Acetosæ nobilis, Becabungæ, Nasturtii aquatici, cochleariæ aut fumariæ, cum vino simul expressis. Quibus autem Febris simul infesta est, ii stillatitiam florum arantiorum, aut limonum, vel similem usurpare poterunt.

Diaphoretica chymica.

170. Ab hoc etiam scopo non aliena sunt diuretica, per urinarios meatus humores evocantia, ceu *semina quatuor frigida majora & Erucæ; Radices Acori, Valerianæ; Cortices radicis Cappariæ, Bacca juniperi, levisticum, piper; Cinnamonum; oxymel diureticum*: nec non quæ mensibus in foeminis ciendis destinata sunt.

Diuretica.

Intentio Secunda.

De libertatem meatuum præstantibus.

171. Quæ obstructos & ab humore limoso, crasso ac tenaci præpeditos meatus expediendi vim habent, nō modò visceribus internis amica, sed & humori exterminando accommodata esse debent, ita, ut feculentum, terrenum, durum ac viscidum extenuent, & incidant, dissipandoque extergant, quò facilius in sentinam corporis explodantur, &

quod tenuius & serosius est, ad vias urinarias, aut alia Naturæ conferentia emissaria deducantur. Et horum nonnulla in simplicium, classem referuntur, alia composita sunt.

*Infectus
viscerum
expedientia
simplicia.*

172. In numerum simplicium referuntur, Ex radicibus *quinq;* *Aperientes*, *Scorzoneræ*, *Caryophyllatæ*, *Ononidis*, *Enulæ*, *Rhapon-tici*, *Chelidonii*, *Urticæ*, *pimpinellæ*, *petroselini*, *Fœniculi*, *Glycyrrhizæ*, *polypodii*, *Oxylapathi*, *Buglossæ*, *Aristolochiæ rotundæ veræ*, *Gentianæ*, *squillæ*, *Corticum rad. capparum*, *Tamarisci*, *fraxini*.

Ex herbis *absinthium*, *Acetosa*, *Acetosella*, *Adiantigenus omne*, *Agrimonia*, *Fumaria*, *Thymus*, *Epithymus*, *Buglossum*, *Ageratum*, *Chamedrys vera*, *Chamæmelū Ital.* *Teucrium*, *cichorium*, *Flosgenistæ*, *Hyssopus*, *scariola*, *Lupus salictarius*, *Matricaria*, *Petroselinum*, *scabiosa*, *scotopendria*, *Valeriana*, *Betonica*, *Mentha*, *Rosmarinus*, *Origanum*, *Ruta*.

Ex Aromatibus, *Nux moschata*, *Macis*, *Calamus Aromaticus*, *Cyperus odoratus*, *lignum aloes*, *Rhodium*.

Ex fructibus *Amygdalæ amara*, *pistacia*, *Bacæ lauri*, *uvæ passæ majores* & *Corinthiæ* & *grana juniperi*.

Ex terrestribus, *Vitriolum*, *chalybs*, *ferri scoria*,

scoria, lapis Bezoardicus, margaritæ, Corallia, aliæq; tonum viscerum roborantia.

173. Quæ sanè universa multo rectius in usum trahi possunt, ubi de Alterantibus quædam admiscueris, quæ prærogativo quodam jure huic lui dicata & consecrata sint, illique facultate suâ specificâ adversantur, usuque artis longo confirmata.

Ex quorum albo sunt *cochlearia vera* Scorbutica medica-
menta. tum comesta in acetariis, tum conservæ vel syrupi, decocti, Essentiæ, Tincturæ vel stillatitii liquoris formâ usurpata: *Nasturtium hortense agreste & hyemale*, iisdem ritibus assumtum: *Anagallis aquatica seu Bekabunga*, aliorum vibrantiorum facultatem infringens pari pacto usurpata: *Sisymbrium* vel *Cardamine aut nasturtium aquaticum minus*, quod tamen ex lutosiss, cœnosis & stagnantibus aquis, ceu ingrati saporis, inutile & minus efficax, haudquaquam est depromendum. *Trifolium aquaticum, Illecebra*, quæ *Sedigenus est*, *Nummularia, eruca* ac ipsius semina, aliaque benignitate Naturæ in medium collata, quibus & infarctus interaneorum referantur, humorum putredo coercetur, & intemperies illa vitiosa, quæ Epati cum primis ac Lienî ab hoc morbo inuritur, elui potest.

Composita 2

174. Composita ut diversimode, & quidem in forma syruporum, decoctorum, infusionum, aquarum, stillatitiarum, conservarum, electuariaorum, extractorum, pulverum, Tabularum aut morsulorum effinguntur.

Serapium.

175. Ex syrupis aperientibus plurimum emolumenti confert, qui

Rec. *Passularum* Corint. *syrupo de succo Acetosæ inebriat: sesqui unciam*, *Rad. polypodii querni*, *Apii*, *scorzoneræ an.* *Unc j.* *Glycyrrhizæ*, *oxylapathi*, *Eryngii an. dr. vj.* *Enulæ camp. cort. rad.* *Capparum*, *Tamaricis an. unc. dimid. sem.* *Melonum dr. iij.* *Anisi*, *urticæ an. sesquidrachmam:* *Grano. juniperi dr. iij.* *Fol. cuscute*, *Capill. ven.* *Nummulariæ*, *scolopendriæ*, *cochleariæ veræ an.* *Man. j.* *Epithymi*, *Thymi an. Man. dimid.* *Flor. Buglossi veri*, *violarum ana pug. iss:* *Cinamomi dr. j.* *Bulliant in aquæ Communis aut sericapriini s. q. in diplomate. Colaturæ extractæ sesquilibræ addatur sacchari cand. q. s. & coquatur in syrupi dilutioris consistentiam.*

Decocta hunc in modum comparantur.

Decoctum.

Rec. *Rad. sarsaparille*, *chinæ an. unc j. cum dimid.* *Glytyrrhizæ*, *Graminis*, *Asparagi an. dr. vj. sem: quat: frig: maj. an. dr. ij.* *lactucæ*, *scariole an. dr. j.* *passularum dr. x:* *Flor. violarū*, *Buglossi ana Man. dimid.* *Fol. Becabungæ*, *recent. Man. j. cum dimid.* *Fiat horum omnium vel in sero caprillo, rite*

ritè ac sufficienter depurato, aut brodio gallinæ insulso ad casum medietatis decoctio: Colatura manè ac vesperi propinetur.

177. Infusum ex vino in pastu aliquandiu usurpandum hac ratione licet concinnare. Infusum.

Rec. Ligni Rhodii, sassafras odori an. dr. vj. Rad. Charyophyllatæ unc. j. sarsaparill. Chinæ an. unc. ij. scorzonæ sesquiunciam, Glycyrrhizæ dr. x. Cyperi odorati Unc. dimid. summit. absinthii pont: Fol. cochlear veræ an. Man. j. cum dimid. scolopendriæ Man. j. Comminuta vel affuso musto recenti ebulliant, aut vasi vitreo immissa per decendium, aut amplius in loco frigido reserventur pro maceratione, postea quod in usum quotidianum detrahatur, alio vino bono resarciatur.

178. Destillati hæc potest esse formula. Rec. Destillatum
Rad. polypodi. scorzon: an. unc. iij. Cort. rad. cappar. Fraxini, Tamarisci an. sesqui uncia. Fol. agerati, cochleariæ, nummulariæ, Nasturt. aquat: Melissæ, ceterach, chamædryos chamæpityos an. Man. ij. sem. card. Benedicti, Mariæ an. vnc. dimid. Fœniculi dr. ij. Flor. centaurii min. Hyperici, sambuci an. Man. j. Macerentur per triduum in aquæ Fumariæ, seri lactis, ac Vini albi opt: an lb iij. oxymel. squillit: lb j. Fiat q₃ s. a. per cineres destillatio. Liqueoris istius ante pastum uncia binæ capiantur.

179. Conservam aut Electuarium hac ratione concinnate licet. Conservam
Electuarium.

Resp. Conserv. germinum ac flor. Cochleariæ veræ unc. iij. Flor. Buglossi, Garyophyll. borrens.

*Rosarum damascen. an. sesquiunciam: Carni-
um nucis Indicæ conditæ, Cort: citri condit. ac
minutim concisorum an. Unc. j. Melliginis grano-
rum juniperi dr. iij. confect. Alchermes sesqui-
drachmam. syr. de Canellâ dr. vj. de succo coch-
leariæ aut scelotyrbici Foresti q. s. pro cogendo E-
lectuario, cui justi acoris gratiâ, admisceatur
Sp. sulphuris acidi q. s.*

180. Extractum hunc in ritum paratur.

Extractum

*R. Rad. chelidonii majoris, scorzonæ, Filicis
an. unc. ij. Valerianæ, Pimpinellæ an. unc. j. Cort.
rad. Fraxini, Tamarisci, Rad. sarsaparill. an.
unc. iij. Comarum absinthii pont. Agerati, scolopendriæ an. Man. ij. Flor. genistæ, Buglossi, sam-
buci an. Man. j. Cinam. Rasuræ Eboris an. unc. di-
mid. squinanthi dr. ij. Gran. Junip. Man. j. cum
dimid. Cubebarum sesqui drachmam, sem. Am-
meos, Cimini, Costi veri an. dr. iij. Optimè com-
minutis in matraccio vitreo affunde Aquæ foliorum
scolopendriæ, Fumariæ, Absinthii an. part. iij. A-
ceti squillitici lb. j. Aceti buglossati, sambucini
an. lb. dimid. lentissimo igne destilletur liquor
ad siccitatem, qui denuò affundatur fecibus pro
formando extracto: cui in infusione, pro removen-
do infarctu lienis contumaci ac diuturno, etiam
limaturæ chalybis cum sulphure, aut Spiritu Chal-
cantino calcinato, addi potest.*

181. Pro apparanda Tragæa, ad obstru-
ctiones delendas, his utere.

Tragæa.

*R. pulv. Rad. Aron. præpar. unc. dimid. Ze-
doariæ, Calami Aromatici, ligni aloes, Rhodiæ
an. dr. j. Flor. genistæ sem. Nasturtii Erucæ al-
bæ,*

bæ, Fœniculi, Carui an. sesquidrachmam. summit. Melissæ ʒij. Caryophyll. Cubebæ. Zinzib. albi an. dr. dimid. Cinam. scr. iiij. salis Fraxini, Tamarisci, ceterach an. scr. v. confect. Rot. ex spec. diarrhod. Abb. ad pondus reliquorum.

182. Ex iisdem pulveribus effingi possunt & Morfuli ac Rotulæ pro intentione medentis, additis speciebus Cordialibus diarrhodon Abbat. diatrion sandalon, Pliris sarcotici, Trochisci de Capparibus, vel extractis, oleis, & solutis cordialibus.

III. Intentio.

De Alteratione.

183. Licet pro viscerum affectorum indigentia, atq; intemperiei, quæ in iisdem vel jam facta, aut nondum confirmata est, diversâ conditione, Alteratio, cum meatuum obstructorum apertione in multis est conjungenda: Quia tamen morbi hujus in omnibus subjectis non eadem est ratio, ea propter, quæ ad Alterationem faciunt, subsidia hunc in locum referre visum est. Duplici autem nomine vires hæc expediunt suas, manifestâ nimirum, quâ viribus agunt contrariis, & occulta qualitate seu proprietate quadam Alexiteria, qua malignam hujus intemperiem reprimunt.

Alterantia cum obstructiones removentibus frequenter sunt conjungenda.

184. Uberrimus horum subsidiorum est apparatus, non tam ex vulgaribus, quam ex accuratius elaboratis constans. Tri-

Alterantia vulgaria.

ta sunt & vulgaria, præsertim ubi gravior morbus, plura & fortiora remedia

non

non desiderat, decoctum Cerevisiæ cum Nasturtio aquatico, Beccabunga & Cochlearia aliquandiu usurpatum ceu optimum sanitatis pauperibus subsidium. Beccabunga, Cardamine, sisymbrium contusa, cum lacte cocta & propinata, pulvis Nummulariæ potus. Absinthium cum vino & aqua vel cerevisia decoctum, & aliquandiu bibitum, præsertim ubi sine febre & obstructione æger fuerit. Nicotiana deniq; vera & persicaria, prædictis in generis adhibita.

185. Nonnulli succum vermicularis cum aqua Acetosæ & Fumariæ, vel in lacte caprino, additis croci, cinamomi, Garyophylli, maccis, Granorum Paradisi an. drachmis duabus leviter discoquunt & sub aurorâ, ac vespere, prociendo sudore haustum propinant : Alii ex Nasturtii Aquat : & Cochleariæ germinibus recentibus in pila lapideâ contusis succum expressum propinant : Vel succi sedi ℥ij. cum feri caprini ℥ij. β. ac cinamomi ℥j. miscent, & exhibent. Plurimis eximium censetur alexiterium etiam in mediâ hieme, quando singulis vini Galici ac rubelli libris succi Cochleariæ ℥iiij. admiscent & propinant. Non paucis hoc arridet, quod. *Rec. Fol. Beccabungæ, sisymbrii, Cardamines recentis an. Man iij. aut iiij. Contusis admisceatur sem. Erucæ, Rad. Frideis hortensis nostratis an. unciam dimid. Zinzib. drach. ij. Piperis longi dr. j. & cum vini rubri libris duabus ebulliant. De colaturâ per novendium*

dium in autora cyathus satis capax calidè exhibeatur, proque sudore eliciendo ægrotus probè muniatur.

186. Quidam incidentibus, & attenuantibus herbis ac radicibus aliisque proprietate hunc morbum respicientibus decoctis infundunt succi Coachlear. uncias aliquot, suspensis simul ex filo raphani radicum sylvestris taleolis aliquot, quas cum syrupo idonei q. s. exhibent. Ingratum etiam, sed certissimum in Frisiâ Orientali, autore Johanne Wiero subsidium. *Rec. vini Rbenani ℥ xxiiij. Rad. raphan. major boni, noviter rasi aut in mortario triti ℥ iiij. Macerentur per horam unam atq; alteram loco tepido & exprimantur. Collaturæ ad misce stercoreis taurini solidi & anserini an. quantitate trium nucum juglandium iterumq; per horam infunde. Expresso iterum infunde Nucis moschatæ, Garyophyllorum, tenui lino comprehensorum an. dr. ij. & vinū hoc loco potus ordinarii ægroto tandiu ministrant, donec integram assecutus est sanitatem, à nimium falsis, & pane secalino ut caveant, interdicens.*

*Raphani
sylvestris
usus.*

187. Specificum evercetani in diætetico est remedium, quod in vestigatio diligens, & experientia subministravit.

*Quercetani
remedium
specificum.*

Rec. Decoctionis bordei ℥ j. Vini albi ℥ iiij. Raphani agrestis minutim concisi ℥ ij. Fol. Cochleariæ Man. iiij. Contusa & expressa sine coctione in succum transferantur, de quo mane & vesperi præmissis universalibus cyathus assumatur.

Simi-

Similem in modum & succi prædictarum herbarum extorti sacchari pauxillo mitigati, si febris adsit, vel simpliciter propinentur, vel in *κλωσμάχοις* cum vino rubello exhibentur. Elegantius est, quod

*Medicamentum
ex succis.*

R. *Fol. Cochleariae & Nasturti aquat. recentium & humore adhuc prægnantium an. Man. .iv. plenos, ex quibus in pilâ marmoreâ, cum radio ligneo, contusis, succo proliciatur, cui adde sacchari fini ℥iiij. vel syrupi scelotyrbici tantundem, additaq; cinamomi acutissimi ʒj. F. Mixtura, quæ per quatrimum aut quamdiu ex re ægrotantis fuerit, ministret.*

*Vinum al-
serans.*

188. Qui Naturæ sunt frigidioris ac caco-chymici, his vinum album pro diluendis & eliciendis succis minimè noxium est, addito semper aromatum idoneorum pauxillo. R. *Fol. Bekabungæ, Nasturtii aquat. Cochleariæ. an. Man. .j.*

Contusa & liquore raphani stillatitio & Vini quadrante, vel in vini albi sextariis duobus macerentur, suspensio in expresso liquore nodulo, qui R. Galang. dr. ij. spicæ Ind. ʒss. Cinamom. opt. sesquidrach. Croci Orient. scr. ij. factaq; levi bullitione colatura mane & vespere hauriatur.

*Lactis ca-
prini usus
ad altera-
tionem exi-
mius.*

189. Rationibus etiam ægrotantium mirificè conducit lac caprinum totius morbi decursu exhibitum, idq; ejus quadam prærogativa, eò quod non alvum modo moderatè sub

subducit, sed & concoctu facile ac laudabilis nutrimenti, adstrictoria suâ facultate, qua viscerum aroniam emendat, præditum, atq; ad reparandas vires ac benignum Epatis succû, vitio morbi consumtum, restaurandum accommodatissimum est. Ne tamen hypochondria suspendere & inflare, vel in viscerum gracilibus vasis subsistere cogatur, incoquenda eidem sunt Amuleta quædam, seu scorbutum à proprietate respicientia. Innocentius etiam sumitur cum silicibus ignitis decoctum, aut laminis ferreis exustum. Hoc vero præparatum modo, quo minus in ventriculo debili coaguletur, quidam aquæ nonnihil, alii, & quidem rectius, salis aut sacchari momentum affundunt ut.

190. Si qua Febris affligerit, lac ebutyratum, in quo cochleria aut Bekabungia sunt incocta, propinatur, vel quo plurimi convalescere, lac dulce, succis prædixtis admixtum.

Lac ebutyratum quâdo admit-tendum.

Hujus farinæ est, quo ex Wieri testimonio, infiniti sunt curati.

R. Comarum absinthii vulgaris siccarum, Granorum Juniperi contus. an. Man. j. Lactis caprilli lb. iiij. Ebulliant in vase bene cooperto, ad tertiæ partis casû. Colaturæ adde expressæ croci drach. ß. factaq; levi ebullitione iterum coletur, ac ter de die haustus ex colaturâ capiatur.

Sero quin etiam lactis aceto depurato, quidam

Serû lactis.

quidam haud infeliciter utuntur, , cuius
 ℥ iiiiij addunt cochleare. cent: contusæ Ma-
 nip. ij. & expresso syrupi de succo acetosæ un-
 cias duas admiscant.

*Hermetica
 alterantia.*

*Aqua Coch-
 learia.*

*Destillata
 Composita.*

191. Nec minus ergasteriis Harmeticis
 hac tempestate depromuntur plurima, quæ in
 signium sunt virium, summamq; laudē meren-
 tur. Ex stillatitiis liquoribus Forestus *Aquæ
 Cochleariæ*, in arenæ destillatæ plurimū tribu-
 it, ita ut assiduo ejus usu nigritiem totius cor-
 poris & cruris evanuisse, l. 20. obs. II. memoriæ
 prodiderit. Rectius & felicius operantur *Aquæ
 Compositæ*. Rec. *Fol. Nasturtii aquat. Hyemalis an. Man. Iuæ artheticae, persicariæ Melissæ an.
 Man. j. Nummulariæ, Absinthii, scordii, Fumariæ
 an. Man. j. cum dimid. Cochleariæ recentis Man.
 vj. Bekabungæ Man. jv. Rad. sarsæ parille ℥ ij. ℞.
 Rasuræ ligni sancti ℥ iij ℞. sem. Anis. Fœniculi
 an. ℥ ij. Aquæ Nasturtii hyemalis, Agrimonie, ab-
 sinthii, vini albi optimi an. q. s. & fiat s. a. destilla-
 tum.*

Vel Rec. Rad. raphani sylvestris acerrimi
 ℔ iiiiij. polypodii querni sesquiunc. cort. rad. Capp-
 rum ℥ ℞. sem. Fœniculi ℥ j. Cardamomi ℥ ij. croci.
 ℥ j. Fol. Nasturtii hyemalis Man. iiiiij. Absynthii,
 scordii an. Man. iij. Rad. raphani, scindantur in
 orbiculos tenuissimos, reliqua conterantur & si-
 mul infundantur in vini Rhenani ℔ xv j. per
 octiduum in vase balnei maris tepidi: Deinde ad-
 ditis *Aquæ cochleariæ veræ, Fumariæ an. ℔ j. seri
 lactis caprini sesquilibrâ fiat omnium in balneo
 Maris*

Maris extillatio. Insigniter hæc aqua attenuat humorem melancholicum, eumq; per meatus convenientes sensim evacuat, ac lierem roborat. Datur continuis aliquot matutinis pro morbi magnitudine, & ægroti conditione ad ℥iij. vel cum Aquæ spleneticæ Vnciis duabus.

192. His affines sunt liquores & Essentiæ *Liquores & essentia.* germinum recentium Cochleariæ & aliorum Alexiteriorum, ceu Bekabungæ, scordii, Nūmulariæ, Fumariæ, & similium, quæ vel ex succis earundem expressis iteratâ destillatione eliciuntur, vel succis in uno, vel pluribus vitris ad digerendum in balneo Maris aut Ventre præliantis tamdiu exponuntur, donec sedimento crasso apparente reliquum inclarescat & rubescere incipiat. Quo facto purum de impuro per inclinationem aliquoties segregatur, atque in alio vase digeritur, donec feces in fundo nullæ amplius conspiciuntur, crudorū omniū perfecta est concoctio, amara dulcescunt, & acria ad mediocritatē gratissimā revocantur. Succum prædictum, in longū tempus ut adservetur, dosiq; minori facultatem exerat suam, ad justam syrupi consistētiam lentâ coctione deducere licet, addendo succi Vnciis sedecim sacchari quatuor aut vj. uncias, per horas 20. aut amplius in digestionē adservando, ac tandem in Balneo Maris ferventi calore excoquendo.

193. Qui Foresto in frequenti est, ab eodemque mirificè decantatur, est syrupus scelotyrbicus, quem hæc ratio adparat.

Syrupus Foresti scelotyrbicus.

R. Succi Cochlearie, Bekabung. depurat. an. ℥ ij. sacchari puriss. ℥ ij. cum ovi albugine depressumata ad syrupi consistentiam ebulliant. Hic per se usurpetur, aut liquore idoneo dissolutus, præstantissimus est, maximeque in præservandâ & expugnandâ hac lue meretur laudem.

Syrupus ex raphano & Bekabunga

Sunt qui syropos ex Radice Raphani effingant, aut, qui à præsentis scopo non admodum aberrant, ex Bekabungâ, quæ tamen seorsim usurpata, aqueâ sua humiditate, ex Ronsssei testimonio, lienum excrescentiæ materiam suppeditat indubiam.

Britannica Plinii.

Ejusmodi quid ex Plinii Britannicâ, quâ ad stomacacen & scelotyrben utitur, efformari potest: quæ tamen huc usque non rectè innotuit, licet ex Autoribus nonnulli Bistortam ipsius facultatibus respondere autumant.

Syrupus Wieri pro infantibus

Infantibus syrupum hunc Wierus utilem esse scribit.

R. Rhabar. Centaur. min. Rhaponti. an. ʒß. sem. Anisi liquiritiæ an. ℥ ij. In pulverem deducta cum brodio prunorum damascenorum, & Cochleariæ satis spisso per noctem infundantur: demum expressum cum sacchari q. s. ad syrupi consistentiam deducatur. Exhibetur manè ac vespere cochlear j.

Extractum

194. Eximii usus est & hoc extractum, quod R. Foliorum Bekabunga, Persicaria, Nammularia,

ria, Betonica an. sesquiunciam, Cochlearia;
 Man. iij. Iva arthet. scordii, Absinthii Romani,
 scolopendria, Hyssopi, Fumaria an. ʒj. Rad. Enula
 Camp. Filicis, Buglossi, liquiritia, Ireos, Asari an.
 ʒx. scorzonera, sarsaparilla, China an. ʒijʒ. Rasu-
 ra ligni Rhodii, sassafras an. ʒvj. Cort. rad. Fraxi-
 ni, Tamarisci an. ʒj. Flor. Buglossi, Garyophyllo-
 rum, Violarum, sambuci an. ʒʒ. Passularum Co-
 rinthicarum, Gran. Juniperi an. ʒiij. Cort. citri;
 sandali albi, Cinamomi opt. dictamni Cret. an.
 ʒiij. Croci, Spica Indica an. ʒij. Sem. Anisi, Urti-
 ca, Fœniculi, Melissa an. ʒijʒ. Conditório vitreo
 comminutè excipiantur, & cum succi Limonum
 recenter expressi, Aceti Garyophyllati, sambucini
 an. part. j. Aquæ persicariae ritè paratæ partibus ij.
 Bekabungæ, Melissa, Fumaria, an. part. iij. dige-
 rantur ad lentum ignem in Vase hermeticè clauso,
 postmodum leviter effervescent, exprimantur, &
 ad sapæ consistentiam, loco ac Vase idoneis, diva-
 porent. Remanentia deniq; in Oxymelitis squillit.
 ℞ j. Vini generosi albi ℞ iij. Aquæ Fumaria, Na-
 sturtii Aquatici, Persicaria, Absinthii an. q. s. ite-
 rû infundantur, per triduum, accuratè digerantur,
 ac destillentur. Qui etiam ex fecibus calcinatis sal
 elucitur, Extracto haud incōmodè aspergi potest.

195. Eugalenus Extractum Juniperinum, multis experimentis celebre, præsertim in pa-
 ralyseos scorbuticæ initiis, commendat.

Extractum
 Juniperinū
 Eugaleni.

R. Fol. Betonica Man. iij. Coquantur ex aqua pu-
 ra ℞ viij. ad tertiæ partis consumptionem: postmo-
 dum addantur Baccarum Juniperi contusarum.
 ℞ ij. & ad pultis consistentiam redigantur.

Spissamentum deniq; fortissimè extrictum cum sacchari lb ij. ad sapæ consistentium lento foco ducatur. Sub finem addi possunt, Pulv. Zinziberis. ℥ij. Macis, Calami Aromati: Cubebarum Fol. Senæ an. ℥ß. Fiat Electuarium molle, de quo Cochlear unum quotidie semel assu-
matur.

Tinctura.

196. Excellens hæc est & Tinctura Ioh. Werneri, l. 2. Therapeut. quæ R. Spiritus vini opt. q. s. in quo, loco ac matraccio convenienti, macerentur, Rasuræ ligni sancti ℥ ix. rad. Filicis ℥iij. Corti. interior. fraxini, Ebuli, Cappari an. ℥j. sem. Anisi sesquiunciam. ubi Spiritus vini tin-
cturam ingredientium imbiberit, post novendi-
um fortiter exprimantur: R. Seri lactis caprini, vel Aquæ pomorum Borstorffianorum stillatitiæ, oxymel. simpl. an. q. s. In quibus infunde foliorum aut comarum Absinthii Pontici, Agrimon. sum-
mit. Chamædryos, jussæ, rata, Florum. sambuci an. Man. dimidium, sedi minimi, Nasturtii aquat.
min. Fumariæ, Bekabungæ, byssopi, seordii an. M. an. j. Cochleariæ ræ an. ij. Hæc ad biduum ubi maceraveris, atq; expresseris, postmodum utraq;
Tinctura coeat, lentog; igni inspissatæ addatur
specier. diacurcumæ llnCIA dimidia.

Mixtura.

197. Haud minoris etiam Utilitatis est hæc mixtura, quæ
R. Succu Cochlear. inspissati ℥ij. salis ejusdem ℥ij. Mixturæ hypochondriacæ (quam ex nostro de hypochondriis affectibus commentario huc transferre licet) sesquiunciam. soluti Co-
ralli-

xalliorum ʒj. Extracti ligni sassafras ʒiij. Extr. gran. Iuniperi ʒʒ. Essentia Melissæ ʒj. Misce.

Vel R. Essentia Cochlearia, Nasturtii Aquat. Cort. Arantiorum an. ʒiij. soluti vitrioli Martis uno. dimidiam. Margarit. Auri an. ʒj. spiri. cornu Cervi. vitriolo rectificat. an. drach. ij. salis dr. j. Tincturam chalybis dr. vj. syr. de Cinamomo. Acetos. citri an. sesquiunciam. F. Mixtura.

Scorbuticam & hæc Mixtura corrigit lumen.

R. Spiritus Aquæ Theriacal. Camphorata ʒv. Spiritus Tardari correct. Vnc. iij. Spir. Vitrioli correcti sesquiunciam. Extract. Gran. Iuniperi, Melissæ, Cochlearia, Scordii, Sandali citrini, Flor. Bugloss. an. dr. ij. Cinamoni dr. j. syrupi de succo Cerasorum cum floribus, garyophyll, de cochlearia, scolopendria an. ʒiij. Misce.

198. Malignitatem denique & virulentiam hujus morbi egregiè corrigit hæc conserva: quæ *R. Conservæ Fol. cochlear. veræ ʒiij. Flor. Buglossi, Garyophyll. hortens. Carnium Citricond. Nuc. Indicæ Cond. ʒ incisæ an. ʒj. Mel. lig. gran. Iuniperi. ʒʒ. Extr. ligni Rhodii, sarsaparilla an. sesqui drachmam, Calami Aromatici, Conf. Alchermes an. ʒj. cum syrupo scelotyrbico cogantur omnia in Electuarii solidi compagem.*

Conserva.

199. Hisce vero medicamentis ubi utitur æger, si alvus segnior redditur, subinde provocanda est & officii sui admonenda per intervalla usurpatis iis, quæ institutæ Epicrasi sufficiunt, ne vitiosis humoribus postliminio

coacervandis suppeditetur occasio. Quo in casu, neque diuretica, vel diaphoretica, prætermittenda erunt, ubi Naturam, cujus conatui ubivis religiosè insistendum erit, per meatus Urinarios, vel per habitum corporis, ac sudorem viam ad materias vitiosas eliminandas affectare cognoveris.

IV. Intentio.

De Viscerum confortatione.

*Viscerum
conforta-
tioni quare
diligenter
insigilan-
dum.*

200 Licet autem hæc subsidia ejus sint efficaciam atque momenti, ut luis ipsius pravitate sublata rarò vestigia relinquant pristinae malitiæ: passim tamen obvium est, ac nemini non cognitum, diuturniore ipsius mora atq; obsidione pleraq; imi ventris ambitu coercita viscera, cum primis Ventriculum, Lienem, Epar, ac Mesenterium, necnon, quæ in thorace continentur, à vaporibus venenatis & malignis, qui ab interna & huic morbo peculiari humorum corruptela resultant, atque ubivis sese insinuant, mirum in modum labefactari. Nihil itaque ad utilitatem salutemque totius præstâtius erit, quàm posteaquàm humoris vitio corrigendo ac materiæ exonerandæ satis factum, ut membris à naturali temperatura dejectis, vitiatisq; ejusmodi auxiliis succurratur, quæ labè conceptam eluere, spiritus restaurare, vires accisas propeq; dejectas reparare, lægvidaq; demum viscera quàm commodissimè firmare nata sunt.

201. Ac ventriculi quidem in hoc affectu tantò deterior est conditio, quod non tam ab alvinorū flatuum aspiratu, & vitiata quadam aura, aliundè appulsi assiduo infestetur, ac flaccescat, quam quod ipsius temperies cum depravatis & putridis fumis infectionis labè redolentibus, in idem corrumpatur. Huic intrinsecus remedium acquiritur iis, quæ odore ac sapore grata sunt, quæque propriam quandam adversus hoc monstri genus vim possident: ceu Electuario diambrae, syrupo de vino generoso, vel de Canella, aut juniperino, Conservis idoneis, quibus spiritus Chalcanthinus instillari queat, Zinzibere Ind. condito, Nuce Indicâ conditâ, Vino saffraato, Elixire proprietatis Theophrasti, aut Spiritu Vitæ Martis & Veneris, in vino, Aquâ Menthæ, aut jure carnis assumpto.

Ventriculo debili conferentia subsidia interna.

202. Exterius flacciditatē ipsius corrigunt, oleum Corticū Arantiorū destillatū, mastichinū destillatū, Tacamahacæ, ac Macis inunctum, Balsamum Indū, linimenta moschata, Gossypium carptum, & hesterno moschi incubitu fragrans, sacculus ex pulvere stomachali concinnatus, ac minutim transfusus pannus Chermesinus, oleo Laudani vel Garyophyll. stillatitio insuccatus, aliaque temperati caloris fomentum exhibentia.

Externa.

203. Epatis Oeconomiae Naturalis administro succurritur confectione diatrion fantalon, ac

diarhod. Extracto Iuniperino, aceto Esu-
rino, Electuario de vino Hollerii, diapassula-
to ejusdem, Iecoris Lupini, Agrimoniae vel
Absinthii Essentiâ; Confectione pistaciorum
Montagnanae; Extractis vel pastillis Chelido-
niae, Melissae, Epatico Quercetani, & aquâ E-
paticâ stillatitiâ. Muniatur quin etiam dextrû
his hypochondrium forinsecus linimento E-
patico, Fomentis, Emplastris, & aliis, quæ to-
num Epatis integrum asservare potis sunt.

*Lieni firmi-
tatem con-
ciliantia,*

204. Lienî Naturâ aut ex infarctibus im-
becilliori, post depositam in alvi loculos re-
dundantiam, salutarem præstant operam Vi-
trioli Mixtura, Extractum splenicum, Antido-
tus Splenica & Major & minor Quercetani,
Aqua Splenica Composita, Aqua squinanthi
Tabernæ Montani, Pulvis diacapparum Ron-
doletii, Oxymel Spleneticum ejusdem, Tra-
chisci de Scolopendriâ, Electuarum de Chaly-
be, Syrupus de succo pomorum redolentium,
& id genus alia. Inter externa adjutoria re-
feruntur, fomenta ex Rutâ, Scolopendria,
Urticâ, Nasturtio, Cochleariâ, Centaurio
minore, Chamæmelo Italico: Linimenta ex
Genista, Tacamahaca, Ammoniaco, Fraxino,
oleo de Capparibus, Laterino, Emplastro
splenetico & hujus census alia.

*Cordi ejusq[ue]
facultati
robur ad-
ministran-
tia,*

205. Cordi ceu Caloris nativi ac vitæ fon-
ti nihil ad utilitatem præstantius floribus citri
conditis, Nucibus Indicis & Myristicis sac-
charo asservatis, Electuario de gemmis ac

Marga.

Margaritis, Destillatis Cardiacis instaurantibus, confectione Alchermes, soluto Margaritarum & Coralliorum & hyacinthorum, Conservâ flor. cordialium, Tincturis flor. Rosarum, garyophyllorum ac Buglossi Vi-
 triolatis, Essentiis flor. Cardiacæ, syrupo de Canella, ac de Vino, Auro potabili, Essentia quinta Vini & Melissæ, destillato sanguinis humani, diapassulato cordiali Hollerii, liquore CrySTALLI, Aqua Caponum &c. Foris admittuntur succi & aquæ Cordiales odoratæ, oleum florum & Cort. Arantiorum, Benzoes, Rosarum, Macis, Garyophyllorum, Balsamus Indus, & linimenta Cardiacæ ex iisdem parata, Epithemata denique, sacculi & Emplastra.

206. Pulmoni tandem ejusdemque robori adservando succurrunt Conserva Iridis Florum, Radix enulæ condita, Aquæ pectorales, Balsamus sulphuris, mel Juniperinum, Iulepi pectorales, Extractum Thoracicum majus & minus, Essentiæ Veronicæ, Teucris, Scordii, Chamæmeli, Marrubii albi, & Chelidonii Majoris, Hydromel ex flore Trinitatis, & hujus census alia.

*Pulmonem
debilem sub-
levantia.*

V. Intentio.

De Accidentium Correctione.

207. In quibusvis symptomatibus hoc præ cæteris solemne est, ut morbi levioribus, recensque progerminantibus, è medio subla-
 tis, magnâ ex parte ultro evanescant, neque

ullam amplius medelam desiderent, secus autem in Chronicis affectibus, qui vires prætermodum atterunt, & functiones corporis omnes q. datâ operâ evertunt, usu venire solet. Quo sanè in casu, cum rationem πρὸς ἐπεὶ γον-τὸ multoties sustineant, ac novorum morborum causæ existant, ipsis ut occurratur, vitæ salus, & vires egri periclitantis requirunt. Idcirco huic negotio in lue istâ scorbuticâ tanto majori industria invigilandū est, quod præter σωμακἀκην ac σκελοτύρβην (in quibus corrigendis autores, qui affectum hunc scriptis explicarunt, tantummodo fuerunt occupati) morbus hic ob insignem, quam præ se fert, per vicaciam, ac temporum præsentium, infelicitatem, multorum gravissimorum accidentium comitatu ac syndrome gaudeat, in iisque virulentiaæ suæ ubivis locorum trophæum q. statuatur.

Symptomata scorbuti familiaria.

208. Ex difficiliorum, & quæ curationis normam sæpissimè ad se trahunt, censu sunt: Gingivæ laxæ, putridæ ac sanguifluæ, Faucium exulceratio, dentium Vacillatio, & carnis Gingivarum corruptio, Lienis durities; Lumborum seu coxendicis, scapularum & articulorum dolor, Animæ fætor, Contractio & convulsio, Epilepsia, mandibularum coarctio, paralyfis alterius lateris & resolutio crurum, Carus & Vternus, Facies subtumida, Ani-

Animi deliquium & virium attritio, Respirationis difficultas, pleuritis notha, phthisis, Atrophia ac membrorum contabescencia, Tussis, Vomitus ac nausea, Continua aquei & crudi humoris ejectio, Languor sine Causa, Calor faciei momentaneus, sudor copiosus, Alvi profluvium, Ventris & intestinorum lancinationes, Hydrops, dolores crurum scorbutici, Tumores earundem œdematosi, scirrhusus crurum tumor, Tumores duri in corpore erumpentes ac tubercula, Tumores in inguinibus, pestilentialibus exanthematibus similes, ulcera crurum, Maculæ, Erysipelas ac febres tam intermittentes, quam Continuæ.

209. *Iis tamen semper præsentior imminet calamitas, ac nullibi major accurrit varietas, quam quæ à cerebro affecto promanatur. Rationi enim consentaneum est, pro varia vaporum exhalantium deductione, & in cerebrum irreptione contraria plane accidentia emergere, licet ab una eademque causa promanant. Unde videre licet, si copiosa ac humida evaporatione cerebrum fuerit irrigatum, diffluetque, ægrotum somno profundo opprimi. Eadem ubi tristi sensu nervos infestavit, si hu-*

Quæ à cerebro affecto promanant symptomata reliqua sunt periculoſiora.

si humida fuerit ac frigidâ qualitate prædita, eosdem laxabit, ut paralyfin inducet, si vero sicca, convellet.

De Gingivis laxis, putridis ac sanguifluis.

210. Quando Gingivæ morbosæ cujusdam causæ vitio flaccident, uvidoque madore prægnantes supra modum turgescunt & exulcerantur, varia in usum trahi possunt subsidia, maximè ubi venæ sectionem, expurgationem universi convenientem ac lienis intemperiem infarctumque corrigentia præmiseris. Quibusdam enim sola Cochlearia, ac Bekabungæ aqua stillatitia pro collutione sufficit. Alii easdem herbas in lacte coquunt, & colaturâ gingivas indidem eluunt. Vel radicum Bistortæ decoctum usurpant, aut ex Plantagine, consolidâ majore, cimis rubi, Bekabunge & Cochleariæ decoctum parant, eidemque Rob mororum ac mel rosaceum admiscunt.

211. Nonnullis arridet, quod R. Fol. Pervince, Plantag. cum rad. Cimarum Rubi, Cochleariæ, salviæ an. Mj. Cort. Arantiorum. ℥iij. Bulliant in Cerevisiæ Veteris clara ℔ is ij. & vini rubelli Gallicani vel alterius adstringentis ℔ j. ad dimidii consumt. Colaturæ adde mellis rosacci ℥iij. Vel R. Malicorii, sumumachi, Balaustiorum, flor. ros. rubr. ℥ss. passularum ℥j. Fol. pervince, Aquilegiæ, cimarum rubi, an. Man. j. Myrrhæ, Macis, Nucis Mochatæ an. ℥j. Rad. Enulæ dr. ij.

In.

Ad eluendas
Gingivas.

In aqua fluviali leviter chalybeatâ coq. ad casum dimidii. trajecto per colum liquori admisc. Mell. ros. ℥ij. Alum. usti dr. ij.

112. Peractâ collutione confricentur gingivę hoc linimento.

R. Pul. Bistortæ ℥℔. salis ℥j. cum diamor. s. q. ad linimenti compagem deducantur.

Simili ratione & ex Alumine usto, ac pyrethro, cum melle crudo mixtis, addito pulv. salviæ & olibani modico, effingi litus potest.

Vel R. Succi Bistortæ, mellis rosati an. ℥ij. Coq. ad succi Consum. admixtaq; Alum. usti ℥j. salis ℥j. Colat. pro linimento utere.

Vel R. Succi Bistortæ ℥ij. succi rosarum nondum moturarum & debiscentium ℥j. Coq. cum Mellis crudi ℥iij. pro succorum displosione. additisq; Aluminis usti ℥ij. salis ℥j. diamoron ℥j. fiat mixtura.

Aut R. pul. mandibularum lucij piscis usti ℥j. Alum. usti vino extincti sesquidrachmam. flor. Ros. rub. Malvæ arborecent. Rutæ, Mastiches, salviæ an. ℥j. Mellis q. s.

Singularem meretur laudem & hoc unguentum ex Aquilegia.

R. pul. fol. Aquilegiæ, Menthæ crispæ, salviæ min. an. ℥j. Myrrhæ ℥iij. Alum. usti ℥ij℔. Mellis Virginei ℥iij. Cogantur ad strigmatitiam compaginem, pro animæ fætoe corrigendo. Loco mellis capiatur Mel squilliticum, addatur etiam aliquid Conf. Alchermes.

R. pul.

R. Pul. fol. Menthae crispae ℥ij. flor. salu. Myrrhae an. ℥j. Mastiches gr. xij. Nuc. Moschr. alum. usti an. dr. semis, salis scordii scr. semis, olei sulph. acidi gut. ix. rad. Ireos gr. xv. Mellis rosacei colati pro Litu.

213. His respondent & dentifricia ex foliis Cochleariae ac Bekabunge succatis ac levigatis, quibus aliquid lapidis pumicis & Aluminis usti adjungi potest.

Vel R. Alum. usti ℥ss. salis usti dr. ij. pulv. Gallarum, Corn. Cervi usti prepar. an. dr. j. Macis ℥ij. Fol. salviae siccae dra. dimidiam. Conficiatur ex mixtis pulvis.

Aut R. pul. rad. Cyperi. fol. Pulegii calcinatorum an. dr. j. Putaminum cochlearum ustarum sesquidrachmam. Misce.

Ab horum usu Gingivae muria olivarum, conditarum, vel decocto florum mali Punici, in aqua ferrata, aut Vino, vel lacte caprillo ferroso, cui Rubus est incoctus, Vel aquae Plantaginis & Aceti squillit. æquis partibus, aut vino Granatorum cum melle rosaceo, & Aqua Plantag. vel succo Cydoniorum depurato eluantur.

214. Eximia Utilitatis est hæc aqua defluxum ad dentes inhibens, ab Odontalgia & scorbuto præservans, an helitumq; gratū concilians.

R. Fol. salviae, Betonicae an. Man. iiij. Flor. Ros. Rubr. prunor. sylvest. an. Man. ij. Majoranae, stachad. Arab. an. Man. j. Aluminis usti, Tartari calcinati an. sesquiunciam. Rad. sarsaparillae ℥ij. ligni Rhodii dr. vj. pyretbri dr. iiij. Ireos Florens.

rent. ℥℥. Nuc. mosch. Cinamoni an. dr. ij. Zinzib. Myrrha, Mastiches, Cort. citri, Granatorum an. dr. j. Cāphora scr. j. Vini Cōmunis opt. ℥iij. succi fol. Cochlearia, Nasturtii hyemalis aut Aquat. an. lb j. stent per decendium in infusione, quotidie agitentur, postea destillentur.

Vel R. Flor. Rosarū. damascen. fol. oleæ virētis aut ligustri an. Man. iij. summit. rubri. fol. cochlearia aut Vermicularis, salvia an. Man. j. Nasturtii, Rutæ an. Man. dimidium. Myrrha drach. ij. Aquæ rosacæ, vel alterius idoneæ q. s. pro infusione, quâ peractâ in organis vitreis fiat extillatio.

215. Quod si faniem, fœdamq; illuviem cum fœtore ægrotantes reddiderint, ab hac colluvione plurimum emolumenti capere possunt: quæ R. Bistortæ cum radicibus, Tormentillæ an. Man. ij. Malicorii unc. ij. Rhois obscuriorum ℥j. Cort. oxyacanthæ dr. vj. decoq. in aq. Pluvialis s. q. ad casum medietatis. Colaturæ transmissæ add. Alum. scissilis dr. ij. Mellis opt. ℥ij.

Sin vero putredinosus tumor nimis luxurietur, Gingivæ jugiter fricentur Vitriolo Rom. pulverisato in oleagineum liquorem, in albune ovi indurato atq; in cella reposito, eliquato : idq; , mediante spongia oleo isto insuccata, ita tamen, ut si quid faniei post horum præsidiorum usum in oris cavitate collectum fuerit, sputamine actutum reddatur, ejiciaturq;.

216. Nonnunquam & in uberioris carnis Gingivarum luxurie, sordidaq; illuviè reprimenda, ac ut partes sinceræ in confortiū mali non reperiantur, forficula vel alio quodam instru-

Quibus sub
sidiis carnis
Gingivarū
luxuries
reprimenda

instrumento, partes fideratæ ac putridæ rescindantur, aut quibus hæc ἐγχειρησις odiosa fuerit, Unguento Ægyptiaco descriptionis Guilielmi Fabricii Hildani, vel alumine usto cum melle rosaceo subactis, vel Vitrioli Spiritu coerceatur.

*Arsenici
Vsus.*

217. Neque à scopo alienum est, ut putredine summâ urgente, malignorum ac serpentium ulcerum in modum, Arsenicum in usum trahatur, id quod duplici ratione fieri potest. Priori quidem, quæ R. *Arsenici sublimati scr. ij. Alum. usti dr. ij. cum dimid. In pulverem deducta bulliant in Aquæ plantaginis ℥j. per horam in duplici vase.* Huic liquori intincta spongia jejuno ventriculo gingivæ putrescentes assiduò perfricentur, ne quid tamen inde deglutiatur, assiduè cavendo.

Posteriori, quæ R. *Arsenici dr. j. chartæ combustæ dr. iij. quibus mixtis vel aridis ad affricum utere, vel cum melle subactis.*

De Faucium Exulceratione.

*Faucium
exulceratio*

Faucibus ex vicinæ putredinis contagio oblæsis hisce Gargarismis succurri potest. R. *Aquæ Plantag. prunellæ an. ℥v. Spiritus Chalcabini ritè prepar. ℥j. Mellis Ros. llnc. j. Alum. usti dr. dim. Misce pro Gargaris.* Hunc etiam in modum usurpantur Aquæ, putredines ac graves halitus reprimentes, ac singulari proprietate scorbutis resistentes, ex Cochleariâ, Nummulariâ, Nicotianâ, aliisque id genus.

Vel

Vel R. Fol. platag. Man. j. rad. Bistortæ. ʒj. ros. rub. ʒij. Arist. rot. sesquidrach. Myrrhæ dr. j. Ireos dr. vj. Aluminis dr. ij. Coquatur in ʒij. Vini rubelli adstringentis. Colaturæ adde Mellis Ros. diamore an. sesquiunciam, & utere.

Aut R. Vasuræ ligni sancti sesquiunciam. Fol. salvia, pilosella, Vermicul. an. Man. j. Plantag. Nasturtii aquat. summit. Myrti an. Man. dimid. Flor. ros. rub. pug. j. cum dimid. Ebulliant comminuta in Vino rubro & aquâ pluvie, aut Chalybeata, aut quæ hoc in loco insignis est juvamenti fontis cujusdam acidi ad medietatis consumt. Colaturæ admisce Mellis rosacei. Rob. nucum an. ʒj. Spirit. Chalcant. scr. dimid. & F. s. a. Gargarismus.

219. Ad faucium quin etiam malum mitigandum, & ne ulterius serpere queat, prohibendum, ad ligni sancti decoctum non raro est descendendum. Quin exulcerato palato, foramini operculum, seu auri puri lamina adaptetur, quo fauces obturari, & ascendens spiritus, ad nares transiens, inhiberi, hacque ratione vox juvari queat.

De dentium vacillatione & carnis Gingivarum deperditæ reparatione.

220. Radicibus dentium multo ac vitioso succo madentibus, laxatisq; eadem fere, quæ ad Gingivarum carnem firmandam, conferunt, cum primis v. decoctum ex Cochlearia, Plâtagine, summitatibus rubi, Cort. Gra-

Dentium
vacillatio.

natorum, Cornu Cervi usti, & aquâ Chalybeatâ formatum emolumento esse possunt. Quo usurpato, pulvis hic aspersus confertur.
R. Alum. ac salis ustorum, Cornu Cervi usti, Gallarum, Macis, fol. Salviae an. ʒß. Mixta in pollinem subtilissimum deducantur.

Ad recuperandam autem carnem deperditam, retegendamq; deformitatem, Natura artis subsidio est adjuvanda. In quorum usum sequentem licet comparare pollinem.

R. Mellis purissimi, abluti aquâ rosor. destillat. pulv. fol. Card. Benedicti. unc j. Aquilegiae ʒß. Myrrha. ʒß. Ex confusis paratur litus. Tempore vero pastus fauces Aquilegia decocto seu aqua eluantur.

De Duritie Lienis.

Lienis durities.

221. Cum sanguinis feci excipiendæ destinatus sit Lien, dubio procul omnem impuritatem facilius admittit, quando ipsius functio propria à specifica scorbuti corruptione depravatur: Qua sanè corrupta crudis & adustis humoribus nullo penè negotio infercitur. Unde præcordiorum compressio, frequens coctionis in ventriculo offensa, & in sinistro hypochondrio rugitus crebri oriuntur. Huic affectui medelam adhibere licet Topicis variis, præmissis iis, quæ in corpus assumpta demoliendis infarctibus competunt, quibus emolliendi, attenuandi discutiendi ac roborandi facultas inest: ita tamen ut propter obstru-

obstructionum pertinaciam, idoneum ad curationem concedatur intervallum.

222. Concinnantur autem hujusmodi
Topica fomentorum ac cerati forma. Fodus
concinnatur ex decocto Rutæ, urticæ, Na-
sturtii, scolopendriæ, Cochleariæ ac Centau-
rii minoris in aqua, cui Aceti quadrans addi-
tur: quandoq; etiam cum vino vel aceto Co-
chleariæ, scillino, aut helleborino, vel decocto
Genistæ, Tamarisci, Nasturtii hyemalis & cap-
parum, candentis lapidis tepore admota.

Linimento denique hypochondrium sinist-
rum sequenti inungatur.

R. Ol. Amygd. dulc. de Capparibus an. dr. vj.
Emplastri de Meli loto. ℥ss. Ammoniacy, aceto so-
luti dr. iij. pul. Troch. de Capparibus dr. j. scolo-
pendrie siccae, Rad. Filicis an. gr. v. Balsami In-
di dr. j. Cerae modicum, Misce.

Vel quod fortius agit, R. Ol. Rutacei ℥℥. de
Capparibus, Amygdal. amararum an. dr. iij. li-
tior. alb. dr. ij. succi Bryoniæ, mucilaginis ex
rad. Filicis extr. an. ℥j. Effervescent lentâ prunâ
ad succorum consumit. Colaturæ admisce pul. rad.
Cyclaminis, Asari, Cort. rad. Capparum an. ses-
quidrachmam. sem. Cimini scr. iij. vel olei ejus-
dem guttas aliquot, sinapis dr. dimid. Omnibus in
mortario diligenti agitatione subactis, cum mo-
dico Cere F. unguentum.

Tandem Ceratum de Ammoniaco Foresti,
ad renitentes scirrhusosq; tophos discutien-
dos, convenientissime lateri dolenti admove-
tur, quod

*Ceratum de
Ammonia-
co Foresti.*

X 2 2

R. Am-

R. *Ammoniacy aceto dissoluti ℥j. Ung. de Althea, Emplastri de Meliloto an. ℥ss. Furfuris framenti accurate cribrati ℥j. pul. rad. Bryoniae, Ireos, siccarum an. ℥ss. pinguedinis Anatis, Anseris, Gallinae an. dr. iij. Bdellii, galbani an. sesquidrachmam. Ol. Irini, ℥j. Bulliant leviter in mucilagibus sem. lini ac fœnu Graci an. q. s. ac ut in cerati formam coeant, addatur Cerae ℥iiij. Terebinthinae ac resinae pini an. sesquiuncia. Fiatq; s. a. Ceratum scirrhusam mirabiliter dissolvens duritiem.*

De lumborum, scapularum, & Articulorum dolore.

*Lumborum
scapularū,
& articulo-
rum dolor.*

223. Quos scorbutus concitat dolores, hanc vendicant prerogativam, ut à cathartice fortius exasperentur, graviusq; irritentur, ac nisi diutius infederit, haud subsistant, sed errabundi de loco in alium, quandoq; etiam in oppositi lateris articulum, commigrēt, per intervalla affligant, semperq; cum levi resolutione sint conjuncti. Id quod certissimo est argumento, à vaporibus, tenuibus humoribus permixtis, hoc incommodi potissimum oriri. Curantur iisdem, quibus stomacace remediis, nisi quando crudis humoribus malū hoc implicitum esse videtur. Ex his probantur, succus & liquor stillatitius Cochleariæ assumptus, Nasturtii Conserva cum vino usurpata, nec nō assiduus & quotidianus Absinthii aut ligni sassafras in cerevisia aut vino usus. Quibus etiam ex superius relatis fortiora, addere licet.

224. Ex

224. Extrinsecus in diuturniore malo
haud postremum sibi locum hoc destillatum
Fernelii oleum, ex observatione Eugaleni,
vendicat, quod

*Ol. Fernelii
stillatitium
ad articulo-
rum dolores*

R. Pyrethri, Zinzib. Nuc. mosch. Garyopbyll.
an. dr. ij. Flor. salviae Hyssopi, Anthos, stachados,
spicae nardi an. dr. j. Rad. Aristol. rot. bermoda-
Etyl. an. ℥j. universis minutim conquassatis affū-
de Aquæ Vitæ ℔ j. & ubi per naturalem diem in-
fusa permanserint, addita Terclintbine sesquili-
bra, Fiat in Alembico Vitreo lento igne destilla-
tio. Demum oleum ab aquâ secretum reponatur
ad usum.

225. Lumbis dolentibus Forestus hæc cum
fructu adhibet.

*Linimenta
pro lumbis
dolentibus*

R. Pingued. Gallinae, Ol. Amygd. dulcium, Ane-
theni, Rosacei, Mucilag. rad. Altheæ cum aquæ
Malvæ extract. an. ℥ss. Misce pro Litus.

Vel R. Ol. Amygdal. dulc. ℥j. Irini, pinguedi-
nis gallinae, cerati de Ammoniaco Foresti ℥ss. Misce.

Litibus nonnunquam hujus census Fomen-
tum præmittere licet, quod R. Flor. Chamame-
li, Meliloti. an. Man. iij. Fol. absinthii com. Mal-
væ, Cochleariæ, Bekabungæ an. Man. ij. Arthe-
misiæ Man. j. Rad. Altheæ ℥ij. Cimini dr. ij. Com-
minata ebulliant in Aq. Commun. s. q. sub finem
addendo, Aceti vini Rhenani, vel belleborati ℥iiij.
Adhibetur summo diluculo & sub vesperam.
Quin & fascia in fomento præscripto madefa-
cta quandoq; totum femur obvolvi potest.

226. Pro mitigando verò dolore scapulae, qui
frequenter ad os usq; ad jutorii protenditur,

*Scapulari
dolorem mi-
in tegantia.*

inungatur Unguentum Alabastrinum, vel oleum anethinum & Chamæmelinum : postea, sacculus quadratus interfusus, ac sale milioque frixis, furfure & flor. Chamæmel. reffectus calidè admovendus est, aut Emplastrum Crollii sticticum, parcissimè linteo instratum, inducendum.

De Fœtore anhelitus.

Fœtor anhelitus.

Anima fœtorem coramigentia.

227. Animæ Fœtor non ægrotantibus modò, ob continuam putridæ faville attractionem, fœdique tabi lentorem (quibus cordis facultas impendio vitatur, maximam Sp. Vitales jacturam & impuritatem concipiunt.) eximiè noxius, sed & adstantibus molestus corrigitur Elixire proprietatis Theophrasti indidè assumto, Electuario Juniperino; Conserva summitatum Quercus, Agerati & flor. Anthos, Miva Cydoniorum moschata, Nucibus Myristicis Indicis Conditis, saccharo rosato, cum Mastiche, Garyophyllis, ac ligno aloes, succo salviæ, cum pulvere Garyophyllorum, Nucis Moschatae ac melle subactis, Pilulis ex pulv. Garyophyllo Nuc. moschate, Cinamomi, Gallia mosch. Cyperi, Spicæ, Cort. Citri, ligni Aloes. succ. salviæ an. ʒj. Moschi fini granis iij. Cum vino odorifero cōcinnatis: sale imperatoriae ac Persicariae, Aqua flor. Roris marini, Vino sassafrato, Rhabarbaro cum Mastiche & saccharo, quotidie masticato, Balsamo Indo assumto & similibus. Quin & extrinsecus acetosquillitico, decocto foliorum Menthae ac serpilli, Vino Anthosato, aqua Baccarum juniperi, Rutæ stillatia, os frequenter est eluendum.

Con

Convenit etiam assiduò masticare Radices Ireos, & Apii, vel Trochiscos, qui Rec. Pul. rad. Ireos florent. dr. j. Moschi gr. vj. Extr. ligni rhodii ℥℔. Ol. Cinam. gutt. ij. sacchari albi ℥ ij. cum mucilagine Tragacanthi aqua rosarum elicta, fingantur globuli stellati. Quibus etiam adjungi possunt dentifricia, quorum consignatio ex præcedentibus est sumenda.

De Contractione & Convulsione.

228. Familiare in hoc morbo post diuturnos dolores ac febrem est Convulsio, seu Musculorū & nervorum præter voluntatem contractio, qua partes à Naturali figura desciscere atque atrocissimo cruciatu non rarò in festari solent. Oritur magna ex parte post aliorum morborum curationem, quando nervi quidā, in quos vaporosa virulenta suaque Natura & proprietate nervos parresq; nervosas infestans, materia ab hoc morbo resoluta, decumbit, contrahuntur, sua contractione partem, in quam inferuntur, cōvellentes. Diuturnum hoc plerunq; solet esse malū, ob concurrentes sæpè numero viscerū obstructions, quæ in nō paucis, ratione causæ morbificæ, viscidæ, ac frigidæ, graves sunt, pertinaces expugnatuque difficiles.

229. Priusquam humores concoctos atque ad educationem idoneos cognoveris, specificamque affectus hujus putredinem in iisdem delitescentem evictam esse perspexeris, purgationes in hoc malo vix locū mereri videtur. Internis tamen magis, quàm extrinsecus

si humida fuerit ac frigidâ qualitate prædita, eosdem laxabit, ut paralyfin inducet, sin vero sicca, convellet.

De Gingivis laxis, putridis ac sanguifluis.

*Ad eluendas
Gingivæ
Vas.*

210. Quando Gingivæ morbosæ cujusdam causæ vitio flaccident, uvidoque madore prægnantes supra modum turgescunt & exulcerantur, varia in usum trahi possunt subsidia, maximè ubi venæ sectionem, expurgationem universi convenientem ac lienis intemperiem infarctumque corrigentia præmiseris. Quibusdam enim sola Cochlearia, ac Bekabungæ aqua stillatitia pro collutione sufficit. Alii easdem herbas in lacte coquunt, & colaturâ gingivas indidem eluunt. Vel radicum Bistortæ decoctum usurpant, aut ex Plantagine, consolidâ majore, cimis rubi, Bekabunge & Cochleariæ decoctum parant, eidemque Rob mororum ac mel rosaceum admiscunt.

211. Nonnullis arridet, quod R. Fol. Pervince, Plantag. cum rad. Cimarum Rubi, Cochlearia, salvia an. Mj. Cort. Arantiorum. ℥iij. Bulliant in Cerevisiæ Veteris clara ℔ is ij. & vini rubelli Gallicani vel alterius adstringentis ℔ j. ad dimidii consumt. Colaturæ adde mellis rosacci ℥iij. Vel R. Malicorii, sumumachi, Balaustiorum, flor. ros. rubr. ℥ss. passularum ℥j. Fol. pervince, Aquilegiæ, cimarum rubi, an. Man. j. Myrrhæ, Macis, Nucis Moschatæ an. ℥j. Rad. Enulæ dr. ij.

In.

In aqua fluviali leviter chalybeatâ coq. ad casum dimidii. trajecto per colum liquori admisc. Mell. ros. ℥ij. Alum. usti dr. ij.

112. Peractâ collutione confricentur gingivę hoc linimento.

R. Pul. Bistorta ℥ß. salis ℥j. cum diamor. s. q. ad linimenti compagem deducantur.

Simili ratione & ex Alumine usto, ac pyrethro, cum melle crudo mixtis, addito pulv. salviæ & olibani modico, effingi litus potest.

Vel R. Succi Bistortę, mellis rosati an. ℥ij. Coq. ad succi Consum. admixtaq; Alum. usti ℥j. salis ℥j. Colat. pro linimento utere.

Vel R. Succi Bistortę ℥ij. succi rosarum nondum moturarum & debiscentium ℥j. Coq. cum Mellis crudi ℥iij. pro succorum displosione. additisq; Aluminis usti ℥ij. salis ℥j. diamoron ℥j. fiat mixtura.

Aut R. pul. mandibularum lucij piscis usti ℥j. Alum. usti vino extincti sesquidrachmam. flor. Ros. rub. Malvę arborecent. Rutę, Mastiches, salvię an. ℥j. Mellis q. s.

Singularem meretur laudem & hoc unguentum ex Aquilegia.

R. pul. fol. Aquilegię, Mentbę crispę, salvię min. an. ℥j. Myrrhę ℥iij. Alum. usti ℥ijß. Mellis Virginei ℥iij. Cogantur ad strigmatitiam compaginem, pro animę fătore corrigendo. Loco mellis capiatur Mel squilliticum, addatur etiam aliquid Conf. Alchermes.

R. pul.

R. Pul. fol. Menthae crispae ℥ij. flor. salu.
Myrrhae an. ℥j. Mastiches gr. xiiij. Nuc. Mosch.
alum. usti an. dr. semis, salis scordii scr. semis, olei
sulph. acidi. gut. ix. rad. Ireos gr. xv. Mellis rosa-
cei colati pro Litu.

23. His respondent & dentifricia ex fo-
liis Cochleariae ac Bekabunge succatis ac levi-
gatis, quibus aliquid lapidis pumicis & Alu-
minis usti adjungi potest.

Vel R. Alum. usti ℥ss. salis usti dr. ij. pulv. Gal-
larum, Corn. Cervi usti prepar. an. dr. j. Macis
℥ij. Fol. salviae siccae dra. dimidiam. Conficiatur ex
mixtis pulvis.

Aut R. pul. rad. Cyperi. fol. Pulegii calcina-
torum an. dr. j. Putaminum cochlearum usti armen
sesquidrachmam. Misce.

Ab horum usu Gingivae muria olivarum,
conditarum, vel decocto florum mali Punici,
in aqua ferrata, aut Vino, vel lacte caprillo fe-
roso, cui Rubus est in coctus, Vel aquae Plan-
taginis & Aceti squillit. æquis partibus, aut
vino Granatorum cum melle rosaceo, & A-
qua Plantag. vel succo Cydoniorum depura-
to eluantur.

214. Eximia Utilitatis est hæc aqua de fluxum
ad dentes inhibens, ab Odontalgia & scorbu-
to præservans, an helitumq; gratū concilians.

R. Fol. salviae, Betonicae an. Man. iiij. Flor.
Ros. Rubr. prunor. sylvest. an. Man. ij. Majora-
na, stechad. Arab. an. Man. j. Aluminis usti, Tar-
tari calcinati an. sesquiunciam. Rad. sarsaparil-
la ℥ij. ligni Rhodii. dr. vj. pyrethri dr. iiij. Ireos Flo-
rent.

rent. ℥℔. Nuc. mosch. Cinamoni an. dr. ij. Zinzib. Myrrha, Mastiches, Cort. citri, Granatorum an. dr. j. Cāphora scr. j. Vini Cōmunis opt. ℥iij. succi fol. Cochlearia, Nasturtii hyemalis aut Aquat. an. lb j. stent per decendium in infusione, quotidie agitentur, postea destillentur.

Vel R. Flor. Rosarū. damascen. fol. oleæ virētis aut ligustri an. Man. iij. summit. rubri. fol. cochlearia aut Vermicularis, salvia an. Man. j. Nasturtii, Ruta an. Man. dimidium. Myrrha drach. ij. Aquæ rosaceæ, vel alterius idoneæ q. s. pro infusione, quæ peractâ in organis vitreis fiat extillatio.

215. Quod si saniem, fœdamq; illuviem cum fœtore ægrotantes reddiderint, ab hac colluvione plurimum emolumenti capere possunt: quæ R. Bistortæ cum radicibus, Tormentillæ an. Man. ij. Malicorii unc. ij. Rhois obscuriorum ℥j. Cort. oxyacanthæ dr. vj. decoq. in aq. Pluvialis s. q. ad casum medietatis. Colaturæ trāsmissæ add. Alum. scissilis dr. ij. Mellis opt. ℥ij.

Sin vero putredinosus tumor nimis luxurietur, Gingivæ jugiter fricentur Vitriolo Rom. pulverisato in oleagineum liquorem, in albune ovi indurato atq; in cella reposito, eliquato : idq; , mediante spongia oleo isto insuccata, ita tamen, ut si quid saniei post horum præsidiorum usum in oris cavitate collectum fuerit, sputamine actutum reddatur, ejiciaturq;.

216. Nonnunquam & in uberioris carnis Gingivarum luxurie, sordidaq; illuviè reprimenda, ac ut partes sinceræ in consortiū mali non reperiantur, , forficula vel alio quodam instru-

Quibus sub
sidiis carnis
Gingivarū
luxuries
reprimenda

instrumento, partes sideratæ ac putridæ rescindantur, aut quibus hæc ἐγχειρησις odiosa fuerit, Unguento Ægyptiaco descriptionis Guilielmi Fabricii Hildani, vel alumine usto cum melle rosaceo subactis, vel Vitrioli Spiritu coerceatur.

*Arsenici
Vfus.*

217. Neque à scopo alienum est, ut putredine summâ urgente, malignorum ac serpentium ulcerum in modum, Arsenicum in usum trahatur, id quod duplici ratione fieri potest. Priori quidem, quæ R. *Arsenici sublimati scr. ij. Alum. usti dr. ij. cum dimid.* In pulverem deducta bulliant in Aquæ plantaginis lbj. per horam in duplici vase. Huic liquori intincta spongia jejuno ventriculo gingivæ putrescentes assiduò perfricentur, ne quid tamen inde deglutiat, assiduè cavendo.

Posteriori, quæ R. *Arsenici dr. j. chartæ combustæ dr. iij. quibus mixtis vel aridis ad affricum utere, vel cum melle subactis.*

De Faucium Exulceratione.

*Faucium
exulceratio*

Faucibus ex vicinæ putredinis contagio oblæsis hisce Gargarismis succurri potest. R. *Aquæ Plantag. prunellæ an. ℥v. Spiritus Chalcantini ritè prepar. ℥j. Mellis Ros. llnc. j. Alum. usti dr. dim.* Misce pro Gargaris. Hunc etiam in modum usurpantur Aquæ, putredines ac graves halitus reprimentes, ac singulari proprietate scorbutis resistentes, ex Cochleariâ, Nummulariâ, Nicotianâ, aliisque id genus.

Vel

Vel R. Fol. plantag. Man. j. rad. Bistortæ. ʒj. ros. rub. ʒij. Arist. rot. sesquidrach. Myrrhæ dr. j. Ireos dr. vj. Aluminis dr. ij. Coquatur in ℥ij. Vini rubelli adstringentis. Colaturæ adde Mellis Ros. diamore an. sesquiunciam, & utere.

Aut R. Vasuræ ligni sancti sesquiunciam. Fol. salvia, pilosellæ, Vermicul. an. Man. j. Plantag. Nasturtii aquat. summit. Myrti an. Man. dimid. Flor. ros. rub. pug. j. cum dimid. Ebulliant comminuta in Vino rubro & aquâ pluvie, aut Chalybeata, aut quæ hoc in loco insignis est juvamenti fontis cujusdam acidi ad medietatis consumt. Colaturæ admisce Mellis rosacei. Rob. nucum an. ʒj. Spirit. Chalcant. scr. dimid. & F. s. a. Gargarismus.

219. Ad faucium quin etiam malum mitigandum, & ne ulterius serpere queat, prohibendum, ad ligni sancti decoctum non raro est descendendum. Quin exulcerato palato, foramini operculum, seu auri puri lamina adaptetur, quo fauces obturari, & ascendens spiritus, ad nares transiens, inhiberi, hacque ratione vox juvari queat.

De dentium vacillatione & carnis Gingivarum deperditæ reparatione.

220. Radicibus dentium multo ac vitioso succo madentibus, laxatisq; eadem fere, quæ ad Gingivarum carnem firmandam, conferunt, cum primis v. decoctum ex Cochlearia, Plâtagine, summitatibus rubi, Cort. Gra-

Dentium
vacillatio.

natorum, Cornu Cervi usti, & aquâ Chalybeatâ formatum emolumento esse possunt.

Quo usurpato, pulvis hic aspersus confert.
R. Alum. ac salis ustorum, Cornu Cervi usti, Gallarum, Macis, fol. Salviae an. ʒß. Mixta in pollinem subtilissimum deducantur.

Ad recuperandam autem carnem deperditam, retegendamq; deformitatem, Natura artis subsidio est adjuvanda. In quorum usum sequentem licet comparare pollinem.

R. Mellis purissimi, abluti aquâ rosor. destillat. pulv. fol. Card. Benedicti. unc j. Aquilegie ʒß. Myrrha. ʒß. Ex confusis paratur litus. Tempore vero pastus fauces Aquilegie decocto seu aqua eluantur.

De Duritie Lienis.

Lienis durities.

221. Cum sanguinis feci excipiendæ destinatus sit Lien, dubio procul omnem impuritatem facilius admittit, quando ipsius functio propria à specifica scorbuti corruptione depravatur: Qua sanè corrupta crudis & adustis humoribus nullo penè negotio infercitur. Unde præcordiorum compressio, frequens coctionis in ventriculo offensa, & in sinistro hypochondrio rugitus crebri oriuntur. Huic affectui medelam adhibere licet Topicis variis, præmissis iis, quæ in corpus assumpta demoliendis infarctibus competunt, quibus emolliendi, attenuandi discutiendi ac roborandi facultas inest: ita tamen ut propter obstru-

obstructionum pertinaciam, idoneum ad curationem concedatur intervallum.

222. Concinnantur autem hujusmodi Topica fomentorum ac cerati forma. Fodus concinnatur ex decocto Rutæ, urticæ, Nasturtii, scolopendriæ, Cochleariæ ac Centaurii minoris in aqua, cui Aceti quadrans additur: quandoq; etiam cum vino vel aceto Cochleariæ, scillino, aut helleborino, vel decocto Genistæ, Tamarisci, Nasturtii hyemalis & capparum, candentis lapidis tepore admota.

Linimento denique hypochondrium sinistrum sequenti inungatur.

R. Ol. Amygd. dulc. de Capparibus an. dr. vj. Emplastri de Meli loco. ℥ss. Ammoniæ, aceto soluti dr. iij. pul. Troch. de Capparibus dr. j. scolopendriæ siccæ, Rad. Filicis an. gr. v. Balsami Indici dr. j. Cere modicum, Misce.

Vel quod fortius agit, R. Ol. Rutacei ℥ss. de Capparibus, Amygdal. amararum an. dr. iij. li. lior. alb. dr. ix. succi Bryoniæ, mucilaginis ex rad. Filicis extr. an. ℥j. Effervescent lentâ prunâ ad succorum consumpt. Colaturæ admisce pul. rad. Cyclaminis, Asari, Cort. rad. Capparum an. sesquidrachmam. sem. Cimini scr. iij. vel olei ejusdem guttas aliquot, sinapis dr. dimid. Omnibus in mortario diligenti agitatione subactis, cum modico Cere F. unguentum.

Tandem Ceratum de Ammoniaco Foresti, ad renitentes scirrhososq; tophos discutandos, convenientissime lateri dolenti admove-
tur, quod

Ceratum de
Ammonia-
co Foresti.

R. *Ammoniacy aceto dissoluti ℥j. Ung. de Althæa, Emplastri de Meliloto an. ℥ss. Furfuris frumenti accurate cribrati ℥j. pul. rad. Bryoniae, Ireos, siccarum an. ℥ss. pinguedinis Anatis, Anseris, Gallinae an. dr. iij. Bdellii, galbani an. sesquidrachmam. Ol. Irini, ℥j. Bulliant leviter in mucilaginis sem. lini ac fœnu Græci an. q. s. ac ut in cerati formam coeant, addatur Cerae ℥iiij. Terebinthinae ac resinae pini an. sesquiuncia. Fiat q. s. a. Ceratum scirrhusam mirabiliter dissolvens duritiem.*

De lumborum, scapularum, & Articulorum dolore.

*Lumborum
scapularū,
& articulo-
rum dolor.*

223. Quos scorbutus concitat dolores, hanc vendicant prerogativam, ut à cathartice fortius exasperentur, graviusq; irritentur, ac nisi diutius infederit, haud subsistant, sed errabundi de loco in alium, quandoq; etiam in oppositi lateris articulum, commigrēt, per intervalla affligant, semperq; cum levi resolutione sint conjuncti. Id quod certissimo est argumento, à vaporibus, tenuibus humoribus permixtis, hoc incommodi potissimum oriri. Curantur iisdem, quibus stomacace remediis, nisi quando crudis humoribus malū hoc implicitum esse videtur. Ex his probantur, succus & liquor stillatitius Cochleariæ assumptus, Nasturtii Conserva cum vino usurpata, nec nō assiduus & quotidianus Absinthii aut ligni sassafras in cerevisia aut vino usus. Quibus etiam ex superius relatis fortiora, addere licet.

224. Ex

224. Extrinsecus in diuturniore malo haud postremum sibi locum hoc destillatum Fernelii oleum, ex observatione Eugaleni, vendicat, quod

*Ol. Fernelii
stillatitium
ad articulo-
rum dolores*

R. Pyrethri, Zinzib. Nuc. mosch. Garyopbyll. an. dr. ij. Flor. salviae Hyssopi, Anthos, stachados, spicae nardi an. dr. j. Rad. Aristol. rot. bermoda- Etyl. an. ℥j. universis minutim conquassatis affu- de Aquæ Vitæ ℔ j. & ubi per naturalem diem in- fusa permanserint, addita Terclinthinae sesquili- bra, Fiat in Alembico Vitreo lento igne destilla- tio. Demum oleum ab aquâ secretum reponatur ad usum.

225. Lumbis dolentibus Forestus hæc cum fructu adhibet.

*Linimenta
pro lumbis
dolentibus*

R. Pingued. Gallinae, Ol. Amygd. dulcium, Ane- theni, Rosacei, Mucilag. rad. Altheæ cum aquæ Malvæ extract. an. ℥ss. Misce pro Litus.

Vel R. Ol. Amygdal. dulc. ℥j. Irini, pinguedi- nis gallinae, cerati de Ammoniaco Foresti ℥ss. Misce.

Litibus nonnunquam hujus census Fomen- tum præmittere licet, quod R. Flor. Chameme- li, Meliloti. an. Man. iij, Fol. absinthii com. Mal- vae, Cochleariae, Bekabungæ an. Man. ij. Arthe- misiae Man. j. Rad. Altheæ ℥ij. Cimini dr. ij. Com- minata ebulliant in Aq. Commun. s. q. sub finem addendo, Aceti vini Rhenani, vel belleborati ℥iiij. Adhibetur summo diluculo & sub vesperam. Quin & fascia in fomento præscripto madefa- cta quandoq; totum femur obvolvi potest.

226. Pro mitigando verò dolore scapulae, qui frequenter ad os usq; ad jutorii protenditur,

*Scapulariæ
dolorem mi-
in tegantia.*

inungatur Unguentum Alabastrinum, vel oleum anethinum & Chamæmelinum : postea, sacculus quadratus intersutus, ac sale milioque frixis, furfure & flor. Chamæmel. refferus calidè admovendus est, aut Emplastrum Crollii sticticum, parcissimè linteo instratum, inducendum.

De Fœtore anhelitus.

Fœtor anhelitus.

*Anima fœtorem coram
vigentia.*

227. Animæ Fœtor non ægrotantibus modò, ob continuam putridæ favillæ attractionem, fœdiquè tabi lentorem (quibus cordis facultas impendio vitatur, maximam Sp. Vitales jacturam & impuritatem concipiunt.) eximiè noxius, sed & adstantibus molestus corrigitur Elixire proprietatis Theophrasti indidè assumto, Electuario Juniperino; Conserva summitatum Quercus, Agerati & flor. Anthos, Miva Cydoniorum moschata, Nucibus Myristicis Indicis Conditis, saccharo rosato, cum Mastiche, Garyophyllis, ac ligno aloes, succo salviæ, cum pulvere Garyophyllorum, Nucis Moschatae ac melle subactis, Pilulis ex pulv. Garyophyllo Nuc. moschate, Cinamomi, Galliæ mosch. Cyperi, Spicæ, Cort. Citri, ligni Aloes. succ. salviæ an. 3j. Moschi fini granis iij. Cum vino odorifero cōcinnatis: sale imperatoriæ ac Persicariæ, Aqua flor. Roris marini, Vino sassafrato, Rhabarbaro cum Mastiche & saccharo, quotidie masticato, Balsamo Indo assumto & similibus. Quin & extrinsecus acetosquillitico, decocto foliorum Menthæ ac serpilli, Vino Anthosato, aqua Baccarum Juniperi, Rutæ stillatia, os frequenter est eluendum.

Con

Convenit etiam assiduò masticare Radices Ireos, & Apii, vel Trochiscos, qui Rec. Pul. rad. Ireos florent. dr. j. Moschi gr. vj. Extr. ligni rhodii ℥℔. Ol. Cinam. gutt. ij. sacchari albi ℥ij. cum mucilagine Tragacanthi aqua rosarum elicta, fingantur globuli stellati. Quibus etiam adjungi possunt dentifricia, quorum consignatio ex præcedentibus est sumenda.

De Contractione & Convulsione.

228. Familiare in hoc morbo post diuturnos dolores ac febrem est Convulsio, seu Musculorū & nervorum præter voluntatem contractio, qua partes à Naturali figura desciscere atque atrocissimo cruciatu non rarò in festari solent. Oritur magna ex parte post aliorum morborum curationem, quando nervi quidā, in quos vaporosa virulenta suaque Natura & proprietate nervos parresq; nervosas infestans, materia ab hoc morbo resoluta, decumbit, contrahuntur, sua contractione partem, in quam inferuntur, cōvellentes. Diuturnum hoc plerunq; solet esse malū, ob concurrentes sæpè numero viscerū obstructions, quæ in nō paucis, ratione causæ morbificæ, viscidæ, ac frigidaæ, graves sunt, pertinaces expugnatuque difficiles.

*Contractio
& convulsio*

229. Priusquam humores concoctos atque ad educationem idoneos cognoveris, specificamque affectus hujus putredinem in iisdem delitescentem evictam esse perspexeris, purgationes in hoc malo vix locū mereri videtur. Internis tamen magis, quàm extrinsecus

admotis hæc curatio absolvitur subsidiis, & plurimum auxilii positum est in absinthii decocto aliquandiu usurpato, & Electuario Juniperino, cujus etiã haud ita pridem meminimus, nunquam non propinatis iis, quæ à proprietate conferre, viscera referare, & crassa incidere atque attenuare solent. Huic etiam usui, teste Eugaleno, inserviunt, Cochleariæ succus extrictus, aliis, quæ feбри medentur, admixtus, Enulæ Campanæ radices, Carduus benedictus, Fumaria, Hyssopus, Betonica, Cuscuta, Ceterach, utrumque nasturtium, quandoque in duris etiam & gravibus corporibus, Raphani radiceis succus.

230. Interdum & nervi & tendines, præsertim in genibus aliisve artium compaginibus, si humorem istum squalidum copiosè imbibierint & rigidiora, atq; ad motum ineptoria facta fuerint, inunctionibus fovenda sunt. Huic insuper inserviunt linimenta, quæ R. Ung. dialth. ℥j. pingued. anserinæ, porci castrati an. ℥℞. Medullæ crurum vituli dr. ij. cervi dr. iij. Butyri sine sale, ol. lini an. ℥℞. Floris lactis mortario plumbeo agitati an. sesquiunciam. Cum succo Nasturtii bulliant in Vase duplici ad succi consum. sub finem addendo ceræ novell. q. s. Mæx inventionis est. R. succi è fol. Cochlear. expressi ℥j. ol. hypericonis, Verbasci, sãbucini an. ℥℞. Coq. ad succi consumt. Expresso admisce pul. Tacamahacæ dr. j. ℞. Balsami Indi ℥iiij. Fiat lento igne diligens agitatio, in fine addendo ceræ modicū. Tensis etiam & contractis genuum compaginibus mirifice idoneum est, quæ

R. Ol.

R. Ol. sesamini, non rancidi, Amygd. dulcium, recent. expr. an. ℥℥. Medullæ crurum bovis ℥j. sevi. castrati. pingued. Anatis. Gallinæ an. ℥℥. Unguenti de Bdellio dr. iij. Vitellæ ovorum num. ij. Croci ℥ij. Comparetur ex universis linimentum, in quo prius quid Ammoniæ est solutum. Præmissis efficacius est, quod

R. Ol. Chamæmelini, de Castorio an. ℥j. Medullæ crurum bovis sesquiunciam, Succî Raphani, Cochleariæ, Nasturtii an. ℥℥. Cum oleo communi ac cerâ conficiatur litus.

231. His interdum post usurpata universalia ad genuū & lumborum tensionem præmittatur Balneum, quod

R. Fol. Meliloti, Malvæ, Chamomillæ an. Man. j. cum dimid. Baccarum Juniperi Man. ij. Nasturtii Aquat. Bekabung. an. Man. j. Incidantur & coq. in s. q. aquæ ad Balneum.

Tandem etiam, his non conferentibus, lutum minerale, seu Thermarum pluribus in subsidium vocari solet.

232. Ubi verò cum ambulandi impotentia etiam dolorum ac cruciatuum immanitas accesserit, hoc adhibere fomentum convenit.

R. rad. malvæ. utriusq. an. ℥j. Ireos ℥℥. sem. lini, Fœnu Græci an. dr. vj. Flor. Chamæmeli, meliloti, Violarum an. Man. j. Absinthii, Cochleariæ, Bekabungæ, Nasturtii aq. an. Man. dimid. In aqua pluviali, vel hydreleo coquantur, indidemque usurpentur. Humore aliqua ex

parte digesto & membris obsequentibus, Unguentum Dialtheæ cum Balsamo Indo affricandum est: Vel quod.

R. Rad. Bryoniæ, Cucumeris asinini an. ʒj. lumbric. terrestrium preparat. dr. iiij. Elixentur in hydrelæo, donec contabuerint. Expresso admisce Ol. lilior. albor. ʒß. lini, Chamomillæ an. ʒ. j. Terebintbinæ, aquâ malvæ elotæ dr. v. Unguenti de Bdellio dr. iiij. succi Cochleariæ ʒj. Cere q. pro unguine sufficit.

De Epilepsia.

Epilepsia.

233. Ex monstrosa Vaporum exurgentium divagatione, majori vel minori malignitatis in iisdem conditione, & eorundem in sinus cerebri irreptione, non raro vel universi corpus tremor, ac brachiorum manuumque momentaneus rigor, vel convulsorii quidam in universo motus, subito ac præter rationem in cataphoram, paralytin vel abscessum transeuntes, sponteque nonnunquam evanescentes ac præter opinionem redeuntes exoriuntur. Quos tamen à Vulgari Epilepsiâ, morbi proprietate, pulsu, urina, veluti in signorum enumeratione relatam, differre constat. In harum subsidium usurpare licet anodynum Paracelsi specificum; Liquorem auri, vel Magisterium Solis Quercet: Essentiam Margaritarum; Aquam Theriacalem; Electuarium juniperinum, cum Magisterio Smaragdi; Hydromel Antepilepticum specificum

Specifica ad Epilepticas convulsiones remedia.

cum Quercet : Magisterium cranii humani ;
Tincturam vitrioli, oleum de Luna vel cruore
Microsismi ; Spiritum vitrioli, Veneris, & id ge-
 nus, quæ putredinem huic morbo pro-
 priam ac peculiarem atque evaporationum
 continuarum certissimam mineram remo-
 rari ac dissipare nata sunt ; semper etiam ad-
 mixtis iis, quæ Scorbuto sunt dicata, illiusq[ue]
 malitiam infringere possunt.

De Mandibularum Co- arctatione.

234. Haud ita pridem accidens quoddam *Mandibularum Co-
 arctatio.*
 innotuit, præsertim in pueris, vel quotannis
 repetens, aut unâ cum ætate pervicacius ado-
 lescens, licet hac etiam tempestate multos ex
 natu grandioribus corripuit, Genarum tan-
 tum coarctatio, seu quando Mandibularum
 cardo, subter aurium radice, ex humoris ube-
 rioris alluvie delirat, quaque una cum masti-
 candi officio, verborum in pronunciando ex-
 planatio enormiter læditur.

Huic malo propulsando inservit *Forus ex
 decocto foliorum Althea, Violarum, sem. lini,
 Fœnu Græci, aut flos lactis roscidus, in quo Cha-
 memolum Romanum, Violaria, parietaria, Ra-
 dices liliorum, Althea & Acanthi, unâ cum oleo
 & hydrlea o ebullierint.*

235. His ex voto parum conferentibus
*R. Rad. lilior. albor. Altheæ an. ℥j. Fol. Malvæ,
 Violaria, Acanthi an. Man. j. cum dimid. Ane-
 thi, Calamenthi, mont. an. Man. j. Caricaru pin-
 gviu. viij. sem. lini. Fœnu Graci an. dr. iij. Com-
 minuta discoq. in aquâ pluviâ, in fine addendo
 Vini quadrantē; vel in lacte recenti & Aquâ, aut
 bydreleo & cum spongiâ pro fomento tepidè ad-
 bibeantur.*

Exterfa cute, tepidoque linteamine refic-
 catâ, affricetur illitus ex flore lactis, pingue-
 dine humanâ, vel Castrati, cum mucilagini-
 bus sem. Lini, Altheæ, Cydoniorum, Fœnu-
 Graci, medullâ Cervinâ ac Virulina.

Conducit & Cassiæ Pulpamentum ebulli-
 entis lactis vigore extractum, vel unguen-
 tum Resumtivum; aut quod

*R. Macilaginis sem. Altheæ, lini, Fœnu Gra-
 ci, cum decocto Ficuum extr. an. dr. ij. Ol. Com-
 munis recentis, vel Nucum aut Amygdalarum
 dulc. ℥℔. lilior. alb. dr. iij. Anethini, lumbrico-
 rum, Malvatico sæpius eloti dr. iij. cum dimid. Ro-
 facei, Butyri rec. sine sale an. ℥℔. Pingued. galli-
 næ dr. ij. Porcinæ dr. iij. Cera q. s. Deducantur
 ad litus consistentiam.*

Huic ubi succos ex Cardamine, Nastur-
 tio, aut Cochleariâ addideris in diplomate ad
 succorum dimacerationem decoctio ut fiat
 necesse est. In malo pervicaciori cardini ma-
 xillarum Emplastrum Sticticum Crollii, cum
 oleo cochleariæ sub actum addidisse, haud abs-

re fuerit. Simili planè ratione, & remediis non
 procul ab hoc scopo deviantibus, Spasmodum
 Cynicum, & calcanei convulsionem emenda-
 re licet.

*Spasmi Cy-
 nici & re-
 tractationis
 calcanei
 medela.*

De Paralyfi Linguae & cru- rum resolutione.

236. Malum hoc non tam obesos, quam
 macilentos incurrit, & cum primis illos, qui
 vitam colunt egenam ac duram, quique mœ-
 rore, sordibus, & curis difficilioribus confi-
 ciuntur. In horum numero non paucis lin-
 gua resolvitur, ac loquelæ usus adimitur;
 Quartanis febribus ut plurimum succedens,
 interdum etiam extra easdem, quanquam
 haud citra febrem lentam, sitim, ac molestant
 oris siccitatem, affligens.

*Paralyfis
 lingua &
 crurum re-
 solutio.*

Curatio in febris ac Scorbuti remotio-
 ne versatur, ita tamè, ut ob causam morbi fri-
 gidam, crassam, Scorbuticâ medicamenta &
 quæ attenuandi, incidendi quæ facultate pol-
 lent, numero, gradu & dignitate superent eâ,
 quæ calori moderando adhibentur. Sin autem
 radices egisse morbum perspectum sit, ita ut
 complurium annorum decursu justo plus in-
 valuerit, tunc ægerrimè removetur, & fortio-
 ra plerunquæ tam externa, quam interius pro-
 pinata, requirit subsidia, ceu Balnea sudorife-
 ra, & id genus, quæ tamen universa attenuan-
 di, incidendi & calefaciendi vim nacta sunt,
 neque

neque ab alexiteriâ Scorbuti facultate abhorrerent.

237. Qui unâ cum Scorbuto viscerum infarctus pertinaces in sinu foveant, hi talibus simul indigent remediis, quæ obstructa referare, & crassa attenuare valent, in quo quidem casu Enulæ Campanæ ac Scorzone-ræ radices, Fumaria, Betonica, Absinthium, Iva Arthetica, & utrumq; Nasturtium, maximè sunt frugifera.

Purgationi etiam minimè vacare licet, antequam humores sufficienter sunt concocti, ac specificæ hujus morbi putredo evicta atq; superata. Quin & sanguinis crassioris abundantia, ubi febrem habet comitem, sectione tollenda, postea febris & Scorbuto competentibus subsidiis expugnanda est.

*Crurum
para-
lysis ut re-
movenda.*

238. Similem Curationis normam instituere licet, ubi vaporum frigidorum appulsu frequentiori, eorundemque malignitate, unam saltem partem corporis paralytis obsecderit, qualis sæpe numero cruribus, Arthriticis præsertim doloribus prius enervatis, contingere assuevit: vel ubi tristis membrorum jactatio invalescit, levemque simul artus resolutionem conjunctam habent, eamque ex paralyti & convulsoriâ affectione mixtam. In hac enim dum Scorbuto mixti humores sunt pituitosi, aut concoquendi, aut postmodum concocti expurgandi, ita tamen ut remedia

pro

pro incidentium affectuum diversitate, dolorum conditione ex variâ succorum permixtione subinde immutentur; admixtis indidem iis, quæ medicaminum vim ad partem affectam deferre possunt.

De Caro & Vetro.

*Carus &
Vetro.*

239. Ex subito & copioso vaporum ac flatuum in cerebrum impetu atque effusione, præsertim in febris Tertianæ accessione, ac recurrentibus paroxysmis, alto sapore non pauci opprimuntur, nullisque vellicationibus aut clamoribus excitantur. Sociam plerumque febrem habet id symptomatis lentam, & intermittentem, sublevaturque subsidiiis putredinem huic malo peculiarem coercentibus, & febrem infarctusque respicientibus. In quorum tamen albo, experientiâ duce, ac Rondoletio teste, Nasturtio Aquat. in locis minimè putridis ac lutosi progerminanti potiores deferuntur partes, eoque peculiari facultate ipsius succus, aliis remediis, quæ ad febres evertendas faciunt, permixtus valere creditur. His nonnunquam addentur clysteres revulsorii, ex ejusmodi subsidiiis concinnati, qui humores incidendo attenuant, & succum melancholicum, aliosque pro temperamenti & Victus occasione eidem permixtos educunt.

De Facie subtumidâ.

240. Ex

*Facies sub-
tumida.*

240. Ex morbi ejusque causæ reliquiis, insufficienter expurgatis non parum sæpè fit, ut propter flatuum copiam, quibus hæc materia abundat, levi tumore ac inflatione post febres superatas, facies intumescat. Eadem hac facilitate, quâ apparuit, evanescit, exhibito loco pharmaci ex Fol. senæ ac Rhabarbari infusione, aut vino quodam exolvente, & per dies satis multos hoc in aurorâ usurpato decocto, quod

*Decoctum
sudoriferum
ex China.*

R. Rad. Chinæ ℥ij. Sarsaparillæ Scorzone-
ræ an. sesquiunciam. Glycyrrhiz. dr. vj. sem.
Melonum, Cucumeris an dr. ij. Fol. Bekabungæ
Man. j. cum dimid. Cochlear. Man. j. Flor. Bu-
glossi Man. dimid. Passularum ℥ij. Cornu cervi
usti rasi ℥ß. Ligni Rhodii dr. iij. Cinamomi dr. ij.
Ex rudiuscule comminutis paretur cum aquâ
bordei vel jure Gallinæ insulso decoctum, pro ci-
endo sudore maximè accommodatum.

De animi deliquio, ac Vi- rium attritione.

*Animi deli-
quium.*

241. Ob vaporum, quibus secatere ma-
teria scorbutica consuevit, ubertatem, anxie-
tates creberrimæ & languendi necessitas evi-
dens, quæ tamen medicamentis idoneis dis-
cussa facultateque suâ elisa, eadem, quâ prius
vehementiâ insurgunt, pristinamque fero-
ciam repetunt. In hac semel displosâ medica-
mentorum operatione eadem die frequen-
ter sunt reiteranda. : Plurimi etiam, qui
pulsus

pulsum fovent languidum ac parvum, sed crebrum & vermiculantum, ob animi deliquiū, quod surgentibus aut leviter sese commoventibus imminet, de lecto temerè non dimovendi. Vitali namque facultati morbus hic extremè, & quidem proprietate suā deleteriā, adversatur.

242. Huic malo succurrere licet, soluto *Cordi sub-*
 Margaritarum, ab Eugaleno in hoc casu in-*servientia*
 signiter celebrato, syrupo perlarum; Aquā *Medica-*
 Antimelancholicā Evonymi; argento pota-*menta,*
 bili; Essentiā sangv. hum. vel Flor. Buglossi
 aut Cardiacæ; Destillato cornuum cervino-
 rum, vel Carnium pulli Gallinacei, Floribus
 Cardiacis infarcti; Confectione Alchermes;
 Julepo de pomis; Croci Essentiā, aquā vitæ
 extracta: Vel quod miræ solent esse virtutis:
R. pul. sem. Eruce albæ sesquiunciam, Conserv.
flor. Garyophyll. ℥j. Extracti gran. juniperi ℥℥.
Confectio Alchermes sesquidrachmam, Carni-
um Citri. condit. & minutim incis. sesquiunciam.
Conservæ fol. Cochleariæ veræ ℥iiij. Syrup. de Ca-
nella ℥j. & f. s. a. cum syrupo de succo Granatorum
Electuarium justæ consistentiæ.

De Respirationis difficul- tate.

243. Ex universo accidentium grege, quæ *Respiratio-*
 morbum hunc comitari solent, nil respiratio-*nis difficul-*
 nis gravitate vulgatius est, quā plurimi ob an-*tas.*
 xiam diaphragmatis compressionē, cordisq;

ad orificiū ventriculi angustiam deliquio animi, subitò extinguuntur ac pereunt. Hujus pro vehementiā ac sævitiā mali, aut renitentis Naturæ robore & imbecillitate, accessiones modò sunt longiores, modò breviores. Argumentum ipsius exhibent, eandemque arguunt, compressio sub Diaphragmate, indidem recurrens; lividus faciei color, in iis præsertim, qui crasso ac melancholico diffuunt, abundantque succo, post levem motum aut ejectionem angustia, & spirandi necessitas, labra genæque subfusco, aut livido colore præter consuetudinem suffusa; pulsus huic morbo familiaris, parvus & inæqualis: ac pertinacius fatigante affectu, ægrotantium languor, vel crurum gravitas, vel obtusus eorundem sensus, vel dolor partium quarundam acutus, & ab assumpto Cathartico in ægrotis difficilima respiratio.

244. Medelæ formula est, ut crassa visceribus infarcta hujus morbi materia primò omnium incidatur, & attenuetur, ne mota & conturbata vehementiores pariat anxietates: Deinde eadem eliminetur: ac postmodum, quæ huic morbo à proprietate resistunt, adhibeantur, in quorum censu præ reliquis cochleariæ succus peculiari dote commendari solet.

245. Quia verò cum hoc symptomate febris & obstructions pertinaces subinde
con-

concurrunt, ideò subsidiis istis, quæ ad hunc morbum usus probavit, admiscenda sunt, quæ febrem mitigant, & infarctus demoliuntur: Ceu sunt cuscuta, ceterach, Carduus Benedictus, Absinthium Rom. Fumaria, Betonica, & his cognata alia: habitâ semper cum Aeris, in quo degitur, tum victus in ægrotatione. His verò parum emolumenti conferentibus, prædictis semper addendæ sunt species pleris Sarchontici, Extracta Cordialia, Confectio Alchermes, & id genus. Istam enim humorum attenuationem & præparationem aliquandiu urgendam esse ratio suadet, nunquam non cathartico mitiori primasque venas minimè transeunte, admixto.

De Pleuritide notha.

246. Inter atrociores, quos Scorbutici *Pleuritis notha.* sustinere consueverunt, cruciatus numerantur & illi, qui falsâ plueritidis specie & imagine ægrotos gravissimè exercent, quiq; dolore per intervalla, ac de die subinde repetenti, siti parum molestâ, levi tussi ac respiratione, extra dolorem parum aut nihil evariante, affligunt. Curatio ejusmodi subsidiis absolvitur, quæ morbum hunc à proprietate respiciunt, & lentam simul extinguunt febrem, præmisso tamen clystere alvi saburram educēte. His adjungatur pro latere dolente Topica, ex bacçis lauri, seminibus flatus discutiētibus,

milio & fale, lineis facculis interpassatis ad-
mota. Ab hoc etiam scopo non dissident,
Theriaca Andromachi, Consev. flor. Papav.
errat. spiritus Tartari, sulphuris butyrum,
Oleum sanguinis humani, Aqua Theriac.
Crollii, & hujus classis alia.

*De Phthisi, Atrophia, ac mem-
brorum Contabescencia.*

*Phthisis &
atrophia.*

247. Specificam humorum corruptionem
inducente malo Scorbutico, suæque ma-
litiæ incommoda in universo corpore vel in
parte quâpiam exercente, non pauci ad ex-
tremam deducuntur maciem, citra omnem
à veteribus cognitam rationem, atque æstuan-
tem calorem cordi infixum, contabescunt,
omnibusque succis benignis, ex habitu car-
noso spoliâtur; pulsum debilem exilem & in-
æqualem, Urinasque crassas, sublividas, &
subfuscas habentes, deque anxietatibus ad
præcordia infestantibus, indidemque recur-
rentibus, sæpè etiam de maculis in toto cor-
pore, aut cruribus efflorescentibus, diuturno
corporis languore, cum multo animi dolore
conquerentes.

248. Curatio versatur in decenti rerum
non naturalium provisione, & subsidiorum
usu, quæ, præter peculiarem cum hoc morbo
ἀντιπάρθειαν, tenues & crudos, vel crassos, fri-
gidos ac melancholicos humores conco-
quunt, attenuant, incidunt, idque pro corpo-
rum

rum & causæ morbificæ diversitate. Huic intentioni inserviunt Card. bened. Absinth. Rosæ, Cochlearia, Trifol. aquat. Bekabunga, utrumque Nasturtium, & si humoris melancholici adest pleonexia, meatuumque infarctus contumacior, cuscuta, ceterach, scolopendria, Epithymus, Buglossum, polypodii querni radices; vel ubi crudorum humorum dominatu corpus tenetur, Enulæ campanæ radices, hyssopus, Betonica, Macis, Cinamomum, & his affinia.

249. Ex istis concinnatum hunc in modo decoctum maximè frugiferum est, R. *Decoctum in Atropbia.*
Cort. rad. Cicborii, Petroselini an. ʒß. Fol. Scolopend. Cicborii, ceterach, Bekabung. Cochlearia, Fumiterræ, Agrimonie, Absinthii Rom. an. Man. dimid. Flor. Cordial an. pug. j. sem. Anisi dr. j. Endivie, Agnicasti an. dr. dimid. Uvarum passarum excorciatrum dr. vj. Cort. rad. Capparum dr. iij. Fiat in aquâ com. aut cerevisiâ decoctio pro lb. j. cum dimidia. Colaturæ adde syrupi scelotyrbici sesquiunciam, de Fumariâ, de Cicborio cum Rhabarb. de Endiv. an. ʒß. Liqueor etiam stillatitius, ex prædictis comparatus, magnum rebus ægrotantium afflictis afferre potest emolumentum.

Destillatum.

250. His subjungantur syrupus Scelotyrbicus Foresti, ex cochleariæ & Bekabungæ succis, cum saccharo paratus; Mixtura Anti-hypochondriacea nostra; & quod huic affectui accommodum est, & efficacissimum

subsidium Lac caprinum, cum modico mellis aut sacchari discoctum, cui etiam Cochleariæ germina vel Thymum ac sub ebullitionis calcem, croci pauxillum admiscere licet. Et huic subsidio tanto magis confidendum est, innitendumque, ubi ante lactis usum capras à plantis, morbum hunc à proprietate respicientibus, ceu foliis ac floribus Acetosæ, Nasturtii utriusque, Trifolii Aquatici, Beca- bungæ, Cochleariæ, Nummulariæ, Raphani sylvestris, aliisque, usu & experientiâ, probatis, nutriveris. Victum quin etiam calefacientem, attenuantem & incidentem præmissis adjungere licet: è contrà verò devitentur aquæ crudæ, salsæ ac sublimes, & quæ ex his comparantur cibaria. Ac licet curatio sit prolixa ac tœdiosa, verno tamen & æstivo tempore felicius, quam hyberno pertexitur.

*Artus
marcescentes
robora-
ntia.*

251. Sin verò membra non tantum rigent, sed & propter labefactatam corporis œconomicam, alimenta corrumpuntur, artus marcescunt: strigofioresq; evadunt, Unguentum resumptivum, quod & recreat, vimque blandè emolliendi obtinet, utiliter usurpatur. Cui intentioni etiam inserviunt, Aqua Epatis vituli nigri affricata; Cancrorum & sanguinis humani liquor destillatus, linteis, extrinsecus admotus; oleum Vermium terrest: & ranarum cum infessibus ex Cochleariâ & Bekabungâ paratis. Quibus etiam autumnali tempore subjungendus est vinaceorum usus, quibus per 20. dies adhibitis, genuum cru-
rum-

rumq; diuturnus tumor, ac tibiæ maxime
extenuatio, cum exiguo sensu, aliis non con-
ferentibus sanari visa est, articulis, nervisque
omnibus roboratis ac motu, sensuq; recupe-
ratis; Idque ex Donati Altimari *l. 1. de Vinaceis*,
testimonio.

De Tussi.

252. Ex destillantibus ad pectus catar- *Tussis.*
rhis tussicula quando invaluerit prædictis ad-
dentur hordeum depilatum, Jujube ac liquiri-
tiæ modicum. Vel ex Tragacantho in vino
generoso soluto, cum amylo & saccharo pro
usu quotidiano effingantur Trochisci Bechi-
ci, sub linguâ retinendi. A quibus ubi tussis
nondum perfectè mitigata fuerit, somnusque
interrumpatur, ad humores tenues, pectori in-
cumbentes incrassandos etiam ad pilulas de
Cynoglossâ, aut Laudanum nostrum, seu Phi-
lonium Libavii granorum trium pondere,
Conserv. flor. violarum admixtum, aut syru-
po de papavere solutum, descendendum est.
A quibus tamen in virium debilitate insigni,
& ubi excrementorum alluvione pectus ferè
opprimitur, cavendum.

253. Quando etiam in Tussi expecto-
rantibus opus fuerit, sintque humores cras-
si ac viscidi, tunc à nimium refrigerantibus *Crassos in*
omniò abstinendum, & potius ad crassos hu- *Thorace*
mores incidentia confugiendum est: ceu sub *humores*
Lac sulphuris, Spiritus vel Tinctura Cassiæ; *incidentia.*

Electuarium de sulphure; Quinta mellis Essentia; Extractum granorum juniperi cum Ambra & Enulæ camp. extracto, Melicratum Hollerii: Antidotus Bechica ejusdem; Mixtura styracina ejusdem; Loch ex Butyro, Saccharo aut Terebinthina Rondoletii; Loch de Althea, Quercetani & Fernelii; Loch passularum & id census alia.

*Vomitus
& Nausea.*

De Vomitu & Nausea.

254. In vomitu Scorbuticis proprio, atq; à malignis venenatisq; putredinis juxta splenem ut plurimum residentis, vaporibus & fumis concitato, subinde recurrente, & in quo multo conatu, parum aut non nisi aqueum quid per intervalla ejicitur, nullus omnino medicamentorum, quæ ad vomitum ex ventriculi vitio aut aliunde dependentem præscribuntur, percipitur usus; quin potius omnia ab iisdem retro sublapsa referri conspiciuntur: eò quod adstrictionis facultate, quæ stomachicis magnâ ex parte inest, sunt prædita, ideoque materiam (quæ & crassa & frigida est) circa præcordia constringuntur altiusque imprimunt. Unde major noxa, quam alleviatio, sequi consuevit.

265. Huic intentioni inserviunt, quæ unâ cum attenuatoriâ & incisoriâ facultate succulenta sunt, & mediocriter calefaciunt, ceu Bekabunga, Cochlearia, Ultrumque Nasturtium, Trifol. aquat: Nummularia & hujus

jus farinæ alia, eaque vel lacti (Hoc enim, ut & lactinia omnia, sic affecti nullo valetudinis incommodo, retinere solent) incocta, aut cum brodio gallinæ exhibita. Iisdem in Febris ardentibus addere licet & Acetosam, nobilem ac rotundi foliam ejusque succum.

256. In obstructionibus huic malo associatis validioribus rem agendam esse ratio suadet, ceu Fumaria, Cuscuta, Ceterach, card. Benedicto, Absinthio Rom. Chamœmel. Betonica; Vel si pro Temperamenti ac Victus ratione pituita affluerit, hyssopo ac rad. Enullæ: ita ut pro humorum permixtorum, connexorumque affectuum conditione ejusmodi eligantur, quæ adversus hunc morbum facultatem possident deleteriam. A purgantibus autem tamdiu revocandus & animus, donec concocti subactique sunt humores, ac mitigata Febris. In frigida quin etiam cœli constitutione hisce remediis semper aliquid de Cochleariæ succo addere convenit.

De continuâ aquei & crudi ejec- tione.

257. Ob putridos atque ex incommoda Victus ratione, crassorumque ciborum usu, circum viscera collectos humores varios, quibus deinde perpetuum alimenta assumpta præstant fomentum, in eandemque substantiam, maxima ex parte conversa, continuo veluti æ-

*Sputatio
continua.*

ita, spirituumq; evaporatione, nonnunquam magna crudi & aquei succi vis sursum ad os evehitur, ac jugi sputatione educitur: simili propemodum ratione, qua argento vivo inuncti molesta tenuis sputi ab ore defluxione vexantur. Quo in casu ad affluxus conditionem potissimum est respiciendum, idque ne ab acribus ac calidis medicamentis irritetur, & uberiori vaporum fumorumq; in cerebrum appulsu præter modum concreascit, atque in pectus delatus gravioris periculi metum cōcitet. Ex longiori hujus symptomatis mora nō pauci contabescere, ac tam insignem faucium ac linguæ exulcerationem incurrisse visi sunt, ut ob falsæ, spumosæ nitrosæ, ac tenuis materiæ affluxum largiorem, & uvulæ parte consumpta exesaque, sonus per nares exire, ac partes istas maximum incurrisse discrimen deprehensum sit: quæ tamen propter hujus morbi commixtionem, qui curationem ulcusculorum diu remorari consuevit, medelam difficillimè admittunt. Rectissimè autem ab urinis, grossis, rubris & subfuscis cum sedimentis copiosis, grossis, rubentibus ac furfuraceis, anxietatibus variis recurrentibus, languore ac nervosi generis debilitate dignoscitur.

258. Diuturnior hæc solet esse curatio, propter insignem, quæ huic malo subinde conjungitur corporeæ molis extenuationem, quam lentus calor & summi ex hac putredinis

nis minera, Cor indidem affligentes, foveant. Acria vero & hunc morbum minimè respicientia, penitus devitentur, eò quod sanguinis sputum & ex aperta in Thorace vena suffocationem exinde non paucos incurrisse constat. Medelam itaque non tam ad febriculam & scorbutum, quam ad prædictam fluxionem, præsertim ubi falsedinis simul particeps fuerit, dirigenda est, & ne à nimium acribus exasperetur, irriteturque maximopere cavendum. Qui firmitatem corporis mediocrem adhuc foveant, in faucium ac linguæ erosione diuturna, hoc Nodulo, pro catarrhi falsi jugiter affluentis, expiatione, uti possunt.

R. Rad. polypody querc. sarsæ parillæ an. ℥j. Hermodactyl. verorum dr. viij. Rhabarb. opt. Agarici novi. Troch. an. dr. ij. squinantbi, spicæ an. dr. dimid. Pulpæ colicyntbidos, Cort. myrobalam. Chebul. præparat. an. ℥ss. Turbitb albi dr. iiij. fol. senæ ℥ij. Garyophyll. Macis, sandali albi an. dr. j. sem. fœniculi, carvi an. sesquidrachm. flor. genistæ, violarum an. man. dimid. Obiter confracta in vase vitreo, accuratè perlutato, macerentur in vini Rhenani opt. suff. quant. ad calorem lentum Balnei Maris, per quinquendium, vel in cellarario aliquandiu infundantur. Horis matutinis, vel ante pastum singulis, vel alternis diebus, de colatura Cyathus usurpetur.

Neque inutilis præsentī in casu, hujus Electuarii posset esse usus, quod

R. Extract. ligni sancti dr. iiij. ligni sassafрати.
dr.

dr. ij. melliginis, granor Juniperi unc. j. pul. rad. fassaparilla sesquiunciam, China Cort. ligni sancti, rad. calam. aromat. cort. scorzonera cond. an. dr. vj. Cort. Citri Cond. dr. x. conserv. foliorum cochlearia vera unc. x. flores Buglossi unc. ij. Cum syrupo de pomis, concinnetur ex mixtis Electuarium.

Quibus nonnunquam suffitus ex Cinabrii pilulis, docente Eugaleno, vel ligni Indici, aut fassaparillæ decoctum adjungi possunt.

De languore sine causa.

Languor sine causa.

Scorbutum etiam non rarò detegit languor inusitatus, citra evidētis morbi significationem invalescens, quoque pristinum robur ac florem sibi potius adimi, quam egrotare sic affecti conqueruntur, idque sine siti & levioris siccitate: quæ tamen nonnullis ubi molestior fuerit, modica humidi assumptione confestim placatur, largiori verò maximè offenditur. Hoc malum initio quidem lentum ac levidense est, progressu tamen temporis ubi vires acquisierit, multarum septimanarum ac mensium complurium spatio affectos lecto affigit, & nonnunquā haud sine præsentis Vitæ discrimine, in graviora mala, ceu obtusum dolorem, insignem ad lipothymiam subeundam pronitatem, Atrophiam, ac mortem denique ipsam præcipitat.

260. Ejusmodi succurritur huic malo remediis,

mediis, quæ crudos humores concoquunt & incidunt, additis semper iis, quæ adversus scorbutum valere usus demonstravit. Ideoque in aere minus crasso commorantibus haud inutiliter usurpantur Cochlearia ac Bekabunga, unâ cum germinum istorum succis. In locis vero humidis, septentrionalibus, ac frigidis fortiora quæque magis attenuant & incidunt, locum merentur. Quibus interdum adjungere licet syrupum perlarum, corallorum ac de capone, Analeptica & restaurantia medicamenta omnia, Destillata carniū vitulorum, cancrorum & aliorum animalium, cum Alexiteriis scorbuticis, Essentiam sanguinis humani Cochleariæ, Bekabungæ, & similium, Consummata, Expressa, contusa, & jura tortiva.

De Calore momentaneo & phlogosi faciei.

261. Huic affectui non admodum dissimilis est momentaneus faciei color eandem æstu subitaneo inflammans, ac præter opinionem subinde recurrens. Mulieres ubi affligit hic ardor, mensium profluvium ut plurimum inducere solet, pulsum exiguum & inæqualem cum languore excitat, nec rarò, ubi tacitis symptomata insurgunt incrementis, in manifestum aliquem morbum, ceu nervorum resolutionem ac debilitatem, Atrophiam vel aliud

Calor momentaneus.

aliud incommodum etiam citra appetitus imminutionem eumpunt. Quæ sane universa propter vaporum malitiam, qua præditi sunt, qui ab hac corruptione scelotyrbica, dissolvuntur, usu venire solent. Conferentia huic symptomati remedia pro temperamentorum diversitate, ac variâ humorum putrescentium confusione, immutare necessum est, additis simul humorem vitiosum concoquentibus & ad expulsionem præparantibus, radice etiam morbi scelotyrbica specificis quibusdam explosa.

De sudore copioso.

*Sudor copio-
sus.*

262. Ab hac curationis formula, nequicquam discrepat ea, quæ sudori copioso, qui Atrophiam & universi corporis depastionem magna ex parte præcedere consuevit, debetur, quiq̃ue sub tegumentis levissimis, etiam in media hyeme erūpit, & quo copiosius profluente, unâ cum lenta febre non rarò massa sanguinea glutinis in modum inspissatur, qua etiam spissitudine ac pravitate nervi sæpius adeo contrahuntur, ut cibum taliter affecti ab aliis petere cogantur.

De alvi profluvio.

*Alvi proflu-
vium.*

263. Quæ scorbuti ratione contigunt alvi profluvia, majori ex parte egestionem referunt

ferunt compactas, copia cibū ingestum excedentes varii coloris, veluti cinerei & nonnunquam herbacie, atque ab aliis egestionibus, quantitatē excretionis modo, qui nonnunquam ad quinquaginta secessus citra tamen alleviationem, & anxietatum imminutionem excrefcit differentes: quandoque tamen cum maximis ventris lācinationibus, per intervalla refluentes, nulla interum Naturæ Crisi, aut materiæ morbificæ per has dejectiones facta expurgatione, nisi simile quoddā profluvium ex humoribus aliundē ad intestina confluentibus, huic misceatur. Quod etiam de mendaci Dysenteria, in qua sanguis crassus & feculentus in venis abundans atq; sine aliarum fœcum permistione, omniq; prorsus lancinatione, descendit, subaudiendum.

264. Alvi fluores istī corriguntur primò venæ sectione, ubi menses, ac hæmorrhoides substiterint: Deinde iis, quæ Alexiteriam adversus scorbutum facultatem obtinent, & hac ratione mali causam submovent. Haud quam adstrictoria vi pollentibus medicamentis res agenda erit: Istis enim sic affectis in summas angustias & extremam quandoque respirationis egestatem, incurrunt, præsentī cum deliquii aut suffocationis periculo: eò quod materiā (quæ cū crassa sit dilui postulat & incidi) circū præcordia & viscera cōstringēdo
nasque

Medicamentis adstrictoria vi pollentibus alvi profluvia scorbutica non corriguntur.

nasq; constringendo, fortius impingat, & putrefactionis fomitem mirifice adaugeat: Quae quidem adaucta evaporationes ab eadem, provenientes ac superiora petentes accumuluntur, Cor & praecordia iisdem comprimuntur, praedictisque affectibus, uti & gravioribus aliis, praesertim ubi cerebrum fumi isti praeter modum repleverint, certissima suppeditatur occasio. Neque ad materiae diversionem, sudoriferorum noxius esse potest usus, maxime ubi singulis dosibus succi Cochleariae quid admiscetur.

*De Ventris & intestinorum
lancinationibus.*

Ventris dolor.

265. Dolores, eruciatusque Ventriculi, intestinorum, quibus nonnunquam & membranarum, musculorum, totiusque ab dominis lancinatus copulantur, ut creberrimi sunt, ita variis injuriis dictas jam partes exulcerant, ac discindunt, tantaque vehementia, visi sunt quandoque invaluisse, ut aegrotorum corpora ad extremam saepe deduxerint tabem, non raro etiam ad peritonaei rupturam, ac paralyfin, praecipitarint, à quo effectus scorbutum etiam hoc nominis assequutum esse, vero consentaneum est. Non continuo tamen sic dispositos, sed per intervalla dolores isti exercent, cum pulsu parvo & inaequali.

266. Cura.

296. Curatio Medicamentis peragitur, quæ hunc morbum proprietate quadam respiciunt, à quibus etiam non abhorent Elixire proprietatis Theophrasti Crollii, Cochleariæ liquor rubicundus ac dulcis per digestionem sufficientem depuratus; mixtura nostra antiscorbutica, frequenter exhibita, & vinum antiscorbuticum.

267. Ubi febrem sociam nacti sunt isti cruciatus, & ægrotantes plurimo calore æstuant, in seri caprini Unciis quinque infundatur per noctem Fol. Cochleariæ veræ Man. ij. vel in balnei maris tepido excoquantur: expresso demum syrupi scelotyrbici, aut de succo Acetosæ ꝑij. admisceantur, ac frigidè propinentur. Et hac sanè methodo Febris & scorbuti Curatio ad finem usq; mali pertexenda est, in eaque per severandum.

De Hydrope.

268. Quos diutius affligit morbus, & in *Hydrops.* quibus paulatim increscit, neq; temperies corporis reluctatur, iis non crura modo, sed & venter inflantur, atq; in hydròpicum ac renitentem tumorem attolluntur: Idque partim crasso ac melancholico humore, viscera infaciente, ut manifesto tumore intuentium oculis nonnunquã sese offerant, vel substantia eorundem à virulentorum ac putridorum vaporum appulsu debilitata: Quibus postmo-

dum labefactatis semel, facultates eorundem oblædi, corruptionisque suæ notas etiã alimentis ingestis cõmunicari certum est: unde nutritione corporis minus idonea reddita, cū amplius à calore innato dirigi nequeat, Naturæ nisu fortiori ad remotiores corporis partes devolvuntur, quibus superfluum amplius non recipientibus intrâ viscera hærent, ac tandem in abdomen demandantur, aqualiculo, ac tenso tumore illud elevantia, falsa-que hydropum specie ægrotis ac Medicis imponentia.

269. Respuit & hic affectus vulgarem, illum ac tritum curationis modum hydropi competentem, adeo ut experientia docuerit, haud paucos intra Medicorum manus expirasse. Nullis enim aliis subsidiis, nisi quæ incidendi attenuandi-que facultate prædita sunt, gaudet, nunquam non admixtis iis, quæ scorbuto peculiari dote resistunt. Quin etiam, usus monstravit, remotis infarctibus meatibusque reclusis, unaque scorbuto curato, præter opinionem, etiam sine purgantium usu, tumores istos evanuisse.

270. Sin vero nec sic quidem voti compos fieri queas, tum exhibito cathatrigo quodam, humorem melancholicum à proprietate ducente, haud quaquam tamen in mali exordio,

ordio, ubi ægerrimè ab ægrotis sustinentur, exsolventia, atque digestioni prius sufficienti peracta, superflua sunt exturbanda, semper tamen admiscenda, quæ specifica erga hunc morbum dote gaudent. Id quod etiam in obstructionibus venarum Mesaraicarum, magnaque in visceribus congerie, qua Epiploon ac lien intumescant, notandum.

271. Febrilis caloris notæ, ac sitis ubi adfuerint, idoneis medicamentis, quæque incidendi pollent facultate, res ægroti afflictæ ad temperiem revocandæ sunt.

In crassioris sanguinis pleonexia aut consuetæ evacuationis remora, venæ sectio adhibenda, & evacuatio intermissa provocanda est, tantum sanguinis adimendo, quantum morbi & virium ratio sustinere potis est. Quo in negotio hæmorrhoidum reseratione, ob atrii sanguinis ubertatem, nihil salubrius erit. Quæ intention Medentis, ob Naturæ defectum, ubi non satisfecerit: venis ani turgentibus sanguisugæ erunt admovendæ, aut venæ tali recludenda modicis tamen vicibus sanguine adempto, nisi plethora adfuerit, & crasso copiosoq; sanguine ægroti corpus diffluerit.

272. Iisdem medendi ingeniis suble-
vatur Hydropis species, quam à Vesi-
carum, toto corpore extuberantium,

*Vesicalis hy-
dropis cura-
tio.*

forma vesicalem indigitant, in qua tamen, peracta interiorum viscerum providentia, ad Topica descendendum, & quidem ex iis parata, quæ discutiendi, dissolvendique vim possident: Ex quorum albo sunt, Absinthium, Ruta, Artemisia, Chamæmelū & hujus census alia: Vel Pulticula ex lupinorum, Absinthii, & Chamæmeli polline, cum oxyme lite subacta, cruribusque linteis duplicatis admota.

De doloribus crurum sclo-tyrbicis.

*Dolores
crurum.*

273. Succo gravi, lutofo, ac terrestri in compagine artuum & musculorum fibras sese furtim insinuante, easdemque largiter perfundente, unā cum rigore, crura non tantum ad quasvis operas ineptissima segnicie pigrescunt: Verum etiam gravi ac velut abstruso obtusoq; dolore exasperantur, qui in suræ, tibiærumq; musculos, & vicina alia nervosæ corpora penetrans, plurimis lincinationibus molestus est.

*Vnde varie
dolorum in
cruribus
facies.*

274. Varios hic induere mores consuevit, & à consuetudine alienæ obaudiuntur ab ægrotantibus querelæ, neque aliter ipsum explicare possunt, quam quod in ossis ambitu, inter eundem percipiunt dolorem tensivum, nonnulli obtusum, quidam mordicantem, multi pungentem & erodentem, haud pauc

pauci & gravem ac prementem, quandoque etiam cum manifesta furarum in cruribus duritie, tensioneque conjunctum; Quibus etiam haud absimilis esse consuevit, atque si malleolis contusa crura circumferant. Qui sane cruciatus dispares, haud aliundè prodeunt, quam quod à minera mali descendentes vapores crurum musculis & membranis eorumque nervis, aliisque partibus diversimode immiscantur. Ideoque; majori ex parte non continuo infestans, sed per intervalla recurrens consuevit esse dolor, ac sub noctem præcipuè ingravescens, omnemque lecti usum ægrotantibus quandoque invidens. Quamvis interdum, sub vespera nonnunquam & post intempestam noctem exasperari, & sæpius etiam à cathartico assumpto ingruere soleat.

275. In hujus mali (quod ex pulsu inæquali & parvo, perseverante præter rationem urinarum substantia crassa, ac perturbata, sedimento vario ac pingui earundem superficie, dolorisque, vicissitudine dignoscitur) subsidium exhibeantur medicamenta cruditatem concoquentia nunquam non admixtis iis, quæ adversus hunc morbum pugnare usus docuit, ceu Bekabungæ decoctum, ejusque recens expressus succus : Destillatum Antiscorbuticum, Mixtura Antiscorbutica, cujus ℥℥. vel amplius, sequenti decocto soluta plurimam in hoc affectu ponderis obtinet.

R. Rad. scorzonerae, sarsaparillae an. sesquiunciam
 China ʒj. Glycyrrhizae, polypodii. an. dr. vj. Fol.
 Bekabung. recentis Man. ij. Cochlearia. Flor. Vio-
 lar. Bugloss. an. Man. j. sem. quat. frig. major.
 an. dr. ij. Passularum dr. x. Obiter comminuta in
 aqua hordei vel brodio gallinae s. q. Vase vitrea-
 to, hermetice occluso, ebulliant, ac bis de die usur-
 pentur.

Dum autem hisce medicamentis incumbi-
 tur, crura linteis duplicatis, ac calidis invol-
 vuntur, prius Bekabungæ & Cochleariæ de-
 cocto imbutis.

De Tumoribus crurum Oedematosis.

Tumores
 crurum oe-
 dematosi.

278. Majori vero ex parte crura tumor-
 cachecticus, mollis, laxus, pituitosus, & indo-
 lens obsidet, humore magis impetu suo,
 quam Naturæ ductu, ad partes extremas de-
 vergente. In iis autem, qui atræ bilis domi-
 natu tenentur, & quibus hypochondria fecæ
 bilis copia sunt obsita, limus sanguinis tibi-
 arum carnem, à caloris fomite, & sanguinis
 fonte longius remota, circumfundit, atque
 in tumorem effatu dignum & retinentem ef-
 fert.

279. Curatio versatur in istorum subsidi-
 orum usu, quæ scorbuti radicem tollunt,
 turbatam Epatis coctionem restaurant, ob-
 struções viscerum remonent, humoresque
 crassos

crassos & melancholicos digerunt, & incidunt. Accuratissimè autem in hoc casu advertendum, quoties in remediorum ad hunc morbum facientium usurpatione, urinæ tennes per durant, cum morbi incremento, vel iisdem crassis ac subsidentibus, affectus nil remittit, tunc omnino medicamenta requiri validiora, atque ad radicem morbi excidendam fortius incidentia ac attenuantia.

His intentionibus ubi satisfactum, labores & exercitia utiliter imperari possunt, modò affectus conditio eadem sustinere valeat.

280. Sin vero nullus istis relinquitur locus, ex talibus comparanda est lotio, que exiccant, consumunt, ac flatulentos œdemotosque tumores discutiunt. Materiam huic intentioni idoneam subministrant muria & Aqua Marina aut falsa, cui incocta sunt Baccæ juniperi, Flores sambuci, germina Rosmarini, serpilli, utriusque sisymbrii, Nasturtii Aquat. salviæ & Raphani folia, cum modico aluminis.

281. Si quid de frigido ac terreno humore ex caloris penuria concretum est, dissolventia, caloreq; subliquantia ac per halitū insensibilem vè transpiratū agentia, ut usurpentur, res & necessitas exigit. Huic usui inservit cataplasma ex lactis coagulo ebutyrrati, aqua Nasturtii hybernici eloti aut eidem incocti:

quod prævio fotu ex aqua marina, aut lixivio cineris sarmentorum vitis, aut Ficus, vel brasseæ cum spongia inflatis tibiis admovendum arctiusq; vinciendum est. Tumorem etiam ac duritiem eximiè discutit hoc Eugaleni experimentum, frigide admovendum, pro cuius apparatu Absinthii communis, in pollinem deducti sufficiens quantitas ad pultis consistentiam coquitur, sub finem addendo Ova gallinacea receter, & si haberi possunt, eodem die exclusa, cumque albumine, vitellis, ac testis minutissime levigatis, subacta.

282. Ubi vero paulo durior ac pertinacior fuerit intumescencia, Malactico fortiori utili licet, quod

*R. pul. flor. Chamæmeli, Comarum Absinthii an. dr. iij. Rad. Bryoniæ, Consolidæ minoris an. ʒß. Farinæ Triticeæ, Orobi, Fabarum an. dr. ij cum dimid. quæ omnia libris duabus medullæ panis si liginei commixta, lacte caprino ad cataplasma-
tum formam lenta coctione deducuntur.*

Neque abs re fuerit, si in lacte coquatur consolidæ major, Absinthium & Chelidonium majus & minus, Radices Bryoniæ, medulla panis, Farina Fabarum ac lupinorum, pro infarctæ partis constitutiones & calore. Quibus etiam haud inconcinnè subjunguntur Vinacca justo tempore & mensura usurpata.

283. Ne tamen caro in detumescentibus cruribus flaccidior novam humorum
allu-

alluvionem recipiat, certis subsidiis confirmanda, ac potissimum iis præservanda est, quæ ductus viarum, per quas decurrit fluxio, cōstringunt, languidiora vincula, partesque laxas constipant, texturam ipsorum roborant, & humorum influxum cohibent. Ex quorum numero sunt, Lac chalybeatum, Aqua ferrata, ac decoctum rametorum vitium recentium concisorum, aut radicum pomi sylvestris, pro infessu usurpata. His respondent remanentiæ post Rhodostagma, in fundo cucurbitæ residuæ, foris admotæ, lutum, Thermarum Emplastri ritu instratum, & Rosaceum cum trito sale illitum.

De Crurum tumore scirrhus.

284. Longè verò majorem requirit industriam Tumor ac Durities scirrhum æmulans, ac in lapideam penè materiam conversa, quæ non crura modo, sed & interdum genuum compages ac foemora subvertuntur. Easdem hæc durities planè requirit intentiones, quibus scirrhus curatur, ita ut emollientibus primò; deinde discutientibus & moderatè emollientibus & raris, & quidem ex præscripto Galeni, l. 2. ad Glauc. emollientibus tamdiu, donec manifesta mollities percipiat, & caro externa quodam rubore sit perfusa: Quo facto, mox discutientibus res agenda erit: Demum ad emollientia absque

Crurum tumores scirrhus.

discutientibus : tandem ad fortiora discutientia transeundum, perque intervalla modo his vel illis utendum. Unico namque horum ubi perrexeris, ac digerentia saltem usurpaveris, ob calorem nimis dissipantem scirrhum ad tophaccam duritiem promovebis.

285. Præmissis itaque universalioribus, & quæ à proprietate morbum respiciunt, indidem exhibitis, Topica hunc in modum usurpanda: Inungantur primò partes scirrhusæ ol. liliorum alb. & Amygd. dulc. cui postea modicum chamæmelini addere convenit: Deinde solo liliaceo utendum, cui doloris gratiâ Unguentum Alabastrinum, mox ratione discussionis Ung. Dialthææ aut ex mucilaginis, vel Axungia vitulinâ aut felina addatur; Dehinc crus integrum cum decocto pedum ac intestinorum vituli per spongiam fovendum, denuoque Linimentum ex oleo chamæmelini, & Emplastro de Meliloto, affricandum. Tandem ad cataplasmata, cerota, & Emplastra, eaque præ cæteris emollientia, transeundum, iisdemque longo tempore insudandum, ceu sunt ceratum de mucilaginis, Sticticum Crollii, ac de Ammoniaco Foresti.

286. Quibus omnibus ubi frustra usus fueris, una cum Antiscorbuticis destillatis, Syrupo scelotyrbico, Julepo ex Alexiteriis & similibus, quibus aliquandiu inhærendum, de nuò emollientia ac discutientia erunt repetenda,

tenda, adhibito simul partibus scirrhosis hoc Evaporatorio, quod

R. *Fol. Parietariae, Meliloti, Flor. Chamomillae, cum toto, Absinthii communis, Florum, & summit. Altheae, Malvae, Urticae verae an. Man. ij. Comminuta in Aquae communis s. q. ebulliant, & crus pannis diligenter contactum, vapore isto ex aqua decoctionis emergente, per horam unam diebus non paucis, manè foveatur, deinde oleo laurino inunctum pannis linteis calidissime obvolvatur, idque donec cessaverit durities, & crura obambulandi officium repetunt.*

Decoctum autem pro evaporatione longè præstantius futurum est, ubi reliquis Cochleariam, Nasturtium latifolium, ac Bekabungum addideris.

Similis intentionis est & hoc fomentum.

R. *Flor. Meliloti. Man. ij. Chamæmelis Man. j. Malvae, cum toto, Artemisiae an. Man. j. cum dimidio, Bekabung. Cochlearia, Fumi terræ an. Man. j. sem. Fœnu Græci ℥℥. Rad. Altheae ℥ j. sem. Ameos, Petroselini an. dr. j. Bulliant in aqua communi.*

Alii crura indurata pannis linteis, sequenti fomento moderatè calido imbutis, & expressis, involvunt, mox panno lanco fasciisque involutis, circumdant.

R. Rad.

R. Rad. Altheæ ℥iij. fol. Malvæ Man. iij.
 Flor. Chamæmeli, Meliloti, summit: Absinthii
 commun. an. Man. ij. Bekabung. Man. iij. Coq.
 in s. q. aquæ communis, pro libris vj. addendo,
 Aquæ Bekabungæ, Cochleariæ aut pro libitu.

287. Non paucis in duritie Cruris scir-
 rhosa, parum ad œdema inclinante, hoc Em-
 plastrum magno fuit emolumento.

R. Flor. Chamæmeli, Meliloti, Lupulorum,
 Anethi, Fol. Ebuli an. Man. ij. Artemisiæ Man. j,
 sem. Cimini, Anis. an. ℥ß. Contrita & ad per-
 fectam mollitiem in cerevisiâ cocta, in formam
 Cataplasmatis coëant, & cruri admoventur.

Vel R. Stercoris bovini lb. iij. Farin. Fabarum
 Man. j. Butyri recentis, Ol. Rosæ. Chamæmelini
 an. q. s. pro Emplastro, quo totum crus per a-
 liquot dies abvolvatur. Quibus tamen & a-
 perientia quædam interna & evacuationes,
 inferendæ sunt.

De Tumoribus in cute duris ac Tuberculis.

*Tumores in
 cute duri ac
 tubercula.*

288. Qui tristem & ærumnosam colunt
 vitam, & victus ratione crassâ nauticâ & mi-
 nus subducta utuntur, etiam extra Ἀλγέθρον ὕδα-
 ρικὴν, à crasso & melancholico succo, in univer-
 so corpore, inguine, glandulosis partibus, ac
 mediis musculorum spatiis aliquando expe-
 riuntur tubercula, & varicosa, magna, sicca,
 neque pus neque saniem reddentia, monti-
 culis quibusdam citra exulcerationem pro-
 tube-

protuberantia, per intervalla evanescentia, & pruritus concitantia, mali moris ac doloris, cum ægri quiescunt, sæpè expertia; interdum etiam inter eundem & cruribus demissis, graviter, & nonnunquam ad animi deliquia excruciantia; atque in hoc solum à Gallicis tuberculis discrepantia, quod in hisce tumoribus potentiâ caustico adaperitis, materia pinguis ac lardo infumato haud assimilis reperitur, quod in illis à scorbuto erumpentibus minimè visitur. Emergunt hæc critico quodam Naturæ motu, ex succi melancholici ad ambitum corporis depositione, adeo, ut in exulceratorum locis alii novique tumores variis, excrecentiis mammillarum carnem referentes, in non paucis etiam quasi natibus sibi invicem impressi monticuli super alios assurgentes, appareant.

289. Ex his etiam in cruribus nonnulli profundis exulcerationibus, mediis præsertim inter monticulos vallibus, cum insigni focatore eroduntur: quod malignus Dodonæus, in *Observ.* pavescendæ turpitudinis morbum indigitat, quod interdum cum crurum resolutione conjunctum est. Profluit autem ex latente ipsius putredine intus, gliscenteque; ab hac febre humorum corruptione, quâ humores crassi, præcedente partium tenuiorum excreatione inspissantur, ac aduruntur. Id quod etiam ex pulsu inæquali & exili, Urinâ crassâ, turbidâ, ac variis excrementis subsidenti-

*Tubercula
admitten-
tia exulce-
rationem.*

dentibus conspicuâ , nec non ex tumoris qualitate minus vulgari & gravissimis interdum symptomatibus, ceu paralyfi, Atrophiâ, & similibus, manifestum est.

290. Sanantur autem, licet haud citrà insigne temporis dispendium, exhibitis in corpus iis, quæ putredinẽ istam arcere, humores crassos ac frigidos attenuare, incidere, diluere, atque ad temperiem reducere nata sunt. Ulcera quiu etiam, à cortice duro & crustoso liberata, aut Nicotianæ & Cochleariæ foliis, in vino & aquâ decoctis, eluantur, ac tandem Emplastro Crollii Stictico vel simili ad cicatricem ducantur : totoque simul curationis decursu ad vaporum corruptorum elisionem liquoris perlarum usum assiduum imperando.

De Tumoribus in Inguinibus.

Tumores. 261. Erumpunt & interdum Tumores abscessibus aut bubonibus pestiferis primo intuitu respondentes, tristes in aere vitiato characteres, quibus etiam mendaci facie morbus hic ad pestem alludit, iisque duris, renitentibus & subrubris, vel nigris & crustosis in inguine & cruribus prominentes, cum siti levissimâ, oris siccitate, Urina citrina, ac manifestâ fuscédine tinctâ, pulsu parvo & inæquali, Curantur primo remediis ad scelotyrbem excindendam facientibus : Deinde

inde cataplasmate, quod ad ejusmodi tumores ex Eugaleni commendatione maximè proficuum est, discutiendo nimirum, ac citrà dolorem dissolvendo.

Concinnatur id ipsum ex Chamæmelo, Meliloto, Parietariâ, Malvâ & Altheâ, Mercuriali, ad suff: decoctis ac tritis : quibus pro cataplasmatibus consistentiâ addantur Farinæ dolorem mitigantes, ceu sem: Lini, Foenu Græci, ac hordei cum Mellis & olei Rhodini s. q. Quando verò accedente erosione ulcus illud nigrum & crustosum evadit, quod non paucos ad integram crurum corruptionem ac fiderationem, certumque vitæ periculum, promovisse compertum est, à reliquâ cute & carne corruptum ac tutum est separandum, ac postea ulcus depurandum, consolidandumque.

*Eugalen
Cataplas-
ma ad In-
guinum
Tumores.*

De Ulceribus Crurum.

292. Quin & ex humoris maligni, erodentisque vitio vel inde genitâ sanie aliâve corruptela, unione partis, carnisque substratæ solutâ, Ulcera in cruribus erumpunt Chironia, Gangrænosa, crustosa, cicatricem ægerri-
mè admittentia, quandoque etiam neque pus neque saniem effundentia : quibus etiam contractio ac debilitas crurum insignis succedit.

*Ulcer
crurum.*

293. Mi-

263. Mitiora longè, quam in Gallicâ lue, hoc ulceris genus postulat subsidia, ac digestionem ac luculentâ extersione, sordiumque expurgatione gaudet, admixtis subinde iis, quæ pravi humoris influentiam emendant, & corrigunt. Digestioni inserviunt ex vitello ovi, Terebinthinâ, oleo Rosatô ac Butyro Majali, probè eloto, formata unguenta; Butyrum recens in mortario plumbeo cum succo Malvæ in formam linimenti diductum; Mucilago seminum Psyllii, Cydoniorum, Gummi Tragacanthæ, aquâ Nicotianæ veræ extracta, additis oleo liliorum alb. ac cerâ: cui Diachylon simplex insternatur, vel quod

R. *Empl. Diachyl. ℥iij. Ung. Dialtheæ dr. iij. ol. erini, Chamæmelini, Anethini, lilior. alb. an. dr. ij. Cera dr. vj. Terebinthinæ parum Misce.*

Emundationi satisfaciunt Unguent. de Nicotiana; Syrupus ex rosis aridis illitus, superstrato folio plantaginis aut Nicot. recenti; Mel rosatum cum Emplastro Nicotianæ; lapis Medicamentosus crollii; saccharum aut sigillum Saturni, Triapharmacon cum præcipitato; Nicotianæ essentia & oleum; lupidis hæmatitidis oleum; Lunæ solutio; oleum Talci ac Saturni: oleum viridis æris aut Martis; Unguentum de scrophularia, Tutiâ ac Asâ foetidâ, Montagranæ vel de Apio emundans quod

R. *Suc-*

R. *Succorum depuratorum Apii, Melisso-
phylli vel Absinthii, cochleariae an. ʒß. Chelido-
nii dr. vj. Mellis crudi q. s.* Quod omnibus ad-
litus consistentiam coctione deductis, se-
cundum putredinis qualitatem aut gradum
adde pulv. Thuris, Mastichis, Aloes, Mirrhæ
pro libitu vel aluminis, usti aut præcipitati
momentum.

Vel R. *Aquæ Pilosellæ mense Septembri de-
stillatæ lb. j. cui adde mellis rosacei Colati ʒij.
pul. Myrrhæ, Lythargyri an. sesquiunciam, Cam-
phoræ modicum misce,* & ulcerata crura quo-
tidie bis colaturâ ablue superstratis demum
petiis lineis, eadem aut cochleariæ aquâ ma-
didis. Huic ut & aliis permiscetur propter
ulcerum malignitatem aliquid ꝑ præcipitati,
Aquæ Cochleariæ, loti.

294. Ulceribus nimio madore affluen- *Ulcerani-*
tibus, putrique sordidove tabo continenter *mio ma-*
madentibus, aspergantur pulveres Radicum *dore bu-*
Cyperi, Aristolochiæ utriusque sem. Urticæ *meâ ut*
dentium Apri vel suis domestici ustorum ci- *curanda.*
nis, Ærugo elota, Alumen ustum, hydrargy-
ri soluti momentum, aliaque putridis ac de-
pascentibus ulceribus accommoda & incre-
mentum ipsorum neve longius proserpant,
cohibentia. Hanc etiam in rem faciunt
Aqua Balsamica Quercetani, Emplastrum
Diachalciteos, vino austero ac rosaceo sub-
actum; Unguentum diapompholygos, de
Minio, vel ex formicis Æsculapii; Empla-

strum ex Saturno Langii; de Nicotianâ; Sticticum Crollii; Diasulphuris Rulandi; Aeris usti secretum; Stannum Philosophicum Penotli; lamellæ plumbi instratæ; Cinis plumbi usti Montagnanæ; Unguentum Phœdronis ex Aquila cœlesti; ol. Auripigmenti; pulvis Angelicus ruber & alia. Ubi nimis crustosa fuerint, id, quod corruptum est, à reliqua cute & carne removendum citissimè: & ubi fideratio partis accesserit, felici sane experimento sterco vaccinum recens indies bis renovatum, affectæ parti accommodandum erit.

De Maculis.

Macula.

295. Emergunt non paucis in corpore universo, atque majori ex parte in femoribus & cruribus, maculæ summam cutim, foedantes, in principio floridæ ac rubescentes, quæ postmodum decoloratæ flavent, ac saturatiores purpureæ ac plumbeæ evadunt; tandem etiam virescunt, livent, fuscantur atque ad nigredinem vergunt; omnes quidem humoris subter cutim stagnantis ideam repræsentantes. Ejusmodi lituræ nōnunquam in squamulas assurgunt, ac resolvuntur, aliquando corticatum excutiuntur, aut in ulcus foetidum degenerant. Foventur hæ deco-

decocto Baccarum Juniperi leviter contu-
sarum, Cardamines utriusque Nasturtii hye-
malis & Cochleariæ : quibus, si voles, adde-
re licet, Flor. Chamæmeli, Artemisiam, Per-
ficariam, Melissam, Absinthium, Tragum,
Majoranam, Thymum, Hyssopum, & id ge-
nus alia : Ad lituras elidendas atque oblite-
randas, foedum calorem eluendum.

R. *Fol. Nasturt. hortens. Aquat. Coch-
leariæ an. Man. ij. Chamæmeli, Meliloti an. Man.
dimid. Thymi, Saturejæ, Pulegii an. Man. j.
Rosmarini pug. j. Rad. Dauci ꝑ℞. Fol. lauri
Man. j. Baccarum Juniperi leviter contus. an.
sesquiunciam : Ebulliant in cacabo aqua simpli-
ci vel pluviali repleto, ad tertiæ partis displosio-
nem, quo ex calefacto femora & crura laven-
tur : vel immersa linteamina aut spongia
inebriata partibus emaculandis, quemad-
modum etiam lituras foris proliciendis, ad-
aptentur.*

296 .Huic etiam scopo ancillantur ὕψ-
ατιήσεις aut suffitus, ex decocto Genistæ, cui
Galenus facultatem ex alto corporis in su-
perficiem trahendi assignat : nec non ad
texturam corporis nonnihil extenuandum,
ac spiracula referanda, frictiones cutis mol-
les cum linteo calente. Quibus peractis,
loca maculosa inunguntur; Flore lactis aut

Butyro infuso recenti, in quo Sifymbrium, Cardamine, Nasturtium Aquat. Bekabunga, Absinthium & Baccæ Juniperi contusæ in balneo maris sunt incoctæ, infusâ simul aqua Bekabung. aut Chamæmelinæ quadrante expressum pannis lineis, ista pinguedine calida imbutis, adhibeantur, quos etiam priusquam refrixerint subindè renovare licet. Feces etiam in mortario exactè comminutæ, eum adipe suo in cataplasmatibus compagem ducantur. Alii coagulum lactis ebutyratum admovent. Quibusdam hæc inunctio arridet.

R. Butyri recentis majalis & insulsi ℥ij. Comarum. absinthii Pont. Man. j. Vermicularis Man. dimid. Bacc. Juniperi cont. ℥ß. In vase figulino effervescent, ustilatis sensim vini clari ℥iij. donec liquor vini evanuerit.

Caloris tamen in hoc casu habenda est ratio, cujus merito insigniter calefacientes herbe sunt minuendæ, Bekabunga ad augenda, & in lacte ebutyrato coctura instituenda.

lisdem remediis nigredo totius corporis & crurum sublevatur, quam etiam liquoris stillatitii ex cochleariâ usu penitus evanuisse experientiâ cognitum est.

De Erysipelate.

297. A depravatâ sanguinis qualitate, & *Erysipelas.*
ejusdem putredine specificâ, proficiscitur &
frequens Erysipelatis seu Phlegmonis insul-
tus, quamlibet corporis partem, prout hanc
vel illam, sic affecti magis imbecillam obti-
nent, apprehendens, roseoque colore cutim
suffundens, cum plurium dierum horrore,
levibus animi deliquiis, absque nullâ vel siti
aut febre, aut molesto caloris sensu, cum u-
rinis variis, sedimento ut plurimum rubicun-
do, furfuraceo, rotundo, pulsu parvo & in-
æquali languore ac variis anxietatibus. In-
gruit vel singulis septimanis, aut mensibus
vel post trimestria intervalla, pro interna-
rum ac extrinsecus concurrentium atque ad-
juvantium causarum magnitudine, ac mayo-
re vel parciore biliosæ materiæ congerie, in-
festans. Contingit autem hæc efflorescen-
tia non semper plethoricis, biliosis, vel san-
guinis copiâ diffluentibus, verum etiam
iis, qui ab hac constitutione longissimè sunt
remoti cum facili & momentaneo de loco in
locum hujus affectus commigratione.

Curatio eadem est, quæ in reliquis mor-
bi hujus speciebus, habitâ temperamenti,
humorum concurrentium, Aeris & victus

præcedentis ratione, & subsidiis absolvitur, quæ Scorbutum curant ac sanguinis corruptionem illam cum putredine conjunctam à proprietate evincunt; quibus tamen magnâ ex parte in principio mali Bezoardici Mineralis gr. v. aut vii cum modico Rob Sambuci inspissati ad sudoris provocationem admiscenda.

*De Febribus tam intermit-
tibus quam Conti-
nuis.*

*Febres
Scorbuti-
ca.*

298. Usitatissimæ denique hac tempestate sunt Febres, quotidie, tertio, quarto die recurrentes, præter dierum, accessionem nihil cum veterum febribus commercij obtinentes, omnemque methodicam curationem respuentes. In harum notitiam devenire licet pulsus adminiculo, qui ut in vigore febris parvus est & inæqualis, licet interiora sæpenumero urantur, & corpus ob æstum viscerum nimium variè jactetur cum gravi angustia & respirationis difficultate ad ventriculi regionem sub diaphragmate infestante. Pulsui adstipulantur urinæ, crassæ, rubicundæ ac subfuscæ, cum sedimentis copiosis, à quibus nihilo clarior super eminere urina conspicitur, sed crassa, turbida, & subalbida matulæ parietibus adhærens, quandoque

que etiam sublivida & subnigra, non unius sed plurium humorum putredine concurrente. Quin & in Urinis, quæ in aliis morbis coctionis designant exordium, sedimento in hoc cruditatis extremæ notam exhibent: idque ex morbi incremento manifestissimè elucet.

Accidentibus gravissimis præterea ac rarioribus hæc Febres associantur, ceu motibus convulsivis, Tremore, variis & pungentibus capitis doloribus, dorsi, crurum, & intestinorum lancinationibus, tum vomitu gravissimo, paroxysmo cum primis recurrente: quandoque in alios commigrant morbos, variâque accessionum imagine ludunt. Quæ fere universa à vaporibus malignis, ac venenatis proficiscuntur, qui ab hac putredine resolvuntur, in intermedia musculorum spacia & membranas suâ vel qualitate & virulentia vel continui solutione, hosce affectus excitantes.

299. Expletur hæc Curatio ejusmodi remediis, quæ Scorbuto ac Febri debentur, præmissis super universalibus, ac simul anni tempore, morbo, ægrotantis temperie ac viribus, præcedenteque victus ratione, in consilium vocatis. Universum autem Febres curandi negotium, quo singulæ paucissimis paroxysmis elidantur, in hisce Canonibus versetur.

2. Si morbus multa bile redundans, plures tertianæ febris notas, quam Scorbuti, repræsentaverit, iis, quæ bilem reprimunt minori quantitate admiscenda sunt, quæ Scorbutum proprietate quadam curant, quæque id ipsum humectandi quadam ac refrigerandi potestate præstare possunt. Quo in casu Bekabungæ & Acetosæ succis, qui decoctis sunt præstantiores, primæ deferuntur partes. Quibus tamen ubi ex voto curatio non respondet, de Cochleariæ succo aut decocto parum addi potest.

2. Ubi absque multâ siti cum urinis nigris & crudis vel crassis & subfuscis, febris infestavit : in corpore, copioso, crasso & melancholico succo diffuente, Cochlearia & succus ejus est convenientior.

3. Mitioribus minusque incidentibus & attenuantibus medicamentis curationem expedire licet, si aer, in quo decumbit æger, tenuis fuerit ac subtilis, similisque vivendi consuetudo accesserit. Quæ tamen in crasso & humido aere sensim intendenda sunt.

4. Humores incidentia & attenuantia subsidia, quæq; pro ægrotantis temperamenti conditione scorbuticis Alexiteriis addi debent, sunt Carduus Benedictus, Absinthium utrumque Enulæ Campanæ radices, Nasturtium, utrumque, Trifolii aquat. & his cognata.

gnata. Quibus in robustioribus, rebus ita fa-
ventibus decoctum rad. Chelidon. minoris,
ac Raphani succus expressus, convenienti pro-
portione admiscere debet.

5. Quando ad febrium intempestivas Ac-
cessiones cibandi necessitas medicamenti
exhibitionem impedit ac Vernal tempus ad-
fuerit, liberiori aeri æger est committendus,
& humorum concoctio expectanda, alvusque
per intervalla leni solvente movenda.

6. Recurrentes subinde atque ad præ-
cordia infestantes angustiae moram ubi traxe-
rint, aliquando etiam in ipso Febris vigore
Medicamenta ad scorbutum ac Febrem faci-
entia sunt urgenda.

7. Alvus ubi non responderit, infunden-
da sunt Enemata ex iis, quæ humores attenu-
ant & incidunt, ac simul humorem melan-
cholicum pro temperamenti ac victus occa-
sione reliquis humoribus confusum, leviter
evocant. Graves enim morbus hic, præ-
sertim inter initia, non admittit commotio-
nes.

8. Præsente sanguinis abundantia, à
venæ sectione curationis exordium facien-
dum.

Haud absimilem Curationis ordinem,
 etiam in Febribus continuis, & aliis, quæ pe-
 stilentialium ac malignarum mores induunt,
 & cum iisdem communicant, instituire licet:
 in quibus non minus à mitioribus ad va-
 lidiora ascendere decet illum, qui
 securam ac citam istarum
 medelam assequi
 volet.

Θεῷ Μόνῳ Δόξα

INDEX.

A.

- A** *Bsintbium.* pag. 325
Aceti generatio. 49
Acidula. 182. 285. 475. 652
 an Scorbuticis convenient. 285
Aer. 57. 224. 370. 469. 581. *qualis ad Scorbuti*
 præservacionem eligendus. 648
Aeris depravati emendatio. 648
Albflecke. 90
Alimentorum simplicitas varietate præstantior.
 654
Alterantia in scorbuto vulgaria. 676
 Hermetica. 681
 cum obstructiones removentibus frequen-
 ter sunt conjungenda. 676
Alvus sicca. 387
 fluida. *ibid.*
Alvi adstrictio. 120
 laxatio. 482
 fluxus. 117. 603. 727. *quomodo curatur.* 214.
 fluxus sanguinolentus. 119
 fluxuum discrimen à scorbuticis profluviiis.
 613
 profluvia scorbutica non corriguntur me-
 dicamentis adstrictoria vi pollentibus. 728.
 alvum lenientia. 494

Animi

I N D E X.

- Animi affectus* 478. 584
 ut coercendi. 656
Animalis functionis lesio. 593
Anxietas 587.
Aphrodisia quando innoxia. 656.
Apoplexia. 111.
Appetitus dejectio. 114. 386.
Aqua. 56. 370
 Cochlearia. 681.
Aquarum differentia. 274. *vires unde.* 285.
Aque timor in canis rabie. 348.
Aque ferrata ad scorbutum. 286.
Aromata. 650.
Arsenici usus. 697.
Arthritis. 102. 387
Arthritidis curatio. 205
Artus marcescentes roborantia. 719.
Artuum rigidorum curatio. 208. 332
Artuum resolutionis notæ. 617.
Atrophia 139. 223. 396. 717.
Atrophie crurum curatio. 533
Aurantia poma contra scorbutum utilia. 284.

B.

- Balnea* 184. 477. 501
 aquæ dulcis. 656
 ferrata an scorbuticis conveniant. 285
Becabunga. 161. 325
Bellaria. 652
Blauschunt. 2. 311.
Britannica. 161. 267. 312.
 Plinii. 683

I N D E X. C.

- Cacochymia serosa.* 29.
Cecitas subitanea. 111
Calor momentaneus. 726
 nocturnus. 123
Caloris nocturni curatio. 215
Caput ad feri in reliquum corpus distributionem facit. 77
Cardamine. 341
Carnes 470. *laudabiles.* 650
Carus. 712
Catarrhorum septem species. 291
Cataplasma Eugaleni ad inguinum tumores. 744
Ceratum de Ammoniaco Foresti. 700
Cerevisia. 56. 475. 653
Chalybs. 497
 preparatus. 182
Chamaerubi fructus. 162
Chelidonium minus. 162.
 an Scorbuto conveniat. 489
Chyli crassiores partes à liene attrahuntur. 33
Cibus. 53. 225. 372. 469. 582
Cibi in coctione rarefiunt & spirituaſcunt. 31
Cibi Scorbuto generando apti. 53
Ciborum delectus. 649
Cochlearia, 161. 324
Cochleariae descriptio. 336
Cochleariam non eſſe Telephium. 340
Cochleariam & Britannicam diverſas eſſe plantas. 341
Color partium vitioſus ut emendandus. 748
Colubarum eſus medetur paralyſi. 660

Con-

I N D E X.

- Condimenta.* 470
Contagium. 62
Contractio membrorum. 109. 704
Contractionis membrorum curatio. 208
Convulsio & convulsivi motus. 108
Cor roborantia. 506. 689. 714
Corporis constitutio. 249
 Color. 389
 extenuatio. 389
 gravitas. 78
 odor. 123
Cresson. 342
Cruditates duplex. 49
Crurum rigiditas. 394
 resolutio. 710
Cucurbitulae quando locum merentur. 659
Curandi affectus scorbuticos regula generalis.
 191
Curatio scorbuti. 149. 255. 646.

D.

- Decoctum scorbuticum* 673
 in atrophiam. 718
 sudoriferum ex China. 713
Deliria. 112. 593
Delirii scorbutici à populari discrepantia. 626
Dentium vacillatio. 698. *quomodo à communi dis-*
 spescatur. 627
 vitia. 80. 599
 curatio. 192
Destillatum. 674. 718
 pro vino diluendo. 653

Destilla-

I N D E X.

Destillata composita. 681

Diaphoretica Chymica. 653

Dietā in scorbuto. 224. 259. 322. 468

Diuretica. 499. 670

Dolor ventris. 91. 729

Dolor ventris scorb. ortus. 93. à Colico
differentia. 93. 619

Dolores varii. 89. 594

vagi. 90. 386

capitis. 101. 595

dentium. 101. 595

hypocondriorum. 98. 386

lumborum. 99. 701

Nephritici. 100

crurum. 89. 733. unde varias habeant fa-
cies. 733.

Surarum. 89. 596

circa talos & plantas pedum. 89

manuum. 90.

coxendicis. 90

genuum. ibid.

nuchæ. ibid.

maxillæ. 595

scapularum. 596. *mitigantia.* 702

brachiorum. 596. 701

pedum. ibid.

articulorum. 596. 701

costarum. 597

digitorum. 597

Dolorum in cruribus curatio. 203

Electua-

E.

- Electuarium conservans.* 674
Embammata 473. 650
Epatis tumor. 384
 vitio orta mala. 604
Epatica. 187. 329. 492. 505
Epilepsia. 108. 703
Epilepsie scorbuticæ signa. 620
Epilepticarum convulsionum remedia specifi-
 ca. 707
Erysipelas. 132. 749
Erysipelatis curatio. 218
Essentie. 682
Evacuatio duplici ingenio perficitur. 660
Excretorum vitia. 608
Exercitiorum in corporibus utilitas. 655
Expurgationi corporis inservientia subsidia. 669
Extractum. 675. 683
 Juniperinum Eugaleni. 684
Extracta in Scorbuto an usurpanda. 166
Extracta liquida & essentia. 179

F.

- Facies subtumida.* 713
Faciei color. 389
Faucium exulceratio. 697
Febris. 388.
 mixta ex continua & tertiana intermit-
 tente. 592

Febres

Febres scorbutica. 124. 588. 571

tertiana. 127. 590

quotidiana. 129. 589

Continua. 129. 592

pestilentes. 130. 593

lenta. 589

quartana. 591

Februm scorbuticarum ab aliis differentia. 125

ab intermittentibus. 614

à continuis. 615

curatio. 215

Ferri natura & qualitates. 287

Fixum. 50

Flatus. 603

Fætor anhelitus. 123. 703

Fætoris anhelitus curatio. 213

Fætores animæ corrigentia. 703

Fomenta arida. 500

G.

Gangræna scorbutica. 137. 607. *quomodo à vulgari seggregatur.* 629

Gemursa. 348

Genarum rigiditas. 110. 393.

quomodo curatur. 212

coarctatio. 407

Genuum contractorum remedia. 529

Gingipedium. 2. 314. 367

Gingivarum vitia. 80. 599

luxuries quibus subsidiis reprimenda.

192. 696

B b b

Gra-

Gravitatis sensus. 384

H.

Hæmorrhagia narium. 122

Hæmorrhoides. 481

*Hæmorrhoidum provocatio quando locum mere-
tur.* 659

fluxus quandoq; Scorbutum curat. 281

Hollandia unde dicta. 296

Hollandiæ solum quale? 297

Horrores scorb. 123

Humorum præparatio. 484. *de qua canones ne-
cessarii.* 662

*vitiosorum colluvies in primis viis multo-
rum morborum causa.* 10. *in totum cor-
pus per venas & arterias distribuitur.* 22
eductioni canones præscribuntur. 660. *seqq.*

*Humor serosus ad plurima mala excitanda a-
ptus.* 76

Humores crassos in thorace incidentia 720

Hydrops. 133. 605. 730

Hydropis curatio. 218

Hydropis scorbut. & communis discrimen. 623

*Hydrops vesicae filis quibus notis differat à vulga-
ri.* 624

Hydropis vesicalis curatio. 732

I.

Icterus. 112

*Icterus niger proprio nomine apud plerosque Me-
di-*

dicos caret. 241

quid? 241

an scorbutus. 409

an stomacace. 240

Indicationes in scorbuto. 148. 309

Intentiones scorbutum curandi generales quinq.
656

L.

Lac. 476

ebutyrum quando admittendum. 680

caprinum scorbuticis utilissimum. 654

Lactis caprini usus ad alterationem eximius. 679

Languor spontaneus. 588

sine causa. 725

Lassitudo spontanea. 78. 384

Lichen. 348

Lienis durities. 699

tumor. 384

usus. 23

Lien non est officina sanguinis arteriosi. 27

aquosa attrahit. 24. 378

crassa attrahit. 26

Linimenta pro lumbis dolentibus. 702

Lypothymia. 112. 387. 588. 713

Lypothymia communis à mendosa scorb. discrimen. 615

Lypothymia curatio. 212

λόρδωσις. 463

Lues venerea. 364

Lumbago. 99. 290. 292. 386. 463

Lumbaginis curatio. 294

M.

Macula. 82. 384. 395. 464. 746

non solum in cruribus apparent. 280

interdum in ulcera transeunt. 281

Macularum curatio. 201.

Mandibularum coarctatio. 708

Mel. 472.

Medicamentum ex succis. 679

Medicamenta Antiscorbutica. 46. 160. 324. 489.

672. de iis admonitio. 165. *in quibus occulta*

vis 48. *recentia usurpanda.* 47

Melancholia. 403

Melancholicus humor aqueus, crassus & sero dilutus est causa Scorbuti. 40. *seqq.*

Melancholici humoris natura & generatio. 28. 51

Melancholici sudant largius & sunt sputatores.

380

Memoria laesa. 112

Menses 481

albi. 122

Mensium provocatio quando locum meretur. 659

Mentagra. 685

Mixtura. 685

Morbi & moriendi necessitas. 354

Morborum, natura quomodo investiganda. 232.

caussa. 248. *variatio ratione locorum.* 282.

distinctio. 357. *numerus* 349. *tres classes.* 344

Morbi

I N D E X.

- Morbi Epidemii.* 344. 358
Endemii. 235. 344. 362
Sporades. 345. 357
κοινói. 357
λοιμώδεις. 359
qui scorbuto adsunt. 299
an dentur novi? 278. 348. *eorum monstra.*
 343. *caussa.* 343
Morbus Gallicus vetus morbus. 352.
quomodo ejus species mutata. 344
ut differt à Scorbuto. 628
Morbilli. 361
Motus. 228. 584. 477

N.

- Nachtgriff.* 90
Nasturtium. 161. 325
hybernum. 242
aquaticum minus. 341. *majus.* 342
Nausea. 721
Nervorum contractio scorbuticis familiaris. 619
Nummularia. 325

O.

- Observationes de scorbuto raræ & novæ.* 72
Obstructiones in scorbuto duplicem curandi desi-
derant intentionem. 657
viscerum expedientia simplicia. 671
composita. 673.
Oleum Fernelii stillatitium ad articulorum dolo-
res. 702

I N D E X.

Omenticaavitas. 380

Oris fetor. 392

vitia. 80. 599

vitiorum curatio. 192

ulcerum curatio. 267

Oscedo. 240. 314

Ovorum usus. 651

P.

Palpitatio cordis. 112. 587

Paralysis. 103. 394. 598

scorbutica. 460

ex Colica scorbutica. 105

ab osse sacro usq. ad talos crurum. 350

linguae. 710

crurum. 710. *quomodo removenda.* 711

Pectoris angustia. 79. 384. 587. 714.

ut curatur. 191

Pestis quibus signis à scorbutico distinguatur. 617

Phthisis. 717

scorbutica quomodo ab Atrophie generibus aliis dignoscatur. 625

Plantæ scorbuticis utiles. 326. *omnes sunt acres.* 329.

Pleuritis. 101

notha. 716

Pleuritici dolores nothi quibus à communibus discerpent. 616

Potus. 56. 225. 374. 583. 652.

Præservatio à scorbutico. 646

Præparatio humorum. 151. *de qua regulæ generales observandæ.* 152

Præ-

I N D E X.

- Præparantia humorem scorbuticum.* 256. 488
in scorbuto qualia. 152
Prognostica. 141. 321. 397. 630
stomacaces. 405
Prophylactice scorbuti. 269
Pulmones in scorbuto non primò afficiuntur. 59.
roborantia. 188. 506. 590
Pulsus scorbuti. 88. 388. 587
Purgatio in scorb. 324
Purgantia. 155
vebementia. 485

R.

- Rangiferorum sanguis.* 165
Raphanus rusticanus. 162
Raphani sylvestris usus. 678
Regionum differentia medico cognoscenda. 234
*Res non naturales; quâ ratione ad sanitatem
 tuendam conducunt.* 647. tri-
 pliciter considerantur & in u-
 sum trabuntur. 647. ut legiti-
 mè in scorbuto evertendo usur-
 pantur. 648
Respirationis difficultas. 79. 384. 404. 587. 714.
 quomodo vulgata ab illa, quam
 scorbutus excitat, differat. 611.
 & curetur. 191

- Roborantia.* 187
Ructus. 113

S.

- Saccharum.* 472

I N D E X.

- Sanguinis missio in Scorbuto.* 149. 255. 379
 quando admittenda. 658
 per hemorrhoides. 149
 per venæ sectionem. 151
- Sanguinis mittendi quantitas.* 151. unde definitio-
Sceletyrbe. 346. 350. 367 (tur. 659
 unde ducta. 245.
 quid? 246
 an sit paralyxis. 245
 non est Scorbutus. 314
- Sceletyrbes descriptio Galen.* 351
 signa. 394
 remedia. 527
- Scerbock.* 240
Dania & Norvegia morbus. 347
- Schorbeck.* 2. 311
Schorbein. 2. 311
Schurmund. 2. 311.
- Scorbutus.* 1
 quando Scorbuti nomen acceperit. 4
 quid? 299. 311
 an Oscedo. 2
 an Stomacace. 3
 an Icterus niger. 5. 316
 an vitiligo nigra. 6
 an magni lienes Hippocratis. 6. 277. 413
 an Ileos Hamatites. 7. 316
 an grando suum. 459
 in principio difficulter cognoscitur. 68
 an antiquis fuerit cognitus. 2
 an Grecis & Arabicis medicis cognitus. 314
 an Galeno P. Aegineta & Avicenna. 12(45

- ab Hippocrate descriptus.* 236
à Celso. 237
à Galio. 237
ab Ægineta & Aetio 238
quomodo generetur. 34
per contagium propagatur. 377
quomodo per contagium communicetur. 63
an ab humore tenui ichoroso proveniat. 878
est morbus compositus. 578
est ferrago & congeries plurimorum mor-
borum & symptomatum. 17. 67
quandoq; est sporadicus. 17. 366
Endemius. 251
συμφοτῶν & hereditarius. 376. 402
quibus regionibus sit endemius. 14. 365
cur sit frequens Amsterlodami & Alecma-
ria. 274
quo anni tempore magis invadat. 252. 402
quibus ætatibus sit familiaris. 252.
Scorbuti nomina. 1. 303. 311. 366. 575
Natura & generatio. 51. 368. 576. 577.
Definitio. 19. 577
Subiectum. 578
Causse. 248. 370. *Externa.* 581. *remota.* 53
 318. 581. *procatartica.* 304. *antecedentes.* 305. 580. *proxima.* 317. *continens.*
 305. *conjuncta.* 306. *periodi.* 388.
Scorbuto quinam magis obnoxii. 397
Scorbuticus humor peculiari modo corruptus. 43.
 quomodo generatur. 44. *nervoso goneri in-*
 festus. 77. *per quas vias ad venirem fera-*
 tur. 96.

I N D E X.

- Scorbutici humoris evacuatio.* 257
- Scorbutica colluvies ubi generetur.* 37. & continueatur. 39.
- Scorbuticorum morborum & symptomatum generatio & enumeratio.* 36. 368
- Schuerbnyck.** 240
- Sedum minus.* 162
- Semen aquosum.* 122
- Serum quotuplex.* 30
- Serum & ichor quid.* 29. *an differant.* *ibid.*
- Serosus humor ad plurima mala excitanda aptus.* 76
- Serum lactis.* 476. 654. 680
- Seri lactis vires & usus.* 334
- Signa Scorbuti* 307
- generalia.* 69. 584.
- incipientis.* 70. 319. 585
- augmentum summentis.* 70. 319
- ingravescentis.* 71. 319. 586
- confirmati.* 586
- diagnostica* 383. 584. 610
- Signa paralysin veram à Scorbutica distinguentia.* 616
- Sisymbrium.* 325. 341.
- Sitis in Scorbut.* 114
- Somnus.* 228. 478. 584.
- profundus.* 594
- Somni conditio qualis.* 654
- nimii curatio.* 212
- Spasmi Cynici & retractationis calcanei medella.* 710

Splenes

I N D E X.

- Splenes magni an Scorbutus.* 413
Splenes magni 20. librarum. 249
Splenetica. 188. 329. 493. 505. 689
Sputatio continua & salivatio 116. 722. *quo pa-*
cto curetur 214
Stercoris anserini & taurini vires. 328
Stomacace. 5. 364. 367
unde dicta. 239
an sit volvulus Hæmatites. 244
non semper cum sceletyrbe conjungitur. 280
quandoq; est sine maculis & ulceribus cru-
rum & contra. 282
& Sceletyrbe Plinii. 236. 312.
Stomacaces nota. 389
Stomacaces & Sceletyrbes nomina à quibus Scor-
buto indita. 313
Stomacaxia barbar. 239
Strangulationis metus. 113
Stupor. 103
Stuporis tremoris convulsione curatio. 205
Sudor Anglicus. 363
copiosus. 121. 727
Sudorifera. 184. 501. 669
Symptomata Scorbuto familiaria. 691
tactûs. 594
motûs. 598
naturalis facultatis. 599
à cerebro affecto emanantia sunt reliquis
periculosiora. 692
Syrupus Foresti sceletyrbicus. 683
ex raphano & Becabunga. 683

Wieri pro infantibus. 683

T.

Tabes dorsalis. 292*Telephium.* 136. 254*Telephii descriptio.* 340*Telephia ulcera.* 254*Thoracis affectiones.* 600*Thoracica.* 493*Tinctura.* 685*fumariae & chamaedryos.* 259*Topica.* 329*ad ventriculum.* 507. 688.*ad epar.* 510*ad lienem.* 509. 689*carnem gingivis restituentia.* 522. 329. 693*ad maculas.* 331*ad tumores duros.* 332*ad membra rigida.* *ibid.**ad ulcera tibiæ.* 332*Tremor.* 108*Tristitia.* 111*Tubercula admittentia exulcerationem.* 742*Tumores.* 604. 743*crurum.* 396. *scirrhusi.* 738*faciei.* 131*pedum.* 131*in inguine & glandulis in musculis.* 131.*horum à Gallicis tumoribus differentia.**132. duri in cute.* 741*Tumorum durorum curatio.* 217*pesti-*

I N D E X.

pestilentibus similibus curatio. 219

Gallicorum à Scorbuticis dissimilis conditio. 629

Tussis. 720

V.

Vari. 364

Varices. 387

de Venæ sectione variæ medicorum opiniones. 659

Vena quæ aperienda in Scorbuto. 150. 255

Venus. 478

Ventris tormina. 40

curatio. 2044

ex Ventriculo ortæ affectiones. 601

Ventriculo debili conferentia subsidia. 187. 505.
688.

Vesicæ in corpore. 134

Veterinus. 712

Victus. 249

Scorbuto generando aptus. 45

Vigiliæ. 111. 228. 478. 584

cur vitandæ. 654

Vinum. 56. 475. 652

alterans. 679

sassafratum. 653

*Viscerum confortationi quare diligenter invigi-
landum.* 687

Ulcera. 220. 606.

Scorbutica qualia. 253

crurum. 135. 744

Telephia. 135. 253

penis. 137.

Ulcus naconis. 253.

Ulce-

I N D E X.

- Ulcerum Scorbutorum curatio.* 261.534
Unguentum de aquilegia. 515
Volatile. 50
Volulus Hamatites an sit Scorbutus. 410
 an stomacacia nostra. 350
Vomitus & vomendi conatus. 113.722
 Scorbuticis familiaris quomodo à vulga-
 ri d:screpet. 612
Vomitûs curatio. 213
Vomitoria. 258
Urinæ Scorbutorum 83.388.608
 ardor. 87
Urinam cientia. 183
Vulnera pro ratione loci periculosa vel non peri-
 culosa sunt. 233
 W.
Wierilaus. 279.

F I N I S.

Erra

ERRATA.

P.1.l.17. lege morborum. p.4.l.7. medicis. p.7.l.
 29. ὁματῶ. p.12.l.24 human. t.3. p.17. l. 21.
 advecti. p.22 l.6. abdomen. p.24.l.19. ἐκ. p.31.l.9.
 fit. p.32.l.18. fermentantur. p.35.l.5. πνευμάτωσιν.
 l.12. μόλυνσιν. p.51.l.5. calore. p.54.l.14. ζυμῶται.
 l.18. fermentantur p.58.l.20. victus ratione. l.26.
 Alcmaria. p.59.l.13. privatio. l.15. hunc. p.61.l.18.
 quartanas p.62.l.17. eandem. p.63.l.11. in. l.27. ve-
 nereæ. p.68.l.12. ubi. p.77.l.24. quod cum sanguine.
 l.27. dele, possit. p.78.l.17. κόπῳ. p.81.l.1. move-
 tur. p.82.l.20. cancrenæ. p.93.l.17. dele: quasi. lin.
 ult. diximus. p.98.l.2. emolliendo. p.102.l.22. pleu-
 ritide non p.102.l.5. conjungatur. p.103.l.9. paro-
 xysmorum. p.106. l. 9. sumere. p.107.l.22. com-
 municari. p.108. l. 18. elevata idem malum
 excitat. l. 23. dele: ἔ. p.110. l. 15. observavit
 p.111. l. 30. Melancholicorum. p.112. l. 8. di-
 scernuntur. p.113.l.7. ad animi. p.114.l.3. pendulis.
 p.114.l.23. ventriculum. p.115.l.1. sit. l. 17. dignosci-
 tur. l.28. detineant. p.118.l.6. παλιρροίαν. p.121.l.
 25. evacuat. p.126.l.8. in acut. p.128. l.7. incōcoctæ
 p.131.l.3. illa. p.132.l.13. humoribus. p.132.l.24. sub-
 rubri. p.137. l. ult. partium. p.141.l.19. modo. p.148.
 l.15. cientia. p.153.l.22. cacochymiam. p.154. l.17.
 add. aq. p.155. l.21. fit. l.30. cinamom. p.156. l.23. ζβ.
 p.162.l.28. del: cepea. p.177 l.28. chamæpit. p.178 l. ult.
 crebram. p.179. l. 26. tincturis. p.180. l. 6. dosi a.
 p.182. l. 11. humorum. p.184. l. ult. minerale. p.187. l.
 20. Zingibere. p.188. l. 17. dele: fl. citri condit. p.191.
 l.14. testaturq. p.192. l. 25. austero. p.195. l. 2. an.
 Mj. radic. l.17. usti ζβ. l.29. bistortæ. p.201. l. 10. de
 Faucium exulceratione. l.18. firmare. p.205. l. 8. in-
 sessus. p.209. l. 9. num. vij. p.215. l. 8. morbificam. p.
 227. l. 17. γλυκέα. p.128. l. 22. ut est.

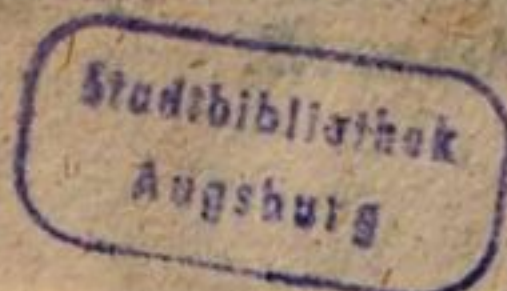

WITTEBERGÆ,

Impressum Typis JOBI VVIL-
HELMII FINCELII.

Anno cIo. Io. XXIV.

I N D E X.

Lumbago. 99. 290. 292. 386. 463

Lumbaginis curatio. 294

M.

Macula. 82. 384. 395. 464. 746

non solum in cruribus apparent. 280

interdum in ulcera transeunt. 281

Macularum curatio. 201.

Mandibularum coarctatio. 708

Mel. 472.

Medicamentum ex succis. 679

Medicamenta Antiscorbutica. 46. 160. 324. 489.

672. de iis admonitio. 165. *in quibus occulta*

vis 48. *recentia usurpanda.* 47

Melancholia. 403

Melancholicus humor aqueus, crassus & sero dilutus est causa Scorbuti. 40. *seqq.*

Melancholici humoris natura & generatio. 28. 51

Melancholici sudant largius & sunt sputatores.

380

Memoria laesa. 112

Menses 481

albi. 122

Mensium provocatio quando locum meretur. 659

Mentagra. 685

Mixtura. 685

Morbi & moriendi necessitas. 354

Morborum, natura quomodo investiganda. 232.

caussa. 248. *variatio ratione locorum.* 282.

distinctio. 357. *numerus* 349. *tres classes.* 344

Morbi

I N D E X.

- Morbi Epidemii.* 344. 358
Endemii. 235. 344. 362
Sporades. 345. 357
κοινός. 357
λοιμώδεις. 359
qui scorbuto adsunt. 299
an dentur novi? 278. 348. *eorum monstra.*
 343. *caussa.* 343
Morbus Gallicus vetus morbus. 352.
quomodo ejus species mutata. 344
ut differt à Scorbuto. 628
Morbilli. 361
Motus. 228. 584. 477

N.

- Nachtgriff.* 90
Nasturtium. 161. 325
hybernum. 242
aquaticum minus. 341. *majus.* 342
Nausea. 721
Nervorum contractio scorbuticis familiaris. 619
Nummularia. 325

O.

- Observationes de scorbuto raræ & novæ.* 72
Obstructiones in scorbuto duplicem curandi desi-
derant intentionem. 657
viscerum expedientia simplicia. 671
composita. 673.
Oleum Fernelii stillatitium ad articulorum dolo-
res. 702

I N D E X.

Omentica vitas. 380

Oris fetor. 392

vitia. 80. 599

vitiorum curatio. 192

ulcerum curatio. 267

Oscedo. 240. 314

Ovorum usus. 651

P.

Palpitatio cordis. 112. 587

Paralysis. 103. 394. 598

scorbutica. 460

ex Colica scorbutica. 105

ab osse sacro usq; ad talos crurum. 350

linguae. 710

crurum. 710. *quomodo removenda.* 711

Pectoris angustia. 79. 384. 587. 714.

ut curatur. 191

Pestis quibus signis à scorbutico distinguatur. 617

Phthisis. 717

scorbutica quomodo ab Atrophie generibus

aliis dignoscatur. 625

Plantæ scorbuticis utiles. 326. *omnes sunt a-*

cres. 329. ○

Pleuritis. 101

notha. 716

Pleuritici dolores nothi quibus à communibus di-

screpent. 616

Potus. 56. 225. 374. 583. 652.

Præservatio à scorbutico. 646

Præparatio humorum. 151. *de qua regulæ gene-*

rales observanda. 152

Præ-

I N D E X.

- Præparantia humorem scorbuticum.* 256. 488
in scorbuto qualia. 152
Prognostica. 141. 321. 397. 630
stomacaces. 405
Prophylactice scorbuti. 269
Pulmones in scorbuto non primò afficiuntur. 59.
roborantia. 188. 506. 590
Pulsus scorbuti. 88. 388. 587
Purgatio in scorb. 324
Purgantia. 155
vebementia. 485

R.

- Rangiferorum sanguis.* 165
Rapbanus rusticanus. 162
Raphani sylvestris usus. 678
Regionum differentia medico cognoscenda. 234
Res non naturales; quâ ratione ad sanitatem
tuendam conducunt. 647. *tri-*
pliciter considerantur & in u-
sum trahuntur. 647. *ut legiti-*
mè in scorbuto evertendo usur-
pantur. 648
Respirationis difficultas. 79. 384. 404. 587. 714.
quomodo vulgata ab illa, quam
scorbutus excitat, differat. 611.
& curetur. 191

- Roborantia.* 187
Ructus. 113

S.

- Saccharum.* 472

Sanguinis missio in Scorbuto. 149. 255. 379

quando admittenda. 658

per hæmorrhoides. 149

per venæ sectionem. 151

Sanguinis mittendi quantitas. 151. unde definitur.

Sceletyrbe. 346. 350. 367 (tur. 659)

unde ducta. 245.

quid? 246

an sit paraly sis. 245

non est Scorbutus. 314

Sceletyrbes descriptio Galen. 351

signa. 394

remedia. 527

Scerbock. 240

Dania & Norvegia morbus. 347

Schorbeck. 2. 311

Schorbein. 2. 311

Schurmund. 2. 311.

Scorbutus. 1

quando Scorbuti nomen acceperit. 4

quid? 299. 311

an Oscedo. 2

an Stomacace. 3

an Icterus niger. 5. 316

an vitiligo nigra. 6

an magni lienes Hippocratis. 6. 277. 413

an Ileos Hæmatites. 7. 316

an grando suum. 459

in principio difficulter cognoscitur. 68

an antiquis fuerit cognitus. 2

an Græcis & Arabicis medicis cognitus. 314

an Galeno P. Aeginetæ & Avicennæ. 12(415

ab

- ab Hippocrate descriptus.* 236
à Celso. 237
à Galio. 237
ab Ægineta & Aetio 238
quomodo generetur. 34
per contagium propagatur. 377
quomodo per contagium communicetur. 63
an ab humore tenui ichoroso proveniat. 878
est morbus compositus. 578
est ferrago & congeries plurimorum mor-
borum & symptomatum. 17. 67
quandoq; est sporadicus. 17. 366
Endemius. 251
συμφορ & hereditarius. 376. 402
quibus regionibus sit endemius. 14. 365
cur sit frequens Amsterlodami & Alecma-
ria. 274
quo anni tempore magis invadat. 252. 402
quibus aetatibus sit familiaris. 252.
Scorbuti nomina. 1. 303. 311. 366. 575
Natura & generatio. 51. 368. 576. 577.
Definitio. 19. 577
Subjectum. 578
Causse. 248. 370. *Externa.* 581. *remota.* 53
 318. 581. *procatartica.* 304. *antecedentes.* 305. 580. *proxima.* 317. *continens.*
 305. *conjuncta.* 306. *periodi.* 388.
Scorbuto quinam magis obnoxii. 397
Scorbuticus humor peculiari modo corruptus. 43.
quomodo generatur. 44. *nervoso goneri in-*
festus. 77. *per quas vias ad ventrem fera-*
tur. 96.

I N D E X.

- Scorbutici humoris evacuatio.* 257
Scorbutica colluvies ubi generetur. 37. & conti-
 neatur. 39.
*Scorbuticorum morborum & symptomatum ge-
 neratio & enumeratio.* 36. 368
Schuerbayck. 240
Sedum minus. 162
Semen aquosum. 122
Serum quotuplex. 30
Serum & ichor quid. 29. *an differant.* *ibid.*
Serosus humor ad plurima mala excitanda
aptus. 76
Serum lactis. 476. 654. 680
Seri lactis vires & usus. 334
Signa Scorbuti 307
 generalia. 69. 584.
 incipientis. 70. 319. 585
 augmentum summentis. 70. 319
 ingravescentis. 71. 319. 586
 confirmati. 586
 diagnostica 383. 584. 610
Signa paralyfin veram à Scorbutica distinguen-
tia. 616
Sisymbrium. 325. 341.
Sitis in Scorbut. 114
Somnus. 228. 478. 584.
 profundus. 594
Somni conditio qualis. 654
 nimii curatio. 212
Spasmi Cynici & retractationis calcanei mede-
la. 710

Splenes

I N D E X.

- Splenes magni an Scorbutus.* 413
Splenes magni 20. *librarum.* 249
Splenetica. 188. 329. 493. 505. 689
Sputatio continua & salivatio 116. 722. *quo pa-*
cto curetur 214
Stercoris anserini & taurini vires. 328
Stomacace. 5. 364. 367
unde dicta. 239
an sit volvulus Hematites. 244
non semper cum sceletyrbe conjungitur. 280
quandoq; est sine maculis & ulceribus cru-
rum & contra. 282
& Sceletyrbe Plinii. 236. 312.
Stomacaces nota. 389
Stomacaces & Sceletyrbes nomina à quibus Scor-
buto indita. 313
Stomacaxia barbar. 239
Strangulationis metus. 113
Stupor. 103
Stuporis tremoris convulsione curatio. 205
Sudor Anglicus. 363
copiosus. 121. 727
Sudorifera. 184. 501. 669
Symptomata Scorbuto familiaria. 691
tactus. 594
motus. 598
naturalis facultatis. 599
à cerebro affecto emanantia sunt reliquis
periculosiora. 692
Syrupus Foresti sceletyrbicus. 683
ex raphano & Becabunga. 683

Wieri pro infantibus. 683

T.

Tabes dorsalis. 292

Telephium. 136. 254

Telepii descriptio. 340

Telephia ulcera. 254

Thoracis affectiones. 600

Thoracica. 493

Tinctura. 685

fumariae & chamaedryos. 259

Topica. 329

ad ventriculum. 507. 688.

ad epar. 510

ad lienem. 509. 689

carnem gingivis restituentia. 522. 329. 693

ad maculas. 331

ad tumores duros. 332

ad membra rigida. *ibid.*

ad ulcera tibiariam. 332

Tremor. 108

Tristitia. 111

Tubercula admittentia exulcerationem. 742

Tumores. 604. 743

crurum. 396. *scirrhusi.* 738

faciei. 131

pedum. 131

in inguine & glandulis in musculis. 131.

horum à Gallicis tumoribus differentia.

132. *duri in cute.* 741

Tumorum durorum curatio. 217

pesti-

pestilentibus similibus curatio. 219

Gallicorum à Scorbüticis dissimilis conditio. 629

Tussis. 720

V.

Vari. 364

Varices. 387

de Venæ sectione variæ medicorum opiniones. 659

Vena quæ aperienda in Scorbuto. 150. 255

Venus. 478

Ventris tormina. 40

curatio. 2044

ex Ventriculo ortæ affectiones. 601

Ventriculo debili conferentia subsidia. 187. 505.
688.

Vesica in corpore. 134

Veterans. 712

Victus. 249

Scorbuto generando aptus. 45

Vigilia. 111. 228. 478. 584

cur vitanda. 654

Vinum. 56. 475. 652

alterans. 679

sassafratum. 653

*Viscerum confortationi quare diligenter invigi-
landum.* 687

Ulcera. 220. 606.

Scorbutica qualia. 253

crurum. 135. 744

Telephia. 135. 253

penis. 137.

Ulcus naeronis. 253.

Ulce-

I N D E X.

- Ulcerum Scorbutorum curatio.* 261. 534
Unguentum de aquilegia. 515
Volatile. 50
Volvulus Hamatites an sit Scorbutus. 410
 an stomacacia nostra. 350
Vomitus & vomendi conatus. 113. 722
 Scorbuticis familiaris quomodo à vulga-
 ri d:screpet. 612
Vomitûs curatio. 213
Vomitoria. 258
Urina Scorbutorum 83. 388. 608
 ardor. 87
Urinam cientia. 183
Vulnera pro ratione loci periculosa vel non peri-
 culosa sunt. 233
 W.
Wierilaus. 279.

F I N I S.

Erra

ERRATA.

P.1.l.17.lege morborum. p.4.l.7.medicis. p.7.l.
 29.σώματ⊙. p.12.l.24.human.t.3. p.17.l.21.
 advecti. p.22.l.6.abdomen. p.24.l.19.ἐκ. p.31.l.9.
 fit. p.32.l.18.fermentantur. p.35.l.5.πνευμάτωσιν.
 l.12.μόλυνσιν. p.51.l.5.calore. p.54.l.14.ζυμῶται.
 l.18.fermentantur. p.58.l.20.victus ratione. l.26.
 Alcmaria. p.59.l.13.privatio. l.15.hunc. p.61.l.18.
 quartanas p.62.l.17.eandem. p.63.l.11.in. l.27.ve-
 nereæ. p.68.l.12.ubi. p.77.l.24.quod cum sanguine.
 l.27.dele, possit. p.78.l.17.κόπ⊙. p.81.l.1.move-
 tur. p.82.l.20.cancræ. p.93.l.17.dele: quasi. lin.
 ult: diximus. p.98.l.2.emolliendo. p.102.l.22.pleu-
 ritide non p.102.l.5.conjungatur. p.103.l.9.paro-
 xysmorum. p.106.l.9.sumere. p.107.l.22.com-
 municari. p.108.l.18.elevata idem malum
 excitat. l.23.dele: Ε. p.110.l.15.observavit
 p.111.l.30.Melancholicorum. p.112.l.8.di-
 scernuntur. p.113.l.7.ad animi. p.114.l.3.pendulis.
 p.114.l.23.ventriculum. p.115.l.1.sit. l.17.dignosci-
 tur. l.28.detineant. p.118.l.6.πάλι ῥοιαν. p.121.l.
 25.evacuatur. p.126.l.8.in acut. p.128.l.7.incōcoctæ
 p.131.l.3.illa. p.132.l.13.tumoribus. p.132.l.24.sub-
 rubri. p.137.l.ult. partium. p.141.l.19.modò. p.148.
 l.15.cientia. p.153.l.22.cacochymiam. p.154.l.17.
 add.aq. p.155.l.21.fit. l.30.cinamom. p.156.l.23.ζβ.
 p.162.l.28.del: cepea. p.177.l.28.chamæpit. p.178.l.ult.
 crebram. p.179.l.26.tincturis. p.180.l.6φ.dosis a.
 p.182.l.11.humorum. p.184.l.ult.minerale. p.187.l.
 20.Zingibere. p.188.l.17.dele: fl.citri condit. p.191.
 l.14.testaturq. p.192.l.25.austero. p.195.l.2.an.
 Mj. radic. l.17.νστι ζβ. l.29.bistortæ. p.201.l.10.de
 Faucium exulceratione. l.18.firmare. p.205.l.8.in-
 sessus. p.209.l.9.num.vij. p.215.l.8.morbificam. p.
 227.l.17.γλυκέα. p.128.l.22.νι εστ.

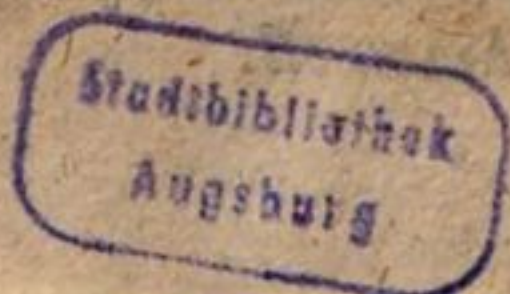

WITTEBERGÆ,

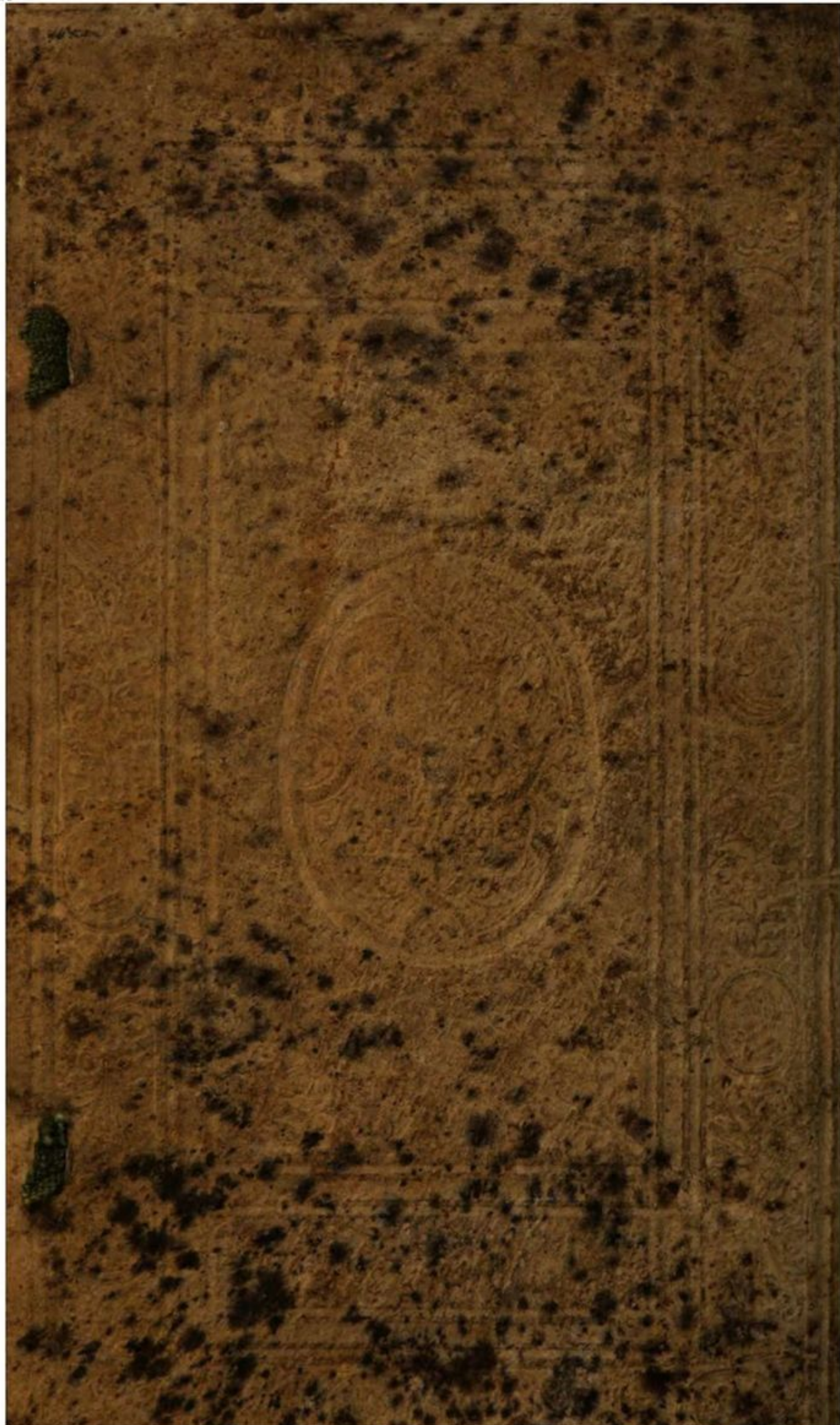
Impressum Typis JOBI VVIL-
HELMII FINCELII.

Anno c I c. I c. X X I V.

~~106-534~~

Yannet's

Sennert, Daniel

De scorbuto tractatus Danielis Sennerti

Wittebergae 1624

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- Med 5239

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11270275-1